

PRAPĀÑCHASĀRA SĀRA SAÑGRAHA

OF

GIRVĀNENDRA SARASWATHI

PART II

Edited by

Shri K. S. SUBRAMANIA SASTRY,
Retired Pandit.
Sarasvati Mahal Library, Tanjore.

Published by

Shri O. A. NARAYANASWAMI, B. A., B. L.,
Honorary Secretary,
FOR THE ADMINISTRATIVE COMMITTEE,
T. M. S. S. M LIBRARY, TANJORE.

This book is published with the
aid of the Union Government under
the Scheme 'Publication of rare
Manuscripts'.

PRINTED AT THE
SRI VANI VILAS PRESS, SRIRANGAM.

॥ थीः ॥

श्रीमत्प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रसरस्वतीपादविरचिते (उत्तरो भागः)

भारताधीश्वरैः मद्रमण्डलाधीश्वरैश्च कृतोपकारः,

पण्डितवर, मन्त्रमूर्ति,
क्षेऽशं० सुब्रह्मण्यशास्त्रिणा
संशोध्य प्रकाशितः

श्रीमत्ज्ञपुरी सरस्वतीमहालय कार्यदर्शिभिः
ओ. ए. नारायणवास्यार्यैः, वि. ए., वि. एल् महाशार्यैः
मुद्रापितः

शकाब्दः १८८५

क्रिस्तव्यदाः १९६३

मूल्यम् रुप्यकाणि १८-५०.

PREFACE.

With this volume we complete Prapanchasara Sarasangraha of Geervanendra Saraswathi. This is one of the two Sanskrit works taken up for publication under the scheme for "publication of rare manuscripts". Dharmakutam Yuddhakanda also will be issued soon.

To suit worshippers of different age and experience hundred of forms and sound symbols called "Mantras" have been given in the text, sifted carefully and collected mostly from the work Prapanchasara of Sri Sankaracharya, the great monistic philosopher. These Mantras intoned in the proper way according to both sound and rhythm - Varna and Swara - are capable of producing not only mundane happiness but also spiritual bliss. Advanced souls may not require out-side symbols but an average soul requires such symbols to pin its faith even as immature minds require illustrations to be discarded at a later stage.

Our thanks are due to Sri K. S Subramania Sastry who has very ably edited this work.

We are also grateful to the Union and State Governments for their liberal grants for publication of such rare and valuable works in the library.

Thanjavur,
6-12-1963.

O. A. Narayanaswami,
Honorary Secretary.

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

प्रपञ्चसारसारसंग्रहे उत्तरभागस्य
विषयानुक्रमणिका ॥

क्रम-संख्या

विषयः

पुट-संख्या

अष्टादशपटले —

१	राममन्त्रः	५२३
२	अक्षरन्यासः	„
३	ध्यानम्	„
४	ध्यानान्तरम्	५२४
५	„	„
६	„	५२५
७	पूजाविधिः, यन्त्रम्	५२६
८	सीतादिमन्त्राः	५२८
९	प्रयोगविधिः	५२९
१०	रामदशाक्षरीमन्त्रः	„
११	अस्य अक्षरन्यासः	„
१२	प्रयोगः	„
१३	सीताराममन्त्रः	५३०
१४	अस्य यन्त्रम्	५३१
१५	रामदशाक्षरीमन्त्रः	५३२
१६	रामपोडशाक्षरीमन्त्रः	„
१७	रामद्वालिंशदक्षरीमन्त्रः	„
१८	रामद्वालिंशदक्षरीमन्त्रान्तरम्	„
१९	राममन्त्रान्तरम्	„

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
२०	लक्ष्मणमन्त्रः	५३३
२१	भरतशब्दमन्त्रौ	„
२२	हनुमन्मन्त्रः	„
२३	रामसन्ध्यावन्दनविधिः	५३४
२४	रामगायत्री	५३५
२५	उपस्थानमन्त्रः	„
२६	हनुमन्मन्त्रः	५३६
२७	हनुमन्मन्त्रान्तरम्	„
२८	„	„
२९	पूजाविधिः	५३७
३०	अस्य यन्त्रम्	„
३१	प्रयोगः	५३८
३२	विद्यागोपालमन्त्रः	„
३३	विद्यागोपालमन्त्रान्तरम्	५३९
३४	सन्तानगोपालमन्त्रः	„
३५	सन्तानगोपालमन्त्रान्तरम्	५४०
३६	सन्तकुमारीयोक्तसन्तानगोपालमन्त्रः	„
३७	अस्य पूजाविधिः	५४१
३८	अस्य यन्त्रम्	५४२
३९	सन्तानकरं पुरुषसूक्तयन्त्रम्	५४३
४०	पुरुषसूक्तेन सन्तानयागविधिः	५४४
४१	पुरुषसूक्तपूजाविधिः	५४५
४२	न्यासाविधिः	५४६
४३	युवेरयन्त्रं ज्वरशान्तिकरम्	५४७
४४	ज्वरशान्तिकरदैवमन्त्रः	५४८

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
४५	ज्वरशान्तिकर वैष्णवमन्त्रः	५५०
४६	इन्द्रगायत्रीमन्त्रः	५५१
४७	प्रयोगः	"
४८	यन्त्रम्	५५२
४९	यन्त्रान्तरम्	"
५०	ऐन्द्रत्रिषुप् चिन्तामणिमन्त्रः	५५३
५१	अस्याक्षरन्यासः	"
५२	अस्य मन्त्रस्य ध्यानान्तरम्	५५४
५३	पूजाविधिः	५५५
५४	प्रयोगविधिः	"
५५	प्रयोगान्तरम्	५५६
५६	अस्य यन्त्रम्	"
५७	प्रयोगान्तरम्	"
५८	"	"
५९	"	५५७
६०	अस्य यन्त्रम्	"
६१	ताम्रादिपट्टविशेषे धारणादिविधिः फलं च	"
६२	प्रयोगान्तरम्	५५८
६३	"	"
६४	"	"
६५	इन्द्राणीमन्त्रः	५५९
६६	पूजाविधिः	"
६७	प्रयोगः	५६०
६८	यन्त्रम्	५६१
६९	प्रयोगान्तरम्	"

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
७०	प्रणवविधानम्	५६१
७१	चतुर्दश योगन्यासविधिः	५६२
७२	चिदवष्टुभयोगः	"
७३	अनुष्ठानपद्धत्युक्तप्रणवन्यासविशेषः	५६३
७४	योगविधिः	५६४
७५	प्रणवयन्तम्	५६५
७६	प्रयोगान्तरहोमः	५६६
७७	पूजा	"
७८	ध्यानान्तरम्	५६७
७९	पुन पूजा	"
८०	अथास्य मन्त्रस्य न्यासः	"

एकोनविशे पटले —

८१	वैष्णवाष्टाक्षरीविधानम्	५६९
८२	अंगुल्यादिजपविधिः	५७०
८३	अष्टाक्षरन्यासविधिः	५७१
८४	अस्य मन्त्रस्य दीक्षाविधिः	५७४
८५	वैष्णवपीठविधानम्	"
८६	पूजाविधानान्तरम्	५७५

विशे पटले —

८७	हरिस्तुतिः	५७६
----	------------	-----

एकविशे पटले —

८८	अष्टाक्षरस्य प्रयोगविशेषाः	५७०
८९	नामन्रयमन्त्रः	५८९

क्रम-सं०	विषया।	पुट-सं०
९०	ध्यानम्	५८०
९१	प्रयोगविधिः	५८१
९२	प्रयोगान्तराणि	"
९३	अथास्य यन्त्रम्	५८४
९४	वैष्णवद्वादशाक्षरीविधानम्	५८५
९५	अस्याक्षरन्यासः	"
९६	संहारन्यासः	"
९७	सृष्टिन्यासः	"
९८	स्थितिन्यासः	"
९९	पूजा	५८६
१००	प्रयोगः	"
५१०१	सुदर्शनविधानम्	"
१०२	अख्य मन्त्रस्याक्षरन्यासः	५८७
१०३	यन्त्रमण्डलविधानम्	५८८
१०४	चक्रहोमप्रयोगः	५८९
१०५	अष्टमराशिस्यानम्	५९१
१०६	चक्रहोमकर्मणः फलम्	"
१०७	प्रयोगान्तरम् ।	"
१०८	"	५९२
१०९	"	"
११०	"	५९३
१११	अस्य यन्त्रम्	"
११२	मन्त्रत्रयं मिळित्वा जपविधानम्	"
११३	मन्त्रत्रयेण सप्तकोषविधानम्	५९४

१६०	पूजा	६२७
१६१	प्रयोगः	"
१६२	प्रयोगान्तराणि	६२८
१६३	नृसिंहवीजविधानं कल्पान्तरोक्तम्	६३२
१६४	नृसिंहानुप्तुप्न्यासविधिः	६३३
१६५	अंगुष्ठिन्यासः	६३४
१६६	अक्षरन्यासः	"
१६७	अक्षरन्यासान्तरम्	"
१६८	पदन्यासः	६३५
१६९	चतुरक्षरन्यास.	
१७०	पादन्यासः	"
१७१	अर्धन्यासः	"
१७२	उग्रन्यासः	"
१७३	हरिन्यासः	"
१७४	प्रयोगविशेषाः	"
१७५	नृसिंहमन्त्रेण प्रतीकारबलिप्रकारः	६३६
१७६	भस्मस्थानविधिः	६३७
१७७	नृसिंहपडक्षरीविधानम्	६३८
१७८	पूजायां मण्डलविधानम्	६४१
१७९	प्रयोगः	"
१८०	प्रयोगान्तराणि	६४२

चतुर्विंशो पटले —

१८१	नृसिंहमन्त्रान्तरम्	६४५
१८२	नृसिंहसन्ध्यावन्दनविधिः	"

क्रम-सं०	विषया:	पुट-सं०
१८३	नृसिंहभस्तुतविधि:	६४७
१८४	अघोरपदन्यासः	६५०
१८५	नृसिंहपदन्यासः	"
१८६	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रविधानम्	" "
१८७	पूजा	"
१८८	सुदर्शननारसिंहमन्त्रः	६५१
१८९	पूजा	"
१९०	अस्त्य यन्त्रम्	"
१९१	कल्पान्तरोक्त लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रः	६५२
१९२	अस्त्य पूजा	६५३
१९३	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम्	६५४
१९४	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम्	६५५
१९५	"	"
१९६	लक्ष्मीनृसिंहषडक्षरीमन्त्रः	"
१९७	लक्ष्मीनृसिंहाष्टादशाक्षरीमन्त्रः	६५६
१९८	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम्	"
१९९	अघोरनृसिंहमिलितमन्त्रः	६५७
२००	ज्वालानृसिंहमन्त्रः	"
२०१	नृसिंहदशाक्षरीमन्त्रः	६५८
२०२	नृसिंहचक्रयन्त्रम्	"
२०३	दशविधभूतावेशकरप्रकाराः	६५९
२०४	विष्णुपञ्चरविधानम्	६६२
२०५	अस्त्य जपसमये ध्यानम्	"
२०६	विष्णुपञ्चरपूजाविधि:	"

क्रम-सं०

विषयः

पुट-सं०

द्वाविशो पटले —

✓ ११४	सुदर्शनकल्पोत्तप्रयोगविधिः	५९६
✓ ११५	प्रयोगान्तरम्	५९८
✓ ११६	कल्पान्तरविधानम्	५९९
✓ ११७	प्रयोगान्तरम्	६००
११८	गीतालिष्टुमन्त्रः	"
११९	कार्तवीर्यमन्त्रः	६०१
१२०	पुरश्चर्याहोमविधिः पूजा च	"
१२१	प्रयोगः	"
१२२	प्रयोगान्तराणि	"
१२३	यन्त्रम्	६०२
१२४	कार्तवीर्यमन्त्रान्तरम्	
१२५	तस्य प्रयोगः	
१२६	कार्तवीर्यमन्त्रान्तरम्	
१२७	कार्तवीर्यमन्त्रान्तराणि	
१२८	कार्तवीर्ययन्त्रम्	
१२९	कार्तवीर्यमालामन्त्रः	
१३०	श्रीकराष्ट्राक्षरविधानम्	
१३१	अष्टाक्षरन्यासः	
१३२	पूजाविधिः	
१३३	प्रयोगः	
१३४	प्रयोगान्तरम्	
१३५	वराहगन्त्रविधानम्	
१३६	तस्य ध्यानानि	

क्रम-सं०

विपर्या:

- १३७ पूजाविधिः
 १३८ फलविशेषावास्यर्थं ध्यानविशेषः
 १३९ प्रयोगान्तरम् .
 १४० प्रयोगान्तराणि .
 १४१ वराहयन्त्रविधानम्
 १४२ यन्तलेखनद्रव्यलेख्यपट्टविशेषः
 १४३ तेषां फलविशेषः
 १४४ यन्तस्यापनप्रकारः
 १४५ प्रयोगाः
 १४६ वराहाष्टाक्षरविधिः
 १४७ वराहैकाष्टरमन्तः
 १४८ क्षेत्रस्य पतिनेति मन्त्रस्य यन्त्रम्
 १४९ स्वमवाराहीमन्त्रः
 १५० प्रार्थनाप्रकारः
 १५१ प्रयोगः
 १५२ महावाराहीमन्त्रः
 १५३ प्रयोगार्थपूजा
 १५४ प्रयोगः
 १५५ प्रयोगान्तरम्
 १५६ प्रयोगान्तराणि
 १५७ यन्त्रम्

त्रयोर्विशेषे पटले —

- १५८ नृसिंहानुष्टुप्विधानम्
 १५९ तस्य ध्यानत्रयम्

अम-सं०	चिपया.	पुट-सं०
२०७	तेल विश्वरूपमन्त्र	६६३
२०८	विष्णुपञ्चरथन्त्रम्	६७०
२०९	तत्र वासुदेवद्वादशाक्षरीमन्त्र	६७१
२१०	विष्णुपञ्चर कल्पना जपप्रकार	६७३
पञ्चविंशो पटले -		
२११	प्रासादमन्त्रविधानम्	६७८
२१२	अस्य न्यास	"
२१३	पूजार्थी पीठविधानम्	"
२१४	अष्टविंशतिकलायुक्तपञ्चब्रह्मन्याम्	६८०
२१५	पञ्चमहापूजाविधि	६८३
२१६	प्रसिद्धपञ्चाक्षरीविधानम्	"
२१७	पूजा	६८४
२१८	पूजाविधानान्तरम्	"
२१९	पार्थिवलिङ्गपूजाविधि	६८७
२२०	पञ्चाक्षरप्रयोगा	"
२२१	पञ्चाक्षरयन्त्रम्	६८८
२२२	रुद्रमहान्यास	"
२२३	न्यासमन्त्रा	६८९
२२४	शिवसङ्कल्प	६९०
२२५	रुद्रयन्त्रम्	६९५
२२६	चिदम्बरपञ्चाक्षरमन्त्र	६९६
२२७	अस्यैव ध्यानान्तरम्	"
२२८	ध्यानान्तरम्	६९७
२२९	ध्वनिमन्त्र	"

प्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
२३०	पञ्चाक्षरप्रयोगमन्त्रा॑	६९७
२३१	चिदग्वरसभान॑टनमन्त्रः	६९८
२३२	रक्षाकरमन्त्रान्तरम्	„
२३३	गरुडपञ्चाक्षरमन्तः	६९९
२३४	गरुडपञ्चाक्षरयन्त्रम्	„
२३५	गरुडपञ्चाक्षरजपूजादिकम्	७००
२३६	आशुगरुडमन्त्रः	७०२
२३७	अस्य यन्त्रम्	७०३
२३८	यन्त्रान्तराणि	„
२३९	नीलवण्ठमन्त्र	७०५
२४०	आपदुद्धारणमन्त्र	„
२४१	अस्य यन्त्रम्	७०६
२४२	पूजा	„
२४३	अस्य नित्यग्रहि	७०८
२४४	प्रयोग	७०९
२४५	भस्मप्रयोग	७१०
२४६	स्वर्णाङ्गुष्ठपूजामन्त्र	„
२४७	शक्तिपञ्चाक्षरविधानम्	७११
२४८	अस्य पूजा	„
२४९	शैवाष्टाकरविधानम्	७१२

पट्टिशे पट्टले -

२५०	दक्षिणामूर्तिमन्त्रविधानम्	७१३
२५१	अस्याक्षरन्यामः	„
२५२	पूजा	„ „

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
२५३	संहार दक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७१४
२५४	दक्षिणामूर्तिनवाक्षरीमन्त्रः	"
२५५	लकुटीदक्षिणामूर्तिमन्त्रः	"
२५६	लकुटीध्यानविशेषः	७१५
२५७	नवाक्षरीन्यासः	"
२५८	मैथादक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७१७
२५९	तस्य पूजा	"
२६०	अस्य मन्त्रस्य न्यासः	७१८
२६१	अस्य योगन्यासः	७१९
२६२	प्रयोगः	७२१
२६३	साम्बदक्षिणामूर्तिमन्त्रः	"
२६४	हयग्रीवैकाक्षरमन्त्रः	७२२
२६५	मन्त्रान्तरम्	"
२६६	हयग्रीवैकादशाक्षरमन्त्रः	"
२६७	दधिभक्तहयग्रीवमन्त्रः	७२३
२६८	हयग्रीवमन्त्रान्तरम्	"
२६९	हयग्रीवैकाक्षरमन्त्रान्तरम्	"
२७०	अस्य पूजा	"
२७१	हयग्रीवानुष्टुप् मन्त्रः	७२४
२७२-	अस्य ध्यानानि	"
२७३	अस्य पूजा	७२५
२७४	प्रयोगः	"
२७५	हयग्रीवानुष्टुप् मन्त्रान्तरम्	७२६
२७६	अस्य प्रयोगः	"

क्रम-संख्या	घिरथाः	पुष्ट-संख्या
२७७	अघोरमन्त्रविधानम्	७२८
२७८	अस्य पदन्यासः	"
२७९	अस्य पूजायन्त्रम्	७२९
२८०	अस्य प्रयोगाः	७३०
२८१	अस्य यन्त्रान्तरम्	७३१
२८२	अघोरमस्त्रविधिः	"
२८३	पाशुपताल्लभमन्त्रः	७३२
२८४	पूजा	"
२८५	प्रयोगः	७३३
२८६	खड्गरावणमन्त्रः	"
२८७	अस्य पूजाविधिः	७३४
२८८	शरभसालुवमन्त्रः	"
२८९	अस्य ध्यानान्तरम्	७३५
२९०	अस्य यन्त्रम्	"
२९१	प्रयोगाः	७३७
२९२	श्लोकात्मकं शरभमन्त्रान्तरम्	७३८
२९३	अस्य प्रयोगाः	"
२९४	वन्ध्याचिकित्साल्याभिषेकविधि	७४१
२९५	सर्वमन्त्रसाधारणचतुरङ्गविधिः	७४३
२९६	फलविशेषावासये ऋग्विशेषाः	"
२९७	शरभसालुव पूजाविधानम्	७४५
२९८	अस्य आवरण देवता मन्त्राः	७४६
२९९	सिद्धभैरवमन्त्रः	७४७
३००	बड्बानलमन्त्रः	७४८

क्रम-सं०	विषया-	पुट-सं०
३०१	आग्नेयालमन्त्र	७५०
३०२	व्याधिमन्त्र	"
३०३	मृत्युनाल	७५१
३०४	रक्तचामुण्डीमन्त्र	७५२
३०५	मोहिनीमन्त्र	"
३०६	लक्ष्मीमन्त्र	७५३
३०७	मायामन्त्र	७५४
३०८	पुलिन्दिनी मन्त्र	"
३०९	संक्षेपणमन्त्र	७५५
३१०	धूमावतीमन्त्र	७५६
३११	धूमावतीयन्त्रविधि प्रयोगाश्र	"
३१२	धूमावतीमन्त्रान्तरम्	७५८
३१३	अस्य प्रयोगा	"
३१४	अस्य यन्तान्तरम्	७५९
३१५	प्रयोगा	७६०
३१६	नदीतरणयन्त्रम्	७६१
३१७	चित्रविद्यामन्त्र	७६२
३१८	सुन्दराण्यमन्त्र	७६३
३१९	बीरभद्रमन्त्र	"
३२०	पूजा	७६४
३२१	प्रयोगा	"
३२२	बीरभद्रवत्तिप्रकार	७६५
३२३	तत्र यन्त्रेत्वापकार	"
३२४	बीरभद्रवलिपदाने विशेषा	७६६

क्रम-सं०	चिपया:	पुट-सं
३२५	मृत्युज्जयविधानम्	७७०
३२६	पूजा	७७१
३२७	यन्त्रम्	,
३२८	मृत्युज्जयमन्त्रप्रयोगः	,
सप्तविंशो पटले -		
३२९	मृत्युज्जयञ्चक्षरीविधानम्	७७५
३३०	अस्य प्रयोगः	७७६
३३१	प्रयोगार्थं यन्त्रम्	७७७
३३२	कल्पान्तरोक्तं यन्त्रम्	७७८
३३३	धन्वन्तरिमन्त्र.	,
३३४	अस्याक्षरन्यासः	,
३३५	पूजाविधिः	७७९
३३६	प्रयोगः	,
३३७	अस्य यन्त्रम्	७८१
३३८	कलशपूरणविधि	७८२
३३९	त्रिविधाष्टद्रव्याणि	७८४
३४०	चतुर्नवित्तिकलामन्त्रा.	,
३४१	अष्टत्रिंशत्कलाः	७८५
३४२	सूर्यकलाः	,
३४३	इन्दुकलाः	७८६
३४४	ध्यानप्रकार	७८७
३४५	प्रयोगः	,
३४६	प्रयोगानन्तरदिनकर्तव्यविशेष.	७८८
३४७	प्रयोगः	७९२

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
३४८	पञ्चामृतमन्त्रः	७९३
३४९	अस्य न्यासः	७९४
३५०	ध्यानविधिः	७९५
३५१	ध्यानान्तरम्	७९६
३५२	प्रयोगः	„
३५३	दीक्षाकलशपूजाविधिः	„
३५४	प्रयोगविधिः	७९८
३५५	प्रयोगान्तरम्	७९९
३५६	अर्धनारीश्वरचिन्तामणिमन्त्रः	„
३५७	पूजा	८००
३५८	प्रयोगाः	„
३५९	व्याख्यामन्त्रः	८०६
३६०	चण्डेश्वरमन्त्रविधानम्	„
३६१	पूजा	८०७
३६२	प्रयोगाः	„
३६३	क्षेत्रपालमन्त्रः	८०८
३६४	कण्ठविद्यामन्त्रः	„

अष्टाविंशे पट्टे -

३६५	गायत्रीमन्त्रविधानम्	८०९
३६६	गायत्रीयन्त्रम्	८१०
३६७	ध्यानम्	८११
३६८	पूजार्थं पीठविधानम्	„
३६९	प्रयोगाः	८१२
३७०	गायत्रीचतुर्थपादः	८१३

क्रम-सं०	विषया:	पुट-सं०
३७१	अस्य यन्त्रम्	८१३
३७२	पञ्चगच्छयोजनाप्रकारः	"
३७३	पञ्चगच्छयोजनामन्त्राः	८१४
३७४	प्रकारान्तरम्	— "
३७५	पञ्चगच्छयोजनमन्त्रान्तरम्	"
३७६	पञ्चगच्छघृतप्रकारः	८१५
एकोनविंशे पटले —		
३७७	त्रिप्टुभो विधानम्	८१६
३७८	अस्याक्षरन्यासः	"
३७९	पदन्यासः	"
३८०	ध्यानम्	"
३८१	पूजार्थं पाठविधानम्	८१७
३८२	कादिमतोक्ता पञ्चविंशतिमन्त्रदोषाः	८१८
३८३	प्रयोगाः	८१९
३८४	दिनास्त्रकृत्यास्त्रमन्त्रप्रयोगाः	८२०
३८५	कल्पान्तरोक्ताः त्रिप्टुभः प्रयोगाः	८२१
३८६	जातवेदोमन्त्रस्य यन्त्रम्	८२२
त्रिंशे पटले —		
३८७	त्रिप्टुपूत्रयमन्त्रः	८२३
३८८	उपम्बकविधानम्	"
३८९	अक्षरन्यासः	८२५
३९०	पदन्यासः	"
३९१	पूजा	"
३९२	प्रयोगाः	८२७

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
३९३	ॐ श्वरकमन्त्रस्थ यन्त्रम्	८४९
३९४	यःसे अक्षरलेखनप्रकारः	८५०
३९५	प्राणप्रतिष्ठामन्त्रः	८५१
३९६	प्राणप्रतिष्ठामन्त्रलेखनप्रकारान्तरम्	„
३९७	मन्त्रगायत्री	८५२
३९८	यन्त्रगायत्री	„
३९९	रक्षामन्धनमन्त्रः	„
४००	ॐ श्वरकमन्त्रहोमादिविधानम्	„
४०१	प्रयोगः (वसिष्ठकल्पोक्तः)	८५३
४०२	तत्र मृत्युज्जयोपायविधिः	८५९
४०३	प्रयोगान्तराणि	८६०
४०४	ॐ श्वरकमन्त्ररक्षाविधिः	८६१
४०५	ममूरिकादिशान्त्यर्थं लपविधिः	८६२
४०६	अनुष्टुप्तत्यमन्त्रः	„
४०७	तत्र ध्याने विशेषः	८६३
४०८	अस्य मन्त्रविशेषः	„
४०९	अस्य प्रयोगः	„
४१०	प्राणाक्षर्णविधिः	८६५
४११	प्रयोगः	८६६
४१२	नृसिंहपञ्चेण प्रयोगान्तरम्	८६७
४१३	प्रयोगान्तरम्	८६८
४१४	प्रयोगान्तरम्	„
४१५	आयुष्करसन्ततधारास्थापनविधिः	८६९
४१६	शताक्षरीविधानम्	८७०

क्रम-सं०	विद्याः	पुस्त-सं०
४१७	पूजाविधिः	८७१
४१८	प्रयोगाः	८७२
४१९	संवादविधानम्	८७४
४२०	पूजाविधिः	,
४२१	प्रयोगाः	८७५
४२२	संवादयन्त्रम्	८७७
४२३	वारुणऋग्विधानम्	८७८
४२४	अस्याक्षरन्यासः	८७९
४२५	पूजाविधिः	,
४२६	प्रयोगाः	८८०
४२७	वारुणयन्त्रम्	८८२

एकत्रिशो पटले —

४२८	त्रिगुणितादियन्ते लेखनविशेषः	८८३
४२९	प्रयोगान्तरम्	,
४३०	स्त्रीपुरुषयोः परस्परवश्यार्थप्रयोगः	८८४
४३१	स्त्रीपुरुषाकर्पणविधिः	,
४३२	पड्गुणितयन्ते प्रयोगविशेषः	८८५
४३३	प्रयोगान्तरम्	८८६
४३४	द्वादशगुणिते लेखनविशेषप्रयोगविशेषाः	,
४३५	घटार्गलायन्ते प्रयोगे फलविशेषः	८८७
४३६	पाशांकुशपुटिनभुवनेश्वरीप्रयोगः	८८९
४३७	वनिताकर्पणयन्त्रम्	८९०
४३८	यन्त्रान्तरम्	,
४३९	"	८९३

काम-सं०	विषया:	पुट-सं०
४४०	वश्यकरुणलिकामयोगः	८९२
४४१	हरिद्रिया स्त्रियाकर्णणविधिः	„
४४२	अष्टाशीमन्तः	८९३ „
४४३	पूजा	„
४४४	प्रयोगाः	„
✓४४५	राजमार्गीमन्त्रविशानम्	८९४ „
४४६	पूजा	„
४४७	प्रयोगाः	८९५
४४८	अन्नपूर्णधरीमन्तः	„
४४९	अन्नपूर्णामन्त्रान्तरम्	८९६
४५०	अन्नगोपालमन्त्रः	८९७
४५१	अन्नगोपालमन्त्रान्तरम्	„
४५२	आवहन्तीतपैषविधिः	८९८
४५३	आवहन्तीहोमविधिः	९००
४५४	कल्पान्तरोक्त आवहन्तीहोमविधिः	९०१
४५५	आवहन्तीजपविधिः	९०३
४५६	दधिवामनमःत्रः	९०४
४५७	पूजा	„
४५८	प्रयोगः	९०५
४५९	गन्त्रम्	९०६
४६०	यज्ञेश्वरवामनमन्त्रः	„
४६१	भोगवामनमन्त्रः	९०७
४६२	विश्ववामनमन्त्रः	„
४६३	वैथ्रवणमन्त्रः	„

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
४६४	चित्रसेनमन्तः	९०८
४६५	प्रयोगः	„
४६६	विश्वावसुमन्त्रः	९१०
४६७	वृहस्पतिमन्त्रः	९११
४६८	शुक्रमन्त्रः	„
४६९	अङ्गारकमन्त्रः	९१२
४७०	बुधमन्त्रः	„
४७१	शनैश्चरमन्त्रः	९१३
४७२	राहुमन्तः	„
४७३	केतुमन्त्रः	„
४७४	व्यासमन्त्रः	९१४
४७५	संकोचमन्तः	„
४७६	अश्वारूढामन्त्रः	९१५
४७७	कल्पान्तरोक्तध्यानविधिः	९१६.०
४७८	ध्यानान्तरम्	„
४७९	पूजाविधिः	„
४८०	प्रयोगः	९१७
४८१	श्रीमुखन्यासविधिः	„
४८२	अश्वारूढायन्त्रम्	९१८
४८३	अश्वारूढाविधानान्तरम्	„
४८४	पूजाविधिः	९१९
४८५	प्रयोगः	„
४८६	अस्थ यन्त्रम्	„
४८७	अश्वारूढामन्त्राक्षरस्तीत्रम्	९२०

क्रम-सं०

विषयाः

पुट-सं०

द्वात्रिशो पटले —

४८८	सन्तानयागविधिः	९२२
४८९	पश्चगल्ययोजनार्था ऋचः	"
४९०	संफोचमन्त्रः	"
४९१	भूतमन्त्रः	९२३
४९२	शङ्करनारायणमन्त्रविधानम्	९२६
४९३	पूजाविधिः	"
४९४	प्रजार्थिहोमविधिः	"
४९५	वन्ध्यात्वनिवृत्तिप्रदः करुपः	९२७
४९६	रेणुकामन्तः	९३१
४९७	रेणुकायन्त्रम्	९३२
४९८	प्रयोगाः	"
४९९	गुह्यादिप्रययोः लक्षणम्	९३४

अनुवन्धे —

५००	ज्वरशान्तिकर ऋज्ञमन्त्रः	९३९
५०१	सन्धिकरभृज्ञमन्तः	"
५०२	जिह्वादोपशान्तिकरऋज्ञमन्तः	"
५०३	सुपुत्रदक्षज्ञमन्तः	"
५०४	रक्षाकरऋज्ञमन्तः	"
५०५	उपद्रवशान्तिकरऋज्ञमन्तः	"
५०६	आयुष्करऋज्ञमन्तः	"
५०७	नष्टद्रव्यलाभकरऋज्ञमन्त्रः	"
५०८	शङ्खपत्तायनकरऋज्ञमन्तः	"
५०९	वाक्सिद्धिकरऋज्ञमन्त्रः	९४०

श्रीम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
५३४	गोरक्षाकरत्रायन्तः	९४३
५३५	गुरुभुत्यादिजीर्णकरत्रायन्तः	"
५३६	वृष्टिकरत्रायन्तः	"
५३७	पिशाचवाधानिवृचिकरत्रायन्तः	"
५३८	चोरोपद्रवनाशकरत्रायन्तः	"
५३९	सर्पात् रक्षाकरत्रायन्तः	"
५४०	कृपिफलदकरत्रायन्तः	"
५४१	पलीवरयकरत्रायन्तः	"
५४२	गजलाभकरत्रायन्तः	"
५४३	महासृत्युज्ञयहोमविधिः	"

यक्षिणीमन्त्रेषु —

५ ५४४	रतिप्रियायक्षिणीमन्त्रः	९४६
५४५	कम्बलकामन्तः	"
५४६	चन्द्रासुमतियक्षिणीमन्त्रः	"
५४७	सुरसुन्दरीयक्षिणीमन्त्रः	९४७
५४८	अनुसारिणीयक्षिणीमन्त्रः	"
५४९	मनोहरायक्षिणीमन्त्रः	९४८
५५०	शङ्खचारिणीयक्षिणीमन्त्रः	"
५५१	माणिभद्रयक्षमन्त्रः	"
५५२	स्वामीश्वरीयक्षिणीमन्त्रः	९४९
५५३	बटयक्षिणीमन्त्रः	"
५५४	विशालायक्षिणीमन्त्रः	"
५५५	चन्द्रिकायक्षिणीमन्त्रः	"
५५६	हंसीचेदी(यक्षिणी)मन्त्रः	९५०

क्रम-सं०	धिययाः	पुट-सं०
५५७	विचित्रायक्षिगीमन्त्रः	९५०
५५८	सुब्रह्मण्यपञ्चदशाक्षरीमन्त्रः	,
५५९	अन्तलाभद्रकञ्जन्त्रः	९५१
५६०	गोरक्षाकरकृष्णमन्त्रः	,
५६१	भोजनश्रद्धोत्पादकञ्जन्त्रः	,
५६२	वातरोगशान्तिकरकञ्जन्त्रः	,
५६३	अग्नप्रदकञ्जन्त्रः	,
५६४	धारणाप्रदकञ्जन्त्रः	९५२
५६५	पुत्रप्रदकञ्जन्त्रः	,
५६६	मृत्युनाशनायुपकरकञ्जन्त्रः	,
५६७	तत्र मार्गरक्षाकरप्रथमकञ्जन्त्रः	,
५६८	क्षीगायुष आयुष्यप्रदद्वितीयादिकञ्जन्त्राः	,
५६९	मृतसञ्जीवनकरसूक्तमन्त्राः	९५३
५७०	पुत्रलाभप्रदसूक्तमन्त्रः	,
५७१	यक्षमरोगनाशनकरकञ्जन्त्रप्रयोगः	,
५७२	क्षेत्रलाभकरकञ्जन्त्रः	९५५
५७३	छर्दिनाशनामृतपञ्चाक्षरीमन्त्रः	,
५७४	रक्षोम्बहोमविधिः	,
५७५	पुत्रप्रदकञ्जन्त्रप्रयोगविधिः	९५७
५७६	शुद्धिविनाशकरकञ्जन्त्रः	९५८
५७७	जानपदादित्याधिशमनकरकञ्जन्त्रप्रयोगः	,
५७८	राज्ञो व्याधिशान्तिकरकञ्जन्त्रप्रयोगविधिः	,
५७९	अनेनाभिचारप्रयोगविधिः	९५९
५८०	प्रयोगान्तरम्	,
५८१	कन्यायाः वरलाभकरसूक्तिमणीष्ठलभमन्त्रः	९६०

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
५८२	देवीमाहात्योक्तचामुण्डानवाक्षरमन्त्रः	९६०
५८३	अस्य यन्त्रम् प्रयोगविधिश्च	„
५८४	लवणमन्त्रविधानम्	९६१
५८५	तत्र चिटिमन्त्रः	„
५८६	अग्निध्यानम्	„
५८७	रात्रिदेवताध्यानम्	„
५८८	दुर्गाध्यानम्	„
५८९	काळीध्यानम्	„
५९०	लवणमन्त्रऋक्षपञ्चकम्	९६२
५९१	तत्र पूजाविधिः प्रयोगाश्च	९६३
५९२	प्राणयन्त्रम्	९६४
५९३	प्रयोगे कर्तव्यविशेषाः	९६५
५९४	प्रत्यक्षिरामन्त्रविधानम्	९६६
५९५	तत्र दिग्बन्धनविधिः	९६८
५९६	प्रत्यक्षिरामूलमन्त्रः	९७२
५९७	प्रत्यक्षिरामालामन्त्र	„
५९८	प्रत्यक्षिरामृक्षु प्रथमवर्गः (पञ्चमृक्षः)	„
५९९	„ द्वितीयवर्गः „	९७३
६००	„ तृतीयवर्गः „	„
६०१	„ चतुर्थवर्गः „	९७४
६०२	„ पञ्चमवर्गः „	„
६०३	„ पृष्ठवर्गः „	९७५
६०४	„ सप्तमवर्गः „	९७६
६०५	„ अष्टमवर्गः „	„
६०६	„ नवमवर्गः „	९७७

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
६०७	ऋचां ऋष्यादयः	९७८
६०८	प्रत्यज्ञिराऋचां पुरश्चरणविधि.	९८०
६०९	कृत्याग्रहाणां लक्षणविशेषाः	९८१
६१०	अपसारलक्षणम्	९८४
नानाविधमुद्राः —		
६११	आनाहनीमुद्रालक्षणम्	९८५
६१२	सञ्जिधायिनीमुद्रालक्षणम्	"
६१३	सञ्जिरोधिनीमुद्रालक्षणम्	"
६१४	समुखीकरणीमुद्रालक्षणम्	९८६
६१५	प्रार्थनीमुद्रालक्षणम्	"
६१६	अज्जलिमुद्रा वासुदेवाभिधालक्षणम्	"
६१७	लिङ्गमुद्रालक्षणम्	"
६१८	विघ्नमुद्रालक्षणम्	"
६१९	योनिमुद्रालक्षणम्	"
६२०	कमलमुद्रा(जानुमुद्रा)लक्षणम्	"
६२१	नारसिंहीमुद्रालक्षणम्	"
६२२	नृसिंहामुद्रालक्षणम्	"
६२३	वाराहीमुद्रालक्षणम्	९८७
६२४	वाराहीमुद्रान्तरम्	९८७
६२५	नृहरिप्रियामुद्रालक्षणम्	"
६२६	हयग्रीवमुद्रालक्षणम्	"
६२७	वैष्णुमुद्रालक्षणम्	"
६२८	लक्ष्मीमुद्रालक्षणम्	"
६२९	कुन्द्रमुद्रालक्षणम्	"
६३०	काममुद्रालक्षणम्	"

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
६३१	बैलोक्यमोहिनीमुद्रालक्षणम्	९८७
६३२	दुर्गामुद्रालक्षणम्	"
६३३	गारुडमुद्रालक्षणम्	९८८
६३४	"
६३५	शङ्खमुद्रालक्षणम्	"
६३६	गदामुद्रालक्षणम्	"
६३७	अठजमुद्रालक्षणम्	"
६३८	मुखमुद्रिकामुद्रालक्षणम्	"
६३९	चर्ममुद्रालक्षणम्	"
६४०	मुसलमुद्रालक्षणम्	"
६४१	अस्तमुद्रालक्षणम्	९८९
६४२	चक्रमुद्रालक्षणम्	"
६४३	दंष्ट्रमुद्रालक्षणम्	"
६४४	श्रीवत्समुद्रालक्षणम्	"
६४५	कौस्तुभमुद्रालक्षणम्	"
६४६	वनमालामुद्रालक्षणम्	"
६४७	विशूलमुद्रालक्षणम्	"
६४८	डामरुकामुद्रालक्षणम्	९९०
६४९	परशमुद्रालक्षणम्	"
६५०	मृगीमुद्रालक्षणम्	"
६५१	खट्टवाङ्मुद्रालक्षणम्	"
६५२	काषालिकीमुद्रालक्षणम्	"
६५३	धेनुमुद्रालक्षणम्	"
६५४	वाणमुद्रालक्षणम्	"
६५५	नाराचमुद्रालक्षणम्	"

अम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
६५६	घेनुमुद्रालक्षणम्	,
६५७	,
६५८	इक्षुचापमुद्रालक्षणम्	९९१
६५९	पञ्चपुष्पवाणमुद्रालक्षणम्	,
६६०	वरदमुद्रालक्षणम्	,
६६१	अभयमुद्रालक्षणम्	,
६६२	अश्वमालामुद्रालक्षणम्	,
६६३	पुस्तकमुद्रालक्षणम्	,
६६४	कुम्भमुद्रिकालक्षणम्	,
६६५	संहारमुद्रालक्षणम्	,
६६६	मालापञ्चाक्षरमन्तः	,
६६७	ग्रन्थपरिसमाप्तिः	९९२

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहविषयानुक्रमणिका समाप्ता ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ प्रपञ्चसारसारसंग्रहोक्तामन्त्राः ॥

क्रम-सं०

विषयाः

पुट०-सं०

सप्तमपटले —

१	पञ्चपुष्पाङ्गलिमन्त्रः	९८
२	पञ्चीकरणपुष्पाङ्गलिमन्त्रः	९९
३	सालिग्राममन्त्रः	"

अष्टम पटले —

४	त्रिपुरामन्त्रः	१३१
५	धारणासरस्वतीमन्त्रः	१४४
६	नकुलीसरस्वतीमन्त्रः	"
७	परासरस्वतीमन्त्रः	१४५
८	बालासरस्वतीमन्त्रः	"
९	बालाङ्गक्षरीमन्त्रः	१४६
१०	वाभववीजमन्त्रः	१४८
११	महावालात्रिपुरसुन्दरीमन्त्रः	"
१२	त्रिपुरसुन्दरीमालामन्त्राः	१४८
१३	उद्धारमन्त्रः	२१२
१४	श्रीविद्यापरापोडशक्षरीमन्त्रः	२१३
१५	विद्यासहितगोपालमन्त्रः	२३२
१६	राजमातझीमन्त्रः	२३९
१७	शारदातिलकोक्तराजमात्रेश्वरीमन्त्रः	२४०
१८	लघुमातझीमन्त्रः	२४६
१९	स्वयंवरामन्त्रः	२४८

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
२०	तिरस्करिणीमन्त्रः	२६५
२१	वागीश्वरीमन्त्रः	"
	नवमपटले —	
२२	वागीश्वरीमन्त्रान्तरम्	२६७
२३	"	२७२
२४	"	२७३
२५	"	"
२६	चिन्तामणिसरस्वतीमन्त्रः	२७४
२७	सरस्वतीमन्त्रान्तरम्	२७५
२८	" (वागदेवीमन्त्रः)	"
२९	नकुलीसरस्वतीमन्त्रः	२७६
३०	मेधाधारणासरस्वतीमन्त्रः	२७७
३१	भुवनेश्वरी एकाक्षरीमन्त्रः	"
	एकादशपटले —	
३२	श्रीमन्त्रः	२९५
३३	रमामन्त्रः	२९७
३४	लक्ष्मीमन्त्रान्तरम् (कमलवासिनीमन्त्रः)	२९८
३५	(कमला) लक्ष्मीमन्त्रः	३००
३६	महालक्ष्मीरत्नकोशोक्तलक्ष्मीमन्त्रः	३०६
३७	लक्ष्मीमन्त्रान्तरम्	"
३८	,, (सौभाग्यलक्ष्मीमन्त्रः)	३०७
	द्वादशपटले —	
३९	त्रिपुरामन्त्रः	३१२
४०	धरणीमन्त्रः	३१३
४१	खरितामन्त्रः	३१५

क्रम-सं०	विश्याः	पुट-सं०
४२	त्वरितायन्त्राङ्गकालीमन्त्रः	३२०
४३	यममन्त्रः	"
४४	लक्ष्मीमन्त्रः	३२३
४५	वज्रप्रस्तारिणीमन्त्रः	३२५
४६	नित्यक्लिनामन्त्रः	३२६
त्रयोदशपटले —		
४७	मूलदुर्गामन्त्रः	३२८
४८	महिपमर्दिनीमन्त्रः	३२९
४९	वनदुर्गामन्त्रः	३३०
५०	शूलिनीमन्त्रः	३४२
चतुर्दशपटले —		
५१	शूलिनीमालामन्त्रः	३५१
५२	पक्षिदुर्गामन्त्रः	३७७
५३	अमरदुर्गामन्त्रः	३७९
५४	वगळामुखीमन्त्रः	३८०
५५	मृत्योस्तुल्यमन्त्रः	३९२
५६	कल्पान्तरोक्तमृत्योस्तुल्यमन्त्रः	"
५७	दुर्गाद्वादशाक्षरीमन्त्रः	"
५८	कल्पान्तरोक्तः	"
५९	दृष्टिदोषजिहादोषहरदुर्गामन्त्रः	३९५
६०	जिहादोषहरक्तमन्त्रः	"
६१	गणिदुर्गामन्त्रः	३९६
६२	वायव्याख्यमन्त्रः	३९७
६३	वायुवीजमन्त्रः	३९८
६४	अग्निवीजमन्त्रः	"

क्रम-सं०	विषया:	पुष्ट-सं०
६५	अमृतवीजमन्त्रः	३९८
६६	भद्रकाळीमन्तः	,
६७	ज्वालाभिन्नभैरवीमन्त्रः	३९९
६८	शास्त्रमन्त्रः	,
६९	सुखप्रसवकरयक्षिणीमन्त्रः	४००
७०	शीघ्रप्रसवकरयक्षिणीमन्तः	,
७१	भुवनेश्वरीचतुरक्षरीमन्त्रः	,
७२	सौरमन्तः	४०४
७३	सौराष्ट्राक्षरमन्त्रः	४०७

पञ्चदशपटले —

७४	चन्द्रमन्तः	४१५
७५	अग्निमन्त्रः	४१८
७६	अग्निमन्त्रान्तरम्	४२०
७७	"	४२२
७८	शरीरदाहशान्तिकरमन्त्रः	४२७

पोडशपटले —

७९	महागणपतिमन्त्रः	४२९
८०	बैम्बवीजमन्तः	४४०
८१	मूषिरादिविपहरविनेशमन्त्रः	४५२
८२	मूषिरोच्चाटनकरमार्जारिरुद्रमन्त्रः	"
८३	मन्त्रान्तरम्	४५३
८४	कृमिकीटादिनाशनहनूमन्त्रः	४५४
८५	आकाशभैरवकल्पोक्तमहागणपतिमन्त्रः	४५५
८६	विनेशैराक्षरमन्त्रः	४५६

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
८७	अर्कगणपतिमन्त्रः	४६३
८८	कल्पान्तरोक्तगणपतिमन्त्रः	४६४
८९	चक्रतुण्डगणपतिमन्त्रः	"
९०	गणपतिव्यक्षरीमन्त्रः	"
९१	कुक्षिगणपतिमन्त्रः	४६५
९२	वीरगणपतिमन्त्रः	"
९३	हरिद्रागणपतिमन्त्रः	"
९४	गणेशाङ्कनिवासिनीमहालक्ष्मीमन्त्रः	४६६
९५	कल्पान्तरोक्तविष्णवश्यक्षरीमन्त्रः	४६७
९६	उच्छिष्टगणपतिमन्त्रः	४७१
९७	हेरम्बगणपतिमन्त्रः	
९८	विष्णवशमालामन्त्रः	"
९९	शक्तिगणपतिमन्त्रः	४७२
१००	कुक्षिगणपतिमन्त्रः	"
१०१	लक्ष्मीगणपतिमन्त्रः	४७४
सप्तदशपटले —		
१०२	मन्मयमन्त्रः	४७५
१०३	कामगायत्रीमन्त्रः	"
१०४	काममालमन्त्रः	"
१०५	रतीदेवीमन्त्रः	४८१
१०६	गोपालाषादशाक्षरीमन्त्रः	४८२
१०७	गुप्तगोपालमन्त्रः	५०७
१०८	गोपालविंशत्यक्षरीमन्त्रः	५०८

इति पूर्णभागोक्ता मन्त्राः ॥

अथोत्तरभागोक्ता मन्त्राः ॥

अम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
अष्टादशपटले —		
१०९	राममन्त्रः	५२३
११०	सीतामन्त्रः	५२८
१११	रामदशाक्षरीमन्त्रः	५२९
११२	सीताराममन्त्रः	५३०
११३	रामदशाक्षरीमन्त्रः	५३२
११४	रामपोडशाक्षरीमन्त्रः	„
११५	रामद्वालिंशदक्षरीमन्त्रः	„
११६	द्वालिंशदक्षरीमन्त्रान्तरम्	„
११७	रामत्रयोविंशत्यर्णमन्त्रः	„
११८	लक्ष्मणमन्त्रः	५३३
११९	भरतग्रुहमन्त्रौ	„
१२०	हनूमन्मन्त्रः	„
१२१	रामगायत्रीमन्त्रः	५३५.
१२२	हनूमन्मन्त्रः	५३६
१२३	हनूमन्मन्त्रान्तरम्	„
१२४	„	„
१२५	विद्यागोपालमन्त्रः	५३८
१२६	विद्यागोपालमन्त्रान्तरम्	५३९
१२७	सन्तानगोपालमन्त्रः	„
१२८	कल्पान्तरोक्तमन्त्रान्तरम्	„
१२९	ज्वरशान्तिकरशैवमन्त्रः	५४९

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
१३०	ज्वरशान्तिकरवैष्णवमन्त्रः	५५०
१३१	इद्रगायत्रीमन्त्रः	५५१
१३२	ऐद्रत्रिष्टुप्चिन्तामणिमन्त्रः	५५३
१३३	इन्द्राणीमःद	५५९
एकोनविशपटले —		
१३४	विष्णोरषाक्षरमन्त्रः	५६९
एकविशपटले —		
१३५	नामन्त्रयमन्त्रः	५८०
१३६	बैणवद्रादशाक्षरीमन्त्रः	५८५
१३७	सुदर्शनषड्क्षरमन्त्रः	५८७
द्वाविशपटले —		
१३८	गीतात्रिष्टुप्मन्त्रः	६००
१३९	कार्तवीर्यमन्त्रः .	,
१४०	कार्तवीर्यमन्त्रान्तरम्	६०३
१४१	कार्तवीर्यमन्त्रान्तराणि	,
१४२	कार्तवीर्यमालामन्त्रः	६०५
१४३	श्रीकराषाखरमन्त्रः	६०७
१४४	वराहमन्त्रः	६१०
१४५	भूदराहाषाखरमन्त्रः	६१८
१४६	वराहैराक्षरमन्त्रः	,
१४७	स्वप्नवाराहीमन्त्रः	६२०
१४८	महावाराहीमन्त्रः	६२२
त्रयोर्विशपटले —		
१४९	नृमिद्रानुष्टुप्मन्त्रः	६२६

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
१५०	नृसिंहैकाक्षरमन्त्रः	६३३
१५१	नृसिंहपद्मक्षरीमन्त्रः	६४१
चतुर्विंशपटले —		
१५२	नृसिंहानुष्टुप्पमन्त्रान्तरम्	६४५
१५३	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रः	६५०
१५४	सुदर्गेननारसिंहमन्त्रः	६५१
१५५	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम्	६५२
१५६	,	६५४
१५७	,	६५५
१५८	लक्ष्मीनृसिंहपद्मक्षरीमन्त्रः	„
१५९	लक्ष्मीनृसिंहाष्टादशाक्षरीमन्त्रः	६५६
१६०	लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम्	„
१३१	अघोरनृसिंहमिलितमन्त्रः	६५७
१६२	ज्वालानृसिंहमन्त्रः	„
१६३	नृसिंहदशाक्षरीमन्त्रः	६५८
१६४	भूतवेशनादिकरभूतनाथमन्त्रः	६५९
१६५	विष्णुपञ्चरमन्त्रः	६६२
१६६	विश्वरूपमन्त्रः	६६३
१६७	वासुदेवपोदशाक्षरीमन्त्रः	६७१
पञ्चविंशपटले —		
१६८	प्रासाद(द्विवैकाक्षर)मन्त्रः	६७८
१६९	शिवपञ्चाक्षरमन्त्रः	६८३
१७०	चिदम्बरपञ्चाक्षरमन्त्रः	६९६
१७१	ध्वनिमन्त्रः	६९७

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
१७२	पञ्चाक्षरप्रयोगमन्त्रः	६९७
१७३	चिदम्बरसभानटनमन्त्रः	६९८
१७४	रक्षकरंचिदम्बरमन्त्रान्तरम्	„
१७५	गरुडपञ्चाक्षरमन्त्रः	६९९
१७६	आशुगरुडमन्त्रः	७०२
१७७	नीलकण्ठमन्त्रः	७०५
१७८	आपदुद्वारणमन्त्रः	„
१७९	स्वर्णकर्पणमैखमन्त्रः	७१०
१८०	शक्तिपञ्चाक्षरीमन्त्रः	७११
१८१	शैवाष्टाक्षरमन्त्रः	७१२
पट्टिशापटले —		
१८२	दक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७१३
१८३	संहारदक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७१४
१८४	दक्षिणामूर्तिनवाक्षरीमन्त्रः	„
१८५	लकुटीदक्षिणामूर्तिमन्त्रः	„
१८६	मेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७१७
१८७	साम्बदक्षिणामूर्तिमन्त्रः	७२१
१८८	हयग्रीवैकाक्षरमन्त्रः	७२२
१८९	हयग्रीवैकाक्षरान्तरम्	„
१९०	हयग्रीवानुष्टुप्मन्त्रः	७२४
१९१	हयग्रीवानुष्टुपमन्त्रान्तरम्	७२७
१९२	अघोरमन्त्रः	७२८
१९३	पाशुपताल्लमन्त्रः	७३३
१९४	शरभसाङ्कुचमन्त्रः	७३४

क्रम-सं०	विषयः	पुट-सं०
१९५	शरणमन्त्रान्तरम्	७३८
१९६	सिद्धभैरवमन्त्रः	७४७
१९७	बडवानलमन्त्रः	७४८
१९८	आग्नेयास्त्रमन्त्रः	७५०
१९९	व्याधिमन्त्रः	„
२००	मृत्युमन्त्रः	७५१
२०१	रक्तचामुण्डीमन्त्रः	७५२
२०२	मोहिनीमन्त्रः	„
२०३	लक्ष्मीमन्त्रः	७५३
२०४	मायामन्त्रः	७५४
२०५	पुष्टिनिंदनीमन्त्रः	„
२०६	सक्षोभणमन्त्रः	७५५
२०७	धूमावतीमन्त्रः	७५६
२०८	धूमावतीमन्त्रान्तरम्	७५८
२०९	चितविद्यामन्त्रः	७६२
२१०	सुब्रह्मण्यमन्त्रः	७६३
२११	वीरभद्रमन्त्रः	„
२१२	मृत्युज्ज्ञयमन्त्रः	७७०

सप्तर्णिशपटले

२१३	मृत्युज्ज्ञयक्षरीमन्त्रः	७७५
२१४	धन्वन्तरिमन्त्रः	७७८
२१५	पञ्चामृतमन्त्रः	७९३
२१६	अर्धनारीश्वरचिन्तामणिमन्त्रः	७९९
२१७	अर्धनारीश्वरव्यास्त्रमन्त्रः	८०६

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
२१८	चण्डेश्वरमन्त्रः	८०६
२१९	क्षेत्रपालमन्त्रः	८०८
२२०	कर्णविद्यामन्त्रः	,
अष्टाविंशपटले —		
२२१	गायत्रीमन्त्रः	८०९
२२२	पञ्चगव्ययोजनामन्त्रः	८१४
२२३	पञ्चगव्ययोजनाप्रकारान्तरम्	,
२२४	पञ्चगव्ययोजनामन्त्रान्तरम्	,
एकोनविंशपटले —		
२२५	त्रिपद्मपूर्वयमन्त्रः (जातवेदो)	८१६
२२६	दिनास्त्रकृत्यास्त्रमन्त्रः	८२०
विंशपटले —		
२२७	त्रिपद्मपूर्वयमन्त्रः	८४५
२२८	त्रघम्बकऋद्धमन्त्रः	,
२२९	प्राणप्रतिष्ठामन्त्रः	८५१
२३०	मन्त्रगायत्रीमन्त्रः	८५२
२३१	यन्त्रगायत्रीमन्तः	,
२३२	रक्षावन्धनमन्त्रः	,
२३३	अनुपद्मपूर्वयमन्त्रः	८६२
२३४	अनुपद्मपूर्वयमन्त्रविशेषः	८६३
२३५	शताक्षरीमन्त्रः	८७०
२३६	संवादमन्त्रः	८७४
२३७	वारुणऋद्धमन्त्रः	८७८
एकविंशपटले —		
२३८	ब्रह्मधीमन्त्रः	८९१

क्रम-सं०	विषयाः	पुट-सं०
२३९	राजमातझीमन्त्रः	८९४
२४०	अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रः	८९५
२४१	अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रान्तरम्	८९६
२४२	अन्नगोपालमन्त्रः	८९७
२४३	अन्नगोपालमन्त्रान्तरम्	„
२४४	आवहन्तीसूक्तमन्त्रः	८९८
२४५	दभिवामनमन्त्रः	९०४
२४६	यज्ञेश्वरवामनमन्त्रः	९०६
२४७	भोगवामनमन्त्रः	९०७
२४८	विश्वामनमन्त्रः	„
२४९	वैश्रवणमन्त्रः	„
२५०	चित्रसेनमन्त्र.	९०८
२५१	विश्वावद्युमन्त्र.	९१०
२५२	बृहस्पतिमन्त्रः	९११
२५३	शुक्रमन्त्रः	„
२५४	अङ्गारकमन्त्र	९१२
२५५	बुधमन्त्रः	„
२५६	शनैश्चरमन्त्रः	९१३
२५७	राहुमन्त्रः	„
२५८	केतुमन्त्रः	„
२५९	व्यासमन्त्रः	९१४
२६०	संकोचमन्त्रः	„
२६१	अश्वरूढामन्त्रः	९१५
२६२	अश्वरूढामन्त्रान्तरम्	९१६

द्वालिंशपटले —

२६३	संकोचमन्त्रः	९२२
२६४	शङ्करनारायणमन्त्रः	९२६
२६५	रेणुकामन्त्रः	९३१

अनुबन्धे —

२६६	नानाफलदात्रुञ्जन्त्राः (२८ क्रचः)	९३९
२६७	तत्, सृतसङ्गीविनीमन्त्रः	९४२
२६८	पुनः नानाफलदात्रुञ्जन्त्राः (१८ क्रचः)	,,
२६९	यक्षिणीमन्त्राः (७)	९४६
२७०	माणिभद्रयक्षमन्त्रः	९४८
२७१	पुनः यक्षिणीमन्त्राः (६)	९४९
२७२	सुत्रहृष्टपञ्चदशाक्षरीमन्त्रः	९५०
२७३	अन्नलाभद्रकञ्जन्त्रः	९५१
२७४	गोरक्षाकरकृष्णमन्त्रः	९५१
२७५	पुनः नानाफलदात्रुञ्जन्त्राः (१२)	,,
२७६	छर्दिनाशनासृतपञ्चाक्षरीमन्त्रः	९५५
२७७	पुनः नानाफलदात्रुञ्जन्त्राः (१२)	९५७
२७८	कन्यायावरलाभकरहृष्णिक्षमन्त्रः	९६०
२७९	चामुण्डानवाक्षरीमन्त्रः (३)	,,
२८०	चिटिमन्त्रः	९६१
२८१	लवणमन्त्रक्रकृपञ्चकम्	९६२
२८२	प्रत्यज्ञिराविधातेदिनभन्धनमन्त्रः	९६८
२८३	प्रत्यज्ञिराविशत्यक्षरमन्त्रः	९७२
२८४	प्रत्यज्ञिरामालामन्त्रः	,,
२८५	प्रत्यज्ञिरात्रुञ्जन्त्राः (क्रचः ४५)	,,

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहोक्तामन्त्राहस्यमातोः ॥

॥ प्रपञ्चसारसारसंग्रहे होमायर्थद्रव्यवाचकपदानामर्थाः ॥

अग्रः-कुण्डकाली.	आमलकीतरुः-केल्लिमरम्.
अग्निः-केषड्वेली.	आग्नः-मामरम्.
अग्निमन्थः-मुण्डीजा.	आरघ्नयः-किळन्जीजा.
अजमोदः-अशमतम्.	आसुरी-कटुकु.
अजमोदकः-अशमतम्.	इशुः-करुम्पु.
अजलिनी-वरजंकाण्डि. अ॒जीजा	इशुरसं-सर्ककरा, वेल्लम्.
	इन्द्रवल्ली-मेंटाक्कित्तानं.
अनित्यः-अनित्यस	उदुतरुः-अम्बिञ्चिल.
अपामार्गः-नायुरुवी.	उत्पलं-निलोत्पलम्.
अपूर्ण-अतीरसम्.	उन्मत्तम्-उन्मत्तत्त.
अमृता-चैन्तील.	उरगमौढः-शरकमेळाणी.
अरिष्टः-वेम्पु.	उर्बारुकं-वेळं णोरिक्काय.
अरुणोत्पलं-सिवप्पु अल्पी.	उशीरं-विळामिच्चवेर.
अर्कः-जगुक्कु	ऊषण-सुक्कु, मिळकु, तीप्पिलि.
अलं-अरिताणाम्.	एरण्डः-केट्टेट्चैचटि.
अलक्ककं-सेम्पर्गुक.	एला-एलक्काय.
अश्वारिः-अरणी.	ओदुम्बरः-अत्ति.
अष्टचूर्ण-सुक्कु, मिळकु, तीप्पिलि,	फङ्गुत्तय-सुक्कु, मिळकु, तीप्पिलि.
करुण्जीरकम्, कल्लजीरकम्, इन्द्रं	फङ्गुकालावुः-पेयंसुरार.
तुप्पु, बेरुण्कायम्, अस	कणा-तीप्पिलि.
मतम् इवेकणीन् तुराणं.	फदम्बः-अटप्पमरम्.
असूक्कु-कुण्कुम्.	कदली-वात्तम्.
अस्थि-वितेत.	कपि:-मुक्कमुक्कक.
आज्यं-केय.	कपित्थः-विळामरम्.
आमयं-सिङ्कम्हीर केंट्टम्.	कपिला-काराम्पस.
आमलकं-केल्लिक्काय.	करञ्जः-पुण्कमरम्.

கீஸர்-குங்குமப்பூ.
 கீர்ய்-ஆம்பல்.
 கோக்கந்த்-தாம்ரப்பூ.
 கோட்டிய:-கம்பு, சாணம், வரதி.
 ஏவேஞ்-ஏட்டு.
 க்ஷீங்க்-தேன்.
 க்ஷதிர:-கருங்காலி.
 க்ஷாதிர:-கருங்காலி.
 க்ஷரமங்கரி-நாயுறுவி.
 க்ஷாத்ரி-சீங்தில்.
 க்ஷாத்ரிபட்டிகா-சீங்தில் தேநி.
 குழுஞ்-குங்கிலியம்.
 குஹாஷ்-திருவட்டம் பிசின்.
 குஜ்-வெல்லம்.
 குதூஷும்:-ஒட்ட டை.
 கோதூஷம்:-கோதுமை.
 க்ரானிய:-திப்பிலி மூலம்.
தித்தரத்தை.
 க்ஷமங்கரி-நாயுறுவி.
 குசுஷ்-குங்குமப்பூ.
 குத்து-நெய்.
 க்ஷத்ரங்குல:-கொள்ளீரா மரம்.
 க்ஷத்ரஜ்வர்-ஏலம், வெங்கம், பத்திரி,
 நாகப்பூ.
 க்ஷந்தன்-சங்தணம்.
 க்ஷபங்-சப்பகப்பூ.
 க்ஷிஞ்-கொடிவேலி.
 க்ஷிதி:-கொட்டாடசிசெடி.

சௌரः-கஸ்துரி பஞ்சன்.	மரமஞ்சன்.	தீபக்-புத்திரதீபகம்,
தூஷ்-இலை.		தூஷ்-பால்,
திஸ்ரஹா-சீங்தில்.		தூஷவுக்ஷா:-அரசு, புரசு, அத்தி, ஆல்.
ஜபா-சம்பரத்தை.		தூர்ண்-வெள்ளி.
ஜஸு:-நாவல் மரம்,		தூர்ண்-அருகம்புல்.
ஜல்-வெட்டிவேர்.		தேவதாரு:-தேவதாரு என்னும் மரம்.
ஜாதி:-ஜாதிக்காய்.		தேவி-ஸஹதேவியார்,
ஜாதி-ஜாதிக்காய்.		தோஷ-மஞ்சன்.
ஜயோதிஷ்தி-ஜியோதி ஏழைகளைத்.		தௌர்-பாயஸம்.
டங்கன்-வெண்காரம்.		திஜதரு:-புரசமரம்.
தஷோலः-தக்கோலம்.		திரேகா:-கருச்சராங்கண்ணி.
தண்டுலः-அரிசி.		஧ானி-கடுக்காய்.
திலः-எள் ஞு		஧ுத்தூரः-ஊமத்தை.
தீக்ஷண்-கடுகு.		நந்யாவர்த்-நந்தியாவட்டை.
தீக்ஷணஸ்நேহ்-கடுகெண்ணை.		நவநித்-வெண்ணை.
துல்ஸி-துளை.		நாக:-புன்றுக மரம்.
துணக்-காவட்டம்புல்.		நாகபுட்டி-நாகப்பூ.
நிகல் - நெல்லிக்காய், தானிக் காய், கடுக்காய்.		நார்ங்஗:-நாரத்தை
நிமधுர்-நெய், பால், தேன்.		நாலிகேர்-தேங்காய்.
நியாமா-மஞ்சன்.		நிம்ய:-வேம்பு
நஷ்டி-பிரம்ம தண்மை, சிறு தேக்கு.		நிர்முணி-நொச்சில்.
நர்புரபி-சங்கங்குப்பி.		நிர்யாஸ்-பிசின்.
நங்-பங்சிலை.		நில்-நிலோத்பலம்.
நாங்கிமி-மாதுளை.		நிலாந்தி-நிலோத்பலம்.
நாங்கி-மரமஞ்சன்.		நிஶா-மஞ்சன்.
		நூபதரஃ-கொள்ளை,

பக்ஜ்-தாமரைப்பூ.	ஸியஸ்:-ஞாழல்
பञ்ஜூங்-சுக்கு, திப்பிலி, மிளகு, கடுகு, அசமதம், இவைக ளின் பொடி.	ஸக்ஸ:-இச்சில்.
படு:-உப்பு.	பலதயம்-குக்காய், நெல்லிக் காய், தானிக்காய்.
பஞ்-ஜாதிப்பத்திரி. இலை.	பலிநி-ஞாழல்.
பக்-தாமரைப்பூ.	பலிகரணம்- தவிடு.
பந்ஸ்-பலாப்பழம்.	பந்஧ுஜீவம்- உச்சிச்சிலங்தன்.
பரபுடுகண்டக்-குயில் மூள்.	பந்஧ுகம்- சம்பரத்தை.
பலாஶ:-புரசு,	வில்வ:-பில்வம்.
பாடலி-பாதிரி.	வூத்தி-மூள்ஞாக்கத்தரிக்காய்
பாடிர்சங்தணம்.	வோதிப்பும் - அரச இலை.
பாடா-பாடக்கிழங்கு.	வாஸி-பிரமிவழுக்கை.
பாய்ஸ்-பாய்ஸம்.	஭ஸ்தக:- சேங்கொட்டை மரம்.
பாரந்தி-வேழுச்சி.	஭ாநுபுப்பும் - எருக்கம்பூ.
பாரங்-பாதரஸம்.	஭ரீதா-தொட்டாச்சிணிங்கி.
பிஷ்ளஃ:-அரசு	஭ூஜபலம்- பூர்ஜ இலை.
பிஶாசி (எந்யமாங்ஸி)-சித்தாமல்லி, பேராமல்லி, சிறுவழுதலை, கன்னுக்கத்தரி, சுக்கு	மத்து:-ஊமத்தை.
பிதைங்கர்வு-மஞ்சள்.	மஷு-தென்.
புத்தாங்கி-புத்திரஜீவி மரம்.	மஷுகம்- அதிமதுரம்.
புன்னாங்-புன்னுகபுஷ்பம்.	மஷுபா:-கருச்சாரங்கண்ணி.
புர்-குங்கிளியம்.	மஷுக:-இலுப்பை மரம்.
புலாகம்-புல்லாந்தி.	மஷுரஸ்மித் - அதிமதுரக்குச்சி.
பூதுகம்-அவல்	மந்஦ார-மந்தாரப்பூ.
ப்ரணத்தூதம்-கட்டி வெண்ணை.	மயூரஶி஖ா-மயூரசிகை. நாயுறுஙி.
ப்ரத்யக்ஷபூஷி-குத்திரதண்டி, கௌதூரைப்பை.	மரிசம் - மிளகு.
	மர்க்டி-முசுக்கை.
	ஸல்லி-மல்லிகைப்பூ.
	மஹாமாநா-சிறுபீஜை.
	மாஜிடம்-மஞ்ஜிட்டை.

मातुलङ्घम् - मा तु ली.	रोहिणका-कठुकुरोहीणी.
मातुलिङ्घम् - मा तु ली.	लक्ष्मी-गृहीता नी, निलत्तहा नी.
मायूरकम् - नायुरुवी.	लज्जा-वरन्स क्षेण्डिल.
मायूरिका-नायुरुवी.	लज्जालुः-तिहाट्टाचंचिणीयंकी.
मालती-शिरु चेण्पकम्, अण्णु मलवी.	लज्जालुका-तिहाट्टाचंचिणीयंकी
मापः-उग्रुन्तु.	लवङ्घम् - कीरा मंपु.
मांसी-झटामाञ्ची.	लवणम् - उप्पु.
मुद्दः-पयरु.	लाक्षा - अरक्कु.
मुरं-मरुकंकेकामुन्तु.	लाजः-पेवी.
मुसली-निलप्पज्ञी.	लोगम् - उप्पु.
मुस्ता-मुत्तक्कास, कोरेक कीमुन्तु.	लोणमुद्रा-उप्पु उग्रुन्तेट.
मृगमद्म् - कस्तुरारी.	लोधम् - वेळंलेला त्तु.
मृद्दीकम् - तीराशेषुप्प प्रम्म.	बक्तुलम् - मकीम्रप्पु
यघः-यवेव.	घचा-वशमंपु.
यस्त्रः-मत्तिमत्तुरम्.	घञ्चम् - सत्तुरकंकणी नी.
रक्कार्पासपुष्पम् - चेम्परुत्तीप्पु	घञ्जुलः-नीरवलुंकी.
रक्कवाराही-चेण्णीलप्पज्ञी.	घञ्जवल्ली-पेरण्णेट.
रजनी-मञ्चुलं.	घहिः-केकाढिवेली.
राजी-कठुकु.	घहिविट् - केकाढिवेली पस्मम्म.
राजवृक्षः-केकाण्णीमरम्.	घाकुची-कार्पोक अरिची.
रामठम् - बेगुनंकायम्.	घाराही-निलप्पज्ञी.
रुचिरं-कुंकुमम्.	विशाला-बेपरुम्पसज्ञा.
रोगः-केकाण्टम्.	विषतहः-एट्टि मरम्.
रोचना-केकोरोचज्ञी.	विषांघ्रिपः-वीण्डिमुट्टि.
रोचनम् - केकोरोचज्ञी.	विष्णुकान्तम् - वीण्डिन्नुकंकिरा नंती.
रोहिणः-अृलमरम्.	विष्णुदयिता-वीण्डिन्नुकिरा नंती.

बैणघम् - रुपंकिलीकी.
बैतसम् - नीरं नेत्रासंशीक्कुरुक्षी.
बैभीतकम् - ताणीक्का॒य.
 चेंसॅको॒ट्टै.
ब्याघोतः-के॒रौं जै॒जा.
ब्योप्यम् - शंकु, मी॒जा कु, ती॒प्पि॒लि
ब्युतैलम् - चेंसॅको॒ट्टै
 तै॒तै॒लम.
ब्रीहिः-तै॒ल.
शतमखलता-में॒ट कै॒त्तै॒ता॒न.
शतवीर्या-अरुक्मै॒पुल.
शामी-वै॒ज्ञै॒नी.
शर्करा-सौर्कै॒क्करा.
शाली-शंपा॒प्पयी॒र.
शावपाषाणम् - शा॒वपा॒षाणै॒ज्ञै॒म.
शिफा-वै॒रु, रु॒लम.
शिम्बी-चिंपि॒ता॒नी॒यम.
शिरीषपुष्पम् - वा॒कै॒कप्पै॒.
शिवा-कृ॒क्का॒य.
शीता-कै॒त्तै॒नाै॒ कौ॒प्पूराै॒तीै॒ लै॒कु
 कौ॒प्पूराै॒म
शौण्डी-ती॒प्पिणीै॒.
श्येनम् - कृ॒ज्ञै॒क्की॒मृै॒कु
थीः-गै॒ता॒नी.
थीकरीकुसुमम् - शि॒ल्वप्पै॒
 कै॒तम्पै॒पुै॒पम.
थीदेवी-गै॒तेवीै॒यारै॒. चै॒ंक्कै॒मीै॒र.
थोभार्गी-वै॒ज्ञै॒नाै॒रुक्कु
थीवृक्षः-शि॒ल्वमै॒रम
ध्वेतार्कः-वै॒ज्ञै॒ज्ञै॒रुक्कु
पद्मविन्दुः-पु॒ज्ञै॒नीै॒ वै॒ज्ञै॒म.

सक्तुः-सै॒त्तै॒तुै॒मा.
 (नै॒ल्लै॒वै॒रुै॒त्तै॒मा.)
सरसिजम् - ता॒मरै॒प्पै॒
सरोरुहम् - ता॒मरै॒प्पै॒.
सहदेवी-शै॒है॒तेवीै॒यारै॒.
सहांशुभै॒त्तै॒ताै॒प्पै॒न्नै॒.
सहभद्रा-शै॒रीै॒पीै॒ज्ञै॒.
सर्पपः-कृ॒कुै॒
सारः-वै॒कै॒कमै॒रम.
सितकिंशुकम् - वै॒ंनै॒मै॒कुै॒कु.
 वै॒ंनै॒पुराै॒
सिता-कै॒ल्कै॒न्नै॒
सिद्धार्थम् - कृ॒कुै॒
सिही-कै॒न्नै॒तै॒कै॒त्तै॒तीै॒री.
सुधालता-शै॒न्तीै॒कै॒कोै॒
सुरभिः-सै॒त्तै॒नाै॒म.
सूरणम् - कृ॒ज्ञै॒ज्ञै॒क्कीै॒मृै॒कु.
स्वेवन्ती-सै॒वै॒कै॒त्तै॒ (जै॒वै॒त्तै॒)
 पुै॒ष्टपम.
सैन्धवम् - इै॒न्तुै॒प्पै॒.
स्वनजवृक्षाः-शै॒ल, अराै॒, अै॒त्तै॒
 पुराै॒, मरै॒कै॒
स्थिरज्जम् - छै॒रीै॒लै॒त्तै॒ताै॒मराै॒.
सुहिक्षीरं-ती॒रुकुै॒कै॒नीै॒प्पाै॒
स्वादु (त्रिमधुरं)-कै॒य, पाै॒ल, तेऩै॒
हरिद्रा-पै॒ञ्चै॒न.
हयारिः-अराै॒नी.
हविः-शै॒वीै॒
हिङ्गः-पै॒ग्रुै॒कै॒यम.
देमघारि-पै॒ज्ञै॒नै॒मै॒त्तै॒
हीवेरं-ती॒रुै॒वै॒नी, कै॒त्तै॒प्पै॒नी..

॥ प्रपञ्चसारसंग्रहे उत्तरभागे शुद्धाशुद्धपाठः ॥

पुट-सं.	प-सं.	शुद्धपाठः	अशुद्धपाठः	पुट-सं.	प-सं.	शुद्धपाठः	अशुद्धपाठः
573	13	खात्म	खात्य	911	15	मङ्गेन्द्र	मङ्गेल
616	4	क्षौमं	क्षोमं	934	6	निम्बं	विम्बं
661	10	र्णहथूम	र्णहूम्	936	6	पूजाया	पूजया
685	10	जानुमन्धि	जानुमन्थि	942	23	ध्रुवासु	ध्रवासु
755	3	गच्छागन्तुकं	गच्छगन्तुकं	944	10	प्रभूल्यामि	प्रभून्वामि
776	16	रोगो	रोगी	947	16	प्रिये खाहा ।	प्रिये ।
790	9	सुधा	वसुधा	952	23	संविशेष्ट्रा ।	संविशेष्यद्वा ।
794	15	सचिलि	सचिसलि	957	16	तामरस	तामरसु
805	3	वस्कल	वल्कल	973	15	पर्हणि	पर्हणि
824	9	खल्यमनेन	खल्यनेन	976	18	दारुदर्भे	दारुधर्मे
878	15	अपिवातम्	अभिवातय	983	15	सोद्रेगसुरत	सोद्रेगसुरत
899	16	पनसा	पुनसा	985	2	एतास्समस्ता	एतस्समस्ता
901	23	वन्नम् ।	वन्नम् ।				

॥ प्रपञ्चसारसारसंग्रहे उत्तरभागः ॥

॥ अथाष्टादशः पटलः ॥

अथ श्रीकृष्णमन्त्रप्रसङ्गात् श्रीराममन्त्रोपि लिख्यते —

ब्रह्मा प्रपिः । गायत्री छन्दः । श्रीरामचन्द्रो देवता । रां वीजम् ।
नमः शक्तिः । मम सर्वैर्श्वर्यसर्वसौभाग्यसर्वलोकवश्यविद्याज्ञानसिध्यर्थे विनियोगः ।
रां हृत् । रीं शिरः । रुं शिखा । रैं कवचम् । रौं नेत्रम् । रः अस्त्रम् ।
अथवा मूलमन्त्रैरेव (मूलमन्त्राक्षरैरेव) करन्यासं च कुर्यात् ॥

अथाक्षरन्यासः —

ब्रह्मरन्थे भ्रुवोर्मध्ये हृदि नाभौ च गुह्यके ।
पादयोश्च प्रविन्यस्य भावयेद्वावनां सुधीः ॥

ध्यानम् —

आधारे भावयेच्छर्क्ति चित्सदानन्दस्पिणीम् ।
उद्यदादित्यसंकाशामाधारं तत्प्रभामयम् ॥

विद्युत्कोटिप्रतीकाशं चन्द्रकोटिसुशीतलम् ।
सुपुम्नामुखमुन्मील्य प्रापयेदुपदेशतः ॥

ब्रह्माध्वना नयेदेतद्वादशान्ते तु मण्डलम् ।
प्रापय्य विधिना बुध्वा प्रापयेत्तत्सुधामृतम् ॥

ततः परिग्रन्थुद्वसुधाधाराभिराप्लुतम् ।
निजदेहं जगत्सर्वं एकीभूतं विचिन्तयेत् ॥

निष्प्रपञ्चं निराकारं निरवदं निरञ्जनम् ।
अशून्यशून्योपरमं सदसद्वाववर्जितम् ॥

अखण्डानन्दमात्मानं भावयेन्मुनिसत्तम् ॥ इति ॥

ध्यानान्तरम् —

उपसंहृत्य तत्त्वेजो यद्वा हृदयपङ्कजे ।
रामं ज्योतिर्मयं ध्यायेत्सर्वलोकैकसाक्षिणम् ॥

जगदुत्पत्तिसंभूतिविपरीतिकरं परम् ।
देवासुरमुनीन्द्रैश्च योगिवृन्दैश्च सेवितम् ॥

चतुर्भुजं शङ्खचक्रगदापङ्कजधारिणम् ।
किरीटहारकेयुररत्नकुण्डलशोभितम् ॥

एवं ध्यात्वा जगेन्मन्त्रं पट्सहस्रं दिने दिने ।
सर्वेषां श्रुतिपूलानां नित्यनैमित्तिकात्मनाम् ॥

कर्मणामविरोधेषु कालेषु जप इष्यते ।
वाचः श्रियः पतिर्भूत्वा कविर्भवति वत्सरात् ॥ इति ॥

ध्यानान्तरम् —

यद्वा कल्पतरोर्मूले सौवर्णं मण्डपं मुने ।
तन्मध्येष्टदक्ळं पद्ममुद्घदादित्यसन्निभम् ॥

वीरासनेन तन्मध्ये समासीनं महामुने ।
सम्यक् ज्ञानमयों मुद्रां दधानं दक्षिणे करे ॥

तेजःप्रकाशिनीं वामजानुमूर्धनि चापरम् ।
जानकीवल्लभं देवमिन्द्रनीलसमप्रभम् ॥

व्याख्याननिरतं देवं द्विषुजं रघुनन्दनम् ।
वामभागे समासीनां सीतां काञ्चनसन्निभाम् ॥

भजतां कामदां नित्यं नीलोत्पलकराम्बुजाम् ।
लक्ष्मणं पथिमे भागे धृतछन्द्रं सचामरम् ॥

पार्श्वे भरतशत्रुघ्नौ तालवृन्तकराखुभौ ।
एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं ज्ञानलक्ष्म्योथ भाजनम् ॥

चातुर्विध्यं कवित्वं च पण्मासाज्जायते पुनः ।
जपतां मन्त्रिणामेवमन्तर्यागेन धीमताम् ॥

पुरश्चरणकृत्येन विना च फलदो मुने ॥

ध्यानान्तरम् —

कालाम्भोधरकान्तिकान्तमनिशं वीरासनाध्यासितं
मुद्रां ज्ञानमयीं दधानमपरं हस्ताम्बुजं जानुनि ।
सीतां पार्श्वगतां सरोरुहकरां विद्युन्निभां राघवं
पश्यन्तं मुकुटाङ्गदादिविधाकल्पोज्वलाङ्गं भजे ॥

रामाय नमः । इति मन्त्रः ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि पौरश्चरणं विधिम् ।
जितेन्द्रियो हनिष्याशी शाक्यान्वक्ष्मोजनः ॥

पथिमामिमुखे देवे *वृषशूले शिवालये ।
नवास्समुद्रगामिन्याः तीरे गोप्तेऽथवा मुने ॥

अश्वत्थविल्वयोर्मूले सिन्धुतीरे जलाशये ।
पर्वताग्रेऽथवा मन्त्री स्थानेष्वन्यतमे जपेत् ॥

द्वादशलक्षं जपेत् । तदशांशं तर्पयेत् ॥ तदशांशं विल्वसमिद्धिश्च तत्कलैश्च
तत्पत्रैश्च तत्कुसुमैश्च त्रिमधुरसिक्तैर्हुनेत् पुरश्चरणार्थम् ॥

*वृषशूल्ये इति ख, ग, ड मातृका पाठः ।

अथ करपान्तरोक्तन्यासविधिः — शुद्धमातृका केशवादिका तत्त्वमूर्ति-
पञ्जरान् ग्राक् गोपालकविधानोक्तान् न्यसेत् ॥

अथ पूजाविधिः ॥ अथ यन्त्रं वक्ष्ये —

अथोच्यते महायन्त्रं रघुनन्दनविग्रहम् ।
सौभाग्यदं वश्यकरं रिपुनाशकरं परम् ॥

आयुरारोग्यदं पुंसां ग्रहज्वरनिवारणम् ।
यन्त्रं मन्त्रमयं प्रोक्तं मन्त्रात्मा देवतेरिता ॥

पुरा भगवताप्युक्तं तन्त्रे संमोहनाहृये ।
देहात्मनोर्यथा भेदो मन्त्रदेवतयोस्तथा ॥

तस्मात्पीठे महायन्त्रं लिखित्वा तत्र पूजयेत् ।
विना यन्त्रेण चेत्पूजा देवता न प्रसीदन्ति ॥

ततो वक्ष्यामि यन्त्रस्य स्वरूपं शुरुदर्शितम् ।
पट्टकोणं पूर्वमालिख्य तदग्रे वृत्तमालिखेत् ॥

वहिरष्टदङ्कं पद्मं ततः पार्थिवमण्डलम् ।
एवं मण्डलमालिख्य शोभनं व्यक्तमुज्ज्वलम् ॥

पट्टकोणान्तर्लिखेद्वीजं साध्याख्याकर्मगर्भितम् ।
मान्मथेनैव धीजेन तद्वीजं वेष्टयेद्वहिः ॥

अवशिष्टैर्मनोर्वर्णेः मान्मर्थं तत्र वेष्टयेत् ।
दशाक्षरेण मन्त्रेण तत्सर्वं वेष्टयेत्पुनः ॥

अग्रयादिकोणपट्टकेषु पड़ज्ञानि च विन्यसेत् ।
श्रीं ह्रीमिति लिखेत्यश्वात् पट्टकोणस्य कपोलयोः ॥

कोणग्रेषु च हुं वीजं केसरेषु स्वरान् क्रमात् ।
ततो मालामनोर्विणैः पूर्वाद्यष्टदलेषु च ।
तेषु सप्तसु मन्त्रज्ञो विन्यसेद्रससंख्यया ॥

अवशिष्टं पञ्चवर्णं विन्यसेदष्टमे दले ।
वृत्ताकारेण तत्सर्वं वेष्टयेत्कादिवर्णकैः ॥

वीजद्वयं लिखेत्पथात् भूगृहे दिग्बिदिक्षु च ।
नारसिंहं महावीजं वाराहं च मुने क्रमात् ॥ इति ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य, तन्मध्ये मन्त्रस्य प्रथमवीजं रामिति विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिख्य, पुनः कामवीजेन पूर्वलिखितमन्त्रप्रथमवीजं वेष्टयेत् । पुनरवशिष्टेन मूलमन्त्रवर्णपञ्चकेन तत्कामवीजमपि वेष्टयेत् । पुनर्वृक्ष्यमाणेन रामदशाक्षरेण पूर्वलिखितं सर्वं वेष्टयेत् ॥ “हुं जानकीवल्लभाय स्वाहा” इति रामदशाक्षरीमन्त्रः । पुनर्षडङ्गानि पट्सु कोणेषु एकमेकं विलिख्य, पट्कोणकपोलद्वन्द्वे श्रीं ह्रीं इत्येकैकस्मिन् कपोले, एवं सर्वकपोलेष्वपि विलिख्य, पुनः पट्कोणग्रेषु हकार उकारविन्दुकूटं हुमित्येतद्वीजं विलिख्य, पुनर्वहिरष्टदलं पद्मं विलिख्य, तत्केसरस्थानेष्वष्टसु स्वरान् द्वौ द्वौ विलिखेत् । पुनस्तेषु दलेषु मालामन्त्रवर्णान् पट्पट्संख्यया सप्तस्वपि दलेषु विलिख्य, अष्टमे अवशिष्टवर्णान् विलिखेत् ॥ तदुच्यते —

ओं नमो भगवते रघुनन्दनाय रक्षोम्नविशारदाय मधुरप्रसन्नवदनायामित-
तेजसे वलाय रामाय विष्णवे नमः । एतेन सप्तचत्वारिंशद्वर्णवता मालामन्त्रेण पट्संख्यया सप्तदलेषु अवशिष्टवर्णपञ्चकं अष्टमे च विलिख्य तद्विष्टत्तं विलिख्य तस्मिन् कादिक्षान्तैर्विणैर्वेष्टयेत् । तद्विश्वतुरथं सादृशूलाग्रं विलिख्य तस्य दिक्षु नारसिंहवीजं विलिख्य कोणेषु हुमिति वराहवीजं विलिखेत् ॥

क्षशन्द्ररेक औकारविन्दुना भूपितो मुने ।

नीलोत्पलानां होमेन यशयेदखिलं जगत् । ॥
विल्वप्रसूनैर्जुहुयादिन्द्रावासये नरः ॥ ॥

दूर्वाहोमेन दीर्घायुः भवेन्मन्त्री निरामयः ।
रक्तोत्पलहुतैर्मन्त्री धनमाप्नोति वाञ्छितम् ॥

मेधाकामेन होतव्यं पलाशबुसुमैर्नवैः ।
तज्जस्तमम्भः प्रपिवेत्कविर्भवति वत्सरात् ॥

तन्मन्त्रितान्म भुजीत महदारोग्यमाप्नुयात् ॥

अथ सीताराममन्त्रोपि लिख्यते —

सुयज्ञ ऋषिः । जगती छन्दः । सीतारामो देवताः । श्रीं चीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । ओं क्लीं हृत् । श्रीं श्रीं शिरः । रां रामायनमः शिखा ।
श्रीं सीतायै स्वाहा कवचम् । रां श्रीं श्रीं नेत्राभ्याम् । क्लीं ओं अस्त्रम् ।
ध्यानम् —

तप्ताषापदभां विदेहतनयां रामाङ्गपीठस्थितां
तद्वक्त्रेक्षणत्परामनिमिषां हस्तस्थिताव्जोत्पलाम् ।
रामं दाशरथि रमाकुचलसद्वस्तं तदास्येक्षणं
कस्तूरीरचितस्वदक्षिणकरं ध्यायेदभीष्टासये ॥

प्रणवं मान्मधं चीजं लक्ष्मीचीजद्वयं तथा ।
राममन्त्रपद्धर्णं च सीतामन्त्रपद्धरात् ॥

अग्निचीजं ततः पथात् रमाचीजद्वयं तथा ।
फामचीजं ततः पथात् प्रणवं च पुटं क्रमात् ॥

सीताराममहामन्त्रं जपेदाञ्छितमाप्नुयात् ॥

ॐ क्षीं श्रीं श्रीं रां रामाय नमः, श्रीं सीतायै स्वाहा, रां श्रीं श्रीं क्षीं ओं ॥

इति मन्त्रः ॥

“एकविंशतिवर्णोयं भुक्तिमुक्तिप्रदो नृणाम् ॥

पडक्षरोक्तवत् जपपूजादिकम् ॥ अथ यन्तम् —

- १. पट्कोणं पूर्वमालिख्य तदग्रे वृत्तमालिखेत् ।
- २. बहिरष्टदङ्कं पद्मं राममालां लिखेत् क्रमात् ॥

पूर्वादिदल्पर्यन्तमवसानेऽवशिष्टकम् ।

- ३. पोडशाणांन्वहिर्लिख्य तद्विः प्रणवं लिखेत् ॥

पट्कोणेमध्ये श्रीरामं लक्ष्मीवीजेन वेष्टयेत् ।

एवमुद्धृत्य विधिवत् मुद्रापट्कं प्रदर्शयेत् ॥

गन्धपुष्पादिधूपैश्च दीपनैवेद्यमेव च ।

एवं कुर्वीत मतिमान् रामसायुज्यमाप्नुयात् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये रामवीजं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिख्य * तन्मध्ये ध्यानश्लोकोपतः राममूर्त्यकारं विलिख्य पट्सु कोणेष्वपि रामवीजं रामिति विलिख्य तानि वीजानि ग्रत्येकं श्रीवीजेन वेष्टयेत् ॥ बहिरष्टदङ्कं पद्मं विलिख्य तेषु राममालामन्त्रवर्णान्पूर्वोक्तान् सप्तसु दक्षेषु पट्सु संख्यया विलिख्य अवशिष्टानष्टमे विलिख्य तद्विर्वत्तं विलिख्य तस्मिन् ‘ओं नमः सीतापतये । रामाय हन हन हुं फट्’ इति पोडशास्त्रीमन्त्रेण वेष्टयेत् ॥ तद्विः प्रणवेन वेष्टयेदिति ॥

* एवं व्याख्यानस्य बीजं मूले न विद्यते ॥ यन्त्रे मूर्तिम्बूरुपलेखनमप्य— प्रसिद्धं भाति । पट्कोणस्य मध्येष्वपि रामिति बीज विलिख्य श्रीवीजेन वेष्टयेदिति व्याख्यानं द्वु युक्तं भाति ॥

नारसिंहो महामन्त्रः भजतां कल्पभूरुहः ॥

पञ्चमस्वरसंयुक्तो हकारो विन्दुभूषितः ।

वाराहवीजमित्युक्तं लक्ष्मीधनधराप्रदम् ॥

एतद्यन्तं समालिख्य सौवर्णे राजते पटे ।

भूर्जे वा सम्यगुद्धृत्य गुलिकीकृत्य धारयेत् ॥

अपुत्रो लभते पुत्रमधनो धनवान् भवेत् ।

किमति वहुनोक्तेन सर्वसिद्धिप्रदं नृणाम् ॥

यन्त्रमेतत्समालिख्य धारणात्पातकापहम् ।

इत्येवं यन्त्रमण्डलं विलिख्य तस्मिन्वैष्णवपीठे संपूज्य तदुपरि श्रीराम-
मावाह्य उपचारैः समर्चयेत् । पूर्वमङ्गैष्टकोणेषु समर्चयेत् । पुनर्वामभागे
सीतां तन्मन्त्रेण यजेत् । तन्मन्त्रस्तु —

जंनकं कृष्णिः । गायत्री छन्दः । सीता श्रीदेवता । श्रीं सीतायै
नमः । इति सीतामन्त्रः । इमं मन्त्रं भार्यान्वितो जपेत् । तस्मादैश्वर्य-
सिद्धिर्भवति । पुनः शाङ्काय नमः । इति देवस्य पुरतो यजेत् । शरेभ्यो नम
इति देवस्य वामदक्षिणतो यजेत् । इत्थं प्रथमावृतिः । तद्विरष्टद्वेषु
प्राग्दले हनुमते नम इति, पुनराग्नेये सुग्रीवाय नम इति, भरताय०
विभीषणाय० लक्ष्मणाय० अङ्गदाय० शत्रुघ्नाय० जाम्बवते नम इत्यवदिष्टेषु
द्वेषु क्रमेण सर्वे च प्रणवाद्यास्समर्चनीयाः । एवं द्वितीयावृतिः । पुनर्धृष्टेष०
जयन्ताय० विजयाय० सुराष्ट्राय० राष्ट्रवर्धनाय० अक्रोधाय० धर्मपालनाय०
सुमन्त्राय० ८ एतैरष्टमन्त्रिमिः तृतीयावृतिः । इन्द्रादिमिश्रतुर्थो । वज्रादिमिः
पञ्चमी ॥ इति ॥

अथ प्रयोगविधिः—

मधुहोमेन ऊहुयात् पायसेनेव वा पुनः ।
कुवेरसदृशो लक्ष्म्या विद्यया धिपणायते ॥

अथ राममन्त्रप्रसङ्गात् मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तश्रीरामदशाक्षरीमन्त्रोपि
लिख्यते —

दशाक्षरीमन्त्रस्य वसिष्ठ ऋषिः । विराट् छन्दः । सीतापाणिग्रहणसमर्थ-
श्रीरामो देवता । क्ळीं बीजम् । खाहा शक्तिः । क्ळां हृत् । क्ळीं शिरः ।
इत्याद्यज्ञानि ।

राजाऽयोध्यानगरविलसन्मण्डपे रत्नभित्तौ
तंत्तदिक्षु स्थितसुमनस्तोरणे दिव्यगन्धे ।
नानादिग्रन्थो धनपतिधनो दिव्यसिद्धासनस्थो
दिव्याकारैरनुजनिवैस्तेवितः खद्गमूले ॥

दिव्यैर्मालयैर्दिवि च सततं स्तूयमानसुरार्थैः
प्राज्ञैः प्रान्ते दृढमुनिवर्वामदेवादिभिश्च ।
राकाचन्द्रोपमितसुमुखश्यामलक्ष्मा रुलक्ष्म्या
ध्येयस्सद्यो विरचितमहाराजराज्याभिपेकः ॥

हुं जानकीवल्लभाय खाहा । इति मन्त्रः ॥ अथाक्षरन्यासः —

मूर्भिं भाले भ्रुवोर्मध्ये आस्ये कण्ठे हृदि नाभौ गुह्ये जानौ पादयो-
रक्षरन्यासः । समस्तेन व्यापकन्यासः । पडक्षरोक्तेन विधानेन पूजां कुर्यात् ॥
लक्षं जपेत् पुरश्चरणार्थम् । अथ प्रयोगः—

जातिप्रसूतैर्जुहुयात् चन्दनाम्भस्समुक्षितैः ।
जनवश्याय कमलैः धनधान्याय संपदे ॥

अथ श्रीरामद्वादशाक्षरीमन्त्रस्य अगस्त्य कृषिः । गायत्रीछन्दः । श्रीरामो
देवता ॥ रां वीजम् । श्रीं शक्तिः । ओं हृत् । श्रीं शिरः । भरताग्रज राम
शिखा । क्लीं कवचम् । स्वाहा अख्यम् ॥ ध्यानं पूर्ववत् ॥ ओं ह्रीं भरताग्रज
राम क्लीं स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥

अथ श्रीरामपोडशाक्षरीमन्त्रस्य अगस्त्य कृषिः । वृहत्रीछन्दः । श्रीरामो
देवता । रां वीजम् । श्रीं शक्तिः ॥ ओं हृत् । ह्रीं शिरः । मूलमन्त्रपदैः
पञ्चाङ्गानि । ध्यानं पूर्ववत् ॥ ओं नमः सीतापतये रामाय हन हन हुं फट् ॥
इति मन्त्रः ॥

अथ श्रीरामद्वार्तिशदक्षरीमन्त्रस्य अगस्त्यकृषिः । अनुष्टुप्छन्दः ।
श्रीरामो देवता । ओं वीजम् । श्रींशक्तिः । मन्त्रपादैः व्यस्तैस्तमस्तैश
पञ्चाङ्गानि ॥ ध्यानादि पूर्ववत् ॥

ओं रामभद्र महेष्वास रघुवीर नृपोत्तम ।
दशास्यान्तक मां रक्ष श्रियं मे देहि दापय ॥

इति मूलमन्त्रः ॥

अथ श्रीरामद्वार्तिशदक्षरीमन्त्रान्तरम् —

शुक्रकृषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीरामो देवता । रां वीजम् । आयेति
शक्तिः । पादचतुष्टयेन समस्तेन च पञ्चाङ्गानि । ध्यानादिकं पूर्ववत् ।

नमो ब्रह्मण्यदेवाय रामायाकुण्ठतेजसे ।
उत्तमश्लोकधुर्याय हस्तदण्डार्पितांघ्रये ॥

इति मूलमन्त्रः । लक्षजपः । साज्यपायसेन दशांशं होमः ।

अथ श्रीराममन्त्रान्तरम् —

अगस्त्यऋपिः । वृहती छन्दः । श्रीरामो देवता ॥ ह्रीं धीजम् ।
नमः शक्तिः । ओं ह्रीं श्रीं द्रां दाशरथाय सीतावल्लभाय लैलोकयनाथाय नमः ।
इति मूलमन्त्रः लयोविंशत्यर्णः । पूर्ववत् ध्यानादिकम् ॥

अथ राममन्त्रप्रसङ्गात् लक्ष्मणादिमन्त्रा लिख्यन्ते —

लक्ष्मणमन्त्रस्य अगस्त्य ऋपिः । गायत्री छन्दः । लक्ष्मणो देवता ।
लं धीजम् । नमः शक्तिः । मम पुरुगार्थचतुष्टये(चतुष्टयसिद्ध्यर्थे) विनियोगः ।

द्विभुजं स्वर्णरुचिरतनुं पद्मनिभेक्षणम् ।

धनुर्बाणकरं रामसेवासंसक्तमानसम् ॥

लं लक्ष्मणाय नमः ॥ इति मन्त्रः ॥

भरतशत्रुघ्नमन्त्रयोरपि ऋपिछन्दसी पूर्ववत् । भरतशत्रुघ्नौ देवता ॥
भं भरताय नमः ॥ शं शत्रुघ्नाय नमः ॥ इति मन्त्रः ॥

हनुमन्मन्त्रस्य ईश्वरऋपिः । अनुष्टुप् छन्दः । हनूमान् देवता ॥
हां धीजम् । नमः शक्तिः । मं कीलकम् । मम हनुमत्प्रीत्यर्थे जपे विनियोगः ।
ओं नमो भगवते आङ्गनेयाय हृत् । रुद्रमूर्तये शिरः । वायुसुताय शिखा ।
अग्निगर्भाय कवचम् । रामदूताय नेत्रम् । ब्रह्मास्त्रनिवारणाय अस्त्रम् ।
एतैरेव करन्यासश्च ।

स्फटिकामं स्वर्णकान्ति द्विभुजं च कृताङ्गलिम् ।

कुण्डलद्वयसंशोभिमुखाम्भोजं मुहुर्भजे ॥

ह्रीं ओं नमो भगवन् प्रकटपराक्रम आक्रान्तदिव्याण्डल यशोवितान-
धवळीकृतजगत्तितय वज्रदेह रुद्रावतार लङ्घापुरीदहन उदधिवन्धन दशग्रीव-
कृतान्तकः सीताश्वासन अङ्गनागर्भसंभव रामलक्ष्मणानन्दकर कपिसैन्यप्राकारक

। गुरुग्रीवधारण । पर्वतोत्पाटन वालत्रक्षचारिन् गंभीरशब्द सर्वग्रहविनाशन सर्व-
। गज्वरोत्सादन डाकिंनीविघ्वसिन् ओं ह्रीं हा हा हा हंस हंस एहि सर्वविष्णु हर हर
पखलं क्षोभय क्षोभय मम सर्वकार्याणि साधय साधय हुः फद् स्वाहा ॥
इति हनुमन्मालामन्त्रः ॥

एतान् लक्ष्मणादिमन्त्रान् राममन्त्राङ्गत्वेन यथाशक्तिं अपेत् ॥

— “अथ श्रीराममन्त्रप्रसङ्गात् ... श्रीरामसन्ध्यावन्दनमपि कल्पान्तरोक्तमत
योग्यतावशात् लिख्यते —

अस्य श्रीरामसन्ध्यावन्दनस्य अगस्त्यभगवान् क्रपिः । गायत्री छन्दः ।
श्रीरघुनाथो देवता । अस्त्रमन्त्रेण जलं संशोध्य चक्रीकृत्य कवचमन्त्रेणाव-
कुण्ठ्य पथात्, ‘ब्रह्माण्डोदरतीर्थीनि’ करैः स्थृटानि ते रखे । तेन संत्वेन मे देव
तीर्थं देहि दिवाकर ॥” इति मन्त्रेणादित्यात् जलं प्रार्थ्य अंकुशमुद्रया मण्डलं
विभिन्न करे तज्जलमादाय, ‘गङ्गे च यमुने चे’ति मन्त्रेण तज्जलं, जले
प्रतिष्ठाप्य आवाहनादिपणमुद्राः प्रदर्शयेत् । ‘आवाहितो भव ।’ संस्थापितो
भव । सन्निहितो भव । ‘संयिणिडतो भव ।’ संमुखो भव । “अमृतायितो भव ।
इति ।” पथात् गन्धपृष्ठधृपदीपनैवेद्यैः संपूज्य, ओः नमो भगवते रघुनन्दनाय
रक्षोऽप्नविशारदाय मधुरप्रसन्नवदनायामिततेजसे वलाय रामाय विष्णवे नमः
इति मालामनुना अङ्गलिना ललमादाय, दक्षिणकरस्थं जलं वामकरे निषिष्य,
मालामनुं नवधा विभज्य, नवप्रोक्षणं कुर्यात् । अवशिष्टं जलं दक्षिणकरे
गृहीत्वा, ‘हुं जानकीवल्लभाय स्वाहा’ इति पिवेत् । पथादर्थ्यम् ॥ अस्य
श्रीरामार्थमन्त्रस्य । अगस्त्य क्रपिः । गायत्री छन्दः । श्रीरामचन्द्रो देवता ।
दाशरथाय अंगुष्ठाम्यां नमः । विघ्नहे तर्जनीम्यां नमः । सीतावल्लभ
मध्यमाम्यां नमः । धीमहि अनामिकाम्यां नमः । तज्ज्ञो रामः कनिष्ठिकाम्यां
नमः । ॥ प्रचोदयात् करतलकरपृष्ठाम्यां नमः । इति करे न्यस्त्वा अनेन
मन्त्रेणाङ्गन्यासं कुर्यात् । ॥ दाशरथाय त हृत् । विघ्नहे शिरः । ॥ सीतावल्लभ

शिखा । धीमहि कवचम् । तनो रामः नेत्रम् । प्रचोदयोत् अस्त्रम् ॥
इति । पञ्चात् ,

सूर्यमण्डलमध्यस्थं रामं सीतासमन्वितम् । . .
नमामि पुण्डरीकाक्षमाङ्गनेयगुरुं परम् ॥

इति श्लोकेन सूर्यमण्डले रामं ध्यात्वा दाशरथाय विद्वहे * सीतावल्लभं धीमहि ।
तनो रामः प्रचोदयोत् ॥ इति रविमण्डलमध्यस्थाय रामाय नमोर्ध्यं समर्पयामि
इत्यर्थ्यत्वं समर्प्य जलमादाय तीरे गत्वा श्रीं सीतायै स्वाहेति आत्मानं परि-
पिच्यादित्याभिमुखो भूत्वा श्रीरामचन्द्रोहमस्मीति आत्मानं । भावयेत् ॥ । ततो
जलमाविश्य रामं रामाय नमः रामं तर्पयामि इत्येकविंशतिवारं संतर्प्यं पञ्चा-
त्सीतादीन् तत्तन्मनुना तर्पयेत् । अवशिष्टश्रीरामदेवताः संगृह्य समस्तश्रीराम-
देवताभ्यस्तर्पयामि इति तर्पयेत् ॥ ततः ऐ रामाय नम इति करे जलमादाया-
भिमन्त्र्य त्रिः पिवेत् । ततः आचम्य रामाय नम इति अनुष्ठितं सर्वं रामायार्पयेत् ॥
इति रामसन्ध्योपासनविधिः ॥

अथ गायत्री —

अस्याः श्रीरामगायत्र्याः पूर्ववत् कृष्णादि । पूर्ववदेवाङ्गन्यासः करन्यासश्च ।
सूर्यमण्डलमध्यस्थमित्यनेन ध्यात्वा सूर्यमण्डलस्थिताय रामाय गन्धादिपञ्चो-
पचारं कृत्वा आदित्याभिमुखो भूत्वा अनामिकामूले अंगुष्ठे निधाय “दाशरथाय
विद्वहे” इति ॥ गायत्रीं जपेत् ॥ । ततः- गुह्यातिगुह्यगोपस्त्वं गृहाणास्त्कृतं
जपम् । सिद्धिर्भवतु मे देव त्वामहं शरणं गतः ॥ इति रामगायत्रीं रामाय
समर्प्याङ्गन्यासं कृत्वोपस्थानं कुर्यात् ॥

उपस्थानमन्त्रः --

नमस्ते रामदेवाय, उयोतिपांपतये नमः ।

* वल्लभाय इति मूलभन्थे विपरिणामितःः पाठः ॥

साक्षिणे सर्वभूतानामत्यन्तानन्दमूर्तये ॥

रघुनाथाय दिव्याय महाकाशणिकाय च ।

नमोस्तु कौशिकानन्ददायिने ब्रह्मरूपिणे ॥

विकालमैवं यः कुर्यात् राम एव भवेत्स्वयम् ।

इति श्रीरामसन्ध्यावन्दनविधिस्समाप्तः ॥

अथ श्रीराममन्त्रप्रसङ्गात् हनूमन्मन्त्रोपि लिख्यते --

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । हनूमान्देवता । ह्रीं बीजम् । ह्रीं
शक्तिः । श्रीहनूमत्रीत्यर्थे विनियोगः । ह्रीं हृत् । ह्रीं शिरः । इत्याद्यङ्गानि ।

ध्यानम् --

आङ्गनेयमतिपाटलानन्तं काश्चनाद्रिकमनीयविग्रहम् ।

पारिजाततरुमूलवासिनं भावयामि पवमाननन्दनम् ॥

ओं नमो भगवते हनुमते मम मदनक्षोभं संहर संहर आत्मतत्वं प्रकाशय
प्रकाशय हुङ्कट् स्वाहा ॥ इति मन्त्रः । विद्याप्रदः ॥

हनूमन्मन्त्रान्तरमाह --

कर्णि कुक्ष वरवर अङ्गनावरपुतं * आवेशि आवेशि ओं ह्रीं हनुमन्
फट् । पूर्वोक्तवदङ्गकृष्णादिध्यानम् । अनेन पिशाचादिनिवृत्तिः ॥

अथ प्रसङ्गात् मन्त्रसारोक्तहनूमन्मन्त्रोप्यत योग्यतावशात् लिख्यते --

वसिष्ठ ऋषिः । अनुष्टुप्छन्दः । हनूमान् देवता । ओं नमो हनुमते
हृत् । मम मदनक्षोभं शिरः । संहर संहर शिरा । आत्मतत्वं कवचम् ।
प्रकाशय प्रकाशय नेतम् । हुङ्कट् स्वाहा अहम् ॥

* आवेशय आवेशय इति ॐ मातृकापाठः

घामे जानुनि वामभाहुमपरं ज्ञानाख्यमुद्रायुतं
हृदेशो कलयन् वृतो मुनिगणैरध्यात्मदत्तेक्षणः ।
आसीनः कदलीवने मणिमये वालार्ककोटिप्रभो
ध्यायन्त्रज्ञ परं करोतु मनसः * सिद्धिं हनुमान्मम ॥

ओं नमो हनूमते मम मदनक्षोभं संहर संहर आत्मतत्त्वं प्रकाशय
प्रकाशय हुंकृ खाहा । मदनक्षोभशान्तिविद्याप्रधानोयं मन्त्रः ॥

शीर्पाक्षिकश्रवणनेत्रकपोलनासादोःपादसन्धिकटिनाभिसपार्श्वहृत्सु ।
कण्ठांसयुग्ममुखमूर्धसु च क्रमेण मन्त्राक्षरान्न्यसतु शुद्धमतिः सदेहे ॥
लक्ष्म जपेत् । कदलीपक्षैर्वा पनसपक्षैर्वा स्वादुप्लुतैर्दशांशं पुरथरणाहोमः ॥

अथ पूजा — नवशक्तिरहिते सामान्यपीठे आवाह्य अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
जाम्बवते० विनताय० नीलाय० पनसाय० गन्धमादनाय० सुपेणाय० मैन्दाय०
द्विविदाय० ८ इति द्वितीयावृतिः । लोकेशैस्त्रुतीया । तदायुधैश्चतुर्थी । अस्य
यन्त्रम् —

कर्णिकायां लिखेत्तारं साध्यगर्भं च तद्विः ।
अष्टपत्रे केसरोद्यत्स्वरद्वन्द्वे मनोः क्रमात् ॥

आद्ये सप्त द्वितीये च चतुरोण्ँस्त्रुतीयके ।
सप्त तुर्ये पञ्चमे च त्रीणि त्रीण्यक्षराण्यपि ।
पद्मसप्ताष्टमपत्रेषु चतुरश्चतुरोऽक्षरान् ॥

वृत्तोळ्सत्कादिवर्णं भूपुराश्रस्थतारकम् ।
हनूमतो यन्त्रमेतत् वाञ्छितार्थप्रदं परम् ॥

* शुद्धिं इति छ पाठः ।

इदमेव विलिख्य साधु यन्त्रं नवनीते प्रतिजप्य मन्त्रमेनम् ।
परिभक्षयतामनङ्गपीडा प्रशमं गच्छति शुद्धिमेति चेतः ॥

प्रयोगान्तरम् --

आदाय दोषणा सलिलं प्रसन्नं प्रजप्य मन्त्रं प्रपिवेत् विवारम् ।
रागादिदोषप्रशमाय बुद्धेः ज्ञानोदयाय प्रशमाय धृतेः ॥

अथ विद्याप्रदमन्त्रप्रसङ्गात् विद्याप्रदविद्यागोपालमन्त्रोपि लिख्यते --
श्रीनारदऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । मन्त्रेण व्यस्तेन
समस्तेन वा पञ्चाङ्गानि ॥

ध्यानम् --

दिव्योद्याने विवस्वत्प्रतिममणिमये मण्डपे योगपीठे
मध्ये यस्सर्ववेदान्तमयसुरतरोस्सन्निपणो सुकुन्दः ।
वेदैः कल्पट्रूपै * शिखरिशतसमालभ्यकोशैश्चतुर्भिः
न्यायैत्तकैः पुराणस्मृतिभिरभिवृतस्तादृशैथामराद्यैः ॥

द्याद्विभ्रत्कराच्जैररिदरमुरक्षीपुण्पवाणेक्षुचापान्
अक्षस्कृपूर्णकुम्भौ सरललितवपुर्दिव्यभूपाङ्गरागः ।
व्याख्यां वाचे वितन्वन् स्फुटरुचिरपदां वेणुना विश्वमात्रे
शब्दब्रह्मोद्भवेन श्रियमरुणरुचिर्वल्लवीवल्लभो नः ॥

कृष्ण कृष्ण महाकृष्ण सर्वज्ञ त्वं प्रसीद मे ।
रमारमण विश्वेश विद्यामाशु प्रयच्छ मे ॥

इति मन्त्रः ॥ लक्ष्म जपेत् ॥

* शिवरितशतमालभ्य इति ग ढ पाठः

अथ विद्यागोपालप्रसङ्गात् क्रमदीपिकोक्तविद्याप्रदगोपालकमन्त्रोपि लिख्यते
श्रीनारदं ऋषिः । गायत्री छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । एँ क्लीं कृष्णाय
हत् । ह्रीं गोविन्दाय शिरः । श्रीं गोपीजन शिरा । बछुभाय कवचम् ।
स्वाहा सौः अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

वामोर्ध्वहस्ते दधतं विद्यासर्वस्वपुस्तकम् ।

अक्षमालां च दक्षोर्ध्वे स्फाटिकीं मातृकामयीम् ॥

शब्दन्रहस्यामयीं वेणुमधःपाणिद्वयेरितम् ।

गायन्तं पीतवसनं श्यामळं कोमलच्छविम् ॥

वर्हिवर्हकृतोत्तंसं सर्वज्ञं सर्ववेदिभिः ।

उपासितं मुनिगणैरूपतिष्ठद्वर्द्धं सदा ॥

ध्यात्वैवं प्रमदावेषविलासं भुवनेश्वरम् ।

चतुर्लक्षं जपेन्मन्त्रमयुं मन्त्री सुसंयतः ॥

ऐ क्लीं कृष्णाय ह्रीं गोविन्दाय श्रीं गोपीजनबछुभाय स्वाहा सौः ॥
इति मन्त्रः द्वार्तिशत्यक्षरः । विद्याफलप्रधानोर्यं मन्त्रः । चतुर्लक्षजपः ।
त्रिमधुरासिक्तैः पलाशकुसुमैः दशांशं जुहुयात् पुरथरणार्थम् । विशत्यक्षरी-
विधानोक्तवत्पूजा । अस्य मन्त्रस्य फलमाह —

योसिनिष्णातधीर्मन्त्री वर्तते वदनगद्वरात् ।

गद्यपद्यमयी वाणी तस्य गङ्गाप्रवाहवत् ॥

सर्ववेदेषु शास्त्रेषु सङ्गीतेषु च पण्डितः ।

संवितीं परमां लब्ध्वा चान्ते भूयात्परं पदम् ॥

अथ गोपालसामान्यात् सन्तानगोपालमन्त्रोपि लिख्यते —

श्रीनारद ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । ग्लौं वीजम् ।
नमः शक्तिः । पुत्रार्थे विनियोगः । देवकीसुत गोविन्द हृत । वासुदेव जग-
त्पते शिरः । देहि मे तनयं कृष्ण शिखा । त्वामहं शरणं गतः कवचम् ।
ओं नमः अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

वैकुण्ठादागतं कृष्णं रथस्थं करुणानिधिम् ।
किरीटिसारथि पुत्रानानयन्तं परात्परम् ॥

आदाय तान् रथस्थांश्च गुरवे वैदिकाय च ।
अर्पयन्तं महाभागं ध्यायेत्पुत्रार्थमच्युतम् ॥

ओं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं

देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते ।
देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥

इति मन्त्रः ॥

अथ सन्तानगोपालमन्त्रान्तरमप्यत्र लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । क्लीं वीजम् ।
नमः शक्तिः । पुत्रार्थे विनियोगः । क्लां हृत । क्लीं शिरः । इत्याद्ब्रान्ति ।
ध्यानम् —

शहूचक्रगदापद्मं दधानं स्त्रिकागृहे ।
अङ्गे शयानं देवक्याः कृष्णं वन्दे विमुक्तये ॥

ओं नमो भगवते जगत्प्रसूतये नमः ॥ इति मन्त्रः ।

अथ सन्तानगोपालमन्त्रप्रसङ्गात् सन्तुमारीयोक्तसन्तानगोपालमन्त्रोपि
लिख्यते —

श्रीनारद ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । क्लां हृत ।

क्षुर्णि शिरः । इत्याद्यज्ञानि । अथवा, देवकीसुत गोविन्द हृत । वासुदेव जगत्पते शिरः । देहि मे तनयं कृष्ण शिखा । त्वामहं शरणं गतः कवचम् । समस्तैरखम् ।

ध्यानम् —

शहूचक्रगदापद्मं धारयन्तं जनार्दनम् ।
अङ्गे शयानं देवक्याः स्तुतिकामन्दिरे शुभे ॥

एवंरूपं सदा कृष्णं सुतार्थी भावयेत्सुधीः ।
देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते ।
देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥

इति मन्त्रः । मन्त्रतत्त्वस्यापि त्रिलक्षजपः ।

अथास्यैव सन्तानगोपालमन्तस्य पूजादिकं सनत्कुमारीयोक्तप्रकारेण
लिख्यते —

बैष्णवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः । इन्द्रादिभिर्द्वितीया ।
बज्जादिभिस्तृतीया ।

दशम्यपररात्रौ हु शुक्लपक्षे उर्चयेद्वरिम् ।
पुत्रार्थं स्वस्तिके न्यस्य शरावं घृतसंयुतम् ॥

कर्पूरवर्तीन्यस्यास्मिन् ज्वालयेद्विप्रमुक्तम् ।
पद्ममध्ददलं कृत्वा ततस्थं कृष्णमर्चयेत् ॥

सर्वोपचारसंयुवतं परिवारगणैस्सह ।
त्रिसन्ध्यमर्चयेदेवमेकादश्यां जनार्दनम् ॥

क्षीरधूक्षकपायेण संपूर्यं कलशद्वयम् ।
तत्रावाहाच्युतं भक्त्या प्रोक्तवत्पूजयेत्पूनः ॥

संस्पृश्य कलशद्वन्द्वमष्टोत्तरसहस्रकम् ।

अष्टोत्तरशतं वापि जपेत्मन्त्रमनन्यधीः ॥

द्वादशयामध्य गोविन्दं संपूज्य विधिपूर्वकम् ।

शान्यन्नं पायसं स्वादु गोसर्पिंगुङ्मिश्रितम् ॥

एकवाम्रमौचफलवत्ससूपापूपतण्डुलम् ।

स्वादूपदंशं सुस्तिग्धं कपिलादधिक्षण्डवत् ॥

निवेदयेत्स्वर्णपाते पात्रभूताय विष्णवे ।

सुशीतलैश्च कर्पूरैः पाटलीसुरभीकृतम् ।

वस्त्रपूतं स्वच्छतरं पानीयं च निवेदयेत् ॥

स्ववित्तशक्तया गोविन्दबुध्या श्रद्धापवित्रया ।

द्विजेभ्यो भोजनं दद्यात्सर्वकामसमृद्धिमान् ॥

संस्कृते चानले विष्णुमावाह्याध्यादिभिर्धजेत् ।

हविपाठष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव वा ॥

हुत्वा शिष्टं क्षचिद्रक्षयं घृतेनाएशतं हुनेत् ।

संपातं कलशद्वन्द्वे निधिच्येमौ च दंपती ॥

अभिपित्त्यु पुनस्ताभ्यां इयायनस्तोत्रमयं हरिम् ।

अष्टोत्तरशतं जप्त्वा हविश्शेषं प्रदापयेत् ॥

कृष्णं ध्यात्वा तु तं पत्नी तमादाय सुखासने ।

आसीना प्राङ्मुखी भूत्वा एनं विष्णुं प्रभक्षयेत् ॥

सुभुक्तान्त्राद्यनवरान् ताम्बूलैर्मौद्रकादिभिः ।

सन्तप्याध नमस्कुर्याद् विष्णुं बुद्धा च तान्दिजान् ॥

ततस्ताभ्यामिषसिद्धिर्युवयोरस्त्वति द्विजाः ।
द्रूपुस्तौ च सुतंहयौ फलितं नोऽभिवाज्ञितम् ॥

इति स्मरन्तावनघौ भुजीयातामनन्तरम् ।
एवं यः कुरुते विग्रो वित्तशाष्ट्यविवर्जितः ॥

विष्णुभक्तो विशिष्टोथ द्वादश्यां सितपक्षके ।
सोचिराल्लभते पुत्रमायुष्मन्तं सुवर्चसम् ॥

सन्ततेथाधिकर्तारं विष्णुभक्तं महामतिम् ।
दरिद्रः कर्तुमेवं यः न शक्नोति द्विजोत्तमः ॥

जपेद्वा तर्पयेद्वापि सोपि पुत्रमवाप्नुयात् ।

अथ सन्तानगोपालमन्तप्रसङ्गात् अस्यैव मन्त्रसारोक्तं सन्तानकरं यन्तं
लिख्यते --

कामं मध्ये स्वरयुगलसत्केसरेष्वएषले-
ज्ञालिख्यैवं जलनिधिमितान्मन्त्रवर्णान् क्रमेण ।
भूयो हलिर्बर्वहिरभिषृतं भूपुरस्थं तदेतत्
यन्तं सद्यो वितरति नृणां पुत्रपौत्रादिवृद्धिम् ॥

अस्यार्थः — प्रथममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां क्लीमिति
कामवीजं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादियन्त्रन्यायान् विलिखेत् । पुनरष्ट-
पत्रकेसरेषु अकारादिपोडशस्वरान् द्वौ द्वौ विलिखेत् । पुनर्दलमध्येषु सन्तान-
गोपालक(मन्त्र)वर्णान् चतुरश्चतुरो विलिखेत् । पुनर्स्तद्वहिर्वृत्तं विलिख्य,
तस्मिन् कादिवर्णेः वेष्टयेत् । पुनर्स्तद्वहिः चतुरश्च विलिखेत् । एवं नवनीते वा
स्वर्णादिपद्मे वा विलिख्य नारी उपयुज्यात् । तस्मात्पुत्रं प्रसूते ॥

अथ सन्तानकरयन्तप्रसङ्गात् यन्तसारोकं सन्तानकरं पुरुषसूक्तयन्त-
मप्यत्र लिख्यते —

पद्मोणकर्णिकामध्ये तारं साध्यसमन्वितम् ।
सुदर्शनपडणं च पद्मु कोणेषु सन्धिषु ॥

तदङ्गानि चतुष्पत्रकेसरेषु क्रमेण च ।
गोपालकंचतुर्वर्णमन्त्रस्यैकैकमक्षरम् ॥

दलेषु द्वादशार्णस्य त्रीणि त्रीप्यक्षराणि च ।
अष्टपत्रे केसरोदयदण्डैकवर्णके ॥

नृसिंहानुष्टुभो वर्णान् चतुरथतुरस्ततः ।
सुदर्शनब्रह्मवर्णं केसरे पोडशच्छदे ॥

ऋचां पुरुषसूक्तस्य क्रमात् पोडशकं वहिः ।
मातृकाणोल्लमदवृत्तं भूपुराश्रस्थतारकम् ॥

यन्तं पुरुषसूक्तस्य पुत्रायुःकीर्तिकान्तिदम् ।
सर्वपापहरं श्रीदं धर्मार्थसुखमोक्षदम् ॥

हय्यङ्गवीने प्रविलिख्य यन्त्रं त्रिवारमेतत्प्रतिजप्य सूक्तम् ।
प्रातस्समघाद्विनिता विदग्धं पुत्रं प्रसूते कमलाक्षतुल्यम् ॥

घोरे विषे घोरतरेभिचारे घोरे ज्वरे घोरतरे च शूले ।
हय्यङ्गवीने प्राविलिख्य यन्तं प्रभक्षयेत्तत्पशमाय जस्वा ॥

असार्थः— प्रथमं पद्मोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य,
तन्मध्ये साध्यनामादियन्तन्यायान् विलिखेत् । पुनः सहस्रार हुं फट्टि�
सुदर्शनपडणान् पद्मु कोणेषु विलिखेत् । पुनः कोणदन्द्रान्तरालेषु आचकाय

‘ उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् ।
नृसिंहं मीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् ॥’

इति नृसिंहद्वार्तिशदर्ण(मन्त्र)स्य चतुरश्चतुरोक्तरान् विलिखेत् । पुनर्स्तद्विहः पोडशपतं विलिख्य तत्केसरेषु “ओं नमो भगवते महासुदर्शनाय हुंफट्” इति सुदर्शनपोडशाक्षरस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् । पुनर्स्तद्वलमध्ये क्रमेदोक्तपुरुष-सूक्तस्य पोडश ऋचः क्रमेण पोडशद्वलेषु विलिखेत् । तद्विर्वत्तं विलिख्य तस्मिन्मात्रकावर्णवेष्टयेत् । पुनर्स्तद्विहः चतुरश्च विलिख्य तत्कोणेषु प्रणवं विलिखेत् । एवं नवनीते विलिख्य पोडशसहस्रसंख्यं सूक्तं जपित्वा वनितां प्राशयेत् । तस्मात्पुत्रं प्रसूते । अथवा ज्वरग्रस्तं वा आभिचारग्रस्तं वा शुल-व्याधिग्रस्तं वा एवं विलिख्य जस्ता प्राशयेत् । तच्छान्तिर्भविष्यति ॥

अथ प्रसङ्गात् क्रग्विधानोक्तप्रकारेण पुरुषसूक्तेन सन्तानयागविधि-
र्लिख्यते—

सहस्रशीर्षेति पोडश(ऋचां) नारायणक्रपिः । अनुष्टुप् छन्दः । भगवा-
न्पुरुषो देवता ।

सहस्रशीर्षेति सूक्तं विवारं च दिनेदिने ।

विष्णवादिसर्वदेवानां सर्वर्चिनफलं लभेत् ॥

त्रिवरं जपेदित्यर्थः ॥

शुक्लपक्षे शुभे वारे शुभनक्षत्रगोचरे ।
द्वादश्यां पुत्रकामस्तु चरुं कुर्वीत वैष्णवम् ॥

विष्णवे स्वा जुष्टं निर्वपाभीत्यनेन प्रकारेणत्यर्थः ।

दध्यत्योरुपयासस्यादेकादश्यां शिवालये ।
ऋग्भिष्योडशभिस्सम्यगर्चयित्वा जनार्दनम् ॥

दद्यात्पुरुषस्त्वेन यः पुष्पाण्यप एव वा ।
पूजितं स्याज्जगदिदं तेन सर्वं चराचरम् ॥

चरुं पुरुषस्त्वेन थपयेत्पुत्रकाम्ययां ।
प्राप्नुयाद्विष्णवं संनुमचिरात्सन्ततिक्षमम् ॥

द्वादश्यां सम्यक्षेपयसा निर्वपेद्वैष्णवं चरुम् ।
यः करोति सहस्रं वा याति विष्णोः परं पदम् ॥

होमस्मिति शेषः । अयं होमः सन्तानार्थं न भवति । पुनः,

हुत्वाऽग्निं विधिवद्वत्या ऋग्भिष्योडशभिर्द्विधः ।
कृताञ्जलिपुटो भूत्वा स्तुवन्नाशीः प्रयोजयेत् ॥

अस्त्यब्रोपदेशः । प्रथमं पोडशभिः ऋग्भिः आज्याहुर्ति हुत्वा, पुन-
स्ताभिः पंक्त्वा हुर्ति च कृता पुनरप्याजयाहुर्ति कुर्यादित्यर्थः ।

समिधोऽश्वायवृक्षस्य हुत्वाऽज्यं जुहुयात्पुनः ।
उपस्थाय हुताशस्य ध्यात्वान्व्य मधुसदेनम् ॥

हविर्होमं तत्रः कुर्यात् प्रत्युचं वाग्यतश्शुचिः ।
सूक्तेन ऊहयादाज्यं हविशेषं तु पूर्ववत् ॥

पूर्ववदवदाय स्विष्टकृद्धोमं कुर्यादित्यर्थः ।

अस्त्यत्रोपदेशः । अश्वत्थसमिधः पोडशभीक्रग्भिर्हुत्वा एकैकहोमानन्तरं तत्तद्वजपूर्वकं अश्वत्थपत्रपोडशकं क्रमेण पुरतो निधाय पुनराज्याहुतिसमयेऽपि एकैकाहुत्यनन्तरं तत्तद्वजपूर्वकं तेषु पत्रेषु संपातं च गृहीत्वा, पुनश्चरुहोमसमयेऽपि तथैव संपातं गृहीत्वा, आज्यहोमसमयेऽपि तथैव गृहीयात् । तदुपरि च पोडशपत्रैराच्छादयेदित्यर्थः ॥

हविशेषं नमस्कृत्वा नारी नारायणं पतिम् ।
भक्षयित्वा हविशेषं लब्ध्वाशीसंविशेत् क्षपाम् ॥

अस्त्यत्रोपदेशः । आचार्यस्तु नारीं पुरुषस्कृत्यासादिकं कारयित्वा अश्वत्थपत्रस्थं संपातमेकैककृवजपूर्वकं अश्वत्थपत्रेणैव तस्या आस्ये विनिक्षिपेत् । पुनसंपातपिधायकाश्वत्थपत्रैर्जलानुपानं च एकैककृवजपूर्वकं दधादित्यर्थः ।

ततः कुला त्विदं कर्म कर्तव्यं द्विजतर्पणम् ।
द्वितीया स्त्री निवर्तेत् या च भर्तु न विन्दति ॥

अपुत्रा मृतपुत्रा वा या च कन्यां प्रस्त्रयते ।
क्षिप्रं सा जनयेत्पुत्रं ऋद्यशृङ्गो यथान्वसीत् ॥

इत्थं ऋग्विधाने प्रोक्तः ॥

अथ पुरुषस्कृतपूजाविधिः—

आद्याऽऽवाहयेदेवमृचा तु पुरुषोत्तमम् ।
द्वितीयाऽऽसनं दधात् पाद्यं चैव तृतीयया ॥

चतुर्थर्धं प्रदातव्यं पञ्चम्याऽचमनीयकम् ।
पृथ्वा स्नानं प्रमुच्चिति सप्तम्या वस्त्रमेव च ॥

यज्ञोपवीतमष्टम्या नवम्या गन्धमेव च ।
दशम्या पुण्डितं स्वादेकादश्या च धूपकम् ॥

द्वादश्या च तथा दीपं लयोदश्या चरुं तथा ।
चतुर्दश्याञ्जलि कृत्वा पञ्चदश्या प्रदक्षिणम् ॥

पोडश्योद्वासनं कुर्याच्छेषकर्माणि पूर्ववत् ।
एवं पुरुषसूक्तपूजाविधिस्समाप्तः ॥

अथ न्यासविधिः —

ॐ नारायणं क्रपिः । अनुष्टुप् छन्दः । पुरुषो देवता । अतो देवा
अवन्तु नः ॐ भूः पुरुषाय नमः हत् । इदं विष्णुर्विचक्रमे ॐ भुवः पुरुषाय
नमः शिरः । त्रीणि पदा निचक्रमे ॐ सुवः पुरुषाय नमः शिखा ।
विष्णोः कर्माणि परयत ॐ महः पुरुषाय नमः कवचम् । तद्विष्णोः परमं
पदं ॐ जनः पुरुषाय नमः नेत्रतयाय । तद्विप्रासो विष्ण्यवः क्रक् सर्वत्र
ॐ भूर्भृगस्तुतः सत्यपुरुषाय नमः अस्त्रम् ॥ इति ॥ ध्यानम् —

गोक्षीरामं पुण्डरीकासनस्थं चक्राब्जादधं शश्वकोमोदकीभ्याम् ।
श्रीभूमिभ्यामचिंतं योगनिष्ठं ध्यायेदेवं पूजयेत्पूरुपेण ॥

अथ न्यासः —

पामाङ्गाधी करचणजानूक्युभैपु नामी
हस्तकण्ठांसद्वितयवदनास्युत्तमाङ्गेपु मन्त्री ।

तत्राक्षीत्येकमेव स्थानम् । एवं पोडश्यभिः क्रमिभ्यस्तेत् । स एष

संहतिन्यासः ॥ एतद्विपरीतस्थानेन सृष्टिन्यासः ॥ नाभावारभ्य करान्तं
न्यस्त्वा, शिष्याभिशिरआदिहृदन्तं न्यसेत् । एष स्थितिन्यासः ॥

अथ “घोरे ज्वरे घोरतरे च शूले” इति पुरुषकृत्यन्त्रस्य पूर्वं ज्वर-
शान्तिप्रदत्तमुक्तं किल तत्प्रसङ्गात् ज्वरशान्तिकरं कुवेरयन्त्रमपि मन्त्रसारोक्तमत्र
योग्यतावशालिख्यते —

कर्णिकायां लिखेत्तारं क्रमात्पत्रेषु चाष्टसु ।
वर्णान् कुवेरमन्त्रस्य चतुरश्चतुरो वहिः ॥

रक्षोहणं वाजिनमित्यृचा मातृक्या वृतम् ।
भूपुराश्रिषु ठंबीजं वंबीजं दिक्षु चालिखेत् ॥

एतद्यन्तं कुवेरस्य रक्षाकरमनुत्तमम् ।
चातुर्थिकादिविष्पमज्वरौघानाशु हन्ति च ॥

अस्यार्थः — प्रथममष्टपत्रं विलिख्य तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य,
तन्मध्ये साध्यनामादियन्त्रन्यायान् विलिखेत् । पुनरष्टपत्रेषु,

कुवेरं ते मुखं रौद्रं नन्दिमानन्दिमावह ।
ज्वरं मृत्युं भयं घोरज्वरं नाशय मे ज्वर ॥

इत्यस्य मन्त्रस्य वर्णान् चतुरश्चतुरो विलिखेत् । पुनस्तद्विर्वृत्तद्वयं विलिख्य
पूर्ववृत्ते “रक्षोहणं वाजिनमाजिघर्मि” इत्यृचा वेष्टयेत् । द्वितीये वृत्ते मातृक्या
वेष्टयेत् । तद्विर्भूपुरं विलिख्य तत्कोणेषु ठंडं इति विलिख्य, तदिक्षु वंवं
इति विलिखेत् । एवं विलिख्य धृते उक्तफलं भवति ॥

अथ ज्वरशान्तिकरयन्त्रप्रसङ्गात् ज्वरशान्तिप्रदो मन्त्रः कल्पान्तरोक्तः
शैवज्वरविष्पयोत् योग्यतावशालिख्यते ॥

ज्वरमन्त्रस्य कालाग्निः क्रपिः । अनुष्टुप् छन्दः । कालज्वरो देवता ।
आं बीजम् । ज्वरः शक्तिः । ज्वरशमनार्थे विनियोगः ।

रक्त त्रिषेत्र त्रिपद त्रिहस्त त्रिशूलिनं रुद्रसुतं कृशाङ्गम् ।
भस्मायुधं वक्तशशाङ्कमौर्धि व्यायेत्समस्तं त्रिपदं ज्वरं तम् ॥

त्रिपादहस्तनेत्राय त्रिशीर्षाय नमो नमः ।
ज्वराय व्याधिराजाय दक्षारे इवासमूर्तये ॥

ॐ त्रिपादहस्तप्रहरणस्त्रिशिरा रक्तलोचनः ।
स मै प्रीतसुखं दद्यात्सर्वामयपतिर्ज्वरः ॥

कुबेरं ते मुखं रौद्रं नन्दिमानन्दिमावह ।
ज्वरं मृत्युं भयं घोरज्वरं नाशय मे ज्वर ॥

भस्मायुधाय विग्रहे एकदण्डाय धीमहि ।
तन्मी ज्वरः प्रचोदयात् ॥

अथ शैवज्वरमन्तानन्तरं । वैष्णवज्वरशान्तिकरमन्तोप्यत्र योग्यतानशा-
लिख्यते —

आधन्तरन्तः कवयः पुराणाः सूक्ष्मा वृहन्तो हनुशासितारः ।
सर्वान् ज्वरान् भन्तु ममानिरुद्रप्रद्युम्नसंकर्षणासुदेनाः ॥

ज्वरं च ज्वरसारं च ज्वरातीसारमेव च ।
शीतज्वरं तथा धूम्रं सन्निपातज्वरं तथा ॥

एकाहिकं द्वयाहिकं च तथा त्रिदिवसज्वरम् ।
चातुर्थिकं तथात्युग्रं तथा सन्ततरुज्वरम् ॥

दोपोत्थं सन्निपातोत्थं तथैवागन्तुकज्जरम् ।
शमं नयाशु गोविन्द छिन्धि भिन्ध्यस्य वेदनाम् ॥

अथ कुवेरमन्त्रप्रसङ्गात् कुवेरस्य लोकपालत्वात् लोकपालमुख्यस्येन्द्रस्यापि
मन्त्रो मन्त्रसारोक्तैन्द्रगायत्र्याख्योत्र योग्यतावशात् लिख्यते —

सुकक्ष ऋषिः । गायत्री छन्दः । विबुधेश्वरो देवता । यद्य हृत् ।
कच्च वृत्रहन् शिरः । उदगा अभिसूर्य शिखा । सर्वं तदिन्द्र कवचम् । ते
वशे अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

पारिजाततरुमूलवद्धमणिकुट्ठिमोपरिसमाश्रितं
पाणिपङ्कजयुगात्तरत्नकलशाभिपित्तनिजविग्रहम् ।
पाटलाङ्गमरुणाभभूषममलेन्दुसुन्दरमुखश्रियं
पाकशासनमहर्निशं च नमः (नमत)धर्मकामधनमोक्षदम् ॥

यद्य कच्च वृत्रहन्तुदगा अभिसूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥ इति
मन्त्रः ॥ वश्यैश्वर्यप्रधानोऽयं मन्त्रः । द्वादशलक्षजपः । जपसमये नित्यशः
शुद्धं हविष्यं हुनेत् । जपान्ते रक्तकमलैः त्रिमधुरसिक्तैः दशांशं पुरथरणार्थं
हुनेत् ।

कश्मोत्रनयनघाणमुखदोःपादसन्धिषु ।
आधारहन्मत्तकेषु मन्त्रार्णन् क्रमशो न्यसेत् ॥

पूजाविधानं तु अस्मिन्नेत्र पटले वक्ष्यमाणे ऐन्द्रत्रिष्टुप्मन्त्रविधाने
वक्ष्यामः ॥

अथ प्रयोगः —

रविविम्बसंस्थममराधिपति ग्रविचिन्त्य नित्यममुर्मैव मनुम् ।
जपतामथाएश्वरमाशु वशे भुवनं मवेत् किमुत मर्त्यजनः ॥

अरुणैः कमलैर्मधुरालुलितैः जुहुयादनले विधिनाएशतम् ।
उदिते सवितर्यथ वत्सरतो धनधान्यसमृद्धिरगुप्य भवेत् ॥

जातीभिर्यशसे श्रिये कुव्रलयैः श्वेतैस्तथा कैरवैः
वस्त्रास्यै पथसाऽऽयुपे कुरवकैर्वुध्यै धनायान्धसा ।
स्वर्णास्यै मधुना पलाशकुसुमैः पुत्राय मुक्त्यै कुशैः
अटोध्वं घृतसंयुतैर्दशशतं मन्त्री दिनादौ हुनेत् ॥

जाती - जाजी । कुरवकं - कोराटा । अन्धः - अन्नम् । अथ यन्त्रम् —

मध्ये तारं तदनु गुणशो मन्त्रवर्णान्दलाम्बे
किञ्चन्केपु स्वरयुगमथ व्यज्ञनारूढवृत्तम् ।
क्षमाविम्बाश्रद्धययुगलसन्मारवीजं तदेतत
यन्त्रं प्रोक्तं निखिलसुखदं श्रीकरं वश्यकारि ॥

आलिख्य यन्त्रममुमेव सुर्णपद्मे
गोरोचनाघुसृणचन्दनगोमयाद्विः ।
सूच्या हिरण्यकृतया प्रवरे मुहृते
सन्धारयेत् सकलसंपदवासिहेतोः ॥

स्पष्टोर्थः । यन्त्रान्तरभाव —

कर्णिकायां ससाध्यं तु तारं पत्रेषु चाएसु ।
अग्न्यश्विन्यग्निजलधिवीणि तिक्ष्वकराणि च ॥

आलिख्य मातृकावैः भूपुरेण च वेष्टयेत् ।
यदद्यकेत्युचो यन्त्रं वश्यमौभाग्यकान्तिदम् ॥

सुर्णरत्नधान्यादिभर्वसंपत्करं चरम् ॥ इति ॥

तत्र अग्निरिति श्रीणि । अश्वी इति द्वयम् ।

अथ इन्द्रगायत्रीमन्त्रप्रसङ्गात् ऐन्द्रतिष्ठुपूचिन्तामण्याख्यो मन्त्रसारोक्तोत्र
योग्यतावशालिख्यते --

गृत्समद ऋषिः । त्रिष्ठुपू छन्दः । इन्द्रो देवता । इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि
धेहि हृत् । चिर्ति दक्षस्य सुभगत्वमस्मे शिरः । पोर्पं रथीणामरिष्टि तनूनां
शिखा । खात्मा(आ)नं वाचः सुदिनत्वमन्हां कवचम् । इन्द्रश्रेष्ठनीति सर्वमुक्त्वा
अखम् ॥

ध्यानम् --

मातङ्गारातिपीठे स्थितमतिरुचिरे नन्दने कल्पवृक्षैः ।

मन्दाराधैर्मनोज्ञैः विद्वधमुनिनुतं तपकार्तस्वराभम् ।

हस्तोद्यत्स्वर्णकुम्भप्रकरयरिगळद्रत्नधाराप्रवाहान् ।

वर्षन्तं वाञ्छितार्थप्रदममरपर्ति सुप्रसन्नं नमामि ॥

इन्द्रश्रेष्ठनीत्यादिमन्त्रः । ऐश्वर्यप्रधानोर्पं मन्त्रः । लक्षं जपेत्
पुरथरणार्थम् । अस्यैवाक्षरन्यास उच्यते —

शीर्षाक्षिकश्चवणनेत्रसघोणगण्ड-

दन्तोष्टपाणिपदसन्धिषु साग्रकेषु ।

आधारनाभिजठरस्तनपाश्वपृष्ठ-

हन्मस्तकेषु मनुविन्यसतु क्रमेण ॥

विन्यस्यैवं मन्त्रवर्णान् पदानि न्यस्येद्भूयो देवतात्वप्रसिद्धै ।
सानेष्वेषु व्यष्टसंख्येषु देहे ताराधानि व्यष्टसंख्यानि मन्त्री ॥

शीर्षश्रुतिकपोलांसदक्षपाश्वकटीषु च ।

गुद्यवामकटीपाश्वसांसगण्डश्वस्तु च ॥

आधारनाभिहृदयवदनेषु यथाक्रमम् ।

एवं पदन्यासं च कुर्यात् । अस्यैव मन्त्रस्य ध्यानान्तरमुच्यते —

उपवने मरुतामथ नन्दने प्रततगेहलसछलनामणे ।
कनकभासितभूमितलेश्चिते विबुधशाखिशतैरखिलार्थदैः ॥

कलितहैमलतानिकरोज्ज्वलैः कलनिनादविहङ्गमनोहरैः ।

कनकपङ्कजसौरभवाहिना सुरसरिन्मरुता च मनोरमे ।
सुरुचिरं मणिमण्डपमुज्ज्वलं विबुधपादपपङ्कजमध्यगम् ॥

मणिमयं च तदन्तरभूतले द्विरदवैरिमहासनमद्भुतम् ।
उपरि संस्थितमुज्ज्वलभूषणं अरुणभास्करकोटिसमप्रभम् ॥

महितरत्नकिरीटमनोहरं मणिमयुखविराजितकुण्डलम् ।
मसृणकुंकुमपङ्कपरिस्फुरत्तिलकशोभिललाटतटान्तरम् ॥

कमललोचनमुन्नतनासिकं मुकुरगण्डतलं मधुरस्मितम् ।
अधरकान्तिपराजितपल्लवं विगळिताङ्गशशाङ्गनिभाननम् ॥

विमलकम्बुविराजितकन्धरं विविधहारलताश्चितवक्षसम् ।
कनकताळगतं वसुसञ्चयं निजकरे दधर्त निजसेविनाम् ॥

महितरत्नमरीचिचयोल्लसज्जठरबन्धमनोहरमध्यकम् ।
विविधरत्नलसन्मणिमेखलाकलितस्त्रमद्गूलविराजितम् ॥

अमरवन्धुरसिन्धुरनासिकासद्शपीनवरोरुमनोहरम् ।
प्रपदनिर्जितकछ्ठपमंगुलीनखमयुखविजितेन्दुकरांहरम् ॥

मुनिसुरासुरसिद्धमहोरगाद्यसिललोकनतांग्रिसरोरुद्धम् ।
त्रिमुखनैकपरायणमिष्टदं त्रिदशनाथमनातमाश्रये ॥

एवं ध्यात्वा लक्ष्यं जपित्वा दशांशं त्रिमधुरसिक्तैः कमलैर्जुहुयात्
पुरथरणाहोमः ।

अथ पूजाविधिः—

ऋच्छै० समृद्धै० सुखदायै० मनोज्ञायै० कान्त्यै० कामदायै० सुरूपायै०
कामरूपायै० सर्वज्ञायै० ९ इत्यएष्टदलेष्वएशक्तीस्समभ्यर्थं नवमीं कर्णिकायां च
समर्च्य, “ॐ नमो भगवते सर्वरत्नमयाय सिद्धासनाय नमः ।” इति
कर्णिकायां समर्चयेत् । एतस्मिन्पीठे इन्द्रं समावाह्य, तत्र प्रथमं “पुलोम-
नन्दनायै नमः” इति इन्द्रस्य वामपाशेऽसमर्चयेत् । मातल्ये नमः इति
पुरतः । पुनरङ्गैस्समर्चयेत् परित इति प्रथमावृतिः । पुनः मन्दाराय० सन्तानाय०
कल्पपादपाय० हरिचन्दनाय० ४ इति चतुर्दिक्षु पारिजाताय नम इति पृष्ठे
च समर्चयेत् । इति द्वितीयावृतिः । आदित्येभ्यो नमः० विश्वेभ्यो देवेभ्यो
नमः० मरुद्भ्यो नमः० प्रजापतिभ्यो नमः० वसुभ्यो नमः० अश्विभ्यां नमः०
रुद्रेभ्यो नमः० साध्येभ्यो नमः० ८ इति तृतीयावरणे अष्टदलेषु समर्चयेत् ।
पुनः, ऊर्जश्यै० मेनकायै० रम्भायै० घृताच्यै० पुञ्जिकस्यलायै० तिलोत्तमायै०
चित्रलेखायै० उन्मदायै० ८ इति चतुर्थर्थावृतिः । गुरुभ्यो नमः० नारदाय
नमः० तुम्बुरवे० चित्ररथाय० अभ्रमुवद्धमाय० वाजिपतये० अदित्य० जयन्ताय०
८ इति पञ्चम्यावृतिः । इन्द्रादिभिः पृष्ठी । एवं संपूज्य पुरस्तात्तत्पूर्वकं
उपरिष्टात्तत्त्वोत्तरं जुहुयात् । कमलैर्मधुरसंयुक्तैरयुतं पुरथरणार्थम् ॥

अथ प्रयोगविधिः—

दूर्वात्रिकैथाथ सहस्रसंख्यं दुग्धाप्लुतैः सप्तदिनं हुनेद्यः ।
रोगैर्वियुक्तस्मह वन्धुवर्गैः शतं प्रजीवेच्छरदां नरोसौ ॥

प्रयोगान्तरम्—

पाशांकुशौ काममभीतिमुद्रां करैर्दधानं कमलासनस्थम् ।
रक्तांशुकालेपनमाल्यमेनं शचीपतिं तल्पगतं निशीथे ॥

विचिन्त्य पाशांकुशशक्तिवीजैः युक्तं मनुं मन्त्रितमस्सहस्रम् ।
जपन्ननङ्गातुरचित्तधृत्तिमप्युर्वशीमानयते निजाङ्के ॥

आं ह्रीं क्रों इति पाशांकुशशक्तिवीजानि ।

प्रयोगान्तरम् —

वराभीतिशक्तीः पर्वि चापि हस्तैः वहन्तं सुरक्तं प्रसन्नाननाव्जम् ।
बलारातिमेनं विचिन्त्यार्कविभ्ये प्रजप्यात्सहस्रं समृद्ध्यै दिनादौ ॥

अथास्य यन्त्रमाह —

कर्णिकायां लिखेत्तारं मनोः पतेषु चाष्टु ।
पश्चपट्पश्चपट्पश्चरसभूतपडर्णकान् ॥

वयं त एहिर्मातृक्या भूपुरेण च वेष्टयेत् ॥
इन्द्रश्रेष्ठानिमन्तस्य यन्त्रं सर्वसमृद्धिदम् ॥

आयुरारोग्यसौभाग्यधनधान्यसुतप्रदम् ।
सर्वरक्षाकरं वश्यं सुदिनं तद्यशःप्रदम् ॥

किमति बहुतोकेन वाञ्छितार्थप्रदं परम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

पृथुलां यो मधुरयुतां शालीनां मञ्जरीं जुहोत्यग्नौ ।
शालीपूर्णगृहः स्यान्मन्त्रितमो मण्डलत्रयादर्थाङ् ॥

शाली धान्यविशेषः । मञ्जरी-कणीस । मधुरं तिमधुरम् । अयमर्थः—
तिमधुरसिक्ताभिश्चालीभिर्नित्यशस्सहस्रसंख्यं मण्डलत्रयं हुनेत् ॥ इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

वैश्वदेवविरतौ गृहाथ्रमी यो जुहोति वसुसंख्यमन्धसा ।
तस्य भक्तमतिमृष्टमन्वहं संप्रयच्छति सहस्रलोचनः ॥

अयमर्थः — वैश्वदेवान्तेऽनेनाएसंख्यं जुहुयानित्यशः ॥ इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

सकुदुच्चरतोप्यमराधिपतिर्मनुवर्यमम्बुं दिवसस्य मुखे ।
मुखजस्य कुदुम्बयुतस्य परं प्रददात्यशनं दिनशस्सरसम् ॥

अयमर्थः — प्रातः प्रातरेकवारं जयतो द्विजस्य कुदुम्बयुतस्य अवश्य-
मन्वं प्रयच्छतीति ॥

अथास्य यन्त्रमुच्यते —

साध्याख्याकर्मयुक्तं शिखिपुरयुग्मस्यालिखेत्कर्णिकायां
तारं कोणेषु वीजं वसुदल्कमले केसरोद्यत्स्वराढ्ये ।
दिक्पत्रेष्विन्द्रियाणांन् गुहवदनमितान् कोणपत्रेषु पथात्
आवीतं व्यञ्जनाणेऽवनिपुरगतं यन्त्रमैन्द्रं तदेतत् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पद्मोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां ग्रणवं विलिख्य
तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिखेत् । पुनः पद्मु कोणेषु लं लं इति इन्द्र-
वीजं विलिखेत् । पुनस्तद्विहिष्टदलं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु स्वरान् द्वौ द्वौ
विलिखेत् । पुनः पूर्वादिचतुर्दक्षेषु इन्द्रत्रेष्टानिमन्तस्य वर्णान् पञ्च वर्णशो
विलिखेत् । पुनराग्नेयादिकोणपत्रेषु अवशिष्टान्वर्णान् पद्मपद्मविलिखेत् । पुन-
स्तद्विहृत्तं विलिख्य कादिवर्णेष्टयेत् । पुनस्तद्विहिष्टतुरश्रं विलिखेत् ॥

अथ ताम्रादिपद्मविशेषश धारणादिविधिश्च फलं चोच्यते —

आलिख्येदं ताम्रपद्मे सुजसं हुत्वा वन्हौ साधु संपातयुक्तम् ।
रक्षां कुर्यात्स्थापितं मन्दिरादौ रक्षोभूतप्रेतचोरादिकेभ्यः ॥

इदमेव विलिख्य ताप्रपट्टे कृतसंपातविधि जपादिसिद्धिम् ।
रुचकादिषु भूषणेषु युज्ज्यात् विदधानो लभते निजेष्टसिद्धिम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

मन्दाकिनीतटरुहत्रिदशद्रुमाधो वृन्दारकैः परिवृत्तं गजराजसंस्थम् ।
दोभ्यौ सुवर्णचपकस्थमभीष्टजातमादाय साधकवराय समर्पयन्तम् ॥

ध्यात्वा जपन्ननुदिनं नियमेन योऽमुं मन्त्रोत्तमं शितमतिशतमष्टयुक्तम् ।
देवे समग्रमुदिते च सहस्रभानौ संपूर्णरत्ननिवयो भविताऽब्दमालात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

ज्ञानाख्यमुद्राकुलिशाभयेषान् दीर्घिवहन्तं सुसितं प्रसन्नम् ।
विचिन्त्य मन्त्रं प्रजपेत्सहस्रं ब्रजेत्स वाग्वल्लभतां नरोसौ ॥

प्रयोगान्तरम् —

धवलनक्लिनमध्ये सन्निपण्णं सिताङ्गं
सुरमुनिपितृसिद्धैः सेवितं सुप्रसन्नम् ।
दशशतभुजदण्डोल्लासिपीयुपदुम्भै-
रमृतजलसहस्रं स्नावयन्तं निजाङ्गे ॥

खरुपरि दृढमेवं चिन्तयित्वा सहस्रं
जपति नियमयुक्तो मन्त्रवर्यं नरो यः ।
स तु दुरितवियुक्तो विश्वसंवादयुक्तो
जगति गणनहीनं विन्दते दीर्घमायुः ॥

प्रयोगान्तरम् —

* दिनशो दिनावतारे चत्वारिंशचतुशशतं प्रजपेत् ।
मासारम्भदिनेऽमुं सचतुशशतमायुपे च लक्ष्म्यै च ॥

अथेन्द्रमन्त्प्रसङ्गात् इन्द्राणीमन्त्रोऽपि मन्त्रसारोक्तोऽत्र लिख्यते —
बृहस्पतिः क्षपिः । गायत्री उन्दः । इन्द्राणी देवता । द्वीं क्लीं हत् ।
इन्द्राणि शिरः । सौभाग्यदेवते शिखा । मधवत्रिये कवचम् । सौभाग्यं
नेत्रतयम् । देहि मे स्वाहा अत्तम् ॥

ध्यानम् —

कलपद्रूप्यानमध्ये विविधमणिलसन्मण्डपान्तर्विराज-
न्मातङ्गरातिपीठप्रविलसितसरोजन्मसंस्थां प्रसन्नाम् ।
पीनोत्तुङ्गस्तनार्ता पृथुजघनभरां पद्मपत्तायताक्षी-
मिन्द्राणीमिन्द्रनीलोत्पलशकलनिभां हृद्यभूपां नमामि ॥

द्वीं क्लीं इन्द्राणि सौभाग्यदेवते मधवत्रिये सौभाग्यं देहि मे स्वाहा ।
इति मन्त्रः । सौभाग्यलक्ष्मीप्रधानोयं मन्त्रः । लक्ष्म जपेत् । रक्तपद्मैः
त्रिमधुरसिक्तैर्वा रक्तोत्पलैस्तत्सिक्तैर्वा वकुलुमुसुमैर्वा कैरवैर्वा, त्रिमधुरसिक्तेष्वेतेषु
एकेन दशांशं जुहुयात् पुरश्चरणाहोमः । * रक्तोत्पलं-रक्तमुदम् । लोण-
लवणम् । वकुलं-धोलसरी । कैरवं-पूष्पविशेषः । अथ पूजाविधिः —

कान्त्यै० प्रभायै० रमायै० विद्यायै० मदनातुरायै० रम्यायै०
मनोज्ञायै० हृद्यायै० ९ इत्यएसु दक्षेषु च, नवमीं कर्णिकायां च समभ्यर्च्य,
द्वीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति कर्णिकायां समभ्यर्च्य, तसिन्पीठे
इन्द्राणीं समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः । ऊर्वश्यै० मेनकायै०
रम्भायै० प्रम्लोचायै० पुञ्जिकस्थलायै० तिलोत्तमायै० घृताच्यै० सुख्यायै० ८
इति द्वितीयावृतिः ॥ इन्द्रादिभिस्तृतीया । वज्रादिभिश्चतुर्थी ॥

* रक्तोत्पलं—छञ्चलज्ञायत्तम् । लोण—उप्पु । वकुलं—मकीपूँ । कैरवं—
भुम्पलं औ । इति ।

अथ प्रयोगः—

जुहुयाचम्पकरुसुमैः प्रातर्वेश्याजनं वशे कर्तुम् ।
चन्दनपङ्कस्नपितैः सायं नवमालिकाप्रस्त्रनैवां ॥
पालाशपुष्पैर्मधुरत्वयाकैरिष्टाय दातुं जुहुयात्सहस्रम् ।
कन्यां वरायाथ वरोपि तद्वत् निजेप्सितामाशु वशे विधातुम् ॥

लाजाभिरञ्जलिमिताभिरथाएसंख्यं

वहौ जुहोतु विधिवत् घृतसंच्छुताभिः ।
कन्यां हृदाभिलपितामचिरेण लब्धुं
सौभाग्यधेनुधनधान्यसुतास्ये च ॥

अस्यार्थः— चन्दनसिक्कैर्नवमालिकापुष्पैर्वा विमधुरसिक्कैः पलाश-
पुष्पैर्वा सहस्रसंख्यं जुहुयात् सायंकाले इष्टाय पुरुषाय कन्यां दातुम् ।
अञ्जलिमिताभिरथसंख्यं जुहुयात् । वाञ्छितां कन्यां लभते । सौभाग्यादीश
लभते । नवमालिका-मण्डिकापुष्पम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

आदाय दोषाणा प्रतिपादयन्तीं वराय कन्यामभिवाञ्छिताय ।
सुरेन्द्रकान्तां प्रविचिन्त्य जप्यात् कन्याप्रदानाय सहस्रसंख्यम् ॥

अयमर्थः— एवं ध्यात्वा जस्ता कन्याप्रदानं लभते ॥

प्रयोगान्तरम् —

कन्यापि नित्यं कृतकर्णवेदा विद्यां प्रजप्यादथ तत्यसंख्यम् ।
सौभाग्यहृदयं महर्नीयवेषं वरं लभेत विद्शेन्द्रतुन्यम् ॥
तत्यसंख्यं चतुर्विंशतिसंख्यम् ॥

अस्यैव यन्त्रमाह —

पद्मोणकर्णिकामध्ये ससाध्यं भुवनेश्वरीम् ।
आलिखेत् पद्मु कोणेषु पडर्णं कोणसन्धिषु ॥
अङ्गान्यष्टु पतेषु गुणशः खान्मनोः क्रमात् ।
द्वौ द्वौ सरौ केसरेषु मारं शक्ति च दिक्षविषि ॥
इन्द्राणीयन्त्रमेतत् परं त्रैलोक्यरञ्जनम् ।
सौभाग्यशोभासौन्दर्यधनधान्यथ्रुतप्रदम् ॥

अयमर्थः — प्रथमं पद्मोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां भुवनेशीं विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिखेत् । पुनर्षट्कोणेषु “ह्रीं इन्द्राण्यै नमः” इति विलिखेत् । पुनः कोणसन्धिषु अङ्गरद्यकं विलिखेत् । पुनर्स्तद्विरष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु द्वौ द्वौ सरौ विलिख्य तद्वलमध्ये मन्त्रवर्णन् त्रीणि त्रीण्यक्षराणि विलिखेत् । पुनश्चतुरथ्रं विलिख्य तस्य दिक्षु छाँ इति विलिख्य, तत्कोणेषु ह्रीमिति विलिखेत् । एवं विलिख्य धृते उक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् --

वदनक्षाळनमञ्जनमभिपैकालैपनादिकं चापि ।
एनां प्रजात्य दुर्यात्सौभाग्यायायुषे समृद्ध्यै च ॥

अथ प्रणवविधानमुच्चते —

प्रजापति क्रपिः । देवीगायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । अं वीजम् । ऊं शक्तिः । अं ओं आं हृत् । ईं ओं ईं शिरः । ऊं ओं ऊं शिखा । एं ओं ऐं कवचम् । ओं ओं औं नेत्रम् । अं ओं अः अख्यम् । अथवा ओं भूः हृत् । ओं भुवः शिरः । ओं सुवः शिखा । ओं महः कवचम् । ओं ज्ञनः नेत्रम् । ओं तपः अख्यम् । इत्येतैर्वा पद्मानि कुर्यात् ॥

अथास्य चतुर्दशयोगन्यासविधिः —

तत्र चतुर्मूर्तियोगः प्रथमः । स चैवं कार्यः । नाभ्यादिगतमूर्ति-
चतुष्टयममृतमयैरुपहारैस्संपूज्य तेजोरूपं कृत्वा प्रणवेनैकीकृत्य अमृतमास्तावयेदिति
चतुर्मूर्तियोगक्रमः । एवमेव ब्रह्मविष्णुरुद्रभेदाभेदलिङ्गयोगा द्रष्टव्याः । तत्र
ब्रह्मादियोगतये चतुर्प्रपि स्थानेषु तत्त्वमूर्तय एव द्रष्टव्याः । भेदयोगे
सर्वत्र भिन्नशरीरमूर्तितयं, अभिन्नयोगे अभिन्नशरीरमूर्तितयं, लिङ्गयोगे
लिङ्गरूपम् ॥

अथ चिदघटंभयोगः —

शरीरचतुष्टयस्य चित्तेजसा व्यासिचिन्तनं, पुनराप्त्यादिगुणैर्वाच्यवाचकै-
कल्पत्रप्रतिपक्ष्या प्रणवजपलक्षणो गुणयोगः । ततः स्थूलघृष्मयोगः । कारणे
संहारसंहारयोगः । पुनरेतयोश्चिद्रूपव्यासिचिन्तनमोतयोगः । पुनर्द्वैतस्य कलिपत-
त्वेन चिदधीनसत्त्वाप्रतीतित्वचिन्तनमनुज्ञात्रयोगः । पुनर्द्वैतस्य चिद्रतिरेकेणा-
सत्वात् चितोविकारित्वचिन्तनमनुज्ञायोगः । पुनरपि कचित्तत्वादिधर्म-
राहित्यचिन्तनं निर्विकल्पकयोगः । एतदुक्तं भवति ॥

नाभिहृदयभूमध्यमूर्धसु अं नमः, उं नमः मं नमः, ओं नमः, इति
प्रणवावयवैः प्रणवेन च न्यासपूर्वकं ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरात् संभाव्य सर्वत्र मानस-
पूजां अमृतमयैरुपहारैस्संपूज्य, पुनस्तात् तेजोरूपात् कृत्वा, प्रणवोच्चारणे-
नैकीकृत्य पोडग्नान्तस्थममृतं संयोजयेदिति प्रथमो योगः ॥

पुनरं नम इति प्रणवप्रथमावयवेन ब्रह्माणं चतुर्षु स्थानेषु पूर्ववत्संपूज्य
प्रणवेन तेजोरूपं कृत्वा अमृतेन संयोजयेत् । पुनः उं नमः, मं नमः इति
द्वाभ्यां विष्णुरुद्रौ तथैव संयोजयेत् । पुनः प्रणवावयवेत्तिभिरपि चतुर्षु
स्थानेषु तथैव कार्यः । तत्र लयाणामपि न्यासस्थानविशेषस्तु नाभेदक्षिणतो
वामतश्च नाभौ च । तथैवेतरहृदयादिस्थानेष्वपि द्रष्टव्यम् । हत्यं भेदयोगः ॥

पुनः प्रणवेन चतुर्पुं स्थानेषु न्यासपूर्वकं मानसोपहारतेजोरूपीकरण-
समर्पणान्तं भेदयोगलिङ्गयोगचिदवृष्टभयोगात्मयोपि कार्याः । तत्र भावना-
विशेषाः पूर्वोक्ताः ॥

अतः परं प्रणवेन हृदि न्यासपूर्वकं पूर्ववदेव सर्वेष्वशिष्टा गुण-
योगाद्या निर्विकल्पकयोगान्ता द्रष्टव्याः । तत्रापि भावनाविशेषाः पूर्वोक्ताः ।
इत्येवं चतुर्दशयोगात् कृत्वा, स्वनाममहावाक्यप्रणवोच्चारणेन स्वात्मन्यवस्थाय,
प्रणवमकारउकारअकारैः व्यापकचतुष्टयं कुर्वन् तन्मूर्तिशरीरचतुष्टयमुत्पाद्य,
संहारन्यासेन नाभ्यादिषु मूर्तिचतुष्टयं संभाव्य, अमृतमयैरुपहारैसंपूज्य
प्राणानायम्य, मूर्तिचतुष्टयमेकीकुर्वन् अमृतमास्तान्याङ्गऋष्यादिकं विन्यस्य,
सकृतप्रणवमुच्चार्यं सवाह्याभ्यन्तरममृतमास्ताव्य, अमृतमयो भवेत् ॥

अथानुष्ठानपद्धत्युक्तप्रकारेणापि प्रणवन्यासविशेषो लिख्यते ॥

ॐ अं नमो ब्रह्मणे नमः । आं ऊं नमो विष्णवे नमः । ईं मं
नमशिवाय नमः । ईं मं नमो ब्रह्मणे नमः । ऊं ऊं नमो विष्णवे नमः ।
ऊं अं नमशिवाय नमः । ऋं अं नमो ब्रह्मणे नमः ॥ इत्यादिप्रणवावयवै-
खुलोमविलोमितैर्ब्रह्मविष्णुशिवपदैश्च संयोज्य, उक्तरीत्या अवशिष्टान्मातृका-
वर्णान्मातृकास्थानेषु न्यसेत् ॥

पुनः अं अं नमः । ऊं आं नमः । मं ईं नमः । अं ईं नमः । ऊं ऊं
नमः । मं ऊं नमः । अं ऋं नमः । इत्यादिप्रणवावयवत्रितयपूर्वकान् मातृका-
वर्णान् मातृकास्थानेषु न्यसेत् । ओं अं ओं नमः । ओं आं ओं नमः ।
ओं ईं ओं नमः । ओं ईं ओं नमः । इत्यादिप्रणवपुटितवर्णान् मातृकास्थानेषु
न्यसेत् । पुनः ओं अं ब्रह्मणे नमः । ओं आं विष्णवे नमः । ओं ईं रुद्राय
नमः । ओं ईं ओंकाराय नमः । ओं ऊं प्रणवाय नमः । ओं ऊं सर्वव्यापिने
नमः । ओं ऋं अनन्ताय नमः । ओं ऋं ताराय नमः । द्विक्षमाय नमः ।
शुक्लाय नमः । वैद्युताय नमः । पराय० ब्रह्मण० एकाय० एकरुद्राय०

ईशानाय० भगवते० महेश्वराय० महादेवाय० सदाशिवाय० सर्वरक्षिते० सर्वगताय० सर्वप्रियतमाय० नित्यत्रृप्ताय० सर्वापिगमाय० सर्वकान्ताय० सर्वप्रतिष्ठाय० सर्वथ्रोत्रे० सर्वस्वामिने० सर्वसमृद्धाय० सर्वचक्राय० सर्वक्रियाय० सर्वेच्छाय० सर्वदीप्ताय० सर्वाच्चाप्ताय० सर्वालिङ्गिताय० सर्वहिंसकाय० सर्वदाहकाय० सर्वभावाय० सर्ववृद्धाय० गुणवीजाय० सुवाय० वेदादये० आदये० मध्यमाय० पराय० त्रिमात्राय० योनये० सर्वदेहाश्रयाय० संवादकाय० सर्वात्मने नमः । ५१ इत्थं प्रणवमातृकावर्णपूर्वकं मातृकान्यासस्थानेषु न्यसेत् । पुनः सामान्यन्यासाख्यं गुरुणपतिवन्दनादिकं मातृकान्यासान्तं प्रसिद्धीत्या कुर्याद् ॥

अथ योगविधिः—

एवं जपादिसिद्धप्रणवो योगी, यथोचितमासनमास्थाय तन्मन्त्रन्यासादिकं कृत्वा, मूलाधारत्रिकोणमध्ये मूलाधारगतस्यादिवर्णलयतेजसो मध्यत्रिकोणविन्दुस्थृत्तनादमर्यां परां शब्दब्रह्मात्मिकां देवीं भावयेदात्मकुण्डलिनीम् ॥

तस्या मध्यगतं सूक्ष्मं सर्वविश्वस्य कारणम् ॥

जीवात्मकं परं तेजः संविद्रूपं परं स्मरेत् ॥

इत्युक्तप्रकारेण मूलाधारे अकारादिप्रणवांशतयत्रिरेखं त्रिकोणं संचिन्त्य, प्रणवस्य विन्दुं तन्मध्ये दीपाकारं संचिन्त्य, ओंकारो गुणवीज इत्युक्तविभूतियुक्तं ध्यात्वा, यथावत्प्रणवमुच्चार्य, प्रणवमुन्मन्यन्तमातोपेतमुच्चार्यन्तनादात्मकमळिविरुतिकोमलं शब्दब्रह्मापरनामकं सूक्ष्मं तेजस्तन्तुनिभं नादं सुषुम्नाध्वना तदग्रगतपरमात्मगतं निनयेत् । इति सूक्ष्मतन्तुनयनयोगः ॥

अथैवमेवावर्तत्रितयुक्तं विन्दुं संचिन्त्य तारं तथोच्चार्योच्चार्य द्वादशान्तस्थचित्तं तु प्रोतं परीक्ष्य ततोऽमृतवर्षं ध्यायन् तारमभ्यसेत् । इति विन्दुस्वरूपनयनात्मकः सपापमृतयुहरो योगः ॥

एवं मूलाधारकारादित्रिकोणमध्यविन्दुगतनादरूपप्रभां विसतन्तुनिभां विचिन्त्य प्रणवमुन्मन्यन्तमात्रायुक्तमुच्चार्य द्वादशान्तस्थचिच्छन्दे नीत्वा तसात् अमृतवर्षे भावयन् प्रणवमावर्तयेत् । इति मन्त्रानयनात्मको योगः ॥

विहरणादिनिपुणः मूलाधारगतत्रिकोणमध्यविन्दुगतनादं तेजः पीत-तन्तुनिभं घ्यात्वोक्तप्रकारेण परमात्मनि निनयन् पुनरावृतिविहीनं तारमभ्यसेत् । पीततन्तुनयनात्मकोयं योगः मोक्षकरः ॥

अथ मूलाधारे एवं विचिन्त्य स्थूलसूक्ष्मकारणसामान्यवीजं संविदभाव-क्रमेण अकारमुकारे, उकारं मकारे, मकारं विन्दौ, विन्दुं नादे, नादं शक्तौ, शक्तिमुन्मन्यन्ते निर्द्वन्द्वत्वादिलक्षणे शान्ते संहरन् प्रणवमभ्यसेत् ॥ अयं क्रमः संहारात्मको मोक्षप्रदो योगः ॥

एवमहरहर्योगं कृत्वा, दिनतयावृत्तौ च मनसा जाग्रदात्मकं वीजं समरूपे विन्दौ, तं सुपुस्तिरूपे नादे, तं तुर्यरूपायां शक्तौ, तां तुरीयातीतरूपे शान्ते च जाग्रदादिभिस्सह मनसा संहरेत् ॥ अयममन्त्लोचारको मोक्षप्रदो योगः ॥

समन्त्लोचारके योगे सूक्ष्मायां स्वमहिमायां वाचिव्यायां रूपातिरूपायां मूलाधारस्थायां परायां वाचि, पश्यन्त्यां नाभिस्थायां वापि मध्यमाख्यवैखर्योश्च हृदयमुखस्थयोइच प्रणवोचारणेन क्रमेणोत्पाद्य तां पञ्चमीं वैखरीमेवोचारणानन्तरं तदन्तध्वनिरूपेणाऽस्यभ्रूमध्यमूर्धद्वादशान्तपोडशान्तं स्थित्वा, आसु क्रमेण वैखरीमध्यमा-(पश्यन्ती) परासूक्ष्मारूपासु संहरन् प्रणवमभ्यसन् योगं कुर्यात्, इत्यादि सर्वमवगन्तव्यम् ॥

अथास्य प्रणवस्य यन्त्रमपि भावनार्थं मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते —

पद्मुक्तिं पीठसंस्थं तदुपरि विलसत्सोमसूक्तं सविन्दुं
तन्मध्ये नादसंज्ञं प्रणवमभिष्ठतं विन्दुनादौ पुनश्च ।

इत्यं संचिन्त्य योगी विविधमनुदिनं तासं व्योमसंस्थं
सर्वाधारं महेशं सकृदपि मनसा संस्मरेद्यः स मुक्तः ॥

अस्यार्थः — पट्कुक्षिरित्यकारोन्वर्थसंज्ञः । पीठ इत्युकारः । सोम-
सूक्तमिति तिर्यग्भूतरेखाद्यम् । विन्दुरिति तदुपरि रेखावलयम् । नादमिति
तत्र दीर्घरेखा । तारं प्रणवः । तदुपरि च विन्दुनादौ । व्योम हकारः ।
शेषं प्रसिद्धम् ॥ ध्यानम् —

विष्णुं भास्यत्किरीटाङ्गदवलयगळाकल्पहारोदराङ्गप्रि-
श्रोणीभूपं सवक्षोमणिमकरमहाकुण्डलामण्डिताङ्गम् ।
हस्तोद्यच्चकशङ्खाम्बुजगदममलं पीतकौशेयमाशा-
विद्योतङ्गासमुद्यदिनकरसद्वशं पद्मसंस्थं नमामि ॥

ओं इति मन्त्रः ॥ शतलक्ष्मजपः । पायसैर्घृतसिक्तैश्च दशांशं होमः ।
विप्रभूरुहसमिद्धिवां । विप्रभूरुहः पलाशः । एवं पुरश्चरणाहोमः ॥

अथ प्रयोगान्तरहोमः —

सपिःपायसशालीतिलसमिदाज्यैरनेन यो जुहुयात् ।
ऐहिकपारत्रिकमपि स तु लभते वाञ्छितं फलं नचिरात् ॥

अथ पूजा —

बैष्णवे पीठे समावाह्य मुकुन्दे समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः । वासु-
देवाय० संकर्यणाय० प्रद्युम्नाय० अनिरुद्धाय०

स्फटिकस्वर्णद्वेन्द्रनीलाकाराऽच वर्णतः ।
चतुर्भुजाश्चकशङ्खगदापङ्कजधारिणः ॥

किरीटकेयुरिणश्च पीताम्बरधरा अपि ।
एतेर्महादिग्दलेषु समर्चयेत् । एुनः शान्त्यै० श्रियै० सरस्वत्यै० रत्यै०

अच्छपधरजोदुग्धदूर्धविणः स्वलंकृताः ।

एताभिरवान्तरद्वे । एताभिर्मूर्तिशक्तिभिः द्वितीयावृत्तिः । आत्मने० अन्तरात्मने० परमात्मने० ज्ञानात्मने० निवृत्यै० प्रतिष्ठायै० विद्यायै० शान्त्यै०

ज्वलज्ज्वालासमाभाः सुरात्माद्या मूर्तिशक्तयः ।

एताभिर्मूर्तिशक्तिभिर्दिग्द्वेष्वन्तराळद्वेषु च समर्चयेत् । एवं तृतीया-वृत्तिः । इन्द्रादिभिः चतुर्थी । वज्रादिभिः पञ्चमी ॥

अथ प्रणवप्रसङ्गात् शक्तिप्रणवमन्तविधिश्च कल्पान्तरोक्तोत्र लिख्यते—
ईश ऋषिः । पंक्तिश्छन्दः । शक्तिमैखी देवता । आं हृत् । ई शिरः ।
इत्यादिदीर्घस्वरपट्कैङ्गानि । (ध्यानम्—)

प्रकाशमध्यस्थितचित्स्वरूपां वराभये संदधर्तीं त्रिषेत्राम् ।
सिन्दूरवर्णमतिकोमलाङ्गीं मायामयीं तत्त्वमयीं नमामि ॥

ध्यानान्तरम्—

कल्पदुमूलमणिकुड्डिमसंनिविष्टां मुक्तातपत्रकृतमौक्तिकवृष्टिहृष्टाम् ।
हृष्टाभये विदधतीमरुणां त्रिषेत्रां इष्टासये भगवतीमनुशीलयामः ॥

ई इनि मन्त्रः सविन्दुकः चतुर्थः स्वरः । एकर्विशतिलक्षं जपेत् ।
दशांशमाज्यैर्हुनेत् पुरश्चरणार्थम् ॥ अत्यैश्वर्यफलप्रधानोयं मन्त्रः ।

अथ पूजा—प्राक् नवमे पटले भुवनेशीविधानोक्तपीठे समावाह्य
समर्चयेत् । एकशक्तित्वादावरणादयो न सन्ति । अथ भुवनेशीत्रिगुणित-
विधानोक्तवत् संपूजयेत् ॥

अथास्य मन्त्रस्य न्यासविधिः—

ऐं ह्रीं श्रीं सुप्रबोधैकनाथश्रीपादुकां पूजयामि । ऐं ह्रीं श्रीं रत्नाम्बा-
पादश्रीपादुकां पूजयामि । बीजतयादि शुङ्खाम्बापादश्रीपादुकामित्यादि०
निष्कलानन्दनाथ श्रीपादुकेत्यादि० सकलानन्दनाथ श्रीपादुकेत्यादि० नवात्मा-
नन्दनाथ श्रीपादुकेत्यादि० अक्षरानन्दनाथ श्रीपादुकेत्यादि० इति मूर्खि तत्त्वं
वामे दक्षिणे पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरेषु विन्यसेत् । सर्वत्र बीजतयादि च ।
पुनः सच्चिदानन्दपरमशिवसंविदे नमः । चिदानन्दपरमशिवसंविदे नमः ।
आनन्दानन्दपरमशिवसंविदे नमः । इति नाभौ तद्वामे तदक्षिणे च बीज-
तयाद्येवं न्यसेत् ॥ पुनः ई नमः इति मूलमन्त्रेण नाभिहृदयभ्रूमध्येषु न्यस्त्वा
पुनः सपरमार्थात्मकविन्दूङ्कितवक्त्रश्रीपादुकां पूजयामि० विन्दुद्वयाङ्कितस्तनयुगल
श्रीपादुकां पूजयामि० सपरमार्धकविन्दुव्यज्ञितरेखायोनिश्रीपादुकां पूजयामीति
बीजत्रयादिमुखस्तनयुगलयोनिषु न्यस्य, पुनर्मूलमन्त्रेण पट्टिंशद्वारं प्राणायामं
कृत्वा, लिपिन्यास करन्यास व्यापकाङ्गन्त्रष्पादीन्कृत्वा जपेत् ॥

इति प्रपञ्चसारसारसङ्ग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते

अष्टादश. पट्टः ॥

॥ अथैकोनविंशः पटलः ॥

अथ वैष्णवाएषाक्षरीविधानमुच्यते —

साध्यनारायण ऋषिः । देवीगायत्री छन्दः । परमात्मा देवता ।
अं चीजम् । आय शक्तिः । क्रुद्भोल्काय स्वाहा हृत् । महोल्काय स्वाहा
शिरः । वीरोल्काय स्वाहा शिखा । द्यु(द्यू)ल्काय स्वाहा कवचम् । सहस्रोन्काय
स्वाहा अख्यम् । पुनरपि मन्त्रवर्णेरेवाएषाङ्गानि कुर्यात् । ओं हृत् । नं शिरः ।
मों शिखा । नां कवचम् । रां नेत्रम् । यं अख्यम् । णां उदानाय नमः ।
यं पृष्ठाय नम इति । तत्र न्यास एव अष्टाङ्गविधिः, न तु पूजायाम् ।

अकौवाभं किरीटान्वितमकरलसत्कुण्डलं दीपिराज-
त्केयुरं कौस्तुभाभाशबलरुचिरहारं सपीताम्बरं च ।
नानारत्नांशुभिन्नाभरणशतमुजं श्रीधराश्लिष्टपाञ्च-
यन्दे दोस्सत्वचक्राम्बुरुहदरगदं विश्ववन्दं मुकुन्दम् ॥

ॐ नमो नारायणाय इति मन्त्रः । मोक्षप्रधानोयं मन्त्रः । द्वात्रिंशलक्षं
जपेत् । तदधं वा ॥ । अक्षसज्जा वा तर्जनीरहिताभिरंगुलीभिर्वा- जपेत् ।
तन्नातिद्रुतं नातिविलम्बितं च । गौतमोप्याह —

कनिष्ठानामिकांगुष्ठमध्यमाभिर्जपेत्सदा ।

अस्यार्थः — अनामामध्यमूलकनिष्ठामूलमध्याग्रानामाग्रमध्यमाग्रमध्य-
मूलपर्यन्तमिति नवसु पर्वसु गणनायां कृतायां नववारं जपो भवति । एवं
द्वादशशतामात्रतनेन अष्टोत्तरशतवारं जपो भवति ॥

कुलमूलावतारे —

अंगुलीभिर्जपं कुर्वन् सांगुष्ठांगुलिभिर्जपेत् ।

अंगुष्ठेन विना जसं विफलं भवति प्रिये ॥

पर्वभिर्गुङ्गीनां तु जपेदनुदिनं प्रिये ।

मध्यमानामिकामध्ये पर्वद्वयमिह प्रिये ॥

मेरुं प्रकल्प्य तं कुर्यात् प्रदक्षिणमनुक्रमात् ।

अनामामूलपर्वादिकनिष्ठानुक्रमेण तु ॥

तर्जन्यग्रादितो देवि मध्यमूलावसानकम् ।

गणयेच क्रमेणैवं किञ्चित्सङ्कोचयेत्तलम् ॥

अंगुङ्गीनं वियुज्जीत जपकाले महेश्वरि ।

अंगुङ्गीनां वियोगे तु छिद्रेषु स्वते जपः ॥

अथवा मध्यमामध्यमूलपर्वद्यं प्रिये ।

मेरुं कुत्वा जपेदेवि तर्जनीमूलकावधि ॥

अनामामध्यपर्वादिप्रदक्षिणक्रमेण वै ।

अंगुङ्गीजपो रेखाजपः पर्वजपश्च । कनिष्ठाद्यंगुङ्गीगतरेखाभिर्जपो रेखाजपः ।

भैरवीतन्त्रे —

अनामामध्यमारम्भ कनिष्ठानुक्रमेण तु ।

मध्यमामूलपर्यन्ता करमाला प्रकीर्तिंता ॥

स्वृतिसारे —

सङ्कुदुच्चरिते शब्दे ग्रन्थं समुदीरयेत् ।

प्रोक्ते वामरखाण्यापि ग्राणायामं समाचरेत् ॥

बहुप्रलापे चाचम्य न्यस्याङ्गानि ततो जपेत् ।

क्षुतेष्ये तथास्पृश्यस्थानानां स्पर्शने भवेत् ॥

वायवीयसंहितायाम् —

उष्णीषी कञ्चुकी नग्नो मुक्तकेशो गङ्गावृतः ।

अपरित्करोऽशुद्धः प्रलपन जपेत् क्षचित् ॥

असंवृतौ करौ कृत्ता शिरसि प्रावृतोऽपि वा ।

चिन्ताव्याकुलचित्तो वाऽशुद्धो भ्रान्तः क्षुधान्वितः ॥

अनासनश्शयानो वा गच्छन्तुत्थित एव वा ।

रथ्यायामशिवस्थाने न जपेत्तिमिरान्तरे ॥

उपानद्गूढपादो ना यानशश्यागतस्तथा ।

प्रसार्य न जपेत्पादाबुत्कटासन एव वा ॥

नादीक्षितो विशेषजातु कृष्णसाराजिने गृही ।

विशेष्यतिर्वनस्यथ ब्रह्मचारी च स्नातकः ॥

कपिलपञ्चरात्रे —

विशेषादथमालस्याज्जपहोमार्चनान्तरा ।

उत्तिष्ठति तदा न्यासं पडङ्ग विन्यसेत्पुनः ॥

अश्वत्थोदुम्बरजाः प्लक्षन्यग्रोधसंभवाः समिधः ।

तिलसर्पफदौग्धवृतान्यष्ट्रदव्याणि संप्रदिष्टानि ॥

एतैर्द्रव्यैर्वा सरसिजैर्मधुराप्लौतैर्वा दशांशं जुहुयात् पुरथरणाहोमः ।

अथानुष्ठानपद्मत्युक्तप्रकारेणाद्याक्षरन्यासविधिलिख्यते —

तत्र च शुल्वन्दनादिसामान्यन्यासं लिपिन्यासान्तं प्रसिद्धीत्या

निर्वर्त्य केशवादिन्यासं सप्तमपटलोक्तप्रकारेण, वैष्णवपीठन्यासं सप्तदश-
पटलोक्तप्रकारेण च कृत्वा, तस्मिन् विष्णुमूर्तये नम इति मूर्ति संकल्प्य-
तस्यामावाह्य मानसपूजां कृत्वा^१ तेजोमयं भावयित्वा, करतलपृष्ठपाश्वेषु
मूलेन च व्याप्त, ओं ओं ओं नमः । ओं नं ओं नमः । ओं मौं ओं नमः ।
इत्यादिक्रमेण मूलमन्त्रवर्णदक्षिणतर्जनीमारभ्य, प्रथमपर्वणि प्रथमतारं द्वितीय-
पर्वणि मन्त्रवर्णं तृतीयपर्वणि द्वितीयतारं अग्रे नमश्वेति क्रमेण वामतर्जन्यन्तं
सृष्टिन्यासं कुर्यात् । तर्जनीद्वयादिकनिष्ठान्तं स्थितिः ॥ वामतर्जन्यादिदक्षिण-
तर्जन्यन्तं संहारन्यासं कृत्वा एवं सृष्टिक्रमेणाङ्गन्यासं कृत्वा अंगुष्ठद्वयादि-
कनिष्ठद्वयान्तं युगपत्पञ्चाङ्गं च न्यस्य 'ताभ्यां कराभ्यां तारपुटितेन मूलेन देहे
तिशो व्याप्त, मूलपुटितमारुकान्यासं च, पौं नमः पराय परमेष्ठ्यात्मने
वासुदेवाय नमः इत्यादिसप्तदशपटले गोपालकन्यासविधानोक्तप्रकारेण
पञ्चतत्त्वन्यासं च कृत्वा, मूलमन्त्राक्षराणि मूर्धेक्षणास्यहृदयनाभिगुह्यजानुपादेषु
न्यस्य अष्टतत्त्वानि न्यसेत् ॥

ओं यं नमः पराय पृथिव्यात्मने नमः । ओं णां नमः पराय अवात्मने
नमः । ओं यं(रं)नमः पराय तेजआत्मने नमः । ओं रा(यं) नमः पराय वाय्वात्मने
नमः । ओं नां नमः परायकाशात्मने नमः । ओं मौं नमः पराय अहंकारात्मने
नमः । ओं नं नमः पराय महादात्मने नमः । ओं ओं नमः पराय प्रकृत्यात्मने
नमः ॥ इति मन्त्रवर्णप्रतिलोमिर्ताष्टतत्त्वानि पादगुह्याहृददनशिरस्सु पञ्च, हृदि
द्वयं, सर्वाङ्गे च न्यसेत् । ओं बिन्द्वात्मने नमः । ओं नादात्मने नमः ।
ओं अन्तरात्मने नमः । ओं शक्त्यात्मने नमः । ओं परमात्मने नमः । ओं
शान्ता(न्त्या)त्मने नमः । ओं ज्ञानात्मने नमः । ओं नमः परायेति पञ्चतत्त्वानि
च संभूय हृददेशतत्त्वानि । एतेष्वादितश्चतुर्भिः व्यापयेत् ॥ पुनः पूर्वोक्ताष्टत्यानेषु
अवशिष्टानि न्यसेत् । पुनः मूलमन्त्रवर्णन्यासं कुर्यात् ॥

आधारहृददनदोऽपदमूलनाभौ कण्ठे सनाभिहृदयस्तनपाश्वेष्ठे ।

कास्येक्षणश्रवणगन्धवहे च दोःपत्सन्ध्यंगुढीपु हृदि धातुपु सानिलेपु ॥

मूर्धेक्षणास्यहृदयोदरसोरुजङ्घापादद्वयेपु लिपिशो न्यसतु क्रमेण ।

गण्डांसकोरुचरणेपु रथाङ्गशङ्खश्रीमद्दाम्बुजपदेपु समाहितात्मा ॥

इत्युक्तप्रकारेण दशावृत्था न्यासं कृत्वा हृदि धातुपु सानिलेप्तित्यत् औं त्वगात्मने नमः । नं रक्तात्मने नमः । ओं मांसात्मने नमः । नां मेदआत्मने नमः । रां अस्थ्यात्मने नमः । यं मज्जात्मने नमः । णां शुक्रात्मने नमः । यं प्राणात्मने नमः । इति धातुमन्त्रः । रां चक्रात्मने नमः । यं शङ्खात्मने नमः । णां गदात्मने नमः । यं पद्मात्मने नमः । इति च चक्रादिपु योज्यम् । एवं मूलमन्त्रवर्णन् न्यस्त्वा, मूर्तिपञ्चरन्यासं प्राक् सप्तदशपटले गोपालकाष्टादशाक्षरीविधाने उक्तेन प्रकारेण कृत्वा, पुनः ओं किरीटकेयुरहारमकरुण्डलालंकृतशङ्खचक्रगदाबजहस्तपीतम्बरधरश्रीवत्सा द्वितीयस्थलश्रीभूमिसहितस्वाल्पज्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे परमात्मने नम इति मूर्त्ति विन्यस्य, पुनर्मूलमन्त्रस्याष्टाङ्गन्यासं पञ्चाङ्गन्यासं च कृत्वा, चक्राय नमः । शङ्खाय नमः । गदाय नमः । पद्माय नमः । इति आयुधानि तत्त्वस्थानेषु विन्यस्य ऋष्यादीन् कृत्वा ध्यात्वा जपेत् ॥

अथास्मिन्नेव प्रपञ्चसारे प्रोक्तप्रकारेणाप्यस्य न्यासविधिर्लिख्यते —

प्रथमं प्राक् सप्तदशे पटले उक्तेन प्रकारेण देहे गुरुभ्यो नमः इत्यादि वैष्णवपीठं न्यस्त्वा, पुनसुर्दर्शनात्मेण ताळतयदिग्बन्धनादीन् कृत्वा, पुनः प्राक् सप्तमे पटले मातृकान्यासप्रकरणे आधारहृददन इत्याद्युक्तेन प्रकारेण अष्टाक्षरवर्णन्यासं दशकृत्वो न्यस्त्वा, पुनरपि सप्तदशे पटले गोपालकन्यासविधाद्युक्तेन प्रकारेण मूर्तिपञ्चरन्यासमपि कुर्यात् । तस्य स्थानम् —

उलाटोदरहृत्कण्ठदक्षपाशवासितद्वक्ले ।

अथ वामप्रये पृष्ठकुदोश्च यथाक्रमम् ॥

द्वादशाक्षरमन्तं च मन्त्रवित् मूर्धि विन्यसेत् ।
मूर्धिस्थो वासुदेवस्तु प्रामोति सकलान्तरम् ॥

पुनस्तत्प्रतिपत्त्यर्थं किरीटादिमनुं जपेत् ।

किरीटमन्त्रस्तु प्राक् सप्तमे पटले पूजाप्रकरणे पुष्पाङ्गल्यर्थमुक्तः ॥

अथास्य मन्त्रस्य दीक्षाविधिः —

प्रथममासने उपविश्य स्नाने पीठन्यासं प्राक् सप्तदशे पटले गोपालक-
विधाने उक्तेन प्रकारेण कृत्वा, गन्धादिभिरात्मानं मानसोपचारैसंपूज्य,
किरीटमन्त्रेण पञ्चवारं त्रिवारं चा पुष्पाङ्गलिं कृत्वा, पुनर्वर्णे प्राक् नवमे
पटले भुवनेशीविधाने प्रोक्तविगुणितवन्त्रमण्डले वैष्णवपीठं संपूज्य, तस्मिन्पीठे
पञ्चगच्छैर्वा गोक्षीरैर्वा, पङ्किशतिपटले वक्ष्यमाणवन्तरिविधाने वक्ष्यमाण-
वैष्णवाद्यगन्धलुक्तिरङ्गत्योदुम्बरप्लक्षत्वककथितजलैर्वा कलशं तत्रैव वक्ष्यमाणेना-
पूर्य समावाह्य, वैष्णवाद्याक्षरमूर्तिमव वक्ष्यमाणक्रमेण संपूज्य, प्राक् सप्तम-
पटलोक्तविधानेन कुण्डं संपाद्य अग्निं समाधाय, अत्रैव पुरश्चरणाहोमोक्तैरष्ट-
द्रव्यैः अष्टाक्षरमन्त्रेण पृथगष्टोत्तरशतं हुत्वा वलिं दत्वा कलशमभिपिच्य शिष्याय
मनुं प्रवदेद्गुरुः ॥ एवं दीक्षाविधिः ॥

अथ पूजार्थं वैष्णवपीठविधानमुच्यते —

गुं गुरुभ्यो नमः । गं गणपतये नमः । इत्यादि प्राक् सप्तमे पटले
सात्रकाविधाने उक्तेन प्रकारेण सामान्यपीठं सर्वं संपूज्य, पुनर्वैष्णवपीठ-
नवशक्तयस्संपूज्याः । ता उच्यन्ते —

विमलायै० उत्कर्षिष्यै० ज्ञानायै० क्रियायै० योगायै० प्रह्लाद्यै० सत्यायै०
ईशायै० अनुग्रहायै० ९ इत्यष्टदव्येषु अष्टशक्तीः नवमीं कर्णिकायां च समभ्यर्थ्य,
आँ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपञ्चपीठा-

तमने नम इति कर्णिकायां समर्चये, तस्मिन् विष्णुं समावाख्य समर्चयेत् ।
 अज्ञैर्दद्धमूले समर्चयेदिति प्रथमावृतिः । पुनर्वासुदेवाय० संकर्षणाय० प्रद्युम्नाय०
 अनिरुद्धाय० इति दिग्दद्धेषु, शान्त्यै० श्रियै० सरस्वत्यै० रत्यै० इत्याग्नेयादि-
 दद्धेषु इति द्वितीयावृतिः । चक्राय० शङ्खाय० गदायै० पञ्चाय० कौस्तुभाय०
 मुसलाय० खञ्जाय० वनमालायै ८ 'रक्ताच्छपीतकनकश्यामलकृष्णाद्युशुक्लभासस्युः'
 एवमादिवर्णयुक्ता आयुधमूर्तयः । एतैरायुधेस्तृतीयावृतिः । पुनः ध्वजाय०
 वैनतेयाय० शङ्खनिधये० पञ्चनिधये० इति दिक्षु समर्चयेत् । तत्र ध्वजवैनतेयौ
 देवस्य पृष्ठुदेशाग्रदेशस्थदिग्दलयोः वामदक्षिणस्थदलयोः शङ्खपुष्प(पञ्च)निधी ।
 पुनः विम्बाय० आर्याय० दुर्गायै० विष्वक्सेनाय० इति कोणेषु समर्चयेत् ।
 तत्र देवस्य पाश्चात्यदेशस्थदक्षिणामकोणदलयोश्च देवस्याग्रदेशस्थदक्षिणवाम-
 कोणदलयोश्च संयोजयेदिति चतुर्थ्यावृतिः । ध्वजादीनां रोचींप्युच्यन्ते ॥

ध्वजः श्यामः पवीरक्तः निधी शुक्लारुणप्रभौ ।

अरुणश्यामलश्यामपीता विम्बादयो मताः ॥

इन्द्रादिभिः पञ्चमी ॥

अथास्यैव पूजाविधानान्तरमुच्यते —

अङ्गैः प्रथमावृतिः । वासुदेवादिमूर्तिंचतुष्टयेन पूर्वोक्तशक्तिमिस्तह
 द्वितीया । केशवादिमूर्तिमिस्तृतीया । इन्द्रादिभिश्चतुर्थी ॥

अथास्यैव पूजाविधानान्तरमुच्यते —

वासुदेवादिभिः सशक्तिकैः प्रथमावृतिः । चक्राद्यद्वितीया । ध्वजाद्य-
 स्तृतीया । केशवाद्यश्चतुर्थी । इन्द्रादिभिः पञ्चमी ॥

अस्यैव पूजाविधानान्तरमुच्यते —

वासुदेवादिभिः सशक्तिकैः प्रथमाद्यतिः । ध्वजादिभिर्द्वितीया । इन्द्रा-
दिभिर्सूतीया ।

इत्युक्तविधिचतुष्के पूजयितुरथैकमपि यथाशक्ति ।

अचिरेण भवति लक्ष्मीः हस्तगता सकलवर्गसिद्धिकरी ॥

केशवादिद्वादशमूर्तीनां नामानि लिख्यन्ते —

केशवाय० नारायणाय० माधवाय० गोविन्दाय० विष्णवै० मधुसूदनाय०
विविक्तमाय० वामनाय० श्रीधराय० हृषीकेशाय० पद्मनाभाय० दामोदराय० १२
इति ॥

इति गीर्वाणिन्द्रविरचिते प्रपञ्चसारसारसङ्ग्रहे

एकोनविंशतिः पटलः ॥

॥ अथ विंशः पटलः ॥

अनेन विधानेन वैष्णवाष्टाक्षरमूर्तिं संपूज्य, अनया सुत्या हरिः
स्तोत्र्यः ॥

प्रसीद महं भगवन्नज्ञानाऽङ्गुणितात्मने ।

तत्रांग्रिपङ्कजरजोरागिणां भक्तिमुक्तमाम् ॥

अज प्रसीद भगवन्नमित्युतिपञ्चर ।

अप्रमेय प्रसीदास्मद्दुःखहन्पुरुषोत्तम ॥

खसंवेदखरूपात्मज्ञानन्दात्मनामय ।

अचिन्त्याधारविश्वात्मन्प्रसीदेश निरञ्जन ॥

प्रसीद तुङ्ग तुङ्गानां प्रसीद शिव शोभन ।

प्रसीद स्पष्टगम्भीर गम्भीराणां महाद्युते ॥

प्रसीद व्यस्तविस्तीर्ण विस्तीर्णनामणोरणो ।

* प्रसीदाद्याद्यजातीनां प्रसीदान्तान्तरायिणाम् ॥

गुरोर्गरीयस्सर्वेश प्रसीदानन्य देहिनाम् ।

जय माधव मायात्मन् जय केशव केशिहन् ॥

जय सुन्दर सौम्यात्मन् जय शाश्वत शङ्खभृत् ।

जय शार्ङ्गधर श्रीमन् जय नन्दकनन्दन

जय चक्रगदापाणे जयाव्यय जनार्दन ।

जय रत्नाकरावद्वकिरीटाक्रान्तमस्तक ॥

जय पक्षिपतिच्छायानिरुद्धार्ककराकर ।

नमस्ते नरकाराते नमस्ते मधुमृदन ॥

* प्रसीदार्द्विजातीनां इति ख, ग, घ, ङ, पादः

नमस्ते नविनापाङ्गं नमस्ते नयनाञ्जन ।

नमः पापहरेशान् नमस्सर्वभयापह ॥

नमस्संभूतसर्वात्मन् नमस्संभूतकौस्तुभ ।

नमस्ते नयनातीत नमोऽतिक्रान्तवाकूपथ ॥

नमो विभिन्नगेयांश नमः स्मृतिपथातिग ।

नमस्त्रिमूर्तिभेदेन सर्गस्थित्यन्तहेतवे ॥

विष्णवे व्रिदिवारातिजिष्णवे परमात्मने ।

चक्रभिन्नारिचक्राय चक्रिणे शक्रवन्धवे ॥

विश्वाय विश्ववन्द्याय विश्वभूताय ते नमः ।

नमोऽस्तु योगिध्येयाय नमोस्तु ध्यानस्त्रिणे ॥

भुक्तिप्रदाय भक्तानां नमस्ते मुक्तिदायिने ।

नमो वाक्कायचेष्टास्युर्ध्यानस्तुतिनमस्त्रियाः ॥

देवेश कर्म सर्वं मे भवेदाराधनं तव ।

इति जपहवनार्चाभेदतो विष्णुपूजा-

निरतहृदयकर्मा यस्तु मन्त्री चिराय ।

स एलु सकलकामान् प्राप्य हृष्टान्तरात्मा

जननमृतिवियुक्तामुक्तमां मुक्तिमेति ॥

एवं वैष्णवाष्टाक्षरमूर्तिं स्तुत्वा पञ्चीकरणमन्त्रैश्च पञ्चपुष्पाङ्गलिमन्त्रैश्च
किरीटमन्त्रेण च प्राक् सप्तमपटलोक्तैः पुष्पाङ्गलिं कृत्वा पुनः पूजां समापयेत् ॥

इति गीवणिन्द्रविरचिते प्रपञ्चसारसारसङ्ग्रहे

विश्वः पट्टल ॥

॥ अथैकविंशः पटलः ॥

—०—

अथ मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण अष्टाक्षरस्य प्रयोगविशेषा उच्चन्ते —

आदानपृष्ठदलं पद्मं विरचय्य, कर्णिकायां पट्कोणं विलिख्य, तदन्तः प्रणवमध्यस्थसाध्यनामयुक्तं अमिति बीजं विलिख्य, दलमध्येषु अष्टाक्षराणि विलिख्य, दक्षाग्रेषु “उत्तिष्ठ श्रीकर स्वाहा” इति श्रीकराष्ट्राक्षरवर्णान् विलिख्य, तद्वहिः पट्कोणं विलिख्य, कोणेषु सुदर्शनपडब्लराण्यालिख्य, तद्वहिद्वादशदलानि विलिख्य, दक्षेषु वासुदेवद्वादशाक्षराणि लिखित्वा, तद्वहिद्वात्रिंशदलानि रचयित्वा, दक्षेषु नृसिंहासुपुण्डपूर्वर्णान् विलिख्य, तद्वहिर्नृसिंहैकाक्षरेण वेष्येत् ॥ एतद्यन्तं जपहोमादिसाधितं समस्तसंप्रदक्षामोक्षकरं भवति ॥

अथ प्रयोगः —

दधिमध्वाज्यसंयुक्ताः चतुरंगुलमभिताः ।
गङ्गचीरयुतं हुत्वा मृत्युमेवातिवर्तते ॥

प्रयोगान्तरम् —

शनैश्चरदिनेश्वर्त्य नित्यमालिङ्ग्य पाणिना ।
जपेदपृष्ठतं शुद्धः प्रियते नापमृत्युभिः ॥

प्रयोगान्तरम् —

पञ्चविंशतिकृत्वस्तु जपेत् शुद्धाः पित्रेदपः ।
पुष्पाज्यसमिधो वापि ऊहुयादगदो भवेत् ॥

उदकुम्भं नवं पूर्णमुपस्पृश्यायुतं जपेत् ।
तेनाभिपित्तगालस्तु व्याधिभिः परिमुच्यते ॥

अइनीयादन्वहं विद्वानन्नं सप्ताभिमन्त्रितम् ।

आरोग्यं महदामोति चलं तेजश्च विन्दति ॥

भक्षयेत्सर्वभक्ष्यांश्च सप्तयुक्ताभिमन्तितम् ।
तत्सर्वं जीर्यते सम्यक् अपि हालाहलं विपम् ॥

शतमष्टोत्तरं जस्वा मन्त्रपूर्तं जलं पिवेत् ।
अहन्यहनि पण्मासात्ततो मेधाविवर्धनम् ॥

चन्द्रसूर्योपरागेषु विपुवे चायनेषु वा ।
त्रिवारमेकवारं वा समुपोष्य यथाविधि ॥

सप्तशनष्टसहस्रं तु जस्वा ब्राह्मीरसं शुचि ।
त्रिः पिवेछमते मेधां श्रुतवांश्चोपजायते ॥

विञ्वैरयुतहोमेन महाधनपतिर्भवेत् ।
पश्चतन्तुमयं सूखमयुतेनाऽभिमन्तितम् ॥

धारयेदक्षिणे हस्ते सर्वरक्षा भवेत्सदा ।

अथ वैष्णवाद्याक्षरादिमन्त्रप्रसङ्गात् मुक्तिप्रदत्वसामान्येन नामत्रयमपि
कल्पान्तरोक्तमन्त्र योग्यतावशालिख्यते —

पराशरव्यासनारदा ऋषयः । विराद् छन्दः । परम्परा देवता । अच्युताय
नमः, अनन्ताय नमः, गोविन्दाय नमः, इति मन्त्रः । अथवा अच्यु-
तायानन्ताय गोविन्दाय नमः इति मन्त्रः । मोक्षारोग्यप्रधानोयं मन्त्रः ।
अस्मिन्पक्षे शौनक ऋषिः । छन्दोदेवते तुल्ये । अच्युताय नमः हृत ।
अनन्ताय नमः शिरः । गोविन्दाय नमः शिखा । अच्युताय नमः कवचम् ।
अनन्ताय नमः नेत्रम् । गोविन्दाय नमः अस्त्रम् ॥

ध्यानम् —

सर्वायुधैरुपेतं च गरुडोपरि संस्थितम् ॥

सनकादिमुनीन्द्रैस्तु सर्वदेवैरुपासितम् ।

श्रीभूमिसहितं देवमुदयादित्यसन्निभम् ॥

प्रातरुद्यत्सहस्रांशुमण्डलोयमकुण्डलम् ।

सर्वलोकस्य रक्षार्थमनन्तं नित्यमेव तु ॥

अनन्तवरदानं च प्रयच्छन्तं मुदान्वितम् ।

एवं ध्यात्वा हरि नित्यं परब्रह्मस्वरूपिणम् ॥

प्रातर्मध्यन्दिने चैव सायाह्ने च विशेषतः ।

अर्चयेदेवदेवेशं गन्धपुष्पजलादिभिः ॥

अथ प्रयोगविधिः —

विनियोगं प्रवक्ष्यामि यथाकृत् द्विजसत्तमाः ।

नास्मात्परतरा रक्षा रोगार्त्तानां विधीयते ।

अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा जपसंख्यया ॥

रोगार्त्तान्मार्जयेन्मूर्धि कुर्शैर्दूर्घाभिरेव वा ।

अयमर्थः — अनेन मन्त्रेण (अष्टोत्तरसहस्रं) अष्टोत्तरशतं (वा) जप्त्वा कुर्शैर्वा दूर्घया वा साध्यस्य मूर्धि मार्जयेत् । सर्वे रोगा नश्यन्ति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अभिपिञ्चेत्तथा मूर्धि रविवारे तथाम्भसा ।

नित्यं चैव पिवेत्तोयमष्टाविंशतिसंख्यया ॥

सर्वरोगविनिर्मुक्तश्यतवर्पणि जीवति ।

अयमर्थः— प्रत्यक्षवारं कलशं संपूज्य जस्वा अभिप्रिञ्चयेत् ।
अष्टाविंशतिसंख्यं नित्यं पिवेच । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

हुनेत् घृततिलैर्दूर्वाग्लूचीभिः पृथक् पृथक् ।
लक्षं जपेन्नाममन्त्रं महारोगस्य शान्तये ॥

ग्लूची-गुळबेल । अयमर्थः—एतेर्द्रव्यैः पृथक् पृथक् सहस्रं हुनेत् ।
लक्षं जपेच । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

विल्वमूले तथाऽश्वत्थमूले वा रोगिणं स्मरन् ।
स्पृशन् जस्वा निरीक्षेत्तमादित्यं मनसा स्मरन् ॥

एवं कृत्वा ततः पुंसो रोगशान्तर्भविष्यति ।

अयमर्थः— विल्व वा अश्वत्थं वा स्पृष्ट्वा रोगिणं स्मृत्वा जस्वा,
पुनरादित्यं मनसा ध्यात्वा तं रोगिणं निरीक्षेत । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

कन्यार्थीं लाजहोमेन श्रीकामो विल्वपत्रकैः ।
पुत्रार्थीं घृतहोमेन चारोन्यार्थीं तिलैर्हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम्—

ज्वरग्रहगृहीतं च स्पृष्ट्वा लक्षं जपेजले ।
असाध्योपि भवेत्स्वस्थः भस्मना ताडयेद्बुधः ॥

मूर्धि चैव ललाटे च जपेन्मन्त्रतयं हृदि ।
आविश्य सर्वं वदति यथेषु गच्छति श्रुतम् ॥

अयमर्थः — ज्वरग्रस्तं वा पिशाचग्रस्तं वा सृष्ट्वा पुनर्जले स्थित्वा
लक्षं जपेत् । तस्मात् तच्छान्तिर्भवति । अथवा भस्म, साध्यस्य उक्तस्थलेपु
मन्त्रं जप्त्वा निक्षिपेत् । तस्मात् भूतविशाचा आविश्य गच्छन्ति ॥

प्रयोगान्तरम् —

मोक्षकामी जपेनित्यमष्टोचरसहस्रकम् ।
यावज्जीवं करे तस्य स्थिता मुक्तिर्ण संशयः ॥

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शुद्राश्च विधवास्तथा ।
गद्धचीतिलदूर्वाभिर्घृतविलवकुशैरशरैः ॥

यथाकामी हुनेनित्यं तत्त्वामस्य सिद्धये ।

शरं-दर्भः । अयमर्थः — एतैर्द्वयैः पृथक् सहस्रसंख्यं हुनेत् यं
कञ्चित्काममुद्दिश्य । तस्मात्तं कामं लभते ॥

प्रयोगान्तरम् —

रविवारे जले स्थित्वा नाभिदध्ने जपेनरः ।
अष्टोत्तरसहस्रं तु ज्वरनाशो भविष्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

ग्रहापस्मारकुष्ठादिपिशाचाः प्रेर एव च ।
लक्षं हुनेत्तु दूर्वाभिः तच्छान्तिस्तु भविष्यति ॥

अयमर्थः — दूर्वया लक्षं हुनेत् । ग्रहापस्मारादिशान्तिः ।

प्रयोगान्तरम् —

सृष्ट्वाश्वत्थं जपेद्वर्षं रविमण्डलमध्यगम् ।

ध्यायन्कृष्णं लभेत्कामाननुरूपां कुदुम्बिनीम् ॥

अयमर्थः— रविमण्डलमध्ये श्रीकृष्णं ध्यात्वा अश्वत्थं स्पृष्ट्वा जपेत् ।
तस्मात् कामांश्वानुकूलां त्रियं च लप्स्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अच्युतानन्तगोविन्दनामोचारणमेवजात् ।
नश्यन्ति सकला रोगास्तत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥

सर्वे भवन्ति मुक्ताश्च नामतयजपान्विताः ।
अगतीनां गतिस्त्वेतन्मन्त्रश्रयमनुत्तमम् ॥

गृहीत्वा वाग्यतो मन्त्रमेकादश्यां सदक्षिणम् ।
यथालाभे जपेन्मन्त्रमर्चयेत् विशेषतः ॥

किमत्र वहुनोक्तेन सर्वसिद्धिकरा ह्यमी ।
आचार्यात्समभिप्राप्तो ह्यदत्त्वा तस्य दक्षिणाम् ॥

अभ्यस्तोपि महामन्त्रः थ्रेयसे नात्र कल्पते ।

अथास्य यन्त्रमुच्यते —

पट्कोणमध्ये प्रणवं तदन्तरे साध्यं पुनश्च प्रणवं लिखेद्वहिः ।
प्रागादिकोणेषु मनोः पदानि नामत्रयं यन्त्रमनुत्तमं तत् ॥

अस्यार्थः— प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य
तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिखेत् । पट्सु कोणेषु, अच्युतायेति पूर्वकोणे,
नम इत्याग्नेयकोणे, अनन्ताय नमः गोविन्दाय नमः एवं पट् पदानि
पट्सु कोणेषु विलिख्य, तद्वहिः प्रथमेन वेष्टयेत् । एवं नामतययन्त्रमुक्तम् ।
एतद्विलिख्य धृतेऽभीष्टफलं विशेषतो रक्षाकरं च भवति । इति नामतय-
कल्पस्समाप्तः ॥

अथ वैष्णवद्वादशाक्षरीविधानमुच्यते —

प्रजापति ऋषिः । गायत्री छन्दः । विष्णुर्देवता । अं घीजम् ।
नमश्शक्तिः । ओं हृत् । नमश्शिरः । भगवते शिखा । वासुदेवाय कवचम् ।
ओं नमो भगवते वासुदेवाय अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

हरिमुजञ्जलचकदरब्जगदाङ्गुलदोःपरिधं सितपद्मगतम् ।
चलयाङ्गद्वारकिरीटधरं नवकुन्दरुचं प्रणमामि सदा ॥

ओं नमो भगवते वासुदेवाय इति मन्त्रः ॥ मोक्षप्रधानोर्यं मन्त्रः ।
द्वादशलक्षजपः ॥

अथाक्षरन्यासं वक्ष्ये —

सपादज्ञानुयुगललिङ्गनाभ्युदरेषु च ।
हृदोर्गङ्गास्थद्व्यस्तशिखास्वक्षरशो न्यसेत् ॥

इति संहारन्यासः ॥

शिखाललाटनेत्रास्यगलदोर्हृदयेष्वपि ।
सकृदिक्षिनाभिलिङ्गारूप्यजानुपादेषु विन्यसेत् ॥

इति सृष्टिन्यासः ॥

हृत्कृदिक्षिनाभिषु तथा गुह्यजानुपदेष्वथ ।
करकण्ठास्यद्व्यमातशिखासूर्यं च विन्यसेत् ॥

इति स्थितिन्यासः । एतस्य त्रिविधन्यासस्य च फलमुच्यते ॥

संहृतेदोऽसंहारः सृष्टेश्च शुभपुष्टयः ।
स्थितेश्च शान्तिर्विन्यासास्तस्मात्कार्याख्यो मताः ॥

शुद्धस्तिलैद्विदिशसहस्रं पुरश्चरणाहोमः ।

अथ पूजा —

पूर्वोक्तवैष्णवपीठे वासुदेवं समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
 वासुदेवाय० सङ्कर्पगाय० प्रघुमनाय० अनिरुद्धाय० एताथतस्तो मूर्तयो दिक्षु ।
 पुनः लक्ष्म्यै० सरस्वत्यै० ग्रीत्यै० रत्यै० एता विदिक्षु । एतैद्वितीयावृतिः ॥
 केशवाय० नारायणाय० माधवाय० गोविन्दाय० विष्णवे० मधुसूदनाय० १२
 त्रिविक्रमाय० वामनाय० श्रीधराय० हृषीकेशाय० पश्चनाभाय० दामोदराय० एतेस्तृतीयावृतिः । इन्द्रादिभिश्चतुर्थी ॥

अथ प्रयोगः —

समिधामथ दुर्घवृक्षजानां जुहुयादर्कसहस्रं सदुर्घम् ।
 मनसः परिशुद्धये ननस्वी सधृतेनापि पयोन्धसा सितेन ॥

अस्यार्थः— दुर्घवृक्षास्तु अश्वत्यवटोदुम्बरप्लक्षजाः (क्षाः) क्षीरसित्तै-
 रेतेर्कसहस्रं द्वादशसहस्रं जुहुयात् । सधृतेन पयोन्धसा सितेनेति । धवळीकृतेन
 क्षीरोदनेन वृतसिक्तेन च सहस्रं जुहुयात् । तत्कलायैवेत्यर्थः ॥

अथ सुदर्शनविधानमुच्यते —

अहिर्दुर्घ्य ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीसुदर्शनो महाविष्णुदेवता ।
 रं बीजं । हुं शक्तिः । आचक्राय स्वाहा हृत् । विचक्राय स्वाहा शिरः ।
 सुचक्राय स्वाहा शिखा । धीचक्राय स्वाहा कवचम् । संचक्राय स्वाहा नेत्रम् ।
 ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्रम् । पुनः ऐन्द्रीं दिशं सुदर्शनेन वधामि, नमथक्राय
 स्वाहेति पूर्वदिग्बन्धः । आग्नेयीं दिशं चक्रेण वधामीत्यादि, अधोदिशं
 चक्रेण वधामि नमथक्राय स्वाहा इति बन्धनं कुर्यात् । अथवा ऐन्द्रीं दिशं
 समारभ्य दिशं त्वधस्तादन्तं इत्यारभ्य, शीर्षं च दिशां प्रबन्धः इत्यत्र दिग्बन्धन-
 मन्त्रोद्धारे चशब्दनिर्देशात् दिग्बन्धनमन्त्वस्य स्वाहान्ते अस्त्राय फडिति सर्वा-
 स्वयि दिक्षु संयोज्य दिग्बन्धनं कुर्यात् । अस्मिन्पक्षे अस्त्वत्रोपदेशः । कथं ?

पूर्वोक्तप्रकारेण आचक्राय स्वाहेत्याद्यज्ञं नेत्रान्तं कृत्वा, तत्रैवाख्यस्थानेतु ऐन्द्रीं दिशं चक्रेण वभामि नमो ज्यालाचक्राय स्वाहा अख्याय फट् । एवमाग्नेयादिष्पि । एवं दिग्बन्धनमन्तस्थान्ते अख्याय फडिति संयोज्याङ्गपृष्ठं दशदिग्बन्धनरूपेण कुर्यादिति । पुनः ओं त्रैलोक्यं रक्ष रक्ष हुंफट् स्वाहा अनेन अग्निग्राकारमन्त्रेण परितोऽग्निप्राकारं भावयेत् ॥

अस्य मन्त्रस्थाक्षरन्यास उच्यते —

तारं तु मूर्ध्न्यथ सितारुणकृष्णवर्णं मध्ये भ्रुवोश्च समथो वदने हकारम् ।
हृदगुह्यजातुपदसन्धिषु चावशिष्टान् वर्णन् न्यसेदिति तनौ पुनरग्निवर्णन् ॥

अस्यार्थः — अकारउकारमकाराणां सन्धिः किल प्रणवः । तेन सितारुणकृष्णवर्णविवरस्तरूपं तारं शिरसि न्यसेत् । पुनः सकारादिवर्णन् अग्निवर्णन् ध्यात्वा भ्रूमध्यादिषु स्थानेषु न्यसेत् इति ॥

अब्याङ्गास्त्वरसन्निभाभिरस्त्रिलाभाभिर्दिशो भासयन्

भीमाक्षः क्षरदद्वहासविकसदंप्टाप्रदीपाननः ।

दोर्भिर्थक्रदरौ गदावज्जमुसलांखासांश्च पाशांकुशौ

विभ्रत्प्रिङ्गशिरोरुहोथ भवतः चक्राभिधानो हरिः ॥

ॐ सहस्रार हुंफट् ॥ इति मन्त्रः ॥ रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः ॥

सुदर्शनाय विद्वहे महाज्वालाय धीमहि । तत्त्वशक्तः प्रचोदयात् ॥

इयं सौदर्शिनी गायत्री । मूलमन्त्रं जत्पुमिच्छता यथाशक्ति जप्तव्या । अनया सान्निध्यमुद्रां च प्रदर्शयेत् । करतलाभ्यां बद्वोऽञ्जलिः प्रसृतो वा, एषा सान्निध्यमुद्रा । पुनः ओं नमो भगवते महासुदर्शनाय महाचक्राय महाज्वालाय दीप्तिरूपाय सर्वतो रक्ष रक्ष मां महाबलाय स्वाहा ॥

रक्षाकरः प्रसिद्धोयं क्रियमाणेषु कर्मसु ॥

✓ तिलसर्पपादजविल्वाज्यदौग्धैद्विदशसहस्रं जुहुयात्पुरश्चरणाहोमः । दौग्धं-
पायसम् ॥

अथ कलशपूजार्थं यन्त्रमण्डलं लिख्यते —

भूमौ तण्डुलचूर्णानि विकीर्यं तस्मिन् दर्भग्रिणं यन्त्रं विलिखेत् ।
अयं न्यायस्सर्वत्रकलशविधौ समानः ॥

पद्कोणान्तस्थतारं विवरलिखितमन्त्राक्षरं सन्धिराज-
त्साङ्गं बाह्ये कलाकेसरमुदरगताएषाक्षरं चाषपत्रम् ।
पश्चं वर्णविराजद्विकृतिदललसत्पोडशार्णं त्रिवीतं
ब्योमान्त्यार्णं स्वनाम्ना विरचितगुणपाशांकुशं चक्रयन्त्रम् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पद्कोणं विलिख्य तदन्तः प्रणवं विलिख्य,
तस्मिन् जीवसाध्यनामादीन् विलिख्य, पद्कोणेषु सुदर्शनपडणान् विलिख्य,
कोणद्वन्द्वस्य सन्धौ पड़ज्ञानि विलिखेत् । तत्र पष्टाङ्गे पूर्वोक्तपक्षविशेषे
सर्वा दिशश्चक्रेण वभामि नमो ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फटिति विलिखेत् ।
एवं पड़ज्ञानां मध्ये पष्टं दिग्बन्धनमन्त्रेण साकं विलिख्य, पुनस्तद्राह्ये
अष्टपत्रं विलिख्य तदलमूले स्वरान् द्वौ द्वौ विलिख्य, तन्मध्ये वैष्णवाएषा-
क्षरस्यैकमक्षरं विलिखेत् । तद्विष्पोडशपतं पश्चं विलिख्य तदलमूले कादि-
वर्णन् भागशस्सलिखेत् । पुनर्दलमध्ये सुदर्शनपोडशार्णं, “ओं नमो भगवते
महासुदर्शनाय हुं फद्” इत्यस्यैकमक्षरं विलिखेत् । पुनर्विर्वृत्ततयं
विलिख्य, पूर्वपृत्ते हं हं इत्यनेनावृत्या वैष्टयेत् । द्वितीये पृत्ते क्षं क्षं इत्यने-
नावृत्या वैष्टयेत् । तृतीये पृत्ते स्वनाम्ना सह विरचितगुणपाशांकुशं गुणः
प्रणवः । प्रथमं प्रणवं, ततो नामः प्रथममक्षरं ततः पाशं ततो नाम-
द्वितीयाक्षरं ततोकुशं विलिखेदित्यर्थः ॥

अथवा प्रथमवृत्तवीर्यां सविन्दुकं हकारं विलिख्य, ततसाध्यनामादीर-

स्यैकैकमध्यरं विलिख्य, ततः क्षकारं पुनरपि हकारं, पुनस्साध्यनामद्वितीयाक्षरं, एवं हकाराकाराभ्यां साध्यनामाक्षराणि पुटित्वा विलिखेत् । पुनस्तद्वाहे वृत्ते प्राग्भागे पाशाक्षरमालिख्य तस्य दीर्घांशरेखया यन्त्रमभितस्समावेष्येत् । पुनस्तद्वाहे वृत्ते प्राग्भागे अंकुशाक्षरमालिख्य तदीर्घांशरेखया अभितो वेष्येदिति ॥ तत्र आं इति पाशः । क्रों इत्यंकुशः । एवं मण्डलप्रकारः ॥

अस्मिन्मण्डले पुरुचरणाकलशं क्षीरदुमत्वककाथोदकैर्वा, दुग्धेन च, पञ्चगव्यैर्वा पशोः (गो)मूत्रैर्वा संपूर्य वैष्णवपीठे समावाह्य समर्चयेत् चक्रहर्त्रिकमेण । अङ्गैः प्रथमावृतिः । तत्र पूर्वोक्तपष्टाङ्गमन्त्रैः पक्षविशेषे सर्वा दिशशक्रेण वधामि नमो ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फडिति योजयेत् । चक्राय० शह्नाय० गदाय० पद्माय० मुसलाय० धनुषे० पाशाय० अंकुशाय० ॥ एतेषां रोचीपि पीतरक्तसितश्यामा द्विशस्त्वमा इति, चक्रपङ्गे पीतवर्णे, मुसलांकुशौ रक्तवर्णौ, शह्नगदे सिते, धनुःपाशौ इयामौ, एतैरायुधैर्द्वितीयावृतिः । लक्ष्म्य० सरस्वत्य० रत्य० प्रीत्य० कीत्य० कान्त्य० तुष्ट्य० पुष्ट्य० ॥ इति तृतीयावृतिः । इन्द्रादिभिरुचतुर्थी ॥

अथ चक्रहोमप्रयोगः —

पीताभा कर्णिका स्यादरुणतरमरं इयामळं चान्तराळं
नेमिः श्वेता च वाह्ये विरचितशिखिरेखाकुलं पार्थिवान्तम् ।
चक्रं द्वन्द्वं लिखित्वा विशदमतिरथो सौम्ययाम्यं च मन्त्री
कुम्भं संपूर्य सौम्ये प्ररचयतु तथा दक्षिणे होमकर्म ॥

अस्यार्थः — प्रथमं कर्णिकावृत्तं यथेष्टविशालेन विलिख्य, तद्वहिः कर्णिकाविशाले पष्टांशमानेन वृत्तं कृत्वा, तद्वद्विस्ततो द्विगुणमानेन वृत्तं कृत्वा, तद्वहिः कर्णिकावृत्तपष्टांशमानेन वृत्तद्वयं विधाय, कर्णिकावृत्तमध्यं पीतवर्णं हरिद्राचूर्णादिभिरापूर्य, तद्वाह्यवृत्तवीथीं च पीततर्णं रेखापूर्य, तद्वाह्यवृत्तवीथ्यां अष्टदळानि कृत्वा, इतरेतरदळयोरन्तराळमेकांगुलप्रमाणं यथा भवेत्तथाऽष्टदळानि

विलिख्य, तद्वानां मध्यं रक्तवर्णरापूर्य, दोपारजःक्षारसंयुक्तं रक्तमुच्यते । पुनर्दल्योर्दल्योरन्तरालाष्टकं श्यामाकारैर्विल्वपत्रचूर्णादिभिरापूर्य, तद्वाह्यं वृत्तं नेम्याख्यं श्वेतवर्णस्तणुलचूर्णादिभिरापूर्य, तद्वाह्यवृत्तमध्येषि कृष्णवर्णदग्धकुलाक-चूर्णरापूरयेत् । तदुक्तं चास्मिन्नेत्र शास्त्रे प्राम्दीक्षापटले —

रजांसि पश्चवर्णानि पश्चद्रव्यात्मकानि च ।

पीतशुक्लारुणसितश्यामान्येतानि भूतशः ॥

हारिद्रं स्याद्रजः पीतं ताण्डुलं च सिंतं भवेत् ।

तथा दोपारजःक्षारसंयुक्तं रक्तमुच्यते ॥

कृष्णं दग्धपुलाकोत्थं श्यामं विल्वदलादिकम् ॥ इति ॥

पुनस्तस्या एव वृत्तरेखाया बहिरग्रिज्ञालाकाराभिस्त्रिभङ्गरूपाभिरनेकाभिः रेखाभिः परितो वेष्टयेत् । पुनर्वहिश्चतुरश्च विलिख्य पुनरस्य पञ्चस्य सर्वतो वहिः दक्षिणतो वामतश्च एवमेव चक्राब्जद्वन्द्वं विलिख्य, उत्तरचक्रमध्ये कुम्भं निधाय, दक्षिणचक्रमध्ये होमकर्म कुर्यात् ॥ क्रूरकर्मण्येवम् । शान्तिकर्मणि तु दक्षिणतः कुम्भः, उत्तरतो होम इति सर्वत न्यायः । तत्र पूर्वं कलशं रक्तोदेन संपूर्यं संपूज्य, पुनर्होमद्रव्यैर्जुहुयात् । घृतापामार्गकेष्माक्षतैस्सद्राजितिलपायसैश्च सकलैर्द्रव्यैर्घृताक्षतैः क्रमादिति होमद्रव्याण्युक्तानि ।

अयमर्थः — घृतैश्च, अपामार्गैश्च, इध्मैश्च, अक्षतैश्च, राजीभिश्च तिलैश्च, क्षीरपायसैश्च, पश्चगव्यं सर्वं मिक्तिवा तेन च, पुनरपि घृतेन च, क्रमेण हुनेदिति । अपामार्गेऽध्मं = आधाडा । राजी - मोहर्या । एतैरएतद्रव्यैरेकैकैः पद्मिशत्युत्तरशतं जुहुयात् । एतेगां द्रव्याणां हुतशेषं दशांशं कलशे प्रक्षिपेत् । पुनः प्रस्थार्धान्नहृतं पिण्डं कलशजले निक्षिपेत् । पुनः कुम्भोमस्थानस्थितचक्रयोः मध्यचक्रे साध्यं संस्थाप्य, तेन कुम्भेन, चतुर्विश्चितिपटले “ओं स्याने हृषीकेश” इत्यादिवक्ष्यमाणमन्त्रेण तं नीराज्य, पुनस्तं घटं

सद्रच्यकं वहिरारात् साध्यस्य अष्टमे राशिस्थाने निक्षिपेत् । घटस्य दक्षिणे
भागे अग्न्यादिकं सर्वं च निक्षिपेत् ॥

तत्राष्टमराशिस्थानमुच्यते—

प्राच्यां भेषधृष्टौ । आग्नेयां मिथुनम् । दक्षिणतः कटकसिद्धौ । नैऋतै
कन्या । पश्चिमे तुलावृश्चिकौ । वायव्ये चापः । उत्तरे मकरकुम्भौ । ऐशान्यां
मीनं च सदा सुस्थितम् । एतेषु रोगिणोऽष्टमे राशौ कुम्भं विनिक्षिपेत् ।
हुतावशिष्टान्नेन वर्लि तत्र दद्यात् अनेन मन्त्रेण ॥

नमो विष्णुगणेभ्यः सर्वशान्तिकरेभ्यः वर्लि गृह्णन्तु शान्तये नमः ।
इति वर्लि तत्र दद्यात् ॥

अस्य चक्रहोमकर्मणः फलश्रुतिः—

ज्वरादिकां रोगपरंपरां वा विस्मृत्यपस्मारभवां रुजं वा ।

रक्षःपिशाच्चग्रहवैकृतं वा विधिस्त्वयं मंक्षु हरेद्विकारम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

पालाशैर्वा स्तनजद्रुमजैर्वा पञ्चरे कृते फलकैः ।

संपूर्यं पञ्चगव्यैः तत्र तु संस्थाप्य शुद्धमपि गदिनम् ॥

पूर्वाद्यष्टसु दिक्षु च सजयं जुहुयुः पृथक् द्विजा वशिनः ।

द्रव्यैस्सदक्षिणं तानभ्यर्च्यं च मुच्यते रुजो जन्तुः ॥

स्तनजद्रुमाः—अथत्थवटोदुम्बरपुक्षाः । अस्यार्थः—उक्तेष्वेकेन दारुणा
पञ्चरं संपाद्य, तत्र भूमौ पूर्वगत् सुदर्शनचक्राब्जस्वरूपं विलिख्य, तदुपरि
फलकपञ्चरपूरितं पञ्चगव्यमध्ये साध्यं संस्थाप्य, तत्परितः अष्टसु दिक्षु
तथैव चक्राणि विलिख्य, तेषु वा केवलं स्थण्डलेषु वा, अष्टमिन्नाक्षणैः

पृथक् पालाशसमिद्धिश्च क्षीरद्रुमचतुष्टयसमिद्धिश्च पञ्चगव्यैश्चेत्येवं पडभिरपि
द्रव्यैस्साध्यं स्पृष्टा जपपूर्वकं सर्वे ब्राह्मणा जुहुयुः । इति महाचक्रहोमः ॥

प्रयोगान्तरम् —

विप्रक्षीरद्रुमत्वद्गलयजमुरकाश्मीरकुष्ठियामा-
विलवापामार्गराजीतिलतुळसियुगक्रान्तिदूर्वायिवाकैः ।
लक्ष्मीदेवीकुशागोमयकमलवचारोचनापञ्चगव्यैः
सिद्धेऽनौ कुम्भसिद्धं मनुजपमहितं भस्तु सर्वार्थदायि ॥

लक्ष्म्यायुष्करमतुलं पिशाचभूतास्मारादिकमचिरेण नाशयेच्च ।
क्षुद्रादीनपि विविधानयोपसगनितस्मान्न परतरा समस्तरक्षा ॥

अस्यार्थः — विप्रद्रुमः-पलाशः । क्षीरद्रुमाः — अश्वत्थवटोद्रुमवरुषाः ।
एतेषां त्वक् चर्म । मलयज-चन्दनसारम् । मुरं-मुरसंज्ञमेव । काश्मीरं-कुंकुमम् ।
कुष्ठं-कोष्ठम् । त्रियामा-हङ्गुण्ड । अपामार्ग-आधाडा । राजी-मोहर्या ।
तुळसीयुगं-कुण्णतुळसी श्यामतुळसी च । क्रान्ति-विष्णुक्रान्ति । अकं-रुयी ।
लक्ष्मी-श्रीताल । देवी-सहदेवी । वचा वेष्णङ्ग । रोचना गोरोचन । अन्यान्यौप-
धानि स्पष्टार्थानि । एतान्यौपधानि घटस्थपञ्चगव्ये प्रक्षिप्य अग्नौ पक्षं
कुत्वा सर्वे शोपयित्वा, यदा यदा दग्ध्वा भस्मरूपं भवति, तदा तस्मिन्नेन
घटाग्नौ शतसंख्याकामाज्याहुर्ति हुत्वा, सर्वं शोपयित्वा, उद्भस्मोद्भृत्य धृते
उक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथ गुग्गुलगुलिकायास्सहस्रमणि साएकं हुनेन्मन्त्री ।
त्रिदिनं चतुर्दिनं वा सकलोपद्रवनिवारणं भवति ॥

गुग्गुल-गुग्गुल-तुळंशीशीपकंकटं ५.

प्रयोगान्तरम् -

घनमञ्जर्यास्तमिधामपुतं वा मन्त्रवित्तमो ऊहुयात् ।

ज्वरभूतामयविस्मृत्यपस्मृतीः शमयितुं नियतचित्तः ॥

घनमञ्जरी=अपामार्ग ।

आज्याक्तेऊहुयात् श्रियै सरसिजैर्दूर्वाभिरप्यायुषे
मेधायै द्विजभूरुहैथ कुमुमैश्थेतैस्तथा वाससे ।

शुद्धाज्यैः पश्चेष्युदुम्बरभवैः पुत्राय चाश्वत्यजै-
रेकावदं विधिवत्सहस्रसुमितैरष्टोत्तरं मुक्तये ॥

अश्वत्थं हु सहस्रसंमितमेकावदं हुनेत् ॥

अथास्य यन्त्रमाह -

मध्ये तारं तदनु च मनुं वर्णशः कोणपट्टके
वाह्ये चाङ्गं लिखतु कनके रूप्यके वाथ ताम्रे ।
पापाणे वा विधिवदभिजप्याथ संस्थापितं तत्
चक्रं चोरग्रहरिषुभयध्वंसि रक्षाकरं च ॥

अस्यार्थः - ग्रणत्रं कर्णिकायां, सुदर्शनवड्डर्णान् कोणपट्टके कोणयोरन्तर-
राक्षेषु पड़ज्ञानि विलिखेदिति ॥

अथ मन्त्रविधानमुच्यते —

स्थानेहपीकेशविदर्भितं च साएकाक्षरं चाप्यभिजप्तमेतत् ।
रक्षां ग्रहादेससततं विधत्ते मन्त्रं सुगुप्तं च मनुत्रयेण ॥

अस्यार्थः - प्रथमं श्रीमदष्टाक्षरमन्ते आदितो ब्रह्मरं, अथ सुदर्शन-
प्रथमाक्षरं, ततः गीतात्रिष्ठुभः प्रथमद्वितीयाक्षरे, ततस्सुदर्शनमन्ते द्वितीयाक्षरं,
ततस्त्रिष्ठुभः तृतीयचतुर्थाक्षरे, ततस्सुदर्शनमन्ते तृतीयं, ततस्त्रिष्ठुभः पञ्चमप्त्ते,

इत्येवं क्रमेण त्रिष्टुप् प्रथम पादान्त्याक्षरपर्यन्तं संयोज्य, अन्त्याक्षरस्यैकस्यान्ते अष्टाक्षरत्रृतीयचतुर्थाक्षरे पञ्चमपट्टाक्षरे च युड्धक्त्वा, तत्सुदर्शनाष्टाक्षरं त्रिष्टुप् द्वितीयपादाद्ये द्वयमित्येवं क्रमेण चतुष्पादेषु संयोज्य, एकवारं त्रिष्टुभो जपेत् । सुदर्शनमन्तस्य चतुर्वारम् । श्रीमदष्टाक्षरमन्तस्य द्विवारं चावृत्तिर्भवति । तत्र विदर्भशब्देन, सुदर्शनमन्तस्य योगः । साष्टाक्षरमित्युक्त्या अष्टाक्षरस्य योगः । विदर्भादिशब्दाभावात् अष्टाक्षरस्य त्रिष्टुभः पादानामाद्यन्तेषु द्विद्वि-क्रमेणाक्षराणां योजनं संप्रदायादागतम् । अक्षरद्वयद्वयान्तरान्तरा एकैकं संयुक्तं विदर्भितमित्युच्यते । स्थानेहपीकेशविदर्भितमित्यादिश्लोकोक्तमर्थं व्याख्यानेन लिखित्वा, मन्त्रत एवेदानीं लिख्यते —

ओं न ओं स्थाने स हपी ह केश स्ता तव र प्रकी हुं त्या फट् मो नाराय ओं
जग (स) त्रह(ह)ष्ट्य स्ता तुर र ज्यते हुं च फं (फट्) णाय । ओं न ओं रक्षां स
सिभी ह तानि स्ता दिशो र द्रव हुं न्ति फट् मो नाराय ओं सर्वे स नम ह स्यन्ति स्ता
च सि र द्वसं हुं वाः फट् णाय ॥

एवं स्थानेहपीकेशविदर्भितमित्यानेन श्लोकेनोक्तं मन्त्रलयम् ॥ अस्य
सुदर्शनोक्तवदङ्गादीनि । अनेन रक्षादौ जपः कार्यं इति । पुनरनेन मन्त्र-
त्रयेण सप्तकोष्ठयन्त्रविधानमस्ति । तदुच्यते —

अष्टाक्षरान्तरितपादचतुष्पककोष्ठं कोष्ठत्वालिखितसाध्यसुदर्शनं च ।
रेखाभिरप्युभयतः श्रुतिशः प्रवद्धं तत्सप्तकोष्ठमिति यन्त्रमिदं प्रसिद्धम् ॥

भूजे वा क्षौमपट्टे तत्त्वमसुणतरे कर्पटे वास्य यन्त्रं
मन्त्री सम्यक् लिखित्वा पुनरथ गुच्छिकीकृत्य लाक्षाभिवीतम् ।
कृत्वा भस्मादिहोमप्रविहितघृतसंपातपातात्तशक्ति
जप्तं सम्यद्गनिवध्यात् ग्रतिशममुपयान्त्येव सर्वे विकाराः ॥

अस्यार्थः — प्रथमं दक्षिणवाभतः अष्टौ रेखा विलिख्य, तासु
एकस्मिन्पार्थे आरभ्य पूर्वरेखाग्रं स्वस्य पञ्चमरेखाग्रं अर्धचन्द्राकृत्या

नीत्वा बभीयात् । पुनस्तोप्यधस्तिरेखाग्रमपि ततः पञ्चमरेखाग्रेण बभीयात् । एवं सर्वरेखाग्रमपि संबभीयात् । पुनरिंतरपार्श्वमष्ट्येवं बभीयात् । पुनः पूर्वकोष्ठे वैष्णवाष्टाक्षरमन्तस्य प्रथमाष्टाक्षरद्वयमुत्तरपाइवं विलिख्य, कोष्ठस्य मध्यप्रदेशे स्थाने हृषीकेश इत्यस्य प्रथमपादं पंक्तिशो विलिख्य, तदक्षिण-पार्श्वेऽपि अष्टाक्षरस्य तृतीयचतुर्थाक्षरे विलिखेत् । पुनः सर्वतः पश्चिमस्थित-कोष्ठेऽपि तथैव दक्षिणत आरभ्य पूर्वप्रातिलोम्येन क्रमः ॥

तत्र दक्षिणपार्श्वे अष्टाक्षरस्य पञ्चमपष्टाक्षरे विलिख्य, ततः गीता-त्रिष्टुभः द्वितीयपादाष्टाक्षराणि विलिख्य, तदुत्तरपार्श्वेऽपि अष्टाक्षरस्य सप्तमाष्टाक्षरे विलिखेत् । पुनस्सर्वस्मात्प्राक् कोष्ठस्याधस्तिरेखकोष्ठेऽपि पूर्ववदष्टाक्षरप्रथम-द्वितीयाक्षरे विलिख्य, गीतात्रिष्टुभः तृतीयपादं विलिख्य, अष्टाक्षरस्य तृतीयचतुर्थाक्षरे विलिख्य, पुनस्सर्वतः पश्चिमस्थितकोष्ठात्प्राकोष्ठेऽपि पूर्ववत् प्रथममष्टाक्षरस्य पञ्चमपष्टाक्षरे विलिख्य, गीतात्रिष्टुभश्चतुर्थपादं विलिख्य, अष्टाक्षरस्य सप्तमाष्टाक्षरे विलिखेत् । पुनर्मध्यस्थितकोष्ठेऽपु त्रिषु पूर्व प्राकोष्ठे सुदर्शनपडण्डिश्च साध्यनाम च वर्णशो विदर्भरूपेण विलिख्य, पुनस्तदधः कोष्ठद्वयेऽपि तथैव विलिखेत् ॥

अथवा एतेषु त्रिषु कोष्ठेषु प्रथमं पूर्वकोष्ठस्य उत्तरपाइवं सुदर्शनप्रथमा-क्षरं विलिख्य, पश्चात्साध्यनाम यावत्परिसमाप्ति विलिख्य, पुनस्सुदर्शनस्य द्वितीयाक्षरं विलिखेत् । अवशिष्टकोष्ठद्वयेऽपि अवशिष्टसुदर्शनाष्टाक्षराण्यपि एवमेव साध्यनामयुक्तानि विलिखेत् । अयं क्रमस्तु पूर्वकोष्ठलिखितन्यायानुसारात् समीचीनः पक्षः । एवं सप्तकोष्ठयन्त्रलेखनप्रकारः । एवं भूर्जपद्मे(पले) वा क्षौमपद्मे वा मसृणतरकर्पटे वा लिखित्वा गुच्छिकीकृत्य लाक्षयाभिवीतं कृत्वा धृते उक्तफलं भवति । भूर्जपत्रं-भुजपत्र । क्षौम-श्वेततासा । मसृणतरकर्पटं-पिवळातापूता (कापूस)-मछुञ्जां पट्ट॑ ॥ लाक्षा-लाखा ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीताणिन्द्रविरचिते
एकविंशः पटलः ॥

॥ अथ द्वाविंशः पटलः ॥

अथ सुदर्शनकल्पोक्तप्रयोगविधिः --

अथ वक्ष्यामि रक्षार्थं दुर्गस्य नगरस्य च ।
ग्रामस्य चाथ राष्ट्रस्य रक्षां सौदर्शनीं पराम् ॥

यस्मिन्प्रदेशे रक्षा तु विधेया मन्त्रिणस्सदा ।
तत्रैवैनां प्रकुर्वीत ऋद्धिदां शौर्यवर्धिनीम् ॥

अष्टदिक्षु खनेत्कुण्डान्हस्तमालप्रमाणकान् ।
मध्ये च लक्षणोपेतान् चतुरश्रांस्त्रिमेखलान् ॥

कर्णिकायोनियुक्तांश्च शुभान्दृष्टिमनोहरान् ।
पूर्वादीशानपर्यन्तं दिक्षु कुण्डेपु च क्रमात् ॥

अग्निमाधाय विधिवत्परिस्तीर्य कुशांकुरैः ।
घटवृक्षोद्भवो वह्निरत्र ग्राह्यश्च सूरिभिः ॥

मन्त्री कुर्यात्क्रमेणैव संस्कारान्योडश क्रमात् ।
घद्देः पश्चात् धृतेनैव जुहुयादृष्टं शतम् ॥

प्रत्येकं च क्रमाद्बृथात्वा अन्तेऽग्नौ विधिवत्पुनः ।
सौदर्शनं महाचक्रं ताम्रपट्टे लिखेत् शुभम् ॥

पुटितं मण्डलं वद्देः लिखित्वा नाम कर्मवित् ।
तद्विर्वत्तमालित्य तद्रन्ध्रेष्वज्ञाप्त्यक्तम् ॥

तदहिः पश्चमालित्य हेतिवीजं च तत्र वै ।

तत्र हेतिवीजमिति फट्कारः । अथवा चक्राद्यायुधाक्षराणि सविन्दुकानी-
त्यर्थः । तद्विष्पडरं (पडारं) विलिख्य, तद्वीजं तत्र विन्यसेत् । तद्वीज-
मिति रंकारः । तद्वहिः पोडशदलपद्मं संलिख्य, देशिकः तत्र तेषु दक्षेषु
ओं नमो भगवते महासुदर्शनाय हुं फट् इत्यस्य वर्णान् विलिखेत् ॥

मध्ये जीवं प्रतिप्राप्य दिक्षु मध्ये खनेच्च तान् ।
समीकृत्य ततः कुण्डान् तदूर्ध्वेषु हुनेच्चदा ॥

अग्निमाधाय विधिना घृतेन ऊहुयात्पुनः ।
पृथक् सहस्रमात्रं तु हुत्वा मध्ये च संयुतम् ॥

त्राक्षणान्भोजयेन्मध्ये त्रितयं च यथेष्पितम् ।
सहस्रं त्रिदिनं वापि भक्तियुक्तः सदक्षिणम् ॥

पथात्समाविशेषत्वामी नो चेत्तन्न शुभावहम् ।
भूतपूर्वमथान्यद्वा रक्षाहीने न संविशेत् ॥

यस्मिन्प्रदेशो रक्षेयं कृता भवति घृद्विदा ।
तत्रैव वर्धते लक्ष्मीः शौर्यसत्ये च नित्यशः ॥

अर्यश्च न बाधन्ते तं देशं वीक्षितुं क्षमाः ।
भूतप्रेतपिशाचाश्च परकृत्याश्च नित्यशः ॥

चोरच्याघमृगाणां च बाधा तत्र न विद्यते ।
तस्माद्यत्नेन मतिमान् रक्षामेनां च कारयेत् ॥

आचार्यषि सतो दद्यात् गोभूम्यादीशं हाटकान् ।
आचार्यं तोपयेदत्त्वात् तस्मिन् लुष्टे शुभं भवेत् ॥

प्रयोगान्तरम्—

भूय एव प्रवक्ष्यामि कुद्रकर्मप्रतिक्रियाम् ।

भस्मसाध्यविधानेन साधितेनैव भस्मना ॥

ब्राह्मे मुहुर्तेऽमायां समुत्थायाचम्य वाग्यतः ।

सितपञ्चस्य पत्रेण कपिलागोमयं शुचि ।

भूम्यामपतितं गृह्ण शुचौ देशे विनिक्षिपेत् ॥

त्रिरात्मेकरात्रं वा यावत् शुष्कं भवेच्छकृत् ।

तावन्निधाय तदगृह्ण कृमिकीटविवर्जितम् ॥

सौख्यारे समादाय गोष्टे देवालयेऽपि वा ।

शुचिना गोमयेनैव मण्डलं चतुरथ्रकम् ॥

कृत्वा निधाय तन्मध्ये संस्पृशेद्वामपाणिता ।

अष्टोत्तरसहस्रेण मन्त्रयित्वाऽग्निना दहेत् ॥

सम्यग्दग्धं समादाय सितभस्म सुनिर्मलम् ।

आलोच्य वर्जयेद्वापान् पूर्ववद्धस्म साधयेत् ॥

तेनापस्मारयक्षादीनपमृत्युं च नाशयेत् ।

इत्येवमाह भगवान् गार्घ्यो नाम महामुनिः ॥

प्रयोगान्तरमत्रैव पुनरेव विधीयते ।

यज्ञगव्यशकुद्दोपाकान्त्यपार्गरोचनाः ॥

क्षीरधूक्षपलाशत्वग्निलघुपञ्चदलादिकम् ।

लक्ष्मीदेवीकुशाद्वासिरसातिलराजिकाः ॥

चन्दनं कुद्दुमं कुष्ठं चचार्कुलसीपुरम् ।

घटस्थैरीदृशैर्द्रव्यैः साधितं भस्ममन्तिम् ॥

क्षुद्रोगश्चमपापमं रक्षाकीर्त्ययुपः परम् ।

गोवालगर्भिणीप्रस्तव्याध्यादिपु च शस्यते ॥

तत्र दोपेति-हङ्कुण्ड मङ्गुञ्जनां । क्रान्ति-विष्णुक्रान्ति । पुरं-द्रव्य-
विशेषः कुञ्जश्चियमं सरसा-दूर्वा-(अशुष्कदूर्वा) वोज्यादूर्वा । इतरत्पूर्वोक्त-
भस्मविधानस्थले स्पष्टार्थम् ।

एवमेवापरं कल्पं पुनरत्र विधीयते ।

त्रहक्षीरतस्त्वचं च सरसादूर्वाविचारोचना-

लक्ष्मीचन्दनविलवकुड़कुमकुशापामार्गराजीतिलान् ।

देवीगुग्गुलुपम्बुष्टुलसीक्रान्तानिशागोमया-

नेकीकृत्य घटेन गव्यमथितं भस्मात्मरक्षाप्रदम् ॥

आत्मनश्चात्मनाथानां रक्षणार्थमयं विधिः ।

एवमादीनि मेध्यानि नवभाण्डे विनिश्चिपेत् ॥

प्रणवेनाग्निमाधाय तमभ्यर्च्य यथाविधि ।

अग्नौ निधाय तद्वाण्डं क्षीरकाष्टुश्च निर्दहेत् ॥

सर्वमौपधजातं तद्वावद्धस्म भवेद्वुधः ।

भृतभस्मनि कर्पूरचूर्णं तत्र विनिश्चिपेत् ॥

सहस्रमयुतं वापि स्पृशंस्तत्र जपेद्वुधः ।

सर्वशक्तिकरं ह्यतत्सर्वरक्षाकरं परम् ॥

श्रीकरं सुखदं वश्यं सर्वरोगनिवारणम् ।

सर्वकृत्याप्रशमनं सर्वपापविनाशनम् ॥

यस्मिन्देशे स्थितं भस्म स देशो निरुपद्रवः ।

धनधान्यसमृद्धिरच सर्वदा सुखदं भवेत् ॥

यो नित्यं धारयेदेतत्सर्वत्र विजयी भवेत् ।

सर्वमायुरवाप्नोति पापेभ्योपि विमुच्यते ॥

तत्र ब्रह्मतरुः - पलाशः । इतरत् पूर्वोक्तस्थले स्पष्टार्थम् । प्रयोगान्तरम्-

कुण्डाष्टम्यां खौ मेपसिहाचापगते खनेत् ।

क्षेत्रमध्ये ऽभिजित्काले शिलां श्वेतामुद्भुखः ॥

गव्ये निक्षिप्य जप्त्वा तां क्षेत्रद्रोहं विनश्यति ।

अथ सुदर्शनविधाने स्थाने हृषीकेशेति प्रयोगप्रसङ्गात् स्थाने हृषी-
केशेति गीतात्रिष्टुप्मन्त्रोपि लिख्यते -

अर्जुन ऋषिः त्रिष्टुप्लक्ष्मदः । विश्वरूपधरो विष्णुर्देवता । मन्त्रपादैः
व्यस्तैस्समस्तैरच पञ्चाङ्गानि ॥

अभीयोमात्मकमरिगदाशार्ङ्गस्वडगीस्सशङ्क्षे-

स्त्रद्वाहुं हलमुसलशूलैस्सदण्डैस्सकुन्तैः ।

शक्त्या पाशांकुशकुलिशटङ्गाग्निभिश्चार्कवहि-

द्योतद्वक्त्रांघ्रिकरसरसिजं तपकार्तस्वराभम् ॥

विष्णुं भास्त्विकरीटं मणिकनकतटीसूतकेयूरहार-

ग्रैवेयोर्म्यादिमुख्याभरणमणिगणोङ्गासिदिव्याङ्गरागम् ।

विश्वाकाशावकाशं विततमयुतादित्यनीकाशमुद्य-

द्याहुग्रन्थग्रनानानायुधनिकरकरं विश्वरूपं नमामि ॥

स्थाने हृषीकेशोत्यादिगीतात्रिष्टुप्मन्त्रः ॥ रक्षाप्रधानोपं मन्त्रः ॥

अथ सुदर्शनपत्ने चोरग्रहरिपुभयध्यंसि चोरनिवृत्तिफलोक्तिप्रसङ्गात् चोर-
निवृत्यादिप्रयोजनकः कार्तवीर्यमन्त्रोपि मन्त्रसारोक्तो योग्यतावशाद्व लिख्यते —

दत्तात्रेय ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीकार्तवीर्यर्जुनो देवता । कृत-
वीर्यसुतः हत् । राजा शिरः । सहस्रभुजमण्डनः शिखा । अवतीर्णः कवचम् ।
हरिस्माकात् नेत्रम् । पालयेत्सकलं मम अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

बाहासाहस्रराजद्वृक्तरशिखोदामकल्पान्तवह्नि-
कूराकारग्रदीपां हुशकलितमहाध्वान्तदन्तावक्षेन्द्रम् ।
कूरं कूरद्वासाकुलविधृतमृगस्तेनवेताळभूत-
व्याळाद्यं स्यन्दनस्थं विवृधमुनिनुतं कार्तवीर्यं नमामि ॥

कृतवीर्यसुतो राजा सहस्रभुजमण्डनः ।
अवतीर्णो हरिस्माकात्पालयेत्सकलं मम ॥

इति द्वार्तिशारणो मन्त्रः ॥ नएद्रव्याकर्षणरक्षाप्रधानोर्यं मन्त्रः ॥

ध्यानमात्रेण रक्षा स्यात्सुमहत्सु भयोर्ब्धिः ।
चोरैर्हैर्तं तथा द्रव्यं सद्यो याति प्रकाशताम् ॥

लक्षजपः । रक्तकमलैः त्रिमधुरसितैः दशांशं पुरश्चरणाहोमः । अ-
पूजा —

वैष्णवपीठे समावाह्य प्रमर्चयेत् । प्रथमं पुरतो दत्तात्रेयं यजेत् । अस्य
वामपाञ्चे गर्गं यजेत् । पुनरङ्गैः प्रथमावृतिः । ऋषिभ्यो नमः । अप्सरोभ्यो
नमः । सिद्धेभ्यो नमः । गन्धर्वेभ्यो नमः । चारणेभ्यो नमः । विद्याधरेभ्यो
नमः । किंपुरुषेभ्यो नमः । किन्नरेभ्यो नमः । ८ इति द्वितीयावृतिः । इन्द्रा-
दिभिस्त्रृतीया । वज्रादिभिश्चतुर्थी । अथ प्रयोगः —

सहस्रमृताकाष्ठैः जुहुयात्क्षीरलोक्तिः ।

आरोग्यायायुपे कान्त्यै धनधान्यसमृद्धये ॥

अमृता-गुलवेळि ॥ प्रयोगान्तरम् —

अपामार्गसमिद्धिस्तु महिपाज्यपरिष्कृतैः ।

नष्ट्रद्रव्यस्य लाभाय सहस्रं जुहुयान्निशि ॥

अपामार्गः-आघाडा । प्रयोगान्तरम् —

घृतलोचितैर्वटेघैः सहस्रसंख्यं जुहोतु संपूज्य ।

शत्रुक्षयाय लक्ष्म्यै तस्करनाशाय सर्वरक्षायै ॥

प्रयोगान्तरम् —

विभीतकद्वमेधैश्च माहिंपाज्यविलोचितैः ।

तस्करादिविनाशाय हुनेदण्ठोत्तरं शतम् ॥

विभीतक-ताडी । प्रयोगान्तरम् —

दोर्भिः पञ्चशतैरपि युगपद्वाणान् क्षिपन्तमनुचिन्त्य ।

प्रजपेन्मन्त्रं मन्त्री रिपुचोराद्यान् क्षणेन नाशयितुम् ॥

अस्य यन्त्रम् —

पट्कोणकर्णिकामध्ये क्षौंवीजं साध्यसंयुतम् ।

कोणेषु चक्रमन्त्रस्य क्रमेणैकैकमक्षरम् ॥

आचक्राद्यमन्त्रांश्च कोणसन्धिषु तद्दद्हिः ।

देसरेष्टपत्रस्य स्वरयुग्मं दलोदरे ॥

चतुरध्वतुगो वर्णान् मन्त्रस्यास्य यथाक्रमम् ।

आवेष्टय व्यञ्जनार्णश्च भूपुराश्रिषु तद्दद्हिः ॥

क्षौंचीजमालिखेदेवं यन्तमेतदुदीरितम् ।

तत्र चक्रमन्तस्येति, सुदर्शनमन्त्रस्येत्यर्थः । आचकाद्यज्ञमिति सुदर्शन-स्पाङ्गमित्यर्थः ॥

अथ कार्तवीर्यार्जुनमन्तरम् —

कार्तवीर्यार्जुनो नाम राजा वाहुसहस्रवान् ।
तस्य संसरणादेव हृतं नष्टं च लभ्यते ॥

इति मन्तः । नष्टद्रव्याकर्णप्रधानोयं मन्त्रः ॥ कार्तवीर्यार्जुनो हृत् । नाम राजा शिरः । वाहुसहस्रवान् शिखा । तस्य संसरणादेव कवचम् । हृतं नष्टं च नेत्रम् । लभ्यते अस्त्रम् । ऋष्यादिध्यानजपपूजादि पूर्ववत् ॥

अथ प्रयोगः —

चोरैहृतस्य द्रव्यस्य स्थानं स्पृष्ट्वा जपेन्मनुम् ।
सद्यः प्रकाशतां याति प्रिदिनाद्वशमेति च ॥

नष्टद्रव्यस्य सिद्धिस्साङ्गपमात्रेण तत्क्षणात् ।
चोरैहृतस्य द्रव्यस्य विनष्टस्याथवा शतम् ॥

तल्लाभाय जपेदेवं कार्तवीर्यं मनुं स्मरन् ।

अथ कल्यान्तरोक्तः कार्तवीर्यमन्त्रोपि प्रसङ्गालिख्यते —

दत्तात्रेय ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । कार्तवीर्यार्जुनो देवता । कार्त-वीर्यार्जुनो नाम हृत् । राजा वाहुसहस्रभूत् शिरः । तस्य संसरणादेव शिखा । हृतं नष्टं च लभ्यते कवचम् । सर्वेरस्त्रम् । ध्यानम् —

* सहस्रवाहुं सशरं सचापं रक्ताभ्यरं रत्नकिरीटकुण्डलम् ।

* अस्मिन् श्लोके पूर्वधीत्तरार्धयोः छन्दोवैलक्षण्यमेव हरयते ।

चोरारिदुषभयनाशनमिष्टं तं ध्यायेन्महावलविजूभितकार्तवीर्यम् ॥

आं कं कार्तवीर्यर्जुनो नाम राजा वाहुसहवान् । छ्रीं तस्य
संसरणादेव हृतं नष्टं च लभ्यते क्रों सहस्रार हुंकट् क्रों ह्रीं आं
इति मन्त्रः ॥

अनेन मन्त्रेण नष्टद्रव्यशेषं वा तदवस्थितस्थलं वा स्पृष्टा जपेत् ।
तस्मादेतदूद्रव्यं च तच्चोरथ्य लभ्यते । द्रव्ये नष्टे सनि तदानीमारभ्य नव-
घटिकायाः पूर्वमेवारम्भणीयो जपः । नो चेन्न फलतीति शिष्टोक्तिः ।
तद्यन्तमपि लिखित्वा तस्य पुगतस्थित्वा जप्ते नष्टद्रव्यसिद्धिः ॥

अथ कार्तवीर्यर्जुनस्य मन्त्रान्तराणि लिख्यन्ते —

दत्तात्रेय ऋषिः । विराट् छन्दः । कार्तवीर्यर्जुनो देवता । ग्रों
बीजम् । नमः शक्तिः । सर्वार्थसिद्ध्यर्थं जपे विनियोगः । छ्रां हृत् । छ्रीं
शिरः । छुं शिखा । छैं कवचम् । इत्याद्यज्ञानि । ओं ग्रों श्रीकार्त-
वीर्यर्जुनाय सर्वार्थसिद्धिं नमः । चोरस्तम्भनकरः ॥

दत्तात्रेय ऋषिः । तिष्ठुप् छन्दः । श्रीकार्तवीर्यर्जुनो देवता । ग्रों
बीजम् । श्रीं शक्तिः । वसुहारिचोरस्तम्भनार्थं विनियोगः । छ्रां हृत् ।
छ्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि । ओं छ्रों छ्रीं कार्तवीर्यर्जुनाय वसुहारि-
चोरान् स्तम्भय स्तम्भय नमः ॥ एतयोर्मन्त्रयोर्ध्यानम् ॥

अव्यात्सर्वभयात्प्रभाकरनिभः प्रद्योतनोद्योतित-
स्वर्णस्तक्षरिवीतकन्धरधरो रक्षांशुकोणीपथान् ।
नानारत्नविभूषितः करसहस्राधार्घचषणासनो
वाणात्तार्घसहस्रवाहुरनिशं भूवल्लभो नः प्रभुः ॥

लक्षजपः ॥ अस्य यन्त्रम् —

आशापले सरोजे दक्षमनु विलसत्तस्य गायत्रिवर्णन्
तिसो भूत्वार्णवृत्तं सकलसुखकरं यन्त्रमानुष्टुभाख्यम् ।

अर्ण मातृकार्णम् । कार्तवीर्याय विङ्गहे सहस्रकराय धीमहि ।
तन्मोर्जुनः प्रचोदयात् ॥

सर्वरोगप्रयोगेषु जसव्यैषा हितार्थिना ।
गायत्रीजपमात्रेण मन्त्रवीर्यं प्रसाधयेत् ॥

आनुष्टुभो जपादेवि नष्टद्रव्यं च सिध्यति ।
मृताश्वोरा भविष्यन्ति तत्त्वान् न तदन्यथा ॥

तद्यन्तस्थापनान्तुणां सर्वरक्षा प्रजायते ।

ओंछ्रोंछ्रींक्ष्रींछ्रुआंह्रींक्रोंहुंफद् श्रींऐक्षमांकार्तवीर्यार्जुनाय सर्वर्थसिद्धि नमः ॥

* इत्यानुष्टुभो मन्त्रः ॥

अथ कार्तवीर्यार्जुनमालामन्त्रस्य(न्तः) --

दत्तात्रेय ऋषिः । गायत्री छन्दः । कार्तवीर्यार्जुनो देवता । दत्तात्रेय-
प्रियतमाय हत् । माहिष्मतीनाथाय शिरः । रेवानदीजलक्रीडातृसाय शिखा ।
हेहयाधिपतये कवचम् सहस्रवाहवे अस्त्रम् ॥

ध्यानम् —

दोर्दण्डेषु सहस्रसमिततरेष्वेतेष्वजस्यं लस-
त्कोदण्डैश्च शैरेष्वद्ग्रनिशितैरुद्यद्विवस्वत्प्रभः ।
घ्रन्धाण्डं परिपूरयन्त्यनिनदैर्गण्डद्वयान्दोक्तिः-
घोतत्कुण्डलमण्डितो विजयते श्रीकार्तवीर्यो विभुः ॥

* इति सप्तविंशत्यर्णो मन्त्र इति युक्तः पाठः ।

ओं नमो भगवते कार्तवीर्यर्जुनाय हेहयाधिपतये सहस्रकवचाय
 सहस्रकरसदशाय सर्वदुष्टान्तकाय सर्वशिष्टेष्टाय सर्वत्रोदधेरागन्तुकान् अस्मद्द्वसु-
 लुंपकान् चोरसमूहान् स्वकरसहस्रैर्निवारय निवारय * रुज्व रुज्व पाशसहस्रैर्वन्ध-
 वन्ध अंकुशसहस्रैराकुण्डाकुण्ड स्वचापोद्दतवाणसहस्रैर्भिन्त भिन्त स्वहस्तोद्दत-
 खङ्गसहस्रैछिन्त छिन्त स्वहस्तोद्दतमुसलसहस्रैर्मर्दय मर्दय स्वशङ्खोद्दतनाद-
 सहस्रैर्भीय भीय स्वहस्तोद्दतचक्रसहस्रैः कृन्तय कृन्तय त्रासय त्रासय
 गर्जय गर्जय आकर्ष्याकर्ष्य मोहय मोहय मारय मारय उन्मादयोन्मादय
 तापय तापय विदारय विदारय स्तम्भय स्तम्भय जूम्भय जूम्भय मारय
 मारय वशीकुरु वशीकुरु उच्चाटयोच्चाटय विनाशय विनाशय दत्तात्रेय
 श्रीपादप्रियतम कार्तवीर्यर्जुन सर्वत्रोदधेरागन्तुकामान् अस्मद्द्वसुलुम्पकान्
 चोरसमूहान् समग्रमुन्मूलयोन्मूलय हुंकट् स्वाहा ॥

अनेन मन्त्रराजेन सर्वकर्मणि साधयेत् ।

त्रिसहस्रं जपः प्रोक्तः (मालामन्त्रस्य सिद्धये) ॥

मालामन्त्रजपाद्वौरान् मर्ति चापि विशेषतः ।

क्षपयेत् क्षोभयेचैवोच्चटयेन्मारयेत्था ॥

वशयेत्तत्कणादेव त्रैलोक्यमणि मन्त्रवित् ।

अथ श्रीकराणाधरविधानमुच्यते —

घामदेव ऋषिः । पङ्किश्छन्दः । हरिदेवता । भीय भीय हुं हत ।
 त्रासय त्रासय हुं शिरः । प्रमर्दय प्रमर्दय हुं शिखा । प्रध्वंसय प्रध्वंसय
 हुं कवचम् । रक्ष रक्ष हुं अखम् ॥ अथाक्षरन्यासः —

* रुज्वरुज्वेत्यत्र रोधय रोधयेति, वन्धवन्धेत्यत्र वन्धय वन्धयेति, आकुण्डाकुण्डेत्यत्र
 आकुण्डयाकुण्डयेति, भिन्त भिन्तेत्यत्र भिन्धि भिन्धीति च पाठो युक्तस्यादिति भाति ॥

मूर्धाक्षिकण्ठहृदयोदरसोरुजद्वा-

पादद्वयेषु लिपिशो न्यसतु स्वदेहे ।
विप्रादिकान् मुखकरोरुपदेषु वर्णन्
चक्रादिकानपि करेषु तत्स्तदस्त्रात् ॥ ८

अस्यार्थः — 'पूर्वं मूर्धक्षीत्याद्युक्तस्थानेषु अष्टौ वर्णन् क्रमेण न्यस्त्वा,
पुनर्विप्रादिकानित्यस्यायमर्थः । उं ब्राह्मणेभ्यो नमः । तिं क्षत्रियेभ्यो नमः ।
एं वैश्येभ्यो नमः । श्रीं शशेभ्यो नमः । इति मुखकरोरुपदेषु, कं चक्राय
नमः । रं शह्वाय नमः । स्वां गदायै नमः । हां पद्माय नमः । इति
चतुर्मुजमात्मानं ध्यात्वा तत्त्वात्करेषु न्यसेदिति ॥

दुग्धाद्विधद्वीपवर्यप्रविलसितसरोद्यानकल्पद्रुमाधो

भद्राभ्योजन्मपीठोपरिगतविनतानन्दनस्कन्धसंस्थः ।

दोर्भिर्विभ्रद्रथाङ्गं सदरमध गदापङ्गजे स्वर्णवर्णो

भास्वन्मौलिर्विचित्राभरणपरिगतः स्याच्छ्रुये वो मुकुन्दः ॥

उच्चिष्ठ श्रीकर स्वाहा इति मन्त्रः । ऐश्वर्यप्रधानोयं मन्त्रः । अष्टलक्षजपः ।

श्रीदुग्धबृक्षोत्थसमिद्धिरव्जैः साज्येन दौर्घेन च सर्पिणा च ।

साज्येन दौर्घेनेति आज्यसित्तेन क्षीरान्नेत्यर्थः । श्रीबृक्षं-विन्वम् ।
एतैरष्ट्रव्यैर्दशांशं पुरश्चरणाहोमः ।

अथ पूजाविधिः —

वैष्णवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । श्रीय० मत्य० धृत्य० कान्त्य० इति
दिक्फप्त्रेषु, वासुदेवाय० सङ्कर्षणाय० प्रद्युम्नाय० अनिरुद्धाय० इति कोणगेषु
पत्रेषु समर्चयेत् । देवस्य वामदक्षिणयोः पार्श्वयोः शह्वनिधये० पुष्प(पञ्च)निधये०
इति, विष्वकूसेनं च देवस्य वामपाश्वे० पुनरिन्द्रादीन् संयजेत् ॥ ९

अथ प्रयोगः --

दूर्वा घृतप्रसित्कां जुहुयादयुतं नरस्तु हुतशिष्टैः ।
आज्यैश्चरुमुपयुञ्ज्यादध्यादूगुरवे च दक्षिणां शत्र्या ॥

परिभोजयेच्च विप्रान् तेषु दिनेषु स्वशक्तिर्भवत्या ।
अपमृत्युरोगपापान् विजित्य स तु दीर्घमायुराग्नोति ॥

दूर्वाभिराज्यैश्चरुणा च हुत्वा तत्संपातमुपयुञ्ज्यादित्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

अनुदिनमादित्यमुखः प्रजपेदूर्ध्वीकृतस्ववाहुयुगः ।
तस्य गृहेऽन्नसमृद्धिश्चिराय सज्जायते सुपुष्टतरा ॥

अथ श्रीकरामाक्षरमन्तप्रसङ्गात् श्रीकरलक्ष्मीनारायणमन्त्रोपि लिख्यते-

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । लक्ष्मीनारायणो देवता । श्रामित्यादि
पठङ्गम् । अथवा, ओं लं पुण्डरीकाक्षपरमेश्वराय नमः हृत् । ओं क्षमीं सकल-
सुखसीभाग्यनिधये शिरः । ओं नां वाञ्छितसिद्धिप्रदाय नमः शिखा ।
ओं रां अखिलदुःखशमनाय नमः कवचम् । ओं यं आनन्दसुन्दरलक्ष्मीपतये
नमः नेत्रम् । ओं नां लक्ष्मीनारायणाय नमः अस्त्रम् । ध्यानम् —

लक्ष्मीचारुकुचद्वन्द्वकुमाङ्कितवक्षसे ।
नमो लक्ष्मीपते तुभ्यं सर्वाभीष्टप्रदायिने ॥

ध्यानान्तरम् —

हस्तेविंश्रत्सरसिजगदाशहृचकाणि विद्यां
पद्मादर्शीं कनककलशं मेघविद्युद्विलासम् ।

वामोचुञ्जस्तनमविरुद्धाकल्पमाशेषमोहात्

एकीभूतं वपुरवतु नः पुण्डरीकाक्षलक्ष्मयोः ॥

ओं एं श्रीं ह्रीं कीं लक्ष्मीनारायणाय नमः इति चतुर्दशाक्षरो मन्त्रः ।
ऐश्वर्यप्रधानोर्यं मन्त्रः ॥

अथ वराहमन्तविधानमुच्यते —

भार्गव ऋषिः । अनुष्टुप छन्दः । श्रीवराहो देवता । हुं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । एकशृङ्खाय हृत् । व्योमोत्काय शिरः । तेजोधिपतये शिखा ।
विश्वरूपाय कवचम् । महादंष्ट्राय अत्तम् । अथवा मन्त्रवर्णेरेवाङ्गानि कुर्यात् ।
ओं नमो भगवते हृत् । वराहरूपाय शिरः । भूर्भुवस्स्वःपतये शिखा ।
भूपतित्वं मे कवचम् । देहि मे दापय स्वादा अत्तम् । ध्यानम् —

जानोरापादमुद्गत्कनकमिव हिमप्रख्यमाजानुनाभेः

कण्ठादानाभिवह्निप्रभमथ शिरसशागलं नीलवर्णम् ।
मौलेन्द्र्योमाभमाङ्कं करलसदरिशङ्कासिखेटं गदाख्या-
शक्तीष्टाभीतियुक्तं प्रणमत वसुधोल्लासिदष्ट्रं वराहम् ॥

ध्यानान्तरम् —

सजलाभ्युवाहनिभमुद्यतदोःपरिवं धराधरसमानतनुम् ।

सितदंष्ट्रिकाधृतशुरं त्वथवा प्रविचिन्तयेत्सपदि कोलममुम् ॥

ध्यानान्तरम् —

हेमप्रख्यं पार्थिवे मण्डले वा नीहारामं नीरजेऽग्नेत्तदाभम् ।

वायोः कृष्णं द्युप्रभं वा दिविस्थं क्रोडं व्याप्तं सत्यसंस्थं यजेद्वा ॥

अस्यार्थः — याथिवमण्डलं चतुरश्रम् । तस्मिन् वराहमूर्ति स्वर्णप्रभारूपं
वा ध्यायेत् । आर्ये अर्धचन्द्राकारे हिमामं वा वराहं ध्यायेत् । अग्नेर्मण्डले

त्विकोणे अग्न्याभं वा ध्यायेत् । वायोर्मण्डले पटकोणे कृष्णवर्णं वा ध्यायेत् ।
आकाशमण्डले घृताकारे घृतप्रभं वा ध्यायेत् ॥ इति ॥

ॐ नमो भगवते वराहरूपाय भूर्भुवस्स्वः पतये भूपतित्वं मे देहि * ददापय
स्वाहा । इति मन्त्रः । लक्षजपः । त्रिमधुरसिक्तेः पद्मैः दशांशं पुरथरणाहोमः ।
घृतमधुगुडमिश्रं त्रिमधुरसंज्ञं भवति ॥

ध्यानादपि धनसिद्धिः मन्त्रजपाचाधनो भवेत्सधनः ।
जपहुतपूजाविधिभिः मंकु नरो धनधरेन्दिरवान्यात् ॥

अथ पूजाविधिः—

अष्टपत्रमथ पब्मुद्गतत्कर्णिकं विधिगदारचय च ।
मण्डले रविसदस्तरांनिभं सुकरं यजतु तत्र सिद्धये ॥

अस्यार्थः—प्रथममष्टपत्रं पद्मां, तत्कर्णिकामध्ये हूँ इति, तदन्तस्साध्यनाम
विलिखेत् । केसरेपु स्वरद्धन्दं, दलमध्ये वराहमन्त्रस्य चतुरथतुरो वर्णान्
अन्त्ये पञ्च च, तद्विः कादिवर्णेष्टयेत् । तद्विशतुरथं तत्कोणेपु हूँ इति
वराहवीजम् । हकारपष्टस्वरत्रिन्दुभिः वाराहं वीजम् । अस्मिन्मण्डले वैष्णव-
पीठं संपूज्य तत्र समावाहा छक्रमूर्ति यजेत् । प्रथमं चतुर्भिरङ्गैः चतुर्षु
दिक्षु अत्यैर्विदिक्षु च, उर्ध्वमधथ संयजेत् । इति प्रथमावृतिः । चक्राय०
शह्नाय० कृपाणाय० सेटाय० गदाय० शक्तय० वराय० अभयाय० ८ इति
द्वितीयावृतिः । इन्द्रादिभिस्तृतीया ॥

* पुनः कोलखावयवसितान् देवान्परिपूजयेत् । दंष्ट्रायां तु सशैलवन-
नगराण्यापगायै श्रीवसुवायै नमः इति पूजयेत् । पुनर्देवस्य हुंकृतौ वामीश्वर्यै

* ददधातोरपि अनिटि सेटि वा ददापय इति रूपसिद्धिः चिन्तनीया । अतः देहि
दापय हत्येव पाठो युक्त इति भाति ॥

नमः इति पूजयेत् । श्वसिते अनिलाय नम इति, रवये शशिने इति दक्षिण-
वामयोर्वाह्नोः, अष्टभ्यो चसुभ्यो नम इति कुक्षौ ॥ तत्रतु,

धरःथ्रवस्तथा सोम आपोग्निर्वायुरेव च ।

प्रत्यूपथ प्रभासश्च वसवोप्तौ समीरिताः ॥

पूर्वदिग्भ्यो नम इति श्रुतिपथे । अश्विभ्यां नम इति द्यशोः । ब्राह्मणेभ्यो
नम इति पादयोः । हरये नम इति हृदये । शङ्कगय नम इति मुखे । एवं
संपूजयेद्वराहम् ॥

अथ फलविशेषावास्यर्थं ध्यानविशेष उच्यते --

ध्यातस्सन्भूगृहेसौ भुवमतुलतरां वारुणे शान्तिमुच्चै-

राग्नेये वश्यजूत्यादिकमनिलपुरस्थोयमुच्चाटनादीन् ।

रक्षां व्योम्नोरिभूतग्रहविषदुरितेभ्योऽनिलाम्न्योस्तु पीडां

युध्दे वह्नीरयोर्वै जयमपि सुतरां संविधत्ते वराहः ॥

अस्यार्थः — भूगृहे ध्यातो वराहो भुवं दद्यात् । वारुणमण्डले ध्यातः
शान्तिं दद्यात् । आग्नेयमण्डले वश्यजूत्यादिकं, अनिलपुरस्थो ध्यातः उच्चाटना-
दिफलं दद्यात् । व्योममण्डले ध्यातः अरिग्रहविषदुरितेभ्यो रक्षां दद्यात् ।
अनिलाम्न्योश्च पीडां दद्यात् । अनिलाग्निमण्डलपट्टकोणवहिस्त्रिकोणवह्नीरयोर्युद्धे
विजयं दद्यात् । वह्नीरयोर्मण्डलं त्रिकोणवहिष्टटकोणम् । तत्र, जूर्तिरिति रोगः ॥

अथ प्रयोगान्तरम् —

हरिस्थैऽक्षेष्ठशामथ सितरुचौ कोलवपुषा

सितां गव्यैस्सर्वैर्युजमयुतजसामपि शिलाम् ।

उदग्वक्त्रो मन्त्री मनुजपरतः स्थापयतु ता-

मये नः क्षेत्रेषु द्रुतमरिनिरोधं शमयति ॥

सितां गच्छैरिति, दशपलमितां विल्वादिपत्रस्यामित्यपि योज्यम् ।
अस्यार्थः— सिद्धमासे, शुक्लाष्टम्यां शुक्रां शिलामादाय कोलरूपं स्वात्मानं
ध्यात्वा, पञ्चगच्छैर्युतामयुतं वराहमन्त्रेण तच्छिलां जस्ता उद्घवक्त्रो मन्त्री
मनुं जस्ता स्थापयेत् क्षेत्रेषु । शत्रुणा क्षेत्रविरोधो न क्रियते ॥

प्रयोगान्तरम् —

भौमे वारेऽथ भानूदयमनु जपवान्संगृहीत्वा मृदंशं
कालात्मा वेरिरुद्धादपि च कुतलतस्तं च कृत्वा गुणांशम् ।
एकं जातौ विलिम्प्यात्पुनरपरतरं पानपात्रे तथान्यत्
तोये तस्मिन्सदुग्धे प्रतिपचतु हविससंस्कृते हव्यवाहे ॥

आराध्य चाष्टोर्ध्वशतप्रमाणं साज्येन मन्त्री हविपाऽथ तेन ।
सप्ताखारं ऊहुयाद्यथावत् क्षेत्रोत्थितापत्प्रशमं प्रयाति ॥

अस्यार्थः— अङ्गारकवारे द्विष्ठोदयादनन्तरं शत्रुनिरुद्धक्षेत्राद्वा कुक्षेत्राद्वा
वराहमन्त्रं जपन् मृदं गृहीत्वा स्वात्मानं कोलरूपं ध्यात्वा, तां मृदं त्रिधा
विभज्य एकांशं जातौ पाकस्थले विलिम्प्यात् । अपरांशं पाकपात्रे
विलिम्प्यात् । तृतीयांशं तोये विनियोजयेत् । तेन तोयेन सदुग्धेन हविः
संस्कृतेऽग्नौ पचतु । तेन हविषा आज्ययुक्तेन अष्टोर्ध्वशतप्रमाणेन सप्तभौमवारं
ऊहुयात् । क्षेत्रोत्थितापत्प्रशमं शत्रुनिरुद्धक्षेत्रे तच्छान्ति च प्राप्यतीत्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

भृगुवारे च मुखेद्वः संगृह्य मृदं हविससमापाद्य ।
ऊहुयादीरितविधिना वलिमपि दधान्महीविरोधेषु ॥

हुतक्रियैवं दिवसैश्च सप्तभिः प्रणाशयेद्भूमिविवादसङ्कटम् ।
परेतवेताळपिशाचडाकिनीसमुत्थितां वा विकृतिं विधिस्त्वयम् ॥

अस्यार्थः — शुक्रवारे उदयकाले साध्यक्षेत्रात् मृदं संगृह्य पूर्ववत्
तद्विलोलितं हविः सम्पाद्य, वराहमन्त्रेण जुहुयात् । शत्रुभिः भूविवादपीडा
न जायते । अनेनैव पिशाचादिनिवृत्तिश्च ॥ प्रयोगान्तरम् —

विलोङ्गं तामेव मृदं च दुर्घे हुनेत् धृते वाऽष्टयुतं सहस्रम् ।
द्विमण्डलादेव मही महार्घ्या सान्मन्त्रिणोस्यैव तु निस्सप्तना ॥

अस्यार्थः — साध्यक्षेत्रात् मृदं गृहीत्वा दुर्घे वा धृते वा विलोङ्गं
तेनाष्टोत्तरसहस्रं जुहुयात् । एवं मण्डलद्वयं हुनेत् । तेन साध्यमही महार्घ्या
निस्सप्तना च अस्यैव साधकस्य वशीभवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

नृपतरुसमिधामयुतं मन्त्रेणानेन यो हुनेन्मन्त्री ।
गृहयात्ताऽस्य न सीदेत् क्षेत्रादिकमपि च वर्धयेत् क्रमशः ॥

नृपतरु-विकासां दैत्या,

प्रयोगान्तरम् —

अष्टोर्ध्वशतं मन्त्री दिनशो यो वा जुहोति शालीभिः ।
स तु वत्सरेण रुचिरं विराजते त्रीहिपुञ्जपूर्णगृहः ॥

शाली-धान्यविशेषः ॥

प्रयोगान्तरम् —

मन्त्रेणानेन सर्पिञ्जुहुत दशशतं मण्डलात्स्वर्णसिद्धिः
स्याद्वक्तेनाञ्जलिन्या अपि कुसुमसहस्रेण वा वाससां च ।
अञ्जलिनी-कृष्णवृषभास्त्रं ख. सोदु-त्रिमधुरम् ॥

लाजानां कन्यकाया अपि च मधुमतां होमतो वाञ्छितायाः
सिद्धीरक्तोत्पलानामपि मधुरुजां स्याद्भुताच्छ्रीस्समग्रा ॥ इति ॥

तत्र मधुरयुजां मधुसिक्तानामित्यर्थः ॥ केवललाजानां होमतः कन्य-
कायाः सिद्धिः । रक्तोत्पलं पुष्पविशेषः । अयमपि होमः सहस्रसंख्याकः ॥

अथ वराहयन्त्रविधानमुच्यते —

हुं इति वराहीजम् ॥

तरेऽमुमपि लिखित्वा तद्वाह्येऽनलपुरं समापुटितम् ।
तद्वाह्यके चतुर्दलमध्यं स्यात्तद्वहिस्तथाएदद्वम् ॥

वाह्ये पोडशपलं मण्डलमाखण्डलीयमपि वाह्य ।
सूकरबीजे साध्यक्षेत्राख्यां चक्रमन्त्रमन्त्रिषु च ॥

रन्त्रेष्वज्ञमनुनपि दलमूलेऽष्टार्णकेसराणि लिखेत् ।
अष्टावट्टौ दलमनु सूकरमन्त्रस्य चाक्षरान् क्रमशः ॥

अन्त्येऽवशिष्टमक्षरमथाएपत्रे स्वरात्यकिञ्चलके ।
वर्णात्मितुरथतुरस्तथाएमे पञ्च चालिखेत्पत्रे ॥

व्यञ्जनकिञ्चलकेऽन्त्ये द्वौ द्वौ त्रयमन्त्यके दले विलिखेत् ।
तारमहीकालाणिः प्रवेष्येत्साध्यवर्णपरिपुटितैः ॥

तद्वाह्ये मनुवर्णविंदभिताभिश्च साध्यपदलिपिभिः ।
क्षमाविम्बचतुष्कोणे गर्भकसाध्याक्षरं च भूबीजम् ॥
अष्टसु शूलेषु तथा वाराहं वासुषेन संपृक्तम् ॥

अस्यार्थः—प्रणवं विलिख्य तस्योदरे हुं इति विलिखेत् । पुनस्तारस्य
षहिः पद्मकोणं विलिखेत् । तद्वहिश्चतुर्दलं विलिखेत् । तद्वहिरएदलं, तद्वहिः
पोडशदलं, तद्वहिर्वृत्तचतुष्पयं, तद्वहिः चतुरश्च विलिखेत् । पुनः प्रणवान्तस्मित-

हुंपदस्योदरे साध्यक्षेत्रस्य नाम, एतत्क्षेत्रपतित्वं मे कुर्विति (देहीति) विलिखेत् । साध्यक्षेत्रस्यानुदेशे भूपतित्वं मे कुर्विति (देहीति) विलिखेत् । कोणद्वन्द्वस्यान्तराले सूकरमन्त्रस्याङ्गानि पञ्च विलिखेत् । पुनश्चतुर्दलमूले वैष्णवाष्टाक्षराणि द्वौ द्वौ विलिखेत् । दलमध्ये सूकरमन्त्रस्य अष्टाक्षराणि अष्टशो विलिखेत् । पुनरवशिष्टमेकमक्षरमपि चतुर्थं दले विलिखेत् । पुनरन्त्ये पोडशपत्रे दलमूले कादिवर्णान् द्वौ द्वौ विलिखेत् । अवशिष्टं मा लिखेत् । पुनर्दलमध्ये सूकर(मन्त्र)वर्णान् द्वौ द्वौ विलिखेत् । अवशिष्टमेकमक्षरमपि अष्टमे दले विलिखेत् । वहिर्वृत्तचतुष्टयं विलिख्य, प्रथमे वृत्ते प्रणवं साध्यनामाक्षरद्वन्द्वैः पुटित्वा वेष्टयेत् । द्वितीये वृत्ते ग्लौ इत्यनेन मही-चीजेन साध्याक्षरपुटितेन वेष्टयेत् । तृतीये वृत्ते हुं इत्यनेन कोलबीजेन साध्याक्षरपुटितेन वेष्टयेत् । चतुर्थं वृत्ते मन्त्रवर्णैः साध्यक्षेत्रनामानि पुटित्वा विलिखेत् । पुनस्तद्विश्वतुरथकोणेऽपु ग्लौ इति बीजं विलिख्य एतस्योदरे साध्यनाम विलिखेत् । पुनश्चतुरथकोणाग्रे अष्टशूलानि विलिखेत् । तेषां चतुर्णामुदरे वासुर्यं बीजं विलिखेत् ॥

अथ लेखनद्रव्यं लेख्यपद्विशेषशोच्यते —

लाक्षाचन्दनकुमलघुकर्पूरैः सरोचनैर्विलिखेत् ।
गोशकुदम्भोयुक्तैलेखिन्या हैमया दिने प्रवरे ॥

अस्यार्थः — लाक्षादिद्रव्यैर्मिळितैर्विलिखेत् । लाक्षा-जतु । क्षौमाख्ये शुभ्रदुक्षले चेदेतैर्द्रव्यैः विलिखेत् । स्वर्णादिपद्वे चेत् स्वर्णलेखिन्या उक्त-द्रव्यसिक्तया विलिखेत् ॥

अथ स्वर्णादिपद्विशेषश तस्मिन् लिखिते फलविशेषशोच्यते —

सौवर्णे राज्यसिद्धि रजतकफलके ग्रामसिद्धि च ताग्रे
साहस्रस्वर्णसिद्धि भुजदललिखितं चाशु संहारयात्राम् ।

क्षौमे लाभं धरायाः पिचुतरुफलके कार्यसिद्धिं निजेण
यन्त्रं संजसिकलसं घृतहुतघृतसंपातपातं करोति ॥

अस्यार्थः — भुजदक्षं काकसवत्पत्रविशेषः । पिचुतरुः निम्बः । क्षोमं-
शुभ्रताफता । उक्तपट्टविशेषे लिखित्वा जस्वा मन्त्रेणाजयाहुर्ति यथाशक्ति
कृत्वा तत्संपातेन पट्टं संसिञ्चेत् । तस्मात् उक्तफलं भवतीत्यर्थः ॥

यन्त्रस्थापनप्रकार उच्यते —

मन्त्री समास्थाय वराहरूपं साध्यप्रदेशे निखनेच्च यन्त्रम् ।
स्थिराख्यराशावभिवाह्य कोलमङ्गानि दिक्षु क्षिप्तां यथावत् ॥

अस्यार्थः — साधकः स्वमात्मानं वराहरूपं ध्यात्वा साध्यक्षेतस्य
स्थिराशिस्थाने निखनेत् । तत्र आवाहनं च कृत्वा यन्त्रस्य दिक्षु विदिक्षु च
मन्त्रस्याङ्गानि कुर्यात् शरीरे यथा । तत्राङ्गचतुष्टयं दिक्षु पञ्चमं.विदिक्षु कुर्यात् ॥

अस्यैव मन्त्रस्य प्रयोगान्तरम् —

यन्त्रममुं रक्षायै रोगग्रहवैकृतेषु जन्तूनाम् ।
संजप्त्य शिरसि बध्यात् सतु नीरोगस्त्वयत्नतो भवति ॥

अथ मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण वाराहमन्त्रस्य पुरश्चरणादिविधि-
लिख्यते —

विलवघृक्षं स्पृशन्नित्यं जपेन्मासं सहस्रकम् ।
दशांशं ऊहुयादब्जैः पुरश्चरणवानभवेत् ॥

अथ प्रयोगः —

विवादक्षेत्रमासाध तस्य जन्मदिने दिने ।
तत्रासीनो जपेन्मन्त्रमष्टोचरसहस्रकम् ॥

एवं कृतवतस्तस्य भूविवादो विनश्यति ।

प्रयोगान्तरम्—

आत्मानं मेरुसदृशं वराहं चिन्तयन् जपेत् ।
अङ्गारवारे यः क्षेत्रं सप्तकृत्वः प्रदक्षिणम् ॥

कृत्वा मृदं तु संप्राश्य तस्य श्रेत्रं भविष्यति ।

प्रयोगान्तरम्—

नित्यं भूमि सृष्टश्चन्मन्त्रं जपेदृष्टसहस्रकम् ।
विन्दते महतीं भूमिमसपत्नामकण्टकाम् ॥

पंगुवारे तथा प्रोक्तं रविवारे विशेषतः ।
जपेत्प्रतिष्ठाकामस्तु महतीं भूमिमाप्नुयात् ॥

नित्यमृष्टसहस्रं तु यो जपेद्वरिमर्चयन् ।
महतीं श्रियमाप्नोति भुवो राजा भविष्यति ॥

प्रयोगान्तरम्—

हस्तयोस्तु जलं गृह्ण जपेदक्षरसंख्यया ।
मुखे तु प्रक्षिपेनित्यं मुखश्रीशं भविष्यति ॥

अथ वराहमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तः तत्प्रयोगविशेषोपि लिख्यते—

लक्ष्मो होमो जपान्ते स्याद्वैश्वैव सपायसैः ।
सप्तद्वीपानवाप्नोति नात्र कार्यं विचारणा ॥

अस्यार्थः—पञ्चगच्छैः पायसैश्च हुनेदिति ॥

प्रयोगान्तरम्—

दधिमध्याज्यसिक्ताश्च चतुरंगुलसंमिताः ।

गङ्गाचीरषसाहस्रं हुनेवा धिर्नश्यति ॥

आप्रपणेः हुनेभित्यं उपरथान्तिर्भविष्यति ।
एते महावराहोक्ताः प्रयोगाः ॥

अथ वराहाष्टाक्षरविधिः कल्पान्तरोक्तोत्र लिख्यते—

ब्रह्मा ऋषिः । जगती छन्दः । वराहो देवता । ओं हूत् । भू
शिरः । वराहाय शिरा । नमः काचम् । ओं भूराहाय नमः अखम् ।
ध्यानम् —

कृष्णाङ्गं त्वतिनीलरथतन्त्रिनं पद्मस्थित स्वाङ्ग-
क्षोणीशक्लिष्टमुदात्वाहुभिरथो शङ्खं गदामर्घ्युजम् ।
चक्रं विभ्रतमुग्रकान्तिमनिशं देव वराह भजे
भूलक्ष्मीरतिकान्तिभिः परिवृत्तं चर्मासिसन्दीपिभिः ॥

ओं भूराहाय नमः । इति मन्त्रः । ऐश्वर्यप्रधानोय मन्त्रः ।
पूजादिकं महावराहोक्तमत् ॥

अथ वराहैकाष्टरमन्त्रोपि कल्पान्तरोक्तोत्र लिख्यते —

भार्गव ऋषिः । गायत्री छन्दः । वराहो देवता । हां हूत् । हीं
शिरः । इत्याद्यज्ञानि । हूं इति मन्त्रः । हकारपष्टस्परविन्दुभिरयं मन्त्रः ।
ध्यानजपपूजादिकं पूर्वगत् ॥

अथ वराहमन्त्रशसङ्गात् भूलाभकलप्रदत्वसामान्यात् क्षेत्रस्य पतिनेत्यस्य
मन्त्रस्य यन्त्रमपि कल्पान्तरोक्तमत्र लिख्यते —

कर्णिकायां कोलगर्भं तार साध्यसमन्वितम् ।
चक्रमन्त्र कोणपट्टके तदङ्गानि च सन्धिषु ॥

अष्टपत्रे केमरोददृष्टार्णद्वयर्णके ।
क्षेत्रस्येत्यादिसूक्तस्याप्यर्धमर्धमृचां क्रमात् ॥

धरामन्त्रेण संवेष्टय वाह्ये मातृक्याऽपि च ।
भूपुराश्रिष्ठु भूरीज दिक्षु हूर्णीजमालिखेत् ॥

क्षेत्रस्येत्यादिसूक्तस्य यन्त्रमेतत् शुभे दिने ।
ताम्रपट्टे समालिख्य स्वर्णसूच्या यथाविधि ।
स्थापित भग्ने यद्वा क्षेत्रे वा नगरेऽपि वा ॥

देशे वा तत्र वर्धन्ते दिनशस्सर्वसम्पदः ।
गजाश्नधेनुमहिपीड्यपमेपखरादिभिः ॥

धनधान्यधराध्यक्षगासोरत्नविभूषणैः ।
आह्वादयन्ती प्रिभवैरन्यैश्च स्यात्मदा रमा ॥

अस्यार्थः — प्रथम पट्टकोण गिलिख्य तन्मध्ये प्रणां तन्मध्ये हूमिति वराहीज तन्मध्ये साध्यनामादि, पट्टसु कोणेषु सुदर्शनपडण्ठ कोणसन्धिषु सुदर्शनपडङ्गानि, तद्विरष्टदङ्ठं पञ्चं गिलिख्य, तस्य केमरेषु वैष्णगाषाक्षरस्यै-कैकमक्षर च, प्रागुक्तनराहाष्टरस्य एकैकमक्षर च विलिखेत् । एुर्नद्वलमध्येषु प्रागुक्तनराहमन्त्रस्य वर्णान् चतुरश्चतुरो गिलिख्य अग्नशिष्टमेकमप्यष्टमे गिलिख्य, तद्विष्वृत्तद्वय गिलिख्य, प्रथमे वृत्ते ओ ह्रीं ग्लौं नमो भगवत्यै धरण्यै धरणिधरे धरे स्वाहा ग्लौं ह्रीं ओ ॥ इत्यनेन धरामन्त्रेण वेष्टयेत् ॥ द्वितीये वृत्ते मातृक्या संवेष्टय, तद्विश्वृत्तशकोणेषु ग्लौवीजं दिक्षु वारादं वीजं हूमिति गिलिखेत् इति ॥

अथ वराहमन्त्रप्रसंझात् सम्प्राराहीमन्त्रोऽपि कर्त्त्वान्तरोक्तोऽल लिख्यते-

ईश्वर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीस्वमवाराही देवता । ऐ
बीजम् । हीं शक्तिः । ठठठ स्वाहा कीलकम् । ऐ हृत् । नमो वाराहि
शिरः । अधोरे शिरा । स्वमे कवचम् । ठठठ नेत्रम् । स्वाहा अस्त्रम् ।
एतैरेव पदैः कटिकण्ठगण्डश्रोतनेत्रमूर्धसु न्यसेत् । ध्यानम् —

नीलञ्जनगिरिश्यामां मणिरत्नविभूषिताम् ।
अश्वारूढां च वाराहीं पाशाङ्कुशधरां शिवाम् ॥

कामरूपां महादेवीं रङ्गखेटकधारिणीम् ।
चतुर्भुजां तीक्ष्णदण्डां दंभ्राग्रस्थवसुन्धराम् ॥

दुष्टसंहरणोद्युक्तां साधकानां वरप्रदाम् ।
चिरं निरन्तरं भक्त्या समुपासे सनातनीम् ॥

ऐ हीं नमो वाराहि अधोरे स्वप्ने ठठठ स्वाहा ॥

इति अष्टादशार्णो मन्त्रः ॥

शृणु नारद तत्वेन साधना यादशी भवेत् ।
सोपवासशशुचिर्भूत्वा कृष्णस्यैकतमे तिथौ ॥

पूजयेदेवदेवेशीं नैवेद्यं च निवेदयेत् ।
ततो जपं प्रकृत्वा अष्टोत्तरसहस्रकम् ॥

समाहितमना भूत्वा तत्सिसद्वश साधयेत् ।
भूतं भव्यं भविष्यत्सर्वं सा वक्ति तस्य च ॥

सा दापयति साध्यस्य सप्नेषुक्त्वा मनोगतम् ।

प्रार्थनाप्रकारः —

नमस्ते स्वप्नवाराहि स्वप्ने कथय मे रिषोः ।
महाभर्यं च जनय भक्ते मयि कृपां कुरु ॥

प्रसद्य पीडयेत् क्षिप्रं यो यथा साध्यते मया ।
पाशबद्धं नुद क्षिप्रं चित्तमाकर्षयांकुशात् ॥

दुःखं वारय खेटेन मदीयमतिदुस्तरम् ।
छिन्धि नः रुज्जतो मृत्युं कथयस्व शुभाशुभम् ॥

स्वयमागत्य नः साध्यः प्रणभ्याजां करोत्यम् ।

इति प्रार्थनाप्रकारः ॥

अथ प्रयोगः —

भूर्जे वा ताम्बूलदले वा विद्याशुन्मत्तरसेन वशपदसहितां लिखित्वा
हृदये विन्यस्य पुष्पादिनाऽभ्यर्थ्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा महाजगालाप्रयोगेण
तन्मर्यं कृत्वा वामपादेनाक्रम्य त्रिसन्ध्यमष्टोत्तरशतं च जपेत् । दिनसप्तकात्
वशं भवति ।

स्त्रियो(नारी)वा पुरुषो वापि प्राणैरपि धनैरपि ।
यावज्जीवं साधकानां वशीभवति दासवत् ॥

महाभस्माकृतिं वामपादेनाक्रम्य संजपेत् ।
प्रयच्छस्वामुकस्येष्टं स्त्रीरत्नं ग्रामपूर्वकम् ॥

राजानं मोहनं कृत्वा वशयेदवधीर्येत् ।
महाभस्माकृतिं कृत्वा हृदि वामागुच्छिर्जपेत् ॥

अष्टोत्तरसहस्रं च स्त्रेति तं भीपयत्यलम् ।
दास्यति द्यमुकस्येदं सर्वैरपि मनोरथम् ॥

अथ श्रीवाराहीमन्त्रप्रसङ्गात् महावाराहीमन्त्रोऽपि - मन्त्रसारोक्तोत्र
लिख्यते —

धरणीवराह ऋषिः । वृहती छन्दः । वाराही देवता । ग्लौं वीजम् ।
ऐं शक्तिः । ह्रीं कीलकम् । ओं ए ग्लौं ओं नमो भगवति वार्ताळि-
वार्ताळि हृत् । वाराहि वाराहि वराहमुखि शिरः । अन्धे अन्धिनि नमः
रुन्धे रुन्धिनि नमः शिखा । भज्ञे भज्ञिनि नमः मोहे मोहिनि नमः
कवचम् । सर्वदुष्टप्रदुषानां सर्वेषां वाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भं कुरु कुरु
नेत्रम् । शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु अस्त्वम् । ठठठठ हुंफद् स्वाहा हृति दिग्बन्धः ॥
ध्यानम् —

वन्दे वाराहवक्तां वरमणिमकुटां विदुमश्रोवभूगां

हारग्रैवेयतुङ्गस्तनभरनमितां पीतकौशेयवस्त्राम् ॥

देवीं दक्षोर्ध्वहस्ते मुसलमथ वरं लाङ्गलं वा कपालं

वामाभ्यां धारयन्तीं कुपलयकलितां इयामळां सुप्रसन्नाम् ॥

ओं ए ग्लौं ओं नमो भगवति वार्ताळि वाराहि वाराहि वराहमुखि
वराहमुखि अन्धे अन्धिनि नमः रुन्धे रुन्धिनि नमः भज्ञे भज्ञिनि नमः स्तम्भे
स्तम्भिनि नमः मोहे मोहिनि नमः सर्वदुष्टप्रदुषानां सर्वेषां वाक्चित्तचक्षुर्मुख-
गतिजिह्वास्तम्भं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु ठठठठ हुंफद् स्वाहा ॥
इति मन्त्रः । निग्रहस्तम्भनप्रधानोर्य मन्त्रः ॥ मध्यरात्रौ लक्षं जपेत्
पुरश्चरणार्थम् ॥

अथ प्रयोगार्थं पूजा —

कों क्रोधिन्यै नमः । स्तं स्तम्भिन्यै नमः । क्षौं चण्डोचण्डाय
इति पाश्वयोः पुतश्च समर्चयेत् ॥

पुनर्मातृकाभिस्समर्चयेत् । अथ प्रयोगः —

नारिकेलफल छित्रा तन्मध्ये तिलसंचयम् ।
दिपेचदास्ये बन्धूकरुपुमानि च निक्षिपेत् ॥

मण्डलस्थतिलोघ्ने तु संस्थाप्य तदनन्तरम् ।
अखमन्त्र समुच्चार्य प्रोक्षयेदस्त्ररारिणा ॥

सर्वेषां तु पद कृता साध्यनामोपवृहितम् ।

मूलमन्त्रे भवेषामिति पदे (पदस्य स्थाने) साध्यनाम संयोजयेदित्यर्थः ॥

मन्त्र ममुच्चरेत्सम्यगसिलाक्षरशोभितम् ।
हलेनाकृष्ण वै काठ पैरिण कुद्धचेतसम् ॥

गुसलेन समाताङ्ग तर्पयेन्नालिकाम्भमा ।
त्रिसप्तस्तर्घरापेषु चैव सन्तर्पिता प्रिये ॥

स्तम्भयेदचिरादेव सप्ताहान्नात्र संशयः ।

प्रयोगान्तरम् --

नालिकेरप्योभिर्ना निजयुक्तजलेन वा ।
त्रिसप्तरात्र सन्तर्प्य तत्क्रोधस्तम्भन भवेत् ।
नमोन्त यजने होमे स्ताहान्त सुरसुन्दरि ॥

जपतर्पणयोः कुर्यात् साधकस्तु नमःपदम् ।
स्तम्भनायेशदिग्भागे निग्रहाय च याम्यके ॥

होमाय विधित्कुर्यात् कुण्डं लक्षणयोजितम् ।

प्रयोगान्तरम् --

देवदारुतिलान् लाजान् उहुयात्स्तम्भहेतवे ।

त्रिसप्तस्वर्धराष्ट्रेषु प्रत्येकं साएकं शतम् ॥

हुनेष्व साधकेन्द्रो वै मध्ये लीनारिनामकम् ।
ततस्तु किङ्करीभूतः सपल्लो भवति धुवम् ॥,

प्रयोगान्तरम् —

सपल्लवेषं संकर्लप्य मृदा वा लोहकेन चा ।
संस्थाप्य याम्यकुण्डे तं हुनेल्लाजरजःकणैः ॥

अयुतं संजपेन्मूलं त्रिसप्तक्षणदां युधः ।
त्वज्ञांसरक्तमेदोस्थिमज्जाशुक्ळानि वैरिणः ॥

योगिन्यो भक्षयन्त्याशु पञ्चमीपादसेविनः ।

अथ यन्त्रम् —

प्रणवं प्रणवेनैव विपरीतं तु वैष्ट्येत् ।
ऐभ्यां ग्लौभ्यां ससाध्याभ्यां ठकारेण च वैष्ट्येत् ॥

अष्टमिः कुलिशैर्विद्वान् ग्लौं क्षौं वज्रपुटद्वये ।
वज्राष्टकाग्रे तारं च लिखेन्मूलं च तद्विः ॥

भूमण्डलं लिखेद्वाद्ये मां च कोणेषु निश्चिपेत् ।
झण्डीशेन समावैष्ट्य चतुष्कैरंकुशैश्च तत् ॥

निरुद्धे तन्निशापिण्डे निश्चिप्यान्तर्गतं यथा ।
संपूज्य निखनेद्रात्रौ गुप्तदेशेषु देवताम् ॥

वाचं क्रोधं रिपुं गर्भं गमनं स्तेनमायतम् ।
दिव्यग्रहनदीसेनां स्तम्भयेत्प्रकटानपि ॥

असार्थः— प्रथमं प्रणवं विलिख्य तद्वहिः विपरीतलिखितप्रणवेन संवेष्य तद्वहिर्भूमिभवद्वयेन अन्तस्साध्यनामयुक्तेन च तद्वहिर्भूमीजद्वयेन साध्यनामयुक्तेन च प्रणववेष्टनोक्तरीत्या संवेष्य, तद्वहिरमृतवीजेन वेष्टयेत् । तद्वहिः परितः वज्रायुधाएकं विलिख्य तस्य पुटद्वये अन्तरालद्वये ग्लौं इति भूमीजं क्षौं इति नृसिंहवीजं च एकैकमेकैकसिन् पुटे विलिख्य, वज्राएकाग्रे प्रणवं च वहिर्मूलमन्त्रेण संवेष्य, तद्वहिश्चतुरथकोणेषु श्रीवीजं च तद्वहि-रेकादशखरेण एकारेणावेष्य, तद्वहिः क्रों इत्यंकुशचतुष्टयेन वृत्तचतुष्टये संवेष्टयेत् । एवं विलिख्य 'हरिद्रापिण्डे निष्ठिष्य संपूज्य निखनेदिति ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीवगिन्द्रविरचिते
द्वाविंशः पटलः ॥

५८५

अथ लयोविंशः पटलः ॥

अथ नृसिंहानुष्टुभो विधानमुच्यते —

नृसिंहा प्रजापतिर्वा नारदो वा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीनृसिंहो
महाविष्णुदेवता हं वीजम् । ई शक्तिः । उग्रं वीरं हृत् । महाविष्णुं शिरः ।
ज्वलन्तं सर्वतोमुखं शिखा । नृसिंहं भीषणं कवचम् । भद्रं मृत्युमृत्युं
नेतम् । नमाम्यहं अस्त्रम् ॥

ध्यानम् —

जान्वोरासक्ततीक्ष्णस्यनखरुचिलसद्वाहुसंस्पृष्टकेशः
चक्रं शङ्खं च दोभ्यर्थं दधदनलसमज्योतिपा भग्नदैत्यः ।
ज्वालामालापरीतं रविशशिदहनत्रीक्षणं दीप्तजिह्वं
दंष्ट्रोग्रं धूतकेशं घदनमभिवहन् पातु वो नारसिंहः ॥

सात्त्विकध्यानम् ॥ ध्यानान्तरम् —

उद्यद्वास्तसहस्रप्रभमशनिनिभत्रीक्षणं विक्षरन्तं
वह्वीनह्वाय विद्युत्तिवित्तसटाभीषणं भूयणैश्च ।
दिव्यैरादीपदेहं निशितनखलसद्वाहुदण्डैरनेकैः
संभिञ्च भिन्नदैत्येश्वरतनुमतनुं नारसिंहं नमामि ॥

इति क्रूरध्यानम् ॥

उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् ।
नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् ॥

इति मन्त्रः ॥ रक्षायुःप्रधानोयं मन्त्रः ॥

सशिरोललाटदग्गुगमुखकंपदसन्धिकेपु साग्रेषु ।
उदरहृदोर्गळपाश्वेष्वपरे कक्षादि क्रमान्त्यसेद्वर्णन् ॥

द्वार्तिंशत्सहस्रजपैरधिकारो भवति ॥ अधिकृतिः पूर्वसेवा । द्वार्तिंशदयुतैः पुरथरणं भवति । द्वार्तिंशलक्ष्म जपैः सिद्धिर्भवति ॥ द्वार्तिंशत्सहस्रमाज्यसित्तैर्दुर्घान्नैः पुरथरणहोमः ॥ .

प्रतिपत्तिरस्य चोक्ता प्रसन्नता क्रूरता विशेषेण ।
द्विविधा प्रसन्नया स्वात्साधनपूजाऽन्यया प्रयोगविधिः ॥

अस्यार्थः— अस्य नृसिंहस्य प्रसन्नता स्वभावः । क्रूरता विशेषेण । तत्र पूजायां प्रसन्नरूपं ध्यायेत् । निग्रहविधौ क्रूरूपं ध्यायेत् । अथ पूजा—

पूर्व मनसा पूजयेत् । तत्कथम्? प्रणामार्थ्यपाद्याचमनगन्धपुष्पधूपदीप-
नैवेद्यनृत्यगीतैः प्रपूजयेत् ॥ अथवा बाह्यपूजा ॥

वैष्णवे पीठे समावाह्य नृहरिं समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः । गरुडाय०
अनन्ताय० शर्वाय० कमलोद्धवाय० प्राक्प्रत्यक्यमशशिनां दिक्षु समर्चयेत् ।
श्रिय० हिय० रत्य० पुष्ट्य० इत्याग्नेयादिपु समर्चयेत् । इति द्वितीयावृतिः ।
इन्द्रादिभिस्त्रुतीया । अथ प्रयोगः—

विधाय तद्वीजविशिष्टकर्णिकं चतुश्चतुर्वर्णलसद्वाटकम् ।
सुलक्षणं मण्डलमन्यलक्षणैः विधाय तस्मिन् कलशैः प्रपूर्य च ॥

यथोक्तमार्गेण समर्च्य साएकं सहस्रसंख्यं प्रजपेन्मनुं ततः ।
त्रिसूच्चरन्मन्त्रमथाभिपेचयेत् यमेव मृत्योः परिवर्तते मुखात् ॥

अस्यार्थः— नृसिंहवीजं कर्णिकायां विलिख्य, अष्टदलेषु चतुरथतुरो
मन्त्रवर्णन् विलिख्य, तद्विर्माद्वकावर्णवेष्टय, तद्विथतुरथद्वयपुटितकोणेषु

नृसिंहवीजं विलिखेत् । तस्मिन् दुर्घटक्षर्मकथितकायजर्जः कलशं संपूर्य
अष्टोत्तरसहस्रं जप्त्वा अभिपेचयेद्यं स मृत्युमुखात् प्रमुच्यते इति । क्षाँ इति
नृसिंहवीजम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

दूर्वात्रिकैरएसहस्रसंख्येराराध्य मन्त्री ऊहुयादथाप्सु ।
शान्तिं प्रयान्त्येव तथोपसर्गा आपो हि शान्ता इति च श्रुतिः स्यात् ॥

उत्पाते सति महती द्युपद्रवाणां होमोऽयं भवति च शान्तिदो नराणाम् ।
यद्वान्यं निजमनसेप्तिं च कामं तच्चाप्नोत्यखिलनृणां प्रियश्च भूयात् ॥

अयमर्थः—तिस्रस्तिस्रो दूर्वासिसंयोज्य अष्टोत्तरसहस्रं घटस्थाप्सु ऊहुयात् ।
शत्रुपीडाद्युपद्रवशान्त्यर्थं चोत्पातशान्त्यर्थं च, अन्यदपि मनसोऽभीष्टार्थं च ।
अस्मिन्नर्थे आपो हि शान्ता इति श्रुतिः प्रमाणम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

दुस्स्वप्नेष्यपि द्वैष्ववशिष्टा जाग्रता निशा नेया ।
जपमानमन्तशक्त्या सुस्वप्नो भवति तत्क्षणादेव ॥

अयमर्थः— दुस्स्वप्ने द्वै नृसिंहवीजं जपता अवशिष्टा रात्रिनेया ।
तस्मात्स एव दुस्स्वप्नः सुस्वप्नो भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

चरन्नने दुष्टमृगाहिचोरव्याक्षादुले मन्त्रमिमं जपेद्यः ।
असाधितं साधितमेव तस्य न विद्यते भीर्बहुरूपजाता ॥

- इमं मूलमन्त्रमित्यर्थः । प्रयोगान्तरम्—

जसेनाएसहस्रं कलशेनाप्यभिविपार्तमभिपिश्चेत् ।

अतिविपमेण विषेणाप्यसौ विमुक्तसुखी भवति ॥

अस्यार्थः — अष्टोत्तरमहसं कलशं जस्ता अभिपिञ्चेत् । विषं नश्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

मूषिकलूताधृथिकवहुपादाद्युतिथं विषं शमयेत् ।

अष्टोत्तरशतजापात् मनुरयमभिमन्त्रितं च भम्माद्यम् ॥

सशिरोधकण्ठहृदलक्षिरुजाज्वरविसर्पवमिहिकाः ।

मन्त्रौपधाभिचारिकलूतान्विकारानयं मनुश्शमयेत् ॥

अयमर्थः — अनेन मन्त्रेणाष्टोत्तरशत जस्ते मूषिकादिविषान्तिः ।

अनेन मन्त्रेण भस्म जस्ता धृते शिरोवेदनादिउक्तरोगा नश्यन्ति ॥

प्रयोगान्तरम् —

नरहरिवपुषात्मना गृहीत हरिणशिशुं निजवैरिणं विचिन्त्य ।

क्षिपतु गगनतः क्षितौ सुदूरं यमनुदिनं प्रतिचाय्यते स मामात् ॥

यां च दिशं प्रति मनुना क्षितोऽसौ तां दिशं प्रयात्यचिरात् ।

पुत्रकल्पत्रधनादीन् त्यक्त्वा त्वपुनर्निवृत्तये सहसा ॥

अयमर्थः — आत्मानं नृहरिलयं ध्यात्वा शत्रुं हरिणशिशुं च ध्यात्वा आत्मना तं गृहीतं च ध्यात्वा, तं शत्रुं गगनतः क्षितौ दूरतः क्षितं च नित्यशो ध्यात्वा जपेत् । एवं मासे कृते यस्यां दिशि क्षितः तस्यामेव दिशि स पुत्रकल्पत्रादीन्थ त्यक्त्वा शत्रुर्गच्छति ॥

प्रयोगान्तरम् —

नरहरिवपुषात्मना निजार्दि नसरसराग्रसमग्रभिन्नदेहम् ।

क्षणमिव निहतं विचिन्त्य सादन्निव जपतां मनुमेष नाशमेति ॥

अयमर्थः — नरहरिरूपेणात्मना नखाग्रैर्भिन्नं शत्रुं निहतं ध्यात्वा तं
भक्षयन्निव जपेत् । तस्मात् शत्रुर्नाशमाप्नोति ।

प्रयोगान्तरम् —

पूर्वतरे मृत्युपदे निधाय निजसाध्यनाम मन्त्रितमः ।
क्रूरेण चक्षुपा तं दहन्निवालोक्य जपतु सप्तदिनम् ॥

दिनशोषोध्वंसहस्रं क्रियते रिपुरस्य नात्र सन्देहः ।

अयमर्थः — मृत्युमृत्युमित्यत पूर्वमृत्युपदं त्यक्त्वा तत्र शत्रोः नाम
संयोज्य देवदत्तमृत्युं नमाम्यहमिति जपेत् । क्रूरदृष्ट्या तं शत्रुं दहन्निव निरीक्ष्य
अषोध्वंसहस्रं नित्यशः सप्तदिनं जपेत् । तस्मात् शत्रुर्मरिष्यति ॥

अथ प्रयोगान्तरम् —

मारणकर्म न शस्तं क्रियते यद्युतमथ जपेत् शान्त्यै ।

प्रयोगान्तरम् —

वश्याकृष्टिद्वेषणमोहोचाटादिकानि यदि वाञ्छेत् ।
तदर्हया प्रतिपत्या तत्तत्कर्म प्रसाधयेन्मन्त्री ॥

दिनमनु दिननाथं पूजयित्वा दिनादौ
नरहरिमपि भम्यक् प्रोक्तमार्गेण मन्त्री ।
तदनु तदनुमत्या भस्मना मन्त्रितेन
प्रतिरचयतु राङ्गे वाप्यभीष्टाय रक्षाम् ॥

अयमर्थः — प्रातःकाले सूर्यं तदुक्तविधानेन संपूज्य, पुनर्नरहरिमपि

तदुक्तविधानेन संपूज्य तदनन्तरं नरहरेनुमत्या भस्म गृहीत्वा जस्ता राशे
वा इषाय वा दघात् । रक्षाकरं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

न्यासोक्तस्थानेषु प्रविन्यसेद्दस्मना समन्तार्णम् ।
अस्तिलोपद्रवशान्त्यै संपत्यै वाच्छितार्थसिद्धै च ।

अयमर्थः — नृसिंहमन्त्राक्षरन्पासोक्तस्थानेषु सभम्म मन्त्राणं न्यसेत् ।
तस्मादुक्तफलं भवेत् ।

प्रयोगान्तरम् —

अथ परराष्ट्रजयेच्छोः राज्ञः कुर्यात्प्रयोगविधिमेवम् ।
नरहरिमपि विधिना तं हिरण्यकशिषुद्विषं समभ्यर्थ्य ॥

तस्य पुरस्ताद्विधिगत् निधाय वह्नि विभीतशरकाष्टः ।
उज्ज्वलिते तु जलने ममूलतूलैः शरेष्मदशशतकैः ॥

सादन्निरोच्चरेन्मनुमरींश्च भिन्दन्निव क्षिपेत्समिधः ।
हुत्या परराष्ट्रेभ्यः पृतनां सनाद्य च पुरस्तस्याः ॥

निघन्तं रिपुसेनां स्मरेन्नृसिंह पुरेव दितितनयान् ।
यावज्जिज्ञतारिरेष्यति नृपतिस्तावज्जपेत्स्मरन्देवम् ॥

सेन्द्रसुरासुरक्षोयक्षानपि जयति का कथा मनुजान् ।

विभीतकं — तानि । अथ परराष्ट्रजयेच्छोरित्यादिग्रन्थानामयमर्थः ।
प्रथमं नरहरि समभ्यर्थ्य तस्य पुरतः विभीतककाष्टेन शरान् संपाद्य, तच्छर-
काष्टैरर्ग्निन निधाय, तस्मिन्नग्नौ विभीतेनैर शरान् अष्टोत्तरसहस्रम् संपाद्य, अरीन्
खादन्निर मन्त्रं जस्ता, अरीन् भिन्दन्निव हुनेत् शरसमिधः ॥

अथवा विभीतेन शरेण च काष्ठं संपाद्य, तमिन्नप्रौ समूलतूलशरान् हुनेत् । शरं-कौंस । एवं हुत्वा शत्रोः राज्ञः सेनां समाविश्य तां निहत्य तत्पुरुतः स्थितं नृसिंहं स्मरेत् । एवं स्मृत्वा जपेत् । साधकराजा यदा जयं कृत्वा आगमिष्यति तावदेवमेव ध्यात्वा जपेत् । एवं कृते इन्द्रादीनपि जयति ॥

प्रयोगान्तरम् —

श्रीकामः श्रीप्रसूनैः दशकमथ शतानां हुनेत् विल्वकाष्ठैः
तत्पतैर्वा प्रसूनैः सुमतिरथ समिद्धिः फलैर्वा तदीयैः ।

अयमर्थः — श्रीप्रसूनं-श्रीताळिपुष्पमेव । विल्वकाष्ठं-विल्वशक्लम् । श्रीपुष्पैर्वा विल्वकाष्ठैर्वा विल्वपतैर्वा तत्पुष्पैर्वा तत्समिद्धिर्वा सहस्रं हुनेत् लक्ष्म्यर्थम् ॥

पुत्रेषुः पुत्रजीवेन्धनकृतदहने तत्फलैर्वा सहस्रं
दूर्वाभिस्त्वायुपेब्दाभिमतमसिलं प्राप्नुयान्मन्त्रजापी ॥

पुत्रजीवं-पुत्रजीवमेव । अयमर्थः — पुत्रार्थी पुत्रजीवेन्धनेनार्थि संपाद्य पुत्रजीवसमिद्धिर्वा तत्फलैर्वा सहस्रं हुनेत् । आयुपे चेद्दूर्वया हुनेत् । अभीष्टमर्थं प्राप्नुयात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

ब्राह्मीं वचां वाष्टशताभिजसां प्रातससमधान्तृहर्ति विचिन्त्य ।
संप्राप्य मेधां स तु वेदशास्त्रनिष्णातधीस्यादपि वत्सरेण ॥

अयमर्थः — ब्राह्मीं वचां वा पिष्टा अष्टोत्तरशतसंख्यं जस्वा प्रात-ससमधात् संवत्सरम् । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

अथ नृसिंहवीजविधानं कल्पान्तरोक्तप्रकारेण लिख्यते —

अतिः कृपिः । जगती छन्दः । नृसिंहो देवता । अथवा ब्रह्मा कृपिः ।
गायत्री छन्दः । नृसिंहो देवता । ओं वीजम् । पं शक्तिः । ध्यानादिकं पूर्ववत् ।
अथवा क्षकारो वीजम् औकारशक्तिः । क्षां हृत । क्षीं शिरः । इत्याद्गङ्गानि ॥

किरीटकौस्तुभोत्तुङ्गहारकेयुरनृपुरैः ।

भूषितं पुण्डरीकाक्षं प्रसन्नवदनं हरिम् ॥

भुजद्वयेनाधस्थेन वैरिवक्षोविदारणम् ।

भुजद्वयेन चोर्ध्वेन दैत्येन्द्राकर्पणे रतम् ॥

दोभिंश्चतुर्भिर्लितिं मध्ये चक्रादिधारिणम् ।

चन्दनागरुकर्षकुंतुमाद्यैर्विभूषितम् ॥

वनमालादिशोभाद्यं स्फुरन्मकरकुण्डलम् ।

देवस्य तस्य चाङ्गेषु(प्यङ्गे) हिरण्यकशिषुं स्मरेत् ॥

क्षीं इति मन्त्रः ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तनृसिंहानुष्टुप्न्यास-
विधिश्च प्रयोगात् लिख्यन्ते —

ओं उं उग्ररूपाय उग्रायै नमः । ओं ग्रं महादंष्ट्राय दंष्ट्रायै नमः ।
ओं वीं जयाय स्थिरायै नमः । ओं रं विजयाय वीरायै नमः । ओं भं
महाबलाय बलिष्टायै नमः । ओं हां महोत्साहाय सर्वमङ्गलायै नमः । ओं
विं जयन्ताय अनन्तायै नमः । ओं षुं अपराजिताय अनन्तविजयायै नमः ॥
ओं ज्वं ज्वालामालिने ज्वालिन्यै नमः । ओं लं दीपदंष्ट्राय ज्वलनात्मिकायै
नमः । ओं तं अग्निनेत्राय दीपजिह्वायै नमः । ओं सं असुरान्तकाय
विरूपायै नमः । ओं वं व्योमगर्भाय विश्वयोन्यै नमः । ओं तों विश्व-
मुखाय विभावयै नमः । ओं मुं व्योमरूपिणे विमलायै नमः । ओं खं

विदारणाय विशुद्धायै नमः । ओं नूं नूकेसरिणे जयायै नमः । ओं सिं
दिव्यसिक्षाय विजयायै नमः । ओं हं भीमाय त्रैलोक्यमोहिन्यै नमः । ओं
भीं वज्रनखाय भीमायै नमः । ओं षं विदीर्णस्थाय भीषिण्यै नमः । ओं
णं भीषणाय श्रियै नमः । ओं र्हं श्रीनिधये सुखावहायै नमः । ओं द्रं
श्रीपतये प्रीत्यै नमः । ओं मृं यमान्त्रकाय आहादिन्यै नमः । ओं त्युं
कालरूपिणे लक्ष्म्यै नमः । ओं मृं विशोकाय मृतसंजीविन्यै नमः । ओं
त्युं विश्वभावनाय ध्रुवायै नमः । ओं नं मृत्युञ्जयाय पूर्णायै नमः । ओं मां
जगत्पतये पूर्णमृतायै नमः । ओं मृं भक्तरक्षाकराय कामदायिन्यै नमः ।
ओं हं हरये संविदे नमः । इत्यक्षरन्यासं कुर्वात् पूर्वोक्तवर्णन्यासस्थानेषु ॥

अथ नूसिल्पसान्निध्यकरा दशविधन्यासा उच्यन्ते । तत्रांगुलिन्यासः
कथ्यते —

करद्वयांगुष्टादिदशांगुळीषु प्रत्येकमाद्यन्तपर्वणोः सर्वांगुलौ च त्रिंशदक्ष-
राणि सविन्दुकानि विन्यस्य अवशिष्टमक्षरद्वयं करतलयोः विन्यसेत् ।

अथ देहे अक्षरन्यासः —

मूर्धि शिरसि ललाटे भूमध्ये नेवयोः श्रोत्रयोः कपोलयोः कर्णमूलयोः
चुबुके उत्तरोष्टु अधरोष्टु कण्ठे नासिकायां दक्षिणभुजे वामभुजे हृदये सर्वतनौ
नाभ्यां दक्षिणकरतले कटिस्थाने मेढ़ ऊर्तोः जान्त्रोः जङ्घयोः गुलकयोः पाद-
मध्ययोः पादांगुळीषु सर्वसीमित रोमकूपेषु रक्ताऽस्थिमज्जासु ३२ न्यसेत् ॥

अथाक्षरन्यामोऽन्यः —

पद्मगुलफजङ्घाजानूरुकटिनाभिहृदि न्यसेत् ।

चाहौः कण्ठे च चुबुके दन्ते चोष्टे कपोलयोः ॥

कण्ठास्ये च (न्तास्ये) तथा नासापुटे नेत्रे च मूर्धनि ।

अथ पदन्यासः —

मुखे मूर्भि तथा नासाचक्षुःश्रोते च विन्यसेत् ।
आस्ये च हृदये नाभौ कटिजानुपदेष्वपि ॥

अथ चतुरक्षरन्यासः —

नासाग्रे नेत्रे थ्रवणे नाभौ हृदि मूर्भि वाहोः पादयोः ८ एतेषु स्थानेषु
चतुरश्चतुरो वर्णान् न्यसेदित्यर्थः ॥

अथ पादन्यासः —

मूर्भि हृदि नाभौ सर्वाङ्गे ॥

अथार्धन्यासः —

मूर्भादिहृदयपर्यन्तं पादादिहृदयपर्यन्तम् ॥

अथोग्रन्यासः —

मुखे शिरसि ग्राणयोः चक्षुश्चोतयोः केसरस्थाने हृदये नाभौ कव्यादि-
पादाग्रपर्यन्तं ९ इत्येतेषु नवसु स्थानेषु उग्रमुग्रं नमाम्यहम् वीरमुग्रं नमाम्यहम्
इत्यादिक्रमेण न्यसेत् ॥ अथेतेष्वेव स्थानेषु उग्रं वीरं नमाम्यहम् वीरं वीरं
नमाम्यहम् इत्यनेन वीरन्यासः । अथ पुनः तेषु स्थानेषु उग्रं सिंहं नमाम्यहम्
वीरं सिंहं नमाम्यहम् इत्यनेन क्रमेण न्यासः ।

इति हृदयादिन्यासः ॥

अथ हरिन्यासः —

तत्राद्यवर्णं मूलाधारे तदादिनाभिपर्यन्तं वर्णत्रयम् । तदादिहृदयपर्यन्तं
वर्णचतुष्टयम् । तदादिभ्रूपर्यन्तं वर्णपद्मम् । ततो वर्णत्रयं नेत्रतये । ततो
वर्णद्वयं मूर्भि । ततो वर्णद्वयं बाहुद्वयांगुच्छीषु । ततो वर्णद्वयं पादद्वये ।
ततोन्त्यवर्णं मूर्भादिपादपर्यन्तं विन्यसेदित्येवं सर्वस्थानेषु सर्ववर्णान्तरे विन्यसेत् ॥

अस्य हरिन्यासस्य साक्षात् हरिसारुप्यादिप्रापकस्य माहात्म्यं हरिरेव
जानाति । मनुष्यो वक्तुं न समर्थः ॥

अथ प्रयोगविशेषा लिख्यन्ते —

लक्ष्मीकामस्तु मन्त्रज्ञः सैवन्तीमुसुमैर्हनेत् ।
अयुतं मधुरा(न)युक्तैर्दिद्रो न भवेत् कुले ॥

सैवन्ती-सैवन्तीपुष्पम्

औदुम्बरसमिद्वोमात् धान्यसिद्धिर्भविष्यति ।
अपूपलक्ष्मीमेन धनदेन समो भवेत् ॥

कुद्रस्य सन्निधौ राज्ञो जपेदएत्तरं शतम् ।
सद्यो नैर्मल्यमाप्नोति प्रसादं चाधिगच्छति ॥

कुन्दप्रसूनहोमेन महोदयमवाप्स्यति ।
फदलीफलहोमेन सर्वविघ्नं प्रशाम्यति ॥

तुलसीपत्रहोमेन कीर्ति याति न संशयः ।
सकतुहोमेन शालेस्तु वशीकरमिदं भवेत् ॥

हरिद्राखण्डहोमेन स्तम्भनं भवति ध्रुवम् ।
मधूकपुष्पहोमेन इष्टसिद्धिर्भविष्यति ॥

मधूकं-मोहाचें फूल् ॥

दधिमध्वाज्यमिश्रास्तु गङ्गाचीश्वतुरंगुलाः ।
जुहुयादपृतं योऽसौ शतं जीवति रोगजित् ॥

शनैश्चरदिनेश्वत्थं स्पृष्टा चाष्टोत्तरं शतम् ॥

जपेत् जित्वा सोपमृत्युं शतं वर्षाणि जीवति ॥

थ्रीकामस्सततं ध्यायेत् पूर्वोक्तनृहर्िं सितम् ।

चामाङ्गस्थितया लक्ष्म्याऽलिङ्गितं पञ्चहस्तया ॥

विपमृत्युशत्रुरोगादि(रोग)सर्वोपद्रववारणम् ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तप्रकारेण नृसिंहमन्त्रेण प्रतीकार-
वलिप्रकारो लिख्यते —

प्रथमं नृसिंहानुष्टुप् ऋष्यादीन्विन्यस्य उमं वीरं + नमाम्यहम् ॥

नरसिंह महासिंह ज्वालामालोज्वलानन् ।

ग्रहानशेषान्तर्वेश खादखादाग्निलोचन स्वाहा ॥

यदि यस्तस्य वै व्याधिरिन्द्रियाणां च धातुपु ।

स आदाय वर्लि शश्वत् सिंहस्सत्येन मुञ्चतु ॥

इति प्रजप्य गोमयेन स्थण्डलमुपस्थित्य, स्वदक्षभागे गणपतिपूजां विधाय,
तण्डुलरजसा पट्कोणं वहिस्तिवृत्तोपेतं विधाय, तद्वहिः प्राक् प्रत्यक् दक्षिणो-
दग्राणि सूत्तितयानि कृत्वा, तदग्रेषु प्रतिदिशं शूलद्वितयं विधाय, तन्मण्डलस्य
निर्झर्त्यां एतादृशं मण्डलं विधाय, प्राक्तनमण्डलस्याग्नेये स्वस्तिकं विधाय,
पूर्वपाश्चात्यदक्षोत्तरकोष्ठद्वये यथाक्रमं तण्डुलरजः रजनीरजश्चापूर्य, पुनरुत्तरदिशि
प्राक् प्रत्यक् दक्षिणोदक् च एकादशसूत्राण्यासकाल्य, अष्टदिवस्यसूत्राणि वहि-
राकृप्य अष्टचतुरश्चण्डानि विधाय, सर्वेषामेयां मण्डलानां अन्तराळानि
पञ्चवर्णरजसा एकविंशपटले सुदर्शनविधाने श्रोक्तेन पूरयित्वा, स्वस्तिके रक्तोद-
पात्राणि स्थापयित्वा, कृतस्यगुरुगणपत्यादिवन्दनो नृसिंहास्तमन्त्रेण ताळतय-
दिशवन्धनाग्निप्राकारान् विधाय, श्रणवकृतप्राणायामपडङ्गादीन् निर्वर्त्य, शह्वं
संपूर्याग्निमानाश्य तूष्णीं क्रव्यादाग्निं विहाय, प्रणवेन मध्यपट्कोणेऽग्निं

निधाय, अग्नितो हस्तमविश्लेषयन्नेव शुष्कं निदिष्य “चित्पिङ्गलं हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञं आज्ञापयति स्वाहा” इति दीपयित्वा दीपे सति घृताक्तपुष्पेणाग्निमध्ये समाराध्य,

अर्थं प्रज्ञलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।
सुवर्णवर्णमनलं समिद्वं विश्वतोमुखम् ॥

इत्यनेनोपस्थाय, परिपेचनादिकं कृत्वा, दर्भैः परिस्तरणं विधाय, वैष्णव-पीठपूजां कृत्वा नृसिंहमावाख्यं व्यापकतयं पड़ञ्जन्मृष्यादीर्थं तस्मिन्विन्यस्य, अर्घ्यपाद्यादिकं शङ्खजलेन कल्पयित्वा, आग्नेयादिषु हृदयादिचतुष्टयं दिक्षवस्त्रं पुरतो नेत्रं च संपूज्य, वैनतेयाय नमः । अनन्ताय० शर्वाय० ब्रह्मणे० श्रिय० ह्रीय० रत्य० पुष्टय० पुनरिन्द्रादीन् वज्रादीर्थं पूर्वाद्यष्टदिक्षु अग्नौ जलगन्धपुष्पादिभिः संपूज्य, आज्यं संस्कृत्य सुवं संमार्ज्य, “वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्षं सर्वकर्मणि साधय स्वाहा” इति पञ्चदशाहुतीर्हुत्वा, पुनरुत्तं वीरमिति मन्त्रेण यथाशक्त्याहुर्ति विधाय, घृताप्लुतेन हविपा अष्टोत्तरशतं हुत्वा, अग्निनिर्कृतिस्थदृक्तोणे साध्यं संस्थाप्य शङ्खजलं संग्रोक्ष्य ताळप्रयदिग्धन्धनाग्निप्राकारात् विधाय, नृसिंहमन्त्रमृष्यादिपटङ्गं न्यस्त्वा भस्मना स्वापयेत् । तद्यथा —

उग्रं चीरं महाविष्णुं क्रम्बेदात्मने पृथिव्यात्पन्ने नमः उवलन्ते सर्वतो-मुखं यजुर्वेदात्मने अवात्मने नमः । नृसिंहं भीषणं भद्रं सामवेदात्मने अग्न्यात्मने नमः । मृत्युमृत्युं नमाम्यहं अथर्ववेदात्मने वाय्वात्मने नमः । मन्त्रं सर्वमुक्त्वा सर्ववेदात्मने आकाशात्मने नमः । (इति) प्रपदगुह्यहृदय-घदनशिरस्सु भस्मना सह न्यसेत् ॥

उग्रं नमः । चीरं नमः । महाविष्णुं उवलन्तं सर्वतोमुखं० नृसिंहं० भीषणं० भद्रं० मृत्युमृत्युं० नमामि नमः । अहं नमः ॥ एतानि पदानि नमोन्तानि शिरो-भूमध्य-हृदय-वदनां-सद्य-हृदय-गुह्य-जानु-प्रपदेषु न्यसेत् ॥

* ओं उं नमः । ओं ग्रं नमः । इत्याद्यक्षराणां न्यासं शिरोललाट-
भ्रूमध्य-दण्डय-वदनांसद्वयोरु-गुह्य-दण्डयुग-वदन-दोः पत्तसंधि गुह्य हृदय-गळपाश्वर्व-
द्वय पृष्ठ-कुल्त्सु कुर्यात् ॥

एवं प्रिक्षरन्यासं कृत्वा मन्त्रस्य श्रिपादान्ते त्वग्धातुपु त्वगगतमृत्युं
नाशय नाशय मृत्युमृत्युं नमाभ्यहं इति जपन् अक्षरन्यासस्थानेषु द्वार्तिशत्सु
भस्म क्षिपेत् । पुनस्त्विरक्षरन्यासं विधाय असूक्ख्यातुन्यासः ॥ एवमन्यानपि
विन्यसेत् । (रस)त्वगसु इच्छामेदोस्थिमज्जाशुक्लप्राणशक्त्यात्मानो दग्धातवः । एवं
भस्मना स्नापयित्वा अग्नेर्दक्षिणतः उत्तराभिमुखं कञ्चित् ब्राह्मणं स्नापयित्वा
वकुलपत्ताणि कार्पाचीजानि कुलुत्यवीजानि गृहधूममर्पणाणि ब्रीहिसण्डानि स्वरण-
भल्लावकमोदकलाजाससमूलतूलापामार्गलोणपिण्डानि एतानि सर्वाणि संमिश्रय
तस्योपर्युपरि परिस्तरणं विधाय, साध्यस्य हृदि उग्रमन्तेण भस्मना संताप्य
अग्नेरसिभिः परिस्तरणं कृत्वा पूर्वस्यां दिशि चतुर्पु स्थितिकेषु चत्वारि
पीठानि स्नापयित्वा तेष्वेकैकं कदलीपत्रं तेष्वेकैकमानं तण्डुलं तदुपर्येकैकं
रक्तवसनं तदुपरि नाळिकेरकमुकनागवल्लीपत्राणि उत्तराग्राणि खड्गानि च
निर्धाय, पुष्पैससमभ्यर्च्यं परिस्तरणाद्वहिः दीर्घाणि कदलीपत्राणि स्नापयित्वा
तदुपरि एकैकं कदलीस्तम्भं निधाय बह्वीशशलाकावर्तीः संज्वाल्य साध्यं नीराज्य
कदलीस्तम्भेषु रोपयित्वा दक्षिणहस्तेन करवाळ गृहीत्वा सशलाकदीपं रक्तोद-
क्रमुकपत्रं सारवत्थपत्रं तदुपरि स्थितपिण्डदीपसहित वामहस्तेन दधानः असि-
ताङ्गभैरवाय नमः इति साध्यं नीराज्य दक्षिणेन कदलीस्तम्भस्य वहिः पूर्वस्यां
दिशि कदलीपत्रे स्नापयेत् । एवमेव रुप्रभृतिभिः नीराज्य अग्न्यादिषु,

असिताङ्गो रुप्रथणः क्रोध उन्मत्तभैरवः ।
कपाली भीषणश्वेति संहारथाष्टभैरवाः ॥

* अत्र मन्त्राक्षराणा अङ्गाना च संब्यावैपम्यं इश्यते । अतः प्राज्ञेरक्षरन्यासोक्त-
स्थानान्युसधेयानीति भावति ॥

पुनरुग्रमन्त्रेण साध्यहृदि भस्मना सन्ताञ्च,

नरसिंह महासिंह ज्वालामालोज्वलानन् ।

अहानशेषान् सर्वेश साद सादाग्रिलोचन स्वाहा ॥

इति वकुलपत्रादिभिः पूर्वोक्ताभिः साध्यं नीराज्य तज्जुहुयात् । पुनः क्रमुकपत्राक्षरक्तोदेऽश्वत्थपत्रं, तदुपरि लिङ्गाकृतिपिण्डं, तदुपरि च ज्वलितवर्तीः निधाय, साध्यं,

यदि यस्तस्य वै व्याधिः इन्द्रियाणां च धातुपु ।

स आदाय बर्लि शश्वत् सिङ्गसत्येन मुच्न्तु ॥

इति नीराज्य, पूर्वोक्ताष्टोत्तरशतखण्डेषु ईशानादि स्थापयेत् ॥

तदा दक्षिणतः स्थितेन विप्रेणापि, किञ्चिदन्नं सदीपं यदि यस्तस्य मन्त्रेण साध्यं नीराज्य खस्तिकस्थरक्तोदे क्षेत्रव्यम् । पुनरुग्रेण पूर्ववत् भस्मताङ्गनं, नारसिंहेन पूर्ववत् नीराज्य, होमश्च, यदि यस्तस्य इत्यनेन बलिदानं, तस्य *पूर्ववदनजपथं । एवमष्टोत्तरशतं वामहस्तेन करवालं दधान एव हुत्वा, रक्तोदमिश्रान्नेनैव असिताङ्गभैरवाय नमः इत्यादिभिः, बहिरुग्रमन्त्रेण करवालं साध्यस्य हस्ते दत्त्वा बर्लि दत्त्वा, अख्यमन्त्रेण साध्यस्य रक्षां कृत्वा, उग्रेग करवालं साध्यस्य हस्ते दत्त्वा, ततः प्रेष्टाऽग्निस्थं देवं हृदयकमले समुद्घास्य, अग्न्यादिकं चतुष्पथे वा, साध्याष्टमराशौ वा पूर्ववदेव स्थापयित्वा, अष्टदिक्षु सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नम इति केवलान्नेन बर्लि विकीर्यं, खस्य रक्षां कृत्वा, तत्सर्वमवीक्ष्य शीघ्रमागच्छेत् । एवं तिसृष्टु रात्रिपु हुत्वा, तुर्यदिने पायसेनाष्टोत्तरसहस्रं हुनेत् ॥

इति प्रतीकारबलिविष्टमातः ॥

* पूर्ववत् इति ढ पाठः ।

अथ नृसिंहपडक्षरीविधानमुच्यते —

खयंभूः कृष्णः । पंक्तिः छन्दः । नृसिंहो देवता । क्षौं वीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । ओं हृत् । ह्रीं शिरः । क्षौं शिखा । क्रों कवचम् । हुं नेत्रम् ।
फट् अखम् ।

ध्यानम् —

अच्यान्निव्यर्जिरौद्राकृतिरतिविकृतास्योल्लसतीक्षणदंष्ट्रः

चक्रं शहं च पाशांमुशामुलिशगदां दारुणाख्यां दधानः ।
रक्ताकारश्च नाभेरथ उपरिसितो दिव्यभूमाविशेषो
देवोऽर्काग्नीन्दुनेत्रो निखिलसुखकरो नारसिंहशिरं वः ॥

ओं ह्रीं क्षौं क्रों हुं फट् ॥ इति मन्त्रः ॥ रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः ॥
लक्षजपः ।

अथ पूजायां मण्डलविधानमुच्यते —

हृष्टेषान्तस्थसाध्यं दहनपुरुगाथ्रस्थमन्तार्णमन्तः

सिंहानुष्टुप्चतुर्वर्णकलसितद्वाढयं कलाकेसरं च ।

वृत्तोद्यञ्जनावेष्टिनमवनिषुराथ्रस्थचिन्तोपलं त-

घन्त्रं रक्षःपिशाचामयविषरिपु(वि)ध्वंमनं नारसिंहम् ॥

. अस्यार्थः — पट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिखेत् । तदन्तः साध्यनामादीन् विलिखेत् । पट्कोणेषु नृसिंहपडक्षरीमन्त्रवर्णान् विलिखेत् । वहिरएटदङ्गं विलिख्य तत्केसरेषु कलाद्वन्द्वं विलिखेत् । तन्मध्ये नृसिंहानुष्टुभोवर्णान् चतुरथतुरो विलिखेत् । वहिः कादिलिपिभिः वेष्टयेत् । तद्वहिः चतुरथकोणेषु चिन्तामणिं सप्तविंशपटले वक्ष्यमाणं विलिखेत् । अस्मिन् यन्त्रमण्डले दीक्षाकलशं क्षीरदुमर्चमकाथोदकैः संपूर्य वैष्णवपीठं संपूज्य तस्मिन्नावाह्य नृहर्िं समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः । चक्राय० शङ्खाय०

पाशाय० अंकुशाय० कुलिशाय० गदायै० कृपाणाय० खेटाय० ८ कृपाणखेटौ
तु ययोः करयोः दारुणमुद्रे तयोः करयोरित्यभिप्रायः । इति द्वितीयावृत्तिः । तत्र
दारुणमुद्रा-हिरण्यकशिपुवक्षस्थलविदारणेन सर्वतो विस्तुताः करयुग्मांगुलयो
दारुणमुद्रेत्युच्यते । इन्द्रादिभिस्तुतीया । वज्रादिभिश्चतुर्थी । एवं संपूज्य
पुनरभिपिञ्चेदुक्तसंख्यं जपेत् । केवलघृतेन पट्टसहस्रं पुरश्चरणाहोमः ॥

अथ प्रयोगः —

खरमञ्जरीसमिद्धं जुहुयादथ मञ्जरीसहस्रतयम् ।
प्रस्त्रातपश्चगच्यं सप्तदिनं भूतशान्तये मन्त्री ॥

अस्यार्थः — खरमञ्जरी अपामार्गम् ॥ तस्या मञ्जरीः पञ्चगव्ये
सिक्त्वा सप्तदिनं सहस्रशो हुनेत् । मन्त्रजस्तपञ्चगव्यं प्रायश्येत् । तेन पैशाच-
निष्ठुतिः ॥

अथ प्रयोगान्तरम् —

छिन्नरुहां समिधां त्रिसहस्रं यश्च जुहोति चतुर्दिनमात्रम् ।
दुग्धयुतं नचिरान्मनुजानां होमविधिर्ज्वरशान्तिकरः स्यात् ॥

अस्यार्थः — छिन्नरुहस्यमिधा गुलवेल (चैन्तील) चतुर्दिनं नित्यशः
त्रिसहस्रं दुग्धसिक्तं हुनेत् । ज्वरशान्तिर्भवेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

रक्तोत्पलैः प्रतिदिनं मधुरतयाक्तैः

यो वा जुहोति नियमेन सहस्रसंख्यैः ।

मासेन वाञ्छितमवाप्स्यति मन्त्रजापी

स्पाद्वत्सरेण धनधान्यसमृद्धगेहः ॥

अयमर्थः — रक्तोत्पलं-रक्तोत्पलमेव (६८ अं ईशा शब्दं ५) मधुरत्य-

सिक्तैः तिसहस्रं नित्यशो मासं हुनेत् । अभीष्टं लप्स्यति । वत्सरमेवं हुते
धनधान्यसमृद्धो भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

आरक्तैस्तरणिसहस्रं प्रफुल्लैरम्भोजैखिमधुरसंयुतैर्जुहोतु ।

लक्ष्मीः स्यादतिमहती महत्तथायुः संप्राप्त्वा सकलजगत्प्रियथ भूयात् ॥

अयमर्थः — रक्तकमलैः त्रिमधुरसिक्तैर्दीदशसहस्रं जुहुयात् । तसादुक्त-
फलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

लाजाभिखिमधुरसंयुताभिरहोमासार्धं प्रतिजुहुयान्मुखे सहस्रम् ।

कन्यार्थी प्रतिलभते वरोऽथ कन्यां कन्या वा भवति वरार्थिनी वराढ्बा ॥

अयमर्थः — अर्धमासमढो मुखे उदयकाले नित्यशः सहस्रसंख्यं
त्रिमधुरसिक्ताभिः लाजाभिः कन्यार्थी वरो वा वरार्थिनी कन्या वा हुनेत् ।
उभयोरपि इतरेतरमिद्धिः ॥

प्रयोगान्तरम् —

तिलैस्सराजीखरमञ्जरीसमिद्विर्धृतैश्च द्विसहस्रसंख्यैः ।

प्रजुहतो नैव रुजो ग्रहोऽवाः न चाभिचारक्षतिरस्य जायते ॥

अस्यार्थः — राजी-कुछु खरमञ्जरी-आघाडा । तिलैः सर्पैः
खरमञ्जर्या च हविषा धृतेन प्रत्येकं द्विसहस्रं हुनेत् । ग्रहदोपरोगाश्च आभि-
चारब्याधयश्च न भवन्ति ।

प्रयोगान्तरम् —

दशाधिकशतैः पयोघृतयुतैश्च दूर्वात्यैः
 हुनेदिनमुखे विभुं नरहरि विचिन्त्यानले ।
 अवाप्य सतु दीर्घमायुरखिलैविमुक्तो गदैः
 सुखी भवति मानवो निजकळपुत्रादिभिः ॥

अयमर्थः — सहस्रसंख्यं पयोघृतसिवतैः दूर्वात्रिकर्हुनेदिति ॥

इति गीवणिन्द्रविरचिते प्रपञ्चसारसारसङ्ग्रहे
 त्रयोविंशः पट्टलः ॥

अथ चतुर्विंशः पटलः ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तनृसिंहमन्त्रान्तरमुच्यते —

नरसिंह महासिंह ज्वालामालानलानन ।
रोगानशेषान्सर्वेश खाद खादाऽग्निलोचन ॥

इति मन्त्रः । अनुष्टुप्ब्रदंडकष्यादि ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तं नृसिंहसन्ध्यावन्दनमत्र योग्यतावशालिख्यते —

शिवं शुरुं गणेशं च प्रणम्य परदेवताम् ।
करोमि नृहरेस्सम्यक् मन्त्राराधनपद्धतिम् ॥

तत्र श्रीमान्साधकेन्द्रः ब्रह्मे मुहूर्ते उत्थाय, प्रक्षालित पाणिपादमुखः प्राङ्मुख उद्दमुखो वा उपविश्य, गुर्वादिवन्दनपूर्वकं प्राणानायम्य सकलीकृत्य देवतां ध्यायेत् । मनसा संपूर्ण्य गतदिवसकृत्यं सर्वं भगवतः पादमूले समर्प्य तस्मिन्दिने करिष्यमाणस्यासुज्ञां लब्ध्वा नृसिंहस्तोत्रपुरस्सरं स्नानार्थं वहिनिर्गत्यावश्यकशौचाचमनपूर्वकं अस्त्रेण मृदं खनित्वा, हृदयेनादाय, शिरसा जलशोधिते तीरे निधाय, शिखया शर्करादिकमुधृत्य, कवचेन ब्रेधा विभज्य, नेत्रेण निरीक्ष्य, त्वैकेन भागेन पाणिपादमुखानि प्रक्षाळय, अपरेण सर्वाङ्गान्यालिप्य निमज्य, मूलं शक्तितोऽनुसन्धाय, तीरमागत्य, अपरमृद्धागं लेधा विभज्य, अस्त्राङ्गमूलैरभिमन्त्रयास्त्रजसं दिक्षु रक्षार्थं निक्षिप्य, अङ्गजसं हृदयाद्यज्ञेषु विन्यस्य, भूलजसं हृदयेनादाय, तीर्थनमस्कारपूर्वकं जले अवतीर्थं, तां मृदं जले मूलेनालोडय नरसिंहतीर्थरूपं तज्जलं ध्यात्वा निमज्य, मूलमष्टकृत्य आवर्त्य, तीरमागत्यास्त्रप्रोक्षितं वासः परिधाय, वैदिकसन्ध्यावन्दनानन्तरं नृसिंहसन्ध्यावन्दनमुपासीत ॥ तदथा —

गुर्वादिवन्दनपूर्वकं सकलीकृत्यात्मानं नृसिंहरूपं ध्यात्वा, मूलाख्मन्त्राभ्यां जलमभिमन्त्र्य, शिरसा धेनुमुद्रां प्रदर्श्य, शिखया गालिनीमुद्रां प्रदर्श्य, धेनुगालिनीमुद्रे पूर्वं सप्तमे पटले पूजासामान्यविधीं प्रोक्ते । पुनः कवचेनावरुण्ठय, नेत्रेण निरीक्ष्यात्मेण दिशो वध्वा, तजलं हृदयेनादाय, प्रणवेन वामहस्ते निधाय, तदंगुणीविवरनिस्तृतेन जलेन समूलेन शिरसि सप्तवारं मार्जयित्वा, शेषं जलं दक्षिणहस्तेन संगृह्य वामनासापुटमानाद्य देहान्तरिड्या प्रविश्य, अखमन्त्रं जपन् —

महापातकपञ्चाङ्गं पातकोपाङ्गसंमितम् ।

उपपातकरोमाणं कुक्षिस्थं पापपूरुपम् ॥

शोधयित्वा दक्षिणेन नासापुटेन दक्षिणहस्ते विरेचयन् पापपूरुपं तत्र समागत-कञ्जलाभं ध्यात्वा, पुरःकलिपतवज्रशिलायां चूर्णिकुर्यात् । इत्यघर्मर्षणविधिः ॥

ततो हस्तं प्रक्षाल्य मूलजसजलेन लिवारं प्राश्य, प्रणवेनाङ्गानि संमृज्याङ्गलिनार्थं गृहीत्वा नृसिंहगायत्रीमुच्चार्यं दूर्घमण्डलस्थिताय नृसिंह-गायत्र्या त्रिवारमर्थं दत्त्वा, वर्णपदपादमूलव्यूहस्तुतिमन्त्रैः सकृत्सकृत् सन्तर्प्य, दशवारं गायत्रीं नारसिंहीं संजप्य जप समर्प्य, मालामन्त्रेणोपस्थाय, पूर्ववदाचम्य उपसंहरेत् इति सन्ध्यावन्दनविधिः ॥

ओं नृसिंहाय विज्ञहे वज्रनखाय धीमहि ।

तन्मः सिंहाः प्रचोदयात् ॥ * इति नृसिंहगायत्री ॥

अस्य नृसिंहगायत्रीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । नृसिंहो देवता । इदं तु सन्ध्यात्येऽपि समानम् । अत एवोक्तं परमेश्वरेण —

सन्ध्यालोपो न कर्तव्यः शंभोराङ्गैवमेव हि ।

* वज्रनखाय विज्ञहे तीक्ष्णदंप्त्रौय धीमहि । तन्मो नारसिंहः प्रचोदयात् ॥
इति वैदिको नृसिंहगायत्रीमन्त्रः ॥

दीक्षितः सन्ध्यया हीनो न दीक्षाफलमश्नुते ॥ इति ॥

अथ नृसिंहपञ्चावन्दनप्रसङ्गात् नृसिंहभसमत्वानविधिरपि अत्र
योग्यतावशाल्लिख्यते —

ब्रह्माद्येऽगुरुपारंपर्यक्रमेण स्वगुरुनाथ पादाम्बुजं यावत्तावत्प्रणोमि इति
गुरुं नत्वा, गणपतिदुर्गादीनपि वन्देत । सुदर्शनेन तालतयदिग्बन्धनादीनपि
कृत्वा । १ हहहहः सैं हस्तोः इति मन्त्रोदयं कृत्वा, ओं ह्रीं क्षौं हंसः,
उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् । ओं ह्रीं स्फुर स्फुर प्रस्फुर
प्रस्फुर घोर घोरतर तनुरूप चट चट प्रचट प्रचट कह कह वम वम वन्धय
वन्धय २ स्वादय स्वादय (घातय घातय) हुंफट्, नृसिंहं भीषणं भद्रं
मृत्युमृत्युं नमाम्यहम्, ओं सहस्रार हुंफट्, क्षम्यूं, नमः शिवाय, क्षिप ओं
स्वाहा, सोहं क्षौं ह्रीं इति मूलमुच्चार्य, दक्षिणनाड्या नववारं रेचकं विधाय,
अष्टादशवारं इडया मूलमापूर्य, पट्टिंशद्वारं कुम्भकं कृत्वा, मूलमन्त्रेण व्याप्य,
पौ नमः परायेत्यादीनि पञ्चतत्वानि पञ्चस्थानेषु विन्यस्य, कोपतत्वेन च
व्याप्य, वैष्णवपीठन्यासं कृत्वा, पञ्चोपचारैर्मानसपूजां कृत्वा, मूलेन प्राणायामं
कृत्वा, तच्चैतन्यमञ्जलौ संगृह्य मूलेन करतळपृष्ठानि व्याप्य, नृसिंहाऽघोर-
सुदर्शनानां पृथक् पृथक् करन्यासं कुर्यात् ॥

उग्रं वीरं अंगुष्ठाभ्यां० महाविष्णुं तर्जनीभ्यां० ज्वलन्तं सर्वतोमुखं
मध्यमाभ्यां० नृसिंहं भीषणं भद्रं अनामिकाभ्यां० मृत्युमृत्युं कनिष्ठिकाभ्यां०
नमाम्यहं करतलकरपृष्ठाभ्यां० स्फुर स्फुर अंगुष्ठाभ्यां इत्यादि । आचक्राय
स्वाहा अंगुष्ठाभ्यां इत्यादिना च करन्यासं कृत्वा मूलेन सकृद्याप्य, एतेषां
मन्त्राणां पृथक् पृथक् अङ्गानि विन्यसेत् उग्रं वीरं इत्यादि ॥

१. हहह हस्तोः इति ख, ग, घ, छ, मातृकापाठः ।

२. घातय घातय इति ख, छ मातृकापाठः ।

ह्रीं स्फुर स्फुर हृदयाय० प्रस्फुर प्रस्फुर शिरसे० घोरघोरतरतनुरूप
शिखा० चट चट प्रचट प्रचट कवचाय० कड़ कह वम वम नेत्रं० बन्धय
बन्धय खादय खादय (वातय वातय) हुंफट् अस्त्रम् ॥ आचक्राय स्वाहेत्यादि ।
तत्तदङ्गान्ते ऋषिष्ठन्दोदेवता न्यसेत् ॥

ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीनारसिंहो देवता । अघोर ऋषिः ।
तिष्ठुप् छन्दः । अघोरसुद्रो देवता । अहिर्विभूत्य ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः ।
सुदर्शनो महाविष्णुदेवता । जान्वोरासक्त इत्यादि, कालाभ्राभं इत्यादि,
अव्याकृतास्कर इत्यादि ध्यात्वा, मूलेन द्वादशवारं वा एकपञ्चाशद्वारं वा
जह्वा, अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् । अर्क-
ख्विधातू रजसो विमानो जस्तो धर्मो इविरस्मि नाम ॥ इति भस्म आदाय,
अग्निरिति भस्म । जलमिति भस्म । स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म ।
सर्वं हवा इदं भस्म । मन इत्येतानि चक्षुष्पि भस्मानीति भस्माभिमन्त्य,
शब्दो देवीरिति भस्मनो दोपानपास्य, पञ्चाक्षरेण पञ्चवारं भस्माभिमन्त्य,
पञ्चाक्षरेण भस्मना सकृद्ब्राप्य, भस्मना पञ्चाक्षरस्याक्षरन्यासं पञ्चतत्वस्थानेषु
न्यस्य, मूलेन भस्मना सकृद्ब्राप्य ॥

उग्रं वीरं महाविष्णुं ऋक्पृथिव्यात्मने नमः । ज्वलन्तं सर्वतोमुखं
यजुरवात्मने० नृसिंहं भीषणं भद्रं सामाग्न्यात्मने० मृत्युमृत्युं नमाम्यहं
अर्थर्वाङ्ग्निरसवायवात्मने० उग्रं वीरं + नमाम्यहं इतिहासपुराणाभ्यां प्रणवात्मने
नमः इति पादनाभिहृत नेत्रशिरसु भस्मना करद्वयेन न्यस्य, उग्रं वीरं +
नमाम्यहं इति पादादिशिरोन्तं व्याप्य, ओं उग्रनारसिंहाय नमः । ओं
कुद्रनारसिंहाय नमः । ओं वीरनारसिंहाय नमः । ओं निश्चयनारसिंहाय
नमः । ओं कोपनृसिंहाय नमः । इति शिरोनासिकाहजानुपादेषु करद्वयेन
भस्मना न्यस्य, नृसिंहमन्त्रेण केशादि व्याप्य, ओं उग्रं नमः, ओं वीरं नमः
ओं महाविष्णुं नमः, ओं ज्वलन्तं नमः, ओं सर्वतोमुखं नमः, ओं नृसिंहं

नमः, ओं भीपणं नमः, ओं भद्रं नमः, ओं मृत्युमृत्युं नमः, ओं नमामि नमः, ओं अहं नमः, इति शिरो-ललाट-नेत्रद्वय-मुख-कण्ठ-हृद्दामि-कटि-जानु-जङ्घा-पादेषु, भस्मना पदानि न्यसेत् ॥

नृसिंहेन व्याप्य, ओं उं ओं नमः इत्यादिना नृसिंहा(क्षमन्त्रा)क्षरेण,

स शिरोललाट हृग्मुखकरपदसनिधिकेषु साग्रेषु ।

उदरहृदोर्गिलपाञ्चेष्वपरे ककुदि कमान्त्यसेद्वर्णान् ॥

ओं ह्रीं स्फुर स्फुर ओं नम इत्यादिघोर्कादशपदानि, शिरो-ललाट- (नेत्रद्वय) मुख-कण्ठ-हृद्दामि कटचूरु-जानु जङ्घा-पादेषु न्यस्य, सुदर्शना- (न मन्त्रा) क्षमणि, शिरो-वदन-हृदगुहा जानु-पादेषु न्यस्य, वामहस्ते भस्म निधाय; ओं ह्रीं क्षौं हंमः साध्यमुच्चार्यं पालय पालय उग्रं वीरं + मुखं, ओं ह्रीं स्फुर + हुंस्त्, नृसिंहं भीपणं भद्रं, सम त्वग्गतमृत्युं नाशय नाशय, मृत्युमृत्युं नमाम्यहं, ओं सहस्रार हुंस्त्, क्षम्यै, (रुक्षप्रमाय औं) नमः शिवाय, क्षिप ओं स्वाहा, सोहं क्षौं ह्रीं ओं ॥ इति तद्वस्म दक्षिणहस्तेन स्पृष्टाऽभिमन्त्र्य, अं अच्युताय रोगनाशनाय हरये अमृताय नमः, सं अनन्ताय रोगनाशनाय अमृताय नमः, ठं अमृताय रोग० अमृताय नमः, लं गोविन्दाय रोग० अमृताय नमः, वं विष्णवे रोग० अमृताय नमः, इति पञ्चामृतमन्त्रेण भस्मना व्यापयेत् । नृसिंहाक्षरन्यासं च अघोरपदन्यासं च सुदर्शनाक्षरन्यासं च भस्मना विधाय, मूलेन साध्यनामसहितं असृग्गतमिति भस्मनामिमन्त्र्य पञ्चामृतेन व्यापयेत् । एवमेव मांसगतमेदोगतास्थिगत-मञ्जागतशुक्लगतसर्वगत इत्यूष्मम् ॥

पञ्चाक्षरेण भस्मना व्याप्य; पञ्चाथराणि विन्यस्य पञ्चाक्षरेण व्याप्य, मूलेनाभिमन्त्र्य जलेनालोच्य, अग्निरित्यादियत्प्रभिर्मन्त्रैः शिरो-ललाट हृदय दक्षांसं वामांसं पृष्ठ ककुत्सु त्रिपुण्ड्रं कृत्वा, योगनृसिंहभावेन स्थित्वा,

मूलं सकृत् जप्त्वा, नृसिंहाधोरसुर्दर्शनानां करन्यासाङ्गन्यासऋषिठन्दोदेवताङ्ग-
न्यासानि च विधाय, तालत्रय दिशभन्धनामिप्राकारेण रक्षां कुर्यात् इति
भस्मस्थानविधिः ॥

अथाधोरपदन्यासः —

कटगास्यकण्ठहन्त्राभ्यधूरुजानुजह्नयोः पदयोः ॥

नृसिंहपदन्यासः ॥

के फालनेत्रास्यकण्ठहत्तु न्यसेच नाभौ कटिजानुपत्तु ॥

नृसिंहाधोरसुर्दर्शनानां ऋषिठन्दोदेवतापडङ्गानि न्यस्त्वा ध्यात्वा
मन्त्रत्रयमपि जपेत् ॥ अतीत रक्षाकरं भवति ॥

अथ लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रविधानं मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तमत लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । अतिठन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो देवता । श्रीं वीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । श्रीं हृत् । श्रीं शिरः । इत्याधङ्गानि ॥ ध्यानम् —

वामाङ्गस्थश्रिया युक्तं चक्रशङ्खाब्जधृकरम् ।

पीताम्बरं सर्वभूयं ग्रसनं नृहरिं भजे ॥

ओं श्रीं ह्रीं जय जय लक्ष्मीप्रियाय नित्यप्रमुदितचेतसे लक्ष्मी-
श्रितार्धदेहाय ध्रीं ह्रीं नमः ॥ इति मन्त्रः । अष्टोत्तरसहस्रजपः । मध्यक्त-
मछिकापुण्यैः सहस्रं होमः ॥

अथ पूजा —

यैष्णवर्पिठे समावाद्य समर्चयेत् । अङ्गः प्रथमावृतिः । भास्त्रैः०
भास्त्रैः० चिन्तायै० द्युत्यै० उन्मीलिन्यै० श्यामायै० कान्त्यै० रुच्यै० ८
इति शक्तिभिः द्वितीया । लोकेश्यस्त्रृतीया । वज्रादिभिः चतुर्थी० ॥

अथ सुदर्शननारसिंहमन्तः तत्रैवोक्तो लिखयते —

जयन्तो दूर्वासा ऋषिः । जगती छन्दः । सुदर्शननृसिंहो देवता ।
क्षौं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । चक्राजाय, ज्वालाचक्राय, जगचक्राय,
असुरान्तकचक्राय, महासुदर्शनचक्राय, एभिः स्वाहान्तैः पञ्चाङ्गानि । ध्यानम् —

चक्राजासनमध्यस्थं कालामिसदशप्रभम् ।

चतुर्भुजं विकासास्यं चतुश्चक्रधरं हरिम् ॥

योगपद्मपिनद्वाङ्गं लिणेत्रं चोग्रविग्रहम् ।

ध्यायेत्समस्तदुःखमभशोकद्रुममूलतः ॥

ओं सहस्रार ज्वालावर्तिने क्षौं हन हन हुंकद् स्वाहा ॥ इति मन्तः ।
द्वादशलक्षजपः । आज्येन चतुश्चत्वारिंशत्ताहसं होमः । रक्षाजयप्रधानोयं
मन्तः । अथ पूजा —

पूर्वोक्तपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गः प्रथमावृतिः । जयायै०
विजयायै० अजितायै० अपराजितायै० ४ इति दिक्षु, मोहिन्यै० हादिन्यै०
मायायै० सिध्धै० ४ इति विदिक्षु, पुरतः भटावर्चयेत् ॥

धृतमुद्ररपाशौ तौ कृष्णौ भासितदंष्ट्रकौ ।

इति द्वितीयावृतिः । इन्द्रादिभिस्तृतीया । वज्रादिभिश्चतुर्थी । अथ यन्त्रम् —

दशदलं पद्मं विरचय, तत्र कर्णिकायां प्रणवोदरे हनहनशब्दं
विलिख्य, तस्योदरे शत्रुनाम विलिख्य, दशदलेषु मन्त्राक्षराणि द्वन्दशो
विलिख्य, तद्वाह्ये पदकोणं विलिख्य, कोणेषु नृसिंहैकाक्षरं विलिख्य, तद्वाह्ये
ज्वालापरिवृतं त्रिकोणं विलिख्य (विलिखेत् ॥) एतद्यन्तं जपहोमादिसाधितं
समस्तशत्रुनियारणं सर्वरक्षाकरम् । अथ प्रयोगः —

ब्राह्मणो जयमिच्छेत् कुशानास्तीर्य भूतले ।
तस्मिन्देशे समाराध्य सुदर्शननृकेसरिम् ॥

मन्त्रं सहस्रमावर्त्य हुनेदेवस्य सन्निधौ ।
सहस्रं मूलमन्त्रेण अपामार्गेण साधकः ॥

तद्वस्म तिलकं कृत्वा निर्गच्छेत् शत्रुतन्निधौ ।
दासवत्कुरुते शत्रून् स सद्यः किञ्चरो भवेत् ॥

अथ शत्रुमनुस्मृत्य तर्पणं वापि कारयेत् ।
तजस्वा हाटके पट्टे रचयित्वोक्तयन्त्रकम् ॥

तेनांगुलीयकं कृत्वा जपहोमादिसाधितम् ।
अयुतं जयमाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥

अथौदुम्भरपीठे तु देवदेवं निधापयेत् ।
तस्याग्रे वर्तुके कुण्डे हुनेद्वै खादिरं समित् ॥

अयुतं गोधृताकैस्तु मध्वकैर्वा जितेन्द्रियः ।
जयमाप्नोति संवादे नित्यं परशुरामवत् ॥

अथ कल्पान्तरोक्तप्रकारेण लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रो लिख्यते--

ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो देवता । ओं अं
उग्रं वीरं महाविष्णुं शुक्लवर्णाय आनन्दात्मने हृत् । ओं उं ज्वलन्तं
सर्वतोमुखं कृष्णवर्णाय तुर्यात्मने शिरः । ओं मं नृसिंहं भीषणं भद्रं
विङ्गक्लवर्णाय ज्योतिरात्मने शिखा । ओं ओं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं हेमवर्णाय
मायात्मने कवचम् । मूलमन्त्रमुक्त्वा सर्ववेदात्मकाय विद्युद्वर्णाय महाचक्रात्मने
अत्तम् ॥

सत्यज्ञानसुखस्वरूपममलक्ष्मीराविधमध्यस्थितं

योगारूढमतिप्रसन्नवदनं भूग्रसहस्रोज्जालम् ।
अपक्षं चक्रपिनाक्साभयवरान् विभ्राणमर्कच्छर्वि
छत्रीभूतफणीन्द्रमिन्दुधवलं लक्ष्मीनृसिंहं भजे ॥

ओं है हं उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् । नृसिंहं भीषणं
मद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं हं इं ओं ॥ इत्यष्ट्रिंशदर्णो मन्त्रः ॥

अथास्य पूजा —

वैष्णवपीठे समावाह्य कर्णिकायां ग्रणवर्संपुटितं नृसिंहाश्रीजं संभाव्य,
तत्र मूर्तिं संभाव्य, तत्पुरतः ईशानादिक्रमेण अकारउकारमकारान् विभाव्य,
तत्र ब्रह्मविष्णुमहेशान् समभ्यर्च्य, दक्षवामयोर्हस इत्यक्षरद्वयं संभाव्य, तत्र
सूर्याचन्द्रमसौ समभ्यर्च्य, एतत्सर्वं ग्रणवेन वैष्टितं संभाव्य, तद्वहिः
पट्पत्रं विभाव्य, तत्र आचक्राद्यज्ञमन्त्रैः एकविंशपटले सुदर्शनविधानोक्तैः
समभ्यर्च्य, इं इत्यन्तं मायथा तद्वेष्टय. तद्वहिरष्टदलं विभाव्य, तत्र
वासुदेवादयो दिक्षु, शान्तिश्रीसरस्वतीरत्यादयः विदिक्षु समर्च्य, ह्रीमिति
वहिमर्यिया तद्वेष्टय, वहिर्दादशदलं विभाव्य, तत्र वासुदेवदशाक्षरीवर्ण-
पूर्वकाणि धाक्षादिद्वादशादित्यनामानि समभ्यर्च्ये हीं इति (अनेन) तद्वेष्टयेत् ॥

.धात्रे नमः । अर्यमणे नमः । भिलाय नमः । वरुणाय नमः । अंशाय
नमः । भगाय नमः । विवस्ते नमः । इन्द्राय नमः । पूष्णे नमः ।
पर्जन्याय नमः । त्वष्टे नमः । विष्णवे नमः ॥ १२ ॥ तद्वहिः पोडशदलं
विभाव्य तत्र केशगादिपोडशमूर्तीः संपूज्य ईकारेण तद्वेष्टयेत् । तद्वहिः
द्वात्रिंशदलं संभाव्य, तेषु ग्रणवर्संपुटितैः उग्रं इत्यादिवर्णपूर्वकं ब्रह्मणे
श्रीनृसिंहाय नमः । विष्णवे श्रीनृसिंहाय नमः । महेश्वरादि नृसिंहेत्यादि,
पुरुषाय, ईश्वराय, सरस्वत्यै, श्रियै, गौयै, प्रकृत्यै, विद्यायै, औकाराय,

चतस्रभ्योऽर्धमात्राभ्यो नमः । वेदेभ्यः साङ्गेभ्यः सशाखेभ्यो नमः । पञ्चामिभ्यो नमः । सप्तमहाव्याहृतीभ्यो नमः । अष्टभ्यो लोकपालेभ्यो नमः । अष्टभ्यो वसुभ्यो नमः । एकादशरुद्रेभ्यो नमः । द्वादशादित्येभ्यो नमः । अष्टभ्यो ग्रहेभ्यो नमः । पञ्चमहाभूतेभ्यो नमः । तत्र विशेषणस्य ब्रह्मवचनत्वेषि विशेष्यस्य नृसिंहस्य एकवचनत्वमेव ॥ कालाय नमः । मनवे नमः । मृत्यवे नमः । यमाय नमः । अन्तकाय नमः । प्राणाय० सूर्याय० सोमाय० विराटपुरुषाय० जीवाय० सर्वस्मै० ३२ इति द्वार्तिशब्दामानि ॥

तद्विरुद्धनेश्याऽवेष्टय, तद्विः भूपुरं संभाव्य, तत्र प्राभागे प्रणव-
संपुटितान् ककाराद्यै वर्णनुक्त्वा अष्टभ्यो वसुभ्यो नम इति संपूज्य,
दक्षिणभागे शकारादिधकारान्तान् तारसंपुटितानुक्त्वा एकादशरुद्रेभ्यो नम इति
समभ्यर्थ, पवित्रे नकारादिपकारान्तान्प्रणवसंपुटितानुक्त्वा द्वादशादित्येभ्यो
नम इति संपूज्य, उत्तरतस्सकारादिक्षकारान्तान् प्रणवसंपुटितानुक्त्वा विशेष्यो
देवेभ्यो नम इति संपूज्य, देवस्य पृष्ठभागे अनन्ताय नम इति, पूर्वभागे
प्रह्लादादिभवतेभ्यो नमः, सनकादिभ्यो नमः, नारदादिभ्यो नमः, सर्वेभ्यो देवेभ्यो
नम इति, ऐशान्ये विष्वकूरेनाय नमः इत्येवं पूजाविधिः ॥

अथ प्रसङ्गात् लक्ष्मीनृसिंहमन्तरं लिख्यते —

लक्ष्मीनृसिंहमन्तस्य ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो
देवता । ओं क्षौं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । मम भोगमोक्षार्थं जपे
विनियोगः । ओं क्षौं नमः हृत् । ओं भगवते शिरः । ओं लक्ष्मी-
नृसिंहाय शिखा । ओं महाविष्णवे करचम् । ओं सकलदुरितनिवारणाय
नेत्रम् । ओं हुंफद् स्वाहा अस्त्रम् । ओं नमस्सुदर्शनाय स्वाहा अस्त्रम् ॥

ओं क्षौं नमो भगवते लक्ष्मीनृसिंहाय महाविष्णवे सकलदुरित-
निवारणाय हुंफद् स्वाहा ॥ ध्यानम् —

सत्यज्ञानसुखस्वरूपममलं क्षीराद्विमध्यस्थितं
योगारुदमतिप्रसन्नवदनं भूपासहस्रोद्गवलम् ।
त्र्यक्षं चक्रपिनाकसाभयवरान् विभ्राणमच्छुच्छुवि
छत्रीभूतफणीन्द्रमिन्दुधवलं लक्ष्मीनृसिंहं भजे ॥

लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम् —

ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो देवता । ओं क्षीं
वीजम् । ओं नमशशक्तिः । मम भोगमोक्षार्थं विनियोगः । ह्रां हृत ।
ह्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि । नमः सुदर्शनाय स्वाहा अस्त्राय फट् । ओं श्रीं
ह्रीं जय जय लक्ष्मीप्रियाय नित्यप्रमुदितचेतसे लक्ष्मीश्रितार्धदेहाय ह्रीं श्रीं
ओं नमः ॥

चक्रावजशहृष्टान्सगदान्दधानः प्रवाळरशिमः कमलां करेण ।
आश्लेषयनात्मसमानवर्णां भूयाद्विभूत्यै भगतां नृसिंहः ॥

लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रान्तरम् —

संकर्षणभगवान् ऋषिः । गायत्री छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो विष्णुदेवता ।
ओं क्षां हृत । ओं क्षीं शिरः इत्याद्यज्ञानि । ओं नमस्सुदर्शनाय स्वाहा
अस्त्राय फट् । ओं क्षौं कैं हं प्त्रं त्वरक्षं व्युक्षः फट् ओं नमः इति मन्त्रः ॥

विभ्राणं चक्रशङ्खौ सृष्टिमुसलगदापद्मपाशांश्च दोर्भिः

लक्ष्मीमन्येन गृह्णन् मदविवशद्वशं सव्यभागोरुसंस्थाम् ।

फुलदन्धूकपुष्पद्युतियुतविनतानन्दनस्कन्धसंस्थः

चिन्त्यो युष्माभिरीशो नरहरिपुषा दीर्घरक्तस्त्रिणेत्रः ॥

लक्ष्मीनृसिंहरुदक्षरीमन्त्रस्य — संकर्षणभगवान् ऋषिः । गायत्री छन्दः ।
लक्ष्मीनृसिंहो देवता । ओं क्षौं वीजम् । ओं फट् शक्तिः । ओं एं हृत ।
ओं क्षीं शिरः । ओं श्रीं शिखा । ओं ह्रीं करचम् । ओं क्षः नेत्रम् ओं फट् अस्त्रम् ।

ओं नमः सुदर्शनाय स्वाहा अस्त्रम् ॥ एङ्कींश्रीह्रींक्षः फट् इति मन्त्रः ।

शङ्खचक्रवराभीतीर्दधानस्त्वएवष्टुभः ।
श्वेतपीताम्बरधरथिन्त्यः पुरुषकेसरी ॥

लक्ष्मीनृसिंहाषादशाक्षरीमन्तस्य अविर्भगवान् ऋषिः । अतिजगती
छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो देवता । क्षौं वीजम् । नमशक्तिः । क्षां हृत् ।
क्षीं शिरः इत्याद्ब्रह्मानि । ओं नमः सुदर्शनाय स्वाहा अस्त्रम् । ओं अनन्त-
गरुडस्थिताय लक्ष्मीनृसिंहाय नमः ॥

चक्रशङ्खगदासङ्गमुसलान् सृष्टिदामनी ।
धनं च विभ्रत्यत्नीवान्धयेयो रक्तो नृकेमरी ॥

अथ लक्ष्मीनृसिंहमन्तरमुच्यते — विधिः प्रजापतिः ऋषिः ।
अतिजगती छन्दः । लक्ष्मीनृसिंहो देवता । ओं हृत् । क्षीं शिरः । ह्रीं
शिखा । श्रीं कवचम् । क्षौं नेत्रम् । लक्ष्मीनृसिंहाय सर्वात्मने सर्वैश्वर्य-
ग्रदाय नमः अस्त्रम् । ध्यानम् —

शङ्खचक्रधरं देवं चतुर्भुजसमन्वितम् ।
प्रसत्मदद्य, श्रान्तं भो(यो)प्राप्तस्त्रसमन्वितम् ॥

योगपद्माहि(पद्मपि)नद्वाङ्मवज्रे दक्षिणं पदम् ।
दक्षिणोपरि हस्तेन दक्षिणं जानुमाविशन् ॥

सब्याधःस्थितहस्तेन लक्ष्मीमालिङ्गय मोहयन् ।
सर्वलक्षणसंपन्नां सर्वाभरणभूषिताम् ॥

चतुर्भुजां प्रसन्नां च ऊर्ध्वाम्यां पद्मधारिणीम् ।
अधराम्यां मुदं धात्रीमन्योन्यं वीथमाणयोः ॥

एवं ध्यात्वा सहस्रं तु जपेन्मन्त्रं समाहितः ।
सर्वान्कामानवामोति अन्ते कैवल्यमाप्नुयात् ॥

ओं क्षीं ह्रीं श्रीं क्षौं लक्ष्मीनृसिंहाय सर्वात्मने सर्वेश्वर्यप्रदाय नमः इति मन्त्रः । उक्ताः सर्वेषि मन्त्राः ऐश्वर्यप्रधानाः ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् अघोरनृसिंहमिलितोपि मन्त्रः, कल्पान्तरोक्तोत्र योग्यतावशालिख्यते —

अघोरब्रह्माणावृष्टी । अनुष्टुप्त्रिष्टुभौ छन्दसी । अघोरनृसिंहौ देवते ।
ओं ह्रीं क्षौं उग्रं वीरं महाविष्णुं जग्नन्तं सर्वतोमुखं स्फुर स्फुर प्रस्फुर प्रस्फुर
घोर घोरतर तनुरूप चट चट प्रचट प्रचट कह कह वम वम वन्ध वन्ध
(वन्धय वन्धय) खादय खादय (घातय घातय) हुं फट् नृसिंहं भीषणं भद्रं
मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् ॥ इति मन्त्रः । रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् ज्वालानृसिंहमन्त्रोपि कल्पान्तरोक्तोत्र योग्यतावशालिख्यते —

सङ्कर्षण कृपिः । गायत्री छन्दः । ज्वालानृसिंहो देवता । क्षौं
बीजम् । हुं फट् स्वाहा शक्तिः । क्षां हृत् । क्षीं शिरः । इत्यादङ्गानि ।
ध्यानम् —

मध्येचक्रं महासं ज्वलदनलशिखाग्रस्तवेताळवर्ग-
स्फूर्जद्योरारिजातप्रतिरसनपदे व्यग्रहस्तस्तुहन्ता ।
ध्येयोसामिस्समुद्यादिनकरसदशस्त्रीक्षणस्तीक्षणदंटूः
संरभोष्टूरोमा ध्वनिरचितमहाम्भोधिघोपो नृसिंहः ॥

ओं क्षौं ह्रीं १सौः २ ज्वालाज्वलज्जटिलमुखाय ज्वालानृसिंहाय लललल

१ मन्त्रादौ सौः इति चतुर्थेक्षरः न विद्यते ह भारूकायाम् ।

२ ज्वालाज्वालाज्वलत् इति ख पाठः ।

गृह गृह स्फुट स्फुट स्फोटय स्फोटय मट मट मोटय मोटय लोटय
 लोटय भ्रम भ्रम भ्रामय भ्रामय वल वल चल चल वन्ग वलग गळ गळ
 गुळ गुळ गर्ज गर्ज * राज राजहंस राजहंस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल
 जल्प जल्प मथ मथ मर्दय मर्दय हुं हुं हः सर्वदुष्ट्रियान् शिरोललाट-
 चक्षुमुखोष्ठदन्ततालु जिहाहनुग्रीवा वाहुकरवक्षस्थलोदर नाभिगुह्यगुदपृष्ठ कद्युरु-
 जानु जह्नागुल्फपादेषु सर्वाङ्गेषु छिन्धि छिन्धि भिन्धि भिन्धि त्रासय त्रासय
 मारय मारय ह्रौं सहस्रार हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रः ॥

अथ नृसिंहदशाक्षरीमन्त्र उच्यते —

श्रीनारदक्रपिः । वृहती छन्दः । श्रीनृसिंहो देवता । क्षौं वीजम् ।
 ओं नमः शक्तिः । क्षां क्षौं इत्यावङ्गम् । ओं नमः सुदर्शनाय स्वाहा
 अस्त्रम् । ओं क्षौं हुं फट् नृभिन्नाय नमः । ध्यानम् —

सुसितं सिंहवदनं ऊर्ध्वम्भ्यां चक्रशह्निम् ।
 अधःस्थिताभ्यां वाहुभ्यां धृतहेति भजेद्गरिम् ॥

अथास्य नृसिंहस्य कल्पान्तरोक्तं चक्रमन्त्रं (यन्त्रं) योग्यतावशात्
 लिख्यते —

पट्कोणस्थसुदर्शनं वसुदद्रप्रोल्लासददाक्षरं
 वाह्ये द्वादशवर्णपत्रमलं तत्पोडशार्णच्छदम् ।
 द्वार्त्रिशन्मनुवर्णपत्रकमलं धृत्तोल्लम्नारुकं
 मध्योत्थध्रुवमुर्विवीजवलयं चक्रं नृसिंहात्मकम् ॥

अयमर्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तेषु कोणेषु सुदर्शनं विलिख्य
 तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य ग्लौं इत्यनेन प्रणवं संवेष्य, तन्मस्ये

* राज राज हंस हंस इति ड पाठः ।

साध्यनामादीन् विलिखेत् । पुनरष्टदङ्कं पञ्चं विलिख्य तेषु वैष्णवाष्टाक्षरं, तद्वाहे पोडशपत्रं विलिख्य, ओं नमो भगवते वायुदेवायेति विलिखेत् । तद्वहिः पोडशपत्रं विलिख्य, तेषु ओं नमो भगवते महासुदर्शनाय हुं फट् इति विलिखेत् । तद्वहिः द्वार्तिंशदङ्कं विलिख्य, तेषु नृसिंहानुष्टुभं विलिख्य, मातृकावैष्णवेष्टयेदिति ॥

अथ नृसिंहमन्त्रप्रसङ्गात् नृसिंहस्य भूतावेशनकरणादिसामर्थ्यात् प्रयोग-
सारोक्तप्रकारेण दशविधभूतावेशप्रकारे विलिख्यते —

आवेशवन्धनविदारणशूलभेद-
च्छेदाङ्गदाहदमनक्रमणाऽक्षिवेधाः ।
हृत्तापनं च दशदण्डविधाः प्रसिद्धाः
तन्त्रेषु मन्त्रविहिता वृपकेतनेन ॥

ओं नमः पशुपतये ओं नमो भूताधिपतये ओं नमो रुद्राय नमः ।
ओं खद्गरायण विहर विहर नृत्य नृत्य इमशानभस्माच्चितशरीराय घण्टाकपाल-
मालाधराय व्याघ्रचर्मपरिधानाय शशाङ्ककृतशेखराय कृष्णमर्पयज्ञोपवीतिने
ललाटबल्गद्विवर्तिंकपालिने * भूतान् लासय मण्डलमध्ये खङ्गरुद्रांकुशेन
समयं प्रवेशय प्रवेशय चण्डासिधाराधिपतिरुद्र आज्ञापयति स्वाहा ॥

भूतनाथस्य मन्त्रोयमाख्यातो मन्त्रनायकः ।
आवेशनादिकं कर्म कर्तव्यं तेन मन्त्रिणा ॥

ओं नमश्चण्डक्रोधाय रुद्राय तुरुमुरु (तुरुतुरुमुरुमुरु) भूतसमये तिष्ठ
स्वाहा ॥

तेनामन्त्र्य शिखावन्धात् तिष्ठन्ति समये ग्रहाः ।
संस्थाप्यैवं ग्रहग्रस्तं शिखावन्धेन मन्त्रवित् ॥

* हन भूतान् इति ख मातृकापाठः

वह्नियुपुरान्तस्थं कृत्वा प्रथमपीडितम् ।
मन्त्रेणामन्तिं कृत्वा क्षिपेत् शुद्धोदकं मुखे ॥

तेनावेशं प्रयान्त्याशु ग्रहग्रस्तो यदि ध्रुवम् ।
भीतो मुख्यति च क्षिप्रं ग्रहो मन्त्रानुभावतः ॥

रुद्धा तजस्या स्तम्भे तरौ वा वेष्टयेत् दृढम् ।
तेन भीतो भवेद्भूतः निष्ठुहीतश्च जायते ॥

पैष्टीं प्रतिकृतिं कृत्वा साध्यमावाह्य साधकः ।
क्षुरेण दायेद्वक्षः क्षणान्मुख्यति गुखकः ॥

तद्वत्प्रतिकृतिं कृत्वा वर्ष्म शुलेन भेदयेत् ।
साध्यमावाह्य मन्त्रेण ततो भीतः पलायते ॥

छेदयेत्प्रतिमां कृत्वा मन्त्रेणानेन मर्मसु ।
क्षतजं भरति क्षिप्रं मुच्यते विग्रहो ग्रहः ॥

क्षित्वा प्रतिकृतिं वह्नौ कुण्डान्तः स्थण्डिलेऽपिवा ।
राजीसहस्रहोमेन दुष्टो दग्धो भवेद्ग्रहः ॥

मन्त्रेण ताडयेद्वस्तुं तिलैर्वा मापसर्पयैः ।
जस्या वेतयष्ट्या वा चकितो मुश्चति ग्रहः ।

मन्त्रेणानेन संजसैः सिद्धार्थ्यमयेद्भृशम् ।
क्रन्दमानस्तदान्यस्मिन्नाञ्छित्ते संकमेद्ग्रहः ॥

भूम्यां निर्माय तद्विम्बं घ्यात्वा मन्त्रेण चक्षुपोः ।
वेधयेत् रादिरं कीलं तत्सणात् क्षीयते ग्रहः ॥

धूपनसाञ्जनालेपस्नानपानानि पट्टिदुः ।

कर्मणि किल शस्तानि हत्तापे भूतमुक्तये ॥

निर्गुण्डी तुलसीपत्रं देवताळी कदुत्रयम् ।
कदुकालावुका चेति प्रोक्तैर्धृषी ग्रहापहः ॥

चतुर्जातकमङ्कोलं पञ्चमूलं निशाद्यम् ।
वाकुचीसहितं नस्यं ग्रहम् स्यात् शिवाम्भसा ॥

काकाण्डकू(पृ)तिगन्धौ द्वौ गोमूत्रेणाज्येत् दशोः ।
दुष्टग्रहोपशान्तिः स्यात्पुराणाज्यमथापि वा ॥

अमृतापटोलीत्रिकदुतिफलानि मनशिला ।

विशालाभिर्गुहधूमलोध्र चन्दन सुरदारुभिरुद्धरेत् ग्रहानूलेपः ।

निम्बपत्रास्थिलशुनी(न)लेपसर्वग्रहापहः ।

चतुष्पथे मारुगृहे वने वा वीथ्यालये वा सरितस्तटे वा ।
निर्मल्यभूताम्बुकपायमूत्रगच्छ्यैग्रहास्स्नातमभित्यजन्ति ॥

रक्ताश्वमारं मधुकं मधूकं
वचां पिशाचीमपि देवताळीम् ।
पिवेच्च कूशमाण्डरसाजमूत्रे
व्यस्तानि च स्युर्गहनिग्रहाय ॥

अस्यार्थः— कदुकालावुका-कदुदूधभोपला औच्चरा. वाकुची-
कारभोगाचें ताङ्गुल तारोपोक्त्रिमि. शिवा-हिरठे कुक्कराय. लोध
बिवन्नालिलात्ति. निम्बपत्रास्थि-निम्बाच्याकाउया, वेप्पिलौ और्कंकु.
मधुकं-अतिमधुरम् अतिमतुरम्. चतुर्जातं-एलं, लवङ्गं, पश्चि, नागपू एलम्,
लवसंकम्, पत्तिरी, नाकप्पू. विशाला परुम्पत्तिं. पिशाची-गन्धमांसी,
मित्तमल्ली, ओरपमल्ली, लीरुवमुत्तिलौ, कल्याकंकत्तारी, ऊकं.

अथ विष्णुपञ्जरविधानमुच्यते —

ब्रह्मवृहस्पती ऋषी । अनुष्टुप्तिष्ठुभौ छन्दसी । विश्वरूपविष्णुर्देवता ।
ओं बीजम् । नमः शक्तिः । ओं ओं स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या सह
हत् । नमो जगत्प्रहृष्ट्यनुरज्यते च स्तार शिरः । नारा रक्षांसि भीतानि
दिशो द्रवन्ति हुं पट् शिखा । यणा सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः य
ओं कवचम् । एतैः समस्तैरखम् । मूलमन्त्रः । ओं ओं स्थाने हृषीकेश
तव प्रकीर्त्या सह नमो जगत्प्रहृष्ट्यनुरज्यते च स्तार नारा रक्षांसि भीतानि
दिशो द्रवन्ति हुंफट् यणा सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसङ्घाः य ओं इति मन्त्रः ।
रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः । अस्य मन्त्रस्य जपसमये ध्यानमुच्यते --

अर्केन्दुवह्निलयस्फुरितविमन्त्रशक्तिप्रवद्वमहसः परमस्य विष्णोः ।
पादारविन्दगळितामृतसिक्तगात्रं साध्यं स्मरेजपविधावपि साधकेशः ॥

विष्णोस्सान्निध्यलब्धोल्लितवलचलद्वस्तदण्डोद्यतास्त्रैः
चक्राधैर्भीर्णिणास्येक्षणचरणवचोहासहुंकारधैरैः ।
उत्तिक्षसक्षिप्तकृत्तस्फुटितविदळिताचूर्णितध्वस्तशान्तान्
ध्यायेद्वेताळभूतग्रहदुरितपिशाचारिनागादिरोगान् ॥

एतदिग्रहवेताळपीडादौ ध्येयं ध्यानम् ॥

अथ विष्णुपञ्जरपूजाविधिः —

प्रथमं वैष्णवपीठं संपूज्य तस्मिन्समावाह तस्मिन् विश्वमूर्तिमेवं
ध्यायेत् ।

अग्नीपोमात्मकमरिगदाशार्ङ्गसद्गंगससद्गं-
रुद्यद्राहुं हलमुसलशूलैस्सदण्डस्सकुन्तेः ।

शक्तया पाशांकुशकुलिशट्काग्निभिर्थार्कवह्नि-
घोतद्वक्त्रांग्रिकरसरसिजं तसकार्तस्वराम् ॥

विष्णु भास्वत्किरीटं मणिकंनककटीष्वतकेयुरहार-
ग्रैवेयोर्म्यादिसुख्याभरणमणिगणोद्धासिदिव्याङ्गरागम् ।
विश्वाकाशावकाशप्रविततमयुतादित्यनीकाशमुद्य-
द्वाहुग्रव्यग्रनानायुधनिकरथरं विश्वरूपं नमामि ॥

अस्य विश्वरूपस्य मन्तः — ओं नमो भगवते महाविष्णवे वासु-
देवाय विश्वरूप शरणं भव मे प्रभविष्णवे नमः । अनेन रक्षां कारयेत् ।
एवं विष्णुरूपं ध्यात्वा परिवारैस्तद रमर्चयेत् ॥

प्रथमं मूलमन्त्रेण समर्च्य, पुनः वासुदेवाय० संकर्षणाय० ग्रद्युम्नाय०
अनिरुद्धाय० इति महादिक्षु, शान्त्यै० श्रियै० सरस्वत्यै० रत्यै० इति कोणेषु
समर्चनीयाः ॥

चक्रं च चक्राङ्किरीटमौळिं सशङ्खचक्रं सगदं सशाङ्गम् ।
रक्ताम्बरं रक्ततनुं करालदंष्ट्राननं प्राग्दलकेऽर्चयीत ॥

एवं चक्रमूर्तिं ध्यात्वा, प्राग्दले अनेन वक्ष्यमाणेन चक्रमन्त्रेण
समर्चयेत् । ओं विष्णवे चक्रिणे नमः ओं स्याने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या
सह नमो, जगत्प्रहृष्ट्यनुरज्यते च स्त्रां नारा रक्षांसि भीतानि दिशो
द्रवन्ति, हुं फट्, यणा, सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसञ्चाः, य, ओं ओं नमो
भगवते वासुदेवाय विष्णवे चक्रमूर्ते मां रक्ष रक्ष चक्रमूर्तिधराय चक्रमूर्ति-
धरसेनाधिपतये महाचक्राय हुं फट् इति ॥

पुनः पूज्य —

गदागदाङ्कितमौळिः सगदासिचक्रशङ्खधनुः ।

पीताम्बरानुलेपापीताकुद्धा च याम्यसंखदले ॥

एवं गदामूर्तिं ध्यात्वा अनेन गदामन्त्रेण समर्चयेत् दक्षिणे दले—
ओं विष्णवे गदिने नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या सह नमो
जगत्प्रहृष्ट्यनुरज्यते च सार नारा रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति हुं फट्
यणा सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसङ्घाः य ओं ओं नमो भगवते वासुदेवाय
विष्णवे गदिमूर्ते मां रक्ष रक्ष गदिमूर्तिधराय गदिमूर्तिधरसेनाधिपतये महागदायै
हुं फट् इति । पुनः —

श्यामं शार्ङ्गाङ्कितकं शार्ङ्गं शार्ङ्गारिदरगदाहस्तम् ।
रक्तांशुकालेपनमाल्यादिं वारुणे यजेत्पत्रे ॥

एवं ध्यात्वा शार्ङ्गमूर्तिमनेन मन्त्रेण यजेत्पथिमदले । ओं विष्णवे
शार्ङ्गिणे नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या सह नमो जगत्प्रहृष्ट्यनु-
रज्यते च सार नारा रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति हुं फट् यणा सर्वे
नमस्यन्ति च सिद्धसङ्घाः य ओं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे
शार्ङ्गमूर्ते मां रक्ष रक्ष शार्ङ्गमूर्तिधराय शार्ङ्गमूर्तिधरसेनाधिपतये महाशार्ङ्गाय
हुं फट् इति ॥ पुनः ,

खड्गं सखड्गशिरसं खड्गारिगदाधनुष्करम् ।
धूम्रं विकृताम्बरानुलेपस्तजं समर्चयेदुदकपत्रे ॥

एवं ध्यात्वा अनेन खड्गमन्त्रेण उत्तरदले समर्चयेत् । ओं विष्णवे
खड्गिने नमः । ओं ओं स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या इत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे खड्गमूर्ते मां रक्ष रक्ष खड्ग-
मूर्तिधराय खड्गमूर्तिधरसेनाधिपतये महाखड्गाय हुं फट् इति ॥ पुनः ,

शङ्खं सशङ्खशिरसं शङ्खारिगदाधनुष्करं सुसितम् ।

सितवसनमाल्यभूं यजेन्महानादमग्निसंस्थदले ॥

एवं ध्यात्वा शङ्खमूर्तिमानेयदले अनेन मन्त्रेण समर्चयेत् ॥ ओं विष्णवे हृषीकेशाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्येत्यादि य ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे शङ्खमूर्ते मां रक्ष रक्ष शङ्ख-मूर्तिधराय शङ्खमूर्तिधरसेनाधिपतये महापाञ्चजन्याय स्वाहा इति ॥

पुनः, हलमूर्तिमपि हलायुधाय धराय धरं च शङ्खमूर्तेरुक्तचिह्नोपेतं चतुर्भुजं च ध्यात्वा निर्वृतिदले अनेन मन्त्रेण हलमूर्ति संयजेत् ॥

ओं विष्णवे हृषीकेशाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे हलमूर्ते मां रक्ष रक्ष हलमूर्ति-धराय हलमूर्तिधरसेनाधिपतये महाहलाय स्वाहा इति ॥

पुनः, मुसलमूर्तिमपि मुसलायुधधरं च हलमूर्तेरुक्तचिह्नोपेतं चतुर्भुजं च ध्यात्वा, वायव्यदले अनेन मन्त्रेण समर्चयेत् ॥

ओं विष्णवे हृषीकेशाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे मुगलमूर्ते मां रक्ष रक्ष मुसल-मूर्तिधराय मुसलमूर्तिधरसेनाधिपतये महामुसलाय स्वाहा इति ॥

पुनः शूलमूर्तिमपि शूलधरं च मुसलमूर्तेरुक्तचिह्नोपेतं चतुर्भुजम् च ध्यात्वा अनेन मन्त्रेण ऐशान्ये दले समर्चयेत् ॥

ओं विष्णवे हृषीकेशाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे त्रिशूलमूर्ते मां रक्ष रक्ष त्रिशूल-मूर्तिधराय त्रिशूलमूर्तिधरसेनाधिपतये महाशूलाय स्वाहा इति ॥

पुनः दण्डायायुधान् ध्यात्वा अन्तराळदलेषु क्रमेण समर्चयेत् ।
तदुच्यते —

ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः । ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे दण्डमूर्ते मां रक्ष रक्ष दण्ड-
मूर्तिधराय दण्डमूर्तिधरसेनाधिपतये महादण्डाय नमः इति प्रथमावान्तरदले
समर्चयेत् ॥

ओं ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे कुन्तमूर्ते मां रक्ष रक्ष कुन्त-
मूर्तिधराय कुन्तमूर्तिधरसेनाधिपतये महाकुन्ताय नमः इति द्वितीयावान्तरदले,

पुनः विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे शक्तिमूर्ते मां रक्ष रक्ष शक्ति
मूर्तिधराय शक्तिमूर्तिधरसेनाधिपतये महाशक्तये नम इति तृतीयावान्तरदले,

पुनः ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य
ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे पाशमूर्ते मां रक्ष रक्ष
पाशमूर्तिधराय पाशमूर्तिधरसेनाधिपतये महापाशाय नमः इति चतुर्थेऽवान्तरदले,

पुनः ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य
ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे अंकुशमूर्ते मां रक्ष रक्ष
अंकुशमूर्तिधराय अंकुशमूर्तिधरसेनाधिपतये महाअंकुशाय नमः इति पञ्चमे
ऽवान्तरदले,

पुनः ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य
ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे कुलिशमूर्ते मां रक्ष
रक्ष कुलिशमूर्तिधराय कुलिशमूर्तिधरसेनाधिपतये महाकुलिशाय नमः इति पठे-
ऽवान्तरदले,

पुनः ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशोत्यादि य
ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे परशुमूर्ते मां रक्ष रक्ष

परशुमूर्तिधराय परशुमूर्तिधरसेनाधिपतये महापरशवे नमः इति सप्तमे-
ज्वान्तरदले ॥

पुनः ओं विष्णवे जनार्दनाय नमः ओं ओं, स्थाने हृषीकेशेत्यादि-
य ओं इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे शतमुखवह्निमूर्ते मां-
रक्ष रक्ष शतमुखवह्निमूर्तिधराय शतमुखवह्निमूर्तिधरसेनाधिपतये महाशतमुख-
वह्नये नमः इति अष्टमेऽज्वान्तरदले समर्चयेत् ॥

एतास्तु दण्डाद्यष्टमूर्तयो रक्ताभाश्चतुर्भुजाः स्वस्वायुधधराश्च ध्येयाः । पुन-
श्चकासिवाणगदादर(खेट,शार्ङ्गशक्त्याख्यकान् दधतं दण्डाग्रलभवसुधं सजलाम्बु-
वाहघोरत्विं प महावराहमधस्तात् ध्यात्वा अनेन मन्त्रेण समर्चयेत् ॥

ओं विष्णवे क्रोडरूपिणे नमः ओ ओ स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे पोत्रोद्गतधराय वराहमूर्ते मां-
रक्ष रक्ष वराहमूर्तिधराय वराहमूर्तिधरसेनाधिपतये महावराहाय नमः । इति ॥

पुनः, अर्कनिलोज्ज्वलमुखं नयनैस्त्रिभिश्च वह्नीन् वमन्तमपि धूतसटाक-
लापम् । शुक्लाभ्रभूपमरिश्वह्नगदासिवाहुं नृसिंहं स्थले ध्यात्वा अनेन
वक्ष्यमाणेन मन्त्रेण समर्चयेत् ॥

ओं विष्णवे नृसिंहाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे नखदलितरिपुविग्रहाय नृसिंह-
मूर्तिधराय नृसिंहमूर्तिधरसेनाधिपतये महानरसिंहाय नमः इति ॥ पुनः, .

समग्रबलमुग्रतर्तुं स्वपक्षविक्षेपविक्षतविलक्षविपक्षपक्षं खण्डाग्रतुण्डमण्डज-
दण्डनाथं च पक्षिराजमग्रे ध्यात्वा अनेन वक्ष्यमाणमन्त्रेण अग्रे समर्चयेत् ॥

ओं विष्णवे पक्षिराजाय नमः ओं ओं स्थाने हृषीकेशेत्यादि य ओं
इत्यन्तं ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे महायक्षिराजाय गरुत्मते

हरिवाहनाय प्राणात्मने गरुडमूर्ते मां रक्ष रक्ष गरुडमूर्तिधराय गरुडमूर्तिधर-
सेनाधिपतये महागरुडाय नमः ॥ इत्यग्रे समर्चयेत् ॥

न्यासस्तु क्रियते चेत् एतावत्पर्यन्तमुक्तैर्मन्त्रैरुक्तेष्वेव स्थानेषु साध्य-
शरीरे न्यसेत् ॥ तस्मादतीव रक्षकरं भवति ॥

पुनः केशवाय नमः । नारायणाय नमः । माधवाय नमः । गोविन्दाय
नमः । विष्णवे नमः । मधुसूदनाय नमः । त्रिविक्रमाय नमः । वामनाय
नमः । श्रीधराय नमः । हृषीकेशाय नमः । पद्मनाभाय नमः । दामोदराय
नमः । सङ्कर्षणाय नमः । वासुदेवाय नमः । प्रद्युम्नाय नमः । अनिरुद्धाय
नमः ॥ एतैर्मूर्तिपोडशकैर्वहिरच्चयेत् ॥ पुनर्स्तद्विरिन्द्रादिभिः, तद्विर्वज्रादि-
भिरच्चयेत् ॥ एवं विष्णुपञ्चरपूजाविधिरुक्तः ॥ पुनरनेनैव पूजाविधानेन सिक्ता-
प्रतिष्ठां वा उपलेपप्रतिष्ठां वा चरुप्रतिष्ठां वा कुर्यात् ॥

वास्तौ वा ग्रामे वा पुरे वा राष्ट्रे वा तत्पकार उच्यते —

आग्नेये वक्ष्यमाणेन विधानेन समाहितः ।
सिक्तोपलचर्वादीन् साधयेदथ तैः क्रियाः ॥

वास्तौ पुरे वा ग्रामे वा विद्ध्याद्विषयेऽपि वा ।
मध्ये च पोडशाशान्ते सनेदष्टादशावटान् ॥

इत्यादिग्रन्थानामयमर्थः ॥ पुरग्रामादीनामष्टदिक्षु च अष्टावान्तरदिक्षु
च मध्ये तत्पुरतश्च अष्टादशकुण्डानि निखनेत् । हस्तप्रमाणेन कुण्डसागारं
च परित आयामं च । एवं चतुरश्चरूपेण निखन्य, अन्यस्मादन्यसारं
कुण्डान् अन्यदन्यत्कुण्डं प्रति गन्तुं मध्यमार्गश्च परिकल्पयेत् ॥ पुनरेतानि
कुण्डानि गोमयेनालिप्य, पुनः पापार्ण वा सिक्तं वा चरुं वा स्थापनीय-
द्रव्यं शुक्रकमलपत्रेषु विघ्निषु एतस्यापनीयद्रव्यं विभज्य संपाप,

पुनराचार्यो मध्यगतकुण्डस्य पुरतः उपविश्य, तस्मिन् कुण्डे वैष्णवपीठं संपूज्य, तस्मिन्वक्ष्यमाणविष्णुपञ्चरथन्तं मनसा लिखित्वा संस्थाप्य तस्मिन् विश्वरूपबुद्धया एकं कमलपत्रस्थं सिकतादि स्थापयेत् । पुनश्चतुर्दिवस्थेषु कुण्डेष्वपि अन्यत्कमलपत्रस्थमपि सिकतादि चक्रगदायार्जुनबुद्धया क्रमेण चतस्रूपपि दिक्षु स्थापयेत् । पुनः कोणचतुर्ष्यस्थितेष्वपि कुण्डेषु कमलपत्रस्थं सिकतादि-शहृ-हल-मुसल-शूलबुद्धया क्रमेण चतुर्वर्षपि कोणेषु स्थापयेत् । पुनरवान्तराष्ट्रिकस्थेष्वपि कुण्डेषु कमलपत्रस्थं सिकतादि दण्डकुन्तशक्तिं पाशांकुशं कुलिशपरशु शतभूखवह्नि-बुद्धया क्रमेण स्थापयेत् । पुनरध्योर्ध्वं च सूकरबुद्धया नृहरिबुद्धया च क्रमेण कमलपत्रस्थं सिकतादि स्थापयेत् । मध्यकुण्डस्य पुरतो वत्कुण्डं तस्मिन् गरुड-बुद्धया कमलपत्रस्थं सिकतादिस्थापयेत् । पुनः सर्वत्र समस्थलीकृत्य समुपलिप्य तत्र मध्यकुण्डोपरि तण्डुलान् प्रविकीर्यं तर्स्मिस्तण्डुले पर्णपट्टे विष्णुपञ्चरथन्तं विलिख्य निधाय, तत्पुरतः प्राङ्मुखो भूत्वा तस्मिन्यन्ते पूर्वोक्तपूजाविधानेन संपूज्य, पुनः तत्तदवटेषि तथैव वा मूलमन्त्रैरेव वा समभ्यर्थ्यं निवेद्यं कृत्वा, पुनस्सर्पिस्तक्तेनान्तेन मूलमन्त्रेणाष्टोत्रशतसंख्यं हुत्वा, पुनः अश्वत्थवटोदुंघर-प्लक्षाणां समिधः क्रमेणाचक्रादिभिर्मन्त्रैरेकैकेन क्रमेण एकैकां समिधमष्टोत्र-शतसंख्यं हुनेत् । पुनः, शहृदिभिर्शतुर्मन्त्रैः चण्डादिभिरष्टभिर्मन्त्रैश्च संभूय द्वादशभिर्मन्त्रैः एकैकैः तिलं सर्पं च पृथक् पृथक् पोडशसंख्यं हुनेत् । पुनश्चक्रादिमूर्तीनां तत्र तत्र वीरभद्रविधानोक्तभूतकूरान्तेन तत्तन्मन्त्रैः वर्लिदद्यात् लिशक्तिशः । पुनः बाह्यपूजां परिसमाप्य, तद्यन्त्रमपि तत्रैव निष्ठन्य पिधाय च गुरुदक्षिणां च दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् । एवं कृते फलमाह —

तत्रोपसर्गा नश्यन्ति नरनारीमहीश्विताः ।
ग्रहक्षुदपिशाचाद्या नेक्षन्ते तादृशं भयात् ॥

अश्वमपातादिका ये च भया नश्यन्ति तेऽचिरात् ।
सस्यर्थिगांसमृद्धिथ ग्रजाष्टद्विधं जायते ॥

धनधान्यसमृद्धिश्च वर्धते तत्कुलं क्रमात् ।
दारिश्चरोगनिरुक्तसुखमाभूतसंपुवम् ॥

रक्षोभिरक्षतचलैरसुरैश्च सर्वैः
दैत्यैस्समुद्यतमहाख्यकरैः परीतम् ।
विष्णोस्तु पञ्चरमिदं प्रभजन्तमव्यात्
साक्षान्महेन्द्रमपरत्वा नरे कथा का ॥

अथ विष्णुपञ्चरयन्त्रं लिख्यते —

विष्णुं लिखेन्मध्यगशक्तिविन्दौ कपोलयोस्सिद्धवराहवीजे ।
तद्विश्वरूपाहृयमन्तवीतं प्रवेष्ट्येत् पोडशवर्णकेन ॥

यन्तस्य वीजेषु चतुर्षु पूर्वं प्राग्दक्षिणप्रत्यगुदगतेषु ।
विद्वांस्तु चक्रं च गदां च शाङ्गं खड्गं च मन्त्वैस्सहितं विलिख्यात् ॥

शङ्खदलमुसलवीजान्यग्न्याद्यश्रिष्वथाएतवीजेषु ।
दण्डं कुन्तं शक्तिं पाशांकुशकुलिशपरशुशतमुखवहीन् ॥

सप्रणवहृदयभगवन् विष्णुस्वाख्यानमूर्तिं धरयुक्ताः ।
सेनापतिसहिता निजमन्त्रान्ता मूर्तयोत्र लिखितव्याः ॥

सविष्टुभा वहिगृहेण पूर्वं सानुष्टुभेन्दोनिलयेन चापि ।
गायत्रिमन्त्रोल्लसितेन भूयः सुवेष्ट्येदर्कनिकेतनेन ॥

अनुलोमविलोमगैश्च वर्णरभिवीतं वसुधापुरद्वयेन ।
नक्षिनं पुनरष्टयुग्मपत्रं प्रविदध्यादथ मूर्तिमन्त्रयुक्तम् ॥

तद्विर्मण्डलं सर्वलक्षणैरभिलक्षितम् ।

तस्मिन्नावाक्यं विधिवद्विश्वरूपहरि यजेत् ॥ इति ॥

अस्यार्थः— प्रथमं स्वेष्टमानेन वृत्तं विलिख्य, तन्मध्ये भुवनेश्वरी-
बीजं विलिख्य, तन्मध्ये वृत्तं विलिख्य, तन्मध्ये विष्णुशब्दलक्षितं प्रथम-
खरमकारं विलिख्य, तन्मध्ये वृत्तं विलिख्य, तन्मध्ये पोडशब्दाहुसहितं
विष्णुमूर्त्यकारं विलिख्य, तस्योदरे साध्यनाम विलिख्य, तस्य हस्तेषु
पोडशासु दक्षिणाधोहस्तमारभ्य वामाधोहस्तावसानकमेण, चक्र-गदा-शार्ङ्ग-
खड्ग-शङ्ख-हल-मुसल-शूल-दण्ड-कुन्त-शक्ति-पाशांकुश कुलिश-परशु-शतमुख-
वह्नयायुध १६ स्वरूपलेखनपूर्वकं चक्ष्यमाणपोडशाक्षरमन्तस्य प्रथम-नवम-पञ्चम-
दशम-द्वितीय-एकादश-पष्ठ-द्वादश-त्रितीय-लयोदश-सप्तम-चतुर्दश-चतुर्थ- पञ्चदशा-
ष्टम-पोडशाक्षराणि विलिखेत् ॥

ओं नमो भगवते वासुदेवाय हुं फट् स्वाहा । इति पोडशाक्षरीमन्तः ॥

तत्र चक्राद्यायुधधृतपोडशहस्तानां क्रमस्तु दक्षिणाधोहस्तमारभ्य
वामाधोहस्तावसानं क्रमेण प्रपञ्चसारानुष्टानपद्मतिकारमतम् । विवरणकारमतं
तु दक्षिणाधोहस्तमारभ्य पञ्चमे पञ्चमे हस्ते चक्र-गदा-शार्ङ्ग-खड्ग-चतुष्टयम् ।
दक्षिणाधस्त्रितीयहस्तमारभ्य पञ्चमे पञ्चमे शङ्ख हल-मुसल-शूल चतुष्टयं
दक्षिणाधो द्वितीयहस्तमारभ्य एकैकान्तरितहस्तेषु दण्डाद्यष्टकमित्येवमायुध-
धारणक्रमः ॥

पुनर्भुवनेशीमध्यस्थितस्य प्रथमस्वरस्य अकारस्य कपोलयोः नृसिंहबीजं
क्षौं घराहबीजं हुं इति च द्वयं विलिख्य, पुनः कणिंकामध्यस्थितायाः भुवनेश्याः
कपोलयोः गरुडचक्रबीजद्वयं विलिखेत् ॥ रं इति चक्रबीजम् ॥ क्षौं इति
गरुडबीजम् ।

पुनः कणिंकावृत्ताद्विः वृत्तं विलिख्य तस्मिन्वृत्ते यथापूर्ववृत्तविलिखित-
भुवनेश्वरीबीजमावेष्टितं भवेत् तथा विश्वरूपमंत्रेण संवेष्टयेत् ॥ ओं नमो

भगवते महाविष्णवे वासुदेवाय विश्वरूपशरणं भव मे प्रभविष्णवे नमः ॥
इति विश्वरूपमन्तव्यतुर्खिशद्वर्णः ॥

पुनस्तद्विद्धिः तृतीये वृत्ते पोडशार्णेन संवेष्टयेत् । ओं नमो भगवते
वासुदेवाय हुं फट् स्वाहा । इति पोडशाक्षरमन्तः ॥

पुनः वहिश्वतुर्थे वृत्ते प्रतिलोमसप्तव्याहृतिभिः वेष्टयेत् ॥

पुनस्तद्विद्धिः पूर्वपश्चिमतो दक्षिणोत्तरतश्च पद्मोणद्वितयरूपं द्वादशकोणं
विलिख्य, तेषु कोणेषु शक्तिप्रणवं विलिख्य, पूर्वादिकमेण द्वादशकोणानां
कपोलेषु प्रतिलोमगायत्र्यक्षराणि द्वन्द्वशो विलिख्य, तद्विद्धिः वृत्तद्वयं
विलिख्य, तयोर्मध्ये पोडशदिक्षु विलिखितैर्भुवनेशीवीजैरेकैकान्तरितसंबद्धैः
संवेष्टय, पुनः तेषु वीजेषु प्राग्दक्षिणप्रत्यगुदगगतेषु कमेण चक्र-गदा-शार्ङ्ग-
खड्डाकारेण मूर्तीर्लिखत्वा तन्मस्तकेषु स्वस्वमन्त्रांश्च पूर्वोक्तकमेण पूर्वोक्त-
पोडशाक्षरवर्णैकैकपूर्वकं विलिखेत् ॥

ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे चक्रमूर्ते इत्यादि पूर्व
पूजाविधाने प्रोक्तः चक्रमन्त्रः । ओं नमो भगवते, वासुदेवाय विष्णवे
गदिमूर्ते इत्यादिगदामन्त्रः । अवशिष्टायुधद्वयमन्त्रोप्येवमुक्तरीत्या पूजा-
विधानोक्तप्रकारेण लेखनीयः ॥

पुनराग्नेयादिकोणगतेषु भुवनेशीवीजेषु शङ्ख-हल-मुसल-शूलाकारेण मूर्ती-
विलिख्य, तन्मस्तकेषु स्वस्वमन्त्रांश्च पूर्वोक्तकमेण पूर्वोक्तपोडशाक्षरीमन्तस्य
पञ्चमादिवर्णैकैकपूर्वकान् विलिखेत् । ओं नमो भगवते वासुदेवाय विष्णवे
शङ्खमूर्ते इत्यादिपूर्वं पूजाविधानोक्ताः शङ्खादिमन्त्राः । पुनः अवान्तराद-
दिगगतेषु भुवनेशीवीजेषु अष्टसु दण्ड-कुन्त-शक्ति-पाशा-हुकुश-कुलिश-परशु-
शतमुखवद्यायुधरूपाणि विलिख्य, तन्मस्तकेषु स्वस्वमन्त्रांश्च पूर्वोक्त-

पोडशाक्षरमन्तस्य पूर्वोक्तकमेण नवमादिवर्णकैकरूर्वकान् विलिखेत् । औं
नमो भगवते वासुदेवायेत्यादि पूर्वं पूजाविधाने प्रोक्ता दण्डकुन्तादिमन्त्राः ॥

पुनः पोडशभुवनेशीबीजवेष्टनस्य पूर्वापरभागयोः नृसिंहवराहमूर्ती अपि
लिखित्वा तन्मस्तकयोः तयोर्मन्त्रद्वयमपि पूर्वं पूजाविधानोक्तं विलिख्य,
शक्तिवेष्टनवाह्ने नृसिंहस्याग्रे गरुडचक्रमूर्तिंद्वयं विलिख्य तन्मस्तकयोः तन्मन्त्र-
द्वयं च पूर्वोक्तं विलिखेत् । सर्वामामायुधमूर्तीनां पूजाविधानोक्तप्रकारेण
लेखनप्रकारः ॥

पुनस्तद्वहिः विकीर्ण विलिख्य, तन्मध्ये जातवेदोमन्त्रं परितो विलिख्य,
तद्वहिस्सोममण्डलात्मकं वृत्तं विलिख्य, तस्मिन् गायत्र्यक्षराणि लिखित्वा,
पुनस्तद्वहिः वृत्तद्वयं विलिख्य, प्रथमे अनुलोममात्रकाभिः द्वितीये प्रतिलोम-
मात्रकाभिश्च वेष्टयेत् ॥

पुनश्चतुरथद्वयं पुटित्वा विलिख्य, तस्मिन् पूर्वादिचतुर्षु कोणेषु नृसिंह-
बीजं क्षौं इति आग्रेयादिकोणेषु क्षम्रयौ इति चिन्तामणिबीजं च विलिखेत् ॥

तद्वहिः पोडशदळं पद्मं विलिख्य तेषु पूर्वलिखितकमेण चक्राद्यायुध-
मूर्तीः पोडश क्रमात् विलिख्य तन्मस्तकेषु पूर्वोक्तकमेण पूर्वोक्तपोडशवर्णकैक-
पूर्वकं चक्रादिमन्त्रांश्च विलिखेत् ॥

पुनः पूर्वोक्तस्थानेषु नृसिंहवराहगरुडचक्रमूर्तिंचतुष्टयं विलिख्य तन्मस्त-
केषु तत्तन्मन्त्रांश्च विलिखेन् । पूर्वोक्तशक्तिबीजगतान्यायुधानि समन्तकाणि
तत्तदायुधाकाराणि लिखेद्वा, केवलं तत्तन्मन्त्रान् विलिखेद्वा । पोडशदळ-
स्थान्यायुधानि तु स्वमूर्तिसहितानि ललाटलिखितमन्तकाण्येव लिखेदिति
विशेषः ॥ इति यन्त्रलेखनप्रकारः विवरणे च अनुष्टानपद्धत्यां चालोच्य
प्रदर्शितः ॥

अथ विष्णुपञ्चरकल्पनाजप्रकारः —

प्रथमं पूर्वोक्तवत् मूलमन्त्रसाङ्गमन्त्रादीन् कृत्वा ध्यात्वा वक्ष्यमाण-
मन्त्रान् जपेत् ॥ प्रथमं जातवेदो मन्त्रमेकवारं जस्या तदनन्तरं श्यम्भकं ततो
ब्रह्मगायत्री ततः स्थाने हृषीकेशोत्यादिगीतात्रिष्टुप् ततः पूर्वोक्तविश्वरूप
मन्त्रं ततः पूर्वोक्तपोडशाक्षरीमन्त्रं एतान् क्रमेण जपेत् ॥

ततः शतानीक उवाच —

भगवन्नित्यादितन्निवोधमहीपते, इत्यन्तं वक्ष्यमाणं स्तोत्रं सकृजस्या,
पुनः पूर्ववत् जातवेदो मन्त्रादिष्ठमन्त्रान् त्रिवारं जपेत् । पुनः हृषिति
वराहवीजान्ते श्रौं इति नृसिंहवीजमुच्चार्यं तदन्ते शकाररेफौकारविन्दुरूपं श्रौं
इति गरुडवीजमुक्त्वा तदन्ते रं इति सविन्दुकरेफखरूपं चक्रवीजं तदन्ते
प्रणवभुग्नेशीद्वयं तदन्ते पूर्वोक्तपोडशाक्षरीमन्त्रवर्णेकेकं तदन्ते वक्ष्यमाणान्
मन्त्रांश्च क्रमेण जपेत् ॥

विष्णुः प्राच्यां स्थितश्वकः विष्णवे नमः पुनरपि वराहवीजादि-
पोडशाक्षरद्वितीयवर्णपर्यन्तं जप्त्वा, विष्णुर्दक्षिणतोगढीविष्णवे नमः इति
जप्त्वा, पुनरपि पूर्ववत् प्रतीच्यां शार्ङ्गधृग्णिगण्डुः विष्णवे नमः, विष्णुः
खड्गी ममोत्तरे विष्णवे नमः इति जप्त्वा, पुनः हृषीकेशो विकोणे तु
हृषीकेशाय नमः इति पूर्ववत् वीजजपान्ते विकोणचतुष्टये हृषीकेशमन्त्रमेवं
जप्त्वा, पुनः पूर्ववत् वीजान्ते तच्छिद्रेषु जनार्दनः जनार्दनाय नमः, इति
तच्छिद्राष्टके अष्टवारं जनार्दनमन्तं पूर्वोक्तवीजपुरस्सरं जपेत् । एवं कृते
पोडशाक्षरीमन्त्रस्य एकैकवर्णविनियोगेन एकाश्चत्तिर्भवति । पुनः पोडशाक्षरी-
मन्त्रवर्णरहितमितरवीजपुरस्सरं पोडशाक्षरीमन्त्रस्थाने वक्ष्यमाणतच्छ्रीजपुरस्सरं
च हुं क्रोडरूपी हरिर्भूम्भौ महावराहाय नमः इति जपेत् ॥ पुनरप्युक्तवीजान्ते
श्रौं नरसिंहोम्यरे मम महानरसिंहाय नमः ॥ उक्तवीजान्ते श्रौं विष्णुर्ग्रे
स्थितो गरुडः महागरुडाय नमः । उक्तवीजान्ते विष्णुर्ग्रे स्थितश्वकः चक्राय
नमः इत्येतान् चक्रादि विश्वतिमन्त्रान् त्रिवारं जस्या पुनर्पोडशाक्षरमन्त्रं

विश्वरूप मन्त्रं च स्थाने हृषीकेशेत्यादिगीतात्रिष्ठुड् मन्त्रं च गायत्रीं च ऋयं वक्तमन्त्रं च जातवेदो मन्त्रं च त्रिवारमावर्त्य पुनः क्षुरान्तमेवं तं चक्रं अमत्येतत्सुदशनमित्यादिविष्णुचक्ररथाहताः इत्यन्तं वक्ष्यमाणं स्तोत्रं सकृज्जस्वा पुनः पूर्वोक्तरोडशाक्षरीमन्त्रं च विश्वरूपमन्त्रं च गीतात्रिष्ठुप् मन्त्रं च गायत्रीं ऋयम्भकं जातवेदो मन्त्रं च एकैकवारमावर्त्य, पुनः वैपरीत्येन जातवेदो मन्त्रकमेण एतदेव मन्त्रपदकं पञ्चवारमावर्त्य, पुनः ओं नमो भगवते विष्णवे विश्वरूपमूर्तये ओं नमो विष्णवे विश्वरूपमूर्तिधराय ओं नमो भगवते विष्णवे विश्वरूपमूर्तिधरसेनाधिपतये ओं नमो भगवते महाविष्णवे वासुदेवाय विश्वरूप शरणं भव मे प्रभविष्णवे नमः इति विश्वरूपमन्त्रं पञ्चवारं जस्वा, पुनः चक्रादिविश्वतिमन्त्रान् पञ्चवारमावर्तयेत् ॥ तद्यथा —

वराहनृसिंहगरुडचक्रप्रणवभुवनेशीवीजान्ते पोडशाक्षरीवैकैकपूर्वकं विष्णुः प्राच्यां स्थितथक्री ओं नमो भगवते विष्णवे चक्रमूर्ते मां रक्ष रक्ष ओं नमो भगवते विष्णवे चक्राय चक्रमूर्तये चक्रमूर्तिधराय चक्रमूर्तिधरसेनाधिपतये सहस्रार हुं फट् ॥ इति चक्रमन्तः ॥

पुनर्वराहादिवीजान्ते विष्णुर्दक्षिणतो गदी ओं नमो भगवते विष्णवे गदिमूर्ते मां रक्ष रक्ष ओं नमो भगवते विष्णवे गदिने गदिमूर्तये गदिमूर्तिधराय गदिमूर्तिधरसेनाधिपतये महागदायै हुं फट् ॥

पुनश्चाङ्गाद्यन्ये अवशिष्टमन्त्राः । प्रतीच्यां शाङ्गवृग्विष्णुरित्यादिमहा-
शाङ्गाय हुं फट् इत्यादि एवमुक्तरीत्या ऊहाः ॥

पुनवैष्णवाष्टकरगीतात्रिष्ठुप् सुदर्शनमन्त्रानादौ संयोज्य बुद्धिस्वास्थ्य-
मित्यादिवक्ष्यमाणगाधात्रयं प्रत्येकं पञ्चवारमावर्त्य, पुनः ओं नमो भगवते
सर्वविष्णवे विश्वरूपिणे वासुदेवाय चक्राय सर्वायुधधृते नमः इत्येकवारं जस्वा,
अङ्गकृष्णादिकं पूर्ववत्कृत्वा जपमुपसंहरेत् ॥ एवं विष्णुपञ्चरक्तल्पनाप्रकारः ।
पूर्वं सिकताप्रतिष्ठानविधानान्ते (उक्तः) फलवाचकशोकः अलाप्यनुसन्धेयः ॥ .

अथात् सूचितमाथाप्रकारो लिख्यते —

शतानीक उवाच —

भगवन् कीदर्शीं रक्षां स चकार द्विजोत्तमः ।
यया निर्धूतवीर्योऽसौ नीरसो रजनीचरः ॥

शौनक उवाच —

एकाग्रचित्तो गोविन्दे तज्जपस्तत्परायणः ।
सर्वदुष्टोपशमनं प्रविष्टो विष्णुपञ्चरम् ॥

शतानीक उवाच —

विष्णुपञ्चरमिच्छामि श्रोतुं धर्मभृतां वर ।
सदा सर्वभयेभ्यस्तु रक्षा या परमा भवेत् ॥

शौनक उवाच —

त्रिपुरं जन्धुपः पूर्वं ब्रह्मगा विष्णुपञ्चरम् ।
शङ्करस्य कुरुथ्रेषु रक्षगाय निरूपितम् ॥

बागीशेन तु शकस्य वलं हन्तुं प्रयास्यतः ।
तस्य स्वरूपं वक्ष्यामि तन्निवोध महीपते ॥

विष्णुः प्राच्यां स्थितश्चक्री विष्णुर्दक्षिणतो गदी ।
प्रतीच्यां शाङ्गं द्विविष्णुः खड्डी चैव ममोत्तरे ॥

हृषीकेशो विकोणे तु तच्छिद्रेषु जनार्दनः ।
क्रोडरूपी हरिर्भूमौ नरसिंहोऽम्बरे मम ।
क्षुरान्तमेयं तथकं भ्रमत्येत्सुदर्शनम् ॥

तस्याशुमाला दुष्प्रेक्ष्या हन्तुं प्रति निशाचरान् ।
गदा येयं सहस्रार्चिरुद्भमत्यावकोल्पणा ॥

रक्षो भूतपिशाचानां डाकिनीनां च नाशिनी ।
शार्ङ्गविस्फूर्जितं चैतद्वासुदेवस्य माद्रिपूर् ॥

तिर्यङ्गनुष्यकूरमाण्डप्रेतादीन्हन्त्वशेषतः ।
खङ्गधारा ज्वलतज्योत्सना निर्धृता ये ममाहिताः ॥

तेषां तु सौम्यतां सद्यः गरुडेनेव पन्नगाः ।
सर्वे भवन्तु ते सौम्याः कृष्णशङ्खरवाहताः ॥

चित्तवृत्तिहरा ये मे ये जनाः स्मृतिहारकाः ।
घलौजसां च हर्तारः ये च रक्षणनाशकाः ॥

कूशमाण्डास्ते प्रणश्यन्तु विष्णुचक्ररथाहताः ।
वराहो रक्षतु जले विषमेषु च वामनः ॥

अटव्यां नारसिंहस्तु सर्वतः पातु केशवः ।
बुद्धिस्वास्थयं मनस्स्वास्थयं खास्थयमैन्द्रियकं तथा ॥

ममास्तु देवदेवस्य वासुदेवस्य कीर्तनात् ।

पृष्ठे पुरस्तान्म दक्षिणोत्तरे विकोणतथास्तु जनार्दनो हरिः ।
तमीड्यमीशानमनन्तमच्युतं जनार्दनं प्रणिपतितो न सीदति ॥

यथा परं ब्रह्म हरिस्तथा परं जगत्स्वरूपं च स एव केशवः ।
आतेन तेनाच्युतनाम कीर्तनात् प्रणाशमेतु तिविधं ममाशुभम् ॥

इति पूर्वोक्तगाथा समाप्ता ॥

इति गीवणिन्द्रविरचिते प्रपञ्चसारसारसङ्ग्रहे
चतुर्विंशः पटलः ॥

अथ पञ्चविंशः पटलः ॥

— o —

अथ प्रासादविधानमुच्यते —

मनः प्रसाद प्रदत्त्वात् प्रासादसंज्ञा । वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिः छन्दः ।
ईशो देवता । ह्रां हृत् । ह्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि ॥ ध्यानम् —

शूलासीटङ्गघण्टासिसूणिकुलिशपाशाग्न्यभीतीर्दधानं
दोर्भिश्शीतांशुखण्डप्रतिघटितजटाभारमौर्क्षि त्रिणेत्रम् ।
नानाकल्पाभिरामापघनमभिमतार्थप्रदं सुप्रसन्नं
पञ्चस्थं पञ्चवक्त्रं स्फटिकमणिनिभं पार्वतीशं नमामि ॥

हौं इति मन्त्रः ॥ हकार चतुर्दशखर विन्दुभिरयं मन्त्रः । एकादश
लक्ष्म जपेत् । मधुत्रयाप्लुतैः करवीरपुष्पैर्वा जपाकुसुमैर्वा कमलैर्वा धवलपायसेन
वा नृपद्वक्षसमिद्धिर्वा दशांशं होमः ॥ करवीरं-कन्नेरी । जपा-दासुन्दपुष्प ।
नृपद्वक्षं-कोन्ने ॥

अथन्यासः —

हौं ईशानाय नमः । हैं तत्पुरुषाय नमः, हुं अघोराय नमः । हिं
वामदेवाय नमः । हं सद्यो जाताय नमः । इत्यंगुळीष्ठंगुष्ठादिषु विन्यसेत् ।
पुनरेतैरुक्तैः पञ्चभिर्मन्त्रैः सूर्यनिनहगुह्यकपोलेषु च विन्यसेत् ॥ पुनरेतैः
पञ्चभिर्मन्त्रैः ऊर्ध्वप्रायदक्षिणोदक्षपश्चिमदिकस्थेषु मुखेषु न्यसेत् ॥

अथ पूजार्थं पीठविधानमुच्यते —

अष्टपत्रगुणवृत्तराशिभिर्वीथिकल्पतरुभिस्समावृतम् ।
मण्डलं प्रतिविधायशूलिनः पीठमनवशक्तिभिर्यजेत् ॥

असार्थः — प्रथममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तद्दहिर्वृत्तत्रयं विलिख्य तद्दहिर्दादशराशिषण्डं विलिख्य तद्दहिश्चतुरथद्वयं विलिख्य तच्चतुरथयोरन्तराळं यीधिसंज्ञं भवति । तस्यां वीथ्यां लताकृत्या विलिखेत् ॥ तत् कञ्जपतरुसंज्ञं भवति । अष्टदलकर्णिकामध्ये प्रासादबीजं विलिख्य अष्टदलमूलेषु खरद्वन्द्वं विलिख्य दलमध्ये ओं ह्रीं हौं नमः शिवाय इति शैवाष्टाक्षरं विलिख्य सर्वतो वहिः कादिभिर्वर्णरावेष्टय तद्दहिश्चतुरथकोणेषु प्रासादबीजं विलिखेत् । इत्येवं शैवारीठं विलिख्य तस्मिन् नवशक्तिभिर्यजेत् ॥

वामायै० ज्येष्ठायै० रौत्रै० काळ्यै० कलविकरिण्यै० घलविकरिण्यै० घलप्रमथिन्यै० सर्वभूतदमन्यै० मनोन्मन्यै नमः इत्यष्टदलेष्वष्टशक्तीः नवमीं कर्णिकायां समभ्यर्च्य, ओं नमो भगवते सकलगुणात्मकशक्तिपुक्ताय अनन्ताय योगपीठात्मने नमः इति कर्णिकायां समभ्यर्च्य, तस्मिन् पीठे ईशमूर्तिं समावाहा समर्चयेत् । प्रथमं तत्पुरुषाय नमः, अघोरेभ्यो नमः, सद्यो जाताय नमः, वामदेवाय नमः, ईशानाय नमः, एता मूर्तयश्चतस्रपुष्पुर्वदक्षिणपश्चिमोच्चरदिक्षु ईशान्ये, (च) निष्ठुर्त्यै० प्रतिष्ठायै० विद्यायै० शान्त्यै० इति विदिक्षु समर्चनीयाः ॥ शान्त्यतीतायै० इत्यैशान्ये इति प्रथमावृतिः ॥

एतासां मूर्तीनां रोचीष्पुच्यन्ते —

सद्यो वेदाक्षमालाभरत्वरदकाः कुन्दमन्दारगौरः

वामः काश्मीरवर्णोऽभयवरदकरस्त्वक्षमालाविलासी ।

अक्षम्बग्वेदपाशां कुशाङ्गमरुक्खद्वाङ्गशुलान्कपालं

विभ्राणो भीमदंष्ट्रोऽङ्गनहचिरतनुभीतिदश्चाप्यधोरः ॥

विद्युद्गणोथ वेदाभयवरदकुठारान्दधत्पूरुषाख्यः

ग्रोक्तास्सर्वे लिषेत्रा विधृतमुखचतुष्काश्चतुर्षाहवश्च ।

मुक्तागौरो भयेषाधिककरकमलो घोरतः पञ्चवक्त्रः

स्त्वीशोधयेयोम्बुजभवमुररिपुरुदेश्वरास्सुशिवान्ताः ॥

भूतानां शक्तित्वाद्यापि त्वाजगति वा निवृत्त्याद्याः ।
तेजोरूपाः करपदवर्णविहीना मनीषिभिः प्रोक्ताः ॥

पुनरङ्गैः द्वितीयावृत्तिः । अनन्ताय नमः, सूक्ष्माय नमः, शिवोत्तमाय
नमः, एकनेत्राय नमः, एकरुद्राय नमः, त्रिमूर्तये नमः, श्रीकण्ठाय नमः,
शिखण्डिने नमः, ८ इति तृतीयावृत्तिः । एतेषामायुधरोचार्पितु —

शूलाशनिशरचापोल्लसितसुदोर्दण्डभीषणाससर्वे ।
पद्मासनाश्च नानाविधभूपणभूषितास्त्रिष्ट्रास्त्वयः ॥

पाटलपीतसितारुण १ शीतिरक्तशीतिप्रभाश्च धूम्रान्ताः ।
कोटीरकोटिविलसच्छशिशकलयुताश्चमूर्तयः क्रमशः ॥ इति ।

पुनः उमायै० चण्डेश्वराय० नन्दिनै० महाकालाय० गणेश्वराय०
वृषाय० भृङ्गिरिटय० स्कन्दाय० तत्र उत्तरादिक्रमेण उमादयः संपूज्या इति
चतुर्थ्यावृत्तिः ॥

कनकविह्वरजविद्रुममरतकमुक्तासिताच्छरक्ताभाः ।
पद्मासनसंस्थाश्च क्रमादुमाद्यागुहान्तिकाः प्रोक्ताः ॥

पुनरिन्द्रादिभिः पञ्चमी । वज्रादिभिः पष्ठी ॥

अथाएत्रिंशत्कलान्यासयुक्तपञ्चब्रह्मन्यासोऽभिधीयते —

तत्रादौ मूलमन्त्रस्य पञ्चाक्षरस्य वक्ष्यमाणस्य कृष्णादिकं विन्यस्य,
पञ्चब्रह्मन्त्राणां कृष्णादीन् विन्यसेत् । तत्र ईशानससर्वविद्यानामित्यस्य ईश
ऋषिः । ३ भुविगनुप्दुप् छन्दः । ईश्वरो देवता तत्पुरुषमन्त्रस्य तत्पुरुष

१ सितरक्तसितप्रभाश्च इति पाठः शोधनीय इति भाति ।

२ भुविगनुप्दुप् इति इ पाठः ।

ऋषिः । गायत्री छन्दः । आपो देवताः । अघोरमन्त्रस्य अभि ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । आपो देवताः । वामदेवमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । कृतिश्छन्दः । भगो देवता । सद्योजातमन्त्रस्य हरकृष्णिः । अनुष्टुप् छन्दः । भगो देवता । पुनरेतेषां पड़ज्ञानि लिख्यन्ते — ऐहीं श्रीं सौं सर्वज्ञशक्तिधाम्ने हृत् । अमृततेजोमयमालिनिरुपाय ब्रह्मशिरः । ज्वलितशिसिशिखे अनादिवोधाय शिखा । वज्रिणे घञ्जधराय स्वाहा स्वतन्त्राय करचम् । सौं चौं हौ अलुप्तशक्तये नेत्रम् । ओं श्लीं पशु हुं कद् अनन्तशक्तये अस्त्रम् । एतान्येवाङ्गानि सर्वाणि उक्तपञ्चप्रणवपूर्वकान्येव कुर्यात् ॥ पुनरीशानादिपञ्चव्रह्ममन्त्रैः करन्यासं कुर्यात् ॥

तथा शिरोमक्तव्यहृदयगुह्यपादेषु तथोर्ध्वरक्तपूर्वदक्षिणोत्तरपश्चिमेषु क्रमेण न्यसेत् ॥ अनन्तरं पूर्वोक्ताङ्गमन्त्रेः पड़ज्ञ पिन्यस्य अस्त्रमन्तेण पाशुपतेन तालवदिग्मन्धनादीर् कृत्वा पञ्चव्रह्ममन्त्रात् विभज्य अष्टविंशत्कलान्यासं कुर्यात् ॥ तन्यासं कुर्यागः सर्वदेवताधिठानमदाशिगाल्यव्रह्मा मम शरीरे सर्वदा इमाः कलादेवताः प्रतिष्ठिता इति भावयेत् ॥ तत्रेशकलाः समुष्टयगुष्टेन जस्ताऽथ तत्पुरुषकलाः सांगुष्टर्जन्या अघोरकलाः सांगुष्टमध्यमया वामदेवकलाः सांगुष्टानामिकवा सद्योजातकलाः सांगुष्टकनिष्ठकवा ॥ सत्र न्यासः इत्थ समुद्दमति ॥

ईशानसर्वविद्यानां नमः शशिन्यै नमः ईरपरस्सर्वभूतानां नमः अङ्गदायै नमः ब्रह्माधिश्चित्त्रिङ्गोधिष्ठितिर्व्रह्मा नमः इष्टदायिन्ये नमः शिरो मे अस्तु नम भरीचै नमः सदाशिरों नमः ज्वालिन्यै नम एताः पञ्चकलाः प्रारदक्षिणपश्चिमोदीच्योर्ध्वमुखेषु न्यसेत् ॥

तत्पुरुषाय विद्वहे नमः, शान्त्यै नमः, महादेवाय धीमहे नमः, विद्यायै नमः, तत्रोरुद्र नमः, प्रतिष्ठायै नमः, प्रचोदयान्नमः निरुच्यै नमः प्रताइचतस्तत्पुरुषकलाः प्रारूपश्चिमदक्षिणोदीच्यास्येषु न्यसेत् ॥

अघोरेभ्यो नमः तामस्यै नमः, अथ घोरेभ्यो नमः मेधायै नमः, घोर नमः क्षुधायै नमः, घोरतरेभ्यो नमः निद्रायै नमः, सर्वतस्सर्व(शर्व) नमः मृत्यवे नमः। सर्वेभ्यो नमः मायायै नमः, नमस्ते अस्तु नमः भयायै नमः, रुद्ररुपेभ्यो नमः ज्वरायै नमः ८ अष्टावेता अघोरकलाः हृत्कण्ठांसद्यनाभिजठरपृष्ठोरसि(स्सु) न्यसेत् ॥

वामदेवाय नमः विरजायै नमः, जगेष्टाय नमः रक्षायै नमः श्रेष्ठाय नमः रुद्राय नमः रत्यै नमः, कालाय नमः पाल्यै नमः, कल नमः कामायै नमः, विकरणाय नमः क्रियायै नमः वल नमः बुध्यै नमः विकरणाय नमः जनायै नमः, वलाय नमः, वल नमः कायै नमः, प्रमथनाय नमः धात्र्यै नमः, सर्वभूतदमनाय नमः आमण्यै नमः, मन नमः मोहिन्यै नमः, उन्मनाय नमः मोहायै नमः एवं वामदेवकलाः त्योदशकलाः गुह्याण्डो-रुद्रय-जानुद्रय-जङ्घाद्रय स्फुक्द्रय-कटिसन्धि-पार्श्वद्रयेषु न्यसेत् ॥^१

तत्र कद्योरेकम् । स्फुगिति जघनद्रयम् । सद्योजातं प्रपद्यामि नमः सिद्ध्यै नमः, सद्योजाताय चै नमः (नमो नमः) क्रह्द्ध्यै नमः, भवे नमः दृत्यै नमः, अभवे नमः लक्ष्म्यै नमः, अनातिभवे नमः, मेधायै नमः, भजस्व (भवस्व) मां नमः कान्त्यै नमः, भव नमः सुधायै नमः, उद्गवाय नमः धृत्यै नमः ८ अष्टावेताः सद्योजातकलाः पादतलद्रय-हस्ततलद्रयप्राण-शिरो-याहुंद्रयेषु न्यसेत् । तत्र ग्रणमित्येकं स्थानम् ॥

एवं प्रत्येकमष्ट्रिंशत् कलान्यासं कृत्वा मूलमन्तपञ्चाक्षरसंपुटितान् पञ्चत्रहमन्तान् शरीरे व्यापकत्वेन न्यस्य स्वात्मानं सदाशिवात्मकं ध्यात्वा,

१. अत वामदेवकलाः त्योदश इति प्रतिपादते । सर्वकिकानि पदानि तु पञ्चदश भवन्ति । मातृकान्तरेषु श्रेष्ठाय, वलाय, इति शक्तिहीनं पदद्रयमपि न दद्यते । अतस्तत पदद्रयं त्याज्यमेवेति भाति ।

स्वशरीरं च सर्वदेवताऽधिष्ठितं ध्यात्वा, गन्धादिभिरभ्यर्थं सदाशिवोहमिति
ध्यायेत् । तन्न्यासं कुर्वण्टे यत्र देशे तिष्ठति तं देशं योजनमितं शैवक्षेत्र-
मित्याचक्षते । तदुक्तं चालैव —

विन्यासः प्रतिमाकृतौ च नितरां सान्निद्वयकृत्स्यादयं
देहे चापि शरीरिणो निगदितः सामर्थ्यकारीति च ।
आस्ते यत्र तथामुनेव दिनशो विन्यस्तदेहः पुमान्
क्षेत्रं देशमपुं च योजनमितं शैवागमज्ञा विदुः ॥ इति ॥

अथ पञ्चव्रह्मपूजाविधिः —

प्रागुक्ते शैवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । प्रथमं तत्पुरुषादिभिः पञ्चभिः
ऋग्मिः प्रासादोक्तनिवृत्त्यादियुताभिः मध्यप्राग्याम्यसौम्यापरदिशि समर्चयेत् ।
निवृत्त्यादयो मध्ये विदिक्षु च एवं प्रथमाद्युतिः । पुनरङ्गेः प्राक् न्यास-
विधानोक्तैः द्वितीयाद्युतिः । पुनः अनन्ताय० सूक्ष्माय० शिखोत्तमाय० एक-
नेत्राय० एकहृद्राय० लिमूर्तये० श्रीकण्ठाय० शिखण्डने नमः इति तृतीया-
द्युतिः । पुनः उमाय० चण्डेश्वराय० नन्दिने० महाकालाय० गणेश्वराय०
बृप्ताय० भृङ्गिरिटये० स्कन्दाय० इति उत्तरादिक्रमेण चतुर्थ्याद्युतिः । इन्द्रादिभिः
पञ्चमी । वज्रादिभिः पष्ठी इत्यं पञ्चत्रिलोपूजाविधानम् ॥

अथ प्रसिद्धपञ्चाक्षरीविधानमुच्यते —

बामदेव ऋषिः । पद्मक्षिः छन्दः । सदाशिरो देवता ॥ अं वीजम् ।
 आयशक्तिः । ओं हृत् । नं शिरः मं शिखा । शिं कवचम् । वां नेत्रलयम् ।
 यं अखम् ॥ अधवा शास्त्रान्तरोक्तप्रकार उच्चयते ॥ ओं ओं सर्वज्ञशक्तिधाम्ने
 हृत् । ओं नं नित्यरुपशक्तिधाम्ने शिरः । ओं मं अनादिवोधशक्तिधाम्ने
 शिखा । ओं शिं स्वतन्त्रशक्तिधाम्ने कवचम् । ओं वां अलुपशक्तिधाम्ने
 नेत्रलयम् । ओं यं अनन्तशक्तिधाम्ने अखम् ॥ इदं त्वं पञ्चाक्षरस्य
 शास्त्रान्तरोक्तप्रकारम् ॥ एतद्वा कुर्यात् ॥ पुनः तत्पुरुषाय नमः । अवोरेभ्यो

नमः । सद्योजाताय नमः । वामदेवाय नमः । ईशानाय नमः । एतान्पञ्च
मन्त्रान् तर्जनीमध्यमानामिकाकनिष्ठिकांगुष्ठंगुलीपु विन्यसेत् ॥ पुनरेतान्
वक्त्रहृत्पादगुह्यमूर्धस्थिपि च न्यसेत् ॥ पुनरप्येतैरेव मन्त्रैः ग्राह्याम्यवारुणी-
दीच्यवक्त्रेषु मूर्धसु च न्यसेत् ॥ पुनः ध्यानग् —

विश्रदोर्भिः कुठारं सृगमभयवरौ सुप्रसन्नो महेशः ।
सर्वालङ्कारदीप्तस्सरसिजनिलयो व्याघ्रचर्मात्तवासाः ।
ध्येयो मुक्तापरागामृतरसघटिताद्रिप्रभः पञ्चमन्त्रः
त्यक्षः कोटीखोटीधटिततुहिनरोचिष्कलातुङ्गमौलिः ॥

ओं नमऽशिवाय । इति मन्त्रः । मोक्षप्रधानोर्यं मन्त्रः । विशतिलक्षं
जपः ॥ शुद्धैस्तिलैर्वा घृतैर्वा दुग्धान्नैर्वा क्षीरद्रुमसमिद्धिर्वा विशतिसहसं
जुहुयात् पुरश्चरणार्थम् ॥ अथ पूजा —

अत्रेव प्राक् प्रासादोक्ते पीठे समावाह्य समर्चयेत् । तत्पुरुषाय नमः,
अधोरेभ्यो नमः, सद्योजाताय नमः, वामदेवाय नमः, ईशानाय नमः
तत्पुरुषादिमूर्तीनामायुधवर्णदियस्तु —

तत्पुरुषाद्यास्पवें प्रधानसंप्रोक्तवाहुहेतियुताः ।
उल्लिखितपुरुषचतुर्ष्कास्तेजोरूपा विलक्षणस्त्वीशः ॥ इति ।

एताभिर्मूर्तिभिस्सशक्तिकाभिः प्रासादोक्तवत्प्रथमावृतिः । अङ्गैर्द्वितीया-
वृतिः । पुनः पूर्वे प्रासादोक्तवत्प्रथमावृतिः । पुनरपि तत्रैवोक्तै-
रुमादिभिः चतुर्थी । इन्द्रादिभिः पञ्चमी । वज्रादिभिः पछी ॥

अस्यैव पूजाविधानान्तरमुच्यते —

पूर्वे प्रासादोक्तपीठं सहृदये विन्यस्य तस्मिन्पीठे मूलमन्त्ररावास्य
पूर्वोक्तवाङ्मान्यपि विन्यस्य मूलमन्त्रवर्णान् विन्यसेत् ॥ तत्कथम् —

हन्मुखांसोरुयुग्मेषु पद्माणन्कमशो न्यसेत् ।
कर्ठपूले तथा नाभौ पार्थयुक्षप्रष्टहत्यु च ।
मूर्धास्यनेत्रप्राणेषु दोःपत्सन्ध्यग्रकेषु च ॥

सशिरोवक्त्रहृदयजठरोरुपदेष्यपि ।
हृदाननपरथेणाभीत्याख्यवरदेषु च ॥

मुखांसहृदयेषु लीन् परान्पादोरुक्षिषु ।
ऊर्ध्वाधिः क्रमतः कुर्यागोळकान्यासमुत्तमम् ॥

एवं पद्मैर्दशकृत्वो न्यसेत् । तत्र दोर्मूलसन्ध्यं गुलिमूलमध्याग्रेषु,
पादमूलजानुमन्धिपाण्यं गुलिमूलाग्रेत् पद्मु स्थानेषु विनियोगः । ऊर्ध्वाधिः
क्रमतश्च त्रीण्यक्षराणि न्यसेत् । पुनस्तत्पुरुषावोरवामदेवसद्योजातेशसंज्ञकान्
पञ्चमन्त्रान् ललाटश्चंसजठरहृदयेषु क्रमात् न्यसेत् । पुनरिमं मन्त्रं जपेत् ॥

नमोऽस्तु स्याणुभूताय ज्योतिर्लिङ्गावृतात्मने ।
चतुर्मूर्तिं वपुश्चापाभासिताङ्गाय शम्भवे ॥

पुनरनेनैव मन्त्रेण निजदेहे पुष्पमुदया पुष्पाङ्गिं कुर्यात् त्रिवारं वा ।
एवात्मपूजां कृत्वा, पुनर्वास्यपूजामारभेत ॥

पूर्वोक्तशैवपीठे समावाष्य पञ्चाक्षरमूर्तिं समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
तत्पुरुषाय नमः, अघोराय० सद्योजाताय० वामदेवाय० ईशानाय० निवृत्यै०
प्रतिष्ठायै० विद्यायै० शान्त्यै० शान्त्यतीतायै० इति । तत्र मूर्तयो दिक्षु
दिक्षु, ईश ऐशान्ये । शक्तयो विदिक्षु ऐशान्ये च । इति द्वितीयावृतिः ।
वृपाय० क्षेत्रपालाय० चण्डेश्वराय० दुर्गायै० गुहायै० नन्दिनै० गणपाय०
सैन्यपाय० इति तृतीयावृतिः । इन्द्रादिभिश्चतुर्थी । एवं संपूज्यानेन स्तोत्रेण
स्तोत्रपो महेश्वरः ॥

नमो विरच्चिविष्णवीशभेदेन परमात्मने ।
सर्गसंस्थितिसंहारव्यावृत्तिव्यस्तमूर्तये ॥

नमश्चतुर्धा प्रोदभूतभूतभीतात्मने भुवः ।
भूरिभारार्तिसंहते भूतनाथाय शूलिने ॥

विश्वग्रासाय विलसत्कालकूटविपाशिने ।
तत्कलङ्काङ्क्षितप्रीयनीलकण्ठाय ते नमः ॥

नमो ललाटनयनप्रोल्हस्तकृष्णवर्तमने ।
ध्वस्तस्मरनिरस्ताधियोगिध्येयाय शम्भवे ।
नमो देहार्धकान्ताय दग्धदक्षाध्वराय च ॥

चतुर्वर्गेष्वभीष्टार्थदायिने मायिनेऽणवे ।
स्थूलाय मूलभूताय शूलदारितविद्विपे ॥

कालहन्त्रे नमश्चन्द्रखण्डमण्डितमौळये ।
विवाससे कपर्दान्तभ्रान्ताहि(अ)सरिदिन्दवे ॥

देवदैत्यासुरेन्द्राणां मौळिवृष्टांश्वये नमः ।
भस्माभ्यक्ताय भक्तानां भुक्तिमुक्तिप्रदायिने ॥

ध्यक्ताव्यक्तखरूपाय शंकराय च ते नमः ।

नमोऽन्धकान्तकरिपवे पुरद्विषे नमोऽस्तु ते द्विरदवराहभेदिने ।
विषोल्हसत्कणिहुलवन्धमूर्तये नमस्सदा वरवृपवाहनाय ते ॥

वियन्मरुदधुतवहवार्वसुन्धरा भस्तेशरव्यमृतमयूखमूर्तये ।
नमस्सदा नरकभयावभेदिने भवेह नो भवभयभङ्गकृद्विभो ॥

एवं सुत्वा पुनरुद्धासयेत्स्वेहृदयाम्बुजे । पुनरपि देहं समभ्यच्छ्य
यथाशक्तिजपेत् ॥

अथ शैवपूजाविधानप्रसङ्गात् पार्थिवलिङ्गपूजाविधिः —

मृदाहरणसङ्घट्टप्रतिष्ठाहानकर्म च ।
स्तपनं पूजनं चाथ विसर्जनमतः परम् ॥

हरो महेश्वरश्चैव शूलपाणिः पिनाकधृक् ।
पशोः पतिशिशश्चैव महादेवेति नामभिः ॥

हर इत्यादि सप्तमिर्तमभिः मृदाहरणादि सप्तकर्त्र कुर्यात् ॥

अथास्य पञ्चाक्षरस्य प्रयोगा मन्त्रदेवताप्राशिस्तोक्त्रकरेण लिख्यन्ते —

आरुह्य पर्वतं पुण्यं जपेष्ठशमतन्द्रितः ।
लक्षद्वयं महानद्यां महदायुष्यमाप्नुयात् ॥

दूर्बीद्वृत्सिलंवर्पि गद्धीशकलैस्तथा ।
होमात्तु दशसाहस्रं जायते चिरजीवितम् ॥

आदित्याभिमुखो भूत्वा जपेष्ठशमनन्यधीः ।
अग्रावष्टशतं नित्यं जुहुयात् व्याधिशान्तये ॥

समस्तव्याधिशान्त्यर्थं जुहुयादयुतं नरः ।
पलाशसमिधो वह्नौ नीरोगी मनुजो भवेत् ।
शनैश्चरदिनेऽश्वत्यं स्पृशन्नष्टोत्तरं शतम् ॥

शनैश्चरकृता पीडा जपतो नरयतेऽस्तिला ।
नित्यमष्टशतं जस्वा पिवेत्पायोऽर्कसन्निधौ ॥

औदर्येस्तु महारोगैः मासेनकेन मुच्यते ।
सपृष्टैकादशसाहस्रं जपन्नन्नमदंस्तु वा ॥

आरोग्यं तत्क्षणात्तस्य विप्रमप्यमृतं भवेत् ।
चन्द्रसूर्यग्रहे पूर्वमुपोष्य विधिना शुचिः ॥

यावद्वहणमोक्षं तु तावन्नद्यां समाहितः ।
जपेत्समुद्रगामिन्यां पिवेत्तन्मन्त्रितं तु वा ॥

अष्टोत्तरसहस्रेण पिवेद्वाह्नीरसं द्विजः ।
महासारस्वतं तेन सर्वशास्त्रप्रकाशनम् ॥

चन्द्रसूर्यग्रहे लिङ्गं समभ्यर्च्य यथाविधि ।
यत्किञ्चित्प्रार्थयेदेवं जपेदयुतमादरात् ।
सर्वान्कामानवामोति पुरुषो नात्र संशयः ॥

अथास्य यन्त्रमपि मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते—

तत्रादौ पट्कोणमण्डलं लिखित्वा तदन्तः साध्यनामयुक्तं प्रासादवीर्जितिलिख्य, पट्कोणेषु प्रणवसहितान् पञ्चाक्षरवर्णान् कोणविवरेषु पड़मन्त्रान् विलिख्य. तद्विद्विः पञ्चदलानि विरचय्य, तद्वेषु ईशानादिपञ्चदलनामानि प्रागादिकमेण चतुर्थीनमोन्तानि विलिखेत्। तद्विद्विष्टदलानि रचयित्वा तद्वेषु मातृकाएवर्गान् कादिपञ्चकं, यादिलितयं, इत्येवं विलिख्य, तद्विः वृत्ते उद्यम्बकेन वेष्टयेत्। एतद्वन्नं जपहोमसाधितं धारयतः आयुरारोग्यैश्वर्य-सर्वसंपत् सर्वरक्षा भुक्तिमुक्तिफलानि भवन्ति ॥

अथ प्रसङ्गात् श्रीरुद्रमहान्यासः—

अथातः पञ्चाङ्गरुद्राणां न्यासपूर्वकं जपहोमार्चनविधि व्याख्यास्यामः ।

या ते रुद्रेति शिखायां, अस्मिन्महत्यर्णवे इति शिरसि, सहस्राणीति ललाटे, हंसशुचिदिति श्रुतोर्मध्ये, व्यम्यकं यजामहे इति नेत्रयोः, मानस्तोकेति नासिकायां, अनतत्येति मुखे, नीलग्रीष्मौ द्वौ कण्ठे, नमस्ते अस्त्वायुधायेति वाह्नोः, या ते हेतिरिति उपवाह्नोः, ये तीर्थनीति हस्तयोः, सद्योजातमिति पञ्चानुवाकान् पञ्चस्त्रङ्गुणीषु, नमो यः किरिकेभ्य इति हृदये, नमो गणेभ्य इति पृष्ठे, नमो हिरण्यवाहव इति पार्श्वयोः, विज्यं धनुरिति जठरे, हिरण्यगर्भ इति नाभौ, मीढुष्टगेति कल्यां, ये भूतानामधिपतय इति गुह्ये, ये अन्नेष्विति अण्डौ (अण्डयोः) ईङ्गश्वासीत्यपाने, मानो महान्तमिति ऊर्वोः, एष ते रुद्र इति जान्वोः, संसृष्टजिदिति जङ्घयोः, विश्वं भूतं इति गुल्फयोः, ये पथामिति पादयोः, अध्ययोचदिति कवचं, नमो विलिमन इति उपकवचं, नमो अस्तु नीलग्रीष्मायेति तृतीयं नेत्रं (नेत्रवित्तयं) प्रमुञ्च धन्वन इत्यस्त्रं, य एतावन्तश्चेति दिग्बन्धः, ओं नमो भगवते रुद्रायेति नमस्कारं न्यसेत् ॥

ओंकारं मूर्ध्मि विन्यस्य नकारं नासिकाग्रतः ।
मोकारं तु ललाटे वै भकारं मुखमध्यतः ॥

गकारं कण्ठदेशे तु वकारं हृदि विन्यसेत् ।
तेकारं दक्षिणे हस्ते रुकारं वामतो न्यसेत् ॥

द्राकारं नाभिदेशे तु यकारं पादयोन्यसेत् ।
सद्यं च पादयोन्यस्य वामं न्यस्योरुमध्यतः ॥

अघोरं हृदि विन्यस्य मुखे तत्पुरुणं न्यसेत् ।
ईशानं मूर्ध्मि विन्यस्य हंसो नाम सदाशिवः ॥

हंस हंसेति यो ब्रूयात् हंसो नाम सदाशिवः ।
एवं न्यासविधिं कृत्वा ततः संपुटमारभेत् ॥

त्रातारमिन्द्रं, त्वं नो अग्ने, सुगं नः पन्था, असुन्वन्तं, तत्वायामि,
P-ii-22.

आनोनियुद्धिः, वयं सोम, तर्मीशानं, अस्मे रुद्रा, स्योनापृथिवि, इत्येत-
त्संपुटमिन्द्रादिदिक्षु विन्यस्य, एवमेवात्मनि रौद्रीकरणं कृत्वा, त्वगस्थिगतेः
मर्वपापेः प्रमुच्यते । सर्वभूतेष्पराजितो भवति । ततो भूत-प्रेत-पिशाच-
ब्रह्मराथस-यमदूत-शाकिनी-डाकिनी-सर्प-इगापद-तस्कराद्युपद्रवाससर्वे उलन्तं
पद्यन्तु । मां रक्षन्तु । मनोज्योति, रबोद्धयग्नि, रग्निर्पूर्धा, मूर्धनि, मर्माणि
ते, जातवेदा, इति गुह्य-नाभि-हृदय-कण्ठ-मुख-शिरस्त्वभिमन्त्र्य आत्मरक्षा
कर्तव्या ॥

शिवसंकल्पं हृदयं, पुरुषसूक्तं शिरः, उत्तरनारायणं शिखा, अप्रतिरथं
कर्मचं, प्रतिपूरुषं नेत्रं, शतरुद्रीयमस्त्रम् । एवं पञ्चाङ्गं सकृजपेत । अष्टाङ्गं
प्रणम्य, द्विष्टयमर्भः, यः प्राणतो, ब्रह्मजज्ञान, मही धौः, उपश्वासय, अग्ने
नय, याते अग्ने, इमं यमः प्रस्तरमाहि सीदेत्यष्टाङ्गं प्रणम्य, अथात्मानं
रुद्ररूपं ध्यायेत् ॥

शुद्धस्फटिकसंकाशं लिणेत्रं पञ्चवक्तव्यम् ।

गङ्गाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितम् ॥

दशभुजेष्वभयवरदशक्ति शूलाक्षमालापिनाकडमरुखद्वाङ्गनीलोत्पलबीज -
पूरफलयुक्तं नीलग्रीवं शशाङ्कचिह्नं नागयज्ञोपवीतिनम् ।

नीलग्रीवं शशाङ्काङ्कं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥

नागाभरणभूषितं (भूगढ़ं) व्याघ्रचर्मोचरीयकम् ।

जलन्तं कपिलजटिलं शिखाविधोतकारणम् ॥

घृतस्फन्धसमारूढमुमादेहाधीधारिणम् ।

अमृतेनाप्लुतं हृष्टं दिव्यमोगसमन्वितम् ॥

दिग्देवतासमाप्तुकं शुरासुरनमस्तुतम् ।

नित्यं च शाश्वतं शुद्धं ध्रुयमक्षरमव्ययम् ॥

सर्वव्यापिनमीशानं रुद्रं वै विश्वरूपिणम् ।
एवं ध्यात्वा द्विजस्सम्प्रभु ततो यजनमारभेत् ॥

पूर्वोक्तानां न्यासमन्तराणामत्यन्ताप्रसिद्धानामादिग्रहणं क्रियते —

या ते रुद्र शिवातन्त्रधोरापा इत्यूरु, अस्मिन्महत्यर्णवेन्तरिक्षे इत्यूरु, सहस्राणि सहस्रशो ये इत्यूरु ॐ यम्बुमन्त्रः, अग्रतत्यधनुस्तं सहस्रेत्यूरु, नीलग्रीवाशिशतिकण्ठा + चराः तेषां सहस्रेत्यूरु, नीलग्रीवाशिशतिकण्ठा दिवं + तेषामित्यूरु, नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय इत्यूरु, याते हेतिमीद्गुष्टम इत्यूरु, ये तीर्थानि प्रचरन्ति इत्यूरु, सद्योजातं प्रपद्यामि इत्यूरु, वामदेवायेति पश्च क्रृचः, नमो वः किरिकेभ्यो देवानां इत्यूरु, नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यः + वो नम इत्यन्तं, नमो हिरण्यग्राहवे सेनान्ये इत्यूरु, मिज्यं धनुः कपर्दिन इत्यूरु, मीद्गुष्टम शिवतम इत्यूरु, ये भूतानामधिपतय इत्यूरु, ये अन्नेषु विप्रिघ्यन्तीति क्रृक्, ईङ्गथासि वन्द्यश्चेति क्रृक्, मानो महान्तमित्यूरु, एप ते रुद्रभागस्तं जुषस्वेत्यूरु, संसुष्टजित्सोमपा वाहुशर्ध्वे इत्यूरु, मिश्रं भूतं भुवनं चिरं इत्यूरु, ये पर्यां पविरक्षय इत्यूरु, अध्यरोचदधिवक्ता इति क्रृक्, नमो विल्लिने च कवचिने च इत्यूरु, नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्रेत्यूरु, प्रमुञ्चधन्वनस्त्वमुभयोरिति क्रृक्, य एतावन्तश्च भूयांसश्च इति क्रृक्, वातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं इति क्रृक्, त्वं श्वो अग्ने वरुणस्य इति क्रृक्, सुरं नः पन्थामभयं कृणोऽु इति क्रृक्, असुन्वन्तुमयजमानमिच्छेत्क्रृक्, तत्वायामि व्रजाणा इति क्रृक्, आनो नियुक्तिरशतनीभिरधरं इति क्रृक्, वर्यं सोम व्रते इति क्रृक्, तमीशानं जगतः इति क्रृक्, अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतास इति क्रृक्, स्योना पूथिवि भवा इति क्रृक्। रौद्रीकरणमन्त्रस्तु विभूरसि प्रवाहणो रौद्रेणानीकेन +

१. हंसशुचियत् वसुरन्तरिक्षमन् इति क्रृक् व्यम्बकमन्त्रः, इति ख, ग, ढ, मातृकापाठः ।

हिंसीः, वहिरसि हव्यवाहनः रौद्रेणानीकेन + हिंसीः, इत्यादिप्रतिवाक्यं
 १ अनुवाकः, मनो ज्योतिर्जुतामिति ऋक्, अवोध्यग्निः समिधा जनानां
 इति ऋक्, अग्निर्मूर्धा इतिऋक्, मूर्धनं दिवो इति ऋक्, मर्मणिते वर्मभिः
 २ यामि इतिऋक्, जातवेदसे इति ऋक् ॥

शिवसंकल्पो लिख्यते —

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्यरिगृहीतममृतेन सर्वम् ।
 येन यज्ञस्थायते सप्त होता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १ ॥

येन कर्मणि प्रचरन्ति धीरा यतो वाचा मनसा ३ चारुदन्ति ।
 यत्संमितं मनसं यन्ति प्राणिनस्तन्मे मनशिवसंकल्पमस्तु ॥ २ ॥

येन कर्मण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृष्णन्ति विदधेषु धीराः ।
 यदपूर्वं यक्षममन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३ ॥

यत्राज्ञानमुत तेजो धृतिश्च यज्ञोतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
 यस्मान्नऋते न किञ्चन कर्म कियते तन्मे मनशिवसंकल्पमस्तु ॥ ४ ॥

सुवारधीराश्वानि वयं मनुष्या नेनीयन्ते शुभिर्वाजिनीव ।
 यत्प्रतिष्ठैर्यदचरैर्यविष्टुं तन्मे मनशिवसंकल्पमस्तु ॥ ५ ॥

यस्मिन्नृचः साम यज्ञं पि यस्मिन् प्रतिष्ठा रचना भाति भाराः ।
 यस्मिन् चितं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ६ ॥

यदत् पष्टुं त्रिशतं शरीरं यज्ञस्य गुह्यं नवनाववार्यम् ।
 दशपञ्चतिशतं यत्सहस्रं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ७ ॥

यज्ञाग्रतो दूरमुदैतु दैवतं तदुसप्तस तथा वैतिदूरम् ।
 गमज्योतिषा ज्योतिरेकं तन्मे मनशिवसंकल्पमस्तु ॥ ८ ॥

१ अनुपञ्जनीयं इति ३ पाठः । २ चारुदन्ति इति ३ पाठः ।

येन धौः पृथिवी चान्तरिक्षं च ये पर्ताः प्रदिशो दिशाश्च ।
तेनेदं जगत् व्यासं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ९ ॥

ये मनो हृदयं ये च देहा ये दिव्या आपो ये सूर्यरशमयः ।
ते श्रोत्रे चक्षुषी संचरन्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १० ॥

अचिन्त्यं चाप्रभेदं च व्यक्ताव्यक्तं परं च यत् ।
स्वरूपात्स्वरूपतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ११ ॥

एका च दश शतं च सहस्रं चायुतं च
नियुतं च प्रयुतं चार्युदं च न्यर्युदं च ।
समुद्रश्च मध्यं चान्तर्थं परार्धश्च
तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १२ ॥

ये च पञ्च पञ्चदशं शतसहस्रमयुतं न्यर्युदं च ।
ये अग्निचित्तेष्टकास्तं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १३ ॥

वेदाहमेतं पुरुणं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
यस्य योनि परिपश्यन्ति धीराः तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १४ ॥

यस्येदं धीराः पुनर्निति कवयो ब्रह्माणमेतं त्वां वृणीत विन्दुम् ।
स्यावरं जङ्गमं धौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १५ ॥

परात्परं चैव यत्परात्मैव यत्परम् ।
यत्परात्परतो ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १६ ॥

परात्परतरं ब्रह्म तत्परात्परतो हरिः ।
यत्परात्परतोधीशः तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १७ ॥

यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरी ।

ऋग्यजुस्सामाथवैश्व तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १८ ॥

यो वै देवं महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।

यस्सर्वे सर्वतश्चैव तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ १९ ॥

प्रयतः प्रणवोङ्कारं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।

ओकारं प्रणवात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २० ॥

योसौ सर्वेषु वेदेषु पञ्चते ह्यज ईश्वरः ।

अकायो निर्गुणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २१ ॥

गोभिर्जुषं धनेन ह्यायुपा च वलेन च ।

प्रजया पशुभिः पुष्कराक्षं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २२ ॥

मानो महान्तमुतमानो अर्भकं मान उक्षन्तमुत मान उक्षितम् ।

मानोवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्ररीरिष

तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २३ ॥

मानस्तोके तनये मान + विधेमते + तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २४ ॥

प्रजापते नत्व + रथीणां । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २५ ॥

स्वस्तिदा विशस्पतिः + अभयं करः । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २६ ॥

ऋग्यकं + मा सृतात् । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २७ ॥

ऋतं सत्यं + विरूपाक्षं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २८ ॥

यो रुद्रो अग्नौ + नमो अस्तु तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ २९ ॥

विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतो मुखो + देव एकः । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

चतुरो वेदानधीयीत * सर्वशास्त्रमयो विदुः ।

* सर्वशास्त्रमयो इति ग, ढ, पाठः ।

इतिहासपुराणानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३१ ॥

कैलासशिखरे रम्ये शङ्करस्य शिवालये ।

देवतास्तत्र मोदन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३२ ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वा + विधेम । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

य आत्मदा चलदा यस्य विश्वं + विधेम । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

ब्रह्मज्ञानं + असतथ विवः । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३५ ॥

गन्धद्वारां + श्रियम् । तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३६ ॥

य इमं शिवराङ्गलं सदा ध्यायन्ति ब्राह्मणाः ।

ते परं मोक्षं गमिष्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ ३७ ॥

पुनः सहस्रशीर्द्धा पुरुषः इत्यादि सन्ति देवाः इत्यन्तं, अद्भ्य-
संभूतः पृथिवी रसाच्च इत्यादि सोक्षरः परमः खराद् इत्यन्तं, आशुशिशानो
वृपम इत्यादि शर्म यच्छतु इत्यन्तं, प्रतिपूरुमेककपालाद्यनुवाकं, (तद्राह्मणं च)
त्वमग्ने रुद्रो असुरो इत्यनुवाकद्वयं, यन्नाङ्गं तु हंसशुचिपद्मसुः प्रतद्विष्णुस्तप,
अ्यम्बकं, तत्सवितुर्वरेण्यं विष्णुयोर्निं कल्पयतु एतेन ऋक्पञ्चकेन पञ्चाङ्गानि ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे, यः प्राणतोनिमिषतो, ब्रह्मज्ञानं प्रथमं,
महीयौः पृथिवी च न इमं यज्ञं, उपश्वासय पृथिवीमुत्थां, अग्रे नय सुपथा
राये, याते अग्रे यज्ञिया, इमं यमः प्रस्तरमाहि, इत्यादयो ऋचः । ततो
ध्यानम् । एवमुक्तस्य न्यासस्य मन्त्रसंग्रहः इति श्रीरुद्रन्यासस्तमापः ॥

अथ श्रीरुद्रन्यासप्रसङ्गात् श्रीरुद्रयन्त्रमपि लिख्यते —

त्रिपञ्चशूलं चतुरश्चकं तथा घहिथ तारं हृतभूक्तमन्वितम् ।

विचिन्तय चिदम्बरे हृदयसंपदे शाश्वतं

विरिञ्चकरकन्दुकं चरणमिन्दुचूडामणेः ॥

ध्यानान्तरम् —

वामे हस्तेऽथ वह्नि^१ नयितुमध करे दक्षिणे चित्स्वरूपं

शब्दव्रह्मैकनिष्ठं उमरुमभयदं यं वकारे च वामे ।

हस्ते श्रीदक्षिणेन स्वपदसरसिजेनात्ममोहं म धामा

चाक्रम्पावस्थितं त्वां भजति हि निदिले निग्रहानुग्रहाभ्याम् ॥

ह्रीं श्रीं मन शिवाय ॥ इति द्वितीयमूलमन्त्रः ॥

अथ ध्वनिमन्त्रः —

२ शिव शिव शरणं शिवानन्दं शिव शिव शिवाय शिवाय नमः ॥

त्वयोर्विशतिवर्णत्वा ध्वनिमन्त्र उदाहृतः ।

भ्रूमध्ये दीपवत्संस्थं ताण्डवं स्वस्य चिन्त्य तु ॥

सदा जपेदिमं मन्त्रं ताण्डवं भावमाश्रितः ।

शिवाय नमः । आकर्षणाख्यमन्त्रः । यनमशिवा इति स्तम्भनमन्त्रः ।

मशिवायन इति मोहनमन्त्रः । वायनमशि इति संहारमन्त्रः । नमशिवाय

इति उच्चाटनमन्त्रः ॥

आकर्षणाद्या मनवः लक्षमान्वेण सिद्धिदाः ।

श्रीमत्ताण्डवचरणौ सदा शरणमहं प्रपद्ये ।

इति ताण्डवमन्त्रः ॥

१. न युतमथ इति ख, ग, मातृकापाठः ।

२. शिव शिव चरणं इति, ख, ग, इ. पाठः ।

आकर्षणयन्त्रम् — ठकारमध्ये शिन्मयवा इति विलिखेत् ॥

स्तम्भनयन्त्रम् — चतुरश्च विलिख्य कोणेषु चंतुषु लंकारं विलिख्य तन्मध्ये नकारं विलिखेत् ॥

मोहनयन्त्रम् — अर्धचन्द्राकांरं विलिख्य तन्मध्ये मकारं विलिखेत् ॥

संहारयन्त्रम् — त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये शिकारं विलिखेत् ॥

उच्चाटनयन्त्रम् — पट्टकोणं विलिख्य तन्मध्ये वाय इत्यक्षरद्वयं विलिखेत् ॥

एतानि यन्त्राणि तेन तेन मन्त्रेण जपेच । मवयनशि इति गोरक्षा-मन्त्रः ॥ क्लीं एहि एहि जगचक्रं सर्वार्थं सर्वशोभितम् । सर्वैश्वर्यं जगदाधारं अस्मिन् चक्रे प्राणप्रतिष्ठां कुरु कुरु स्वाहा । इति चक्रप्राणप्रतिष्ठामन्त्रः ॥

अथ चिदम्बरसभानटनमन्तः —

सदाशिव ऋषिः । निचृद्गायत्री छन्दः । महादेवः चिदम्बरसभानटो देवता । अं वीजम् । उं शक्तिः । मं कीलकम् । ओं ह्रीं परंज्योतिर्हस हंस हृत् । व्योम व्योम व्योम्ना शक्तिः शिरः । शिवज्योतिरानन्दनृत शिखा । परप्रकाशानन्दनाथ कवचम् । रत्नपादुकां पूजयामि नेत्रम् । ह्रीं शिवायै नमः अस्त्रम् । अङ्गमन्त एव मूलमन्तः । सप्तार्णवपरिक्षेप इत्यादिध्यानम् ॥

अथ रक्षाकरप्रधानचिदम्बरमन्तान्तरमपि लिख्यते —

सदाशिव ऋषिः । विराट् छन्दः । चिदम्बरनटेशो देवता । श्रीं वीजम् । ह्रीं शक्तिः । चित् कीलकम् ॥ पञ्चमाक्षरहितेत कादिवर्गपञ्चकेन च यादिचतुष्टयेन च पड़कानि कुर्यात् ॥ ध्यानम् —

सुवर्णरक्तघुतिमिश्ररूपं विनिग्रहे यः पुनरूर्ध्वमागे ।

अनुग्रहे श्यामलकृष्णवर्णं श्रीमन्त्ररूपं परमार्थदायि ॥

ओं ह्रीं श्रीं नमशिवाय शिवशिव १ शरणं शिवानन्दं शिव शिवाय
शिवाय हिमवानस्य वानस्य विषं शून्यमिवैरण्डुं चाक्षस्वाहा ॥

अथ चिदम्बरपञ्चाक्षरमन्त्रप्रसङ्गात् गरुडपञ्चाक्षरमन्त्रोऽपि लिख्यते—

काश्यप ऋषिः । पङ्क्तिः छन्दः । श्रीगरुडो देवता । क्षां हृत ।
क्षीं शिरः । इत्यादङ्गानि । ध्यानम्—

अमृतकलशहस्तं कान्तिसंपूर्णदेहं

सकलविद्युधवन्दं वेदशास्त्रैरचिन्त्यम् ।

२ विद्युधसुलभपक्षैर्धूयमानाषडगोळं

सकलविषविनाशं चिन्तयेत्पक्षिराजम् ॥

क्षिप ओं स्वाहा । इति मन्त्रः । अनेन मन्त्रेण जलसेचनादिना
विपनाशो भवति ॥

अथ गरुडपञ्चाक्षरमन्त्रप्रसङ्गात् गरुडपञ्चाक्षरयन्त्रमपि मन्त्रसारोकं
लिख्यते—

मध्ये तारं साध्ययुक्तं लिखेत्कोणेषु पञ्चसु ।

क्षाद्यर्णान्यच्च तद्वाहे वसुपत्रोदरे ततः ॥

प्रों श्रीं ठः चं हंसस्सोहं इति वर्णान् क्रमालिखेत् ।
तद्वाहे तत्त्वगरुडमन्त्रेणावेष्टय तद्वहिः ॥

मातृकार्णेशं संवेष्टय भूपुराश्रिषु च क्रमात् ।

आमेये ठं निर्झूत्यां च वायौ हंसः शिवे ततः ॥

१ चरणं इति ख, ग, पाठः । २ विविधसुलभ इति ख, ग, पाठः ।

यथावकाशं कुण्ठे यद्यनन्तं महामन्त्रम् ।
इत्येवं गारुडं यन्त्रं प्रोक्तं सर्वविपापहम् ॥

ताम्रपट्टे समालिख्य स्थापितं निजवेशमनि ।
सर्पानुचाटयत्याशु देशादेशान्तरं क्षणात् ॥

यद्यनन्तकदूतोसीत्यादिगारुडोपनिषदुक्त अष्टनागविषयो यद्यनन्तमन्त्रः ।
तत्त्वगरुडमन्त्रः —

ओं नमो भगवते तत्त्वगरुडाय अमृतकलशोद्धवाय विष्णुवाहनाय
बालसिंहलयानुजाय हंससहस्रराय वासवोद्यानसंहननाय वज्रनखतुण्डवज्रपक्षालं
कृतशरीराय विनतानन्दनाय दुष्टसर्पगर्ववियहननाय नागान्तकाय असुरान्तकाय
* यौं म्यौं दुष्टविषं छिन्धि छिन्धि आवेशय आवेशय दुष्टग्रहं छिन्धि छिन्धि
आवेशय आवेशय असुरग्रहं वा यक्षग्रहं वा देवग्रहं वा ग्रथनग्रहं वा
गाढशृङ्खलग्रहं वा तिकग्रहं वा पैत्यकग्रहं वा शैत्यग्रहं वा स्कन्दग्रहं वा विनायक-
ग्रहं वा सोमग्रहं वा सूर्यग्रहं वा एकाहिकग्रहं वा द्वाहिकग्रहं वा चातुर्थिक-
ग्रहं वा ज्वरग्रहं वा यदि रुद्रग्रहं वा यदि रुद्रलोकग्रहं वा शीघ्रमावेशयावेशय
हन हन दह दह मथ मथ विघ्वंसय विघ्वंसय चट चट प्रचट प्रचट हुं ख
(फट) रुद्र आज्ञापय स्वाहा । अवशिष्टः स्पष्टार्थः ॥

अस्यैव गरुडपञ्चाक्षरमन्त्रस्य जपपूजादिकं प्रकारान्तरेण लिख्यते —

दक्ष ऋषिः । पङ्क्तिः छन्दः । लक्ष्मीशसहितश्रीगरुडो देवता । ओं
क्षि ओं हृत् । ओं यं ओं शिरः ओं ओं शिष्मा । ओं स्वां ओं कवचम् ।
ओं हां ओं नेत्रम् । ओं क्षिप ओं स्वाहा अस्त्रम् ॥

मूर्धास्यहृदयनाभीं पादयोरक्षरान् न्यसेत् ।

नाभिपादशिरोवक्त्रहृदयेषु स्थितिं न्यसेत् ॥

* यौं म्यौं, इति ख, ग, पाठः । कट्यौं म्यौं इति उ पाठः ।

पश्चविंशः पटलः ।

पादादिमूर्धपर्यन्तं संहारन्यासलक्षणम् ।
गरुडकल्पोक्तम् ॥

संहारपूर्वः सृष्टयन्तो वर्णिनामुपवर्ष्यते ।
संहारपूर्वः स्थित्यन्तो गृहस्थानामुदाहृतः ॥

वानप्रस्थाथमादीनां यतीनां यतचेतसाम् ।
द्वयोरन्यतरस्यान्ते संहारस्समुदाहृतः ॥*

* अयमधिकः पाठः ख मातृकायां परं भवति ~

गरुडपश्चाक्षरस्याङ्गमन्तरम् —

ज्वल ज्वल महामते स्वाहा हृत् । गरुडचूडामणे स्वाहा शिरः । गरुडशिखायै
स्वाहा शिखा । गरुडप्रभञ्जन प्रभञ्जन प्रभेदन प्रभेदन मर्दन मर्दन कवचम् ।
उप्रूपधारक सर्वसर्वभयंकर भीषय भीषय सर्वं (र्णन्) दह दह भस्मीकुरु (भस्मी)
कुरु स्वाहा नेत्रम् । अप्रतिहतशासन हुंफट् स्वाहा अस्त्रम् । गरुडपश्चाक्षरमन्तरस्य
द्वादशलक्ष्यजपः ॥

घृतेन वा घृतसिक्तेन शालिपिष्टेन वा दशांशं होमः ॥

अथ पूजाविधिः —

वैष्णवपीठे समावाह्य, अङ्गैः प्रथमावृतिः । ओं सुं सुष्ठुर्णाय नमः । ओं
गं गरुडाय नमः । ओं वै वैनतेयाय नमः । ओं तां ताक्ष्याय नमः । इति
दिग्दक्षेषु । ओं लं लक्ष्म्यै नमः । ओं कीं कीर्त्तिं नमः । ओं जं जयायै नमः ।
ओं भां मायायै नमः । इति विदिग्दक्षेषु इति द्वितीयावृतिः । ओं कुं कुमुदाय
नमः । ओं कुं कुमुदाक्षाय नमः । ओं पुं पुण्डरीकाक्षाय नमः । ओं वां वामदेवाय०
ओं सं सनकाय० ओं सं सनत्कुमाराय० ओं शं शङ्कर्णाय० ओं सं सर्वनेत्राय०
ओं सुं सुमुखाय० ओं सुं सुप्रतिष्ठाय० दृत्येतैर्दशभिः तृतीयावृतिः । इन्द्रादि-
भिश्चतुर्थी ॥

हस्तौ तु विमुखौ कृत्वा प्रथयित्वा कनिष्ठिके ।
 तर्जन्यौ प्रसूते श्लेषे शिष्टावद्गुप्तकौ तथा ॥
 मध्यमानामिके द्वे तु द्वौ पक्षाविव चिन्तयेत् ।
 एषा गरुडमुद्रा स्याद्देषपरिपनाशिनी ॥

अथ गरुडपञ्चाक्षरस्य फलमाह —

भूतपिशाचपैत्यगरव्वरोगोन्मादज्वरापसृतिप्रनिध्यच्छेदादिमहोदराश्चपवनचित्रादि
 रोगापहम् ॥

अथ गरुडमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तप्रकारेण आशुगरुडमन्त्रोपि लिरयते —
 शङ्कर ऋषिः । जगती छन्दः । आशुताक्ष्यो देवता । ग बीजत् । स्वाहा
 शक्तिः । सर्वविषहरणे विनियोगः । गां हृत् । गां शिरः । इत्याद्यज्ञानि । ध्यानम् —
 आजानोस्तप्तहेमप्रभममलहिमप्रख्यमानाभि तस्मा-
 दाकण्ठं कुंकुमाभं अमरकुलमिव इयाममामूर्धकेशम् ।
 ब्रह्माण्डव्याप्तेहं द्विभुजमहिवरेभूपणैर्भूपिताङ्ग
 पिङ्गाक्षं तीक्ष्णदंष्ट्रं वरदमभयद् ताक्ष्यमुग्रं नमामि ॥

ओ श्री श्रीं गरुडाय गरुडाय महागरुडाय समस्ताण्डाण्डवहिक्षेलोक्यनायकाय
 नागशोणितदिग्धाङ्गाय ओं पक्षिराजाय विष्णुग्रहनाय सर्वसर्पान् संहर संहर मठ
 मठ मर्दय मर्दय भोटय भोटय लोटय त्रोटय त्रोटय भ्रामय भ्रामय मुद्र
 मुद्र आकर्षय आकर्षय आगच्छ आगच्छ आवेशय आवेशय सिद्धय सिद्धय शीघ्र
 शीघ्र समस्तभूतवेताव्यान् नाशय नाशय सर्वप्रह्लान् नाशय नाशय सर्वशब्दन् विनाशय
 विनाशय सर्वसर्पान् संहर संहर स्वाहा इति मन्त्रः । पट्टसप्तुत्तरशताक्षरोऽय
 मन्त्रः । *विषहरणभूतनिप्रहप्रधानोयं मन्त्रः ॥ द्वादशसहस्रजपः । जागरूपपिष्ठेन
 तिललाजपायसपृतगुल्मैश्च शतांशं (दशांशं) होमः । पूर्योक्तवत् पूजा ॥

*अय अथरवाया तु यथामानूकं अधिकतया भवति । निर्दिशाशरामकवेन समर्पने तु
 पुदिमद्विस्तम् ।

अथ यन्त्रम् —

पद्मोणान्तरिताग्निवायुलिखितं मायां च सप्तार्णके
कोणेष्वश्रिपु साध्यवर्णसहितं तद्वाणचिन्तामणिपु ।
पं शं शक्तिसविन्दुकं च विलसद्वाह्येद्वशेनावृतं
तारेणावृतविन्दुनादसहितं सर्पप्रहारीन् हरेत् ॥

अथवा ,

पद्मेष्वान्तरितानि वायुमनुयुक् मध्याक्षरद्वादशं
कोणेष्विति पाठविशेषः ।
एतश्चकं तु संपूज्य जपेदष्टोत्तरं शतम् ।
प्रयोगकालै संप्राप्ते ध्यात्वा भूतं विलोकयेत् ॥
तत्रालोकनमात्रेण क्षिप्रसिद्धिर्भविष्यति ।

अस्यार्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य, तन्मध्ये रमित्यग्निवीजं च य
वायुवीजं च हीं इति मायावीजं च अन्तरन्तर्विलिख्य, ओं विष्णुवाहनाय
सप्तार्णकेनावेष्टयेत् । अथवा कर्णिकायां रं इत्यग्निवीजं विलिख्य, तदन्तर्वायुवीजं
विलिखेत् । तद्वहिः ओं पश्चिराजाय विष्णुवाहनाय इति द्वादशाक्षरेण वेष्टयेत् इति ।
पुनः पट्सु कोणेषु साध्यसहितवहिवीजं विलिख्य, तत्कपोलेषु स्फ्रग्यौर्कं (रक्षप्रसर्य
ऊं) इति चिन्तामणिवीजं विलिखेत् । पुनः आं इति पाशाक्षरेण वेष्टयेत् । तद्वहिः
ऋं इत्यद्वुशब्दीजेन वेष्टयेत् । तद्वहिः विन्दुनादसहितेन तारेण वेष्टयेत् । सारं प्रणवं ।
विन्दुरित्यनुस्वारः । नादमिति प्रणवरेखाप्रम् । कुण्डलीकृत्यान्तःप्रविष्टमिति ॥

यन्त्रान्तरत् —

द्विरष्टकोष्ठमालिख्य प्रत्येकादशवर्णकम् ।
त्रिशिखं चतुरेखाप्रै तद्रेखाप्रै तु नामकम् ॥
पास्त्रेवामपास्त्रुनि संलिख्य प्राणानावाह्य तत्र तु ।
शत्रोस्त्रु दिङ्मुखो भूत्वा जपेदष्टोत्तरं शतम् ॥

तद्वमदर्शनादेव रिपुं प्रति स गच्छति ।

अस्यार्थः — पोडशकोष्ठान्विलिख्य प्रतिकोष्ठं मूलमन्त्रवर्णान् एकादशवर्णशो विभज्य विलिखेत् । रेखाप्रेषु शूलमालिख्य शूलाप्रेषु साध्यनाम विलिखेत् ॥

यन्त्रान्तरम् —

शिखिक्रतुवसुकोणं चाष्टपत्रं भुवं च
क्रतुशतशशिसामिर्भास्करं व्योमकं च ।
सकलमनलवायुस्तद्वहिसाध्यशक्तिं
धृतमृतसुतवन्ध्यागर्भदं ताहर्यमेतत् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं लिकोणं तद्वहिष्पट्कोणं तद्वहिरष्टकोणं तद्वहिरष्टदब्दं तद्वहिश्चतुरश्रं च विलिखेत् । तत्र त्रिकोणकोणेषु इन्द्रबीजं लभिति विलिखेत् ।

पट्कोणकोणेषु च्च इति चन्द्रबीजं विलिख्य, अष्टकोणेषु र इत्यमिर्भीजं विलिख्य, अष्टदब्देषु सूर्यबीजं ह्वाँ इति विलिख्य, भूपुरकोणेषु चतुरश्रेष्ठु आकाशबीजं हं इति विलिख्य, पुनर्खिकोणपट्कोणाष्टकोणाष्टदब्दभूपुरेषु अमिर्भीजं वायुबीजं(च) सर्वत्र विलिखेत् ॥

अस्यत्रोपदेशः — प्रथममनलं विलिख्य तदन्तर्बायुबीजं विलिख्य तदन्तस्त्र तत्रोक्ताक्षरणि विलिखेत् । तद्वहिर्भुवनेशीपुटितसाध्यनामवर्णैः वेष्टयेत् इति ॥

यन्त्रान्तरम् —

पट्कोणं विलिखेत्पूर्वं तदग्रे शूलमालिखेत् ।
घर्तुब्दं च तु तन्मध्ये मध्ये वायुं विलिख्य तु ॥

पट्कोणे तु लिखेद्वाहिं शूलाप्रेष्वथ नामकम् ।
अभिमन्त्र्य चतुर्वारं तत्तोयेनाभिषेचयेत् ॥

तोयदर्शनमाग्रेण धावति भ्रुवमन्त्यिके ।

अथ विपहरगरुडमन्त्रप्रसङ्गात् विपहरनीलकण्ठमन्त्रोऽपि लिख्यते —

हर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । नीलकण्ठरुद्रो देवता । ग्रों बीजम् ।
ठः शक्तिः । त्रीं कीलकम् । हर हर स्वाहा हृत् । कपर्दिने स्वाहा शिरः ।
नीलकण्ठाय स्वाहा शिखा । कालकूटविपभक्षणाय स्वाहा कवचम् । नील-
कण्ठिने स्वाहा अस्त्रम् ।

ध्यानम् —

बालाकार्युततेजसं धृतजटाचूडेन्दुखण्डोजज्वलं
नागेन्द्रैः कृतभूरणं जपवटीं शूलं कपालं करैः ।
खद्वाङ्मं दधतं विनेतविलसत्पञ्चाननं सुन्दरं
व्याघ्रत्वपरिधानमञ्जनिलयं श्रीनीलकण्ठं भजे ॥

ग्रों त्रीं ठः ॥ इति मन्त्रः ॥ } }

अथ नीलकण्ठमन्त्रप्रसङ्गात् रक्षाप्रधानआपदुद्वारणमन्त्रोपि शिवकिङ्करत्वेन
मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते —

बृहदारण्यक ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । आपदुद्वारणो महावडकमैरवो
देवता । ह्रां वां हृत् । ह्रीं वीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि । ह्रां वां बीजम् । ह्रीं
वीं शक्तिः । ह् वूं कीलकम् । भूतप्रेतपिशाचाद्युच्चाटनार्थे विनियोगः ।

यन्त्रान्तरम् —

अर्धचन्द्राकृतिं कृत्वा मध्ये वारुणमालिखेत् ।
कोणद्वये तु जुं सं च त्रंकारेण तु वेष्टयेत् ।
एतद्यन्तं महावीर्यं दर्शनात्पावनं परम् ॥
यत्र कीलालमत्रामिः प्रबृ(प्रब्र)ज्यति न संशयः ।
तत्र वं इति वरुणबीजम् ।

करकलितकपालः कुण्डली दण्डपाणिः
 तरुणतिमिरनीलो व्याळयज्ञोपवीती ।
 क्रतुसमयसपर्याविम्बविच्छेदहेतुः
 जयति वदुकनाथः सिद्धिदस्साधकानाम् ॥

ओं श्रीं ह्रीं क्लीं क्षम्यू वदुकाय आपदुद्वारणाय कुरु कुरु वदुकाय
 ह्रीम् । इति मन्त्रः पञ्चविंशतिवर्णः । तावल्क्षं जपः । श्रिमधुरसिक्तैः तिलैर्दशांशं
 पुरथरणाहोमः ॥

अस्यैव यन्त्रमाह —

श्रीमायास्मरकूटमत्र विलिखेत् मध्ये दक्षेष्वष्टु
 द्विः प्रोक्तं वदुकायशब्दमपरान्मन्त्रस्य वर्णान् वहिः ।
 अष्टद्वन्द्वदक्षेषु तद्विरचस्तत्संख्यपत्रेष्वथो
 यो द्वार्तिंशदल्कादिसान्तसहितं यन्त्रं लिखेदभूपुरे ॥

अस्यार्थः — प्रथममष्टपत्रं विलिख्य तत्कर्णिकायां ग्रणवं विलिख्य,
 तन्मध्ये श्रीं ह्रीं क्लीं क्षम्यू इति चतस्रुपु. दिक्षु विलिख्य तन्मध्ये साध्य-
 नामादीन्विलिखेत् । पुनरष्टदक्षेषु वदुकायेति द्विरुक्तपदस्यैकंकमक्षरं
 विलिखेत् । तद्विष्पोडशदलं पद्मं विलिख्य, तेषु आपदुद्वारणाय कुरु कुरु
 वदुकाय ह्रीं एतान्वर्णनिकैकं विलिख्य, तद्विष्पोडशदक्षेषु पोडशस्वरान्विलिख्य
 तद्विष्पार्तिंशदलपद्मं विलिख्यं, कादिसान्तान् एकंकमक्षरं विलिख्य, तद्विः
 चतुरथं विलिखेत् । एतद्यन्तं रक्षाकरं भवति ॥

अथ पूजा —

व्योमपग्नाङ्कितविकोणाद्कोणवृत्ताएषद्वचतुरथात्मकं चक्रं विलिख्य, श्रीं
 ह्रीं नमः इत्युच्चार्यं पुण्याङ्गालि विकीर्धं, तस्मिन्भैरवं मूलेनावाय, मूलेन
 ईशानादिपञ्चमन्त्रैशावाहनादिसुद्राः प्रदर्श्य, देवतातनौ पड़ज्ञादीन्विन्यस्त,

पादादीनङ्गमन्त्रैर्दत्ता, ईशादिपञ्चमन्त्रैः ऊर्ध्वपूर्वादिपञ्चवक्त्रेषु अभ्यर्च्य,
पठङ्गमन्त्रैः हृदयादिषु संपूज्य, परिवारानर्चयेत् । तदथा —

श्रीं ह्रीं ईशान बहुक्मैरवपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । श्रीं ह्रीं वामदेव
बहुक्मैरवपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । इत्यादिपञ्चमन्त्रान् मध्यमाग्रदक्षिणोत्तर-
पश्चिमेषु, कणिकायामेव प्रथमावरणम् । अग्नीशासुखायुक्तोषेषु पुरतो
दिक्षु पठङ्गद्वितीयावरणम् । श्रीं ह्रीं असिताङ्गमैरवपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः ।
एवमेव रुहमैरवचण्डमैरवक्रोधमैरव उन्मत्तमैरवक्यालीमैरवभीपणमैरव संहारमैरव
इति व्योमपद्माष्टदलेषु पूर्वादीशान्तं असिताङ्गमैरवाद्यष्टकेन तृतीयावरणम् ।
व्योमपद्मगमिति कणिकावृत्तविशिष्टपद्मगमित्यर्थः । श्रीं ह्रीं डाकिनीपुत्रपादुकेभ्यो
. ह्रीं श्रीं नमः । एवमेव राकिनीलाकिनीशाकिनीहाकिनीकाकिनीः पूर्वादिपट-
कोषेषु डाकिनीपुत्रादिपटकेन चतुर्थावरणम् । तद्वहिः कणिकावृत्ते श्रीं ह्रीं
शाकिनीपुत्रबहुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः इत्यादि मालिनीपुत्र-मन्त्रपुत्र-उमापुत्र-रुद्र-
पुत्र-ऊर्ध्वमुखीपुत्र-शक्तिपुत्र पादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । इति शाकिन्यादिसप्तकं
पट्टकोणवाहकणिकावृत्ते ऐशान्याद्यग्निर्यन्तं, श्रीं ह्रीं गणपतिपादुकेभ्यो ह्रीं
श्रीं नमः ॥ एवमेव क्षेत्रपाल महाशास्त्र बहुकनाथ इति गणपत्यादिकुमारचतुष्कं
तत्कर्णिकावृत्ते आम्नेयादिनैर्ष्वत्यान्तं, श्रीं ह्रीं देवीपुत्रपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः
इत्यादिमातृपुत्र कुलपुत्र एतत्स्थानाधिपति एतदेशाधिपति एतद्ग्रामाधिपति
(इति) देवीपुत्रादिपट्टकं तत्कर्णिकावृत्ते नैर्ष्वत्यादिवायव्यान्तं, श्रीं ह्रीं मेघनाथ-
पादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । इत्यादि प्रचण्डोग्र कालदूत मेघनादादि पुत्रलिंकं
तत्कर्णिकावृत्ते वायव्यादीशान्तमिति । शाकिन्यादिवालसप्तकसहितं, गणपत्यादि-
कुमारचतुष्कं, देवीपुत्राद्यधिपतिपट्टकं, मेघनादादिपुत्रलिंकं इत्येतैस्सर्वैः
मिळित्वा विशदेवताभिः पञ्चमावरणम् ॥

तत्तत्तद्वाद्ये श्रीं ह्रीं मङ्गलापुत्रपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । एवमेव

चर्चिकापुत्र योगेशीपुत्र द्वरसिद्धापुत्र भद्रारीपुत्र किलिकिलापुत्र कालरात्रिपुत्र
विभीषिकापुत्र इति पूर्वाद्यष्टदलकेसरेषु मङ्गलापुत्राद्यष्टकेन पष्टावरणम् ॥

ततस्तद्वाहे श्रीं ह्रीं ब्रह्माणीपुत्रपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । एवमेव माहेश्वरी-
पुत्र, कौमारीपुत्र, वैष्णवीपुत्र, वाराहीपुत्र, इन्द्राणीपुत्र, चामुण्डापुत्र,
महालक्ष्मीपुत्र, इति पूर्वाद्यष्टदलेषु ब्रह्माण्यादिमातृपुत्रैः सप्तमावरणम् ॥

पुनस्तद्वाहे श्रीं ह्रीं इन्द्रवडुकपादेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः । इत्यादि ब्रह्म-
वडुकान्तं चतुरश्राम्यन्तरप्राकारे प्रागादीन्द्रवडुकादिदशकेनाद्यमावरणम् । पुनस्त-
द्वाहे श्रीं ह्रीं हेतुकभैरवपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः इत्यादित्रिपुरान्तभैरव,
अग्निभैरव, वेताळभैरव, अग्निजिह्वाभैरव, कराळभैरव, काळभैरव, भीमरूप-
भैरव, अचलभैरव, श्रीं ह्रीं हाटकेश्वरभैरवपादुकेभ्यो ह्रीं श्रीं नमः इति
चतुरश्रस्य मध्यप्राकारे प्रागादिहेतुकादिदशकेन नवमावरणम् । श्रीं ह्रीं वज्रिणी-
पुत्रदशकेन पूर्वादिदिक्षु दशमावरणम् । एवं भैरवं संपूज्य वर्लिं दद्यात् ॥

शान्त्यन्नं पललं सर्पिर्लाजचूर्णानि शर्करा ।
गुलमिक्षुरसापूषौ मध्वक्तैः परिमिथ्रितैः ॥

कुत्वा कवलमाराध्य देवं प्रागुक्तवर्त्मना ।
रक्तचन्दनपुष्पाद्यैः निशि तस्मै वर्लि हरेत् ॥

ततस्तद्वयन्ति कार्याणि घलिनाऽनेन मन्त्रिणाम् ।

तत्र पललभिति तिलम् ॥

अथास्य नित्यवलि: —

भोजनवेळायां घृतगुलब्ध्यञ्जनादिसहितं सकुरुं निर्वर्त्य, मूलविद्यां त्रिवारे
जत्वा, कुण्डाय शुने दद्यात् ॥

अथ प्रयोगः —

जुहुयात्सर्पिषा मन्त्री महतीं श्रियमाप्नुयात् ।
वशयाय जुहुयादिक्षुशकलैर्वशयेज्जनान् ॥
इक्षुशकलं-नावतसाखर ॥

जुहुयात्पुत्रलाभाय प्रफुल्लैः कैरवैसुधीः ।
धनधान्यादिसंपत्त्यै जुहुयाच्चिलतण्डुलैः ॥

विल्वप्रसूनैर्जुहुयात् महतीं विन्दति श्रियम् ।
लौण्ठैर्मधुरसंमिश्रैः वशयेद्वनिताज्जनान् ॥
लोणं-लवणम् ॥

वृष्टिकामेन होतव्यं वेतसस्य समिद्वैरः ।
वेतसं-नीर्वेञ्जि । लतिकाविशेषः ।
अन्नेन जुहुयान्त्रियं धनधान्यादिसंपदे ॥

वश्याप जुहुयान्मन्त्री, मधुना दिवसत्यम् ।
रोगोक्तौपथहोमेन रोगो नश्यति तत्क्षणात् ॥

कृत्याद्रोहे ग्रहद्रोहे भूतापस्मारसंभवे ।
व्याघ्रासने समासीनो जुहुयादयुतं तिलैः ॥

भूतादयः पलायन्ते नेक्षन्ते तां दिशं भयात् ।
जुहुयात्केवलैर्लोणैरपुतं स्तम्भनेच्छया ॥

निगदादिविमोक्षाय प्रयोगोयमुदाहृतः ।
घचाचूर्णं पलं जप्तं गव्येनाज्येन लोक्तिम् ॥

विभज्य भक्षयेन्मन्त्री मण्डलं पुत्रकांक्षया ।

विनीतं पुत्रमामोति मेधारोग्यवलान्वितम् ॥

वचा-वेषण्ड । वचाचूर्णे पलप्रमाणे गव्याज्यं विसृज्य प्रतिदिनमष्टोत्तर-
सहस्रं जस्वा मण्डलं प्राशयेत् ॥

अथ भस्मप्रयोगः—

साधयेन्मनुनाऽनेन भस्म सर्वार्थसिद्धिदम् ।
उशीरं चन्दनं कुण्ठं घनसारं सकुंकुमम् ।
इवेतार्कमूलं वाराहीलक्ष्मीक्षीरमहीरुहाम् ॥

त्वचो बिल्वतरोमूलं शोपयित्वाऽथ चूर्णयेत् ।
चूर्णं व्योम्नि गृहीतेन गोमयेन विमर्दितम् ॥

कृत्वा पिण्डानि संशोष्य संस्कृते हव्यवाहने ।
मूलेन दग्ध्वा तद्दस्म शुद्धपात्रे विनिक्षिपेत् ॥

केतकीमालतीपुष्पैः वासयेद्दस्म शोधितम् ।
अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं स्पृष्ट्वा भस्म सुपृजितम् ॥

एतदादाय दिनशः प्रातः पुण्ड्रं करोति यः ।
तस्य रोगाः प्रणश्यन्ति कृत्याद्रोहमहाग्रहाः ॥

अस्यार्थं पद्मिंशपटलोऽघोरभस्मविधाने वक्ष्यामः ॥

अथापदुद्वारणप्रसङ्गात् स्वर्णकर्पणभैरवमन्त्रोपि लिख्यते—

दूर्वासो भगवानृपिः । देवीगायत्री उन्दः । स्वर्णकर्पणभैरवो देवता ।
ह्रीं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । संकल्पसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ओं ह्रीं
महाभैरवाय हृत् । ओं ह्रीं अपणस्याय शिरः । ओं ह्रीं अजामेव्यन्धनाय

शिखा । ओं ह्रैं लोकेश्वराय कवचम् । ओं ह्रैं स्वर्णकर्षणाय नेतम् । ओं ह्रैं मम दारिग्रापहाराय अस्त्रम् । ध्यानम् —

कोटिसूर्यप्रतीकाशं कुवेरनिलयं महः ।
नेत्रत्रयं चतुर्वाहुं पाशांकुशवराभयम् ॥

शशिखण्डजटाचूडं स्वर्णभरणभूषितम् ।
सर्वभरणसंपूर्णं शोभितं स्वर्णभैरवम् ॥

सिद्धविद्याधैरसेव्यं ध्यायेत्कनकभैरवम् ।

ओं वं आं ह्रैं ह्रैं हां महाभैरवायापणस्थायाजामिलबन्धनाय लोकेश्वराय
मम दारिग्रापहाराय ह्रैं ह्रैं ह्रैं आं वं ओं स्थाहा । इमं मन्त्रं द्वार्तिशतकृत्वः
जपित्वा तावत्तर्यणानि कुर्यात् ॥

अथ शक्तिपञ्चाक्षरविधानमुच्यते —

वामदेव ऋषिः । पंक्तिः छन्दः । सदाशिवो देवता । ओं वीजम् ।
ह्रैं शक्तिः । अङ्गानि तु ओं ह्रैं हृत् । ओं ह्रैं शिरः । इत्यादिपञ्चाक्षरवर्णेः ।
ध्यानम् —

वन्दे हरं वरदशूलकपालहस्तं साभीतिमद्रिसुतयोज्वलदेहकान्तिम् ।

वामोरुपीठगतया निजवामहस्तन्यस्तारुणोत्पलरूजापरिब्धदेहम् ॥

ह्रैं ओं नमः शिवाय ह्रैं । इति मन्त्रः । ऐश्वर्यफलप्रधानोयं मन्त्रः ।
चतुर्लक्ष्मजपः । तावत्सहस्रं त्रिमधुरसिक्ताभिः नृपतरुसमिद्भिर्जुहुयात् पुरश्चरणार्थम् ॥

अथ पूजा —

ग्रासादोक्तपीठे शिवं समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
हृलेखायै० गगनायै० रक्तायै० कराळिकायै० महोच्छ्रुष्मायै० ५ इति कोणेष्व-

ग्रतश्च द्वितीयावृत्तिः । षूपाय० क्षेत्रपालाय० चण्डेश्वराय० दुर्गाय० गुहाय०
नन्दिने० गणपाय० सैन्यपाय० ८ इति द्वितीयावृत्तिः । मातृभिश्वर्थी ।
इन्द्रादिभिः पञ्चमी ॥

अथ शैवाष्टाक्षरविधानमुच्यते —

वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिः छन्दः । सदाशिवो देवता । पञ्चाक्षर-
वदज्ञानि । अत्रापि हृदयादियोगो विवरणकृत्मतः । ओं वीजम् । ह्रीं शक्तिः ।
ध्यानम् ॥

वामाङ्गन्यस्तवामेतरकरकमलायास्तथा वामवाहु-
न्यस्तारकतोत्पलायास्तनविधृतिलसद्वामवाहुः प्रियायाः ॥
नानाकल्पाभिरामो धृतपरशुमृगेष्टः करैः काञ्चनामो
ध्येयः पद्मासनस्थः सरललितवपुः संपदे पार्वतीशः ॥

ओं ह्रीं हौं नमशिवाय ॥ इति मन्त्रः । अष्टलक्षजपः । ऐश्वर्यफल-
प्रधानोयं मन्त्रः । अष्टसहस्रं नृपतरुसमिद्धिः जुहुयात्पुरश्वरणार्थम् ॥
नृपतरु-८काङ्गं ८ ग्रासादोक्तपञ्चब्रह्मोक्तवत्पूजा ॥

इति प्रपञ्चसारसारसग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते
पञ्चविंशः पटलः ॥

अथ पद्मविंशः पटलः ॥

अथ दक्षिणामूर्तिं गन्त्रविधानमुच्यते —

श्रीशुक ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । दक्षिणामूर्तिं देवता । ओं वीजम् ।
 ह्रीं शक्तिः । ओं ह्रीं दक्षिणामूर्तये ह्रां हत् । ओं ह्रीं तुभ्यं ह्रीं शिरः । ओं
 ह्रीं वटमूलनिवासिने हूं शिखा । ओं ह्रीं ध्यानैकनिरताङ्गाय हैं कवचम् । ओं
 ह्रीं नमो रुद्राय ह्रां नेत्रब्लयम् । ओं ह्रीं शम्भवे ह्रः अस्त्रम् ॥

ध्यानम् —

मुद्रां भद्रार्थदात्रीं सपरशुहरिणां वाहुभिर्वाहुभेकं
 जान्वासक्तं दधानो भुजगवरसमावद्वक्ष्यो वटाधः ।
 आसीनश्चन्द्रखण्डप्रतिघटितजटः क्षीरगौरस्त्रिणेतः
 दद्यादाधैश्शुकाधैर्मुनिभिरभिवृतो भावशुद्धो भवो वः ॥

ओं ह्रीं दक्षिणामूर्तये तुभ्यं वटमूलनिवासिने ।
 ध्यानैकनिरताङ्गाय नमो रुद्राय शम्भवे ह्रीं ओं ॥

इति मन्त्रः । इति प्रधानोऽयं मन्त्रः ।

अक्षरन्यासः —

कालिरुथुतिदग्गण्डद्वयनासास्यके दश ।
 दोस्सन्धिरुष्ठस्तनहन्माभिकटयन्धुषु ऋमात् ।
 पत्सन्धिपु पुनर्द्वाभ्यां मन्त्रगित् व्यापकं न्यसेत् ।

इति पद्मविंशदक्षरैन्यासः । मिशतिसहस्रोत्तरं त्रिलक्षं जपः । दुर्घाष्टुतैस्तिलैर्वा
 साज्येन पयोन्धसा वा द्वयैन वापि दशांशं होमः ॥

अथ पूजा — पूर्वोक्तपञ्चाक्षरविधिना संपूजयेत् ।

जस्तैवं मन्त्रमेनं दिनमनु गिरिशं पूजयित्वा च हुत्वा
 स्तुत्वा नत्वा मनोवाक्त्सुभिरुद्धरितः प्राप्य कामानशेषान् ।
 व्याख्याता चागमानां भुवि कविषु वरः साधुवेदान्तवेदी
 वादी सोद्वैतविद्याफलममलतरं याति शैवं पदं तत् ॥

अथ दक्षिणामूर्तिमन्त्रप्रसङ्गात् संहारदक्षिणामूर्तिमन्त्रोपि लिख्यते —

मध्येलिङ्गं लिखित्वा तदुपरि परितो भूपुरद्वन्द्वमष्टौ
 शूलानष्टासु दिक्षु ग्रवलरिपुगणौघार्यपसारनुत्यै ।

एवमस्य यन्त्रम् ॥

तन्मध्ये चिन्तयामः करतलविलसत्पुस्तकाक्षस्तगर्ज्ञि
 व्याख्यां संहारसंज्ञं सकलसुरगुरुं दक्षिणामूर्तिमीशम् ॥

ओंकारसंहारदक्षिणामूर्तये नमः । ओंकारसंहारदक्षिणामूर्तये आदिभैरव-
 भूतप्रेतपिशाचत्रहराक्षसब्रह्मराक्षसीदानवदानवीक्षुदक्षुद्री अशून्यं शून्यं आवेशय
 आवेशय ऊर ऊर उरुळ उरुळ एर एर पेशपेशे ओडिप्पोह स्वाहा ।
 इति पिशाचनिष्ठितप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ प्रसङ्गात् नवाक्षरदक्षिणामूर्तिमन्त्रोपि लिख्यते —

* ओं अ नमदिशवाय अ ओं । इति मन्त्रः ॥

अज्ञानेन्धनदीप्ताय ज्ञानाग्निज्वालरूपिणे ।

आनन्दाज्यहविःप्रीति सम्यक्ज्ञानं प्रयच्छ मे ॥ इति ॥

लकुटीदक्षिणामूर्तिमन्त्रः —

उभयोरपि अनुष्टुपुक्तवदङ्गानि । तत्र मूलमन्त्रवर्णस्थाने नवाक्षरीमन्त्रसं
 द्वितीयवर्णादिक्रमेण योजयेदिति विशेषः ॥

* ओं अ नमदिशवाय अ ओं इति द पाठः ।

तत्र लकुटीध्यानविशेष उच्यते —

न्यग्रोधस्य तरोरधः शुकमुखैः शुश्रूपुभिः संघृतं
च्याख्यातत्परसप्तभोगिविलसद्भूतं शिवं दण्डिनम् ।
स्वर्णाभं सजटामलेन्दुशकलं वीरासनाध्यासितं
च्याघ्रत्ववपदलम्बिपन्नगतनुं न्यस्तात्मपुस्तं भजे ॥

वामे तु न्यस्तदण्डं करसरसिरुहे दक्षिणे ज्ञानमुद्रां
कुर्वन्तं चासने स्वे कनकमणिमये संस्थमम्भोजनेत्रम् ।
मूले न्यग्रोधदारोरमरमुनिगणैः पूज्यमानन्दरूपं
ध्यायेत् हंसाभिधानं परममुदयुतं दक्षिणामूर्तिमीशम् ॥

अथ नवाक्षरीन्यासः —

ब्रह्माद्यशेषगुर्वादिवन्दनं कृत्वा, पाशुपतास्त्रेणांगुलिन्यासकरशोधनतालत्रय
दिग्बन्धनाग्निप्राकारान् विधाय, ह ह ह इति मूलाधारहृदयभ्रूमध्यगतसुषुम्नानाढी
पर्वतयं भड्कत्वा ह्रस्मै इति मूलाधारगतं तेज द्वादशान्ते नीत्वा, ह्रस्मै इति
द्वादशान्तगतं तेजः मूलाधारं नयन्. द्वादशान्तस्थितसुधामण्डलामृतविन्दुरुपेण
मूलमन्त्राक्षराणि ध्यात्वा, मन्त्रं सङ्कुच्यार्थं, शुद्धोयं मन्त्र उत्पन्न इति
भावयित्वा, प्रणवेन पट्प्राणानायम्य, मूलेन केशादिपादपर्यन्तं त्रिव्याप्य
पीठन्यासं कुर्यात् ॥ तद्यथा —

गुं गुरुभ्यो नमः । पृथिव्यै नमः । कैलासाद्रये नमः । बट्टवृक्षाय
नमः । स्फटिकमण्डपाय नमः । रत्नसिलासनाय नमः । इति मूलाधारादारभ्य
हृदयपर्यन्तं न्यस्त्वा, पुनर्धर्मादीन् सप्तदशपटले गोपालविधाने श्रोत्कप्रकारेण
न्यसित्वा, वामायै नमः, ज्येष्ठायै नमः, रौत्रै नमः, काळ्यै नमः,
कलविकरिष्यै नमः, बलविकरिष्यै नमः, बलप्रमथिन्यै नमः, सर्वभूतदमन्यै
नमः, मनोन्मन्यै नमः ९ ओं नमो भगवते सर्वगुणात्मशक्तियुक्ताय अनन्ताय

योगीठात्मने नमः । इति हृदये अष्टददेषु न्यसित्वा, मूलमन्त्रोच्चारणपूर्वकं श्रीदक्षिणामूर्तये नमः इति पीठे मूर्ति विन्यस्य, पञ्चोपचारान्समर्थ्य, पाद्यमिद-मध्यमिदमाचमनीयकमिदमित्येतानि समर्थ्य, मूलमन्त्रस्य द्वादशवारं जपेन कुम्भकं कुर्वन्, अन्तःपातितं तेजः दक्षिणनासिकया दक्षिणकरतळे निपात्य, तत्करतलपृष्ठपार्श्वे व्याप्याङ्गमन्तरंगुलिन्यामपडङ्गन्यासौ कृत्वा, ऋष्यादि-स्मरणपूर्वकं मूलमन्त्रेत्तिव्याप्य मूलमन्त्रस्याएकरन्यासं कुर्यात् ॥ तदथा —

नेत्रद्वय श्रोत्रद्वय नासिकाद्वयास्यलिङ्गाग्रगुह्येषु, शिरोललाट नेत्रयुगास्य-कण्ठहृत् जानुपादेषु, वाहुपादसन्ध्यंगुर्वीषु अक्षरान् न्यसेत् । एषा पडावृत्त्या सुषिः ॥

ततो मूलेन त्रिव्याप्य, पार्श्वद्वयपृष्ठनभिहत्कण्ठदक्षिणांसकुद्वामासेषु, शिरोललाटनेत्रद्वयनासिकाद्वयास्येषु, वाहुद्वयमूलसन्ध्यंगुब्यग्रेषु, दक्षिणहस्त-तर्जन्यंगुष्ठ पर्वद्वन्द्वमध्यमानामिकापर्वद्वन्द्ववामहस्ततर्जन्यंगुष्ठपर्वद्वन्द्वेषु, वाममध्य-मानामिकापर्वद्वन्द्ववामकनिष्ठिकापर्वतयदक्षिणकनिष्ठिकापर्वत्रयेषु न्यासं कुर्यात् । एवं कृते मूलमन्त्रस्य पडावृत्तिर्भवति । एषा स्थितिः ॥

ततो मूलेन त्रिव्याप्य वामपादतलतदुपरित्पार्श्वद्वयसमस्तजह्नातत्पार्श्व-द्वयोरुत्पार्श्वद्वयेषु, एवं दर्क्षेणपादवामहस्तदक्षिणहस्तेषु, वामपादोक्तरीत्या, नाभ्यादिहृदन्तं, वामकद्वादितस्तनान्तं, दक्षिणकद्वादितस्तनान्तं, हृदादि-मस्तकान्तं, मस्तकादि (मस्तके) चतुर्दिश्शु, मूर्खिं च, पञ्चावृत्त्या न्यसेत् । एषा पञ्चावृत्त्या संहतिः ॥

मूलेन त्रिव्याप्य, पुनः सुषिस्थिती विन्यस्य पुनश्च त्रिव्याप्य, ईशानाय मूर्खे नमः । तत्पुरुणाय वक्त्राय नमः । अघोराय हृदयाय नमः । वाम-देवाय गुह्याय नमः । सद्योजाताय पादाभ्यां नमः । इति अंगुष्ठा-धंगुकिन्यासक्रमेण शिरोवदनहृदगुह्यपादेषु सूत्रन्यासं कृत्वा, ईशानाय ऊर्ध्व-धंगुकिन्यासक्रमेण

वक्षाय नमः, तत्पुरुषाय पूर्ववक्त्राय नमः, अधोराय दक्षिणवक्त्राय नमः, वामदेवय उत्तरवक्त्राय नमः, सद्योजाताय पश्चिमवक्त्राय नमः, इति पञ्च-
ैक्षत्स्यानेषु पञ्चन्यासं कृत्वा, मूलेन ग्रिर्व्याप्य, मूलमन्त्रेण ग्रणवेन वा
संपुटितमाहकान्यासं कृत्वा, मूलस्थिर्व्याप्य, पठङ्गकपिछन्दोदेवताथ न्यस्य
प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । तत्र दक्षिणामूर्तिदेवस्वेति विशेषः । एवं कृत्वा
पुरव्याला जपेत् ॥

अथ दक्षिणामूर्तिप्रमङ्गात् मेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रोपि कल्पान्तरोक्तोत्त
योग्यतावशात् लिख्यते -

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री उन्दः । मेधादक्षिणामूर्तिदेवता । मेधा
बीजम् । स्वाहा शक्तिः । मम दक्षिणामूर्तिप्रीत्येण (प्रसादसिध्यर्थे) विनियोगः ।
आं हत् । ईं शिरः । ऊं शिखा । एं कवचम् । औं नेत्रम् । अः अस्त्रम् ॥
ध्यानम् -

भस्मव्यापाण्डराङ्गरशशिशकलधरो ज्ञानमुद्राक्षमाला-

वीणापुस्तैविराजलकरतलकमलो योगपद्माभिरामः ।

व्याख्यापीठे निषणो मुनिवरनिकरैः सेवितसुप्रसन्नः

सव्याक्षः कृत्तिवासाः सततमवतु नो दक्षिणामूर्तिरीशः ॥

ओं नमो भगवते दक्षिणामूर्तये भद्रं मेधां ग्रजां प्रयच्छ स्वाहा ॥
इति मन्त्रः । ग्रजापदरहितो वा मन्त्रः । ज्ञानप्रधानोयं मन्त्रः ॥

कृष्णाष्टमीमारभ्य कृष्णचतुर्दशीपर्यन्तं चत्वारिंशतसहस्रं जपेत् । आज्येन
दशांशं पुरथरणाहोमः । लक्षं वा जपेत्, विष्णवालये वा पश्चिमद्वारशिवालये
वा । अस्मिन्पक्षे क्षीरप्लुतशुद्धतिलैराज्येन पायसानेन वा दशांशं पुरथरणा-
होमः ॥

अथ पूजा --

प्रासादोक्तपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावरणम् । स्वर-

द्वन्द्वाद्यकेन द्वितीयावरणम् । कचटतप्यशङ्कादिवर्गं स्थाप्ता विभक्तैः तृतीयावृत्तिः । सरस्वत्यै० ब्रह्मणे० सनकाय० सनन्दनाय० सनातनाय० सनत्कुमाराय० *शुक्राय० वेदव्यासाय० नारदाय ९ इति चतुर्थ्यावृत्तिः । पार्वत्य० सुभगायै भद्रायै० क्रीडायै० शान्त्यै० रौत्रै० काळयै० विजूम्भायै० ८ एताभिः पञ्चम्यावृत्तिः । इन्द्रादिभिः पष्ठी ॥

५ हस्तस्थपुस्तकास्त्वच्छाः प्रोक्तास्त्वः स्वर्णभूपणाः ।

एवं ध्यात्वा अर्चनीया इति शेषः । अथास्य मन्त्रस्य न्यासोपि लिख्यते --

प्रथमं गुर्वादिवन्दनं कृत्वा मन्त्राङ्गप्राप्ताख्येण वा, पाशुपताख्येण वा, ताळत्रयादिदिग्बन्धनं कृत्वा, हकारतयोचारणेन मूलाधारहृदयभूमध्यगत-पर्वत्रयभञ्जनं कृत्वा, हूँ इति मूलाधारगतं तेजो द्वादशान्तं नीत्वा, हूँ इति द्वादशान्तगतं तेजः मूलाधारे नीत्वा, द्वादशान्तस्थितसुधामण्डलनिर्गिळितामृतविन्दुरूपेण शुद्धानि मन्त्राक्षराणि ध्यात्वा, मूलमेकवारं जप्य, शुद्धो मन्त्र उत्पन्न इति ध्यात्वा, यमिति वायुवीजेन पोडशवारं मनसा पठितेन रेचकस्यूलसूक्ष्मकारणशरीरतयशोपणकरं कृत्वा, रं इत्यग्निवीजेन द्वात्रिंशद्वारं मनसा पठितेन पूरणं पूर्वोक्तशरीरतयदहनकरं कृत्वा, शुद्धं शरीरतयमुत्पन्नं ध्यात्वा, मूलेन केशादिपादान्तं लिशो वशाप्य पीठन्यासं कुर्यात् । तत्रकारस्तु पूर्वं सप्तदशपटले गोपालकविधाने प्रोक्तः । तत्र नवशक्तयस्तु पूर्वस्मिन्नेन पटले प्राक् प्रासादमन्त्रविधाने प्रोक्ता न्यस्तव्याः ॥

पुनः श्रीदक्षिणामूर्तये नम इति कण्ठिकायां मूर्तिं विन्यस्य मानसपूजां कृत्वा, आसनस्वागतपाद्याद्युपचारान् दत्त्वा, द्वादशवारं मूलं जस्वा कुम्भरुं कृत्वा, मूलमन्त्रं तेजोरूपतया ध्यात्वा दक्षिणनासिकया दक्षिणकरे निपात्य,

* शुक्राय इत्यन्तिस्थाने शुक्राय इति भवितव्यमिति भाति ।

मूलेन तत्तेजः करतलपृष्ठेषु व्याप्य, अङ्गमन्त्रैरंगुलिन्यासं कृत्वा, मूलेन तिशो
व्याप्य अक्षरन्यासं कुर्यात् ॥

मूर्भि पश्चाल्लाटे च चक्षुयोः श्रवणद्वये ।
नासापुटद्वये पथात् गण्डयोर्दन्तयोरपि ॥

जिह्वाग्रे नासिकाग्रे च ओष्ठयोर्धुग्ले गळे ।
हृदयोरोजयुग्मे च नाभौ पृष्ठे च गुब्बके ॥

ऊर्वोर्जान्त्रोश्च जङ्घायां पाण्योः पादयुगे तथा ।
सर्वाङ्गसन्धिषु परं न्यसेद्विद्वानतन्द्रितः ॥

अस्मिन्यक्षे मूलमन्त्रे प्रज्ञापदं त्यजेत् । एवमक्षरान् न्यस्त्वा, पुनः
योगन्यासं कुर्यात् ॥ तत्प्रकारस्तु —

आधारे तु चतुष्पत्रे प्रणवं कर्णिकोपरि ।
पत्रेषु चतुरः पश्चात् हृदयेऽष्टदळाम्बुजे ॥

कर्णिकायां न्यसेद्वीजं पत्रेष्वस्तु विन्यसेत् ।
अप्त्रौ च द्विदळे पश्चात्कर्णिकायां न्यसेत् शिवम् ॥

शिवो हकारः ॥

द्वे द्वयं च ततः पश्चात् सहस्रारे शिरोम्बुजे ।
कर्णिकायां न्यसेत् शक्ति बालार्कशतरूपिणीम् ॥

बीजशक्ती वक्ष्यमाणे ।

सप्ताक्षराणि शिष्टाणि सहस्रारे शिरोम्बुजे ।

विन्यस्यैवमित्युक्तप्रकारेण मूलमन्त्रवर्णः योगन्यासं कृत्वा, मूलेन
एकवारं व्याप्य, मूर्तिपञ्चन्यासं कुर्यात् ॥

ओं अं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय महादेवाय धात्रं नमः । ओं आं ह्रीं ह्रौं नमः शिवायार्यमणे नमः । ओं इं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय रुद्राय मित्राय नमः । ओं ईं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय शङ्कराय वरुणाय नमः । ओं उं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय नीललोहितायांशाय नमः । ओं ऊं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय ईशानाय भगाय नमः । ओं एं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय विजयाय विवस्ते नमः । ओं ऐं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय भीमाय इन्द्राय नमः । ओं ओं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय कपर्दिने पूष्णे नमः । ओं औं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय हराय पर्जन्याय नमः । ओं अं ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय स्थाणवे त्वष्ट्रे नमः । ओं अः ह्रीं ह्रौं नमः शिवाय नीलकण्ठाय विष्णवे नमः । इति ललाट-नामि-हृदय-कण्ठ-दक्षिणपार्श्व-तदंस-तद्रक्ष-प्रष्टु-करुत्सु न्यसेत् ॥ *

पुनः काननष्टत्यादिपु स्थानेषु मातृकान्यासं कृत्वा, मूलेन त्रिशो व्याप्य, ओं आं(अं) ओं हृदयाय नमः । ओं इं ओं शिरः । इत्यादि-पठङ्गन्यासं कृत्वा ऋष्यादीर्थं विन्यस्य, औं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । इत्युक्त्वा, पुनः प्राणप्रतिष्ठामन्त्रेण देवतात्मको भूत्वा ऋयात्वा मानसपूजां कृत्वा, गणहृपादिकं कृत्वा, मूलेन पुष्पाञ्जलि संभाव्य, ओं तत्सदितः पूर्वमिति मन्त्रेण ब्रह्मार्पणं दत्वा,

शिवो दाता शिवो भोक्ता शिवसर्वमिदं जगत् ।
शिवो यजति भूतानि यदिश्वस्तोहमेव सः ॥

त्वमेवाहमहं च त्वं संविन्माप्रवपुर्धरः ।
आवयोरन्तरभ्रान्तिरेश्यत्वाज्ञावशात्तव ॥

इत्यर्थानुसन्धानपुरस्सरं मूलमन्त्रं जपेत् ।

* अत्र अक्षरसंख्यानुरोधेन स्थानानि न भवन्ति ।

अथ प्रयोगः—

पालाशपुष्पैरयुतं होमाद्विद्यानिधिर्भवेत् ।

प्रत्यहं षण्डलादर्वाक् कवीनामग्रगीर्भवेत् ॥

प्रयोगान्तरम्—

भुजानः प्रयतो मन्त्री गोमूत्रे पक्षमोदनम् ।

भिक्षान्नमधवा मन्त्रमयुतद्वितयं जपेत् ॥

अश्रुं वेदशास्त्रादि व्याचए नात संशयः ।

प्रयोगान्तरम्—

स्वहस्ते जलमादाय प्रातःकाले तु साधकः ।

पञ्चविंशतिवारं वा तदर्थं वाभिमन्त्रयेत् ॥

तज्जलं प्राशयेन्नित्यं पण्मासात्साधकोत्तमः ।

महावाग्मी भवेन्नित्यं गङ्गास्रोतःप्रवाहवत् ॥

अथ मेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रप्रसङ्गात् साम्बदक्षिणामूर्तिमन्त्रोपि लिख्यते—

आनन्दवामदेव ऋषिः । भोग, पङ्क्तिः छन्दः । साम्बदक्षिणामूर्ति-
देवता । ओं एं हृत । नमः क्लीं शिरः । शिवाय सौः शिखा । ओं एं
कवचम् । नमः क्लीं नेत्रम् । शिवाय सौः अखम् ॥

ओं धीजमिति नामौ । एं शक्तिरिति दक्षिणांसे । क्लीं कीलकमिति
ग्रामांसे न्यसेत् ॥ ध्यानम्—

वामोरोल्परिस्थितां गिरिसुतामन्योन्यमालिङ्गतां

श्यामामुत्पलधारिणीं शशिनिर्भं चालोकयन्तीं शिवम् ।

आइलेपेण करेण पुस्तकमथो कुम्भं सुधापूरितं

मुद्रां ज्ञानमयीं दधानमपरे मुक्ताक्षमालां भजेत् ॥

ओं एं नमः क्षीं शिवाय सौः । इति मन्त्रः । विद्याफलप्रधानोयं
मन्त्रः ॥

अथ दक्षिणामूर्तिमन्त्रप्रसङ्गात् विद्याप्रदत्वसामान्येन हयग्रीवैकाश्च-
मन्त्रोपि लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । हयग्रीवो देवता । हकारो बीजम् ।
उकारः शक्तिः । वागैश्वर्यसिध्यर्थे जपे विनियोगः । हसां हृद । हसीं
शिरः । हृद्दं शिखा । हसैं कवचम् । इत्यादिभिः पठङ्गम् । ध्यानम् —

धवळनळिननिष्ठं क्षीरगौरं कराग्रैः

जपवलयसरोजे पुस्तकाभीतिदाने ।

दधतममलवत्त्वाकल्पजालाभिरामं

तुरगवदनविष्णुं नौम्यविद्याग्रसिष्णुम् ॥

हकारसकारचतुर्दशपष्टस्वरान्यतरयुक्तविन्द्रात्मकः हसौं इति मन्त्रः ।
अथवा हृद्दं इति मन्त्रः ॥

अथ मन्त्रान्तरम् — ऋष्यादिकं पूर्ववत् ।

जीवात्सरोजजपदामसुधाकरीरलेख्यानि पाणिकमलैः सकलं दधानः ।
मन्दारकुन्दतुहिनेन्दुसमानदेहमाल्याङ्गरागवसनाभरणोऽशवक्तः ॥

हृद्दं हयशिरसे नमः । इति मन्त्रः । पूजादिकं वश्यमाणवत् ।

अर्थकादशाक्षरमन्त्रः —

ब्रह्मा ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । हयग्रीवो देवता । बीजेन अङ्गानि
पूर्ववत् ध्यानादिकम् ॥ * ह्रीं हयशिरः ह्रीं क्षों हुंफद् नमः । इति मन्त्रः ॥
विद्याफलप्रधानोयं मन्त्रः ॥

* ह्रींकारस्याने श्री इति ह पाठः ।

अथ दधिभक्तहयग्रीवमन्तः —

ब्रह्मा ऋषिः । अतिछन्दः । हयग्रीवो विष्णुदेवता । अङ्गन्यासादिकं
पूर्ववत् ।

सब्बेन हस्तेन सुधाकरीरमन्येन दध्योदनमादधानः ।

शशाङ्कमध्ये सितपद्मसंस्थः पायात्सिताभस्तुरगाननो नः ॥

ओं नमो भगवते हयशिरसे अन्नाधिपतये अन्नदाय अकूराय अकूर-
कर्मणे भगवन् भक्ष्यभोज्यान्नदानमावहावह स्वाहा ॥

अथ हयग्रीवमन्त्रान्तरम् —

ओं हृष्टं हंसः विश्वोत्तीर्णस्वरूपाय चिन्मयानन्दस्वपिणे तुभ्यं नमो
हयग्रीवविद्याराजाय विष्णवे स्वाहा सोहं हृष्टं ओं । पूजादिकं अनुष्टुप्वत् ॥

शास्त्रान्तरोक्तपक्षविशेषेण हयग्रीवैकाक्षरं (रः) लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । हयग्रीवो देवता । हं वीजम् । सं
शक्तिः । ह्रूमां हसीं इत्यादिनाङ्गानि ॥

पद्माक्षपालालिखितेष्टदानि दधानमम्भोरुहसंपुटस्थम् ।

कर्पूरभङ्गाधिकर्गौरकान्ति हयाननं सौम्यमिह स्मरामि ॥

हृष्टं इति मन्त्रः ॥ लक्षचतुष्काञ्चः । इवेतपद्मैः दशांशं पुरश्चरणाहोमः ।
विद्याकामेन वाग्भवेन सौः इत्यनेन च संपुटीकृत्य जसव्यः ॥

अथ पूजा —

वैष्णवपीठे ममावाह्य ममर्चयेत् । वागीश्वराय विद्वहे हयग्रीवाय
धीमहि । तन्मो हंसः प्रचोदयात् । इति गायत्र्या आवाह्य समर्चयेत् ।
अङ्गैः प्रथमावृतिः । ततोष्टदक्षेषु प्रागादिकमेण मेधायै० सरस्पत्यै० प्रज्ञायै०

मायायै० विजयायै० अपराजितायै० तुष्टयै० श्रद्धायै० इत्यम्यर्थं, दला-
ग्रेषु कुमुदाद्यावरणम् । कुमुदाय० कुमुदक्षाय० पुण्डरीकाय० वामनाय०
शंकुकण्ठाय० सर्वनेत्राय० सुमुखाय० सुप्रतिष्ठाय० पिङ्गलाय० हरिसेनाय० १०
इति । ततो लोकपालान् पूजयेत् । ततः पद्माय० (अक्षमालायै) पुस्तकाय०
वरदाय० इति पूजयेत् ॥

अथ हयग्रीवमन्त्रप्रसङ्गात् हयग्रीवस्यानुष्टुप्मन्त्रोपि लिखते —

ब्रह्मा वा संकर्पणो वा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । हयग्रीवो देवता ।
शं बीजम् । नमः शक्तिः । ज्ञानार्थं विनियोगः । मन्त्रस्य पादैः
व्यस्तैस्समस्तैश्च पञ्चाङ्गानि ॥ ध्यानम् —

व्याख्यामुद्रां करसरसिजैः पुस्तकं शङ्खचक्रे
विभ्रंश्चन्द्रिकरचिते पुण्डरीके निपण्णः ।
अम्लानश्रीरमृतविशदैरंशुभिः प्रावयन्मा-
माविर्भूयादमितमहिमा मानसे वागधीशः ॥

ध्यानान्तरम् —

वन्दे पूरितचन्द्रमण्डलगतश्वेतारविन्दासने
मन्दाकिन्यमृताब्जकुन्दकुमुदक्षीरेन्दुभासं हरिम् ।
मुद्रापुस्तकशङ्खचक्रविलसच्छ्रीमद्भुजामण्डलं
निर्यन्तिर्मलभारतीपरिमलं विश्वेशमश्वाननम् ॥

ध्यानान्तरम् —

तुपाराद्रिममच्छायं तुलसीदामभूषणम् ।
तुरङ्गवदनं वन्दे तुङ्गमारस्वतप्रदम् ॥

ऋग्यजुससामस्पाय वेदाहरणर्मणे ।
प्रगवोद्धीथवचसे महाश्वशिरसे नमः ॥

इति मन्त्रः । अयुतं जपेत् । विद्याप्रधानोर्यं मन्त्रः । अथ पूजा—

केवलपद्मपीठं संभाव्य, तत्कर्णिकामध्ये सोममण्डलं विचिन्त्य, तन्मध्ये बहिर्मण्डलं विचिन्त्य तन्मध्ये समावाश्य, तत्र दिक्षु सनन्दनाय नमः, सनकाय नमः, श्रियै नमः, पृथव्यै नमः, इति समर्चयेत् । तद्विः पद्मकोणं विचिन्त्य, पद्मकोणेषु निरुक्तज्योतिपाद्यज्ञसुक्तान् वेदान् समर्चयेत् । अस्त्यत्रोपदेशः— दिक्षु वेदान् पद्मसु कोणेषु अज्ञानि समर्चयेदिति । तत्र निरुक्तज्योतिपव्याकरणकल्पशीक्षाछन्दांस्यज्ञानि ॥

तद्विहिरष्टदलमूलेषु ब्राह्मण्यै० माहेश्वर्यै० कौमायै० वैष्णव्यै० वाराहै० इन्द्राण्यै० चामुण्डायै० महालक्ष्म्यै० ८ इत्यादिभिः प्रागादिक्रमेण समर्चयेत् । दलमध्येषु वक्रतुण्डाय० एकदंप्टाय० महोदराय० गजाननाय० लम्बोदराय० विकटाय० विम्बराजाय० धूम्रवक्त्राय० ८ इत्येतान्समर्चयेत् ॥ दलाग्रेषु असिताङ्गाय० रुरुवे० भीषणाय० रक्तनेताय० वहुकाय० कालमर्दनाय० दन्तुराय० विकटाय० ८ इत्येतान्समर्चयेत् । एतद्विः पोडशाश्रेषु दशावतारान् दशसु पत्रेषु अवशिष्टेषु पद्मसु पत्रेषु शङ्ख-चक्र-गदा-पद्म-नन्दक-आङ्गीणि समर्चयेत् । तद्विथ्रुरथ्रे इन्द्रादीन् दिक्पालान् यजेत् ॥

पुनः पूर्वादिचतुर्षु द्वारेषु महागणपति-दुर्गा-क्षेत्रपाल-वहुकान् क्रमेणैकैकं समर्चयेत् ॥ तद्विः समस्तप्रकटादिनवयोगिनीः सप्तनदीः नवग्रहांश्च अष्टपर्वतांश्च नक्षत्राणां सप्तविंशतिं च समर्चयेत् । त्रिपुराविषये अष्टमे पटले समस्तप्रकटादियोगिन्यः प्रोक्ताः ॥

अथ प्रयोगः—

अष्टोत्तरसहस्रं तु शुद्धं वार्यभिमन्त्र्य च ।

पिवेच्च पाययेद्वापि भासमात्रं यतेन्द्रियः ॥

जन्ममूकस्य कस्यापि वाक्सिद्विर्भवति धुम् ।

प्रयोगान्तरम् —

प्रारब्धवेलामारभ्य सूर्यचन्द्रमसोर्ग्रहे ।
पात्रे रुक्ममये दुग्धं वचामिश्रं प्रपूरयेत् ॥

यावन्मोचनकालं तु तावत् स्थित्वोदकान्तरे ।
कण्ठमात्रेऽथगा नाभिदम्भे मौनी मनुं जपेत् ॥

पिवेत्तस्वर्वमचिरात् तस्य सारस्वतं भवेत् ।

प्रयोगान्तरम् —

ज्योतिष्मतीलताबीजं दिनेनैकेन वर्धितम् ।
अष्टोत्तरशतं यावत् भक्षयेदभिमन्त्रितम् ॥

सरस्यत्यवतारोयं सत्यं स्याद्गौरि मानवः ।

प्रयोगान्तरम् —

कलशं पूर्णमुदकैः स्थापयित्वा नवं पुनः ।
तत्वावाह्य हयग्रीवं परिवारैः समन्वितम् ॥

पूजयेद्दन्धपुष्पादैः उपचारैर्यथाविधि ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रं कलशं संसृशन्तुधः ।
तेनाम्भसाऽभिपित्का चेद्दन्ध्या पुत्रवती भवेत् ॥

पण्मासमेतल्कार्यं सात् दिनशो नियतेन्द्रियैः ।
पुत्रलाभो भवत्येव सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

सोमसूर्यग्रहे तिष्ठन् जलमध्ये तु साधकः ।
यावन्मोक्षं जपेदेवं तावन्मन्त्रमनन्यधीः ॥

कपिलागोष्टुं प्राश्यं मन्त्रसिद्धमथौपधम् ।
तस्य संवत्सरेणैव मूकस्येव च वाक् भवेत् ॥

ब्राह्मीरसेन पक्षेन कपिलागोष्टुतेन च ।
अतीव संस्कृता वाणी प्रातः पीतेन मन्त्रिणः ॥

उयोतिष्ठतीफलान्यस्तु (न्येवं) मन्त्रितानि च भक्षयेत् ।
नित्यमारोग्यमायुष्यं तस्य बुद्धिश्च वर्धते ॥

अथ हयग्रीवानुष्टुप्मन्त्रान्तरं लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । हयग्रीवो देवता । तारपूर्वं
मन्त्रस्य पादैः व्यस्तैस्समस्तैश्च पञ्चाङ्गानि ॥

शरच्छशाङ्कप्रभमश्ववक्त्रं मुक्तामयैराभरणैरुपेतम् ।
रथाङ्गशङ्कान्वितवाहुयुग्मं जानुद्वये न्यस्तकरं भजामः ॥

उद्दिरत्प्रणवोद्दीथ सर्ववागीश्वरेश्वर ।
सर्ववेदमयाचिन्त्य सर्वं बोधय बोधय ॥

इति मन्त्रः ॥ द्वात्रिंशष्ठ्यजपः । मधुरसिक्तैः बुन्दपुष्पैः दशांशं
पुरश्चरणाहोमः । पूर्वोक्तपीठे समावाह्य समर्चयेत् । वैदान् दिक्षु वैदाङ्गानि
विदिक्षु समर्चयेत् । तद्विहिन्द्रादीन् तद्विहिंजादीश समर्चयेत् ॥

अथ प्रयोगः —

मनुनानेन संजप्तं घृतं ब्राह्मीरसे श्रितम् ।
कवित्सामावहेऽपुं नामनिर्गङ्गविजूङ्मिभणीम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

वचामनेन संजप्त्वा भक्षयेत्यातरन्वहम् ।

सर्ववेदागमादीनां व्याख्याता जायतेऽचिरात् ॥

अथाधोरमन्त्विधानमुच्यते —

अघोर ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अघोरस्त्रो देवता ॥ हुं बीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । ह्रीं स्फुर स्फुर हृत् । प्रस्फुर प्रस्फुर शिरः । घोर घोर
तनुरूप शिखा । चट चट प्रचट प्रचट कवचम् । कह कह वम वम
नेत्रयम् । वन्ध वन्ध खादय खादय (धातय धातय) हुंफट् अस्तम् ॥
ध्यानम् —

काळाभ्राभः करायैः परशुडमरुकौ सङ्गखेटौ च वाणि-
प्वासौ शूलं कपालं दधदतिभयदो भीषणास्त्रिणेत्रः ।
रक्ताकाराभ्वरोऽहिप्रवरघटितगात्रोरिनागग्रहादीन्
खादन्निएर्थदायी भवदनभिमतछित्तये खादघोरः ॥

ह्रीं स्फुर स्फुर प्रस्फुर प्रस्फुर घोर घोरतर तनुरूप चट चट प्रचट
प्रचट कह कह वम वम *वन्धय वन्धय खादय खादय हुंफट् ॥ इति
मन्त्रः । रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ पदन्यासः —

कदगास्यकण्ठहृनाभ्यन्धूरुपु जानुजङ्घयोः पदयोः ।
एकादशथा भिन्नैर्मन्त्रार्थैः न्यसतु विग्रहे मन्त्री ॥

एकादशथा विभागप्रकार उच्यते —

पञ्चभित्थो सप्तभिः द्वाभ्यामप्यष्टभित्थतुभिर्थ ।
पश्यभित्थतुहयेग च एषभिर्द्वाभ्यां च मेदिर्तः क्रमशः ॥

* वन्ध घन्ध धातय धातय इति ल, ग, ङ, मादृकापाठः ।

चतुर्खयेणेति कहादिचतुष्कं वमादिचतुष्कं वन्धादिचतुष्कं च ।
त्रिभिरित्यर्थः ॥ सर्वपदादौ प्रणवशक्ती योजनीये । लक्षजपः ॥

सच्छो मुमुक्षोस्तु भवेदघोरः काम्यक्रियायामथ रक्तवर्णः ।
कृष्णोऽभिचारे ग्रहवैकृते च प्रोक्तो जपः स्यादपि लक्षमानः ॥

धूतावसिक्तैस्सतिलैस्सतण्डुलैर्वा धूताप्लुतैर्विभिर्वा दशांशं पुरथरणाहोमः ॥

अथ पूजायाः पीठविधानार्थं यन्त्रविधानमुच्यते —

हृलेखास्थितसाध्याक्षरविलसितकर्णिकं कलावीतं
वर्गाएकात्तकेसरमन्त्ये सहङ्क्षयाक्षरोङ्गसितम् ।
मन्त्राक्षरवयोद्यद्यमध्यदलाग्रकं च तद्वाख्ये
बह्विपुराथ्रसमाश्रितकरचाह्वं प्रतिविलिख्य यन्त्रमिदम् ॥

अस्यार्थः — अष्टपत्र पद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां भुवनेशीं विलिख्य
तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिखेत् । पुनः कर्णिकायां स्वरैः सविन्दुकैः साध्य-
नामादीन् वेष्टयेत् । पुनर्दलमूले कादीन् मान्तान् पञ्चमु दलमूलेषु लिखित्वा, पष्ठे
यादित्रयं सप्तमे वादित्रयं च अष्टमे सादिचतुष्टयं च विलिखेत् । पुनः
अघोरमन्त्राक्षराणि त्रीणि त्रीणि दलमध्ये विलिखेत् । अवशिष्टाक्षराणि
त्रीणि त्रीणि दलाग्रेषु विलिखेत् । पुनस्तद्वाख्ये पट्टकोणं विलिख्य, तेषु
प्राग्रक्षोनिलकोणेषु हुं इति विलिखेत् । प्रत्यग्मीशकोणेषु फडिति विलिखेत् ॥

असिन्यन्त्रमण्डले प्रासादोऽक्षरैर्वर्णाठे पञ्चगव्यैर्वा काथोदकेन वा
पुरथरणकलशं संपूर्य अघोरमूर्तिं समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमाद्वितिः ।
परश्वे नमः ढमरुकाय० रङ्गाय० खेटाय० वाणाय० धनुषे० शूलाय०
कपालाय० ८ इति द्वितीयाद्वितिः । मातृभिस्कृतीयाद्वितिः । इन्द्रादिभिश्चतुर्थी ।
अथवा पूर्वोक्तपञ्चाक्षरवत् पूजां कुर्यात् ॥

अथ प्रयोगः —

आज्यापामार्गसमित्तिलसर्पपायसाज्यकैश्च पृथक् ।

रात्रौ सहस्रहोमात् भूतद्रोहादिशान्तिरुद्दिष्टा ॥

अयमर्थः — अपामार्ग-आघाडा । आज्याद्युक्तद्रव्यमाज्यान्तं च एकेकं सहस्रसंख्यं रात्रौ क्रमेण पड्भिर्दिनैर्जुहुयात् । पिशाचादिनिवृत्तिः ॥

प्रयोगान्तरम् —

सितकिंशुकनिर्गुण्डीकनकापामार्गजन्मनां समिधाम् ।

पृथगपि सहस्रहोमात् निग्रहमोक्षोचिराद्रहाणां स्यात् ॥

निर्गुण्डी-निर्गुण्डी-लक्ष्मी-कनक-दोत्रा-श्वर्णमुकुकुं अपामार्ग-आघाडा-काञ्चुकुञ्जे कनक-दोत्रा-श्वर्णमुकुञ्जे एतैः पृथक् पृथक् सहस्रहोमात् ग्रहाणां निग्रहमोक्षौ भवतः ॥

प्रयोगान्तरम् —

गव्यपात्तैर्जुहुयात् पृथक् दशशतं मन्त्री मयूरेध्मकैः

भूयस्तैश्चतुर्गुलैश्च शिवपञ्चम्यां निशायां हुनेत् । इति ।

मयूर-अपामार्ग । चतुर्गुलं-कोन्नै । शिवपञ्चमी - शुक्लपञ्चमी ।
उत्तराधोक्तिफलभेदातापि द्रष्टव्यम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

सर्पिमार्गसपञ्चगव्यचरुभिः सर्पिस्सत्संपातकं

इत्वा तं प्रतिभोजयेत् प्रतिशमं यान्त्येव सर्वे ग्रहाः ॥

अयमर्थः — मार्गमित्यपामार्गम् । सर्पिषा च अपामार्गेण च पञ्चगव्येन याचितचरुणा च पुनरपि सर्पिषा चेत्येतैः पृथक् पृथक् सहस्रं इत्वा संपातं च गृहीत्वा, संपातं साध्यं प्रतिभोजयेत् । ग्रहपीडा नश्यति ॥

अथास्यैशाधोरमन्तस्य यन्तान्तरमुच्यते -

पद्मोणे कर्णिकायां स्फुरयुगलधृतां साध्यगर्भीं च शक्ति
कोणाख्ये प्रस्फुरद्वन्द्वकमथ विलिखेत् मन्त्रप्रणान्दक्षेपु ।
पद्मेदद्वन्द्वपद्मेदकचतुर्युगपद्मसंख्यकान् वाह्यपद्मके
वर्माख्याणं तदेतद्वहगदभयहृष्टमाधोरमाहुः ॥

अस्यार्थः - प्रथमं पद्मोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां भुवनेशीं विलिखेत् ।
तदन्तः साध्यनामादीन् विलिखेत् । पुनः स्फुर स्फुर इति चतुर्भिरक्षरैः
भुवनेशीं विलिखेत् । पुनः पद्मसु कोणेषु प्रस्फुर पुस्फुरेत्येकं कमक्षरं विलिखेत् ।
पुनरवशिष्टमन्त्रप्रणान् दक्षेषु पूर्वकविभागेन विलिखेत् । पूर्वदक्षे पद्मक्षराणि, पुन-
रपि चत्वारि, पुनर्थत्वारि, पुनर्षट्, पुनर्थत्वारि, पुनरपि चत्वारि,
पुनरपि चत्वारि पुनर्षट्, एवं क्रमेण दक्षेषु विलिख्य, पुनर्वाह्ये पद्मोणं
विलिख्य तेषु प्राग्रक्षोनिलकोणेषु हुं इति वर्माक्षरं विलिखेत् । प्रत्यगम्नीशकोणेषु
फडित्य-खाणं विलिखेत् । इति ॥

अधोरमन्त्रजपसूजादेः फलश्रुतिः —

नतु रिप्वो न च रोगा न ग्रहपीडा न शस्त्रवाधा च ।
न श्वेतरुजो मर्त्यन् सृष्टशन्त्यवोरास्त्रमन्त्रजापात्तान् ॥

अथ अधोरास्त्रमन्त्रप्रसङ्गात् कल्पांतरोक्तप्रकारेण अधोरमसविधिरप्यत्त
लिख्यते-

उशीरं चन्दनं कोष्ठं घनसारं सकुंड्यम् ।
श्वेतार्कमूलं वाराहीलक्ष्मीशीरमहीरुहाम् ॥

त्वचो विल्वतरोर्मूलं शोपयित्वा सुचूर्णयेत् ।
चूर्णं व्योम्नि गृहीतेन गोमयेन विमिश्रितम् ॥

कृत्वा पिण्डानि संशोध्य संस्कृते हव्यवाहने ।

मूलेन दग्ध्वा तद्दस्म शुद्धपाले विनिक्षिपेत् ।
केतकीमालतीपुष्पैः वासयेत् भस्म शोधितम् ॥

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं स्पृष्ट्वा भस्म सुपूजितम् ।
एतदादाय दिनशः प्रातः पुण्ड्रं करोति यः ॥

तस्य रोगाः प्रणश्यन्ति कृत्याद्रोहमहाग्रहाः ।

उशीरं-वाळा । घनसारं-कर्पूरम् । वाराही-भूतालम् । लक्ष्मी-
श्रीताळी ॥

अथाघोराख्यमन्त्रप्रसङ्गात् मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तः पाशुपताख्यमन्त्रोपि
लिख्यते —

वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिः छन्दः । पशुपतिर्देवता । श्रीं वीजम् ।
हुं शक्तिः । प्रणवादिमन्त्राक्षरैः पडङ्गन्यासः ॥ व्यानम् —

पश्चवक्त्रं महावाहुं दशवाहुं त्रिलोचनम् ।
भीषणं भास्करं रुद्रं पिङ्गभूशमश्रुमूर्धजम् ॥

खङ्ग-खेटक-नाराच-धनु-शर कमण्डल्लून् ।
शक्ति शूलं च पशुं ब्रह्मदण्डं कराग्रकैः ॥

विभ्राणं स्फटिकान्याभं नागाभरणभूपितम् ।
सर्वास्वेशं पशुपतिं सर्वरक्षाकरं स्मरेत् ॥

ओं श्रीं पशु हुं फट् । इति मन्त्रः । रक्षाप्रधानोर्यं मन्त्रः । अक्षर-
लक्ष्मजपः । पायसेन दशांशं होमः । अथ पूजा —

प्रासादोक्तपीठे समावाहा समर्चयेत् । तत्पुरुगादिपञ्चब्रह्मनामभिः प्रथमा-
वरणम् । अङ्गेदितीपाष्ठिः । प्रामादविधाने पूर्वोक्तैः अनन्ताद्यैस्त्रियाष्ठिः ।

उमादिभिश्चतुर्थी । ध्यानोक्तायुधैः पञ्चमी । इन्द्रादिभिष्ठी ॥

अथ प्रयोगः —

ध्यानपूर्वकमन्त्रजपः सर्वभीतिनिवृत्तिकरः । एतन्मन्त्राभिमन्त्रितौपध-
प्रयोगः सर्वविफरोगहरः । एतन्मन्त्रहोमसंपातजपसमेतशस्त्रप्रयोगः सर्वशत्रुरेना-
विघ्नंसको विजयकरथ भवति ॥

अनेन शतसंजसं जलं ग्रस्तमुखे क्षिपेत् ।

सद्यस्तं मुञ्चति क्रन्दन् ग्रहो मन्त्रप्रभावतः ॥

अघोरादिमन्त्रप्रसङ्गात् खड्गरावणमन्त्रोपि रौद्रत्वसामान्येन मन्त्रदेवता-
प्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते —

भैरवऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । खड्गरावणरुद्रो देवता । खां हृत ।
खीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि । खौं वीजम् । हीं शक्तिः । ध्यानम् —

खण्टाकपालसूणिमुण्डकृपाणखेट-
खट्टाङ्गशूलडमरूनभयं दधानम् ।
रक्ताङ्गमिन्दुशकलाभरणं त्रिषेतं
पञ्चाननाब्जमरुणांशुकमीशमीडे ॥

ओं नमः पशुपतये ओं नमो भूताधिपतये ओं नमो रुद्राय लल
खड्गरावण विहर विहर सर सर नृत्य नृत्य इमशानभस्मार्चि (श्चित-
शरीराय घण्टाकपालमालाधराय व्याघ्रचर्मपरिधानाय शशाङ्ककृतशेखराय
कृष्णसर्पयज्ञोपवीतिने चल चल वन्ग वल्ग अनिवर्तिकपालिने हन हन
भूतान् तासय तासय मण्डलमध्ये घट्ट घट्ट रुद्रांकुशेन समयं प्रवेशय
प्रवेशय आवेशय आवेशय चण्डासिधाराधिपतिः रुद्र आज्ञापयति स्वाहा ॥

खड्गरावणमन्त्रोयं सप्तत्यूर्ध्वशताक्षरः ।

अयुतद्वितयं जपेत् । घृतसिक्तेन पायसेन दशांशं जुहुयात् पुरश्चरणार्थम् ॥

अथ पूजाविधिः —

प्राक् प्रासादविधानोक्तशैवपीठे खं इति वीजेन मूर्तिं संभाव्य
मूलेन समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः दक्षमूलेषु प्रथमावृतिः । चुलुष्टुण्डायै०
प्रसखलन्त्यै० कृष्णपिङ्गलायै० फलगुन्यै० चिरमल्लायै० मत्तमालिकायै० ठेङ्गिष्यै०
वज्राङ्गितंजटायै० ८ इति द्वितीयावृतिः । मातृभिस्तृतीया । रौद्रायै०
पिङ्गलायै० इमशानाङ्कायै० भीषणायै० हृष्टकण्ठायै० भृङ्गिरिटयै० आमामर्दायै०
महाकालायै० ८ एते अष्टौ द्वारपालाः द्वौ द्वौ पूर्वादिदिक्षु । पुनः कुम्भ-
कर्णायै० अशोकायै० भद्राटकायै० जातहारकायै० ४ इति कोणेष्वैकैकम् ।
एवं द्वारपालैश्चतुर्थ्यावृतिः । इन्द्रादिभिः पञ्चमी । इत्थं संपूजयेत् । भूत-
निग्रहप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ सङ्ग्रावणमन्त्रप्रसङ्गात् शरभसालुवमन्त्रोपि रौद्रत्वसामान्येन
कल्पान्तरोक्तोऽन्त्र योग्यतावशालिख्यते —

चामदेव ऋषिः । अतिजगती छन्दः । कालाग्निरुद्रो देवता ।
अथवा कालाग्निरुद्र ऋषिः । जगती छन्दः । शरभो देवता ॥ ओं खं
वीजम् । स्वाहा शक्तिः । ओं खैं(खं) खां खं फट् हृत् । प्राणग्रहासि
प्राणग्रहासि हुं फट् शिरः । सर्वशत्रुसंहरणाय शिखा । शरभसालुवाय कवचम् ।
पद्मिराजाय हुंफट् स्वाहा अस्त्रम् । ओं इति दिग्बन्धः । ध्यानम् —

चन्द्राकार्यग्रितिविदिः कुलिशवरनखश्चलात्युग्रजिह्वः

काळी दुर्गा च पक्षौ हृदयजठरगौ भैरवो जाठराग्निः ।

उस्त्रस्यौ व्याधिमृत्यु शरभवरखगच्छण्डवातादि(ति)वेगः

संहर्ता सर्वशत्रून् स जयति शरभस्सालुवः पद्मिराजः ॥

मृगस्त्वर्धशरीरेण पक्षाभ्यां चञ्चुना द्विजः ।

घोरवक्तव्यतुष्पादः ऊर्ध्ववक्तव्यतुर्भुजः ॥

कालान्तदहनौ^१ पुण्यौ नीलजीमूतनिस्वनः ।
अरिस्तदर्शनादेव विनष्टबलविक्रमः ॥

सटाछटोग्रहूपाय पक्षविक्षिप्तभूभृते ।
अष्टपादाय रुद्राय नमशशरभमूर्तये ॥

ओं खं खां खं फट् प्राणग्रहासि प्राणग्रहासि हुं फट् सर्वशत्रुसंहरणाय
शरभसाकुवाय पक्षिराजाय हुं फट् स्वाहा । इति मन्त्रः ॥

ओं नमोऽष्टपादाय सहस्रवाहवे द्विशिरसे तिनेत्राय, द्विपक्षायाग्नि-
घर्णाय मृगविहङ्गरूपाय वीरशरभेश्वराय ओं इति मन्त्रान्तरम् ॥

त्रयोदशाष्टचतुष्पञ्चाष्टनववर्णेऽङ्गानि । क्रृष्णादि पूर्ववत् । रक्षाकराविमौ
मन्त्रौ । द्विचत्वारिंशदर्णरसहस्रं जपेत् ॥

अस्यैव शरभस्य ध्यानान्तरम् —

अष्टाङ्गविश्व सहस्रवाहुरनलच्छायाशिरोयुग्मभृत्
द्वित्र्यक्षोऽतिजघो द्विपुच्छ उदितस्साक्षान्तृसिद्धासहः ।
अर्धेनापि मृगाकृतिः पुनरथाप्यर्धेन पक्ष्याकृतिः
श्रीवीरशरभस्त पातु सुचिरं नीत्वा सदा मां हृदि ॥

क्षीरोदेन दशांशं पुरथरणाहोमः ॥

अस्यैव यन्त्रमाह —

रंकारं पूर्वमालिख्य तद्राह्ये वर्तुलं न्यसेत् ।

१. पम्यो इसि ख, ग, ड पाठः ।

तद्वाह्ये चतुरथं च तद्वाह्येऽष्टदलं भवेत् ॥

तद्वाह्ये पोडशारं च तदग्रे वृत्तमालिखेत् ।
तदग्रे पञ्चकोणं च रंकारे साध्यनामकम् ॥

चर्तुले मूलमालिख्य चतुरथे द्रांद्रौह्रींक्षम् ।
अथ तत्र कवर्गस्य द्वितीयं कोणतो लिखेत् ॥

दलाष्टके लं रं शं पं वं यं सं हं तथैव च ।
लोकेशवीजान्येतानि मिळित्वा पोडशे पुनः ॥

पोडशार्ख्यान् स्वरान्वृत्ते साध्यकार्ख्यां समन्ततः ।
पञ्चकोणेषु द्रां द्रीक्कींब्लूं सः इत्यादि विन्यसेत् ॥

यन्त्रमेवं समालिख्य तालपत्रे प्रयत्नतः ।
स्तुहिक्षीरेण तं लिप्य तत्र यन्त्रं च निक्षिपेत् ॥

चुल्योपरि घटे स्थाप्य तापयेत् सर्वशत्रवः ।
गृहे स्थिताः पलायन्ते प्रसादात्साक्षवस्य च ।
साधकस्सर्वमामोति देशान्तरगतोऽपि वा ॥

अस्यार्थः — प्रथमं सविन्दुकं रेफं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिखेत् । तद्विर्वृत्तं विलिख्य तस्मिन्वृत्ते मूलमन्त्रेण वेष्टयेत् । तद्विर्वृत्तुरथं विलिख्य चतुरथदिक्षु द्रां द्रौं ह्रीं क्षं इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् । खं खं इति विदिक्षु विलिखेत् । तद्विरष्टदलं विलिख्य तेषु दक्षेषु लं रं शं पं वं यं सं हं , प्रागम्नीशनिर्दृति जलेश वायु सोम प्रतेश दिक्षवैकीं यथायथं विलिखेत् । तद्विपोडशदलं विलिख्य तेषु दक्षेषु पोडशस्वरान् विलिखेत् । तद्विर्वृत्तं विलिख्य परितस्साध्यवर्णवेष्टयेत् । तद्विः पञ्चकोणं विलिख्य

तेषु कोणेषु द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् । एवं ताक्षपते
विलिख्य वदन्त्रं स्नुहिक्षीरेण विलिप्य घटे स्नुहिक्षीरं विटुज्य चुल्योपरि
संस्थाप्य तापयेत् । उच्चाटनं भवति ॥

स्नुहिक्षीरं—चीकणीरूपारीचारस । श्रीछुक्ष्मांशीपालं,

त्रिकोणं विलिखेत्सूर्यं तद्राहो तु दक्षद्वयम् ।

द्वादशारं तु तद्राहो तद्राहो तु नवाश्रकम् ॥

सप्ताश्रं च तु पञ्चाश्रं भूपुरं च क्रमालिखेत् ।

पावकादिपृथिव्यन्तं लिखेदन्त्रं यथाक्रमम् ॥

तद्रहिः कोणपटके तु श्रागारभ्य मनुं शिवे ।

खट् फट् जहि तथा छिन्धि भिन्धि हन्धि लिखेत् क्रमात् ॥

पदपट्कमित्यर्थः ॥

अकारादिक्षकारान्तं वेष्टयेद्विन्दुसंयुतम् ।

महायन्त्रमिदं पुण्यं सप्तावरणकं परम् ॥

सर्वभूतवशीकारं सर्वशत्रुजयं सुखम् ।

नानाज्वरहरं यन्त्रं नानाक्षुद्रनिवारणम् ॥

अथ प्रयोगः—

आजं माहिपकं चैव नवनीतं तु यो नरः ।

हुनेत्तत्र तु मूलेन साध्यनामपुरस्सरम् ॥

साध्यो वश्यो भवेत्क्षिप्रं सत्यं सत्यं न संशयः ।

नारी च दासी भवति शिवेन परिभापितम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

द्वाँकुरामूताखण्डैः गोधूमैश्च विशेषतः ।

तिललाजैस्सर्पयैश्च मिश्रीकृत्य हुनेत्ततः ॥

त्रिदिनान्ते सुसंघाताः पलायन्ते न संशयः ।

प्रयोगान्तरम् —

द्विपन्त्तमुद्दिश्य सहस्रवारं जस्वा धृतं तेन हुनेत् हुताशे ।
दिनावसानात्पुरतो रिपूणां शरीरनाशाय सुसिद्धमन्त्री ॥

पायान्नो देवशरभस्त्वपायात्

सदाऽरेः रोगाद्विपिनोरगाभ्याम् ।

वैथानराखुकरिकृक्षकेभ्यः

परेभ्यो भूतेभ्यो रूपः कृतान्तात् ॥

इति शरभमन्त्रः ॥

आर्थर्वणमिदं मन्त्रममोघं दुरितापहम् ।

सर्वसंरक्षणं श्रेष्ठं सर्वसौभाग्यदायकम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

मधु मधूकं मधुकं दशाहं सहस्रमेकैकदिनं वरेण्ये ।

होमं प्रकुर्यात्प्रयतो मनीषी समस्तदुर्वारभयाद्विमुक्त्यै ॥

लवज्जमेलं मधुकं च कोष्टं तिलं धृतं चम्पककुट्टमलं च ।

दिनं सहस्रं प्रयतो दशाहमुन्मादतापज्वरभूतशान्त्यै ॥

श्रीभार्गवीभिर्नवरात्रहोमैः प्रयान्ति शान्तिं कुपिताश्च देवाः ।

उदुम्बराश्वत्थसमित्सहस्रैः कुर्याच्चतुर्थज्वरभूतशान्त्यै ॥

पलाशशाखाभिरभीष्मिद्वयै रक्षां च कुर्यादिथ खादिरोत्थैः ।

उदुम्बरोत्थैर्वहुमित्रकामस्त्वनन्तरायाय शमीसमिद्धिः ॥

पुत्राय कुर्यादिथ दीपिकाभिः प्रसादसिद्धयै करवीरपुष्पैः ।

वश्याय कुर्यान्मधुसित्तपश्चैराकर्पणाय सरपञ्चवाणैः ।
विद्वेषणायाथ विपाङ्गिपोत्थैः स्तम्भक्रियायै दविजाप्रसूनैः ॥

उच्चाटनाय स्तुहिवालपत्रैः संहारणायार्कदुस्तुहीभिः ।
धुत्तूरशासाफलपत्रपुर्वेन्मादनायास्य शिफां विमुक्त्यै ॥

यद्वान्यहोमं (कंचै) हुतमस्य शीघ्रं तद्वान्यराशेस्तनुते विष्टद्विम् ।
दाडिभैः कुसुमजालकर्नराः मन्मथत्वमुपयान्ति सुभ्रुवाम् ॥

एवमेव नियुतं रवेदिने कारयेदखिलकाम्यसिद्धये ।
अन्नेन चान्नं पयसा पयौषं घृतेन भाग्यं मधुना च नादम् ॥

तैलेन सारं दधिभिश्च पुर्णं चूतप्रवाक्लैरभिरूपसिद्धिम् ।
त्रिकदुसर्पपहिङ्गवजमोदकान्युरगमोऽलिसैन्धवजीरकम् ।
सघृतपारदटङ्गणयुक्तं शरभहोममरिक्षयमेतत् ॥

साध्यक्षमूर्त्ति(मूर्ति) परिकल्प्य तस्मिन् वायुं समुत्पाद्य मनोशशतेन ।
श्वेतार्कदुग्धेन ततोष्टचूर्णं पिष्टा समालिप्य विताप्य वह्नौ ॥

लिप्य प्रताप्याथ पुनः प्रलिप्य ताप्ण प्रलिस्वा निखनेत् श्मशाने ।
दत्ता बर्लि मन्त्रमथ त्रिवारं जस्वा ततस्सनानमथाचरित्वा ॥

जपेत्सहस्रं शरभेश्वराख्यं जपावसाने निखिलैरवेदः ।
शरीरपिण्डं तरभा विहाय मधो रिपुः कालपुरीं प्रयाति ॥

तत्र होमद्रव्याणां नामानि लिख्यन्ते —

मधु-मद तेन्द्र. मधुकं छिल्पपप्तु. मधुकं-अतिमधुरम् ।
श्रीभार्गवी-श्वेतार्कम् । खादिरं-खैर कुरुक्षुपकाळी दीपिक-पुत्रदीपिके ।
पञ्चवाणः — अरविन्द, अशोक, चूत, तेजा, शिल्पकाळंपकम्, कुरुक्षुरत्वं
विपांगिपं-विपस्तुष्टि एत् दविजाप्रसूनं-सैव तस्य संज्ञा । दाडिमी-दालिङं ।

त्रिकदु-शुण्ठि-मिरे-पिपली। धुत्तरं-धोत्ता। शिफेति मूलमुच्यते। सर्वयं-मोहरया।
 हिंगु-हिंगु। अजमोदकं-बोंवा अज्ञमतम् उरगमौळि-तत्संज्ञमेव। सैन्धवं-मीठ
 इन्तुप्पु टङ्कं-टाकणसार बिवङ्गंकारम् पारदः-रसः। अष्टचूर्ण-शुण्ठी-मिरे-
 पिपल्या-काळीजीरे-जीरे-सैन्धव-लवण-हिङ्गबोंवा ८ कक्कु, मिळु, त्रिपुरी,
 करुछुंज्जीरकम्, नल्ललज्जीरकम्, इन्तुप्पु, बेकुंकायम्, अज्ञमतम्. ८
 इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

तदगृह्ण तत्साध्यविहङ्गमाङ्गं स्त्रेण कोदण्डमिवाथ वद्धा ।
 साध्याङ्गजैर्दक्षपदाङ्गमृद्धिः कृत्वाऽऽकृतिं वै परिकल्प्य वायुम् ।
 मञ्जिष्ठमालिप्य मुखे च कण्ठे त्वलातचूर्णं तथ शेपदेहे ॥

तदस्थिशेषेण करेण कण्ठे मन्त्रं समुच्चार्य विमुच्य चैवम् ।
 शतप्रयोगात्स्वरिपुः स्वदेहात् प्रयाति याम्यं पुरमाशु घोरम् ॥

कृत्वा साध्यचतुष्पदास्थिनिचयेषृत्कृष्टकां कृत्तिकां
 तस्याः काणकवस्त्रभूरणसुमालेपाङ्गनेथन्दनैः ।
 आभूष्य स्वकरेण मूर्झि निकटे सपृष्टा शतं मास्तं
 जस्या मन्त्रसहस्रकं च विधिवत् खड्जेन तां पीडयेत् ॥

यस्मिन् पीडितमल शत्रुतनुषु क्षिप्रं तु तस्मिन्स्थले
 पीडां कुर्वति नूनमग्नितपनादाविज्वराङ्गो भवेत् ।
 अर्कक्षीरकदुत्तयेण सहितां वह्नौ प्रदग्ध्वा तदा
 शत्रुः कालपुरीं प्रयाति तरसा श्रीसाक्षावशात् ॥

कृत्ति कृत्वाथ साध्यक्षेषमुचितररोः क्षीरमालिप्य तस्यां
 वायुं संस्थाप्य जस्या मनुमथ शतकं क्षारतोयेऽनलाक्षम् ।
 कुर्यान्निश्चिसमत्र प्रवचनकरणश्यव्रुलोकास्तदानीं
 प्रायस्सन्तापपूर्वज्वरवरसहितास्सम्यगाता भवन्ति ॥

साध्यद्रुतज्ञनोशां द्विविधिकृतियुतां तन्तुनैकीकृतां तां
वायुं संस्थाप्य तस्यादिशरसि तनयकं जन्तुमावेशयित्वा ।
नासे गौर्कां च कण्ठे अप्रख्यगमथो जाठरे त्वाखुष्टुं
जल्ला मन्त्रं तु मन्त्री द्विशतमय सर्वेष्टरिनाशाय कोष्टे ॥

अथ बन्ध्याचिकित्सार्ख्यमभिपेकं बदाम्यहम् ।
वीर्यवन्तीं वर्धं शुद्धां ऋतुस्तानदिनादितः ॥

दशाहं जन्मबन्ध्यार्ख्यां व्यधिकं काकबन्ध्यकाम् ।
मृतवन्ध्यां पोडशाहं तदन्ते तु विशेषतः ॥

ऋतं चेतितिचा(त्यूचा) कुम्भं शतवाराभिमर्शितम् ।
अभिपिच्य ततः पथाद्रक्षां कुर्वीत बुद्धिमान् ॥

सीसं पाण्पासवीर्यं तु ताङ्रं वत्सरवीर्यकम् ।
त्रिलोहं वत्सरार्धं तु रजतं च त्रिवापिकम् ॥

भूर्जपत्रं चतुर्वर्णं पञ्चाब्दं पञ्चलोहकम् ।
दशवर्णं च काण्डीयं कनकं यावदायुपम् ॥

तस्माद्विरण्मये पट्टे साध्ययन्तं विलिख्य तु ।
तद्यन्तकेऽक्षरं यद्यच्चत्तदावाह्य दैवतम् ॥

अक्षरदेवताः पूजाविधाने वक्ष्यन्ते ॥

प्रत्येकं शतवारं तु ग्राणमन्त्रं जपेद्दुधः ।
पोडशाद्युपचारं तु कुर्यात्सर्वं यथाक्रमम् ॥

मूलेन च सहस्रं तु प्रत्यहं प्रजपेत् शुभे ।
अभिपेकावसाने तु प्रमज्जन्तीं वर्धं जले ॥

घधा तु पत्रिकां कण्ठे पश्चादुत्थापयेत् शिवे ।
अथ सा शुद्धचित्ताख्या शुद्धाङ्गा शुद्धवाससी ॥

ततस्तदादि पृष्ठमासं निम्नगां नातिलङ्घयेत् ।
भृगुवारे तु संस्नानं तदा यन्त्रस्य धूपकम् ॥

ब्राह्मणं भोजयेदेवं ऋतुस्नानदिने दिने ।
तदा घृतपयोक्तान्नमृतस्नाता विषेष्य च ॥

भित्वा तदष्टकं (धा)पिण्डमुपलेपितभूतले ।
निक्षिप्य च करं धात्वा तोयेन परिवेष्य च ॥

आकाशभूतलस्तर्गचारिणो देवताः स्वयम् ।
इहागत्य मुदा कालं वदन्त्वाशु सुतासुतम् ॥

दशवारमिदं जप्त्वा स्फोटयेत्तु करं पुनः ।
ततः पश्चात्प्रदेशस्थो जपेन्मन्त्रं पुनः पुनः ॥

प्रथमं काक आगत्य भक्षयेद्यत्तु पिण्डकम् ।
तदक्षिणादियुग्मं चेत्पुत्री भवति निश्चयम् ।
पुत्रस्त्वयुग्मकं नूनं पिण्डं चेत्याद्विशेषतः ॥

प्रथमं प्रथमे मासि द्वितीयादि यथाक्रमम् ।
तत्त्वालक्षणकाले तु सा नारी गर्भिणी भवेत् ॥

एतद्विधानकं गुह्यं सर्वशास्त्रोक्तमोक्तमम् ।
इत्थं ज्ञात्वा कली मन्त्री सर्वकार्याणि साधयेत् ॥

हुलायां वृपभे सिले मीने चुम्भे च वृथिके ।
रक्षाभिषेकौ कर्तव्यौ नान्ये मासि शुभाशुभे ॥

अयमेव सर्वत रक्षावन्धनन्यायः ॥

अथ सर्वमन्त्रसाधारणचतुरङ्गविधिः लिख्यते —

जपश्च तर्पणं होमः ब्राह्मणाराधनं तथा ।

चतुरङ्गमिति ख्यातं तस्माद्यत्नेन कारयेत् ॥

स्वात्मनाथमुखान्मन्त्रं शुश्रुते विधिवद्यदा ।

तदादिसिद्धिपर्यन्तं गर्भस्था मन्त्रदेवता ॥

जपे पूर्णे ततस्स्वन्ते जायते मन्त्रदेवता ।

तन्मनोदर्शनं यत्तत्प्रथमाङ्गमुदाहृतम् ॥

ततश्च तर्पणात्पूर्वं मन्त्रयदेवो न वर्धते ।

वरेण्यं तर्पणं तस्माद्यत्नेनापि समाचरेत् ।

वर्धमानो भवेदेवः तर्पणारम्भणादितः ॥

समाप्तौ वर्धितं यत्तद्वितीयाङ्गमुदाहृतम् ।

विधिनोक्तेन होमेन मन्त्रदेवः प्रभुर्भवेत् ॥

सर्वाधिकं प्रभुत्वं यत्तृतीयाङ्गमुदाहृतम् ।

ब्राह्मणाराधनादेवो दयावान्वरदो भवेत् ॥

तेन लब्धं प्रसादं यत्तत्तुर्थमुदाहृतम् ।

मन्त्रिणां मन्त्रसिद्धयर्थं चतुरङ्गमुदाहृतम् ॥

इति चतुरङ्गविधिः ॥

अथ फलविशेषावासये ऋग्विशेषा उच्यन्ते —

यस्मान्ब्राह्मनापेक्षा तत्समीपे जपेदिमाम् ।

किं ते कृष्णन्त्यूचं मन्त्री शतोत्तरसहस्रकम् ॥

स्वयमेव स सन्तुष्टस्तस्मै सर्वस्वदो भवेत् ।
तद्धनं सहसा लब्ध्वा सुखी भवति निश्चयम् ॥

विजने कानने घोरे राजचोरादिसङ्कटे ।
अभिव्ययस्वेति ऋचं जपेत्तद्वीतिशान्तये ॥

सङ्ग्रामे तुमुले प्राप्ते थलं धेहीत्यूचं जपेत् ।
सङ्क्रन्दनवलं प्राप्य सहसा विजयी भवेत् ॥

सङ्ग्रामे च महायुद्धे शत्रूणां मायया वृते ।
वयस्सुपर्णेति ऋचं जपेदष्टोत्रं शतम् ॥

तरसा वैरिणां मायां क्षपां सूर्य इवोदये ।
जयित्वा सुप्रभावेन स मन्त्री विजयी भवेत् ॥

निम्रगातरणे काले हुदगादित्यूचं जपेत् ।
महाग्राहयुतां घोरां नदीं तीर्त्वा सुखं ब्रजेत् ॥

विजहीष्वेति सूक्तेन शतवाराभिमर्शितम् ।
तत्तैलं पाययेद्विं सा नारी सूर्यते द्रुतम् ॥

प्रथमे पञ्चमे मासि तृतीये सप्तमे तथा ।
यदा पीतं तदा नारी तत्क्षणादेव सूर्यते ॥

व्यतीतकाले संप्राप्ते विपिने निवसेद्यदि ।
यमस्मादित्यूचं जस्वा जस्वा शशानिवेशने ॥

तत्रैव काननाधीशो रक्षत्यनिशमम्बिके ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन जपेत्सौख्यं लभेत्तदा ॥

विष्णुरित्यादिसूक्तेन नारीणां पुत्रसिद्धये ।
सहस्रारं संमन्त्रय तदाजयं प्राशयेत् शिवे ॥

एवं दिनत्रयं कुर्यान्मासात्पुत्रफलं लभेत् ।
तदादि रक्षा कर्तव्या नारीणां गर्भवृद्धये ॥

गणानां त्वेयूचा मन्त्री जपेद्विष्णुनिवृत्तये ।
तस्य विष्णुभयं नास्ति जाग्रत्स्वप्नुग्रहिषु ॥

वृहत्सामेत्युचामन्त्र्य रक्षां संमृज्य पार्वति ।
तद्रक्षाधारणं कुर्यात् जडमाङ्गे वरानने ॥

तथाविधं समालोचय यथगन्धर्वराक्षसाः ।
घुशो भीतिमाशद्वयं सन्निकर्म न यान्ति ते ॥

भूतप्रेतपिशाचानां किमु सर्वग्रहादिनाम् ।
नराणामित्रराणां च जडमानां वरानने ॥

अथ शरभसाळवपूजाविधानमुच्यते —

त्रिकोणं विलिखेत्पूर्वं तद्विर्वृत्तमालिखेत् ।
तद्विशाष्टपत्रं तु द्वादशारं ततः परम् ॥

पोङ्गशारं ततः पथात् ततो भूपुरयुग्मकम् ।
त्रिकोणमध्ये देवेशं शरभं साळवेश्वरम् ॥

भसमन्येतद्विलिख्यावाह्य तस्मिन्मण्डले परिवारैसह समर्चयेत् ।
चन्द्राय० सूर्याय० बह्येय० इति त्रिकोणेषु समर्चयेत् । मैखाय० वाडवाग्नय०
दुर्गाय० काळय० इति त्रिकोणमध्ये चतुर्दिक्षु । अष्टदल्पेषु इन्द्रादीन्समर्चयेत् ।
छ्याधय० मूल्यवेय० इति पार्श्वद्वये त्रिकोणस्य । मदनाय० रक्तचामुण्ड्य०

स्वयमेव स सन्तुष्टस्मै सर्वस्वदो भवेत् ।
तद्वनं सहसा लब्ध्वा सुखी भवति निश्चयम् ॥

विजने कानने घोरे राजचोरादिसङ्कटे ।
अभिव्ययस्वेति क्रचं जपेत्तद्वीतिशान्तये ॥

सङ्ग्रामे तु मुले प्राप्ते बलं धेहीत्यृचं जपेत् ।
सङ्क्रन्दनबलं प्राप्य सहसा विजयी भवेत् ॥

सङ्ग्रामे च महायुद्धे शत्रूणां मायया वृते ।
वयस्सुपर्णेति क्रचं जपेदप्योत्तरं शतम् ॥

तरसा वैरिणां मायां क्षपां सूर्य इवोदये ।
जयित्वा सुप्रभावेन स मन्त्री विजयी भवेत् ॥

निश्चगातरणे काले हुदगादित्यृचं जपेत् ।
महाग्राहयुतां घोरां नर्दां तीर्त्वा सुखं व्रजेत् ॥

विजहीष्वेति सूक्तेन शतवाराभिमर्शितम् ।
तत्त्वैलं पाययेदेवि सा नारी सूर्यते द्रुतम् ॥

प्रथमे पञ्चमे मासि तृतीये सप्तमे तथा ।
यदा पीतं तदा नारी तत्क्षणादेव सूर्यते ॥

व्यतीतकाले संप्राप्ते विपिने निवसेवदि ।
यमस्मादित्यृचं जस्वा जस्वा शूदशनिवेशने ॥

तत्रैव काननाधीशो रक्षत्यनिशमन्विके ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन जपेत्सौख्यं लभेत्तदा ॥

विष्णुरित्यादिसूक्तेन नारीणां पुत्रसिद्धये ।
सहस्रारं संमन्त्रय तदाज्यं प्राशयेत् शिवे ॥

एवं दिनत्रयं कुर्यान्मासात्पुत्रफलं लभेत् ।
तदादि रक्षा कर्तव्या नारीणां गर्भवृद्धये ॥

गणानां त्वेयृचा मन्त्री जपेद्विष्णनिवृत्तये ।
तस्य विघ्नभयं नास्ति जाग्रत्स्वभसुगुसिपु ॥

वृहत्सामेत्यृचामन्त्र्य रक्षां संमृज्य पार्वति ।
तद्रक्षाधारणं कुर्यात् जङ्गमाङ्गे वरानने ॥

तथाविधं समालोक्य यश्चगन्धर्वराक्षसाः ।
बहुशो भीतिमाशङ्क्य सन्निकर्षं न यान्ति ते ॥

भूतप्रेतपिशाचानां किमु सर्वग्रहादिनाम् ।
नराणामितराणां च जङ्गमानां वरानने ॥

अथ शरभसाङ्गपूजाविधानमुच्यते —

त्रिकोणं विलिखेत्पूर्वं तद्विद्वित्तमालिखेत् ।
तद्विश्वाष्टपत्रं तु द्वादशारं ततः परम् ॥

पोडशारं ततः पश्चात् ततो भूपूरयुग्मकम् ।
त्रिकोणमध्ये देवेशं शरभं सालुवेश्वरम् ॥

भस्मन्येतद्विलिख्यावाह्य तस्मिन्मण्डले परिवारैस्सह समर्चयेत् ।
चन्द्राय० सूर्याय० वह्नय० इति त्रिकोणेषु समर्चयेत् । भैरवाय० वाडवाग्रय०
दुर्गाय० काळय० इति त्रिकोणमध्ये चतुर्दिक्षु । अष्टदल्लेषु इन्द्रादीन्समर्चयेत् ।
ष्याधय० मृत्यव० इति पार्श्वद्वये त्रिकोणस्य । मदनाय० रक्तचामुण्डय०

मोहिन्यै० द्राविण्यै० शब्दाकर्षिणिकायै० वाण्यै० रमायै० मायायै० पुलिन्दिन्यै०
शास्त्रे० क्षोभिण्यै० ज्येष्ठायै० १२ इति द्वादशदक्षेषु समर्चयेत् । * ब्रह्मणे
नमः । पराशक्त्यै नमः । विष्णवे नमः । मायायै० वराहायै० पृथिव्यै० विधये०
शिवायै० अश्विनौ द्वौ० (अश्विभ्यां) वीरभद्रायै० भारत्यै० शङ्करायै०
रुद्रायै० कालरुद्रायै० १६ इति पोडशदक्षेषु क्रमेण पोडशस्वरपूर्विकास्तत्तदेवता-
स्तसमर्चयेत् ॥

तद्विः प्रथमभूपुरे महादिगणेशायै० यमायै० स्कन्दायै० भैरवायै०
इति समर्चयेत् । त्वरितायै० वीरभद्रायै० वाढवानलभैरवायै० महामायायै० इति
वायव्यादिविदिक्षु समर्चयेत् । तद्वाख्ये भूपुराष्ट्रिदिक्षु अष्टमातरस्समर्चनीयाः ।
तत्परितः पुनः ब्रह्मणे० जाह्नव्यै० गणेशायै० भैरवायै० कालायै० भद्रकाळ्यै०
भीमकाळ्यै० जातवेदसे० अर्धनारीश्वरायै० परमात्मने० पृथिव्यै० चन्द्रायै०
शुक्रायै० विष्णवे० घलभद्रायै० धनदायै० पराशक्त्यै० दुर्गायै० धर्मायै०
निर्विकल्पायै० अग्नयै० भैरवायै० अश्विभ्यां० भार्गवायै० ईश्वरायै० वायवे०
कुशानवे० शक्रायै० वरुणायै० शङ्करायै० द्वादशादित्येभ्यः० भारत्यै० सदा-
शिवायै० पृथिव्यै० नृसिंहायै० नमः ३५ इति ककारादिहलां वर्णदेवताः
प्रोक्ताः । आभिः तद्वर्णपूर्विकाभिस्समर्चयेत् । एवं भस्मनि यन्त्रं विलिख्य
संपूजयेत् । अस्य फलमाह —

तद्वस्मागमनं श्रुत्वा कम्पन्ते विग्रहा ग्रहाः ।

किपुनर्दर्शनादायेऽभूतप्रेतादिराक्षसाः ॥

अथावरणदेवतामन्त्राश्च केचिलिख्यन्ते —

अघोर ऋषिः । विराद् छन्दः । भैरवो देवता । भं वीजम् । फट्

* ब्रह्मादिषु अश्विनौ द्वौ इति निर्देशात् तयोः स्थानद्वयं बोध्यम् । अथसा नामैकं
योज्यम् ॥

शक्तिः । अभीष्टसिद्धर्थे विनियोगः । भां इत्यादिना करन्यासं एतेनैव पड़ञ्जं च ॥

काळाम्बुदश्यामलमानतास्यं करालमव्याहतमप्रमेयम् ।

लोलालकं लोकविनाशहेतुं लुठद्रिषुं नौमि धृताङ्गहासम् ॥

ओं नमो भगवते उग्रमैरवाय सर्वविनाशं नाशय ठठ स्वाहा । चतुर्विंशतिः-
सहस्रजपः ॥

अनलभवनमध्ये शक्तिवीजं फडणं

हरिहर जय हुंफट् चाएकोणे ससाध्यम् ।

वहिरथ वसुवले मूलमन्त्रविवर्णन्

भुवमथ लिपिवीतं भैरवं वैरिवज्ञप् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं त्रिकोणं तन्मध्ये हीं फट् इति, तद्विरष्टकोणं, तत्कोणेषु हरिहर जय हुंफट् इति विलिखेत् । तद्विरष्टदेवेषु मूलमन्त्रविवर्णं, तद्विश्वतुरथं, तद्विमर्तुक्या वेष्टयेत् ॥

भैरवं वहिकोणे समर्चयेत् । अष्टकोणेषु भैरव्यै० अघोराय० गणेशाय० स्कन्दाय० विष्णवै० दक्षिणामूर्तयै० चण्डोदण्डगणेशाय० आपदुद्वारणाय० इति यथाक्रमं समर्चयेत् । दक्षान्ते अष्टमातरः पूज्याः । नरान्तकाय० विजयाय० मीमाय० रक्तभैरवाय० इति प्रतीच्यादिदिव्यु समर्चयेत् ॥ इति भैरवपूजाविधिः ॥

अथ सिङ्गभैरवमन्तः —

शङ्कर ऋषिः । संकृतिः छन्दः । मिद्वभैरवो देवता । भं वीजत् । श्रीं शक्तिः । मोहने । भां ह्रां इत्यादिना करन्यासः । तेनैव पड़ञ्जं च ।

जलदपटलनीलं दीप्यमानोर्ध्वकेशं

त्रिशिखडमरुहस्तं चन्द्ररेखावतंसम् ।

विमलवृपनिरुद्धं चित्रशार्दूलवासं
विजयमनिशमीडे विक्रमोद्गचण्डम् ॥

ओं नमो भगवते विजयभैरवाय प्रळयान्तकाय महाभैरव्यै(महाभैरवीपत्रे)
महाभैरवाय सर्वविभन्नवारणाय शक्तिधराय चक्रपाणये वटमूलसन्निपण्णाय
अखिलगणनायकाय आपदुद्वारणाय आकर्षयाकर्षय आवेशयावेशय मोहय
मोहय आमय आमय भापय शीघ्रं भापय ह्रां ह्रीं त्रिपुरताण्डवाय
अटभैरवाय* स्वाहा ॥

शान्तं त्रिमुखमालिख्य तेन संवेष्टय सर्वतः ।
अथो शूलं लिपाइर्वे च यन्त्रं विजयमद्भूतम् ॥

एतद्यन्तं लिखित्वा तन्मन्त्रेणानेन मन्त्र्य तत् ।
भस्मदर्शनमालेण क्षणादावेशमाप्नुयात् ॥

त्रिविन्दुयुक्तं पकारं विलिख्य, अन्त्यविन्दुरेखाग्रेण परितस्संवेष्टय.
तस्य पाइर्वे शूलद्वयं विलिखेत् । एतद्यन्तं भम्मनि विलिख्य भैरवमन्त्रं
जस्वा तद्भस्म क्षिपेत् । आवेशो भवति ॥

अथ वाडवानलमन्तः —

भास्कर क्रपिः । भति (अति) छन्दः । वाडवानलो देवता । रं
बीजम् । स्वाहा शक्तिः । अभीष्टसिद्धवर्थे विनियोगः । रां इत्यादिना
करन्यासः । तेनैव पड़ङ्गं च । ध्यानम् ---

त्रिनयनमरुणं त्वां ब्रदूमौळि सुशुक्ळां-
शुक्लमरुणमनेकाकल्पमंभोजसंस्थम् ।
अभिमतवरशक्तिस्वस्तिकाभीतिहस्तं
नमत कनकमालालंकृताङ्गं कृशानुम् ॥

* भापय भापय स्वाहा इति ख, ग, ड मानूकापाठः ।

स्वमग्रे द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमरमनस्परि । स्वं वनेभ्यस्त्व-
मोयधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः । इति मन्त्रः ॥

पञ्चाष्टकोणेषु यथा क्रमेण वैथानरं मन्त्रमथो लिखित्वा ।
रेखाग्रशूलं च तदग्रसाध्यं तारावृतं वाडववाहिचक्रम् ॥

एतद्यन्तं समालिख्य लोहे ताम्रेथ सीसके ।
आवाह्य पूजयेद्वह्निमाग्रेयादि(भि)मुखोम्बिके ॥

पञ्चाष्टकोष्ठं चत्वारिंशत्कोष्ठम् । त्वमग्रे द्युभिरित्यादिवर्णचत्वारिंशं क्रमेण
विलिखेत् ॥ शब्दुवस्तुन् संहरामे १ त्वं तदेहं दह सत्वरं फट् स्वाहा ॥
इति मन्त्रः ॥

२ अनेनैतद्यन्तं तु सप्तश्लवं जपेन्नन्मष्टोत्तरसहस्रकम् ।
तत्क्षणाद्वैरिवेशमानि निर्दग्धानि भवन्ति हि ॥

मन्त्रान्ते हुंकडादितत्तत्त्विक्योचितपदयोजनं पश्चव इत्युच्यते ।
तत्पश्चादुपसंहारः कर्तव्यश्च वरानने ।

तदर्थं मन्त्रः । सविता ऋषिः । अत्यष्टिः छन्दः । अग्निर्देवता ।
ऋं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । उपसंहारे विनियोगः । मन्त्रस्य पादैः
पूर्वोत्तराधैश्च करन्यासाङ्गन्यासानि कुर्यात् ॥ ध्यानम् —

सशराय सशाङ्गर्य शक्तिहस्ताय वह्ये ।
कलापिने नमस्तुभ्यं मत्पापं दह मुच्च तम् ॥

ओं भूर्भुवःस्वः ।

अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा वृत्तं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।

१ त्वं तदेहं दह इति ख, ग, ड, मातृकापाठः ।

२ सप्तश्लवं मन्त्रमेनं जपेदष्टसहस्रकम् । इति युक्तः पाठः ।

अर्कस्त्रिधातृ रंजसो विमानो जस्तो घर्मो हविरस्मि नाम ॥

भूर्भुवस्स्वरों मत्पापं दह मुञ्च तं स्वाहा ॥

जस्वेत्यष्टोत्तरशतं ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः ।

अथग्रेयास्त्रमन्त्रः —

परब्रह्म ऋषिः । देवीगायत्री छन्दः । बडवामुखाग्रिदेवता । औं
बीजम् । व्याहृतिशक्तिः । इष्टसिद्धयर्थे विनियोगः । प्रणवपूर्विकाभि-
खुलोमविलोमिताभिः पादशो गायत्रीभिः करन्यासाङ्गन्यासौ ॥ ध्यानम् —

बाणाग्रकोणस्थितमेधमानं परान्दहन्तं स्वमरीचिकोणैः ।

शोणाम्बरं चन्द्रकलावतंसं नमामि देवं बडवामुखाग्रिम् ॥

शोचिष्केशाय विज्ञहे वैश्वानराय धीमहि ।

तन्मशुक्रः प्रचोदयात् ॥ इति मन्त्रः ॥

त्रिकोणे बह्वीजं च वसुकोणेऽस्त्रमन्त्रकम् ।

पदशो बाह्यके साध्यं प्राणमावाह्य पावकम् ॥

मनसा तरसा साध्यं पश्चादस्त्रमनुं जपेत् ।

वसुकोणमष्टकोणम् ॥

अथ व्याधिमन्त्रः —

बीरभद्र ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । शिवो देवता । व्यां बीजम् ।
हुं शक्तिः । व्यामित्यादिना करन्यासः । तेनैव पठङ्गं च ॥ ध्यानम् —

त्रिपादं त्रिभुजं भीमं त्रिमूर्धानं लिलोचनम् ।

त्रिशूलाहिकपालाळ्यं ज्वालास्यं वक्रदंष्ट्रकम् ॥

सप्तशूलं* वसामालं श्वचर्माम्बरधारिणम् ।

* वसायाः मालाकारत्वमनुपपत्तम् । अतः वसायुक्त आन्त्रादिमालायुक्तमिति वा
मावो वोध्यः ।

अशेपाङ्गवणोदभूतक्रिमिजालसमाकुलम् ॥

वक्रनासं वृहत्स्कन्धं क्षुधया पीडितोदरम् ।
वैरिणां देहमालिङ्ग्य भक्षयन्तं विकीर्णकम् ॥

कलायकुसुमानीलं महाव्याधिकरं शिवम् ।
चिरं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं सहस्रं रिपुदिङ्गुखः ॥

ओं नमो भगवते रुद्राय महाव्याधिकराय देवदत्तं पीडय हुंफट्
स्वाहा इति मन्त्रः ॥

तिर्यगूर्ध्वं चतुर्दशरेखा मध्यतो विलिखेदथ मन्त्रम् ।
वायशूलतदग्रकसाध्यं रोगचक्रमिदं रिपुनाशम् ॥

यन्त्रमालिख्य सीसे वा साध्यवृक्षेथवाम्बिके ।
आराध्य चाष्टचूर्णेन लिस्वा जस्वा खनेनिशि ॥

इमशाने वलिपूर्वं तु पुनस्त्वात्वा जपेत्तथा ।
जपमेवं त्र्यहं कुर्याच्छत्रूणां रोगवृद्धये ।
अहेतुकं महारोगं रिपुसंप्राप्य नश्यति ॥

यत्साध्यं लिखितं व्याधेस्तत्त्वाधिर्भविष्यति ।
तद्रोगं रिपुराश्रित्य सुभगे मा भवेद्गुवम् ॥

अयमर्थः— तिर्यगूर्ध्वं चतुर्दशरेखा विलिख्य, सर्वतो मध्यक्रोष्टे मन्त्रं,
विलिख्य, रेखाग्रेषु शूलानि विलिखेत् ॥

अथ मृत्युमन्त्रः—

नारायण ऋषिः । उष्णिकृ छन्दः । मृत्युदेवता । छं वीजम् । हृ
शक्तिः । जीवसंहारे० । छां इत्यादिना करन्यासः । तेनैव पदङ्गं च ।
रक्तास्यं भीमदंष्ट्रं ग्रकटितवदनं वक्रनासं कराव्जैः
शूलं पाशं कपालं फणिमुसलहलं वज्रखेटं चहन्तम् ।

भीमं कालाभ्रनीलं श्रुकुटितनयनं सैरिभस्कन्धरुदं
नानाभूतैः करालैः परिवृत्तमखिलप्राणकालं भजामि ॥

ॐ नमो भगवते मृत्यवे यमाय सर्वजीवहरणाय उग्राय दण्डहस्ताय
१ हैं हैं देवदत्तं गृह्ण गृह्ण सर्वलोकभयङ्कराय नाशय नाशय हैं हुं फट् स्वाहा ॥

य इमं कालमन्त्रस्य निशामध्येऽयुतं पुनः ।
जस्वा ततो जपेन्मन्त्रं सहस्रं नामपूर्वकम् ॥
तज्जपस्यावसाने तु स रिपुर्मरणं लभेत् ।

अथ रक्तचामुण्डीमन्त्रः —

शङ्कर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । रक्तचामुण्डी देवता । श्रीं बीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । अभीष्टार्थैः । श्रीं हृत् । ह्रीं शिरः । श्रीं शिखा । ह्रीं कवचम् ।
इत्यादि पड़ङ्गम्, तेनैव करन्यासश्च ॥ ध्यानम् —

रक्ताभां पीतवस्त्रां स्मितमुखकमलामिन्दुरेखावतंसां
दिव्यैर्माणिक्यमुक्तामणिगणखचित्तेर्भूपणैर्दीप्यमानाम् ।
पुण्ड्रेश्विष्वासवाणारिजलजसुभुजां फुल्लपद्मायताक्षीं
चामुण्डीं सहनृमुण्डीं रिपुकुलमथनां शाङ्करीं भावयामि ॥

श्रीं ह्रीं फट् रक्तचामुण्डेश्वरी(रि)शत्रुजीवित नाशनी(नि) एवेहि शीघ्र-
मिष्टानाकर्षयाकर्षय स्वाहा । इति मन्त्रः । अक्षरसहस्रजपः ॥

अथ मोहिनीमन्त्रः —

ईशान ऋषिः । जगती छन्दः । मोहिनी देवता । एं बीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । कुंकी कीलकम् । मोहनैः ॥ १ एं ह्रीं हृत् । एं ह्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि
करन्यासश्च ॥ ध्यानम् —

१ हैं हैं इति ख, ग, ट पाठः । २ नाशनि इति ख, ग, ट, पाठः ।

भुवनविजयदक्षा पुष्पत्राणेक्षुचापा

जगति विविधरूपं दर्शयन्ती जनानाम् ।

तरुणतरणिशोभा श्वेतवासो वसाना

जयति निसिललोकान् जावनी मोहिनीयम् ॥

ए ह्रीं क्लीं ओं नमो भगवति महामोहिनि महामाये सर्वलोकवशंकरि
देवदत्तस्य वाक्चक्षुश्चित्तं मोहय मोहय नानारूपाकृतीः शीघ्रं दर्शय दर्शय ह्रीं
स्वाहा ॥ पञ्चसहस्रं जपः ॥

पञ्चकोणं लिखेच्छर्क्ति मध्ये त्रीजेन वेष्टयेत् ।

पञ्चकोणे लिखेच्छर्क्ति वाह्ये साध्यसमन्वितम् ॥

देवदत्तमुखे यन्तं दर्शयन्प्रजपेन्मनुम् ।

जङ्गमाजङ्गमानां च देवभूतादिरक्षमाम् ॥

पुरतो विविधं रूपं दर्शनं विस्मयं भवेत् ।

अथ लक्ष्मीमन्तः —

वामेश ऋषिः । वृहती छन्दः । श्रीदेवता । आ हृत् । थीं शिरः ।

इत्यादङ्गानि ॥ ध्यानम् —

या सा पद्मासनस्था विपुलकटितटी पद्मपत्रायताक्षी

गम्मीरावर्तनाभिः स्तनभरनमिता शुभ्रवस्त्रोत्तरीया ।

लक्ष्मीदिव्यैर्गजेन्द्रैर्मणिगणसचितैस्सनापिता हेमकुम्भैः

नित्यं सा पद्महस्ता मम वसतु गृहे सर्वमाङ्गल्ययुक्ता ॥

ओं श्रीं क्लीं महालक्ष्मि महालक्ष्मि एह्येहि सर्वसौभाग्यं मे देहि
स्वाहा । चतुर्पिंशतिमहस्तजपः ॥

त्रिकोणेषु त्रिवीजं स्याद्वसुरोणे परं लिखेत् ।

त्रियोदशदले शेषं वाह्य पञ्चाशदर्णकम् ॥

लक्ष्मीवीजावृतं यन्तं सर्वैसौभाग्यदायकम् ।

वसुकोण्मष्टकोणम् । पञ्चाशदर्ण मातृका ।

अथ मायामन्त्रः —

भङ्गण क्रूपिः । उपिक् छन्दः । माया देवता । ह्रीं वीजम् । ह्रीं

शक्तिः । 'मायाकरणो(विनियोगः ।) ह्रीं हृत् । ह्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि ।

ध्यानम् —

मायापटेन जगतां विवशं च मोहं

मायाकुतृहलमनोरथमाकरोति ।

नारायणप्रियतमा सुतमालनीला

शूलायुधा विजयते तुरगाधिरुढा ॥

ह्रीं महामाये जगन्मोहिनि सर्वजनवाद्यनःकायचक्षुश्श्रोतघ्राणप्राणनि
मोहय मोहय स्वेच्छाकुतृहलं शीघ्र दर्शय दर्शय ह्रीं स्वाहा ॥ पञ्चाशत्सहस्र-
जपः ॥

दर्शनादर्शन चैव तथा दर्शनदर्शनम् ।

मन्त्रस्मरणमाश्रेण भवेदेन न संशयः ॥

अथ पुलिन्दिनीमन्त्रः —

शङ्कर क्रपिः । जगती छन्दः । पुलिन्दिनी देवता । है वीजम् ।

स्वाहा शक्तिः । 'ग्रसादे० । है इत्यतेन करन्यासः । तेनैव पड़न्ते च ।

वर्हीडवस्थाभिरामचिदुरां विभ्रोजजवलचन्द्रिका०

गुजाहरलतांशुजालविलसद्ग्रीगामधीरेखणाम् ।

माफन्दद्रुमपल्लवारुणपटामधेन्दुनिम्बाननां

देवीं दिव्यमर्यां प्रसन्नददयां ध्यायेत्किराताद्वाम् ॥

ई ओं नमो भगवति । श्रीं शारदादेवि अत्यन्तातुलभोज्यं देहि देहि
एकागच्छागच्छ गन्तुकं हृदिस्थं कायं सत्यं ब्रूहि सत्यं ब्रूहि पुलिन्दिनि
ई २ स्त्राहा ५४ पञ्चाशत् शतमात्रं जपः ॥

कार्यकार्यविवेकाभ्यां (थं) नित्यमटोत्तरं शतम् ।

जप्त्वा शयीत यस्तस्य स्वप्ने वदति साम्भिका ॥

साधकस्तद्वचः श्रुत्वा तथैवान्वहमाचरेत् ।

तस्य नास्ति भयं कापि सार्वकालं सुखी भवेत् ॥

अथ शास्त्रमन्त्रः —

अधिनारीश्वर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । महाशास्त्रा देवता । ह्रीं
चीजम् । श्रीं शक्तिः । इष्टसिद्ध्यर्थं० । मन्त्रपदैः पठन्नानि ॥

आश्याम् कोमलविशालतनुं विचित्रवासोवसानमरुणोत्पलदानहस्तम् ।

उत्तुङ्गरत्नमङ्गुटं कुटिलाग्रकेशं शास्तारमिष्टवरदं शरणं प्रपद्ये ॥

ह्रीं हरिहरपुत्राय पुललाभाय शत्रुनाशाय मद्गजवाहनाय महाशास्त्राय,
(शास्त्रे) नमः ॥ तयस्त्रिशत्सहस्रजपः ॥

अथ संक्षोभणमन्त्रः —

अगस्त्य ऋषिः । पठक्तिः छन्दः । संक्षोभिणी देवता । क्षं चीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । क्षां इत्यादिना पठन्नम् ॥

पर्वा पञ्चमुखारुढा परिधासिकराम्बुजा ।

सर्वारिहदयक्षोभकारिणी पातु सर्वदा ॥

१. श्रीशारदादेवि इति घ भातृका पाठः ।

२. ई ओं नमो भगवति श्रीशारदा देहि अत्यन्तातुलभोज्यं देहि देहि एकाग-
च्छागच्छागन्तुकं कायं सत्यं ब्रूहि ब्रूहि पुलिन्दिनि ईं स्त्राहा । ३ इति पञ्चाशतर्णः
प्रसिद्धः ।

क्षो ओं नमो भगवति अपवादहरे महाकूरे सर्वशतुविमर्दिनि देवदत्तमनः-
क्षोभं कुरु कुरु स्वाहा ॥ अक्षरसहस्रजपः ॥

मन्त्रावसानके वैरिनाममिश्रितपल्लवम् ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्री अष्टचित्तो भवेद्रिपुः ॥
शतामिमन्त्रितं भग्नं निष्ठनेददिक्षु सः ।
भग्नं परितो मन्त्री रक्षणाय स्वकीयकम् ॥
शत्रुतस्करपीडा च जन्तुभूतादिपीडनम् ।
स्वभक्तालेपि नैगास्य वरेष्ये नात्र संशयः ॥

तत्र पल्लवं मन्त्रान्ते हुं फडादि तत्त्विक्योचितपदयोजनम् ॥ वैरि-
नाममिश्रितमिति मच्छत्रुमनःक्षोभं कुर्वित्यर्थः ॥

अथ धूमावतीमन्त्रः —

नृसिंह क्रपिः । पट्टिः छन्दः । ज्येष्ठादेवी देवता । हुं बीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । निग्रहेऽ । हुं इत्यादिना पड़न्नम् ॥

ध्यायेत्काळाभ्रनीलां विवलितमदनां काकनासाक्षिकण्ठां
संमार्जन्युन्कशौर्युत्सुसलकरां चक्रदन्तां विपास्याम् ।
ज्येष्ठां निर्वाणवेषां भ्रुहुटितनयनां मुक्तकेशामुदारां
शुष्कोत्तम्भातिरियस्तनभरयुग्मां निष्कृपां शत्रुहन्त्रीम् ॥

हुं धूमावती(ति) स्वाहा । सप्तसहस्रजपः ॥

ऋतुकोणस्यृत्तान्तः बीजं कोणे मनुं लिखेत् ।
कोणाग्रशूलके माध्यं ज्येष्ठायन्त्रमिहोच्यते ॥

संपूज्य विधिवदन्त्रं जपित्वा तु सहस्रम् ।
शमशाने तु निशामध्ये निष्ठनेत् चलिश्वर्वकम् ॥

रिपुगैहेऽधरा कुर्यात्सननं वलिघर्जितम् ।
 भूयो जपेत्विरागं तु तत्कालोचितदिङ्मुखः ॥
 स्तम्भनोच्चाटने चैव निग्रहे चित्तविभ्रमे ।
 सद्वक्षये च विद्वेषे प्रकुर्यात्सावधानतः ।
 अनात्माभिमुखीं ध्यात्वा गच्छन्तीं वैरिणं प्रति ॥
 यो जपेनिशि साहस्रं तस्य शशुर्विनरयति ।
 ताडयन्तीं महावेगं शूर्पेण रिपुवक्षसि ॥
 ध्यात्वा जपेत्महस्रं तु नष्टचित्तो भवेद्रिपुः ।
 मार्जयन्तीं क्षणात् शत्रोः धनधान्यादिकं चिरम् ॥
 ध्यात्वा एषोत्तरसहस्रं जपेद्वाग्यक्षयाय च ।
 दीप्यमानोल्ककेनैव दहन्तीं चापि वैरिणम् ॥
 ध्यात्वा जपेत्तथा मन्त्रं स्तम्भनायाम्बिके बुधः ।
 विकोणं विलिखेत्पूर्वं तन्मध्ये वीजमालिखेत् ॥
 कोणाग्रे तु लिखेच्छलं तच्छूलान्तर्लिखेन्मनुम् ।
 तदग्रे विलिखेत्साध्यं ज्येष्ठायन्त्रं वरानने ॥
 संपूज्य विधिवद्यन्त्रं निशामध्ये शमशानके ।
 वलिपूर्वं खनित्वा तु पुनः स्नात्वा जपेन्मनुम् ॥
 अष्टोत्तराष्टराहस्रं दृढचित्तोऽरिदिङ्मुखः ।
 वैरिणः तत्क्षणादेव यान्ति वैवस्ततं पुरम् ॥
 विद्वेषणे तथा देवि जपेदेकाग्रमानसः ।
 अन्योन्यकलहं क्षिप्रं शत्रूणां जायते ध्रुवम् ॥
 विलोमेन जपेनैव निष्ठृत्तिस्यात्सहस्रशः ।

नान्यमन्त्रैः निरुत्तिः सात्प्रयत्नेषि कृतेभिके ॥

अथ प्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तो धूमावतीमन्त्रोप्यत लिख्यते —

क्षणं ऋषिः । आगच्छुन्दः । श्मशानवासिनी देवता । यं वीजम् ।
रं शक्तिः । मारणोचाटविद्वेष्यार्थं निनियोगः । यां हत्यादिना पड़ङ्गम् ॥

द्विभुजां कृष्णवर्णां च तिनेत्रां सर्पभूरणाम् ।

कपालशूलं दधतीं चिन्तयेचितिवासीम् ॥

ओं यं रौं धू धूमावती(ति)ओरुच्छुडले पिरि पिरि अर्पल् अर्पल् विचेर-
कोण्डेन् कल्पन् नरमिनुक्ते अपण्डु अपण्डु इरुन्दु इरुन्दु *कडुघ कडुघ
पिरिग निरिगप्पोह स्वाहा । इति मन्त्रः । अयुत् जपेत् । सर्पपमिश्रित-
चरुणा दशांश होमः । अथ प्रयोगा वक्ष्यन्ते —

प्रेतवामसि शब्दोराकृति विलिख्य धूमे अग्निधूमे स्वाहा, पादधूमे
कालधूमे स्वाहा, हस्तयोधूमे स्वाहा, अन्तधूमे स्वाहा, नेत्रधूमे स्वाहा,
मृत्युधूमे स्वाहा, श्रवणधूमे स्वाहा, अक्षिधूमे स्वाहा, नासिकाधूमे स्वाहा
यमधूमे स्वाहा, लिङ्गधूमे स्वाहा, ज्यालाधूमे स्वाहा, धूमे धूमावती
स्वाहा ॥

एतान्मन्त्रान् हृदये विलिख्य तीक्ष्णार्थः कण्टकैः पुनः ।

वेद्येष्टेष्येदद्यविष्यैः पथात् तापयेत् ॥

संस्थाप्याथ च बल्मीके निरुनेच्छुमुमारणम् ।

भवेन्मण्डलतः पूर्वमुद्घृते मोक्ष एव हि ॥

तीक्ष्णकण्टक — काण्टे कोळसा ।

* कृटक कुट्टक इति छ पाठ ।

ग्रहधूमवह्निस्तरणलवणौपणहेमवारिभिर्मिळितः ।
विपमतिभीपणपुक्तमहिताहितनिग्रहेषु हितम् ॥

अस्यार्थः — गृहधूम — छट्टलट वरवेसा । वह्नि — कोडिवेलि ।
लवण — मीठ — उपण — शुण्ठी, मिरे, पिपल्या — अंकुर यींगलु शीपडिलि
हेमवारि — सोनधोत्रचे रस — जिपाळं श्वायथंत्रात इक्किंश्चाऱ्गु. एतानि
विपसंज्ञानि । यन्त्रम् —

सीसपडे लिखेदन्त्रं चतुष्प्रष्टिपदं ततः ।
चतुष्प्रकोणेषु हुं शेषान्मन्त्रेणानेन पूरयेत् ॥

शूलाङ्कितं महायन्त्रं विषेण तु विलेपयेत् ।
कारस्करमेये पत्रे निधाय निशि साधकः ॥

इमशाने निखनेदन्त्रं शत्रूणां कुलनाशनम् ।

प्रयोगान्तरम् —

कारस्करस्य पत्रेष्प्रष्टविषेणैव चोररूपं हि ।
कृत्वा तु मन्त्रमेनं विलिखेद्वात्रेषु काकपक्षेण ॥

कारस्करं तु रूपं कृत्वा हृदि निक्षिपेद्व यन्त्रमिदम् ।
यथाद्भूमौ निखनेत्तदुपर्यथ वह्निमाणु संयूज्य ॥

कारस्करस्य समिधां जुहुयात्सम्यक् तिसाहस्रम् ।
भूयाच्छत्रुविनाशस्तेन तथा चोदृश्वते मोक्षः ॥

यन्त्रान्तरम् —

चतुष्प्रथाच्च वल्मीकात् कुम्भकाराच्च मृत्तिकाम् ।
निरुष्ण्डीं च तथा चाष्टविपमादाय चुद्दिमान् ॥

फनकस्य रसे सम्यक् पैपयेच्छवर्कर्षटे ।
यन्त्रं विरचयेन्मन्त्री श्रिकोणं मध्यतस्तुधीः ॥

तद्विद्विदशदलं घटिर्युपुरत्रयम् ।

तद्विश्वतुरश्रं स्याद(चाप्य)एशलान्समालिखेत् ।

विकोणे च लिखेचोरमारणं कुरु कुर्विति ॥

स्वाहान्तं पट्टु कोणेषु तथा धृमावतीं द्विठाम् ।

दलद्वादशके मूलमन्त्राणांन् शरसंख्यया ॥

विभज्य विलिखेदभूयो वायुगेहे हुताशनम् ।

चतुष्कोणेषु हुंकारं शूलस्त्रे फडित्यपि ॥

लिखित्वैवं यन्त्रमिदं मन्त्रं जप्त्वा सहस्रम् ।

कुजवारे तु मन्दांशे शमशाने निखनेत्सुधीः ॥

चोराणां मारणं चाशु भवेन्मोक्षस्तदुद्धतौ ।

वायुपुरत्रयं पट्टकोणत्रयम् । कनक-सोनधोता । शिराङ्गं श्वामत्त्वं

निर्गुण्डी-निर्गुडी-ज्ञातंभिलं द्विठान्तं-स्वाहान्तम् ।

प्रयोगान्तरम् —

कारस्करमयं कीलं सप्तांगुलमनुच्चमम् ।

अयुतं साधितं कृत्वा शत्रुनामविदर्भितम् ॥

शत्रूणां गृहमध्ये तु निखनेदगुलिकोदये ।

उच्चाटनं भवेत्तेषां कुलं चैव निररयति ॥

प्रयोगान्तरम् —

सप्तांगुलमितं कीलमुन्मत्तस्य तु साधयेत् ।

अष्टोत्तरसहस्रं तु शत्रुनाम विदर्भितम् ॥

शत्रूणां दक्षिणे पादे खनेन्मत्तो भविष्यति ।

१ स्वातीनामर्जुनं कीलं स्वसप्तगुलमानतः ॥

अष्टोत्तरशतं जस्ता शत्रोः पद्मलिमिश्रितम् ।
श्मशाने निखनेष्ठतोरप्तमे राशिके यदि ॥

मासेन मृत्युस्तस्य स्याद्यदि नोष्ट्रियते ततः ।
वैकङ्गतं विशाखायां कीलकं तु दशगुलम् ॥

दशगभिमन्त्रितं कृत्वा शत्रुमूत्रे खनेयदि ।
मूत्रस्तम्भो भवेत्तद्वनास्ति नास्ति प्रतिक्रिया ॥

अथ नदीतरणयन्त्रम् —

भूपुरद्वन्द्वमालिख्य मध्ये पार्थिवमक्षरम् ।
चतुष्कोणे तु लंकारमष्टदिक्षु ठमालिखेत् ॥

परितो वायुवीजं च नैरन्तर्य तु संमुखम् ।
प्रतिष्टाप्यानिलं यन्त्रे तोयसन्तरणे बुधः ॥

कृत्वा यन्त्रं जले देवि तत्परं निन्नगां तरेत् ।
यन्त्रोपरि स्वयं स्थित्वा देवदत्तं प्रकल्प्य वा ॥

चतुष्कोणे तु लंकारमष्टदिक्षु ठमालिखेत् ।
त्रिवारं मनसा मन्त्रं जपेदेकाग्रमानसः ।
निन्नगां तरसा तीर्त्वा सुखं गच्छति मानवः ॥

अस्यार्थः — प्रथमष्टकोणं मध्ये लंकारं, अहिष्ठतुष्कोणे लंकारं, अष्टकोणे ढंकारं, ओं नमः शरभसाखवपद्मिराजाय सर्वभूतमयाय सर्वमृतये रक्ष रक्ष शीघ्रं तारय तारय ओं थीं ह्रीं ३ लं क्षं लं टं लं यं प्रतरणाय स्वाहा,

१. स्वातिमे त्वर्जुनं इति शोधिते सुगमार्थः स्यादिति भाति ।

२. ह्रीकार क्षंकारयोर्मध्ये लंकारो न हरयते ३ मातृकायाम् ।

ओं नमो भगवते महाशरभसाळुवपक्षिराजाय वरवरद अष्टमूर्तये अखिलमयाय
पालय पालय भक्तवत्सलाय प्रणतातिविनाशनाय उत्तारयोत्तारय शीघ्र-
मुत्तारय श्रां ह्रां ओं हां देवदेवाय उत्तारणाय स्वाहा ॥

पञ्चवारं जपेनैव साळुवेशो जगन्मयः ।

तस्य हस्तं समुद्गृह्ण तत्क्षणादुद्धरेऽलात् ॥

अथ चित्रविद्यामन्त्रः —

संवर्तक ऋषिः । शक्वरी छन्दः । चित्रविद्या देवता । ठं बीजम् ।
१ छ्रुं शक्तिः । इष्टसिद्धृच्यर्थ० । बीजशक्तिभ्यां करन्यासः । मन्त्रपादैः पड़ज्ञानि ॥

अमलकमलमध्ये चन्द्रपीठे निपणा-

ममृतकलशदानाभीतिमुद्राग्रहस्ताम् ।

प्रणतशिरसि पूर्वं संस्तवन्ती सुधायाः

शरणमहमुपैमि श्रीशिवां चित्रविद्याम् ॥

३ वं सं झं झं यु ऊ ठं ह्रीं श्रीं ओं भगवति चित्रविद्ये महामाये
अमृतेश्वरि एतेहि ३ वरदे वरदे प्रसन्नवदने अमृतं प्लावय प्लावय अनलं
शीतलं कुरु कुरु सर्वविषं नाशय नाशय सर्वतापञ्चरं हन हन सर्वपैत्योन्मादं
मोचय मोचय आज्योष्णं शमय शमय सर्वजनं मोहय मोहय मां पालय
पालय श्रीं ह्रीं ठं ऊ झं झं सं वं स्वाहा ॥

अयुतं सहस्रं वा जपेत् ॥

षुत्तमालिख्य तन्मध्ये बीजपट्कं लिखेत्ततः ।

- १०. झं इति ख, ग, घ, ङ मातृकापाठः ।

२. वं सं झूं झं ऊ ठं इति ख ङ मातृकापाठः ।

३. वरे वरदे इति ख-ङ मातृकापाठः ।

माययार्च श्रियावेष्टय मनसा साध्यमूर्धनि ॥

तत्सुधासेचितं ध्यात्वा देशिकं मूर्ध्नि चिन्तयन् । .

विशेषै स्पृशेत् हरेत् सेचेत् चित्रविद्यामनुस्मरन् ॥

कारयेद्वाऽखिलं चान्त्यैः पैत्योन्मादे तु सुन्दरि ।

वृत्तद्वयं समालिख्य वहिशशूलाष्टकं लिखेत् ॥

वृत्तमध्येऽष्टवीजं च मन्त्रं तस्यान्तराळके ।

शूलग्रे विलिखेत्साध्यमष्टवीजद्वयं तथा ॥

स्पृशन्मन्त्री द्विधा जस्ता वाहनाद्युपचारकान् ।

कृत्वा तच्छतवारं तु मन्त्री मञ्चित्विद्या ॥

तत्पत्रं गुलमध्यस्थं सादयित्वा प्रवेशयेत् ।

पुष्पवत्सुधरेजन्तुं प्रविष्टं हव्यवाहनः ॥

अष्टवीजद्वयं प्रतिलोमानुलोमितम् ।

अष्टवीजानि तु मन्त्रादावृक्षानि ॥

अथ सुब्रह्मण्यमन्तः —

काश्यप ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । सुब्रह्मण्यो देवता । सं वीजम् ।

सां शक्तिः । सां सुब्रह्मण्याय स्वाहा हत् । सीं इत्यादि मूलसहितैरङ्गन्यासः ॥

शक्तिहस्तं विरूपाक्षं शिखिवाहं पडाननम् ।

दारणं रिपुरोगम्नं भावयेत्कुकुटध्वजम् ॥

सुं सुब्रह्मण्याय स्वाहा । त्रिसहस्रजपः ॥

अथ शरभमन्तप्रमङ्गात् वीरभद्रमन्त्रोपि मन्त्रसारोक्तोत् योग्यतावशात्
लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । वीरभद्रो देवता ॥ ओं हौं वीर-
भद्राय हृत् । अतिकूराय शिरः । रुद्रकोपसंभवाय शिरा । सर्वदुष्ट-
कवचम् । निर्वर्हणाय नेत्रम् । हुंफट् स्वाहा अत्थम् ॥

गोक्षीराभं दधानं परशुरामरुक्मौ खड्गखेटौ कपालं
शूलं चाभीतिदाने त्रिनयनलसितं व्याघ्रचर्मवराद्यम् ।
वेतालारूढमुग्रं कपिश्चतरजटावद्वशीतांशुखण्डं
व्यायेऽज्ञोगीन्द्रभूपं निजगणसहितं सन्ततं वीरभद्रम् ॥

ओं हौं वीरभद्रायातिकूराय रुद्रकोपसंभवाय सर्वदुष्टनिर्वर्हणाय हुंफट्
स्वाहा ॥ इति द्वात्मिशदक्षरो मन्त्रः । रक्षाप्रधानोयं मन्त्रः । द्वादश-
लक्ष्मजपः ॥ रक्तहयारिपुष्पैर्वा (त्रि)मधुरसिक्तः *कमलैर्वा दशांशं पुरश्चरणा-
होमः ॥ हयारिपुष्पम्—अर्णीप्तु करवीरम् ॥

अथ पूजा—

प्राक् प्रासादविधानोक्तशैवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । तत्पुरुषाय
नमः । अघोराय नमः । सद्योजाताय नमः । वामदेवाय नमः । ईशानाय
नमः ॥ इति प्राक् दक्षिणोत्तरपथिमदिक्षु ईशानमैशान्ये समर्चयेत् ॥

निष्ठृत्यै० प्रतिष्ठायै० विद्यायै० शान्त्यै० शान्त्यतीतायै० इति तच्छक्तयः
आयेयादिकोणेषु, शान्त्यतीतामैशान्ये समर्चयेत् । एवं प्रथमावृतिः । अङ्गै-
द्वितीया । परश्वे० उमरुकाय० खड्गाय० खेटाय० कपालाय० शूलाय०
अभयाय० वरदाय० इति तृतीयावृतिः । इन्द्रादिभिश्चतुर्थी । वज्रादिभिः
पञ्चमी ॥

अथ प्रयोगः—

* सितैः कमलैर्वा इति ड पाठः ।

संपूज्य देवदेवं जुहुयादिधैश्च पञ्चगच्छात्मैः ।
खरमङ्गरीसमुत्थैक्षिशतं कृत्यादिशान्तये रात्रौ ॥

खरमङ्गरी — आघाडा - नायुकुषी.

प्रयोगान्तरम् —

अमुं वीरभद्रं हरिद्राभमुग्रं गदामुष्टिहस्तं करालाङ्गुहासम् ।
समावाह्य वहौ रिपुत्तम्भनाथं हरिद्रारजोग्मिः सहस्रं जुहोतु ॥
हरिद्रा-हळखुण्ड ॥

प्रयोगान्तरम् —

भुजङ्गगणभूरणं भुजगतत्रिशूलाहत-
स्वशत्रुरुधिरोक्षितं भयदफालनेत्राननम् ।
दिगम्बरमनुस्मरन् जपतु वीरभद्रं मनुं
निशीथसमये शतं शिरमतिर्निहन्तुं रिपुम् ॥

अथ वीरभद्रवलिप्रकारः —

अतः परं प्रवक्ष्यते मनोरमुष्यं संग्रहात्
बलिक्रमो विधानतो हिताय मन्त्रजापिनाम् ॥

कृत्वा गोमयसलिलैः स्थण्डलमस्मिन्विलिख्य यन्त्रवरम् ।
वीरेश्वरस्य भूयो रजोभिरापूरयेत् क्रमान्मन्त्री ॥

पीतेन मध्यमरुणेन च कोणपद्कं
श्यामेन सन्धिमरुणेन दलाएकं च ।
कृष्णेन सन्धिमसितेन च गेहरन्धं
सीमास्सितेन सकलाः परिपूर्यं पश्चात् ॥

अस्यार्थः — अत यन्त्रलेखनप्रकारोपि पीतेन मध्यमरुणेन चु कोण-

पद्ममित्यादिना अर्थादुक्तः । तत्र कर्णिकास्थानेषु मन्त्रवर्णनेकैकं दलेषु
त्रिशः । तत्र पीतादिद्रव्याणि प्राक् एवं विशेषटले सुदर्शनविधाने प्रोक्तानि ॥ पुनः,

वलिमण्डलमस्य च दक्षिणतः प्रविधाय चतुर्युतपश्चिपदं ।
सितपाटलपीतरजांभिरथो परिपूर्य च हामिति तत्र लिखेत् ॥

तत्र सितादिद्रव्यं खण्डकमेणेत्यर्थः ॥

अस्योत्तरे पङ्कजमष्टपत्रं विलिख्य तद्वत्परितोऽष्टदिक्षु ।
पद्मानि शालीः प्रणिधाय तेषु पीठाष्टकं तत्र निधाय तस्मिन् ॥

अरुणांशुकतण्डुलाहिपत्रमुकाऽसिप्रभृतीनिधाय भूयः ।
विधिना चरमागुपास्य सन्ध्यामथ संवन्ध्य गुरुन् गणाधिपं च ॥

अत्त्वेण तालत्रितयादि कृत्वा वाय्वादिवीजैरपि देहशुद्धिम् ।
संवन्ध्य देवं परिवारयुक्तमावाह्य संपूज्य हृदम्भुजे स्वे ॥

यन्त्रोत्तरस्थपत्रे शैवं पीठं प्रपूज्य कलशमपि ।
न्यस्य च मृण्मयमस्मिन् मलयजपुष्पाक्षतानि कूचं च ॥

निक्षिप्य रक्ततोयैः प्रपूर्य चूतादिपल्लवान्यस्य ।
तण्डुलपुष्पोपेतान् विनिक्षिपेच्चक्रिकां तदृचं च ॥

तत्र रक्ततोयमिति हरिद्राचूर्णप्रसिद्धचूर्णलोक्तितोयमित्यर्थः । चक्रिकेति
पत्रपुटस्थाक्षतम् ॥ पुनः,

रक्तांशुकेन कुम्भं संच्छाद्यावाह्य वीरभद्रमिह ।
इष्ट्वा जप्त्वा च मनुं वसुसंख्यं व्यापकं ततोऽन्जं च ॥

कृत्वा रक्षां पथात् पाशुपतात्त्वेण मन्त्रवित् कुर्यात् ।
पिप्पलपत्रे रक्ताः प्रतिपदमनेन कल्पिता मुद्राः ॥

अस्यार्थः — पिप्पलोऽश्वत्थः । सुद्राः पिण्डानीत्यर्थः ॥ प्रतिपदं
प्रतिकोष्ठम् ॥ पुनः ,

बलिमण्डले निधाय क्रमेण संपूज्य मूलमन्त्रेण ।
पूर्वोदितेषु पीठेष्वावाह्य ततः सुरक्तपुष्पाद्यैः ॥

ईशादिपूजनीया ब्राह्मथाद्या मातरः क्रमादै ।
तदनु यन्त्रवरे विधिनाऽनलं प्रतिनिधाय परिस्तरणादिकम् ।
सकलमग्निमुखं च करोतु तत् स्वचरणोदितवन्मनुवित्तमः ॥

आहूय विग्रौ द्वौ शुद्धौ तयोरेकं नियोज्य च ।
साध्यसंरक्षणायान्यमपि नीराजनाय च ॥

ततसुरक्ते परिधाय वस्त्रे जलैससमाचम्य विशुद्धदेहः ।
खड्डैः परीक्षीर्य निशातधरैः द्रव्यैरमीभिर्जुहुयात् क्रमेण ॥
तिलसर्पपञ्चगच्छदूर्वावटदुर्घान्नमयुरकाक्षतैश्च ।

अस्यार्थः — पञ्चगच्छमिति । पञ्चगच्छं सर्वं मिळित्वा एकं द्रव्यम् ।
मयुरं-आधाडा ॥ पुनः ,

वसुसंख्यमथो पृथक् बृताकैरपि पूर्णाहुतिमन्तरान्तरा च ।
सुद्राश्वतुष्ट्रष्ट्रमिताः पुरोक्ताः सुधामया दीपिकया समेताः ॥

अस्यार्थः — दीपिकया समेताः, दीपवर्तिसमेताः इत्यर्थः ॥

नीराज्य नीराज्य हुतान्तरा ताः स्थाप्यास्तथेशादि पुरोवदेवम् ।

अस्यार्थः — एकैकद्रव्येणैकैकाहुत्यनन्तरं एकैकया शुद्रया साध्यं
नीराज्य नीराज्य ईशादिकोष्टेष्वेव संस्थापनीयाः ॥ पुनः ,

प्रतिहुतमनुजपकर्ता सुमनोगन्धान्नसंयुतं दीपम् ।

साध्यं नीराज्य ततो मूलेन विनिक्षिपेच रक्तोदे ॥

अस्यार्थः — एकैकद्रव्यहोमानन्तरं अनुजपक्तर्ता गन्धपुष्पदीपयुक्तेनान्येन पिण्डेन साध्यं नीराज्य नीराज्य मूलमन्त्रेण हरिद्राचूर्णप्रसिद्धचूर्णमिक्तिरक्तोदके विनिक्षिपेत ॥

इति मूलेनाद्यै हुत्वा परिवारव्याहृतीभिरेकैकम् ।

हुत्वा घृतेन भूयः समापयेद्वोमकर्म विशदमतिः ॥

संपूज्य भूयः परिवारयुक्तं गन्धादिदीपान्तममुं प्रसन्नम् ।

आराध्य पुष्पैः निजवाञ्छितानि संप्रार्थ्य चोद्वास्य यथोपदेशम् ॥

मातृस्समुद्वास्य शिवं च भूयः पुरो निधायानकृतं सुरक्तम् ।

तारेण संपूज्य सदीपिकान्तं नीराज्य कुम्भस्य मुखे निधाय ॥

अवाङ्मुखो रक्तजलैर्धुतस्य दीपोज्वलेनापि च तेन मन्त्री ।

नीराज्य मूलेन पुरोवदेनं निक्षिप्य संक्षाद्य करौ जलेन ॥

गत्वा प्राङ्गणदेशे गोमयसलिलैस्समुक्षिते पश्चात् ।

कदलीकाननबुद्ध्या सदळां कदलीं निखन्य फलसहिताम् ॥

तस्या मूले पीठं निधाय चावाह्य तत्र वीरेशम् ।

संपूज्य पूर्वक्लृत्या त्वादाय च पुत्तलीं तया साध्यम् ॥

तत्र अन्नेन सकुना वा पुत्तलीं ॥ पुनः,

नीराज्य पीठिकायां संस्थाप्य समुज्वलैस्तथा दीपैः ।

समरुद्धय च कदलीं रक्तोदकमग्रतो निधाय ततः ॥

सुरभिसमाख्यां मुद्रां सन्दर्श्य सुधामयं विचिन्त्य जलम् ।

सन्तर्पयेत्पुरस्तादेकैकं पीठमन्त्रपरिवरिः ॥

मूलेनाष्टोर्ध्वशतं पञ्चशतं वा सहस्रसंख्यं वा ।

सन्तर्प्य सुप्रसन्नं विचिन्त्य देवं प्रपूज्य गन्धाद्येः ॥

ततश्शहृतोयैस्समभ्युक्ष्य साध्यं समुद्रास्य देवं गृहाभ्यन्तरे च ।

प्रवेश्याथ साध्यस्य रक्षां च कृत्वा घटाग्न्यादि सर्वं गृहीत्वा सशिष्यः ॥

गृहाद्विनिष्कर्म्य च चत्वरेऽथो गत्वा समभ्युक्ष्य च तत्र बुम्भम् ।

संस्थाप्य तत्रापि च दक्षिणेऽर्जिनि निधाय वह्नि परितश्च दर्भेः ॥

सम्यक् परिस्तीर्यच १ भूतकूरयुक्तेन चानेन वर्लिं च दद्यात् ।

अनेन मन्त्रेण सपुष्पतोयं प्रीत्यै गणानां परितोऽष्टदिक्षु ॥

ओं नमो लद्गणेभ्यः सर्वशान्तिकरेभ्यः प्रतिगृहन्त्वमं वर्लिं स्वाहा ॥

वलिमन्त्रोयपुदिष्टो भूतानां प्रीतिवर्धनः ।

पललं रजनीचूर्णं लाजा दधिसक्तवश्च पञ्चैते ।

मिछितास्तु भूतकूरं भूतानां प्रीतिदं बुधाः प्राहुः ।

पललमिति-तिलम् ।

विसृज्य वह्नि निजरक्षणाय पञ्चाश्वरं मन्त्रवरं प्रजप्य ।

तेत्सर्वमग्न्याद्यनिरीक्ष्यमाणः शिष्यैस्समं मन्दिरमाशु यायात् ॥

२ त्रिरात्रमेवं नियमेन कुर्यात् वर्लि सहोमं विधिना यथावत् ।

कृत्याज्वरापस्मृतिरोगनागापिशाचभूतापदि तन्निवृत्त्यै ॥

ततः स्थण्डिलं भूतले गोमयाद्दिः समालिप्य शुद्धे प्रगे वह्निमति ।

प्रगे इति प्रातःकाले ॥

निधायाज्यसंस्कारमारभ्य कृत्वा स्वगृहोक्तमागेण वह्नेमुखं च ।

१ भूतकूर इति ख, ग, मातृकापाठ ।

२ एतं इति ख, ग, -पाठ ।

वद्वेदक्षिणभागे वसुपत्रं कमलमात्रचय्यात्र ।
कलशं कापायजलं परिषूर्य चृतादिपलुगान्त्यस्य ॥

कपायजलं क्षीरद्रुमचर्मकथिततोयम् ॥
आवाह्यास्मिन्देवं प्रपूज्य वसनद्वयेन संवेष्टय ।
संरक्षयाख्येण ततो घृतेन चाषोत्तरं शतं हुत्वा ॥

दुरधान्नेन च तावत् हुत्वा शिष्टेन भोजयेद्विप्रान् ।
द्वादशसंख्यानपि वा वसुसंख्यान् जलधिपरिमितानथवा ॥
समाप्य होमं कलशस्थतोयैः संसिद्ध्य संपातममुष्य दत्त्वा ।
साध्यस्य सोपि प्रतिपूज्य विप्रान् सुवर्णगोधान्यधराम्बराद्यैः ॥

ततो यथाशक्ति महीसुवर्णधेन्वम्बराद्यान् गुरुवे वितीर्य ।
तेन प्रसन्नेन समीरिताभिराशीर्भिरिद्वः सुचिरं स जीवेत् ॥

इत्थं वीरभद्रबलिप्रकारससमाप्तः ॥

अथ मृत्युज्यमन्तविधानमुच्यते —

कहोळक ऋषिः । देवीगायत्री छन्दः । मृत्युज्यरुद्रो देवता । ऊँ
बीजम् । सः शक्तिः । सां हृत् । सीं शिरः । इत्यादज्ञानि । नाभिहृत्
अमध्येषु अक्षरान्त्यसेत् । ध्यानम् ॥

स्फुटितनळिनसंस्थं मौळिवद्वेन्दुरेखा-

गळदमृतजलार्द्वं चन्द्रवद्वर्धकनेत्रम् ।

स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमालं ।

स्फुटिकरजतमुक्त्वा गौरमीशं नमामि ॥

तत्र वैदो हरिणशिशुः । * ओं ऊँ सः, इति मन्त्रः ॥

* ॐ ऊँ सः इति मृत्युज्यमन्तः । ॐ वं ऊँ सः इति अमृतमृत्युज्यमन्तः
इति मन्त्रज्ञानामाशयः ।

सप्तसप्तमः कर्णयुतो धर्ष(धर्ष)चन्द्रवान् कुपश्चमो विन्दुयुतो ध्रुवादिकः ।
मनुस्त्वयं मृत्युजयात्मकः स्फुटं समीरितस्ताधकरक्षणक्षमः ॥

इति मन्त्रोदारः । विलक्षजपः । गङ्गच्या दुर्घमित्रितांज्यसिक्तया
दशांशं जुहुयात् । पुरश्चरणाहोमः । आयुःप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ पूजा —

प्रासादोक्ते शैवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
इन्द्रादिभिर्द्वितीया । वज्रादिभिर्स्तुतीया ॥

अस्य यन्त्रमाह —

आदौ तारं विलिखतु ससाध्याहृयं कर्णिकायां
दिक्पत्रेष्वप्यपरमपरं चापि तत्कोणकेषु ।
भूयो भूमेः पुरमनुमृगाङ्कं तदश्रेषु टान्तं
जस्वा बद्धं ग्रहगदविपद्धवंसि यन्तं तदेतत् ॥

प्रथममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य तदन्तस्ताध्य-
नामादीन् विलिखेत् । पुनः पूर्वादिदिक्पत्रचतुष्टये तु जु इति विलिखेत् ।
पुनः आग्नेयादिकोणपत्रचतुष्टये तु सः इति विलिखेत् । पुनर्तद्वहिश्चतुरथं
विलिख्य तद्वहिरावृतिरूपेण ठ इति विलिख्य चतुरथकोणेषु चतुर्ष्वपि ठं
इति विलिखेत् ॥ एवं विलिख्य जस्वा धारयेत् । ग्रहगदादिध्वंसनकरमायुष्करं
च (भवति) ॥

अस्मिन्मण्डले शैवपीठं संपूज्य । कलशं संपूर्य मूर्तिं संपूज्य जस्वा-
जभिपिञ्चत्साध्यम् ॥ श्रीवश्यकरं ग्रहाभिचारहरं (च भवति) ॥

प्रयोगान्तरम् —

ततः छिन्नोद्धवानां तु समिद्विश्चतुरंगुलैः ।
दुर्घसिक्तेस्तमिद्विग्नौ पद्महसद्यं हुनेत् ॥

यस्तु यहौ जुहोत्येवं यावत्संख्येन साधकः ।
 यावत्संख्यैस्मुधारुम्भैरग्निः प्रीणाति शंकरम् ॥
 आप्यायितोग्निना शर्वः साधकस्येष्वितान्वरान् ।
 प्रदद्यादायुराद्यांश्च दुरन्तान्प्रलयान्तिकान् ॥

छिनोद्धवं-गुळवेळ ईन्तील गोकाडि चतुरंगुलं- गोकाण्डीज आरम्भ-
षतुरंगुल इति वचनात् ॥ उभाभ्यां संभूय द्वादशसहस्रमित्यर्थः ॥

ॐ जुं सः इत्यनन्तरं पालयपदयुग्मलयुक्तं साध्यताम् चोक्त्वानन्तरमपि
सः जुं ओं इति प्रतिलोमेन योजयेत् । इदमपि मृत्युज्ञयमन्तरम् ॥

अथ पूर्वोक्तमन्तस्यैव प्रयोगान्तरम् ।

अमृतावटिलद्वा: पयो घृतं पायसं ग्रमेणेति ।

सप्त द्रव्याण्युक्तान्येतर्जुहुयात्पृथक् सहस्रतयम् ॥

तीव्रे जरे घोरतरेभिचारे सोन्मादके दाहगदे च मोहे ।

तनोति शान्तिं नचिरेण होमः संजीवनं चादशतप्रमाणम् ॥

संभोजयेत् होमदिनेषु विप्रान् भसाधिकान् स्नादुभिरन्वजातैः ।

सतर्णका गां च हुतावसाने दद्यात् द्विजेभ्यो हुतकर्मकृदभ्यः ॥

अथमर्थः— उक्तान्यमृतादिमसद्रव्याणि क्रमेण नित्यशः एकै
सप्तदिनं सहस्रसंख्यं हुनेत् दिनशः सप्तगुणितत्वेन भोजयेत् । सापत्यां गां
चार्षर्यवे दद्यात् । तस्मादुक्तफलं भरति ॥

प्रयोगान्तरम् —

चतुरं गुलपरिमाणैरसृताकाण्डैरथर्यांकसाहस्रम् ।

जुहुयाच दुग्धसित्तैरारोग्यायायुपे च लक्ष्म्यै च ॥

अर्कसहस्रं द्वादशसहस्रम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

निजजन्मदिने शतं शतं यो जुहुयाद्वयवैश्च सप्तसंख्यैः ।

मधुरैः प्रतिभोजयेच्च विप्रानभिवाच्छन्नियमेन दीर्घमायुः ॥

अयमर्थः — अतिमासं जन्मानुजन्मत्रिजन्मदिने अमृताद्युक्तसप्तद्वयाणि सर्वाण्येकैकं शतसंख्या जुहुयात् । मधुरान्नैः ब्राह्मणान् भोजयेच्च दीर्घमायुरभिकांक्षन् ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथवा सप्तभिरेतौद्वयैरेकेन वा सहस्रतयम् ।

जन्मक्षहोममात्रान् निरुपद्रवमुत्तमं व्रजेदायुः ॥

अयमर्थः — जन्मानुजन्मत्रिजन्मदिने पूर्वोक्तमसप्तद्वयैस्सर्वैसंभूय सहस्रं हुनेत् । अथवा एतद्वयैरेकैकैरेव सहस्रसंख्यं क्रमेण प्रतिनक्षत्रं जुहुयात् । निरुपद्रवेण दीर्घमायुर्भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

दूर्वात्रितयैः पयसा जुहुयादेकादशाहुतीदिनशः ।

जित्वापमृत्युरोगान् प्रयात्यसावायुपश्च दैर्घ्यमपि ॥

दूर्वात्रितयं पयस्सिक्तं जुहुयात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

जन्मक्षणां लितये छिन्नाकाशमर्यवकुलजैरिध्मैः ।

क्रमशो हुनेत्सहस्रं नश्यन्त्यपमृत्युरोगदुरितानि ॥

अयमर्थः — अश्वतीमघमूलमित्यादिजन्मानुजन्मत्रिजन्मनक्षत्रेषु एकैकमेकैकसिन् दिने सहस्रसंख्यं हुनेदिति ॥

छिन्ना-कुलवेळ । काशमर्य-प्यरंकुमुक्त-८पलुष्कुम्भं वकुलं-घोक्तसरी-मध्यीभुं,

प्रयोगान्तरम् —

सितसिद्धार्थसहस्राहुत्या नरयत्युपद्रवो ज्वरजः ।

तद्वदपामार्गहुतान्मत्यो जयमप्यरोगतां लभते ॥

सितसिद्धार्थ-पाण्डिरामोहरया । अपामार्ग-आधाडा ॥

प्रयोगान्तरम् —

एतदेव सप्तकृत्वो हुनेदिति मृत्युज्ञयविषये कल्पान्तरे उक्तत्वात्, 'विकाराहुण मन्त्री वर्धयेद्वोमग्रासरान् ।' इति शारदातिलके सप्तद्रव्य-मृत्युज्ञयविषये उक्तत्वाद्य, एतैरमृतादिसप्तद्रव्यैः सप्तकृत्व एकोनपञ्चाशङ्खिर्दिनैर्हुनेत् ॥ * तत्र सप्तद्रव्यैः एकगारहोमे जाते तस्य न मृत्युर्भवति । इति प्रसिद्ध(द्वि)चलात् प्राणवाधावस्थायां एकगारं सप्तद्रव्याणि क्रमेण हुत्या, पुनरपि क्रमेणारभ्य, पुनरपि समापयेत् । एवं सप्तकृत्वो हुनेत् । अन्यथा तु स्वस्थानस्थायां चेत्, प्रथमद्रव्यमेव सप्तदिनैर्हुत्वा पुनर्द्वितीयद्रव्यं च सप्तदिनैर्हुनेत् । एवं प्रकारेण सप्तद्रव्याण्यपि समापयेत् । एतन्महा-मृत्युज्ञयसंज्ञं भवति ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते
षड्बृश पटल ॥

* तत् इति ह पाठ ।

अथ सप्तविंशः पटलः ॥

— : »४८६ : —

अथ शारदातिलकोक्तमृत्युञ्जयं यक्षरीविधानमुच्यते —

मन्त्रश्च होमादिद्रव्यं च पूर्ववदेव । तेन हेतुना विस्तरेण नोक्तम् ।

मन्त्रोदार उच्यते —

तारस्थिरासकण्ठेन्दुभृगुसर्गविभूषितः ।

यक्षरात्मा निगदितो मन्त्रो मृत्युञ्जयाह्यः ॥

ऋषिः कहोळो देव्यादिगायत्री छन्द ईरितः ।

मृत्युञ्जयो महादेवो देवतास्य महामनोः ॥

भृगुणा दीर्घयुक्तेन पडङ्गानि समाचरेत् ।

अथानम् —

चन्द्राकाञ्जिनविलोचनं स्मितमुरुं पद्मद्वयान्तस्थितं

मुद्रापाशमृगाक्षसूत्रविलसत्पाणिं हिमांशुप्रभम् ।

कोटीरेन्दुगळत्सुधाप्लुततनुं हारादिभूयोज्ज्वलं

कान्त्या विश्वविमोहनं पशुपर्ति मृत्युञ्जयं भावये ॥

गुणलक्षं जपेन्मन्त्रं तदशांशं ग्रसन्नधीः ।

जुहुयादमृताकाण्डैः शुद्धदुग्धाज्यलोळितैः ॥

श्रीवे संपूजयेत्पीठे मूर्ति मूलेन कल्पयेत् ।

अङ्गावरणमाराध्य पथ्वाल्लोकेश्वरान्यजेत् ॥

तदस्त्राणि ततो वाह्ये पूजयेत्साधकोत्तमः ।

जपः पूजादिकः सिद्धे मन्त्रेऽस्मिन्मनुनाऽमुना ॥

कुर्यात्प्रयोगान्कल्पोक्तानभीष्टफलसिद्धये ।
 दुम्धसिक्तैसुधारण्डैः मन्त्री मासं सहस्रकम् ॥
 आराधितेष्वौ विधिवज्जुहुयाद्विजितेन्द्रियः ।
 सन्तुष्टशङ्करस्तेन सुधाषुवितविग्रहः ॥
 आयुरारोग्यसंपत्तियशः पुत्रान् प्रवर्तयेत् ।
 सुधावटौ तिला दूर्वाः पयस्सर्पिः पयोहविः ॥
 इत्युक्तैससमिर्द्वयैर्जुहुयात्सप्तमासरम् ।
 क्रमादशशतं नित्यमष्टोत्तरसतन्द्रितः ॥
 सप्ताधिकद्विजानित्यं भोजयेन्मधुरान्वितम् ।
 विकारानुगुणं मन्त्री वर्धयेद्वोमवासरान् ॥
 होतृभ्यो दक्षिणं दद्यात्तरुणा गाः पयस्मिनीः ।
 गुरुं संप्रीणयेत्पश्चात् धनाद्यैर्देवताधिया ॥
 अनेन विधिना साध्यः कृत्यारोगग्रहादिभिः ।
 विनिर्मुक्तश्चिरं जीवेच्छरदां शतमञ्जसा ॥
 आभिचारे ज्वरे तीव्रे रोगीन्मादे शिरोगदे ।
 असाध्यरोगे क्वेळातौ मोहे दाहे तथाऽऽमये ॥
 होमोयं शान्तिदः प्रोक्तः सर्वसंपत्प्रदायकः ।
 द्रव्यैरेतैः प्रजुहुयात् त्रिजन्मसु यथाविधि ॥
 भोजयेन्मधुरैर्भौजैः ब्राह्मणान्वेदपारगान् ।
 दीर्घमायुरयमोति वाञ्छितां विन्दति श्रियम् ॥
 एकादशाहुतीनित्यं जुहुयात्साधु दूर्वया ।
 अपमूल्युजिदेतत्स्यादायुरारोग्यवर्धनम् ॥

लिजन्मसु सुवावल्लीकाशमीरमधुरोद्धर्वैः ।
समिदैरैः कृतो होमः सर्वमृत्युगदापहः ॥
काशमीरं-कुंडमम् । मधुरसमित्-अतिमधुरम् ।

सिद्धैर्थैर्विहितो होमो महाज्वरविनाशनः ।
अपामार्गसमिद्वोमः सर्वामयनिपूदनः ॥

प्रणवरचितनालं मन्त्रमध्यार्णपत्रं
भृगुविलसितमध्यं पत्रपुग्मं तदन्तः ।
कृतवस्तिमुमेशं वर्णनिर्यत्सुवार्द्धं
कलयतु हृदि नित्यं सर्वदुःखप्रशान्त्यै ॥

यन्त्राद्ये कलशे सौम्ये कलशप्रोक्तवर्त्मना ।
नवरत्नसमायुक्तं दुक्षलाभ्यामलंकृतम् ॥

आपूर्यं सलिलैश्चुद्वैस्तस्मिन्देवं प्रपूजयेत् ।
उपचारैषोऽशभिर्विधानेन विधानवित् ॥

अभिपिञ्चेत्प्रियं साध्यं विनीतं दत्तदक्षिणम् ।
आधिव्याधिमहारोगकृत्याद्रोहनिकृत्तनम् ॥

अभिपेकोऽयमाख्यातः कीर्तिश्रीविजयप्रदः ।

मध्ये साध्याक्षराद्यं प्रणवमपि लिखेन्मध्यमं दिग्दलस्थं
कोणेष्वन्त्यं मनोस्तत्तक्षितिभवनमथो दिक्षु चन्द्रं विदिक्षु ।
दान्तं यन्त्रं तदुक्तं सकलविपरिपुक्षवेलभूतापमृत्यु-
व्याधिव्यामोहदुःखप्रशमनमुदितं श्रीप्रदं कामदं च ॥

अयमर्थः — मन्त्रस्य मध्यमाक्षरं दिक्षु, अन्त्याक्षरं कोणदलेषु,
चतुरथस्य दिक्षु ठं इति विलिखेत् ॥

अथ कल्पान्तरोवत् यन्त्रं लिख्यते —

मध्ये सार्णविदर्भिं त्र प्रपुटितं मृत्युञ्जयञ्यक्षरैः

क्षान्तस्थं निजसाध्यनाम विलिखेत् किञ्चलकसंस्थान्स्वरान् ।

प्रेष्टेषु नामवर्णपुटितं वर्गांस्तदग्रेष्ठयो

यन्त्रं पद्मपुटीकृतं निगदितं मृत्युञ्जयाख्यं परम् ॥

कण्ठकामध्यस्थजीवस्य परितः मन्त्रपुटितमात्रकार्णन् विलिख्य,
तस्य क्षमारस्यान्तः साध्यनाम विलिखेत् । अष्टदलेषु साध्यनामपुटितं व्यक्षरं
कादिवर्गान् दलाग्रेष्टित्यर्थः । इदमपि मृत्युञ्जयन्तम् । इति शारदातिलकोक्त-
मृत्युञ्जयकल्पस्समाप्तः ॥

अथ मृत्युञ्जयमन्तप्रसङ्गात् मन्त्रसारोक्तो रोगशान्तिकरधन्वन्तरिमन्त्रोऽपि
लिख्यते —

अपान्तरतमा ऋषिः । त्रिष्टुप्छन्दः । धन्वन्तरिदेवता । ओं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । सर्वरोगविनाशनार्थे विनियोगः । ओं नमो भगवते हृते ।
धन्वन्तरये शिरः । अमृतकलशहस्ताय शिखा । सर्वामयविनाशनाय कवचम् ।
त्रिलोकनाथाय नेत्रम् । विष्णवे स्वाहा अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

शङ्खं चक्रं जलूकां दधदमृतघटं चापि दोर्भिर्थतुभिः

सूक्ष्मसर्वच्छातिहृथिंशुकपरिविलसन्मौलिमम्भोजनेत्रम् ।

कालाम्भोदोजलाङ्गं कटितटविलसधारुपीताम्बराङ्गं

बन्दे धन्वन्तरीं तं निखिलगदवनप्रौढदावाग्निलीलम् ॥

ओं नमो भगवते धन्वन्तरये अमृतकलशहस्ताय सर्वामयविनाशनाय
त्रिलोकनाथाय विष्णवे स्वाहा । इत्येकचत्वारिंशदक्षरो मन्त्रः ॥

अक्षरन्यास उच्यते —

शीर्तिलेकश्रुतिविलोचनघोणगण्ड-
दन्तोष्टपाणिपदसन्धिषु साग्रहेषु ।
आधारनाभिजठरस्तनपृष्ठहृत्यु
मन्त्राक्षराणि शितधीर्न्यसतु क्रमेण ॥

एवमक्षरन्यासं कृत्वा लक्षं जपेत् । आज्यसिक्तैः पायसीर्वा पय-
स्तिक्ताभिर्दूर्वाभिर्वा दशांशं पुरश्चरणाहोमः । रोगनिवृत्तिप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ पूजाविधिः —

पूर्वमष्टाद्युरविधानोक्तवैष्णवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
केशवादिद्वादशनामभिर्द्वितीयावृतिः । इन्द्रादिभिस्तृतीया । वज्रादिभिश्चतुर्थी ॥

अथ प्रयोगविधिः —

चतुर्ंगुलप्रमाणैरमृताकाण्डं जुहोति यो वह्नौ ।
रोगर्विमुक्तदेहो विहरेच्छरदां शतं सुखेनासौ ॥

अमृताकाण्डं-गुलबेद ॥ प्रयोगान्तरम् —

अरतिनमात्रैरयुतं घृताक्तेः समिद्धिरग्नावथ काशमरीणाम् ।
आरोग्यसिध्यै ग्रजुहोतु मन्त्री दीर्घायुषे सर्वसमृद्धये च ॥

काशमरी-८पलुञ्जुम्युः प्रयोगान्तरम् —

प्रादेशमात्रैर्बृद्धभूरुहेध्मः जुहोतु वह्नावयुतं सगुज्जैः ।
दीर्घायुषे रोगविषग्रहादिविमुक्तये सर्वसमृद्धये च ॥

बटभूरुहेध्मं-बटाचाममिधा । सशुज्जैरिति-साग्रेरित्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

ससित्रेन च पायसेन दूर्वात्रिकयुक्तेन च घोषिपत्रकेन ।

अयुतं जुहुयात्ससपिंशऽग्नौ दुरितौषप्रशमाय रोगशान्त्यै ॥

अयमर्धः— सितेति-शक्तरा । वोधिपत्रं-अश्वत्थपत्रम् । सिता-
मिथितेन, पायसेन च सह गृहीतदूर्वात्रिकेन च वोधिपत्रगतेन च साज्येन
च अयुतं जुहुयात् । तस्मादुक्तफलं खादिति ॥

प्रयोगान्तरम्—

हवनकर्म करोतु फलंत्वैः अयुतमामलकीतरुसंभवैः ।

दुरितरोगविप्रग्रहविभ्रमप्रशमनाय च सर्वसमृद्धये ॥ इति ॥

आमलकीफलं-अवले । प्रयोगान्तरम्—

देवं रविविम्बस्थं मनोहराङ्गं प्रसन्नमुखकमलम् ।

अमृतघटं सजल्लकं करयुग्मेनादधानममलागतिः ॥

ध्यात्वा वसुंसंख्यममुं जह्यात्मानं दशा निरीक्षन्तम् ।

स्मृत्वा पोडशसंख्यं जस्वा तस्यान्तिकं समारभ्य ॥

स्वाङ्गावधिसोपानरूपमयं प्रतिविचिन्त्यं मन्त्रमसुम् ।

द्वात्रिशतसंख्यमथो जस्वा संचिन्त्य तेन मार्गेण ॥

अग्रीर्थग्रे स्थिना निजरोगगणं तदा जब्दकिक्या ।

सकलमपि चूर्णित्वा नीरोगस्यात्मरोगममृतजलैः ॥

अभिषेचयन्तमेनं ध्यात्वा धन्वन्तरि जपेन्मन्त्री ।

अष्टोत्तरं सहस्रं स्वैर्यापं च योगनस्य वश्याय ॥

आरोग्याय समृद्धयै कान्त्यै दीर्घायुषे विमुक्तयै च ॥ इति ॥

वसुंसंख्यमएसंख्यम् । प्रयोगान्तरम्—

मन्त्रेणानेन संजस्वा भोज्यजातं दिने दिने ।

भुद्गके योऽसौ नरो रोगीः विमुक्तस्तुतमाग्भवेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

औषधादिकमनेन जापितं नित्यमेव जुतां तथा नृणाम् ।

आमयग्रहविपस्मृतिभ्रमाद्यापदो ननु भवन्ति जातुचित् ॥ इति ॥

अथ यन्त्रं वक्ष्ये —

सप्ताध्याख्यं मध्ये प्रणवमपि पट्कोणविवरे

सुधाणं किञ्चलके स्वरयुग्ममष्टच्छदमनु ।

लिखेन्मन्त्रस्यार्णानपि शरमितान्व्यञ्जनवृत्तं

कुर्गेहोद्यद्वान्तं भिपग्यिपतेर्यन्तमुदितम् ॥

एतद्विलिख्य यन्त्रं हैमे पट्टे सुर्णलेखिन्या ।

शोभनतरे सुहृत्ते रुचकादिषु भूरणेषु संयोजय ॥

संधारयन् सुजसं कुतार्चनाद्यं च सिक्कसंपातम् ।

आरोग्यायुःकान्तिश्रीधनधान्यैस्समं चिरं जीवेत् ॥

इदमेव विलिख्य साधु यन्त्रं नवनीते प्रतिजप्य मन्त्रमेनम् ।

लिहतां विलयं प्रयान्ति सद्यो निरिला रोगपरंपरा नराणाम् ॥

अस्यार्थः— प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादियन्त्रन्यायान् विलिखेत् । पुनः पट्सु कोणेषु ठं इत्यमृतबीजं विलिखेत् । पुनस्तद्विश्वदलं पद्मं विलिख्य तद्वलमूलेषु केसर-स्थानेषु स्वराक्षराद्वन्द्वं क्रमेण विलिख्य तद्वलमध्येषु दूरनन्तवर्णान् प्रणवं विहाय द्वितीयाक्षराद्यान् पञ्चशः पञ्चशो विलिखेत् । पुनस्तद्विः वृत्तं विलिख्य तस्मिन् कादिवर्णेष्टयेत् । पुनस्तद्विश्वतुरशं विलिख्य तत्कोणेषु ठं इति अमृतबीजं विलिखेत् । एवं स्तर्णादिपट्टे स्तर्णादिलेखिन्या विलिख्य जस्ता समर्च्य पुनस्तेनैव मन्त्रेणाज्याहुतिं कुत्वा तत्संपातमग्निकटे यन्त्रे

विलिप्य साध्यं धारयेत् । तस्मादुक्तफलं सात् । अथवा नवनीते विलिख्योक्त-
प्रकारेण कुर्यात् । तथा कृतस्योक्तफलं सात् ॥ अर्थतदेव यन्त्रं तण्डुले
विलिख्य तस्मिन् कुम्भं संस्थाप्य गच्छ्यक्षीरेण कलशं संपूरयेत् । आरोग्यार्थं
विमुक्तयर्थं च ॥

^१ अथ कलशपूरणविधि सकलकलशपूजासाधारण्येन वक्ष्ये—

अथ कथयामि समासात् लिकालपूजाविधि विधानेन ।
आरोग्याय समृध्यै कान्त्यै दीर्घायुपे विमुक्त्यै च ॥

आलिप्य गोमयजलैः स्थण्डिलमस्मिन् विलिख्य यन्त्रमिदम् ।
तत्कर्णिकान्तरमथो पीतेन च कोणपट्कमरुणेन ॥

असितेत रक्तबणैः यन्त्रं विरचय र्क्णिकामध्ये ।

विन्यस्यांशुकमहतं तस्मिन् शालीस्सतण्डुला विधिवत् ॥

आच्छाद्यांशुकशेषो (शेषं त्व)स्मिन् विन्यस्य साक्षतं कूर्चम् ।

अहतेनाथ च धृत्वा वासोयुग्मेन नूतनेन ततः ॥

आचम्य शुद्धदेहः प्राङ्मुख उपविश्य विष्ट्रे मन्त्री ।

यन्त्रोपरिस्थकूर्चे ध्रुवेण विन्यस्य ३वज्रं लोहं वा ॥

राजतमथवा पात्रं पयमा इत्येन पूर्यित्वाऽस्मिन् ।

संस्थाप्य मन्त्रजापी सालग्रामं यथाशिला नित्यम् ॥

अधिवसति यत्र विष्णुः सर्वात्मा शाश्वतस्सदानन्दः ।

अश्वत्थाद्यैः स्तवकैरुज्वलमावेष्ट्य वसनयुग्मेन ॥

पूर्ववदभिवाह्यास्मिन् परिवारैस्तं प्रपूज्य गन्धाद्यैः ।

^१ अथ इत्यस्य स्थाने तत्र इति ॐ मातृकापाठः ।

^२ वाज्रं इति ग पाठः वाज्रं इति ह पाठः ।

अथ कथयामीत्यादीनां प्रपूज्य गन्धादैः इत्यन्तानां ग्रन्थानामयमर्थः—
प्रथमं गोमयजलैर्मण्डलं विलिप्य तस्मिन् तण्डुलचूर्णं प्रविकीर्य तस्मिन्
धन्वन्तरियन्त्रं दर्भाग्रेण प्रविलिख्य, तत्कर्णिकामध्यं पीतेन वर्णेन एकविश-
पटले प्राक् सुदर्शनविधानोक्तद्रव्येण, कोणपट्कमरुणेनापि प्राक् तत्रैवोक्त-
द्रव्येण, अष्टदल्घमध्यं तु कृष्णवर्णेनापि प्राक् तत्रैवोक्तद्रव्येण संपूर्य, तद्विः
रक्तवर्णेन तत्रैवोक्तद्रव्येण, तस्य यन्त्रस्य कर्णिकामध्ये अखण्डवस्त्राग्रं प्रसार्य,
तस्य वस्त्रस्योपरि द्रोणादिप्रमाणेन शालीः प्रविकीर्य, तदुपरि प्रस्थादिप्रमाणेन
तण्डुलान् प्रविकीर्य, तदुपरि तस्यैवाखण्डवस्त्रस्येतराग्रेणाच्छाद्य, तदुपरि
साक्षतं कूचं विन्यस्य, पुनराचार्यः स्वयमखण्डवस्त्रेण परिधाय, तथैव
नूतनाखण्डवस्त्रेण उत्तरीयं च कृत्वा, आचम्य आसने प्राढ्मुख उपविश्य,
तण्डुलवस्त्रादेरुपरिस्थितकूचोपरि वज्रलोहमयं पात्रं वा रजतमयं पात्रं वा
तन्तुना संवेष्टितं धूपितं चाधोमुखेन प्रणवोचारणपूर्वकं निधाय, वैष्णवपीठं
तदुपरि संपूज्य पञ्चादृच्छमुखेन निधाय, तस्मिन्पात्रे साक्षतं कूचं निधाय,
गव्यक्षीरेण मातृकाप्रतिलोमजपावसाने मूलमन्त्रेण त्रिवारं जस्वा तत्पात्रं
पूर्येत् । सर्वत्रैवमेव कलशपूरणविधिः । तदुक्तं च क्रमदीपिकायाम् ॥

अथ क्षाथतोयैः क्षकारादिवर्णैः अकारावसानैस्समापूर्येत्तम् ।
स्वमन्त्रत्रिजापावसानं + ॥ इति ॥

तत्र प्रथमं यत्र यत्र येन येन शुद्धजलादिद्रव्येण कलशं पूर्यते तेन
तेन जलादिना शङ्खमापूर्य तस्मिन्नष्टगन्धान् विडोऽय तस्मिन् चतुर्नवतिकलाः
समावाह्य तेन शङ्खस्यजलेन प्रथमं दुम्भमापूर्य पञ्चात् शुद्धोदकादिना
पूर्येत् ॥

तत्र प्रथमं वैष्णवदेवताविपयकलशपूजाविधानं चेत् तद्विषयाष्टगन्ध-
विलोडितवपायोदकादिना शङ्खमापूर्य गन्धादिभिः समभ्यर्थं कलादिचतुर्नवति-
देवताः समावाह्य तज्जलं कलशे विनिक्षिपेत् ॥

शैवदेवताविषयं चेत् तद्विषयाएषगन्धेनैवं कुर्यात् । दर्शनं चेत् तद्विषयाएष-
गन्धेनैवं कुर्यात् । चतुर्नवतिकलादयः सर्वविषयेषि समाना एव । तत्र
त्रिविधान्यष्ट्रच्याण्युच्यन्ते —

चन्दनकर्पूरागरुकुंभमकपिमांसिरोचनाचोराः ।

गन्धाएकं च शक्तेस्सान्निध्यकरं च लोकरञ्जनकृत् ॥

चन्दनहिरि(ही)वेरागरुषासृगुशीरमांसिमुरमपरम् ।

एवं वैष्णवगन्धाएकम् ॥ पुनः

चन्दनकर्पूरागरुदलरुधिरकुशीतरोगजलमपरम् ।

इति शैवगन्धाएकम् । उशीरं-वाला - (अज्ञिना अविक्षम्) रोगं - शङ्खलनीरु
कोद्धम् । जलं-काळावाळा । मांसी-जटामांसी । मुरं-दवना, मुरसंज्ञमेव वा ।
चोरः-अम्बै हळेद-कण्ठं त्राणीमुङ्कुं चां (मलुकं बिकाञ्छुं त्रुं) रोचना-गोरोवना ।
असूक्-कुंकुमम् । कुष्ठं-क्षचिंकमूर्तिरं कोट्टृं दलं-पाचचेश्वाडं पञ्चमीमार्गं
कुशीतं-रक्तचन्दनम् । हीवेरं- इग्नेवेष्ट कपितिष्ठिलिमूलम् । रुधिरं-
कुंकुमम् ॥ इति ॥

तत्र चतुर्नवतिकलादिमन्त्राः कथ्यन्ते —

सृष्टयै० प्राण्यै० स्मृत्यै० मेधायै० कान्त्यै० लक्ष्मयै० दृत्यै० स्थिरायै०
स्थित्यै० सिध्यै० १० एता अकारोत्था दशकलाः हंसः शुचिपदित्युक्तपूर्विकाः
समावाहयेत् । पुनः,

जरायै० पालिन्यै० शान्त्यै० ऐश्वर्यै० रत्यै० कामिकायै० वरदायै०
आहादिन्यै० प्रीत्यै० दीर्घायै० १० इमा उकारजाः कलाः, प्रतद्विष्णुरित्यूक्-
पूर्विकाः समावाहयेत् । पुनः,

तीर्णायै० रीढायै० भयायै० निद्रायै० तन्यै० क्षुधायै० क्रोधिन्यै०
क्रियायै० उत्कायै० मृत्यवै० १० इमा मकारजाः कलाः, इयम्बकमित्यूक्-
पूर्विकाः समावाहयेत् ॥ पुनः,

निष्टुर्त्यै० प्रतिष्ठायै० विद्यायै० शान्त्यै० इन्धिकायै० दीपिकायै०
रेचकायै० मोचकायै० परायै० सूक्ष्मायै० सूक्ष्मामृतायै० ज्ञानामृतायै० आप्या-
यिन्यै० व्यापिन्यै० व्योमरूपायै० अनन्तायै० १६ इमा नादजाः कलाः,
विष्णुर्पौर्णि कल्पयतु इति ऋक्पूर्विकाः समावाहयेत् ॥

तत्र तान्त् प्रथमं तया तया ऋचा समावाह, पुनस्तत्संबन्धिनीः
कलाः क्रमेण समावाहयेत् । अस्त्यत्रोपदेशः ॥

प्रथमं पोडशस्परणैकैरपूर्वोचारणेन नादकलाः पोडश क्रमेण समावाह्य,
पञ्चात् ककारादिदशवर्गोचारणपूर्वकं अकारकला दश समावाह्य, पुनः टकारादि-
दशवर्णपूर्वकमुकारकला दश समावाह्य, पुनः पकारादिदशवर्णपूर्वकं मकारकला
दश समावाह्य, पकारादिचतुर्वर्णकं विन्दुकलाथतसः समावाह्य, पुनः क्षकार-
पूर्वकं अन्त्यख्योक्तामनन्तायै० इत्येकां कलां समावाहयेत् । एवं कृते एकपञ्चाश-
द्वर्णाश्र तावत्यः प्रणवकलाश्र विनियुक्ता भवन्ति । मात्रकावर्णप्राधान्यादेवं
क्रमः ॥

तत्र कला यद्यप्यत्र चतुर्थ्यन्तत्वेन लिखिताः, तथापि समावाहनसमये
द्वितीयान्तत्वेनैव कलासमावाहयेत् ॥

पुनरष्ट्रियकलाः । तत्प्रकारः कथ्यते —

मं धूम्राचिपे नमः । ऊप्मायै० ज्वलिन्यै० ज्वालिन्यै० विस्फुलिङ्गायै०
सुथ्रियै० सुरूपायै० विमलायै० हव्यवाहायै० क्षं कव्यवाहायै० १० इत्यग्न्यात्मिका
दशकलाः । मकारादिक्काररहितक्षान्तवर्णदशकपूर्विकाः समावाहयेत् ॥

पुनःसूर्यकलाः —

कं भं तपिन्यै नमः । रं रं तापिन्यै नमः । धूम्रायै नमः ।
भरीच्यै नमः । ज्वालिन्यै नमः । रुच्यै नमः । सुपुम्नायै नमः । भोगदायै०
विश्वायै० शोधिन्यै० धारिण्यै० क्षमायै० १२ इति द्वादशसूर्यकलाभिः

प्रथमवर्गप्रथमाक्षराद्यैकेन सह पञ्चमवर्गचतुर्थाक्षराद्यैकं प्रतिलोभेनादौ संयोज्य
समावाहयेत् ॥ पुनः इन्दुकलाः पोडश —

अं अमृतायै० आं मानदायै० पूर्णायै० तुष्टयै० पुष्टयै० रत्यै० धृत्यै०
शशिन्यै० चन्द्रिकायै० कान्त्यै० ज्योत्स्नायै० श्रियै० कीर्त्यै० अङ्गदायै०
पूर्णायै० पूर्णामृतायै० १६ इति सोमातिमन्त्राभिः स्वरवर्णकपूर्विकाभिः समा-
वाहयेत् ॥

इत्थमावाहनविधावएत्रिशत्कलाः यद्यपि चतुर्थ्यन्तत्वेन लिखिताः
तथाप्यावाहनसमये द्वितीयान्तत्वेन समावाहयेत् । इत्यं क्रृचः पञ्च, प्रणवकलाः
एकपञ्चाशत्, अष्ट्रिशत् कलाश, संभूष, चतुर्नवतिसंख्याकाः कलादयः
एताद्याहुजले समावाह्य मूलमन्त्रेण च समावाह्य तजलं कुम्भे विनिक्षिप्य,
अवशिष्टेनापि करायोदकेन कुम्भमापूर्य, तत्र तत्र कलशनिधौ या यासाध्य-
देवताः तस्याः (तस्याः) प्राणग्रतिष्ठां च तस्मिन् कुम्भोदके कुर्यात् । एवं
सर्वत्र कलशपूरणविधिः ॥

अत तु पुनस्तम्भिन् क्षीरमध्ये द्वादशसंख्यं यथालब्धं वा सालग्रामं
निधाय, पुनस्तत्पात्रमुखे मङ्गलार्थं अथत्थचूतपनसवृक्षाणां स्तवकान्युर्ध्वमुखेन
निधाय तदुपरि पुष्पफलतण्डुलांश्च निधाय, शतमस्त्रवज्या कुम्भमाकलयेत् ॥
पुनः नववस्त्रयुग्मेन तदुपरि पिधाय पुनरावाहयेत् ॥ सालग्रामस्थापना-
नन्तरोक्ताः सर्वाः क्रियाः सर्वकलशविधानेऽपि समानाः ॥ तदुक्तं च
क्रमदीपिकायाम् —

सहकारयोधिपनसस्तवकैः शतमन्युवर्छीकलितैः कलशम् ।

पिधातु पुष्पफलतण्डुलकैः अभिपूर्णयापि शुभचक्रिकया ॥

चक्रिका-पत्रपुटम् ॥

अभिवेष्टयेत्तदनु कुम्भमुखं नवनिर्मलांशुकसुगेन बुधः ॥ इति ॥

पुनरत धन्वन्तरिमूर्ति तस्मिन् क्षीरे समावाह्य प्राणुक्तविधानेन
आवरणैस्सह समर्चयेत् इति । एवं, ‘अथ कथयामि समासात्’ इत्यादि-
ग्रन्थानामर्थं उक्तः । पुनः,

धन्वन्तरि प्रसन्नं पुण्पैराराध्य संस्थितं क्षीरे ।

एवं ध्यात्वा प्रज्ञेन्मन्तं कूर्चेन साधु संस्पृश्य ॥ इति ।

धन्वन्तरिमित्यादिग्रन्थस्यायमर्थः । इत्यमुक्तप्रकारेण धन्वन्तरि सम-
भ्यर्थं, तस्मिन् क्षीरे कूर्चाग्रं संस्थाप्य, तत्कूर्चपृष्ठं बहुभिः ब्राह्मणैः
स्पृष्ट्वा, वक्ष्यमाणेन ध्यानेन ध्यात्वा, धन्वन्तरिमन्त्रं यथाशक्ति कार्य-
गौरवानुसारेण जापयेत् ॥ इति । ध्यानमुच्यते —

पयोधेर्मध्यस्थं दशशतभुजादण्डविलसत्-

बटौधास्यान्निर्यत्सुविमलसुधासारसलिलैः ।

रादा स्नान्तं साध्यं सुरुचिरममुं जपतात्

भवेदायुर्दीर्घं दुरितविपरोग्नीर्विग्हितम् ॥

एवं ध्यानम् । पुनः,

एवं यजेदिनादौ दिनमध्येष्वेवमेव सायं च ।

प्रयजेत्विकालमेवं रक्षां कुर्यात्तथाख्यमन्त्रेण ॥

अपरेद्युरथ मथित्वा प्रात्संगृह्य साधु नवनीतम् ।

आलिख्य यन्त्रमस्मित्प्रजप्य मन्त्रं समाहृय ॥

साध्यं तस्मै दश्यात् प्रभक्षयेत्सोपि तत्सुधावुद्धया ।

साध्यस्य नाभिदेशे स्पृष्ट्वा मन्त्रं जपेदगुरुससम्यक् ॥

अष्टोत्तरशतसंख्यं रक्षां कुर्यात्तथाख्यमन्त्रेण ।

एवं त्रिपञ्चसप्तद्वादशदिवसानि वा यजेऽक्ष्या ॥ इति ॥

एवं यजेदिनादौ इत्यादि यजेश्वर्त्योँ इत्यन्तानां ग्रन्थानामयमर्थः ॥
 एवमुक्तप्रकारेण तस्मिन् क्षीरे धन्वन्तरि ध्यात्वा प्रजप्य तिकालमप्येवमेवं
 तत्रैव संपूज्य, पूजानन्तरं व्रास्त्रणैः कूर्चं स्पृष्ट्वा, धन्वन्तरिमन्त्रं कार्य-
 गौरवानुसारेण यथाशक्ति जापयित्वा, पुनस्तस्मिन् दिने तत्रैव संरक्ष्य,
 पुनरप्यपरेद्युः प्रातस्तमये उद्वास्य एतत्क्षीरं-मथित्वा तन्नवनीतं संगृह्य, तद्
 कदलीपत्रे विलिप्य तस्मिन् प्रागुक्तं धन्वन्तरियन्त्रं विलिख्य स्पृष्ट्वा
 यथाशक्ति जपित्वा साध्याय दद्यात् । सोपि तन्नवनीतं अमृतवुद्धया
 स्वीकुर्याद् ॥ पुनराचार्यः साध्यस्य नाभिदेशे स्पृष्ट्वा मूलमन्त्रमष्टोच्चरशतं
 जपेत् ॥ पुनः सुदर्शनेन साध्यस्य रक्षां कुर्यात् । इत्थं लिदिनं वा पञ्च
 दिनानि वा सप्तदिनानि वा द्वादशदिनानि वा कार्यगोरवानुसारेण नित्यशः
 एवमेव संपूज्य, परेद्युः प्रातर्मथित्वा उक्तप्रकारेण गुरुः साध्याय नित्यशो
 दद्यात् ॥ एवं त्रिपञ्चसप्तादिदिने जाते, तदनन्तरे दिने कर्तव्यविशेषमाह —

अपरेद्युर्यन्त्रमिदं दक्षिणवामक्रमेण संलिख्य ।

पूर्ववदभिपूर्य ततो रजोभिरत्युज्ज्वलं विधाय तयोः ॥

विन्यस्य याम्यसंस्थे शालीतण्डुलतिलानि राजीश्च ।

नूतनवसनेन पृथक् क्रमेण संच्छाद्य तत्र कूर्चमिदम् ॥

विन्यस्य कुम्भमस्मिन् निधाय धूपादिवासितं मन्त्री ।

क्षीरदुचर्मसिद्धकाथैरापूर्य शुद्धतोषैर्वा ॥

अश्वत्थचूतपनसस्तवकैर्वसनद्वयेन चावेष्य ।

आवाह्यास्मिन्देवं विधिवत्संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः ।

स्पृष्ट्वा प्रजप्य मन्त्रं संरक्ष्यास्त्रेण मन्त्रविद्भूयः ॥ इति ।

अपरेद्युर्वन्त्रमित्यादीनां मन्त्रविद्भूयः इत्यन्तानां ग्रन्थानामयमर्थः ।

त्रिपञ्चसप्तादिदिनमानेन पूर्वोक्तक्षीरजपे जाते ततः परेद्युरिदमेव धन्वन्तरी-

यन्तं, उभयत्र दक्षिणवामतः प्रागुक्तप्रकारेणैव विलिख्य, तथैव घण्ठारपूर्य च, तयोर्यम्भे अहतनूतनवत्ताग्रं पूर्ववदेव प्रसार्य, तस्मिन् शालीतण्डुलांश्च तिलांश्च राजीश्च पूर्वपूर्वोपरि घस्तेणाच्छादनपूर्वमुपर्युपरि एतानि द्रव्याणि निधाय तदुपरि कूचं निधाय, तस्मिन् धूपपूरितं तन्तुवेष्टिं बुम्भमधो-मुखेन निधाय, तदुपरि वैष्णवपीठं संपूज्य, पुनरुद्धर्ममुखेन तं बुम्भं तारजापी निधाय तदन्तस्साक्षतं कूचं निधाय, पुनरश्वत्यवटौदुम्भरप्लक्षाणां त्वचः काथयित्वा तैर्जलैर्गा शुद्धजलैर्वा तं बुम्भं पूर्ववदएगन्धे चतुर्नवतिकला-घावाहनपूर्वकं मारुकाप्रतिलोमपूर्वकं मूलमन्त्रेण संपूज्येत् । पुनस्तस्मिन् खण्ड-खादीनि निधाय, अश्वत्यचूतपनसस्तवकान् पूर्ववत् बुम्भमुखे निधाय शत-मखवन्या संवेष्ट्य, तदुपरि नूतनाहतवस्त्रद्वयेन संचाद्य अस्मिन्दुम्भोदके धन्वन्तरिमूर्तिमावाहावरणेस्समभ्यर्च्यं निवेद्यं कृत्वा ग्रसन्नपूजां च कृत्वा तं बुम्भं स्पृष्ट्वा मूलमन्त्रं जस्ता, पुनरापरणदेवताससर्वा अपि मूलदेवतायां विलाप्य, पुनस्तां मूलदेवतां तत्रैव परं तेजोरूपेण स्मरेत् ॥

पुनस्तत्र पूजामण्डलमण्डपकुण्डवितानादिगतं, यत्संसर्गरशादेवतासान्निध्यं तदपि तस्मिन्नेव कलशे अभियोज्य कुसुमैरभ्यर्च्यं, पुनरष्टोत्तरशतं मन्त्रं जस्ता, पुनः खुर्दर्शनेन रक्षां कृत्वा पुनस्तत्रैव संरक्षेत् । अत तु सान्निध्य-योजनादिग्रकारो धन्वन्तरिविधानग्रन्थे, अनुकूलोपि सर्वत्र कलशविधावेवमेव न्यायः ॥ तदुक्तं च क्रमदीपिकायां, —

वपुष्यथो दितिजजितः समाधृतीः
विलाप्य तास्तदपि नयेत्सदात्मताम् ॥

ध्वजतोरणदिक्कलशादिगता-
मपि मण्डपमण्डलकुण्डगताम् ।
अभियोज्य चिरिं कलशे कुसुमैः
परिपूज्य जपेत्पुनरुद्धशतम् ॥ इति ॥

पुनस्तौम्पभागस्थे यन्त्रे कर्तव्यमाह—

अथ यन्त्रे सौम्यस्थे निधाय वर्द्धि विधानतो मन्त्री ।

अग्निमुखादिकमखिलं स्वचरणविहितक्रमेण कृत्वाऽग्नौ ॥

आवाह वैश्रनाथं परिवारयुतं प्रपूज्य गन्धार्घः ।

अष्टोत्तरं सहस्रं सप्तर्षिश पायसेन हुत्वा च ॥

विधिवत्समाप्य होमं संपूज्यार्थि विसृज्य निशितमतिः ।

अभिपिच्य कलशतोर्यैः साध्यं दत्ता च तस्य संपातम् ॥

नवनीतं च सुजसं वसुधारिया सोपि भक्षयित्वा तत् ।

मृष्टैर्भूर्यन्नार्घ्यविंश्ट्रान् सन्तर्प्य देशिकस्यापि ।

धनधान्यधेनुवासोलंकृतिभूपासुरत्नशश्याद्यान् ॥

दत्ता तेन च हर्षदाशिष उक्ता द्विजैश संहृष्टैः ।

शिरसोपगृहा नत्वा प्रसादयेदेशिकं मुरारिधिया ॥

ग्रोक्तक्रमेण विधिवत् परिपूजयेद्यो

भक्त्या त्रिकालमखिलामयधूमकेतुम् ।

धन्वन्तरिं स तु चिराय विमुक्तरोगः

जीवेत्परतं परमं पदमेति विष्णोः ॥ इति ॥

अथ यन्त्रे सौम्यस्थे इत्यादीनां पदमेति विष्णोरित्यन्तानां ग्रन्थानामयमर्थः ॥ एवं कुम्भं संपूज्य, पुनः कुम्भस्योत्तरभागेषि पूर्वोक्तकुम्भसन्धन्वन्तवदेव यन्त्रं विलिख्य तस्मिन्यन्ते अर्थि निधाय, आचार्यः स्वचरणविधानेन अग्निमुखादिकं कृत्वा, पुनरग्नौ वैष्णवपीठं संपूज्य, तस्मिन्धन्वन्तरिं समावाह्य, पूर्वोक्तक्रमेणावरणैसह संपूज्य तत्राद्यसिकतेन पायसेन च अष्टोत्तरसहस्रं संपातग्रहणपूर्वकं हुत्वा, पुनः प्रसन्नपूजां च कृत्वा, अर्थि विसृज्य, पुनराचार्यः साध्यमाहूय शुद्धवस्त्रादिकं धारयित्वा, शुद्धाचमन-

प्राणायामादिकं च कारयित्वा, तमन्तिके निधाप्य तस्य देहे गुरुः
प्राणायामभूतशुद्धिमात्रकान्यासादीन् कृत्वा पुनः पीठन्यासं च कृत्वा,
तस्यास्य शिरसि मूलमन्तेग जलगन्धादिभिरभ्यर्थ्य, गन्धयुताक्षतद्वास्तसा
शिरसि निधाय, पुनराशीर्दणादिलादिभिस्मह तं कलशं गुरुरुद्वृत्य, तेन रत्न-
मन्त्रौपधादियुक्तेन चामृतीकृतेन च परतेजोरूपेण जलेन गिर्ष्यतनौ गुरुर्मात्रका-
प्रतिलोमजपान्ते त्रिवारं मूलमन्त्रजपपुरस्सरमभिपिच्य अङ्गकृष्णादीशं कुर्यात् ॥

अत्र तु अभिपेचनममगे शिष्यदेहे प्राणायामपीठन्यासादिविधिरनुकृतोऽसि
सर्वत्र कलशाभिपेचनममये एवमेव कार्यः । तदुक्तं च क्रमदीपिकायाम् —

अथ शिष्य उपोपितः प्रभाते
कृतनैत्यसुसिताम्बरसुवेपः ।
धरणीधनधान्यगोदुक्त्वांः
धिनुयाद्विप्रवरान् हरेः प्रभक्त्यै ॥

भूयः परीत्य प्रणिपत्य देशिकं
तस्मै परस्मै पुरुपाय देहिने ।
तां वित्तशाळ्य परिहृत्य दक्षिणां
दत्वा तनुं स्वां च समर्पयेत्सुधीः ॥

अथाऽभिपेकमण्डपे सुखोपविष्टमासने
गुरुर्निशोधयेदमुं पुरेव शोधनादिभिः ॥

पीठन्यासावसानं वपुषि विमलधीः न्यस्य तस्याधिकाये
मन्त्रेणाभ्यर्थ्य दूर्वाक्षतद्वासुमयुतां रोचनां के निधाय ।
आशीर्दद्विजानां विशदपद्मवैर्गीतिमादिलघोपैः
माङ्गल्यैरानयेत्तं कलशमभिवृतस्तत्समीपं व्यतीतः ॥
तेनाभिलीनमणिमन्त्रमहौपधेन
धाम्ना परेण परमामृतरूपमाजा ।

संपूरयन्वपुरमुष्य ततो वितन्यन्
तत्सामरस्यमभिपेचयताद्यथावत् ॥

काद्यैरान्तैर्वर्णैरभिपूर्णवपुस्त्रिलक्तमन्तान्तैः ॥ इति ॥

तन्त्रसमुच्चये तु शिष्यदेहे पीठं समभ्यर्थ्य समावाह्य पादादि दद्यात् ।
स्तानस्थाने कलशैरभिपिच्य पुनरवशिष्टोपचारान् दद्यात् ॥ तत्र निवेदस्थाने
सर्वरसमयमध्य दद्यादिति प्रोक्तः । एवमभिपेक्षं कृत्वा पुनस्तस्मै साध्याय
संपातं च, पूर्वदिने पूजितं क्षीरं मथित्वा तन्नवनीतं च मूलमन्त्वेण जस्ता
दद्यात् ॥ पुनस्सोपि साध्यस्तदाज्यद्वयं सुधाधिया संलिख्य, पुनर्मृष्टान्नै-
त्राद्यणान् भोजयेत् । गुरुदक्षिणां च दद्यादुक्तप्रकारेण ॥ . तस्मादुक्त-
फलं स्यात् ॥

तत्र यत्र यत्र लिपशसादिदिनैः कलशविधौ होमविधौ वा कलशं
वा अग्निं वा संरक्ष्यैव अजस्तामिरूपेण वा अजस्तकलशरूपेण वा क्रियते, तत्र
सर्वत्र दिने दिने त्रिकाले पीठपूजावाहनावरणपूजादयस्सर्वेषि कर्तव्याः
चैतन्यस्फूर्त्यर्थम् । उद्वासनं त्वग्राववस्थाने दिने । नित्यशो निष्कलभावेनैव ।
कलशे तु कदापि न कर्तव्यम् । अयं न्यायः सर्वत्र समान एव । तत्वा-
वाहनमिति अभिमुखीकरणमिति च द्विविधम् । तत्र प्रथमावाहनमेन आवाहन-
संज्ञम् । द्वितीयावाहनं तु अभिमुखीकरणमिति शेषः । अयं तु नवनीत-
प्रयोगोऽतिरहस्य एव । अवश्यमुक्तफलप्रदश्च ॥

अथ प्रयोगान्तरम् —

राकातुपारकरमण्डलमध्यसंस्थं
धन्वन्तरिं प्रतिविचिन्त्य यथोक्तरूपम् ।
अष्टोत्तरं दशशतं मनुवर्यमेनं
जप्याद्विशुद्धचरितः क्षयोगशान्त्ये ॥

अस्यार्थः — पौर्णमास्यामिन्दुमण्डलमध्यस्थं धन्वन्तरिं पूर्वोक्तध्यानेन ध्यात्वा अष्टोत्तरं सहस्रं धन्वन्तरिमन्त्रं नियमस्तो जपेदिति ॥

प्रयोगान्तरम् —

यद्वा विचिन्त्य निजमूर्धि मनोहराङ्गं
दोद्धन्दसक्तघटवक्त्रगव्यत्सुधार्दम् ।
स्वात्माङ्गयष्टिमनया परिपिच्यमानं
ध्यात्वा जपेदुपरि रोगविगादशान्त्यै ॥

अस्यार्थः — साधकः स्वमूर्धि उक्तविशेषणविशिष्टं धन्वन्तरिं ध्यात्वा तदमृतघटस्थसुधया साधकस्य स्वस्यात्मानं परिपिच्यमानं ध्यात्वा अष्टोत्तर-सहस्रं जपेत् । इति ॥

अस्य मन्त्रस्य फलमाह —

एवं जपाचार्हवनादिभिर्वा धन्वन्तरिं यो भजते नरोसौ ।
रोगैर्विमुक्तश्चिरकालमस्मिन् विहृत्य चान्ते परमेति धाम ॥

इति मन्त्रसारोक्तधन्वन्तरिविधानं समाप्तम् ॥

अथ धन्वन्तरिमन्त्रप्रसङ्गात् रोगनिवृत्तिफलप्रदत्वात् कल्पान्तरोक्तः श्रीपञ्चामृतमन्त्रोपि लिख्यते —

रोगनाशन ऋषिः । पंक्तिः छन्दः । अमृतात्मा महाविष्णुदेवता । हरये हृत् । अमृताय शिरः । अनन्ताय शिखा । हरये कवचम् । अमृताय नेत्रम् । अनन्ताय अक्षम् । ओं अं अच्युताय नमः । ओं सं अनन्ताय नमः । ओं ठं अमृताय नमः । ओं एं गोविन्दाय नमः । ओं वं विष्णवे नमः । इति पञ्चामृतमन्त्रः । पञ्चलक्षं जपेत् । रोगनिवृत्तिमोक्षप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथास्य न्यास उच्यते —

प्राङ्मुख उपविश्य शुर्वादीन् संवन्ध क्षौं इत्यनेन नृसिंहवीजेन
दिग्बन्धनं कृत्वा, वं इत्यनेन सलिलवीजेन रेचकं कृत्वा, ठं इत्यनेन अमृत-
वीजेन पूरकं कृत्वा, उभाभ्यां दुम्भकं कृत्वा, पुनः ग्लोँ इति भूवीजं
स्वगढे स्मृत्वा काठिन्यं संभाव्य, पुनर्हृत्पद्मं चिद्रूपं तं विष्णुं ध्यायेत् ॥

क्षीरोदन्वत्प्रदेशे शुचिमणिविलसत्संकैत्यैर्क्रितकानां

मालाकलसासनस्थस्फटिकमणिनिभो मौकितकैर्मण्डिताङ्गः ।

शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैरुपरिविरचितैर्मुक्तपीयुपवर्पे-

रानन्दी नः पुनीयादरिऩिनगदाशहुपाणिर्मुकुन्दः ॥

एवं ध्यात्वा वक्ष्यमाणकमेण उक्तैरच्युतादिभिः पञ्चभिर्मन्त्रैः दश-
कृत्वो न्यसेत् ॥ न्यासस्थानमुच्यते —

शिखाशिरोगण्डसघोणगण्ड-

ग्राणेषु दक्षाक्तुबुकोष्टुग्ने ।

सव्यादिकण्ठा(णी)क्षिसचिसल्लिनेत

चिल्लीषु फाले रसने च मन्त्री ॥

हलिभस्तु कण्ठे सभुजोपरार्ध-

शिष्टार्धयुग्मे ककुदि स्वपृष्ठे ।

कद्यां च पार्श्वद्वयजन्त्रुवक्षः-

क्रोडेषु नाभौ च नितम्बदेशे ॥

स्तनद्वयोरुदयगुद्यदेशस्पिक्जानुजह्नायगपद्मयेषु ।

गुल्फे सपार्ष्यधिकपार्श्वपाणिपादद्वये च न्यसतु क्रमेण ॥

अत्रोदिएशिखास्थाने प्रणवः सर्ववाचकः ।

इति, शिखास्थाने प्रणवपूर्वकं मन्त्रं न्यसेदित्यर्थः । एवं पञ्चभिर्मूलमन्त्रैः दश-

इत्या सर्वे पूर्कस्थानेषु न्यस्त्वा, विवारं तथा विन्यसेत् । पुनः प्रथमं प्रणवमुच्चार्यं पथान्मात्रकायाः प्रथमवर्णमुच्चार्यं ततः पथात् प्रथमं मन्त्रं न्यसेत् । पुनः प्रणवं च मात्रकाद्वितीयवर्णं च तदन्ते द्वितीयवर्णं च न्यसेत् । एवं विवारं वा *न्यसेत् । एवं क्रमेण पूर्वोक्तस्थानेष्वेव विन्यसेत् । तत्र पोडशस्वरस्थाने प्राप्ते प्रणवपोडशस्वरान्ते पूर्णमृतात्मने इत्युच्चार्यं तदन्ते तत्रोचितपञ्चामृतमन्त्रपदं न्यसेत् । एवं विवारं विन्यसेत् । एवं सहस्रारं विन्यस्तं चेत् पापाद्रोगान्मुच्यते । पुनः प्रणवेन करतलं संमृज्य, प्रणवेनैवांगुलिन्यासं च कृत्वा पूर्वोक्तपडङ्गं च कृत्वा, प्रणवेन मूर्धि वक्त्रे हृदि च न्यसेत् । पुनरपि ऋष्यादीन् पूर्ववत् कृत्वा पुनरपि ध्यायेत् ॥

मरुटकनकमालाहारकेयुरकाञ्ची-
कनकमणिविचित्रं चन्द्रकोटिप्रकाशम् ।
ललितललितमाद्यं मन्दहासेन्दुभासा
गुदितमुनिचकोरं चिन्तयेदम्बुजाक्षम् ॥ इति ।

अथ आरोग्यार्थं च समृद्धयर्थं चान्तरा वक्ष्यमाणक्रमेण ध्यायेत् । तत्प्रकारस्तु ग्रन्थवाहुल्यभयात् मूलग्रन्थविना केवलमर्थतो लिख्यते —

अथारोग्यसमृद्धयर्थमन्तरा चिन्तयेत्सुधीः ।

इत्यादिग्रन्थानामर्थः । मूलाधारे चतुरथं ध्यात्वा, तन्मध्ये चतुर्दलं पद्मं ध्यात्वा, तत्कर्णिकायां पट्टकोणं ध्यात्वा, तन्मध्ये दीपाकारेण पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्नाभौ अर्धचन्द्राकारं अम्बुधिम्बं (अम्बुजं) ध्यात्वा तन्मध्ये अष्टदलपद्मं ध्यात्वा तत्कर्णिकायां चिदूपं सर्वशान्तिकरं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्हृदि द्वादशदलं पश्चं भानुकराकारं विचिन्त्य तन्मध्ये भानुरूपं
लोकानुरज्जनं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्भ्रूमध्ये द्विदलं पश्चं ध्यात्वा तन्मध्ये जलबुद्बुदसन्निभं वीजं
ध्यात्वा तन्मध्ये सर्वपापहरं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्द्वादशान्ते अर्धचन्द्राकारं सलिल (ज) विम्बं ध्यात्वा तन्मध्ये
धवलमाराग्रप्रमाणं देहे अमृतधारया वर्णन्तमायुःप्रदं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

एवमान्तरिक्षध्यायेन ध्यात्वा, पुनः चक्रं शङ्खं जलूकामित्यादिना
धन्वन्तरिविधानोक्तक्रमेण ध्यात्वा सहस्रं मूलमन्तं जपेत् । एवं दिनशः
कृते आयुष्मान् भवेत् ॥

ध्यानान्तरमुच्यते—

द्वादशान्ते चन्द्रविम्बं सूक्ष्मबृत्ताकारं ध्यात्वा, तन्मध्ये पञ्चामृतविष्णुं
ध्यात्वा तस्य गुल्फे पीयूरधारया आर्द्ररूपं च प्रसन्नं भक्तवत्सलं च ध्यायेत् ।
तस्मात् शिरोरोगज्वरोन्मादपिळकादिभिः पित्तार्तिक्षुत्प्राप्ताभ्यश्च विमुच्यते ।
नात्र संशयः ॥

प्रयोगान्तरम् —

सितकमलनिष्ठं काशकुन्देन्दुगौरं
रथचरणदराढ्यं भावयेद्वासुदेवम् ।
सितगरुडकरोघतुभ्यपीयूषसिक्तं
सकलदुरितशत्रुक्षेत्रकृत्यादिशान्त्यै ॥ इति ॥

अस्यार्थः — कपले स्थितं धवलदेहं चक्रशङ्खधरं च शुभ्रगरुडस्य कराभ्यां
पीयूषमभिषेचयिष्यमाणं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥ इति ॥

अथ दीक्षाकलशपूजाविधिः —

स्वविष्टरे सुखासीनो गुरुवन्दनपूर्वकम् ।
 तालब्रयं च दिग्बन्धं कृत्वा च प्राणसंयमम् ॥

पूर्वोक्तन्यासमझं च कृत्वा ध्यात्वाऽच्युतं प्रभुम् ।
 अध्येण पात्रं संयोज्य पुरतः स्थापयेद्दुधः ॥

गन्धपुष्पाक्षतार्दीस्तु क्षिपेत्तारेण वाग्यतः ।
 मूलेन पूर्वेत्कुम्भं कवचेनावकुण्ठयेत् ॥

जपेत् द्वादशवारं तु मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ।
 अस्त्रेण रक्षयेद्भूयो द्रव्याण्यात्मानमेव च ॥

पुण्ड्रस्थानेषु सर्वेषु पूज्या द्वादशमूर्तयः ।
 गन्धपुष्पादिभिर्मूर्धिं वासुदेवं पुनर्धजेत् ॥ इति ॥

स्वविष्टरे सुखासीनं इत्यादिग्रन्थानामयमर्थः - गुरुस्सम्यगासने उपविश्य गुर्वादीन् संबन्धं, सुदर्शनेन तालब्रयदिग्बन्धनाग्रिप्राकारान् विधाय, प्रणवेन प्राणायामं कृत्वा, पूर्वोक्तप्रकारेण मूलमन्त्रन्यासं कृत्वा अङ्गऋष्यादीश्वरं कृत्वा ध्यात्वा जस्त्वा, सुदर्शनास्त्रमन्त्रेण कुम्भं संप्रोक्ष्य संशोध्य, पुरतः स्वस्तिकमण्डले धान्यादिपरिकीर्णे निधाय, तस्मिन् गन्धपुष्पादीन् प्रणवेन निक्षिप्य, कलादिचतुर्नवतिदेवतावाहनपूर्वकं शुद्धोदकैः मूलमन्त्रजपपूर्वकं कुम्भं परिपूर्य वस्त्रेण संवेष्य, चूतादिस्तवकान् तन्मुखे निधाय, द्वादशवारं मूलमन्त्रं तं स्पृष्ट्वा जपेत् । पुनः सुदर्शनेन तं कुम्भं संरक्ष्य, तथैव पूजोपकरणानि आत्मानं च संरक्ष्य, पुनः, ‘फालोदरहृष्टकूपतले वामेतरपार्श्वभुजादिगले । वामत्रयपृष्ठकुत्सु तथा मूर्धन्यपि’ इत्येवमुक्तेषु स्थानेषु स्वशरीरे केशवादिद्वादशनामभिः जलगन्धैः समभ्यर्च्य, पुनः स्वमूर्धिं वासुदेवं जलगन्धेसमर्चयेत् इति ॥

पुनस्तस्मिन् कुम्भे वैष्णवं पीठं संपूज्य पञ्चामृतमूर्तिं सपरिवारं

समावाय अङ्गन्यासादीन् विधाय, पीतवर्णस्वरूपं देवं ध्यात्वा अर्घ्यादि-
भूषणान्तं मूलदेवतायाः, स्तानादिभूषणत्तिं आवरणदेवतानां उपचारान्दत्त्वा,
पुनस्सर्वत्र जलगन्धादिभिस्समर्चयेत् ॥

प्रथमं केशवादिद्वादशनामभिर्देवस्य ऊर्ध्वपुण्ड्रस्थानेषु समर्चयेत् ।
वासुदेवाय नम इति मूर्त्ति समर्चयेत् । वैजयन्तीमालायै नमः । श्रीवत्साय
नमः । कौस्तुभाय नमः । इत्येतान् देवस्य तत्त्वस्थानेषु उरःकण्ठादिपु
समर्चयेत् ॥

पुनरङ्गैः प्रथमावृतिः । पुनः, अनन्ताय० गोविन्दाय० विष्णव०
अमृताय० इति पूर्वादिदिक्षु । कान्त्य० लक्ष्म्य० तुष्टय० पुष्टय० इति
आग्नेयादिपु कोणेषु । एवं द्वितीयावृतिः । चक्राय० शङ्खाय० गदाय०
पद्माय० चापाय० असय० मुसलाय० (वरदाय०) इति तृतीयावृतिः ।
ध्वजाय० पक्षीन्द्राय० चन्द्राय० आदित्याय० इति पूर्वादिदिक्षु । विष्णाय०
(विष्णेशाय०) आर्याय० दुर्गाय० विष्वकूसेनाय० इति आग्नेयादिविदिक्षु ।
एवं चतुर्थ्यावृतिः । इन्द्रादिभिः पञ्चमी । बज्रादिभिः पष्टी । एवं कलशे
समभ्यर्च्यं पायसं च निवेद्य, अग्नौ वैश्वदेवं च हुत्वा, पार्षदेभ्यो वर्लि
दत्त्वा देवं नत्वा आचम्य देवसन्निधौ गत्वा निवेद्यं विसर्जयेत् । पुनरापोशनं
दत्त्वा निर्माल्यं विष्वकूसेनाय समर्पयेत् । पुनर्जलगन्धपुष्पधूपदीपेः समभ्यर्च्यं,
पुष्पाङ्गलिं कृत्वा, पुनर्मूलमन्त्वेण जलगन्धादिभिः शिष्यदेहं विशोध्य, तं
कलशेनाभिपित्त्वेत् । पुनः स शिष्यः शुक्लवस्त्रद्वयं संधार्य गुरुमुपसर्प्य नत्वा
(नमेत् ।) उपसन्नाय तस्मै शिष्याय गुरुः श्रीपञ्चामृतमन्त्रमुपदिशेत् । पुनः
(शिष्यः) पञ्चलक्षं जस्वा तिलैः दशांशं वा पञ्चसहस्रं वा हुनेत् पुरथरणार्थम् ॥

अथ प्रयोगविधिः —

जुहुयात्पञ्चसहस्रं क्षीरेण ज्वलितेऽनले ।
ज्वर इत्यादिकं हित्वा शान्तिं पुष्टिमत्राप्नुयात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

घृतेन धनधान्यास्ये पायसेन समृद्धये ।
दीर्घायुपे च दूर्वाभिः सिद्धार्थः शत्रुशान्तये ॥
यदिदिच्छति तत्सर्वं जपमात्रेण सिध्यति ॥ इति ॥

सिद्धार्थ-मोहरया कुछु

कलशविधानेऽत्रानुक्तं सर्वं पूर्वोक्तधन्वन्तरिविधानादप्याहर्तव्यम् ॥ इति
श्रीपञ्चामृतविधिस्समाप्तः ॥

अथ अर्धनारीश्वरचिन्तामणिमन्त्रविधानमुच्यते —

काश्यप ऋषिः । अनुप्टुप् छन्दः । उमेशो देवता । अर्धनारीश्वरो
वा देवता । रं बीजम् । ओं शक्तिः । रं हृदयम् । कं शिरः । पं शिखा ।
मं कवचम् । रं नेत्रम् । यं अखम् । ध्यानम् —

अहिशशिधरगङ्गावद्वतुङ्गासमौळिः

त्रिदशगणनतांघ्रिः त्रीक्षणः स्त्रीविलासः ।

भुजगपरशुशूलान् खङ्गवह्नी कपालं

शरमपि धनुरीशो विभ्रदव्याच्चिरं वः ॥

उमेशपक्षे इदं ध्यानम् । अर्धनारीश्वरपक्षे तु ध्यानान्तरम् —

हावभावललितार्धनारिकं भीषणार्धमथवा महेश्वरम् ।

पाशसोत्पलकपालशूलिनं चिन्तयेऽजपविधौ विभूतये ॥

ध्यानान्तरम् —

अथवा पोडशशुलव्यग्रभुजा त्रिनयनाऽहिनद्वाङ्गी ।
अरुणांशुकानुलेपनवर्णभरणा च भगवती ध्येया ॥

इदं तु कुरुप्रयोगे ध्यानम् ॥ क्षत्रियौ (रक्षप्रमूर्यौ औ ऊँ, इत्येतेषां संघातात्मकोक्षरः) इति मन्त्रः ॥

अनलकर्मरेफप्राण*संघातवाम-

श्रुतिहिमरुचिखण्डेर्मण्डितो मन्त्रराजः ॥

इति मन्त्रोद्धारः ॥ रेफकपमपुनः रेफय औ ऊँ इत्येतेषां वर्णानां संयोगो मन्त्रः । सर्वकामफलप्रदः । मूकानां वाक्सिद्विप्रदश्च । लक्ष्म जपेत् । त्रिमधुराद्रैस्तिलैस्तप्तुलैश्वायुतं हुनेत् । पुरश्चरणाहोमः ॥

अथ पूजा—

प्रासादोक्ते पीठे समावाह्य समर्चयेत् । पूजाविधिस्तु द्वेधा । तत्र(अयं) प्रथमो विधिः—

अङ्गः प्रथमावृतिः । वृं वृषाय नमः । क्षं क्षेत्रपालाय नमः । चं चण्डेश्वराय नमः । दुं दुर्गायै नमः । मं महाकालाय नमः । नं नन्दिने नमः । गं गणेश्वराय नमः । सं सैन्यपालाय नमः ॥ इति द्वितीयावृतिः । मातृभिस्तु तृतीया । लोकेशैः चतुर्थी । द्वितीयो विधिरुच्यते—

रं नमः । कं नमः । पं नमः । मं नमः । रं नमः । यं नमः । औं नमः । ऊं नमः । एतैर्मन्त्रवर्णैरएदिक्षु प्रथमावृतिः । मातृभिर्द्वितीया । लोकेशैस्तृतीया ॥

अथात्य सन्त्रस्य प्रयोगविशेषः—

कात्पूर्वं हसलिपिसंयुतं जपादौ

जप्तृणां प्रवरमितीह केचिदाहुः ॥

अयमर्थः— ककारात्पूर्वं प्रथमरेफं त्यक्त्वा तस्य स्थाने हस्त्रयौऊँ इति जप्तृणां जपः वरं, इति केपाञ्चिन्मतम् ॥ प्रयोगान्तरम्—

* सद्यान्त इति खग व मातृकापाठः सत्यान्त इति छ मातृकायां शोधितः पाठः ।

प्रासादाद्युतजपेन मंक्षु कुर्यात्
आवेशादिकमपि नीरुजां च मन्त्री ॥

प्रथमरेफं ल्यक्त्वा तस्य स्थाने हौं क्षम्यौऊं इत्येवं जपादिना नीरो-
गिणां स्वस्थावेशं कुर्यात् ॥ इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

शिरसोऽवतरन्निशेशविभ्वे
स्थितमज्जिभृतमागळं सुधार्दम् ।
अपमृत्युहरं विपद्यराप-
स्मृतिविभ्रान्तिशिरोरुजापहं च ॥

अयमर्थः — स्वशिरसस्तावत् किञ्चिच्चन्द्रमण्डलमवतरध्यात्वा तस्मिन्
मण्डले स्वात्मानं स्थितमिति ध्यायेत् । अजभिवृतं च आगळं सुधया
आद्रीकृतं च ध्यायेत् । अपमृत्युहरणादिकलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

निजवर्णविकीर्णकोणवैश्वानरगेहद्वितयावृत्तिकोणे ।
विगतस्वरवीतमुक्तमाङ्गे स्मृतमेतत् क्षपयेत् क्षणात् ग्रहार्तिम् ॥

अयमर्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य पट्सु कोणेषु मन्त्रस्य रेफादि-
वर्णन् विलिख्य, पुनः पट्कोणमध्ये त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये पोड़दास्वरान्
सविन्दुकान् प्रतिलोमगतान् वृत्ताकारेण विलिखेत् । एवं स्वस्योत्तमाङ्गे सरेत् ।
ग्रहपीडा नश्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

ध्रुविभिन्ने वह्निवत्प्रदग्नलन्ते न्यस्त्वा धीं भस्त्रके ग्रस्तजन्तोः ।
ध्यात्याऽवेशं कारयेत् वन्धुजीवं तज्जप्तं वा सम्यगाघ्राण एव ॥

अयमर्थः— भूतग्रस्तस्य पुरुषस्य मस्तके त्रिकोणं लिखित्वा तदन्तर्गिनवत् प्रज्ञलन्तं मन्त्रवीजं लिखित्वा तादृशं ध्यायेत् । एवं कृते आविश्य सकलमुक्त्वा गच्छति भूतसंघः । अयमा एतद्वीजजसं वन्धुजीवमाप्नाप्येत् । तेनाप्यावेशो भवति ॥

वन्धुजीवं-उचिचिलन्दन् ॥

शुक्लादिः शुक्लभाः पौष्टिकशमनविधौ कृष्णश्वेषु रक्तो
रक्तादिक्षोभसंस्तोभनविधिषु भ(ह)कारादिको हेमवर्णः ।
धूम्रोङ्गामर्दनोचाटनविधिषु समीरादिकोलादियुक्तः
पीताभः स्तम्भनादौ मनुरतिरिमलो मुक्तिभाजामवादिः ॥

कृष्णाभं प्राणगेहस्तिवत्मय नयनध्यातमान्धरं विधत्ते
वाधिर्यं कर्णरन्ध्रेदितमपि वदने कुक्षिगं शूलमाशु ।
मर्मस्थाने समीरं शिरसि सपदि वा दुस्सहं शीरोगं
वाग्रोधं कर्णरन्ध्रेऽवनिवृतमय् तन्मण्डले बीजमेतत् ॥

प्रालेयतिविषि च स्वरावृतमिदं नेत्रे स्मृतं तद्रुजं
योनौ वामदशां स्त्रम्लुतिमथो कुक्षौ च शूलं जपेत् ।
विस्फोटे सविषे ज्वरे दृष्टि तथा रक्तामये विश्रमे
दाहे शीर्षगदे स्मरेद्विषिमिमं संतुप्ते मन्त्रवित् ॥

शुक्लादिः शुक्लभाः इत्यादिग्रन्थानामयमर्थः—शुक्लः सकारः । मन्त्रं
घर्णप्रथमं रेकं त्यक्त्वा तस्य स्थाने सकारः । तत्सूर्वं स्फूर्ण्यौज्ञि इत्येवं
संयोज्य चिन्तामणिमन्त्रं शुक्लस्मरूपेण ध्यायेन्मस्तके पौष्टिकफले च
शमनफले च ॥

पुनः न्स्फूर्ण्यौज्ञि इत्येवं रक्तपदवाद्यरेकादि संयोज्य चिन्तामणिमन्त्रं

रक्तवर्णं ध्यायेन्मस्तके आकर्षणवश्यादिपु । १ हृष्म्योऽं इत्येवं हकारपूर्वकं हेमवर्णं ध्यायेन्मस्तके संक्षीभगसंस्तम्भनादिपु । यद्हृष्म्योऽं इत्येवं वायुवीज-पुरस्सरं मन्त्रं धूम्रवर्णं ध्यायेन्मस्तके अङ्गामदर्द्चाटनकर्मणि । लक्ष्म्योऽं इत्येवं पृथिवीपुरस्सरं मल्लके ध्यायेत् स्तम्भनरूपमणि । वृक्ष्म्योऽं इत्येवं वरुणपुरस्सरं मन्त्रं धर्म भस्तके ध्यायेत् मोक्षार्थम् । वृक्ष्म्योऽं इत्येवं अनलपुरस्सरं २ कृष्णाभं नयने ध्यायेत् नयनयोरान्वयं भवति । एतद्वीजं कर्णसन्धे ध्यायेत् वाधिर्भवति । एवमेव वदने ध्यातमदितं भवति । अदितं-मुखरोगप्रिशेषः । एवमेव कुशौ ध्यातं शूलं नाशयेत् । एवं मर्मणि ध्यातं वायुं नाशयेत् । एवमेव शिरि ध्यातं शीरोगं शमयेत् । एवमेव कागठनाळचतुरथे भूरीजवृतं ध्यातं वायोध करोति । नेत्रे ठङ्गामधे स्वरा-दृष्टिमिदं वीजम् ध्यातं नपतरोग शमयति । एवमेव स्त्रीयोन्तौ स्त्रियुर्तिं रक्तस्त्रावं शमयति । कुशौ ध्यातं चेत् शूलं शमयेत् । एवमेव विश्वोटे सविषे जरे त्रुषि तथा रक्तामये विभ्रमे दाहे शीर्गदे स्मरेत् तान् शमयेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

३ निजनामगर्भमध वीजमित्यादीनामयमर्थः — साधकनामगर्भमिदं वीजं योनिसुपिरे ध्यायेत् । वशगा भवति । निजशिरशिरसीत्यादीनामयमर्थः । निजलिङ्गशिरसि वीजमन्त्रं स्मृता योनौ प्रवेशयेत् तां योनि द्रावयेत् । तां स्त्रियं वशयेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

१ यथामानृक्षमन पाठो विलिङ्विन । ततद्वीजोपेतस्य कूयाक्षरमयस्य मन्त्रस्य सरूपं तु पण्डितैरवहितैर्वेद्यम् ॥

२ पट्टकोणस्थं कृष्णाभं इति ख ग घ ङ पाठ ।

३ अत्र मातृकासु निजनामगर्भमित्यादिश्लोको न ददृशते ॥

मधुरतयसंयुतेन शालीरजसा पुक्तिकां विधाय तेन ।

मनुना जुहुयात् तिथा विभज्य त्रिदिनं यस्य कृते वशी भवेत्सः ॥

अयमर्थः — पुक्तिः साध्यस्य प्रतिकृतिः । शालिचूणेन पुक्तिकां संपाद्य तां त्रिथा विभज्य तां त्रिदिनैः हुनेत् अनेन चिन्तामणिमन्त्रेण ॥

प्रयोगान्तरम् —

विषपावकोददभिधानगतं ठगतं कुकोणगतलाङ्गलिकम् ।

अहिपत्रजस्तपरिकल्पसमिदं शिरसो रुजं प्रशमयेददनात् ॥

अयमर्थः — पूर्वं मकारं विलिख्य तदन्तरगिनवीजं विलिख्य तदन्तस्याध्यनाम विलिखेत् । तद्विश्वतुरथं विलिख्य तत्काणेषु ठंगारं विलिखेत् । एवं ताम्बूलपत्रे लिखित्वा जस्ता अथात् । शिरोरोगान् शमयेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

कृत्वा वह्नेः पुरमनु मनुं वन्धुजीवेन तस्मि-

न्नाधायाग्निं विधिपदभिसंपूज्य चाज्यैश्शताख्यम् ।

त्रैलोहाख्ये विहितवृत्तसंपातमषोक्तरं तत्

हुत्वा जसं दुरितविषेताऽभूतादिहारि ॥

अयमर्थः — त्रिकोणं विलिख्य तदन्तः मन्त्रवीजं वन्धुजीवरसेन तस्मिन्नाग्निं समाधाय संपूज्याज्यैश्शतवारं हुत्वा, ग्राह्य मातृकाविधानोक्त-त्रिलोहनिर्मितांगुलीयके सम्पातं संगृह्याषोक्तरशतं जस्ता धारयेत् । दुरितवेताऽदिशान्तिर्भवति । वन्धुजीवं—उच्चित्तिलन्दन् ॥

प्रयोगान्तरम् —

साध्याख्यागर्भमेनं लिखतु शिखिपुरे कणिकायां पडश्चं

वाशेऽश्रिष्वङ्गमन्त्वान्दलमनु परितो वीजवर्णान्विभज्य ।

भूयोऽचः कादियादी त्रिष्टुतिपु च कुरुहाश्रके नारसिंहं
तस्मिन्कार्यो यथावत्कलविधिर्यं सर्वरक्षाकरस्यात् ॥

अयमर्थः— प्रिकोणं विलिख्य तदन्तथिन्तामणिवीजं साध्यनामगर्भ
विलिखेत् । पुनर्वहिः पट्कोणेष्वज्जमन्तान् विलिख्य, वहिरएद्वं विलिख्य,
तेषु द्वेषु चिन्तामणिमन्त्रस्याष्टौ वर्णान् पूजाविधानोक्तान् विलिख्य, पुन-
र्वृत्तवर्यं विलिख्य, स्वरः प्रथमे वेष्टयेत् । कादिभिर्द्वितीये वेष्टयेत् । यादिभि-
स्त्रीये वेष्टयेत् । पुनर्थतुरथ्रं विलिख्य तत्कोणेषु नृसिंहवीजं विलिखेत् इति ॥

प्रयोगान्तरम्—

दान्ते लिख्यात्कलाभिः परिष्वतमनलावासयुग्मेन वह्नि-
घोतत्कोणेन याह्ये तदनु सवित्रविघ्नेन कार्यमाजा ।
तद्वाह्ये ऋषापूराभ्यां लिखितनृहरियुक्ताश्रकाभ्यां तदेतत्
यन्तं रक्षाकरं सादुग्रहभयविषमक्षेत्रजूत्यादिरोगान् ॥

अयमर्थः— पट्कोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां ठं इति विलिख्य, तन्मध्ये
चिन्तामणिमन्त्रं स्वरैरावृतं विलिख्य पट्सु कोणेषु अनलवीजं विलिख्य
याह्ये वृत्तं विलिख्य कादिभिर्वर्गेष्टयेत् ॥ पुनर्थतुरथ्रद्वयं विलिख्य तत्कोणेषु
नृसिंहवीजं विलिखेदिति ॥

प्रयोगान्तरम्—

विघ्नद्वन्द्वे कुशानोर्विलिखतु मणिमेनं ससाध्यं तदश्रे-
ष्टगन्यादीन्व्यञ्जनार्णन्स्वरुग्लमधो सन्धिपटके यथावत् ।
तारावीतं च याह्ये कुरुहपरिवृतं गोमयाब्रोचनाभ्यां
लक्षावद्वं निवध्याज्जपमहितमिदं साधु साध्योचमाङ्गे ॥
लक्ष्म्यायुःपुष्टिकरं परं च सौभाग्यवश्यकुत्सततम् ।
चौरव्याक्लमहोरगभूतापस्मारहारि यन्त्रमिदम् ॥

अयमर्थः— पद्कोणं विलिख्य, तत्कर्णिकायां संसाध्यं चिन्तामणिवीजं विलिख्य पद्कोणेषु चिन्तामणिमन्त्रे यानि व्यञ्जनादगणि रेफ-कक्षार पकार-मकार-रेफ-यक्षाराणि तानि पडालिखेत् । पुरः पद्कोणद्वन्द्वानां सन्धौ अभितः मन्त्राक्षरे शिष्टचतुर्दशरपष्टस्वयुग्मं आलिखेत् । तद्द्विः प्रणवेन वेष्टयेत् । तद्द्वेष्टुरथं विलिखेत् । एतद्यन्तं पटादौ गोमयामुगोरोचनाभ्यां विलिख्य लाक्षणाऽभिवीतं कुर्यात् । लाक्षा जतुः । पहु चेह्लंखन्या संलिख्य पथादेतैर्जलैविलिखेत् । तस्मादुक्तरुलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

साध्याख्याकर्मयुक्तं दहनपुरुयुगे मन्त्रमेतत्तदधि-

ष्टज्ञज्ञालाथ वाह्ये प्रितरुविट्पे साग्रगाखे लिखिता ।
जस्वाऽप्टोध्वं सहस्रं नृहरिकृतविया स्थापयेत्तत्र शत्रु-
व्याघ्राहिकोडचोरादिभिरपि च पिशाचादयो न व्रजन्ति ॥

अयमर्थः— पद्कोणं विलिख्य, तत्कर्णिकायां संसाध्यं चिन्तामणिवीजं विलिख्य, पद्मु कोणेषु अङ्गं मूलमन्त्रस्यानयत्रं सविन्दुकं रेफं विलिख्य, वाह्ये वृत्तं विलिख्य, पद्कोणदेशवृत्तरेखां स्पृष्ट्वा अग्निज्ञालाकाराश्चिभङ्गि-रेखाः कुर्यात् । एतद्यन्तं साग्ररेखाकारस्त्रवृक्षे फलकीकृते लिखिता नृहरिबुद्ध्या स्थापयेत् ॥ इति ॥ विषतरु-नाट्ये ॥

अर्धनारीश्वरमन्त्रप्रसङ्गात् अर्धनारीश्वरदैवत्यो व्याख्यामन्त्रो विलिख्यते—

अङ्गक्रम्यादिध्यानानि अर्धनारीश्वरचिन्तामणिमन्त्रोक्तान्येत् । ओं ह्रीं ह्रौं ज्ञां विद्याराशिस्तमे(न्मे)घस्तुरदूर्भिंगगोद्धणउमासार्धशरीराय नमस्ते परमात्मने ज्ञां ह्रौं ह्रीं ओं ॥ इति मन्त्रः । अनेन मन्त्रजपेन व्याख्यान-सामर्थ्यं भवति ॥

अथ चण्डेश्वरमन्त्रविधानमूच्यते—

त्रित ऋषिः । अनुज्ञप् छन्दः । चण्डेश्वरो देवता । चं वीजम् ।
फट् शक्तिः । दीपसूद् हृदयम् । जलफट् शिरः । ज्वालिनीफट् शिखा ।
तटफट् कवचम् । हनफट् नेत्रम् । सर्वज्ञलिनि फट् अस्त्रम् ।

अव्यात्कपर्दकलितेन्दुकलः करात्-

शुलाक्षसूतककमण्डलुटङ्करंशः(हस्तः) ।
रक्ताभवर्णवसनोऽरुणपङ्कजस्थो
नेत्रवयोऽसितवक्तवसरोरुहो वः ॥

ऊर्ध्वफट् इति मन्तः ॥ वश्यैश्वर्यफलप्रदः । त्रिलक्ष्म जपेत् ।
त्रिमधुरसिक्तस्तिलतण्डुलैः दशांशं पुरथरणहोमः, व्यावातैर्वा ॥

व्याघातं—८काण्ठैः।

अथ पूजा -

प्रासादोक्तशैवपीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमाद्वितिः । मारुभिः
द्वितीया । लोकेरैस्तृतीया ।

अथ प्रयोगः -

कृत्वा पिष्टेन शालयाः प्रतिकृतिमनलं चापि काष्ठश्चिताना-
माधायारभ्य पुंसस्त्रिमधुरलुलितां दक्षिणांगुष्ठदेशात् ।
छित्वा छित्वाएषुक्तं शतमथ उहुयाद्योपितो वामपादात्
विप्रादीनां चतुर्णां वशसूतमनिशं मन्त्रमेतद्दुतान्तम् ॥

तत्र स्त्रियः प्रतिकृतिश्चेत् वामपादादारभ्य पुंपश्चेत् दक्षिणांगुष्ठादारभ्य
छित्वा छित्वा हुनेत् इत्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

अनुदिनमष्टशतं यो उहुयात्पुष्पैरनेन मन्त्रेण ।

सप्तदिनैस्त स तु लभते वासस्तद्वर्णसंकाशम् ॥

चण्डचण्डाय विश्वहे चण्डेश्वराय धीमहि । तन्नश्वणः प्रचोदयात् ।
इति चण्डेशगायत्री ॥ चं इति धीजम् ॥

अथ चण्ठेश्वरमन्त्रप्रसङ्गात् क्षेत्रपालमन्त्रोपि लिख्यते —

ऋष्यादयः प्रसिद्धाः ॥ ओं नमो भगवते क्षेत्रपालं *व्यग्राय सर्व-
भूपगाय कपालडमरुखडाङ्गत्रिशूलधारिणे ह्रीं ह्रीं हुं फट् स्वाहा ॥ अनेन
मन्त्रेण भूतभविष्यत्स्वानं भविष्यति ।

अथातीतादिज्ञानप्रदक्षेत्रपालप्रसङ्गात् अतीतादिज्ञानप्रदकर्णविद्यामन्त्रोपि
लिख्यते —

ऋष्यादयः प्रसिद्धाः । ह्रां इत्यादिपडङ्गम् ।

ध्यानम् —

कनकैर्वज्रवैद्यर्थरत्नैर्मरत्नैरपि ।

कृतकुण्डलहाराद्यैर्भूपिता नित्यशो भवेत् ॥

ह्रीं हे कर्णविद्ये मम कर्णविवरमनुप्रविश्यातीतानगतवर्तमानं मम कर्णे
घद वद स्वाहा ॥

इति श्रीप्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीवणिन्द्र-
विरचिते सप्तविंशति. पठलः ॥

* व्यग्राय इति खग ध ड पाठः ।

अथाष्टाविंशः पटलः ॥

अथ गायत्रीमन्त्रविधानमुच्यते —

पूर्वं गायत्रीन्यासप्रकारं उच्यते । तत्रापि पूर्वं प्रणवस्य ऋष्यादीन् कुर्यात् । प्रजापति ऋषिः । देवीगायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । प्रणवं यथाशक्ति जपित्वा, पुनः व्याहृतेः ऋष्यादीन् विन्यसेत् । जमदग्निभरंद्वाजभृगु गौतमकाश्यपविश्वामित्रं वसिष्ठा ऋषयः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहतीपद्मकी विष्टुप्जगत्यः छन्दांसि । सप्ताच्चिरनिलसूर्यो वाक्पतिर्वरुणो वृषा विश्वेदेवाः देवता(ताः) । ओं भूः, ओं भुवः, ओं सुवः, ओं महः, ओं जनः, ओं तपः ओं सत्यं, इति सप्त व्याहृतयः । एताभिर्व्याहृतीभिर्हन्मुखांसोरुयुग्मेषु सोदरेषु क्रमान्वयसेत् । एवं व्याहृतीभिर्व्यस्त्वा यथाशक्ति जपित्वा,

विश्वामित्र ऋषिः । गायत्री छन्दः । सविता देवता । एवं गायत्र्या ऋष्यादीन् न्यस्त्वा, पुनः, गायत्रीशिरसः ब्रह्मा ऋषिः । देवी गायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्स्व(सुव)रो इति गायत्रीशिरः । अस्य ऋष्यादीनेवं न्यस्त्वा, पुनरपि हन्मुखांसोरुयुग्मेषु सोदरेषु सतारव्याहृतीः न्यसेत् । ओं भूः ओं भुवः इत्यादि । पुनस्सप्त व्याहृतीरुच्चार्य, ततः प्रणवं, ततो गायत्रीं, ततश्शिरः ॥

एवं क्रमेण त्रिवारं जप्त्वा, पुनर्व्याहृतीभिर्व्यपियेत् । पुनश्शिरोयुत-गायत्र्या व्यापयेत् । पुनः अर्थसंहृतिपुरस्सरं, गायत्रीं सप्तव्याहृतिप्रणव-पूर्विकां जप्त्वा, पुनर्व्याहृतिः, गायत्री, तच्छिरथ, एवं लयमपि त्रिवारं, ऋजुकायोऽनन्यधीर्निरुच्छासः प्राणानायम्य, पुनर्पोडशपटले महागणपतिविधाने उक्तेन प्रकारेण, महागणपतिमङ्गलऋष्यादिपुरस्सरं ध्यात्वा, गमित्येतत् बीजं चतुश्चत्वारिंशद्वारं जपित्वा, गणानां त्वेत्युच्चमेकवारं जप्त्वा, मालामन्त्रपुरस्सरं मनुं चतुर्वारं जपेत् । मालामन्त्रः महागणपतिमन्त्रः मनुरिति । ओं श्रीं द्वीं क्लीं ग्लौं गं महाविभूते वरे वरदे सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा । इति मनुः ॥

पुनर्मूर्तकाविधानोक्ताङ्गमृष्टयादिपुरस्सरं मातृकान्यासं विवारं विन्यसेत् ।
पुनर्सप्तप्रहारं विन्यसेत् । अर्काय नमः । लोहिताय नमः । शुक्राय०
शुधाय० चृहस्पतये० शनैवराय० शीतांशवे० वदने च ब्रह्मपादद्वितये जठरे
च वक्षसि न्यसेत् । एवं ग्रहन्यासं कृत्वा, पुनर्गायत्रया अथरन्यासं कुर्यात् ॥

पादसन्धिचतुष्फान्त्युनाभिहृदल्दोर्द्वयी ।

सन्ध्यास्यनासागण्डाक्षिकर्णभूमस्तकेष्वपि ॥

वारुणैन्दवयाम्यप्रागूर्ध्वज्ञेषु मुखेषु च ।

क्रमेण वर्णन् विन्यसेत् गायत्र्या मन्त्रविच्चमः ॥

एवमक्षरन्यासं कृत्वा, पादन्यासं कुर्यात् ।

शिरोभूमध्यनयनवक्त्रकर्णेषु वै क्रमात् ।

हृनाभिगुह्यजान्याख्यपादेष्वपि पदान् न्यसेत् ॥

पुनर्गायत्रया अङ्गन्यासं कुर्यात् । ब्रह्मणे नमः हत् । विष्णवे नमः
शिरः । रुद्राय नमः शिखा । ईश्वराय नमः कवचम् । सदाशिवाय नमः
नेत्रम् । सर्वात्मने नमः अस्त्रम् ॥

अथ गायत्रीयन्त्रमपि हृदि भावनार्थं कन्यान्तरोक्तमन्त्रं योग्यतावशात्
लिख्यते —

शक्तेः बाह्यकृशानुकोणविलसद्भूरादिसत्कर्णिकं

वस्त्रब्जे स्वरयुग्मकेसरदक्षे वर्णोन्निवर्णीर्मनोः ।

चूडामन्त्रतुरीयवेष्टितमिदं क्षमाकोणताराङ्कितं

गायत्र्याः कथितं महःप्रभृतिभिर्यन्तं तु दिक्षवङ्कितम् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं त्रिकोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां भुवनेशां विलिख्य,
त्रिषु कोणेषु भूर्भुवः सः इत्येतत्पद्मतयं विलिख्य, तदहिरष्टपत्रं पद्मं
विलिख्य, तस्य केसरेषु स्वरद्वन्द्वं विलिख्य, दद्मष्ये कादिपश्चवर्गान्

यशङ्कादिलिपर्गार्थं विलिख्य, दक्षाग्रेषु गायत्रीवर्णन् त्रिशस्त्रिशो विलिख्य, तद्दहिर्वृच्छद्यं विलिख्य, प्रथमे ओमापो ज्योतिरित्यादिशिरोमन्त्रेण वेष्टयेत् । द्वितीये धृत्ते परोरजसेत्यादि तुर्यगायत्र्या, वक्ष्यमाणया वेष्टयेत् । तद्दहिः चतुरथं विलिख्य, तस्य कोणेषु प्रणवं विलिख्य, दिक्षु, महः, जनः, तपः सत्यं इत्येतानि पदानि विलिखेत् । इति ॥

अथ ध्यानम् —

मन्दाराहृयरोचनाङ्गनजपासाभैर्मुखैरिन्दुमत् ।
रत्नोद्यन्म रुटाङ्गसन्ततचतुर्विंशार्णचित्तात्तनुः ।
अभोजेऽरिदराहृयौ गुणकपालाख्यौ च पाशांकुशो-
षाभीती दधती भवेद्वदभीष्ठोत्तारणी तारणी ॥

तत्र गुण इति लिशूलम् । एवं ध्यात्वा त्रिवारं सप्तव्याहृतीरभ्यस्य, गायत्रीशिरथं त्रिवारमभ्यस्य पुनर्ब्याहृतित्रितययुतां गायत्रीं यथाशक्ति समभ्यसेत् नित्यशः ॥

अथ पूजार्थं पीठविधानमुच्यते —

त्रिगुणितयन्त्रं विलिखेत् । तदुच्यते —

शक्त्याविस्साध्यमिन्द्रानिलनिक्रतिगवीजाभिवद्दं पुरेऽग्नेः
तत्कोगोङ्गासिमायं हरिहरविलसद्गण्डमेभिस्समायैः ।
वर्णेश्वावेष्टितं तत्त्विगुणितमिति विख्यातमेतत्सुयन्त्रं
स्यादायुष्यं च वशं धनकरमभितश्रीप्रदं कीर्तिं च ॥

इति प्राक् नवमे पटले भुवनेशीविधाने उक्तम् । अस्मिन् लिगुणितयन्त्रे सौरपीठं प्राक् चतुर्दशपटले ग्रोक्तकमेज समर्चयेत् । अस्मिन् सौरपीठे गायत्रीमूर्तिं समावाह्य समर्चयेत् ॥

गायत्र्य० सावित्र्य० सरस्वत्य० इति प्राग्रक्षोवायुदिक्षु, पुनर्ब्रह्मणे

विष्णवे रुद्रायेति वद्विवरणेशदिक्षु समर्चयेत् । इति प्रथमावृतिः । पुनः आदित्याय इति मध्ये । खये० भाजवे० भास्कराय० सूर्याय० इति दिक्षु । उपायै० प्रज्ञायै० प्रभायै० सन्ध्यायै० इति विदिक्षु । इति द्वितीयावृतिः । प्रह्लादिन्यै० प्रभायै० नित्यायै० विश्वभरायै० विलासिन्यै० प्रभावत्यै० जयायै० शान्त्यै० ॥
इति तृतीयावृतिः । कान्त्यै० दुग्धियै० सरस्वत्यै० विद्युद्रूपायै० विशालायै० ईशायै० व्यापिन्यै० विमलायै० ॥ इति चतुर्थवृत्तिः । तमोपहारिण्यै० सूक्ष्मायै० विश्वयोन्यै० जयावहायै० पद्मालयायै० परायै० शोभायै० भद्ररूपायै० ॥ इति पञ्चम्यावृतिः । अरुणाय नम इत्यन्ताभिर्मातुभिष्पष्टी । आदित्यादिनवग्रहैस्सप्तमी । इन्द्रादिभिरष्टमी ॥

एवमुक्ते पीठे पञ्चगव्यैर्वा क्षीरदुमादिचर्मकथितजलैर्वा दीक्षाकलशं संपूर्य, एवमुक्तप्रकारेण संपूज्य समभिपित्य, चतुर्विंशतिलक्षं जपिता, पायस-तिल-घृत-दूर्वा-क्षीरदुमसमिद्धिरेकैकं लिपहस्तसंख्यया हुनेत् । पुर-अरुणाहोमः ॥

अथ प्रयोगः —

अक्षरसहस्रसंख्यं मुख्यतरैः केवलैस्तिलैर्जुहुयात् ।

दुरितोच्छेदनविधये मन्त्री दीर्घायुपे च विशदमतिः ॥

प्रयोगान्तरम् —

आयुष्कामो जुहुयात्तायमहविराज्यकेवलाज्यैश्च ।

दूर्वाभिसहस्रतिलाभिसहस्रैस्तिलैर्जुहुयात् ।

अयमर्धः—पायसेन च आज्यसिक्तेन हविपा च केवलाज्यैश्च दूर्वाभिसहस्रतिलैश्च पृथक् प्रथक् त्रिमहस्तसंख्यं हुनेत् इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथ तु त्रिमधुगसिक्तैरुण्णर्जुहुयात्तसरोरुहयुतम् ।

नष्टश्रीरपि भूयो भवति मनोङ्गं समन्दिरं लक्षणाः ॥

प्रयोगान्तरम् —

अन्नाद्यर्थमन्नैरपि पालाशैर्व्रह्मवर्चसे जुहुयात् ।

अयुतसंख्यमित्यभिप्रायः ॥

अथ गायत्रीमन्त्रप्रसङ्गात् तुरीयाएषाक्षरमन्त्रोपि गायत्र्याथतुर्थः पादः
कन्पान्तरोक्तोऽत्र योग्यतावशात् लिख्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परमहंसो देवता । फं बीजम् ।
परशक्तिः । चं कोऽक्षम् । मोक्षार्थे (विनियोगः) । परः हृतः । रजसे शिरः ।
सावच्छिष्ठा । ओं कवचम् । परोरजसे नेत्रम् । सावदों अख्यम् ॥ ध्यानम् —

यदेवासुरपूजितं मणिनिभं सोमार्कतारागणैः

पुन्नागाम्बुजनागपुष्पवकुलैव्यासैसुरैरचितम् ।

नित्यं ध्यानसमस्तदीमिकिणं कालाय्मिरुद्रोपमं

तत्संहारकरं नमामि सततं पातालपृष्ठं मुखम् ॥

“परो रजसे सावदों” इति मन्त्रः ।

अस्यैव तुरीयस्य यन्त्रमाह —

तारं सुवृत्तज्वलनद्वयाद्यं कोणेषु तारं च *जक्कारयुक्तम् ।

पद्मं च पत्रं च मनुं निवेश्य त्रीण्यक्षराण्येव तुरीययन्त्रम् ॥

ज्वलनद्वयं पट्कोणम् । त्रीण्यक्षराणीति वालवीजलयम् । दलमध्य
इत्यर्थः ॥

अथ गायत्रीदीक्षाकलशे पञ्चगव्यैरापूर्येत्युक्तं किल, तत्प्रसङ्गात्
पञ्चगव्ययोजनाप्रकारः कन्पान्तरोक्तोत्र योग्यतावशालिख्यते —

*जक्कारयुक्तं इति ख, ग, घ, ङ फाठः ।

प्रस्थपादं घृतं चैव प्रस्थाधं दधि चोच्यते ।
त्रिपादं क्षीरमित्युक्तं गोमयं तु चतुष्पदम् ॥
गोमूत्रं पद्मदं चैव पञ्चगव्यमिति स्मृतम् ।

अत्र तु पञ्चगव्ययोजनामन्त्र उच्यते —

गायत्र्याऽऽदाय गोमूलं गन्धद्वारेति गोमयम् ।
आप्यायस्वेति च क्षीरं दधिक्राच्छेति वै दधि ॥
तेजोसि शुक्रमित्याज्यं देवस्येति कुशोदकम् ।

गन्धद्वारां दुराधर्षमिति क्रक् । आप्यायस्व समेतु ते इत्यूक् ।
दधिक्राच्छो अकारिपमित्यूक् । शुक्रमसि ज्योतिरसीति यजुः । देवस्य त्वा
सवितुः प्रसव इति यजुः ॥

अथ पञ्चगव्ययोजनाप्रकारान्तरम् —

गोमयात् द्विगुणं मूलं मूत्रात्सर्पिंश्चतुर्गुणम् ।
दधि पञ्चगुणं प्रोक्तं क्षीरमष्टगुणं तथा ॥
एवं वा पञ्चगव्यं योजयेत् ॥

अथ पञ्चगव्ययोजनाप्रकारान्तरसुच्यते —

गोमूत्रगोमयोदकपयोदधिघृतांशकाः प्रोक्ताः ।
एकार्धधातुसत्त्वा ह्येके सर्वाणि वा समानि स्युः ॥ इति ॥

अथ पञ्चगव्ययोजनामन्त्रान्तरमुच्यते —

तारभवाभिरथर्गिभः क्रमेण संयोजयेत् गव्यानि ।

हंसरशुचिपदिति क्रक् । प्रतद्विष्णुस्तपते इत्यूक् । त्रियम्बकं इत्यूक् ।
तत्सवितुर्वरेण्यमित्यूक् । विष्णुर्योर्नि कल्पयतु इत्यूक् । इमास्तारभवा कर्त्तः ।
एताभिसंयोजयेत् ॥

अथवा आत्माष्टाक्षरमन्त्रैः योजयेत् । ओं ह्रीं हंसस्सोहं स्वाहा ।
इत्यात्माष्टाक्षरमन्त्रः । पदशः पञ्च । एतैः पञ्चमिर्गा पञ्चगव्यानि योजयेत् ।
उक्तेष्वेतेषु विधिषु एकेन विधिना सर्वत षञ्चगव्यं योजयेत् ॥

अथ पञ्चगव्ययोजनाप्रसङ्गात् पञ्चगव्यघृतप्रकारोपि अत कल्पान्तरोक्तो
भूतग्रहादिशान्तिकरः पुनादिप्रदथ योग्यतावशात् लिख्यते —

मुस्तेलाग्निविळ(विड)ङ्गयष्टिरजनीमाञ्जिष्ठपाठावचा-

शौण्डीरोहिणिकाफलत्रयवृपामृद्धीकदार्ढीयुतम् ।

गव्ये तु प्रतिसाधितं घृतमिदं कान्तिप्रदं पावनं
पुन्रायुष्यकरं महाग्रहहरं भूतामयम् परम् ॥

अयमर्थः — मुस्ता-मुत्तकाशु । एला-एलअरिशि । अग्नि-कोडिवेलि ।
विंकंक-विपालरिशि । यष्टि-अतिमधुरम् । रजनी-हळखुण्डे । (मङ्गुच्छनं)
माञ्जिष्ठं-माञ्जिझै । वचा-वेखण्ड । पाठा-पाडकिंगु । शौण्डी-पिप्पली ।
रोहिणिका-कडुकुरोहिणी । फलतयं-अबले, हिरेड, व्याहडे । क उ कं का य,
नेल्लीकंका य, ताणीकंका य वृषा-आडातोडै । मृद्धीकं-मुन्दिरिकैप्पपम् ।
दार्ढी-अम्बेहळेदे मरमङ्गुच्छनं एतत्सर्वं पञ्चगव्येन साकं घृते संयोज्य कवाथित्वा
(क्वाथयित्वा)तदाज्यं साध्यं प्राशयेत् । उक्तफलं भवति ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीर्वणिन्द्रविरचिते

अष्टाविंशः पटलः ॥

अथैकोनतिंशः पटलः ॥

— :>:<: —

अथ त्रिष्टुभो विधानमुच्यते —

मारीचः काश्यप ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । जातवेदोग्निर्देवता । दुं
बीजम् । ह्रीं शक्तिः । जातवेदसे सुनवाम हृत । सोममरातीयतः शिरः ।
निज(द)हाति वेदः शिखा । स नः पर्वदति कवचम् । दुर्गाणि विश्वा नावेद
नेत्रम् । सिन्धुं दुरितात्यग्निः अस्तम् ॥

अथाक्षरन्यासः —

अंगुष्ठगुञ्जजङ्घासु जानूरुकटिगुह्यके ।
सनाभिहृदयोरोजपार्थ्युक्षुष्टुकेषु च ॥

स्कन्धयोरुभयोर्मध्ये बाहुमूलोपवाहुषु ।
प्रकोर्परप्रकोष्टेषु मणिवन्धतलेषु च ॥

मुखे नासाक्षिकर्णेषु मस्तमस्तिकमूर्धसु ।
विन्यसेदक्षरान्मन्त्री क्रमात् मन्त्रसमुद्भवान् ॥

पदन्यासः —

शिराललाटदकर्णयुग्मोष्टरसनासु च ।
सकण्ठवाहुहृत्कुक्षिकटिगुह्योरुजानुषु ॥

जङ्घाचरणयोन्यस्येत्पदानि त्रिष्टुभस्सुधीः ।

ध्यानम् —

उद्दिद्युत्कराकाङ्कुलदरिगद्वसंस्याऽरिशद्वासिसेटे-
वस्त्रासाख्यपत्रिशूलानरिगणभयदा तर्जनीं चादधाना ।

चर्मास्युद्घूर्णदोर्भिः प्रहरणनिपुणाभिर्वृता कन्यकाभिः
दद्यात्काशानवीष्टान् लिणयनलसिता चापि कात्यायनी वः ॥

जातवेदसे इत्यादिमन्त्रः । अभीष्टफलप्रदानोर्यं मन्त्रः । विशेषतो
रक्षाकरप्रधानश्च । पञ्चगव्यैर्वा प्राक् सप्तमे पटले मातृकाविधाने प्रोक्तवर्णो-
षधिकथितजलैर्वा पशोः (गोः) मूत्रेण वा क्षीरेण वा जलेनैव वा दीशा-
कलशं संपूर्य समर्चयेत् ॥

अथ पूजार्थं पीठविधानमुच्यते —

पूर्वं भुवनेशीं विलिख्य, तदन्तः दीक्षकस्य (दीक्षणीयस्य) नाम
संलिख्य, तद्विनवमे पटले भुवनेशीविधानोक्तपङ्गुणितयन्त्रं विलिख्य
तत्कोणेषु पट्सु दुः इति वर्णं विलिखेत् । वहिरष्टदलं पञ्चं विलिख्य
तस्मिन्मण्डले नवशक्तिभिर्यजेत् । जयायै० विजयायै० भद्रायै० भद्रकाल्यै०
सुप्रुख्यै० दुर्मुख्यै० व्याघ्रप्रुख्यै० सिंहमुख्यै० दुर्गायै० (इति नवशक्तयः ।)
अस्मिन्पीठे कलशं संपूर्य जातवेदोग्निमूर्ति समावाह्य समर्चयेत् ॥

अङ्गैः प्रथमावृतिः । निस्त्यतारिदु नमः । धुंसिववेना नमः ।
श्वाविणिर्गादु नमः । तिदपरि पनःस नमः । दोवेतिहादनि नमः । तोयतीरा
मम नमः । सोमवानसु नमः । सेदवेतजा नमः । ८ एतैः प्रतिलोम-
गतैर्वर्णैः द्वितीयावृतिः । जातवेदसे नमः । सप्तजिह्वाय नमः । हव्यवाहनाय
नमः । अश्वोदरजाय नमः । वेश्वानराय० कौमारतेजसे० विश्वमुखाय० देवे-
मुखाय० ८ इति तृतीयावृतिः । पृथिव्यै नमः । अङ्गथो नमः । अनिलाय०
आकाशाय० ४ इति महादिक्षु समर्चयेत् । निवृत्यै० प्रतिष्ठायै० विद्यायै०
शान्त्यै० ४ इति कोणेषु समर्चयेत् । इति चतुर्थ्यावृतिः ॥

आगतायै० तपन्यै० वेदगर्भायै० दहनरूपिण्यै० सेन्दुखण्डायै० शुभ-
हन्त्यै० नमश्वारिष्यै० वागीश्वर्यै० मदवहायै० सोमरूपायै० १ मनोजवायै०

इत्येकादशशक्तीः पूर्वदिशि समर्चयेत् । मरुदेवायै० रात्र्यै० तीव्रकोपायै० यशोवत्यै० तोयात्मिकायै० नित्यायै० दयावत्यै० हरिण्यै० तिरस्त्रियायै० वेदमात्रे० दमरप्रियायै० ११ इति दक्षिणदिशि समर्चयेत् । समाराध्यायै० नन्दिन्यै० परायै० रिपुमर्दिन्यै० पष्टुर्यै० दण्डन्यै० तिर्ग्मायै० दुर्गायै० गायत्र्यै० निखवद्यायै० विशालाक्ष्ये० ११ इति पश्चिमदिशि समर्चयेत् । इत्यासोद्भावायै० नादिन्यै० वेदनायै० वह्निगर्भायै० सिंहवाहायै० धुर्यायै० दुर्विष्फायै० निरंसायै० तापहारिण्यै० त्यक्तदोपायै० निस्सप्तनायै० ११ इत्युत्तरदिशि समर्चयेत् ॥ एताभिर्बर्णशक्तिभिः पञ्चम्यावृतिः । लोकपालैः पष्टुचावृतिः । तदायुधैः सप्तम्यावृतिः ॥

एवं दीक्षाकलशं संपूज्य समभिपित्य, (पेचयेत् । सः) पीठविधानोक्त-
यन्ते उपविश्य जपेत् । गुरुसत्रिधौ अक्षरसहस्रं पुरश्चरणाजपः । तत्र त्रिष्टुभः
वह्यात्मकत्वात् तत्प्रशान्त्यर्थं द्विगुणसंख्यां गायत्रीं जपेत् ॥

तिलेन सर्पेण अनलेन क्षीरदुमसमिद्धिश्च हविपा चाज्येन च
एतैस्सर्पिस्सक्तैः द्रव्यैः चतुश्चत्वारिंशद्युक्तचतुश्शतसमन्वितं चतुर्स्सहस्रसंख्यं
हुनेत् पुरश्चरणाहोमः । अनल इति गुलबेळ लकाञ्चेवलि पूजाविधिस्तु
पूर्वमेव कलशविधावुक्तः ॥

गिनस्त्वतारिदु, धुमित्रवेना, इवाचिणिगादु, तिदपरिपनः स, दोवेति-
हादनि, तोयतीरामम, सोमवात्सु, सेदवेतजा, ॥ एवं जातवेदोमन्त्यं
जप्तुकामः एतानष्टौ पादान् एवं प्रतिलोमेन जपेत् । अनेन मन्त्रं दुष्टदृष्टिं
क्षाव्यपते ॥ मन्त्रस्य दोपास्तु कादिमते पञ्चर्मिशत्प्रकागः कथिताः । ते
यथा—

उंसष्टकर्णगो मन्त्रः तस्तस्यादधिरैर्जपैः ।

गर्वितस्तपवधिप्राप्तः शत्रुवो वैरिकोष्टुगाः ॥

चाला लघ्वक्षराः प्रोक्ताः षुद्धा गुर्वक्षरान्विताः ।

निर्जिताः कर्मचाहुङ्क्षात् दसहाः सत्ववर्जिताः ॥

अपूर्णरूपाः छिन्नासस्युः स्तम्भिताससानुनासिकाः ।

अकालविनियोगेन मूर्छिताः स्वापगा जपात् ॥

मत्ताः पत्रेषु पठनात् व्यर्णवर्णस्तु कीलिताः ।

रुद्गा विसन्धिकाः प्रासदुःखा वैरिसमन्विताः ॥

खण्डीभूतास्त्वंशजपादङ्गहीनास्त्वसंवृताः ।

अपूर्णेनोपदिष्टा ये हीनवीर्यस्तु ते मताः ॥

सदा प्रयोगात् कुण्ड(ण्ठ)त्वं क्षिष्टताऽतिविलम्बितात् ।

रुग्णः प्रलपनेर्जपादन्यमन्त्रैसहामिलाः ॥

उपेक्षानास्थया जापाद्वैयम्यादवभानिताः ।

पञ्चविंशतिरुदिष्टा दोपास्तान् शमयेद्गुरुः ॥

पुनरनुलोमेन जपे अनुलोमेन उक्तेन प्रकारेण पडङ्गानि । प्रतिलोमेन
जपे अनुलोमेनोक्तर्णसंख्यया प्रतिलोमेन पडङ्गानि । पुनः प्रतिलोमविधानेषु
आपरणशूजादिकमपि प्रातिलोम्येन कार्यम् । प्रतिलोमेन जपादिकं प्रत्यह-
मुखेन कर्तव्यम् । उभयविधजपादेः नक्षत्रगारादिनियमश्च मूलग्रन्थे उक्तः ॥

एतत्सर्वं कल्पान्तरेष्युक्तम् । जपसंख्याग्नेयास्त्रपादकल्पत्यादि तत्कथम् ।

मन्त्रवर्णसहस्राणि जपेन्मन्त्रं विश्वालधीः ।

आग्नेयास्त्रमिद् प्रोक्तं विलोमाभिहितो मनुः ॥

प्रतिलोमक्रमादस्य पडङ्गानि प्रकल्पयेत् ।

वर्णन्यासपदन्यासौ विदध्यात्प्रतिलोमतः ॥

स्थानमेदान् विजानीयात् गुरुदेशान् चान्यथा ।

पूर्ववज्जपकल्पसिस्यात् ऊहयात्पूर्वसंख्यया ॥

पञ्चगच्छे सुपकेन चरुणा तस्य सिद्धये ।

अर्चनां पूर्ववत्कुर्यात् शक्तिस्तु प्रतिलोमतः ॥

सर्वत देशिकः कुर्यात् गायत्र्याः द्विगुणं जपम् ।

क्रूरकमर्णि कुर्वीत प्रतिलोमविधानतः ॥

शान्तिकं पौष्टिकं कर्म कर्तव्यमनुलोमतः ।

अष्टानां पादानां विलोमक्रमः —

मन्याद्यः पञ्चाक्षरः पादः ब्रेयो ज्ञानेन्द्रियात्मकः ।

धुमाद्योन्यः पञ्चवर्णः समृतः कर्मेन्द्रियात्मकः ॥

श्वाद्यस्तृतीयः पञ्चार्णः पञ्चभूतमयः समृतः ।

त्याद्यस्सप्ताक्षरः पादश्चतुर्थो धातुरूपकः ॥

दःपूर्वः पञ्चमः पाद ऊर्भिरूपषष्ठक्षरः ।

तोवर्णादिष्ठणोन्यप्यट्कौशिकमयो मतः ॥

सोपूर्वः पञ्चवर्णोन्यशशब्दादिमय ईरितः ।

सेवर्णादिष्ठमः पादः पञ्चाणां वदनादिकः ॥ इति ॥

अथ प्रयोगविधिः —

पीताऽयोमुष्टिगदाहस्ता महिपाज्यसंयुतपुलाकैः ।

वैभीतारिष्मितकोद्रवकैः स्तम्भयेच द्रुतविधिना ॥

पुलाकं — पुलान्ति । वैभीतकप्रमित् — तानि । अरिष्ट — वैमु ।

कोद्रवं — वरकु । अयमर्थः — पीतामयोमयमुष्टिगदाहस्तां घ्यात्वा, मदिपाज्य-
सिक्तपुलाकैश्च वैभीतकप्रमित्तिः अरिष्टे कोद्रवैश्च सदसं द्रुते । शब्दस्वंभवं
भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

सुसितापाशांकुशयुक्तिगङ्गद्वारिप्रियाहसंभिना ।

वेतससमिदाहुत्या मधुरयुजा मंक्षु वर्षयेददुर्गा ॥

अयमर्थः — सुसितेत्यादिविशेषणविशिष्टां दुर्गा ध्यात्वा वेतससमिधे
तिमधुरसिक्तां, संख्यानुके सहस्रमिति न्यायात् सहस्रं ऊहुयात् धृष्टधर्थम् ।
वेतसं—नीर्वञ्जि ॥

प्रयोगान्तरम् —

रक्ता पाशांकुशा फलिनीकेसरोद्भवैः कुसुमैः ।

चन्दनरससंसिक्तैः होमाददुर्गा वशीकरोति जगत् ॥

एवं ध्यात्वा रात्राबुक्तकुसुमैर्हुनेत् सहस्रम् । वशीकरणं भवति ।
फलिनी-छायूलं केसरं—नागपू ॥

प्रयोगान्तरम् —

लवणेत्तिमधुरसिक्तैस्तत्कृतया वा ऊहोतु पुत्तल्या ।

उडुतरुकाष्टैर्नक्तम् सप्ताहान्नृपतिमपि वशीकुरुते ॥

अयमर्थः — उडुतरुशकलैर्वा तिमधुरसिक्तैर्लवणैर्वा लवणकृतसाध्यप्रति-
कृत्या वा आसप्ताहं पूर्ववत् ध्यात्वा सहस्रं ऊहुयात् रात्रौ । सप्ताहाद्वशी-
करणं भवति । धृतमधुरुषमिश्रं त्रिमधुरसंज्ञं भवति । उडुतरुशकलं—अप्तिलंभिलं

प्रयोगान्तरम् —

सकपालशूलपाशांकुशहस्ताऽरुणतरा तथा दुर्गा ।

आकर्षयते लावणपुत्तल्या त्रिमधुराक्तया होमात् ॥

एवं ध्यात्वा लवणकृतसाध्यप्रतिमाहोमात् साध्यमाकर्षयेदित्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

ध्यात्वा धूम्रां मुसलतिशिखकरामस्थिभिश्च तीक्ष्णाक्तेः ।
कार्पासानां निम्बच्छद्मेषवृत्तैर्हुताच्च विद्वेषः ॥

धूम्रं-धूम्रवर्णं । तिशिखं-शूलम् । कार्पासं-पहचि । अस्थि-विरै ।
निम्बच्छदं-वेष्पिलैः । मेषवृत्तं-अजावृतम् । एतैर्द्रव्यैरेवं ध्यात्वा सहस्रं हुनेत् ।
विद्वेषो भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

धूम्रातर्जनिशूलहितहस्ताविषदलैस्समहिपाज्यैः ।
होमाच्च मरिचसर्पपचरुभिरजारुधिरसिक्तेश्च ॥

सहस्रहोमादुच्चाटयेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

शिखिशूलकराऽप्निनिभा सर्पपतैलाक्तमत्तवीजैश्च ।
मरीचैर्वा राजियुतैः होमादहितान्विमोहयेत् दुर्गा ॥

शिखी-अग्निः । मत्तवीजं-उन्मत्तविरै । मरीचं-मिळकु । राजी-
मोहरया ॥ अयमर्थः — मत्तवीजैस्मर्पपतैलसिक्तैर्वा राजियुतमरीचैर्वा सहस्र-
होमात् शत्रून् विमोहयति ॥

प्रयोगान्तरम् —

कृष्णा शूलसिकरा रिपुदिनघृथोङ्गवैस्समित्प्रवरैः ।
ग्रणकर्त्तवृत्तसंसिक्तैर्होमान्मारेन मारयेददुर्गा ॥

ग्रणकर्त्तवृत्त-कटिठवेष्ण (कट्ट-कटिठवेष्ण) अयमर्थः — कृष्णर्णा
शूलसिहस्त्रां दुर्गा ध्यात्वा शत्रुनक्षत्रवृथसमिद्धिः सहस्रं जुहुयात् । एवं
मारे हुते शत्रोर्मरणं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

नक्षत्रवृक्षसमिधो मरीचानि च तीक्ष्णहिंगुशक्लानि ।
मारणकर्मणि विहितान्यारुप्करस्नेहसिक्कानि ॥

तीक्ष्णं—कदुकु । हिंगुशक्लं—हिंगुलिका । आरुप्करस्नेहं—शेङ्गोद्वैतलम् ।
अयमर्थः— शत्रुनक्षत्रवृक्षसमिद्धिश्च मरीचैश्च तीक्ष्णैश्च हिंगुभिश्च आरुप्करतैलसिक्कै-
रतैस्सहस्रसंख्यं हुनेत् । शत्रोर्मरणं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

नक्षत्रवृक्षसमिधां विलिखितसाध्याभिधानकर्मवताम् ।
सच्चतुथत्वारिंशत्वयुजां होमकर्म मरणकरम् ॥

अयमर्थः— शत्रुनक्षत्रवृक्षसमित्सु साध्यनाम विलिख्य, मूलमन्त्रस्य
चतुथत्वारिंशद्वर्णांश्च विलिख्य तावत्संख्यं जुहुयात् । मरणं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

मरीचं क्षौद्रसमेतं प्रत्यक्षुष्पीवराहसंभिन्नम् ।
उष्णाम्भःपरिलुलितं प्रसेचयेदक्षवृक्षपुचल्याः ॥

हृदये वदने च रिपोः समुखतस्संप्रतिष्ठिते रायाः ।
ज्ञात्यभिभूतोऽरिस्यात्तकथनात्पक्षमात्रकान्त्रियते ॥

मरीचं-मिरे । क्षौद्रं-मधु । प्रत्यक्षुष्पी-^{*} आधाडा रुद्रदण्डीति सत्संप्र-
दायसर्वस्वाभिधाने व्याख्याने उक्तम् । कौतुम्बै इति केचित् । वराहं
निलप्पनै । अयमर्थः— शत्रुनक्षत्रवृक्षेण प्रतिकृतिं संपाद्य प्राणप्रतिष्ठां च
कृत्वा, तस्य हृदये वदने च मरीचाद्युक्तद्रव्यं सर्वं उष्णोदके विनिष्पीड्य
तेन जलेन रिपुदिह्मुखतः(मुखः) प्रसेचनं कुर्यात् । तस्मादार्तिव्याध्यभिभूतो
भवति । अथवा एवमेव संपाद्य काथयेत् । एकपक्षमात्रे कथिते
रिपुर्मियते ॥

* प्रत्यक्षुष्पी-आष्टुक्षी इति ख-ड पाठः ।

सैव प्रतिकृतिरसकृत्यातिष्ठितसमीरणा च विशदविया ।
तीक्ष्णस्नेहालिसा विलोमजापेन तापनीयाग्नौ ॥

विधिना ज्वरविद्वस्यादपधनहोमेन हानिरङ्गस्य ।
सर्वाहुत्या मरणं प्राप्नोति रिषुर्न सन्देहः ॥

तीक्ष्णस्नेहं—मोहरयाचेतैल (कृष्णकल्पालिङ्ग) अयमर्थः— रिषुनक्षत्र-
वृक्षप्रतिकृति संपाद्य, प्राणप्रतिष्ठां च वहुशो जस्ता, तीक्ष्णतैलेन तां
प्रतिकृति विलिष्य, जातवेदोमन्त्रं प्रतिलोमेन जस्ता, अग्नौ तापयेत् ।
तेन शत्रुर्ज्वरस्तस्यात् । पुनस्तामेव प्रतिकृति छित्वा स्वल्पनेन मन्त्रेण
हुते शत्रोर्मरणं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

उन्मत्तक्षेत्रेनेत्रद्रुमभवसमिधां सप्तसाहस्रकं तत्-
प्रत्येकं राजितलालुक्तिमथ हुनेन्माहिपाज्यप्लुतं वा ।

कृष्णाष्टम्याद्यमेवं सुनियतचरितसप्तरात्रं निशायां

निसन्देहोस्य शत्रुस्त्यजति किल निजं देहमाविष्टमोहः ॥

उन्मत्तं-धोत्रा । क्षेत्रं-कुचली (नट्टु) तयोः नेत्रद्रुमं, नेत्रमिति
मूलमुच्यते । तयोर्मूलभवसमिद्धिरित्यर्थः । राजितैलं मोहरयाचातैलम् ।
अयमर्थः— उक्तैरेतैस्तमिद्वैः सर्पतैलाप्लुतेर्वा माहिपाज्याप्लुतेर्वा रात्रावेकं
सप्तसाहस्रसंख्यं कृष्णाष्टमीमारम्य हुनेत् । शत्रोर्मृतिः ॥

प्रयोगान्तरम् —

सामुद्रे च सहिङ्गुजीरकविषे साध्यक्षेत्रकृतिं
कृत्वा यो घदनाञ्जले घटकटाहादिश्रिते काथयेत् ।
सप्ताहं ज्वलनं जपन्विपतरोर्यष्टया शिरस्ताडनं
कुर्वन् सप्तदिनान्तरे यमपुरकीडापरस्यादरिः ॥

हिङ्गु-हिङ्गु । जीर्कं च । विपं-वत्सनाभम् । द्वादशे पटले
त्वरिताविधाने प्रोक्तं वा । अयमर्थः — समुद्रे जले घटादिश्रिते उक्तद्रव्याणि
प्रक्षिप्य अग्नौ संस्थाप्य, तस्मिन् जले साध्यस्य नक्षत्रवृक्षेण प्रतिमां संपाद्य
तामधोवदनतया तस्मिन् जले प्रक्षिप्य, जातवेदोमन्त्रं जस्ता, विपतरोर्यष्ट्या
प्रतिमाशिरसि ताडयन् सप्तदिनं काथयेत् । तस्मात् सप्तदिनान्तरे शत्रुर्मरिष्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

आदृशुकोऽग्निममुना त्वथ सप्तरात्रं
सिद्धार्थतैललुलितैर्मरिचैर्जुहोतु ।
आरभ्य विष्टिदिवसेऽरिनरः प्रलाप-
मूच्छान्वितेन विषयीक्रियते ज्वरेण ॥

सिद्धार्थ—मोहरया । अग्निमनुरिति जातवेदोमन्त्रः । अयमर्थः —
विष्टयारब्यकाले आरभ्य सप्तदिनेषु रात्रौ आदृशखः सिद्धार्थतैलसिक्तैः मरीचैः
जातवेदोमन्त्रेण सहस्रं जुहोतु । शत्रुञ्ज्वरमूच्छादिग्रस्तो भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

तालस्य पत्रे भुजपत्रके वा मध्ये लिखेत्साध्यनराभिधानम् ।
अथाभितो मन्त्रमिमं विलोम विलिख्य भूमौ विनिखन्य तत्र ॥
आधाय वैश्वानरमादरेण समर्च्य सम्यक् मरिचैर्जुहोतु ।
तीव्रो ज्वरस्तस्य भवेत्पुनर्तत् तोये क्षिपेद्वयतमस्स भूयात् ॥

अयमर्थः — तालपत्रे वा भुजपत्रे वा मध्ये नाम लिखिता
कृत्यार्श्योर्जातिवेदोमन्त्रं प्रतिलोमेन लिखिता भूमौ निखन्य, तस्योपर्यमिं
संस्थाप्य समर्च्य मरीचैर्जुहयात् । साध्यस्तु ज्वरग्रस्तो भवति । पुनर्लंघन्ति-
भुद्भृत्य जले प्रक्षिपेत् । तेन स एव साध्यो वशीकृतो भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

सिंहस्थां शरनिकर्त्तः कुशानुवक्त्रैः
धावन्तीं रिपुमनु धावमानमेनम् ।
संचिन्त्य क्षिप्तु जलं दिनेशविम्बे
जस्वामुं मनुमपि चाटनाय शीघ्रम् ॥

अथमर्थः — सिंहस्योपरि स्थित्वा अग्निसद्वशाग्रेशर्हरः रिपुं धावन्तीं ध्यायेत् । तथा (ब्राह्मण) धावमानं रिपुं च ध्यायेत् । एवंरूपेण ध्यात्वा जातवेदोमन्त्रं जस्वा, जलमादित्यमण्डले क्षिपेत् । शत्रूचाटनं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

कृत्वा स्थण्डिलमङ्गणे भगवतीं न्यासकमादर्चयेत्
गन्धादैः पुनरन्धसा च विकिरेन्मन्त्री निशायां वलिम् ।
जस्वा मन्त्रमष्टुं च रोगसहितां कृत्यानिकृत्याकृतान्
तांस्तान् भूतपिशाचवैरिविहितान् दुःखानसौ नाशयेत् ॥

अथमर्थः — अक्षरन्यासस्थाने तन्न्यायेनैव रात्रौ गन्धादैस्समभ्यर्थ्यं; पायसेन वर्णं च दत्त्वा, पुनस्तन्निकटे स्थित्वा जपेत् । तस्माद्रोगकृत्याभूत-पिशाचवैरिविहिता पीडा नश्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

कुसुमरसलुलितलोणैर्वर्णरूणवदनो जुहोतु सन्ध्यासु ।
मन्त्रार्णसंख्यमन्तरैकयेन द्रावयेदरीनचिरात् ॥

कुसुमरसं—मधु । लोणं—मीठ । धारूणमुहः पथिममुह इत्यर्थः ।
मन्त्रार्णसंख्यं चतुर्थत्वार्दिशत्संख्यम् । एवं हुते शत्रूनुचाटयति ॥

प्रयोगान्तरम् —

शुद्धेश तण्डुलैरथ हविनिष्पाद्य पाञ्चगव्यमपि ।

सघृतैन तेन जुहुयादृष्टसहस्रं समेतसंपातम् ॥

* प्राशितसंपातस्य स्याद्रक्षा सर्वथैव साध्यस्य ।
प्राङ्गणमन्दिरयोरपि निखनेत द्वारे च शिष्टसंपातम् ॥

कृत्या नश्यति तस्मिन्वीक्षन्ते न ग्रहादयो भीत्या ।
कर्तारमैव कुपिता कृत्या सर्वात्मनाशु नाशयति ॥

अयमर्थः — पञ्चगच्छे चरुं संपाद्य, आज्ययुक्तेन तेन चरुणा
अष्टोत्तरसहस्रं जुहुयात् । संपाताज्यं गृहीत्वा साध्यं प्राशयेत् । द्वारे चाङ्गणे
चान्तःपुरे च निखनेच । तेन कृत्यादयो नश्यन्ति ॥

प्रयोगान्तरम् —

ब्रह्मद्रुमफलकान्ते मन्त्रितमस्सप्तसप्तकोष्ठयुते ।
कोणे द्राणि हित्वा मायाबीजं सर्कर्म मध्यगते ॥

विलिखेत्कर्मेण मन्त्राक्षरांश्च शिष्टेषु तेषु कोष्ठेषु ।
तत्र मरुतः प्रतिष्ठां विधाय विनिधाय वह्निमपि ॥

जुहुयादाज्येनाष्टमहस्रं फलकोपरि सम्यगात्तसंपातम् ।
विप्रतिपञ्चिधगयां निखनेनश्यन्त्युपद्रवास्सद्यः ॥

ब्रह्मद्रुमम्—पलाशम् । ब्रह्मद्रुमफलकान्तः पूर्वपञ्चिमतः अष्टौ रेखा
विलेख्याः । तथैव दक्षिणोत्तरतथा एषौ रेखा विलेख्याः । एवं विलिखिते
एकोनपञ्चाशत्कोष्ठानि जायन्ते । तत्र सर्वेभ्यो मध्यगतकोष्ठे साध्यक्षेत्रनामयुतां
भुवनेशीं विलिखेत् । पुनश्चतुःकोणगतकोष्ठानि वर्जयित्वा अन्येषु चतुश्चत्वारिंश-
त्खण्डेषु जातवेदोमन्त्वर्णान् विलिखेत् । एवं विलिख्य फलके, प्राणप्रतिष्ठां
च जस्ता (कृत्या), पुनरन्यत्र भूमौ अग्निं संस्थाप्य, केवलाज्येनाष्टोत्तर-

* प्रचितसंपातस्य स्यात् इति ड मातृकापाठः ।

सहस्रं हुत्वा, तत्संपातं फलकस्थं पन्त्रोपरि विलिष्य, विवादभूमौ फलकं
निखनेत् । तस्माद्भूविवादो नश्यति ॥

प्रयोगान्तरम् —

सिकताचरुगच्छाइमकमृदां प्रतिष्ठा विधीयते सिध्यै ।

प्रस्थादकघटमाना गृहपुरविषयाभिगुसये सिकता ॥

मध्याष्टाशान्तेषु च कुण्डानामारचय नवकमपि ।

विधिना निवपेत्क्रमशः सिंहाधनुशच्छागयायिनि दिनेशे ॥

तिथिषु तु कालाष्टम्यां भेषु विशाखादिमूलभाग्येषु ।

बारेषु मन्दवाक्पतिवर्ज्यास्त्वर्वे प्रशस्यन्ते ॥

हस्तश्रवणमधासु प्राजायत्ये च कर्म कुर्वीति ।

द्वादशसहस्रसंख्यं प्रजपेत्रायलमपि यथाप्रोक्तम् ॥

मध्ये च मूलमनुना, तदायुधैरष्टदिक्षु चक्राद्यैः ।

सकपालान्तैः पृथगपि संस्थापनकर्म निगदितं विधिवद् ॥

तास्ताथ देवता अपि परिषूड्य यथाक्रमेण मन्त्रितमः ।

कुर्याद्विलिं दिनग्रहकरणेभ्यो लोकपालराशिभ्यः ॥

अयमर्थः — गृहरक्षणार्थश्चेत् प्रस्थं सिकताः । पुररक्षणार्थं चेत्
आढकं चतुःप्रस्थं सिकताः । विंपयसीमारक्षणार्थं चेत् घटश्रमाणं द्रोणप्रमाणं
सिकताः । एवं संपाद्य, गृहस्य वा पुरस्य वा सीमाया वा अष्टदिक्षु मध्ये
च नव कुण्डानि विधाय, मेषसिंहाधनुरित्यादि उक्तमासतिथिनक्षत्रवारयुक्तेषु
दिनेषु, सिकता उक्तपरिमाणेन नवधा संपाद्य, तेषु कुण्डेषु संस्थाप्य,
द्वादशसहस्रं गायत्र्या अभिमन्त्रिताः सिकताः क्रमेण जपेत्(वपेत्) । पुनर्मध्य-
कुण्डस्थसिकतायाः(सु) मूलदेवताप्राणप्रतिष्ठां विधाय, अन्येष्टद्वुण्डेषु बन्त्र-
स्थानोक्तचक्राद्यायुधमप्तकस्य प्राणप्रतिष्ठां च तत्राष्टमायुधतर्जनीस्थाने कपाला-

युधस्य प्राणप्रतिष्ठां च क्रमेण कृत्वा, पुनर्मध्यकुण्डस्थितसिकतास्थितदेवतां मूल-
मन्त्रेण परिपूज्य, अष्टकुण्डस्थिता अप्यायुधदेवताः चक्राय नम इत्यादिभि-
स्तत्तन्मन्त्रैः क्रमेण परिपूज्याः । पुनस्तत तत्र यस्मिन्दिने करोति तदिननक्षत्र-
देवतायै च नवग्रहतदिनकरणलोकपालद्वादशराशिभ्यो वर्लि दधात् अक्षतैर्वा
चरुभिर्वा । एवं कृते अधिकतरं रक्षाकरं भवति । एवमेव चरुणा पञ्चगव्यैर्वा
अशमना वा मूदा वा गृहपुरसीमादिरक्षां प्रकृत्वा ॥

प्रयोगान्तरम् —

सिकताष्ठोडशकुटुं ब्रह्मद्रुमभाजने तु गव्याक्तम् ।

निवपति यदि विधिना तं देशं ग्रामं करोति चतुरब्दात् ॥

कुटुं—मेजायाचें माप ॥—कुंकुं ब्रह्मद्रुम-पलाश । अयमर्थः—पूर्ववदेव
साध्यप्रदेशे अष्टदिक्षु मध्ये च नवकुण्डानि खनित्वा, तेषु कुण्डेषु ब्रह्मद्रुमेण
नव पाताणि संपाद्य, एकैकस्मिन्पात्रे पोडशकुटुंपरिमाणेन सिकताः पञ्च-
गव्यसिक्ताः संपाद्य नवकुण्डेषु संस्थाप्य, पूर्ववदेव प्राणप्रतिष्ठाकरणजपष्टजा-
वलिहरणादीन् कुर्वत् । एवं यस्मिन् देशे निवपति निखनति, तं देशं
वर्षचतुष्यात्पूर्वं ग्रामं करोति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अकेऽजस्थेऽविधगायामपरिमितजलायां समादाय शुद्धाः

सम्यक् संशोषयित्वाऽतपमनुसिकताः शूर्पकोणैर्विशोध्य ।

संसिद्धे पञ्चगव्ये सुमतिरथ विनिश्चित्य ताः कुम्भसंस्थाः

मन्त्राग्नौ मन्त्रजापी द्विजतरुसमिधा भर्जयेत्कार्यहेतोः ॥

एवं सृदूपलचरवस्संस्थाप्यन्ते सपञ्चगव्यास्ते ।

वसुधाविप्रतिपत्तिक्षयं च पुर्विं च कुर्वते क्रमशः ॥

अयमर्थः—सूर्ये मेपस्थे संपूर्णजलयुक्तायां नद्यां गत्वा सिकतास्संगृह्य
सर्यकिरणे संशोषयित्वा शृणेण विशोध्य, पूर्वस्मिन्पटले गायत्रीविधाने प्रोक्त-

पञ्चगव्ययोजनासामान्यविध्युक्तप्रकारेण योजिते पञ्चगव्ये विनिक्षिप्य, पुनः पञ्चगव्यमिश्रितास्तिकताः कुभ्ये विनिक्षिप्य, पुनरग्निजननविधिरूपेण संस्कृताग्नौ संस्थाप्य, जातवेदोमन्त्रं जप्त्वा, द्विजतरुषमिद्वर्या भर्जयेत् । एवं सिकताचरुं संपाद्य, ग्रयञ्चगव्यास्ते चरवः भूमिविवादस्थले स्थापनीयाः । तस्मादूभुवि विवादं स्थापयन्ति(शमयन्ति) । अपिच कालेन पुर्वि कुर्वन्ति । द्विजतरु-पलास । शूर्प-सूप ॥

प्रयोगान्तरम्—

रथचरणगदाभुजहस्ता निष्टप्तशात्कुम्भनिभा ।
सघृतपयोन्धोहोमान्महतीं लक्ष्मीं समावहेद्दुर्गा ॥

अयमर्थः— एवंरूपां दुर्गा ध्यात्वा घृतसिक्तपायसं हुनेत् । तस्मादुक्तफलं स्यात् ॥

ब्रीहिभिरन्नैः क्षीरसमिद्धिरपि दुग्धवीरुधामाज्यैः ।
मधुरत्रयमधुरतरैः महतीं वृद्धिं करोति हुतविधिना ॥

अयमर्थः— समिद्धिरिति । दुग्धवीरुत् अश्वत्यादि क्षीरदुमचतुष्यम् । तेषां समिद्धिरित्यर्थः । मधुरत्रयं आज्यगुळमधुमिश्रितं द्रव्यम् । मधुरतरैरिति । मधुरतरं अतिमधुरम् । संख्यानुक्ते सहस्रमिति न्यायात् एतैर्देशभिर्द्रव्यैः पृथग्गा संभूय वा सहस्रसंख्यं जातवेदोमन्त्रेण हुनेत् । ऐश्वर्यवृद्धिर्भवति । ‘पुंमा केन कियद्वा मन्त्रस्याचक्षतेऽस्य समाध्यं’ । इत्यादिना मन्त्रप्रशंसा कृता ॥

अथ शारदातिलकोक्तप्रकारेण दिनाख्तकृत्याख्तमन्त्रयोः प्रयोगा लिख्यन्ते-

अयोदिताख्तं कृत्यास्त्रं वस्ये शत्रुविर्दनम् ।
अंतिदुर्गामनुं प्राहुः दिनाख्तं मन्त्रविचमाः ॥

अतिदुर्गेयमित्यादा पडन्ता लिप्डवीरिता ।

प्रतिलोममिमं मन्त्रं कृत्यास्त्रं प्रतिचक्षते ॥
 दिनास्त्रस्य पड़ज्ञादीन्प्रतिलोमादिकान्विदुः ।
 मूलमन्त्रप्रतिलोमक्रमेणेत्यर्थः ॥
 पूर्वोक्ता एव मुन्याद्या मन्त्रसास्य प्रकीर्तिः ॥
 वर्णन्यासपदन्यासौ विदध्यात् प्रतिलोमतः ।
 ध्यानभेदान्विजानीयात् गुर्वदेशान्न चान्यथा ॥
 पूर्ववज्जपक्लस्त्रिस्त्यात् जुहुयात्पूर्वसंख्यया ।
 पञ्चगव्यसुपक्वेन चरुणा तस्य सिद्धये ॥
 अर्चनं पूर्ववत्कुर्याच्छक्तिस्तु प्रतिलोमतः ।
 सर्वत देशिकः कुर्यात् गायत्र्या द्विगुणं जपम् ॥

अथ प्रयोगः —

भानुविम्बगतं शत्रुमधोवक्त्रं विपाहतम् ।
 मूलादुत्थितया ग्रस्तं कुण्डल्या भावयेत्सुधीः ॥
 मूलाधारे क्षिपेत्सद्यः प्रस्फुरत्कालपावके ।
 दिनत्रयात् ज्वराक्रान्तो रिपुः प्राणान्विमुञ्चति ॥
 दिनास्त्रेण प्रविद्वाज्ञं खाधिष्ठानगतं रिपुम् ।
 पञ्चवायुसमिद्वेन वह्निना दग्धविग्रहम् ॥
 ध्यायन्मनुं जपेत्सद्यः स भवेद्यमवल्लभः ।
 मणिपूरगतं शत्रुमग्निनाऽदीप्तविग्रहम् ॥
 ध्यायन् दिनास्त्रं प्रजपेत् स मृत्युवशरां ब्रजेत्
 अनाहिताहितशत्रुनिर्देशो मन्त्रवह्निना ॥
 पाशेन बद्धा शीघ्रेण नीयते यमकिंकरैः ।
 विशुद्धिस्थानगो वैरिदिनवाणेन दीपितः ॥

अधोमुखः स्मृतस्तूर्णं परासुः स्यादिनतयात् ।

आज्ञायां निहितं शत्रुं दहेत् ज्ञानाग्निना धिया ॥

पुत्रमित्रकलतादीन् हित्वा मृत्युमुपाश्रयेत् ।

नाभिमालोदके स्थित्वा ध्यायन् विम्बे दिनेशितुः ॥

वैरिणं दग्धसर्वाङ्गं मन्त्रमष्टोत्तरं शतम् ।

जपेत्सप्तदिनादर्वाक् यमलोकं स गच्छति ॥

आरवारं समारभ्य सप्ताहं प्रजपेन्मनुम् ।

सूर्योदयं समारभ्य यावदस्तमयो भवेत् ॥

सन्नियातज्वराविष्टो यमग्रस्तो भवेदरिः ।

स्थित्वा दुर्गालये मन्त्री त्रिरात्रं वर्जिताशनः ॥

दिनवाणेन विद्वाङ्गं वैरिणं प्रविचिन्तयेत् ।

जपेन्मनुमित्तं शत्रुः ज्यरितो मरणं व्रजेत् ॥

सपृष्टा दुर्गा जपेन्मन्त्रमनश्नन् त्रिदिनं स्मरन् ।

शूलप्रोतं निजरिपुं दिनास्त्रेण प्रदीपितम् ॥

ज्वरेण महताऽविष्टो जायते स यमातिथिः ।

रविमण्डलगं शत्रुं दृष्टं तद्रथपन्नगैः ॥

विषाग्निदग्धसर्वाङ्गं ध्यायन्तुष्णो वारिणा ।

तर्पयेद्विनवाणे स्यादसौ स्याद(तुय)मवल्लभः ॥

रविविम्बादागतया ज्वालया ग्रस्तविग्रहम् ।

रिपुं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं स क्रीडति यमान्तिके ॥

ग्रहयुक्तार्कविम्बस्थं विद्धं मन्त्रमयैश्वरैः ।

प्रतिपद्य निजं शत्रुं जपेद्युतमस्त्रवित् ॥

रिपुं नयति शीघ्रेण यमदूतो यमालयम् ।

प्रळयानलसङ्काशां कालरात्रिमिवापराम् ॥

शुलपाशधरां धोरां सिद्धस्कन्धनियेदुपीम् ।
सवितुर्मण्डलान्तस्थां रक्तनेतत्रयोत्थितैः ॥

विस्फुलिङ्गैर्निर्दहन्तीं रिपुमाङ्गुलविग्रहम् ।
स्पष्टदृष्टाधरां गृत्यद्भुकुटीभीपणाननाम् ॥

दर्शयन्तीं निजं शत्रुं तर्जन्या भीमरूपया ।
दंष्ट्रामयुखजालेन घोतयन्तीं दिग्न्तरम् ॥

शूलेन वैरिणो वक्षो दारयन्तीं भयङ्गरीम् ।
जपेद्विनत्रयं मन्त्री मारयेद्रिपुमात्मनः ॥

अस्त्रमन्त्लकृतन्यासः प्रळयाग्निसमप्रभाम् ।
रक्तवस्त्रधरां कुद्रां रक्तनेतत्त्वान्विताम् ॥

सिद्धाधिरूढां धावन्तीं धावमानं रिपुं प्रति ।
खड्जेन तच्छरशिच्छत्वा धणाङ्गोमस्थलं गताम् ॥

ध्यात्वाऽयुतं जपेन्मन्त्री विदितं वर्जिताशनः ।
अनेनैव विधानेन रिपुर्भृत्युग्रियो भवेत् ॥

कर्माण्येतानि कुर्वति दिवसे न तु रात्रिपु ।
पथिमामुखलिङ्गस्य सजीवं महिषं पुरः ॥

निधाय तस्य शिरसि कुण्डं कृत्वा त्रिकोणकम् ।
तस्मिन्समेधिते बहौ कारस्करसमुद्धवान् ॥

सत्रिकोणान्समन्त्वाण्निसाध्यनामसमन्वितान् ।
अजरक्तेन संसिक्तान् कारस्करसमिद्वरान् ॥

सहस्रं जुहुयादेवां ध्यात्वा सवितृमण्डले ।
प्रळयाग्निसमां धोरां द्वात्रिंशद्भूजशोभिताम् ॥

उद्यदायुधसन्दीपां नृत्यन्तीं सिक्षमस्तके ।
 महादंष्ट्रां महाभीमां ज्वलत्केशीं नदन्मुखीम् ॥

रक्तार्द्धमांसवदनां घृणितोग्रत्रिलोचनाम् ।
 अनेन विधिना शत्रुर्महाज्वरनिपीडितः ॥

विमुञ्चति निजं देहं पुत्रमित्रादिभिस्मह ।
 ऊर्ध्वमुष्णाम्भसो मन्त्री लभ्यित्वा भुजङ्गमम् ॥

भानुविम्बगतां दुर्गा सहस्रादित्यसन्निभाम् ।
 सहस्रपाणिचरणां सहस्राक्षिशिरोमुखीम् ॥

सहस्रनागनद्वाङ्गां त्रासयन्तीं जगत्त्वयम् ।
 ध्यायन्ननेन सर्पास्ये तर्पयेदुष्णवारिणा ॥

संयतः कालपाशेन वैरिमुञ्चेत्म जीवितम् ।
 मध्याह्नाकार्युतप्रख्यां नदन्तीं नरसिक्षत्रत् ॥

थोरसिक्षसमाप्तीनां महाभीपणदर्शनाम् ।
 शूलप्रोताहितां ध्यायन् जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥

तर्पयेदुष्णतोयेन सर्पवक्ते दिनत्वयम् ।
 यमस्य भवनं गच्छेदरातिनात्रि संशयः ॥

क्रक्षवृक्षप्रतिकृतिं प्रतिष्ठितसमीरणाम् ।
 उष्णोदके विनिक्षिप्य विपाढ्ये विधिना ततः ॥

अकेन्द्रनलसञ्चातां राङ्गखेटकधारिणीम् ।
 नयनतयनिर्गच्छद्विस्फुलिङ्गशताकुलाम् ॥

सिद्धस्थां सर्वभूपात्यां तैलोक्यभयदायिनीम् ।
 खङ्गकृत्याभिधां ध्यायन्प्रजपेदयुतं मनुम् ॥

विधानेनामुना शत्रुर्ग्रस्तो भवति मृत्युना ।
प्रकल्प्य दुर्गायतने त्रिकोणं कुण्डमुत्तमम् ॥

तत्र सञ्जनिते वह्नौ महिंपीशकृता कृताम् ।
पुत्तसीमजरकताक्तां प्रतिष्ठितसमीरणाम् ॥

छित्वा छित्वा प्रजुहुयादजारकतान्वितां निशि ।
ध्यात्वा दुर्गा प्रनृत्यन्तीं महिपोरस्थलान्तरे ॥

शुलेन महिपस्याङ्गं भिन्दन्तीं घोरदर्शनाम् ।
अद्वाहासैरजस्तोत्यैर्भीषिता(पणां)सुरसेविताम् ॥

अनेन विधिना शत्रुः प्रयाति यमसन्निधिम् ।
दिनास्त्वमेवं कथितं शत्रुनिग्रहकारणम् ॥

कृत्यास्त्रचोदितान्कुर्यात्प्रयोगान्मन्त्रवित्तमः ।
आधारादुद्रुतां देवीं कुण्डलीं सर्परूपिणीम् ॥

सुपुग्नारन्धमार्गेण यातां व्योमस्थलं ततः ।
मुखेन शत्रुमादाय निवृत्तां स्वगृहं प्रति ॥

ज्वलत्कालानलोदीसां विचिन्त्य प्रजपेन्मनुम् ।
सप्तभिर्वासिरेशशत्रुः मृत्युमामोति मोहितः ॥

अङ्गारवारे चित्यग्नौ सर्पपस्नेहलोळितम् ।
सिद्धार्थकुडुवं जसं जुहुयात्पक्षमाततः ॥

कृत्यास्त्वज्वालया दग्धो रिपुर्यमपुरं व्रजेत् ।
चतुर्दश्यामर्धरात्रे चितास्थीन्यष्ट साधकः ॥

ब्रणतेलविलिप्तानि चिताग्नौ जुहुयात्ततः ।
अनेन विधिना शत्रुमृत्युमेष्यति कातरः ॥

उष्ट्रास्थनिर्भितां शतोर्वणतैलपरिष्ठुताम् ।
प्रतिमां स्थापितप्राणां जुहुयाग्निशि साधकः ॥

छित्वा छित्वाऽजरवतेन रामाहान्त्रियते रिषुः ।
महिष्या वत्सकं गृह्ण एकरात्रमुपोषितः ॥

पाययेत्सर्पिषः प्रस्थं महिष्यास्तनजोद्भवम् ।
आशया ग्रथिताङ्गं च प्रतिष्ठितसमीरणम् ॥

तीक्ष्णतैलायुतं हुत्वा विपृष्ठेष्ठितेऽनले ।
जुहुयाद्वत्सकं तस्मिन् साधितं मन्त्रसाधकः ॥

अरिंगच्छति चैकेन दिवसेन यमक्षयम् ।
रमशानवालुकाः स्पृष्टा साक्षता नियुतं जयेत् ॥

विकिरेत्तास्तटाकादौ कृत्यास्त्रकाथितं जलम् ।
तदीयं पीतमचिरात् निहन्ति समकान् जनान् ॥

कृष्णाङ्गारचतुर्दश्यां प्रजसैः प्रेतभस्मिः ।
महिषाजयेन लुक्षितास्तन्मन्त्राक्षरसंख्यया ॥

निर्माय गुलिका एतास्सम्यक् जस्मसीरणाः ।
चिताकाष्ठेष्ठिते वह्नौ जुहुयात् दृढमानमः ॥

चतुर्दशीत्यादर्वाक् शत्रुर्ष्टत्युवशो भवेत् ।
रमशानभस्म सिद्धार्थं पञ्चगच्छे विनिक्षिपेत् ॥

माहिषे संसरन्देवीं कालाग्निमद्यग्रभाम् ।
भर्जयेत्प्रजपन्मन्त्रं विपकाष्ठेष्ठितानले ॥

दुर्गागारे प्रजुहुयादनेनापुथमन्त्रविद् ।
पुनरादाय तद्वस्म सेनायां वैरिणः क्षिपेत् ॥

सा सेना बहुधा भिन्ना उत्तरोगविमोहिता ।

आयुधानि परित्यज्य युद्धकाले पलायते ॥

गेहे ग्रामादिषु क्षिप्त्वा कुर्यादुच्चाटनं क्षणात् ।
सप्तवरेषु गुच्छिके दुर्गविरमनि शर्करे ॥

सप्त माहेन्द्रदिग्भञ्जं गृहीत्वा ग्रजपेन्मनुम् ।
महिषीपञ्चगव्येषु भर्जयेत्तदथा पुरा ॥

भूयो जपित्वा निकिरेत गेहग्रामपुरेषिमाः ।
स देशो नश्यति क्षिप्र दग्धो मन्त्रहराग्निना ॥

वज्रं-निघडिंग ऋक्तुरक्कला ली

पदविन्दुपद्मुक्तुषुक्त्वा निरुनेदोदनान्वितम् ।
स्पृष्ट्वा तां प्रजपेदस्त्रं कृष्णाष्टम्यां निशार्धतः ॥

शत्रुनामसमायुक्त शमशाने निरुनेदिमाम् ।
प्रणश्येच्च रिपुरशीघ्रं सकुदुम्बस्त्रान्धनः ॥

पदविन्दुरिति-भृङ्गविषः ।

कपालशक्ति मन्त्री कृत्यास्त्राक्षरसंख्यकान् ।
संस्पृश्य प्रजपेदस्त्रं प्राणस्थापनपूर्वकम् ॥

कृष्णाङ्गारचतुर्दश्यां शमशाने रिपृष्ठक्षजे ।
जुहुयादजरक्ताक्तान् कृत्यास्त्रज्ञालया हतः ॥

रिपुर्यमपुरं गच्छेत् महाजगरनिमोहितः ।
अजरक्तेन संपूर्णे कलशे निश्चिपेदहिम् ।
कपालेन पिधायैनं छादयेद्रक्तग्राससा ॥

पृजयेद्रक्तपुष्पाद्यैः स्पृष्ट्वा तमयुत जपेत् ।
भौमगारे निशामद्ये कारस्करसमन्विते ॥

शमशानगह्नौ जुहुयात् गच्छेद्यमपुरं रिपुः ।

हास्यनक्षत्रवृक्षेण कृत्वा कुम्भं प्रपूरयेत् ॥

माहिपैः पश्चगव्यैस्तद्विडालं तत्र निक्षिपेत् ।
जपपूजादिकं सर्वं यथापूर्वं समाचरेत् ॥

कारस्करभवे वह्नौ कृत्याख्येण समेविते ।
अयुतं व्रणतैलेन हुत्पान्ते तं घटं पुनः ॥

आमस्तकं समुदृधृत्य जपन्मन्त्रमनन्यधीः ।
जुहुयाद्विधिनानेन त्रिदिनान्त्रियते रिपुः ॥

त्रिकोणकुण्डनिहिते वह्नौ मन्त्रेण दीपिते ।
अर्चिते गन्धपुष्पाद्वैरयुतं जुहुयात्क्रमात् ॥

राजीभलात्कतिलतैलैः सप्तदिनं ततः ।
प्रसूतिसमयं प्राप्तां महिपीं स्थापितानिलाम् ॥

पूजितां गन्धपुष्पाद्यैः स्पृशन् कूर्चेन तां जपेत् ।
मस्तकाद्योनिपर्यन्तं विया चत्समनुमरन् ॥

आकृष्य हस्ते पतितं जुहुयादेवितेऽनले ।
एवं कृते समुत्पन्ना कृत्या दीप्ता हुताशनात् ॥

भक्षयेदचिराच्छत्रुमीश्वरेणापि रक्षितम् ।
पुनरग्नौ विशत्येषा कर्त्तरमपि(भि)कांक्षिणी ॥

एवंविधानि कर्मणि यः कुर्यान्मन्त्रविच्चमः ।
स जपेदात्मरक्षार्थं मन्त्रान्मृत्युञ्जयादिकान् ॥

इमानि मानुपान्याहुः नक्षत्राणि मनीषिणः ॥

ज्येष्ठाशतभिपद्मूलधनिष्ठाश्लेषकृत्तिकाः ।
चित्रामघाविशासाख्याः तारा राक्षसदेवताः ॥

अक्षिनीरेवतीपुष्यस्वातीहस्ताः पुनर्वसू ।
अनूराधा मृगशिराश्रवणं देवतारकाः ॥

उपक्रमेत नन्दासु रिक्तास्त्रसं विवर्जयेत् ।
प्रतिसंहरणं धारे गुरोश्चुक्रस्य वा भवेत् ॥

स्थिरेषु राशिष्वारंभः चरेषु स्याद्विसर्जनम् ।
अस्त्रसंहरणं कुर्यादुभयेषु विचक्षणः ॥

कृष्णपक्षेऽनलेनास्त्रं विसृजेच्छशिना पुनः ।
शुक्लपक्षे क्रमादस्त्रं पुनरात्मनि संहरेत् ॥

भानुना मोक्षसंहारौ कुर्यात्पक्षद्वये सुधीः ।
पश्चिमाभिमुखो भूत्वा कर्म सर्वत्र साधयेत् ॥

अथाभिधास्ये मन्त्रेऽस्मिन् सम्यक् पट्कर्मलक्षणम् ।
सर्वतन्त्रानुसारेण प्रयोगफलसिद्धिदम् ॥

शान्तिवश्यस्तम्भनानि द्रेषणोच्चाटने ततः ।
मारणान्तानि संशन्ति पट्कर्माणि मनीषिणः ॥

रोगकृत्याग्रहादीनां निरासशान्तिरीरिता ।
घश्यं नराणां सर्वेषां विधेयत्वमुदीरितम् ॥

प्रवृत्तिरोधस्सर्वेषां स्तम्भनं समुदाहृतम् ।
स्तिर्मधानां द्रेषजननं मिथो विद्रेषणं मतम् ॥

उच्चाटनं स्वदेशाद्ब्रैशनं परिकीर्तितम् ।

साध्यनक्षत्रवृक्षेण कृत्वा कुम्भं प्रपूरयेत् ॥

माहिपैः पञ्चगच्छ्यैस्तद्विदालं तत्र निक्षिपेत् ।
जपपूजादिकं सर्वं यथापूर्वं समाचरेत् ॥

कारस्करभवे वह्नौ कृत्यास्त्रेण समेघिते ।
अयुतं व्रणतैलेन हुत्यान्ते तं घटं पुनः ॥

आमस्तकं समुद्धृत्य जपन्मन्त्रमनन्यधीः ।
जुहुयाद्विधिनानेन त्रिदिनान्त्रियते रिपुः ॥

त्रिकोणकुण्डनिहिते वह्नौ मन्त्रेण दीपिते ।
अचिते गन्धपुष्पाद्यैरयुतं जुहुयात्क्रमात् ॥

राजीभल्लात्कतिलतैः सप्तदिनं ततः ।
प्रस्तुतिसमयं प्राप्तां महिपीं स्थापितानिलाम् ॥

पूजितां गन्धपुष्पाद्यैः स्पृशन् कूर्चेन तां जपेत् ।
मस्तकाद्योनिपर्यन्तं धिया वत्समनुम्भरन् ॥

आकृष्य हस्ते पतितं जुहुयादेधितेऽनले ।
एवं कृते समुत्पन्ना कृत्या दीपा हुताशनात् ॥

भक्षयेदचिराच्छ्रुमीश्वरेणापि रक्षितम् ।
पुनरग्नौ विशत्येषा कर्त्तरमपि(भि)कांक्षिणी ॥

एवंविधानि कर्माणि यः कुर्यान्मन्त्रविचमः ।
स जपेदात्मरक्षार्थं मन्त्रान्मृत्युञ्जयादिकान् ॥

अस्तं मानुष्यनक्षत्रेष्वारभेत विचक्षणः ।
आसुरेषु प्रयुज्ञीत देवतारासु संहरेत् ॥

पूर्वोत्तरात्वयं पश्चाद्ग्ररण्याद्रथं रोदिणी ।

इमानि मानुपान्याहुः नक्षत्राणि मनीषिणः ॥

ज्येष्ठाशतभिपद्मूलधनिष्ठाशेषकृत्तिकाः ।
चित्रामधाविशाखार्द्याः तारा राक्षसदेवताः ॥

अदिवनीरेवतीपुष्यस्वातीहस्ताः पुनर्वसू ।
अनूराधा मृगशिराश्रवणं देवतारकाः ॥

उपक्रमेत नन्दासु रिक्तास्वस्थं विवर्जयेत् ।
प्रतिसंहरणं वारे गुरोश्शुक्रस्य वा भवेत् ॥

स्थिरेषु राशिष्वारंभः चरेषु स्याद्विसर्जनम् ।
अस्वसंहरणं कुर्यादुभयेषु विचक्षणः ॥

कृष्णपक्षेऽनलेनास्त्रं विसुजेच्छशिना पुनः ।
शुक्लपक्षे क्रमादस्त्रं पुनरात्मनि संहरेत् ॥

भानुना मोक्षसंहारौ कुर्यात्पक्षद्वये सुधीः ।
पश्चिमाभिसुखो भूत्वा कर्म सर्वत्र साधयेत् ॥

अथाभिधास्ये मन्त्रेऽस्मिन् सम्यक् पट्कर्मलक्षणम् ।
सर्वतन्त्रानुसारेण प्रयोगफलसिद्धिदम् ॥

शान्तिवद्यस्तम्भनानि द्वेषणोच्चाटने ततः ।
मारणान्तानि संशान्ति पट्कर्माणि मनीषिणः ॥

रोगकृत्याग्रहादीनां निरासशान्तिरीरिता ।
घटयं नराणां सर्वेषां विधेयत्वमुदीरितम् ॥

प्रधृतिरोधसर्वेषां स्तम्भनं समुदाहृतम् ।
स्त्रिमधानां द्वेषजननं मिथो विद्वेषणं मतम् ॥

उच्चाटनं स्वदेशादेभ्रंशनं परिकीर्तितम् ।

प्राणिनां प्राणहरणं मारणं समुदाहृतम् ॥
 स्वदेवतादिकूलालादीन् ज्ञात्वा कर्मणि साधयेत् ।
 रतिर्वाणी रमा ज्येष्ठा दुर्गा काळी यथाक्रमात् ॥
 पट्कर्मदेवताः प्रोक्ताः कर्मादौ ताः प्रपूजयेत् ।
 ईशचन्द्रेन्द्रनिकृतिवायवग्नीनां दिशो मताः ॥
 सूर्योदयं समारभ्य घटिकादशकं क्रमात् ।
 ऋतवस्त्युर्वसन्ताद्या अहोरात्रं दिनेदिने ॥
 वसन्तश्रीष्मवर्षाणि शरद्वेमन्तर्शशिराः ।
 हेमन्तशशान्तिके प्रोक्तः वसन्तो वश्यकर्मणि ॥
 शैशिरः स्तम्भने ज्ञेयः विद्वेषो ग्रीष्म ईरितः ।
 प्राष्टुचाटने ज्ञेया शरन्मारणकर्मणि ॥
 पद्माख्यं स्वस्तिकं भूयो विकटं कुकुटं पुनः ।
 वज्रं भद्रकमित्याहुरासनानि मनीषिणः ॥
 पण्डुद्राः क्रमतो ज्ञेयाः पद्मपाशगदाहृयाः ।
 मुसलाशनिखञ्जाख्याशशान्तिकादिपु कर्मसु ॥
 जलं शान्तिविधौ शस्तं वश्ये वह्निरुदीरितः ।
 स्तम्भने पृथिवी शस्ता विद्वेषे व्योम कीर्तिंतम् ॥
 उच्चाटने स्मृतो वायुः मतोऽग्निर्मारणे ततः ।
 तत्तद्विभूतये सम्यक् तत्तन्मण्डलसंयुतम् ॥
 तत्तत्कर्म विधातव्यं मन्त्रिणा निशितात्मना ।
 शीतांशुसलिलक्षोणीव्योमवायुहविर्भुजाम् ॥
 वर्णस्त्युर्वन्तवीजानि पट्कर्मसु यथाक्रमम् ।
 ग्रथनं च विद्मं च संपुटो रोधनं तथा ॥

योगः पछुव इत्येते विन्यस्याः पट्सु कर्मसु ।
मन्त्रार्णन्तरितान्कुर्यान्नामवणन्यथाक्रमम् ॥

ग्रथनं तद्विजानीयात् प्रशस्तं शान्तिकर्मणि ।
मन्त्रार्णद्वन्द्वमध्यस्थं साध्यनामाक्षरं लिखेत् ॥

विदर्भ एष विज्ञेयः मन्त्रभिर्वश्यकर्मणि ।
आदावन्ते च मन्त्रस्त्यान्नाम्नोऽसौ संपुटस्त्वृतः ॥

स एष स्तम्भने शस्त इत्युक्तो मन्त्रवेदिभिः ।
नाम्नामाद्यन्तमध्येषु मन्त्रः साद्रोधनं मतम् ॥

विद्वेषणविधानेषु प्रशस्तमिदमीरितम् ।
मन्त्रस्यान्ते भवेन्नामयोगः प्रोचाटने मतः ॥

अन्ते नाम्नो भवेन्मन्त्रः पछुवो मारणे मतः ।
सितरक्तपीतमिथकृष्णधृम्राः प्रकीर्तिः ॥

वर्णतो मन्त्रसंप्रोक्ता देवताप्पट्सु कर्मसु ।
यन्ताणां लेखनद्रव्यं चन्दनं रोचना निशा ॥

ग्रहधूमश्चिताङ्गारो मारणेऽप्यविपाणि च ।
इयेनाऽग्निलोणपिण्डानि धुत्तरकरसस्ततः ॥

ग्रहधूमस्तिकदुकं विपाएकमुदीरितम् ।

इयेनं — क्रैल्ल स्त्रणम् ।

देवताकालमुद्रादीन्सम्यक् ज्ञात्वा विचक्षणः ।
पट्कर्माणि प्रयुज्ञीत यथोक्तफलसिद्धयें ॥

अथ कल्पान्तरोक्तप्रकारेण त्रिष्टुभः प्रयोगो लिख्यते —

अपामार्गसमिद्विस्तु जुहुयादयुतश्रयम् ।

विनश्यन्त्याशु कृद्माण्डवेताळाद्या ग्रहास्तथा ॥

ज्वरादिकास्तथा रोगा विनश्यन्ति न संशयः ।

प्रयोगान्तरम् —

जुहुयानिम्बपत्रैस्तु तिलतेलाभिपृरितैः ॥

समिद्धिर्वाऽयुतं मन्त्री शत्रोर्विद्वेषणं भवेत् ।

निम्बं- वैष्णवं तिलतैलं- तिलस्य तैलम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

खादिराणं समिलक्ष्मुचाटनकरं भवेत् ।

खादिरं—खैर । प्रयोगान्तरम् —

देशान्तरं गच्छति योर्थकामी तस्यैव नामा जुहुयात् घृतेन ।

अष्टाधिकं सप्तदिनं सहस्रं शीघ्रं समागच्छति सोऽतिदूरात् ॥

तत्र तस्यैव नामेति साध्यस्य नामयुक्तेन मन्त्रेणोत्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् ।

रक्तकार्पसपुष्पाणि मन्त्रेणानेन होमयेत् ।

रक्तचन्दनमिश्राणि लोकवरयमिति स्मृतम् ॥

रक्तकार्पासपुष्पं-तांमडाकापूस । शम्परुत्तीप्पु ।

प्रयोगान्तरम् ।

क्रुद्धस चाप्रतो गत्वा मन्त्रमष्टशरं जपेत् ।

सद्यशरान्तिमवाप्नोति दीपतवह्विरिवाम्बुना ॥

प्रयोगान्तरम् ।

द्वार्द्धं गद्यचिकां वापि आग्रपर्णदलानि वा ।

त्रिमध्यक्तानि जुहुयात् सहस्रं ज्वरशान्तये ॥

पर्ण-पलाशम् । सर्वमपि त्रिमध्यक्तमित्यभिप्रायः ।

प्रयोगान्तरम्—

कण्ठदम्बे जले स्थित्वा अयुतं ज्वरशान्तये ।
जपेदिति शेषः ॥ प्रयोगान्तरम्—

भृङ्गी पुनर्नवा चैव तिलतैलेन मिश्रिता ।
कुण्डलीपलहोमेन कासश्वामज्वरापहा ॥

भृङ्गी-माका कीर्तिं शुरार्णकल्पं छाया पुनर्नवा-शरार्णलं कुण्डलीति—
त्रायुषु उव्यज्ञा छंकु

प्रयोगान्तरम्—

दूर्वा स्वाढक्ककां हुत्वा वाग्रोधाच्च प्रमुच्यते ।
स्वादु-त्रिमधुरम् । प्रयोगान्तरम्—

औदुम्बरैर्थकाभी श्रीकामी विल्वकैरपि ।
नाळिकेरफलैर्होमे दन्तरोगस्तु नश्यति ॥

चूर्णशिरगन्धिपूलेन घृतशर्करया युतम् ।
अयुतं होमयेन्मन्त्री क्षयरोगो विनश्यति ॥

अश्वगन्धि—अगुडराय् । तस्य चूर्णितपूलेन घृतशर्करामिश्रितेन
हुनेदित्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम्—

कदली नारिकेळं ना घृततैलेन मिश्रितम् ।
अयुतं होमयेन्मन्त्री तस्य रोगो विनश्यति ॥
घृततैलेनेति—घृतेन तैलेन चेत्यर्थः ।

प्रयोगान्तरम्—

दधिमध्याज्यसिक्ताक्ष चतुरंगुलसंमिर्गः ।
गद्यचीरष्टसादसं हुनेत् व्याधिर्विनश्यति ॥

बमनं ब्रह्मपत्रं चा घृतशक्तिरमिथितम् ।
हुत्वा घृतं च तन्मन्त्री मुखरीं नाशयेध्द्रुवम् ॥
बमनामिति-मधु । ब्रह्मपत्रं-पलाशपतम् ।

घृतशक्तिरमिथिताभ्यां च घृतेन च हुनेदित्यर्थः ।

अथास्यैव जातवेदोमन्त्रस्य यन्त्रमपि कल्पान्तरोक्तमत्र लिख्यते —

मायां मध्ये चाष्टकोणेषु कृत्वा पादानष्टौ मातृकार्णप्रवीतान् ।
भूगेहस्थं सर्वभूतामयम् रक्षायुश्चर्षीकीर्तिंपुत्रप्रदं च ॥

तत्र माया भुवनेशी । पादानष्टाविति । जातवेदोमन्त्रस्याष्टौ पादान्
पूर्वं पूजाविधाने प्रोक्तानित्यर्थः । मातृकार्णप्रवीतान् मातृकार्णेष्वेष्टितानिति ।

अथ त्रिष्टुभो विधाने कृत्या न इत्यति । तस्मिन् वीक्षन्ते न ग्रहादयो
भीत्या इति कृत्याशान्तिकरण्योगप्रसङ्गात् कृत्याशान्तिकरं यां कल्पयन्तीयन्त्रं
मन्त्रसारोक्तमत्र योग्यतावशात् लिख्यते —

अष्टपत्रस्य पद्मस्य कर्णिकायां विलिख्य च ।
तारं पतेषु मन्त्राणां चतुरथतुरस्ततः ॥

मातृकार्णेश्च संवेष्टय क्षौं वीजं कुग्रहाश्रिष्टु ।
यां कल्पयन्तीयन्त्रं तु धारयेद्वा यथाविधि ॥

कृत्यादिभयनिर्मुक्तः जीवेत्स शरदां शतम् ।

अस्यार्थः — प्रथममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य, तत्कर्णिकामध्ये प्रणवं
विलिख्य, तदन्तस्साध्यनामादीन् विलिखेत् । अष्टपतेषु मन्त्रस्य चतुरथतुरो
वर्णान्विलिखेत् । तद्विर्मातृकावैंसंवेष्टय तद्विश्वतुरथं विलिख्य कोणेषु
क्षौं इति विलिखेत् । एवं विलिख्य घृते उक्तफलं भवति । मूलमन्त्रस्तु
उपरि वक्ष्यते यां कल्पयन्ति नोरय इत्यादि तयस्त्रिशत्पटले ॥

इति भपञ्चसारसारसंग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते
एकोनत्रिशत्पटलः ॥ .

॥ अथ त्रिष्टुपटलः ॥

अथ त्रिष्टुपमन्त्रप्रसङ्गात् त्रिष्टुपत्तयाख्य आयुष्करमन्त्रोऽपि योग्यता-वशाद्विल्लयते —

तत्र प्रथमं ब्रह्मदैवत्या त्रिष्टुप् पूर्वमुच्यते । अग्नि ऋपिः । त्रिष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता । ओं नमो भगवते हिरण्यगर्भाय चतुर्दशभुवनाधिपतये मृत्योर्मां रक्ष रक्ष सर्ववेदानन्दमयानन्दाय ब्रह्मणे स्वाहा ॥

अन्योपि ब्रह्मत्रिष्टुभाख्यो मन्त्रो लिख्यते । विधिः ऋपिः । त्रिष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता ॥ ओं तत्सन्नमो^१ ब्रह्मणे विश्वरूपाय सर्ववेदात्मस्वरूपवपुषे त्रिगुणातीतप्रणवात्मने मृत्योर्मां रक्ष रक्ष हुंकट् स्वाहा । इति वा ब्राह्मी त्रिष्टुप् ॥

द्वितीयस्तु जातवेदस इत्यृक् । तृतीयस्तु भद्रं कर्णेभिरित्यादि । एवं त्रिष्टुपत्तयम् । आयुः प्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ त्र्यम्बकविधानमुच्यते —

वसिष्ठ ऋपिः । अनुष्टुप् छन्दः । त्र्यम्बकरुद्रो देवता । त्र्यम्बकं हृत् । यजामहे शिरः । सुगन्धिं पुष्टिवर्धनं शिखा । उर्वारुकमिव बन्धनात् कवचम् । मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् अस्त्रम् । ध्यानम् —

अच्छस्वच्छारविन्दस्थितिरुभय रक्राङ्गस्थितं पूर्णकुम्भं
द्वाभ्यां वेदाक्षमाले निजकरकमलाभ्यां घटौ नित्यपूर्णौ ।
द्वाभ्यां तौ च स्वन्तौ शिरसि शशिकलावन्धुरे प्रावयन्तौ
देहं देवो दधानः प्रदिशतु विशदाकल्पजालः श्रियं वः ॥

१. छ भातृकायां नमो इत्यतः परं भगवते इति नूलतया योजितः पाठः ।

२. कराङ्ग इति ग, छ, भातृकापाठः ।

तत्र देहो हरिणशिशुः । त्र्यम्बकं यजामहे इत्यादिमन्त्रः । आयुः-
ग्रथानोयं मन्त्रः ॥

अथाक्षरन्यास उच्च्यते —

प्राक् प्रत्यक् याम्य सौम्य प्रलसितवदनो रोगलांसेषु नाभौ
हृदेशो पृष्ठफुक्ष्योरथ शिवगुदयोरुमूलान्तयोश्च ।
जान्वोस्तद्वृत्तयुग्मस्तनतटयुगपार्श्वेषु पत्पाणिनासा-
शीर्णेष्वप्युर्ध्वतोर्णेन्व्यसतु पुनरधस्तोषि मृन्त्री तथोर्ध्वम् ॥

चरणाग्रसन्धिगुह्याद्यारोदरहृदयकन्धरेषु पुनः ।
बाह्योससन्ध्यग्रासम्ब्राणद्वयद्वक्त्रुतिभ्रशीर्णेषु ॥

वर्णान् न्यस्य (सेत) ॥

पदन्यासः --

शिरोभूदग्वक्रकगळहुदरगुह्येषु ।
ऊर्जार्जान्वोः पदयोः पदैश्च मनुवित् क्रमेण विन्यस्येत् ॥

त्र्यम्बकं, यजामहे, सुगन्धिं. पुष्टिवर्धनं, उर्वारुकं, इव, बन्धनात्,
मृत्योः, मुक्षीय, मा, अमृतात् । इत्येकादशपदानि ॥ एवं न्यस लक्षं
जपेत् ।

अथ पूजा —

ग्रासादविधानोक्ते पीठे पञ्चगव्यैर्वा क्षीरद्रुमचर्मकथितकथायैर्वा दीक्षा-
कलशं संपूर्य महेश्वरमावाह्य समर्चयेत् । अङ्गेः प्रथमावृतिः । अर्काय०
इन्द्रवै० धरण्य० अङ्ग्य० अनलाय० वायवै० आकाशाय० यजमानाय०
अष्टमूर्तिसंज्ञकेरतैर्द्वितीयावृतिः । रमाय० राकाय० प्रभाय० ज्योत्स्नाय० पूर्णाय०
उपाय० *पूरिण्य० सुधाय० ८ इति द्वितीयावृतिः । विश्वाय० विद्याय०

* पूरण्यै इति ग ड मातृकापाठः

सितायै० प्रह्लायै० सारायै० सन्ध्यायै० शिवायै० निशायै० ॥ इति चतुर्थ्यवृत्तिः० ।
आद्रायै० प्रज्ञायै० परायै० मेधायै० कान्त्यै० शान्त्यै० धृत्यै० मत्यै० ॥
इति पञ्चम्यावृत्तिः । वरायै० उमायै० पार्वत्यै० पद्मायै० शान्तायै०
* अमोघायै० जयायै० अमलायै० ॥ इति पछथावृत्तिः । इन्द्रादिभिस्सप्तमी ।
बज्रादिभिरष्टमी । एवं संपूज्य समभिषिद्य उक्तसंख्यं जत्वा हुनेत् ।
विल्वेन पलाशेन खादिरेण वटेन तिलेन सिद्धार्थेन दौधेन दुधेन दधा
दूर्वया च एतदेशभिराज्यसिक्तैः प्रत्येकं सहस्रसंख्यं पुरश्चरणाहोमः ॥

सादिरं-खयिर । सिद्धार्थं-मोहरया । दौधं-पायसम् ।

अथ प्रयोगः —

विल्वैरयुतं हुत्वा महतीं लक्ष्मीमवाप्नुयाद्विग्रः ।

प्रयोगान्तरम् —

तावद्विद्विजवृक्षैः द्विजः श्रियं पुष्कलामवाप्नोति ।

प्रयोगान्तरम् —

अयमर्थः — द्विजवृक्षं-पलाश । एतैरयुतं हुनेत् । श्रियं प्राप्नोति ॥

प्रयोगान्तरम् —

न्यग्रोधायुतहोमात् धनधान्यसमृद्धिमेति नचिरेण ।

न्यग्रोधं-वटम् । प्रयोगान्तरम् —

अयुतं तिलैः प्रजुह्वदपमृत्योः पाप्मनो विमुक्तस्यात् ।

प्रयोगान्तरम् —

सिद्धार्थायुतहोमात् वैरिणमयमृत्युमपि विनाशयति ।

सिद्धार्थं-मोहराया ॥ प्रयोगान्तरम् —

* अमोघायै इत्यस्य उपरि आमोदायै इत्यपि पाठः ३ मातृकायां योजितः ।

पायसहुतेन परमां रमामथायुर्यशो लभेन्मर्त्यः ।

प्रयोगान्तरम् —

दुर्धहुताच्छान्तिः स्यात्परकृत्या नश्यति श्रियं लभते ।
शान्तिरिति । उपद्रवारिष्टादिशान्तिः । परकृत्येति । परेषिता देवता ॥

प्रयोगान्तरम् —

दधिहोमतोऽन्नवान्स्यात् संवननकरं च तद्वदन्ति बुधाः ।

संवननं—वशीकरणम् ॥ प्रयोगान्तरम् —

दूर्वाऽयुतेन जुहुद्रोगान्विरास्य सर्वमपमृत्युम् ।
गवितधीरब्दानां विप्रवरससर्वधा शतं जीवेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

निजजन्मदिने पयोन्धसा वा शतवीर्यात्रितयैः पयोदृताक्तैः ।

जुहुयाच्च शतं सर्विशर्तिं यः स लभेदायुररोगतां चिराय ॥

पयोन्धः — क्षीरपायसम् । शतवीर्या—दूर्वा ।

अयमर्थः — विशत्युत्तरं शतं प्रतिनक्षत्रं एतयोद्रिव्ययोरेकेन हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

काशमर्यदारुसमिधां त्रिशतं समेतं
सर्पिःपयोन्नसद्वितं त्रिदिनं ऊंहोतु ।
विप्रान् प्रतर्ष्य च गुरुं परिपूज्य सम्यक्
दीर्घं विमुक्तगदमायुखासकामः ॥

काशमर्य - ६प्राञ्चुल्कुम्भुः. पयोन्न—क्षीरपायसम् ।

अयमर्थः — एवं त्रिभिर्द्रव्यैः एकैकं शतसंख्यया संभूय त्रिदिनं
शतशो हुनेत् । एवं त्रिशतसंख्यया त्रिदिनं हुनेत् । आयुर्भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

स्नात्वा ऽकाभिमुखो भसि स्थित इमं मन्त्रं सहस्रं जपे-
दायुषं प्रतिपर्व दुर्घटविषा होमो महाश्रीप्रदः ।

अयमर्थः—जले स्थित्वा जपेदायुर्थम् । प्रतिपर्व क्षीरपायसेन ऊहुयात् ।

श्रीप्रदो भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

लाजाभिर्निजवाच्छिताय हवनात्कन्याऽशु सन्दीयते

प्रयोगान्तरम् —

स्वाद्वक्तस्तनजदुहोमविधिना वर्णान्वशे स्थापयेत् ॥

वर्णानिति चातुर्वर्णवशीकरणं समित्क्रमेणोत्यर्थः । स्वादु-त्रिमधुरम् ।

मधुगुङ्गवृतमिश्रितमित्यर्थः । स्तनजदुम्—क्षीरदुमम् ॥

अथास्यैव ऋग्मवक्तमन्त्रस्य मन्त्रसारोक्तं यन्तमुच्यते —

आलिख्याएदलं पद्मं तारं तत्कर्णिकान्तरे ।

तस्योदरे च समिति वीजं साध्यार्णवेष्टितम् ॥

तारस्य पार्वयोर्दृष्टी इ ई इति च तत्पुरः ।

जिह्वां स्यूमिति दिक्षवेतान्सोहं हम्साक्षरान्वहिः ॥

द्वौ द्वौ स्वरौ केसरेषु दलेषु ऋग्मवकाक्षरान् ।

चतुरथतुरो वाह्ये वेष्टितं व्यञ्जनाक्षरैः ॥

मात्वा रुद्रेत्यूचावीतं साध्यवर्णविदर्भया ।

भूपुराश्रिषु ठंवीजं दिक्षु वं वीजमेव च ॥

प्राणप्रतिपृष्ठमन्त्रं च गायत्रीं मन्त्रयन्त्रयोः ।

यथावकाशं विलिखेत्स्वगुरुक्तेन वर्त्मना ॥

आनुष्टुभं यन्तमिदं गोपनीयं प्रयत्नतः ।
आयुरारोग्यसौभाग्यधर्मार्थसुखमोक्षदम् ॥

किमत्र वहुनोक्तेन कांक्षितार्थसुखुमः ।

अयमर्थः — प्रथममृष्टपतं पश्च विलिख्य, तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य,
तदन्तः सं इति जीवं विलिखेत् । तं जीवं साध्यनामाक्षरैर्वैष्टयेत् । पुनस्त-
स्योत्तरदक्षिणयोः पार्श्वयोः इ ई इति दृष्टयक्षरे विलिखेत् । पुनस्तस्य पुरतः स्यूं
इति जिह्वाक्षरं विलिखेत् । पुनस्तस्य प्रत्यक्ष्मूर्त्तरदक्षिणासु दिक्षु हंसः सोहं
इत्यक्षरान् विलिखेत् । एतत्सर्वं कर्णिकायामेव । अयं तु सर्वयन्त्रेषि समानो
न्यायः ॥

तत्र प्रणवलेखने चेत्, तत्र तत्र विशेषः । क्वचित् भुवनेशी, क्वचित्
कामवीजादीति । पुनर्वहिर्दळमूलेषु स्वराक्षरद्वन्द्वं विलिखेत् । अकारादि-
पोडशाक्षराणि स्वरसंज्ञानि । पुनर्दळमध्येषु त्यम्बकाक्षराणि चत्वारि चत्वारि
विलिखेत् । पुनर्वाह्ये कादिक्षान्तैर्वैष्टयेत् । तद्वहिर्मात्वारुद्रुक्तुक्षमेत्यूचा
ऋग्क्षरद्वयान्तरितसाध्यवर्णया वेष्टयेत् । पुनर्वहिः भूपुरं विलिख्य तत्कोणेषु
ठमिति विलिख्य दिक्षु वमिति विलिखेत् । पुनर्यत छ्रुत्र वा यथावकाशं
प्राणप्रतिष्ठामन्त्रं (मन्त्रगायत्रीं यन्त्रगायत्रीं च) विलिखेत् ॥

शूलिनीकल्पे —

अनुग्रह्यहिर्वक्ता निग्रहेऽन्तसुखाक्षराः ।
इतरेगामगेषाणां तिर्यग्वक्तः प्रशस्ते ॥

अन्यथा लिखिताणांनि सिद्धिक्षयकराणि हि ।
साध्याक्षराण्यशेषाणि व्युत्कमाणि भवन्ति वै ॥

नानामुखेषु यन्त्रेषु प्रशस्यन्ते वद्विमुखाः ।
यन्त्रभेदार्णरेखाणामशेषाणामयं विधिः ॥

अथ ऋष्यादिपूर्वकं प्राणप्रतिष्ठामन्त्रोपि लिख्यते —

ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः । ऋग्यजुसामाथर्वाणि छन्दांसि । सकल-
जगत्सृष्टिकारिणी प्राणधारिणी शक्तिर्देवता । आं बीजम् । क्रों शक्तिः । प्राण-
प्रतिष्ठार्थे विनियोगः । आं हृत् । ह्रीं शिरः । क्रों शिखा । आं कवचम् ।
इत्याद्यङ्गानि ॥

रक्ताभ्योधिस्थपोतोद्धसदरुणसरोजाधिरूढा कराव्जैः

पाशं कोदण्डमिक्षुद्धवमळिगुणमध्यंकुशं पञ्चवाणान् ।

विभ्राणाऽसृक्पालं तिण्यनलसिता पीनवक्षोरुहाद्वा

देवी वालार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परा नः ॥

आं ह्रीं क्रों य र ल व श प स हों क्षं सं हंसः अमुष्य प्राणा इह
प्राणाः, आं ह्रीं क्रों य र ल व ग प स हों क्षं सं हंसः अमुष्य जीव इह
स्थितः, आं ह्रीं क्रों य र ल व श प स हों क्षं सं हंसः अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि
वाञ्छनश्वकुशश्वेत्रप्राणप्राणा इहैवागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा, क्रों ह्रीं आं
हंसः सोहं स्वाहा हंसः संलं इति । तत्रामुष्यपदात्पूर्वं साध्यदेवतानाम
योजयेत् । एवं प्राणप्रतिष्ठामन्तः । इमं यथावकाशं विलिखेत् ॥

अथान्योऽपि प्राणप्रतिष्ठालेखनप्रकारोऽपि * लिख्यते —

यकारादिभिर्कारान्तर्वर्णैः सविन्दुकैः लोकपालशीजैः तच्चिद्धु यन्त्रस्य
विलिखेत् । अयमपि प्राणप्रतिष्ठालेखनविधिरपरः । एनं यन्त्रहृदयमिति
चाचक्षते । अयं लेखनक्रमस्तु प्राणप्रतिष्ठायन्त्रेष्युक्तः ॥

वाघवन्वज्रिवरुणेश्वरराक्षसेन्दु-

प्रेतेशदिक्षु लिखितैरथ यादिवर्णैः ।

विन्दूङ्कृतैः क्षगतहंससमेतमध्यं

प्राणाख्ययन्त्रमथ वर्णवृत्तान्तरस्थम् ॥

* उच्यते इति व पाठः

अयमर्थः— यन्त्रस्य वाय्वादिदिक्षु उक्तेन क्रमेण यं रं लं वं शं पं सं हं
इत्येतानि वीजानि विलिखेदिति । अवशिष्टस्य सर्वस्य प्राणप्रतिष्ठायन्त्रे उप-
युक्तत्वादत् न लिख्यते । एतद्वा प्राणप्रतिष्ठामन्त्रं सर्वत्र विलिखेदिति । एवं
द्विविधः प्राणप्रतिष्ठामन्त्रप्रकारः । एतयोरेकं विलिखेत् । पुनः मन्त्रगायत्रीं
विलिखेत् ॥

मन्त्रराजाय विद्धाहे महामन्त्राय धीमहि ।

तन्मो मन्त्रः प्रचोदयात् ॥

पुनः यन्त्रगायत्रीं विलिखेत् ।

यन्त्रराजाय विद्धाहे महायन्त्राय धीमहि ।

तन्मो यन्त्रः प्रचोदयात् ॥

एतौ द्वावपि मन्त्रौ सर्वत्र यथावकाशं विलिखेत् ।

अथ रक्षावन्धनमन्त्रोऽपि लिख्यते —

अग्ने रक्षण इति च रक्षावन्धनमाचरेत् ।

चद्वा रक्षामथाचार्यो रक्ष मा चल मा चल ॥

इति भन्ते जपेत्सप्तद्वा रक्षामिष्टार्थसिद्धये ।

इति कल्पान्तरे प्रोक्तम् ॥

अथ त्यग्वकविधानप्रसङ्गात् त्यग्वककल्पोक्तं होमादिविधानमप्यत्र
योग्यतावशालिख्यते —

अत ऋत्वाऽऽज्यभागान्तं सर्वमुखेषनादिकम् ।

स्वगृह्णोक्तविधानेन ततो होमं समाचरेत् ॥

अयमर्थः — सर्वकामहोमविषये पूर्वं स्वगृह्णोक्तविधानेन आज्यभागान्तं
कृत्वा, पश्चात् तत्तदेवतामग्नीं तत्तद्विधानेन पीढं संपूज्य तस्मिन्समापाद्य

परिवारैस्सह समर्थं, पश्चात्परिपेचनादिकं कुत्वा होमं समाचरेत् । अयं न्यायस्तु सर्वहोमेषि समानः ॥

अथ प्रयोगः —

आयुष्कामो घृतैनैव जुहुयात् लक्षसंख्यया ।
अद्युतं वा सहस्रं वा शतमष्टोत्तरं तु वा ॥

प्रयोगान्तरम् —

दूर्वात्रिकैर्वा जुहुयात् मधुरत्यसंख्यैः ।
गद्धचिभिः परिच्छिन्नैथतुरंगुलमानतः ॥

अयमर्थः—दूर्वाभिः त्रिमधुरसिक्ताभिः पूर्वोक्तलक्षादिसंख्यासु विकलिपता-स्वेकसंख्यया आयुरर्थं जुहुयात् । अथवा पूर्वोक्तसंख्यैव चतुरंगुलपरिमाणेन परिच्छिन्नाभिर्गद्धचिभिर्हुनेत् आयुरर्थम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथवा जुहुयाद्विद्वानक्षतैः शालितण्डुलैः ।
प्रक्षाळितैस्तिलैर्वापि जुहुयाद्वौघृताप्लुतैः ॥

अयमर्थः — शाली-७काळांकं च नौ शालितण्डुलेन संपादितैरक्षतैर्वा प्रक्षाळितैः गोघृतसिक्तैश्च तिलैर्वा पूर्वोक्तविकल्पसंख्यासु एकसंख्यया जुहुयादायुरर्थमेव ।

प्रयोगान्तरम् —

पलाशसमिवो हुत्वा सर्वमायुरवाप्नुयात् ।
अथवा गोघृताक्तेन पायसेनैव होमयेत् ॥

अयमर्थः — पलाशसमिद्धिर्वा गोघृतसिक्तेन क्षीरपायसेन वा पूर्वोक्त-संख्यैव हुनेदायुरर्थम् ॥

अथायुर्थमेव प्रयोगान्तरम् —

अथातस्तर्पयेदेवं उदकेन समाहितः ।
 आसीनः प्राङ्मुखो भूत्वा जपेद्वा पूर्वसंख्यया ॥
 ब्राह्मणान् भोजयेन्नित्यं वेदवेदाङ्गपारगान् ।

प्रयोगान्तरम् —

आरोग्यकामो जुहुयादर्ककाष्ठैर्घृताप्लुतैः ॥
 पयसा वापि जुहुयात् गव्येनाज्येन वा पुनः ।
 अर्ककाष्ठं—रुधीचेशकल । अयमर्थः — घृतसिक्तैर्कशकलैर्वा क्षीरेण
 वा घृतेन वा संख्यानुकृते सहस्रमिति न्यायात् सहस्रं जुहुयादारोग्यकामी ॥

प्रयोगान्तरम् —

पालाशसमिधो वापि सर्वरोगप्रशान्तये ॥

प्रयोगान्तरम् —

अच्छिद्रैराग्रपर्णेस्तु पयोक्तैर्जुहुयाज्ज्वरे ।
 गद्धचीपद्मिकाभिर्वा खादिरेवा घृताप्लुतैः ॥

आग्रपर्ण—अंब्याचीपर्ण । गद्धचीपद्मिका — गुळबेळची साळी
 चन्त्रफिल्ड्ट्राल. खादिरं—खैर ।

(अयमर्थः) छिद्रादिरहितैः पयसिक्तैराग्रपर्णवा गद्धचीत्वग्निर्घृता-
 क्ताभिर्वा तत्सिक्ताभिः खादिरसमिद्मिद्वा संख्यानुकृते सहस्रमिति न्यायात्
 सहस्रं जुहुयात् ज्वरशान्त्यर्थम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

प्रमेहे मधुना द्वोमः पयसा वा घृतेन वा ।

औदुम्बरसमिद्धिर्वा होमः पालाशकेन वा ॥

प्रयोगान्तरम् —

गुल्मशान्तौ तु होमः स्याच्चिलैः पिष्टैर्वृतेन वा ।
करण्डसमिधो वापि निर्गुण्डीसमिधोऽपि वा ॥

करण्डं—कोण्ठंकु निर्गुण्डी—ब्रह्माकंचीलं

अयमर्थः — तिलैर्वा पिष्टेन वा आज्येन वा करण्डसमिद्धिर्वा
निर्गुण्डीसमिद्धिर्वा गुल्मव्याधिशान्त्यर्थं सहस्रसंख्यं हुनेदिति ॥

प्रयोगान्तरम् —

तैलेनाज्येन ऊहुयाद्वातरोगप्रशान्तये ।
शमीसमिद्धिर्जुहुयादाभिचारप्रशान्तये ॥

शमी—सोंडडी । अयमर्थः — तैलेन वा वृतेन वा सहस्रं चातरोग-
शान्त्यर्थं ऊहुयात् । आभिचारप्रशान्त्यर्थं शमीसमिद्धिर्हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

शान्त्यर्थमक्षिरोगाणां पालाशसमिधोपि वा ।
उन्मत्तसमिधो हुत्वा (होमः) अपस्मारप्रशान्तये ॥

उन्मत्तं—धोतरा ॥

प्रयोगान्तरम् —

कुवेराक्षीन्द्रवल्लीभ्यामाधशूलेषु होमयेत् ।

कुवेराक्षी—ब्रह्माकृकंकम्बूलं इन्द्रवल्ली—ब्रह्माटकंकीकत्ता अयमर्थः—
एताभ्यां, द्वाभ्यां शूलव्याधिपरिहारार्थं सहस्रं हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

तैलेनाज्येन जुहुयादिक्षुखण्डैस्तथैव च ।
मातुङ्गज्ञगङ्गचीनां होमः कामिलनाशनः ॥

मातुङ्गं—त्रिलिङ्ग, गिराम्ममट्टिमा त्रिलिङ्ग गङ्गची-गुङ्गवेळ ॥
अयमर्थः— एतैस्सर्वैः सहस्रं जुहुयात् कामिलव्याधिशान्त्यर्थम् ॥
प्रयोगान्तरम्—

मधुरत्रयहोमेन शान्तिस्स्याद्राजयक्षमणः ।
अयमर्थः— त्रिमधुरहोमेन राजयक्षमरोगस्य शान्तिः ॥
प्रयोगान्तरम्—

पालाशसमिधो हुत्वा (होमः) गङ्गरोगप्रशान्तये ।

प्रयोगान्तरम्—

इच्छन्मसूरिकाशान्ति मधुरत्रयसंयुतैः ।
छिन्नोङ्गवैर्वा जुहुयात्पालाशैर्वा घृताप्लुतैः ॥

छिन्नोङ्गवैर्व-गुलवेल (केंद्रिय) अयमर्थः— त्रिमधुरसिक्तैः छिन्नोङ्गवैर्वा घृतसिक्तकाभिः पलाशसमिद्धिर्वा मसूरिकाशान्त्यर्थं सहस्रसंख्यं हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम्—

गव्येनाज्येन जुहुयादक्षिरोगप्रशान्तये ।

प्रयोगान्तरम्—

दन्तरोगेषु जुहुयादर्ककार्पुर्घृताप्लुतैः ॥

अथवा तैलसंयुक्तेऽर्जुहुयाद्वौरसर्पैः ।

अर्ककार्पु-रुयीचे शक्ल । गौरसर्पं-पाण्डरया मोहरया । अयमर्थः—
घृतसिक्तैर्करकलैर्ग तैलसिक्तैर्गौरसर्पैर्वा दन्तरोगशान्त्यर्थं सहस्रसंख्यं हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

ये चान्ये मुखजा रोगा शिरोरोगास्तथेव च ।
ते सर्वे प्रशमं यान्ति तिलहोमैर्घृताप्लुतैः ॥

प्रयोगान्तरम् —

ओदुम्बरं च सर्वेषां रोगाणां शान्तिमिच्छता ।
सकलरोगशान्त्यर्थं ओदुम्बरसमिधो हुनेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

विल्ववृक्षसमिद्वोमः कर्तव्यो द्विजसत्तमैः ।
अन्तस्तापे तु जुहुयात्पञ्चपत्रैर्घृताप्लुतैः ॥

अयमर्थः — विल्वसमिद्विश पञ्चपत्रैश्च घृताप्लुतैः सहस्रं हुनेत् अन्त-
रुष्णनिष्ठृत्यर्थम् ।

प्रयोगान्तरम् —

दूर्वाः पयोक्ता जुहुयाच्चन्दनेन घृतेन वा ।
शतं वाऽश्वत्थसमिधो रक्तस्तावे च होमयेत् ॥

अथवा गोघृतेनैव रक्तातीसारशान्तये ।

अयमर्थः — पयसिसक्तया चन्दनसिक्तया घृतसिक्तया वा दूर्वया
हुनेत् रक्तस्तावशान्त्यर्थम् । अथवा शतमश्वत्थसमिधो हुनेत् रक्तस्ताव-
शान्त्यर्थम् । अथवा गोघृतेनैव जुहुयात् रक्तातीसारशान्त्यर्थम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

आस्यरोगेषु सर्वेषु कण्ठरोगे महोदरे ।
त्रिभिः फलैस्तु जुहुयात् मधुक्षीरघृताप्लुतैः ॥

त्रिफलं — अवले, हिरडे, व्याहडे । गिन्हं लीकंकायं, कुकुकायं
ताळीकंकायं, अयमर्थः — त्रिमधुरसिक्तेरेत्वैर्जुहुयात्सहस्रम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

मधुरतयहोमस्तु सर्वरोगप्रशान्तिदः ।

मधुरतितयं-त्रिमधुरम् ।

प्रयोगान्तरम् —

आयुर्वेदेषु यत्प्रोक्तं यस्य रोगस्य भेषजम् ।

तस्य रोगस्य शान्त्यर्थं तेन तेनैव होमयेत् ॥

अयमर्थः — आयुर्वेदेषु यस्य रोगस्य यदौपधमुक्तं तेनौषधेन तद्रोग-
शान्त्यर्थं हुनेत् ।

प्रयोगान्तरम् —

अथवाऽनेन मन्त्रेण पावमानीभिरेव वा ।

तीर्थतोयेन देवेशमभिपिञ्चेत्समाहितः ॥

ज्वरमारीग्रहादीनां सर्वेषामपि शान्तये ।

पावमानीभिरिति पावमानीयूक्तेरित्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथवा तर्पणं कुर्यात् मन्त्री पूर्णकसंख्यया ।

नद्या समुद्रगामिन्यां तटाकेषु सरसु वा ॥

प्राङ्मुखोद्दमुखो वायि सर्वरोगप्रशान्तये ।

प्रयोगान्तरम् —

अथवा नियताहारो जपेन्मन्त्रं समाहितः ।

शान्तये सर्वरोगाणां तथैवानुद्गवाय च ॥

उक्तमर्थमुपसंहरति —

एवं होमं द्विजः कुर्यात् तर्पणं जपमेव वा ।
आयुरारोग्यसिध्यर्यमात्मनो वा परस्य वा ॥

एकाहं वा ऽयं वापि दशाहं द्वादशाहिकम् ।
पक्षं मासं द्विमासं वा मासतयमथापि वा ॥

अथवा चतुरो मासान्पृष्ठमामान्वैकहायनम् ।
पापे महति सज्ञाते दीर्घकालं समाहितः ॥

अन्पेऽल्पकालं कुर्वीत जपहोमादिकाः क्रियाः ।
रोगकालोपयुक्तं च द्रव्यं शश्यासनादिकम् ॥

रोगमुक्तस्तु तत्सर्वं नोपयुञ्च्यात्कदाचन ।
मृतसंजीविनीं नित्यं ब्राह्मणेभ्यः प्रदाप्येत् ॥

इति वसिष्ठप्रोक्ते ऽयम्बक्त्वप्युच्छ्रुते चतुर्थः पटलः ॥

अथ मृत्युज्ञयोपायमहं वक्ष्याम्यतः परम् ।
पूर्वोक्तदेशकालेषु शुचिर्भूत्वा समाहितः ।
मधुत्रितययुक्ताभिः दूर्गमिञ्जुहुयाच्चतः ॥

सहस्रमयुतं वापि श्वेतार्क्खुसुर्मरथ ।
शुद्धयात् गोघृताकृतैस्तु मृत्युं जयति मानवः ॥

अपामार्गसमिद्विर्वा यवैः कृष्णतिलैरपि ।
अथवा गोघृतेनैव पयसा वापि होमयेत् ॥
कपिलागोघृतं धीरं प्रशंसन्ति मनीषिणः ।

अयमर्थः— त्रिमुधुरसिक्ताभिर्द्वाभिर्वा गोघृतसिक्तैः शेतार्ककुसुमैर्वा
अपामार्गसमिद्धिर्वा यवैर्वा कृष्णतिलैर्वा गोघृतेन वा क्षीरेण वा सदस्तमयुतं
वा होमयेत् । तस्मान्मृत्युं जयति ॥

तत्र घृतक्षीरादि तु कपिलायाः समीचीनतरम् । शेतार्क-पाण्डरीरुद्धी ।
अपामार्ग-आधाडा ।

प्रयोगान्तरम् —

शनैथरदिनेऽश्वत्थं स्पृशन्मन्त्रमिमं जपेत् ।

अपमृत्युमतिक्रम्य सुखं जीवेत्त्र संशयः ॥

साक्षान्मृत्योर्विषुक्तस्यात् किं पुनस्त्वपमृत्युतः ।

प्रयोगान्तरम् —

अथवा पयसा देवमभिपिच्य घृतेन वा ।

पलाशखादिराश्वत्थसमिद्धिर्जुहुयाद्बुधः ॥

बिलबृक्षोद्भवैर्वापि सोऽपि मृत्योर्विषुच्यते ।

खादिरं-सैर । अयमर्थः— क्षीरेण वा घृतेन वा रुद्रमभिपिच्चेत् ।
पलाशसमिद्धिर्वा खादिरसमिद्धिर्वा अश्वत्थसमिद्धिर्वा जुनेच्च । तस्मान्मृत्यो-
मर्त्त्वाच्च भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

अथवा श्रपयित्वा तु पञ्चगव्यचरुं पुनः ।

मन्त्रेणानेन जुहुयात् ध्यायन्नेव त्रियम्बकम् ॥

अटोत्तरशतं जस्वा मृत्युं जयति मानवः ।

अयमर्थः— पञ्चगव्यं चरुं संपाद्य जुहुयात् । पश्चात् ध्यात्वा जपेत् ।
तस्मान्मृत्युं जयति ॥

इति वसिष्ठप्रोक्ते त्रियम्बककल्पे पद्ममः पद्मलः ॥

अथोपायान्तरं वक्ष्ये साक्षान्मृत्योनिर्वर्तनम् ।
तण्डुलैर्वर्णहिगिर्वापि चतुरस्त्रं समाहितः ॥

हस्तमात्रप्रमाणेन वेदिं कृत्वा विचक्षणः ।
तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भं सितम्बूत्रेण वेष्टितम् ॥

वस्त्रयुग्मेन संवेष्टय तीर्थनोयेन पूरयेत् ।
तत्रावाह्य महादेवं देवदेवं त्रियम्बकम् ॥

पूजयेद्वन्धपूष्पाद्यैः त्रैयम्बकक्षाऽपि च ।
ततोऽभिमन्त्रयेत्कुम्भं मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् ॥

अष्टोचरसहस्रेण नियतात्मा समाहितः ।
अभियिञ्चेत् प्रोक्षयेद्वा लानाशक्तं विशेषतः ॥

अपमृत्युभयं तस्य न च व्याधिकृतं भयम् ।
मातरं पितरं पुत्रं गोसहस्रप्रदायकम् ।
सर्वापित्सु च सर्वत्र मृतसंजीवनीं जपेत् ॥

मृतसंजीवनीति त्र्यम्बकमन्तः ॥

इति वसिष्ठप्रोक्ते त्र्यम्बककल्पे पष्ठः पटलः ॥

अथ रक्षाविधिं वक्ष्ये सर्वभूतहितावहम् ।
औपासनेऽग्निहोत्रे वा गृहीत्वा भसितं शुचि ॥

तद्भास्म मन्त्रयेन्मन्त्री मन्त्रेणानेन मन्त्रितम् ।
ललाटे हृदये कण्ठे वाहौथैव विशेषतः ॥

अनेनैव विधानेन यस्य रक्षा कृता भवेत् ।
नापमृत्युभयं तस्य न च व्याधिकृतं भयम् ॥

इति त्र्यम्बककल्पे किञ्चिद्विसितम् ॥

इच्छन्मसूरिकाशान्ति मधुतिषयसंयुतैः ।

इति उद्यमकक्षये उक्तः खलु वसूरिशान्त्यर्थं प्रयोगः । तत्प्रसङ्गात्
मसूरिकाशान्त्यर्थं कल्पान्तरोक्तो घण्टाकर्णमन्त्रोपि अत योग्यतावशात्
लिख्यते —

घण्टाकर्णं महाप्राज्ञं सर्वोपद्रवनाशनं ।

स्फोटकानां रुजं प्राश्य रक्ष रक्ष महाबलं ॥

अनेन मन्त्रेण मसूरीशान्त्यर्थं भस्मादि जपेत् ॥ (अस्य यन्त्रम् —)

कर्णिकायां लिखेत्तारं क्रमात्पलेषु चाष्टु ।

घण्टाकर्णस्य वर्णस्तान् चतुरश्चतुरो लिखेत् ॥

मातृकार्णिश्च संवेष्ट्य साध्यादीन्मध्यतो लिखेत् ।

एतच्च घण्टाकर्णस्य यन्त्रं स्फोटविमोचकम् ॥

स्वर्णादिपद्मे संलिख्य धारयेद्यो यथाविधि ।

तस्य स्फोटा विनश्यन्ति नात्र कार्या विचारणा ॥

कार्पासवीजफलीकरणाद्यां हुनेच्च । फलीकरणं—क्रम्यम्

अथानुष्टुप्मन्त्रप्रसङ्गात् अनुष्टुप्त्रयमपि वैरिञ्चिकल्पोक्तमायुष्करमत
योग्यतावशात् लिख्यते —

विधिव्रद्धमैत्रावरुणिवसिष्ठा ऋषयः । अनुष्टुभः छन्दांसि । ब्रह्म-
नुसिद्धविष्णुश्चकरुद्रा देवताः । मन्त्रे स्थिता हलो वीजानि । मन्त्रे
स्थिताः स्वराशक्तयः । परमात्मद्वानद्वारा तत्प्रीत्यर्थं विनियोगः । मूल-
मन्त्रेरेकैकैरर्धीकृत्य क्रमेण पड़ज्ञानि ॥ ध्यानम् —

हेमाम्भोजे निषणं स्वदमृतघटौ चक्रशङ्खौ कराब्जैः

अक्षसक्षुण्डिकार्व्ये शशिशकलधरं धारयन्तं सुभूषम् ।

हेमाभं पीतवस्त्रं रविशशिदहनत्रीक्षणं चित्स्वरूपं
सर्वज्ञं सर्वगं तं विधिहरिहरजं विश्वरूपं नमामि ॥

एतत् समाइध्यानम् । व्यष्टिध्यानमुच्यते —

पश्चोद्भवं वेदनिर्धि पुराणं चतुर्मुखं रक्ततनुं द्विनेत्रम् ।
सुचं सुवं कुम्भमथाक्षमालां दधानमादं प्रणमामि देवम् ॥ इति ॥

द्वितीयस्य ध्यानं जान्वोरासवतेत्यादि नृसिंहविधानोक्तम् । तृतीयं
अच्छस्वच्छारविन्दे इत्यादि व्यम्बकविधाने उक्तम् ॥

ओं हंसात्मको यो अपामग्नेस्तेजसा दीप्यमानः ।
स नो मृत्योखायतां नमो ब्रह्मणे विश्वनाभिः ॥ १ ॥

ओं ऊर्गं वीरं महाविष्णुं इत्यादि ॥ २ ॥

ओं व्यम्बकं यजामहे इत्यादि ॥ ३ ॥ ओं ॥

इत्यनुष्टुप्त्रयाख्यो मन्त्रः अतिरहस्यतरः । आयुःप्रधानोयं मन्त्रः ।
प्रणवचतुष्टयेन साकं शताक्षरी ॥

अथास्यैवानुष्टुप्त्रयस्य मन्त्रविशेषः —

ओं ह्रीं हंसः सोहं स्वाहा । इत्यात्मज्ञानग्रदी मन्त्रः । सहस्रज्वालिनी
मृत्युनाशिनी स्वाहा । इत्यायुःपरीक्षामन्त्रः । अनेन प्रयोगः —

त्रिवारमेनं दिनशो मन्त्रविदक्षिणामुखः ।

जस्वा संख्यासु गणयेदक्षरान्मन्त्रसंभवान् ॥

* आज्यं गोपियुतं मन्त्रो द्वादशाणौ भवेद्यदि ।

सदाप्रभृति विद्वेयं वत्सरादात्मनो मृतिः ॥

* आज्यं गोपीयतन्मन्त्रो इति ख, ग, घ, मातृकापाठः ।

अयमर्थः— इमं मन्त्रं दिनशः त्रिवारं जस्ता तयोदशाक्षराणि परिगणयेत् । यदा च द्वादशाक्षराणि भवन्ति तदाप्रभृति संवत्सराद् प्राक् मृतिरिति ज्ञेयम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

साधं तैलं घृतं सम्यक् कथयेन्मिळितं निशि ।

मन्त्रजसं तु तदूगुसं रोगार्तनिकटे स्थितम् ॥

प्रभाते यदि संपश्येपृथक्त्वं घृततैलयोः ।

सप्ताहान्मरणं तस्य विद्यते नात्र संशयः ॥

प्रयोगान्तरम्—

रसे केवलदूर्वायाः स्वांगुष्ठद्वयसे निशि ।

तन्मन्त्रपुटितं नाम लिखितं काश्चनं क्षिपेत् ॥

नान्यदृष्टं तु संजसं पश्येन्मन्त्रं जपन्मनुम् ।

बैवर्ण्य वा हिरण्यस्य छायया वाप्यदर्शनम् ॥

ब्याधिस्तु जायते तस्य विकीर्णं तत्तु काशनम् ।

अयमर्थः—

अंगुष्ठनिमग्नप्रमाणे दूर्वासे, काशनपटे मन्त्रवर्णपुटितं साध्यनाम विलिख्य तस्मिन् रसे विनिक्षिपेत् । तद्रसमन्यैर्यथा अदृश्यं भवति तथा कृत्वा अनुष्ठुप्त्वयं जस्ता प्रातःकाले पश्येत् । तद्यन्ते बैवर्ण्य वा आत्मच्छायाया अदर्शनं वा विकीर्णतां वा यदि पश्येत् तस्यालस्य (ब्याधिः) भवति ॥

प्रयोगान्तरम्—

अन्तश्शून्यार्कङ्घायायां मण्डलान्मरणं भवेत् ।

प्रयोगान्तरम्—

अर्धं दूर्वारसं मूत्रं पशोः प्रस्थार्धकं पिवेत् ।
जसं यदि वमेत्यीतं तं विद्यान्मृत्युहस्तगम् ॥

अनुष्टुप्त्रयं लक्षं जपेत् । खादिरेन्धनकृताश्चै त्रिमधुरसिकताभिः
अपुतं पुरथरणाहोमः । तत्संपातं च प्रकाशयेत् (प्राशयेत्) ।

तमर्ग्गि सर्वमादाय घटे प्रज्वाल्य तं वहन् ।
ग्रीवादम्बजले स्थित्वा जपेद्वशशतं पुनः ॥

अनेन कर्मणा तस्य प्रसीदति * हरिः खयम् ।
अञ्जलिप्रभृतिं कृत्वा मृत्युन्नायाति भीतवत् ॥

चित्तगुप्तेन लिखितं यत्कर्मस्य पटे खके ।
तत्सर्वं क्षाक्यते तेन जपमात्रेण मन्त्रिणः ॥

एवं तु पुनरावृत्या गन्धवायुरवाप्सुयात् ।
देयकालसमं जीवेदावृत्या च तृतीयया ॥

जीवेत्स चतुरावृत्या ब्राह्मं कालं न संशयः ।
दक्षिणा गुरवे कार्या समाप्तौ तत्र तत्र च ॥

हेमनिष्कशतं पूर्वं द्वितीये द्विगुणं ततः ।
तृतीये त्रिगुणं दद्याच्चतुर्थे तु चतुर्गुणम् ॥

अप उत्तीर्यं तं वहिमुद्वास्य हृदये पुनः ।
विहरेदेववद्भूमौ सर्वदुःखविवर्जितः ॥

प्राणाकर्षणम् —

प्राणप्रतिष्ठामन्त्रेण मृतदेहं तु संस्पृशन् ।
जपित्वाऽस्त्रमनुं तस्मिन् जीवसूक्ताएकं जपेत् ॥

* हरः इति ख, ग, घ मातृकापाठः ।

न्यासध्यानक्रियामन्त्रविषयांश्चेत् पृथक्पृथक् ।
वक्ष्यामि मन्त्रविवृतौ सृतोत्थापनकर्मणि ॥

* नातिवालं तथा वृद्धं ब्रह्मशापहतं तथा ।
पूतिगन्धयुतं देहं विकलाङ्गं च वर्जयेत् ॥

प्रयोगान्तरम् —

गुह्यादगुह्यतरं यत्तु मृत्योर्हृदयकं परम् ।
हिताय सर्वजगतां वक्ष्ये रहसि तच्छृणु ॥

त्रिधाऽऽकाशोदरच्छिद्रथतस्मो मेखलास्ततः ।
कार्याः कुण्डस्य तत्त्वाग्निं ज्वालयित्वा यथाविवि ॥

गुणात्मकेन तोयेन मेखलास्त्रभिर्पूर्य च ।
पयोक्तदूर्वात्रितयैर्मन्त्रेणानेन यो हुनेत् ॥

देवसाहस्रिकोदन्तं सृत्युर्धिभ्यति दर्शनात् ।

प्रयोगान्तरम् —

मध्यक्तदूर्वया होमात् त्रियमाप्नोति पुष्कलाम् ।
आज्यपाक्तया यशः स्फीतं हेममिद्विर्गुलाक्तया ॥

दध्यक्तयाऽनुरक्ति च विद्यां ब्रह्मरसाक्तया ।
पञ्चगवगाक्तया होमात् ब्रह्महापि विशुद्धति ॥

नारिकेळाक्तया कान्तिमारोग्यं तैलसिक्तया ।
मृत्योः पाशं छिनत्याशु मुक्तिः पाशादिवेश्वरि ॥

क्षीरादेदगुणं क्षोद्रं तदगुणादद्विगुणं गुच्छम् ।
घृतं भृतगुणं विद्यात्तावद्दूर्वारसः स्मृतः ।

* अतिवालं इति पाठेन भाव्यमिति भाति ।

हेमपात्रे तु संपूर्य रसं द्वारसोन्नरम् ॥

तस्मिन्नक्त्वा हुनेददूर्धाप्रितयैरयुतत्रयम् ।

प्रिसहस्राधिकं विघाद्वष्टकल्पो भवेत् ध्रुवम् ॥

तत्पात्रं गुरवे दधात् दक्षिणां च गवां शतम् ।

ब्रह्मणो मनुना होमात् जीवेद्वर्षशतं नरः ॥

त्रैयम्बकेन त्रिशतं नृसिंहेन तु पद्मशतम् ।

त्रिवृता मनुना होमात् सहस्रायुर्भवेन्नरः ॥

द्रव्यं तु पूर्वोक्तमैव ॥

प्रयोगान्तरम् —

आपत्सु ज्ञुह्यादेवं दूर्बया स्वरसाक्तया ।

मन्त्रेण त्रिवृता मूर्ति मृत्युं तर्हु न संशयः ॥

नृसिंहमन्त्रेणैव प्रयोगान्तरम् —

दैवज्ञैश्च निमित्तैश्च सामुद्रिकादिलक्षणैः ।

दुस्सप्नैव्याधिभिर्वापि प्रकृतेवा विपर्ययात् ॥

आयान्तं मृत्युमालोक्य होमेनैव निवारयेत् ।

ज्योतिषा वा दशासन्धौ चक्रे वा पुण्यपापयोः ॥

जन्मक्षेत्रे देवताकोपे ब्रह्मशापे विशेषतः ।

होतव्यं सम्यगुक्तेऽग्नौ दक्षिणां च यथाविधि ॥

नावज्ञेयो यतो मृत्युः कर्तव्यं चात्मरक्षणम् ।

जपेद्वा यदि दुस्स्वप्ने दृष्टमात्रे जले स्थितः ॥

अम्भोधिगायामवगाह्य चान्तः हृत्पुण्डरीके नृहर्षि विचित्त्य ।

जपेत्सहस्रलितयं घृताक्तो मग्नोऽप्सु मन्त्रं मनसा य एनम् ॥

जपेत्स मृत्युं निकटे स्थितं वा कामं सकोपं दुरितं च कोपात् ।
 राज्यं परेषां नुपतिस्स शत्रुं सर्वात्मना किं पुनरात्मनोन्यम् ॥

चैत्रे मासे तु राकायां कृत्वा चक्रं तु मण्डलम् ।
 कृष्णाजिने तिलान् स्थाप्य तेषु ताम्रघटं न्यसेत् ॥

निजमानमितेनास्मिन्नाज्येनैव तु पूर्य च ।
 कृत्वा प्रतिकृतिं हेमा पलमानेन निक्षिपेत् ॥

तस्मिन्नावाह्य देवेशमर्चयित्वा नृकेसरिम् ।
 अन्वीक्ष्य चात्मनः छायां तद्यन्मे मन इत्यृचा ॥

तत्सर्वं द्विजमुख्याय पूजिताय निवेदयेत् ।
 निराहारस्तु तां रात्रि क्षपयेच्च मनुं जपन् ।
 ग्रभाते भोजयेद्विग्रान् अर्चयित्वा जनार्दनम् ॥

आचार्यमपि सन्तोष्य स्वयं भुजीत वन्धुभिः ।
 एवं करोति यो मन्त्री दीर्घमायुस्स विन्दति ॥

राज्यैश्वर्यं तदाधीनं भवेत्संवत्सरात् ध्रुवम् ।
 अन्वयेषि न जायन्ते व्याधयस्तस्य कर्मजाः ॥

मृत्युश्च न भवेदेषामकाले यस्य कस्याचित् ।

नृसिंहमन्त्रेण प्रयोगान्तरम्—

सर्वतोमुखमाक्षिप्य पर्वतोपममुत्खिपेत् ।
 अनेन खादिराहुत्या स्तम्भयेदपि जाह्वीम् ॥

प्रयोगान्तरम्—

रिपूनुच्चाटयेत् क्षिप्रं पायसाहारहोमतः ।
 ओं भूः ओं भुवः ओं सुवः ओं महः ओं जनः ओं तपः ओं सत्यं

ओं तत्सवितुर्वरेण्यं ओं धृणिस्सूर्यं आदित्यं ओं तत्सत् ओं हंसात्मको यो
अपामर्गतेस्तेजसा दीप्यमानः स नो मृत्योक्षायतां नमो ब्रह्मणे विश्वनाभिः
हाहि हाहि हाहि हाबु हाबु हाबु ओं ह्रीं हंसः सोहं स्वाहा, ओं भुवः भर्गे
देवस्य धीमहि, ओं नमो नारायणाय, क्षौं उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतो-
मुखं, नृसिंहां भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं, ब्राजा ब्राजा ब्राजा वत्रे
बवायदों आधातोरण्याय वयों, सहस्रज्वालिनी मृत्युनाशिनी स्वाहा, ओं
सुवः वियो यो नः प्रचोदयात्, आमद्य ओं ह्रीं ओं नमश्चिवाय, त्र्यम्बकं
यजामहे सुगन्धिं पुष्टिर्घनं उर्वाहुकमिव बन्धनान्मृत्योमुक्षीय मामृतात् । १ व
वावं वववं ववं वेऽवेवं ववं वे सज्जन्नदौङ्गं ह्रीं अरे वंवं मेवरयु धावया दं जं
ओं जुंमः स्वौं हंसः मां पालय पालय हादय हादय मृत्योर्मैचय मौचय
सोहं स्वौं २ ईं हंसः जुं ओं ईं स्वौं हंसः मां पालय पालय हादय हादय
मृत्योर्मैचय मौचय सोह स्वौं ईं सः जुं ओं, परो रजसे सावदों, आपो
ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्मा भूर्भुवस्स्वरों ॥ इति महामृत्युञ्जयमन्तः ॥

अथानुष्टुवायुप्करतयमन्तप्रमङ्गात् आयुप्करादिफलप्रदसन्ततधारास्थापन
विधिरपि तन्त्रसमुच्चयोक्तप्रकारेण लिख्यते —

ऐशान्यां धान्यराशौ हरति सुमहिते स्वीयपीठे कटाहं
लोहं संपाद्य संस्कृत्य च तदनु समुत्तानितेऽधोग्रहूर्चम् ।
विन्यस्यापूर्य वारा नवपटपरिपूतेन मन्त्री जलेऽसिन्
विन्यस्येन्मत्स्ययुग्मं कमठयुगमपि स्वर्णदुर्वर्णकलसम् ॥

दुर्वर्ण-रजतम् । रूपे । तत्र शान्तिके कर्मणि अधोग्रहूर्चम् ।
पौष्टिके ऊर्ध्वाग्रहूर्चम् । पश्चिनीं ससुमनो मृणालिनीं न्यस्य, तत्र वरुणं
सतीर्थकं, ओं वं वरुणाय नमः इति वरुणावाहनमन्तः । गङ्गे च यमुने-
त्यादि तीर्थावाहनमन्तः ॥

३ वंववं इति ख ग घ मातृकापाठ । २ ईसः जुं इति ख ग घ मातृकापाठः

प्राच्यदेवमपि सन्निधाप्य तत् संस्पृशन् जपतु वारुणादिकम् ।

अव ते हेड उदुत्तममिमं मे वरुण तत्त्वायामि यज्ञिद्वि ते इति पञ्च वरुणमन्त्राः ।

पालाशादित्रिपदकलितं लोहजं हेमरन्ध्रं
धारापात्रं सपनसमये थोग्रकूर्चं प्रकल्प्य ।
पादानिष्ट्वा प्रणवलिपिभिस्तेन पात्रं च कूर्चं
चास्मिन्पात्रे न्यसतु च पुनर्गन्धपुष्पाक्षतानि ॥

पात्राद्वार्यथ वारुणादधितरं कृत्वाज्ञितेनामुना
तत्पात्रं परिपूर्य मूलमनुना तच्छेष्टोयैरपि ।
तत्कूर्चाग्रविनिर्गतामविरलां धारां समापातये-
दर्चामूर्धनि याममात्रमभिजप्यैतान्मनुस्तन्मनाः ॥

अस्त्यत्रोपदेशः — प्रथमं वरुणमन्त्रतीर्थमन्त्रसाध्यदेवतामन्त्रैर्जलद्रोण्यां समावाह्य, पुनस्साध्यदेवतायामभिपेकनिवेद्यानन्तरं पीठपूजां कृत्वा बाह्य-स्नानोपचारसमये शुद्धजलैरभियिच्य पुष्पमाराध्य, पुनः प्रणवावयवैत्रिपादमिष्टा, पुनर्धारापात्रं प्रणवेन संस्थापयेत् । पुनः तत्त्वामानुसारेण श्रीरुद्रश्यम्बक-वारुणसूक्तादिमन्त्रान् जस्ता, यामकालावसाने कटाहजलस्थं देवं धारापात्र-जलस्थं देवं च विम्बे उद्वास्य धारापात्रे (पात्रस्थं) शेषं जलं च साध्यस्य प्रोक्षणादि कुर्यात् । पुनर्देवस्य वस्त्रादिभूपणान्तं दत्त्वा जलगन्धादिभिः सावरणं संपूज्य पायसांदीन् निवेद्य प्रसन्नपूजां कृत्वा ब्राह्मणान् सदक्षिणं भोजयेत् ॥

अथ शताक्षरीविधानमुच्यते —

विश्वामित्र ऋषिः । गायत्रीछन्दः । सविता देवता । गायश्य-
क्षराणि वीजानि । त्रिष्टुवक्षराणि शक्तयः । मारीचः काश्यप ऋषिः ।
त्रिष्टुप् छन्दः । जातवेदोऽग्निर्देवता । वसिष्ठः ऋषिः । अनुष्टुप्
छन्दः । श्यम्बकरुद्रो देवता । तत्सवितुर्वरेष्यं भर्गो देवस्य हृत । धीमहि

धियो यो नः प्रचोदयात् शिरः । जातवेदसे खुनगाम सोममरातीयतो
निदहाति वेदः शिखा । स नः पर्षदतिदुर्गणि विश्वा नावेव सिन्धुं
दुरितात्यग्निः कवचम् । त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनं नेतम् ।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् अस्तम् ॥

अक्षरन्यासस्तु पूर्वं गायतीविधानोक्तस्थानेषु गायत्र्या कुर्यात् । पुनः
अनुष्टुप्विधानोक्तस्थानेषु अनुष्टुभा कुर्यात् । एवं त्रिभिः कुर्यादक्षरन्यासम् ।

सर्तव्याखिललोकवर्ति सततं यज्ज्ञमस्थावरं
व्याप्तं येन च यत्प्रपञ्चविहितं मुक्तिं च यत्सिद्धितः ।
यद्वा स्यात्प्रणवत्रिभेदगहनं श्रुत्या च यद्रीयते
तद्वः कांक्षितसिद्धयेऽस्तु वरदं ज्योतिस्त्रयोत्थं महः ॥

एवं ध्यात्वा जपेत् । पूर्वं गायतीं सर्वामुक्त्वा तदन्ते त्रिष्टुभं सर्वा-
मुच्चार्यं पुनस्तदन्ते अनुष्टुभं सर्वामुच्चरेत् । एव शताक्षरीमन्तः । लक्षं
जपेत् । रक्षामुक्त्यायुःप्रधानोर्यं मन्तः । सर्पिस्मिक्तेन दौग्धेन अयुतसंख्यं
हुनेत् । पुरथरणाहोमः । दौग्धं दुग्धपायसम् ॥

अथ पूजाविधिः —

पूर्वमष्टाविंशपटलोक्तसौरपीठे समावाह्य ममर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमावृतिः ।
प्रह्लादिन्यैः प्रभायैः नित्यायैः विश्वमरायैः प्रिलासिन्यैः प्रभावत्यैः जयायैः
शान्तायैः ८ इति द्वितीयावृतिः । कान्तायैः दुर्गायैः सरस्वत्यैः विद्युद्रूपायैः
विशालायैः ईशायैः व्यापिन्यैः प्रिमलायैः ८ इति तृतीयावृतिः । तमोप-
हारिण्यैः सूक्ष्मायैः विश्वयोन्यैः जयावहायैः पद्मालयायैः परायैः शोभायैः
भद्ररूपायैः ८ इति चतुर्थावृतिः । जागतायैः तपन्यैः वेदगर्भायैः दहन-
रूपिण्यैः सेन्दुखण्डायैः शुभमहन्त्र्यैः नभथारिण्यैः वार्गीश्वर्यैः मदवेहायैः
सोमरूपायैः मनोजवायैः ११ इति पूर्वदिशि, मरुद्वेगायैः रात्र्यैः तीव्रकोपायैः
यशोवत्यैः तोयात्मिकायैः नित्यायैः दयावत्यैः हारिण्यैः तिरस्कियायैः

वेदमात्रे० दमरप्रियायै० ११ इति दक्षिणदिशि, समाराध्यायै० नन्दिन्यै० परायै० रिपुमर्दिन्यै० पष्टयै० दण्डन्यै० तिम्मायै० दुर्गायै० गायत्र्यै० निखद्यायै० विशालाक्ष्यै० ११ इति पश्चिमदिशि, श्वासोद्वाहायै० नादिन्यै० वेदनायै० वह्निर्भायै० सिद्धवाहायै० धुर्यायै० दुर्विष्पहायै० रिंसायै० तापहारिष्यै० त्यक्तदोपायै० निस्सपल्नायै० ११ इत्युत्तरदिशि समर्चयेत् । एवं पञ्चमावृतिः । रमायै० राकायै० प्रभायै० ज्योत्स्नायै० पूर्णायै० उपायै० पूरिष्यै० सुधायै० ८ इति पष्टयावृतिः । विश्वायै० विद्यायै० सितायै० प्रह्लायै० सारायै० सन्ध्यायै० शिश्रायै० निशायै० ८ इति सप्तमावृतिः । आद्रायै० प्रज्ञायै० *प्रभायै० मेधायै० कान्त्यै० शान्त्यै० धृत्यै० मत्यै० ८ इत्यष्टम्यावृतिः । वरायै० उमायै० पावन्यै० पञ्चायै० शान्तायै० अमोघायै० जयायै० अमलायै० ८ इति नवम्यावृतिः । इन्द्रादिभिर्दशभी ॥

अथ प्रयोगः —

दुधाक्तैर्जुहुयात्सहस्रममृताकाण्डैस्तु दीर्घायुपे ।

प्रयोगान्तरम् —

द्वाणां लितयैस्तथा धृतपयस्सिक्तैर्घृतेनैव वा ।

अयमर्थः — दूर्वयाप्यायुपे जुहुयात्सहस्रम् ।

प्रयोगान्तरम् —

लक्ष्मपै कोकनदैश्च शोणरुचिभिः तिस्वादुयुक्तैस्तथा
रक्तैरुत्पलकैस्तदद्विं विकर्चिवैल्लैः प्रस्तैरपि ।

कोकनदं—कमलम् । त्रिमधुरसिक्तैररुणाः कमलैः सहस्रं जुहुयाछक्ष्म्यै ।
सस्मन्दिने विकसितैश्च रक्तोत्पलैस्त्रिमधुरसिक्तैः सहस्रं जुहुयाछक्ष्म्यै ॥

प्रयोगान्तरम् —

*प्रभायै इत्यर्थ स्थाने परायै इति स्त्री, ग, घ. पाठः

अनुदिनमधशान्त्यै संयतात्मा सहस्रं
प्रतिजुहुत तिलैर्वा मन्त्रविन्मासमेकम् ।
अपि दिनकरसंख्यं भोजयीत द्विजातीन्
विविधरसविशिष्टैर्भक्तिर्भोज्यजातिः ॥

अयमर्थः — एकं मासं नित्यशः सहस्रसंख्यं तिलैर्जुहुयात् । द्वादश
श्रावणान् भोजयीत । एवं कृते दुरितशान्तिर्भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

शतं शतं प्रातरतन्द्रितोद्यतो जपेद्द्विजो मन्त्रममुं शताक्षरम् ।
अरोगजुष्टं बह्वेन्द्रिरायुतं शतं सुजीवेच्छरदां सुखेन सः ॥

जपप्रयोगविशेषः —

प्रणवव्याहृत्याद्या व्याहृतिरान्तिका च मन्त्रवरैः ।
जप्या शताक्षरी सादिहपरलोकप्रसिद्धये दिनशः ॥

अयमर्थः — पूर्वं प्रणवमुक्त्वा पश्चात् व्याहृतिव्यप्तुच्चार्यं पुनर्मन्त्रवर्णं
क्रमेण जस्वा, पुनरपि प्रतिलोमेन व्याहृतिलियं जस्वा प्रणवं योजयेत् । एवं
जसे ऐहिकपारन्त्रिकै भवतः ॥

प्रयोगान्तरम् —

मनुममुमधशान्त्यै तत्पदाद्यं प्रजप्यात्
गदगणरहितायाप्यायुपेऽनुष्टुप्वाद्यम् ।
विमलमतिरातिध्वंसने त्रिष्टुप्वाद्यं
दिवमनु दिनववते वत्सरं संयतात्मा ॥

अयमर्थः — तत्पदाद्यं त्रिष्टुप्वन्त्यं, तत्पदाद्यमनुष्टुप्वन्त्यमिति द्विप्रकार-
स्त्रवधशान्त्यै । 'पुनरनुष्टुप्वाद्यं तत्पदाद्यमनुष्टुप्वाद्यं त्रिष्टुप्वन्त्यमिति द्विप्रकारो-

प्यायुपे । त्रिष्टुवाद्यं तत्पदान्त्यं त्रिष्टुवाद्यमनुष्टुवन्त्यं च द्विप्रकारोऽरिनाशकरः
इति ॥ तस्मादेवं जपेत् ॥

अथ संवादविधानमुच्यते —

संवननं ऋषिः । अनुष्टुप्त्रिष्टुभौ छन्दसी । संवादाशिर्वा
संज्ञानाशिर्वा देवता । तृतीया ऋक् वीजम् । द्वितीया शक्तिः । ब्रह्मणे
नमः हृत् । विष्णवे नमः शिरः । रुद्राय नमः शिखा । ईश्वराय नमः
कवचम् । सदाशिवाय नमः नेत्रम् । सर्वात्मने नमः अखम् ॥ ध्यानम् —

धवळनळिनराजच्चन्द्रभध्ये निपण्णं
कगविलसितपाशं सांकुशं चाभयं च ।
सवरदममलेन्दुक्षीरगौरं त्रिणेतं
प्रणमत सुरवक्रं मंक्षु संवादयन्तम् ॥

संसमिद्युवसे वृपनित्यूरु । संगच्छधरं संवदध्वं इति द्वितीया ऋक् ।
समानो मन्त्रसमितिस्समानी इति तृतीया ऋक् । समानीव आकृति-
स्समाना इत्यादिकरु चतुर्थी । एवं ऋक्चतुष्टयमिळितस्संवादसूक्तमन्तः ।
जनानामैकमत्यफलप्रधानोयं मन्त्रः । तादृशप्रयोगसमये तु प्रथमं जातवेदो-
मन्त्रऋचं जस्वा, पुनसंसमित्यूचं जस्वा पुनरपि जातवेदोऋचं जप्त्वा,
संगच्छधर्मूचं जप्त्वा, जातवेदोऋचमित्येवंप्रकारेण ऋक्चतुष्टयमपि जात-
वेदोमन्त्रपुटितं जपेत् । ततः चत्वारिंशत्सहस्रसंख्यं जपेत् पुरश्चरणार्थं । पयोनेत
दशांशं शुहुयाच्च ॥

अथ पूजाविधिः —

आधारशक्त्यादिकेवलसामान्यपीठं संपूज्य तस्मिन्पञ्चदशपटलोक्तमान्नेय-
पीठं संपूज्य तस्मिन्नावाश्य समर्चयेत् । अङ्गेः प्रथमाद्वितिः । पुनर्जाववेदसे
नमः सप्तजिह्वाय० हच्यनाहनाय० अर्सोदरजाय० वैश्वानराय० कौमार-

तेजसे० विश्वमुखाय० देवमुखाय० ८ एताभिरष्टमूर्तिभिर्द्वितीयावरणम् ।
इन्द्रादिभिस्तृतीयावरणम् । एवमावरणत्रितयेन संपूजयेत् ॥

अथ प्रयोगविधिः —

होमजपादिवक्ष्यमाणप्रयोगविधौ सर्वत्र संख्यानियममादावेव कथयति ।

चतुश्शतं चापि दशोत्तरेण चतुश्शतुष्कं प्रजपेधदुनेद्वा ।

इति, पद्मिशत्युत्तरं चतुश्शतं हुनेद्वा जपेद्वा इत्यर्थः ॥

पायसेन मधुरत्रयभाजा विप्रराजतरुजैः कुसुमैर्वा ।

सर्पिषा स्तनजवृक्षसमिद्धिर्वाँच्छतार्थविधये प्रजुहोतु ॥

अस्यार्थः — मधुरत्रयं त्रिमधुरम् । विप्रतरुः पलाशः । राजतरु-
क्काञ्जिङ्गा । स्तनजवृक्ष अश्वत्थवटोदुम्बरप्रक्षाः ॥ एतदुक्तं भवति —
त्रिमधुरसिक्तेन पायसेन वा तत्सिक्तेरेव पलाशकुसुमैर्वा राजतरुकुसुमैर्वा
सर्पिषादिष्वेकेन वा संवादसूक्तेन हुनेत् पूर्वोक्तसंख्यया इति ॥

प्रयोगान्तरम् —

जुहुयात्कलाचतुष्कैः प्रत्यृचमायोज्य कादिवर्गचतुष्कैः ।

तद्वच्च पयशळाद्यैर्वर्गैस्संयोज्य पूर्ववन्मतिमान् ॥

अस्यार्थः — अकारादिचतुष्टयान्ते प्रथमां ऋचं योजयेत् । उकारादि-
चतुष्टयान्ते द्वितीयां ऋचम् । तथैव लकारादिऋचतुष्टयान्ते तृतीयां (ओकारादि-
चतुष्टयान्ते) चतुर्थीं च संयोजयेत् । एवं कृते एकवारं भवति । एवं प्रकारेण
पूर्वोक्तसंख्यया पूर्वोक्ताष्टद्रव्येषु मध्ये एकेन द्रव्येण हुनेजपेद्वा, वाञ्छतार्थ-
सिद्धये ॥

प्रयोगान्तरम् —

तद्वच्चं यतियोज्य त्रिष्टुप्पादांश्च पूर्वसंख्येन ।

सर्पिस्तकं पायसमचिरेण कार्यसमवाप्त्यै ॥

अस्यार्थः — त्रिष्टुभः पादचतुष्टयान्ते यथाक्रमेण ऋक्चतुष्टयं संयोजयेत् । एवं कृते एकवारं भवति । एवं पूर्वोक्तसंख्यं सर्पिस्तकं पायसं हुनेदिति ॥

प्रयोगान्तरम् —

प्रतिपादमर्थकं^(क) पादं प्रतियोजय जुहोतु पूर्ववन्मतिमान् ।
तेनाभीष्टावासिन्नचिरेण नरस्य हस्तगता ॥

अस्यार्थः — तत्र प्रतिपादमिति सूक्तस्येति शेषः । ऋक्पादमिति भद्रं न इत्यादीनामित्यर्थः । एतदुक्तं भवति — भद्रं नो अपि वातय मन इत्यूक्तपादमुक्त्वा, ततस्संवादप्रथमऋचः प्रथमपादमुक्त्वा, एवं भरुतामोजसे स्वाहा इत्यूक्तपादमुक्त्वा संवादप्रथमऋचो द्वितीयः पादः, ततः इन्द्रो विश्वस्य राजति इत्यूक्तपादः ततस्संवादप्रथमऋचः तृतीयः पादः, ततश्च नो भवद्द्विष्टदे चतुष्टदे इत्यूक्तपादः, ततस्संवादप्रथमऋचः चतुर्थः पादः, एवं संवादसूक्तस्य प्रथमां ऋचमान्तमुक्त्वा हुनेत् । पुनरप्येवमेव भद्रं न इत्यादि ऋक्तपादचतुष्टयपुरस्सरं संवादद्वितीयां ऋचं पादशसंयोज्यान्तमुक्त्वा हुनेत् । एवमेव तृतीयचतुर्थो ऋचो च संयोजय हुनेत् । एवं कृते एकवारं भवति । एवमेवावृत्या पूर्वोक्तसंख्यया पूर्वोक्ताद्यद्व्येषु एकेन वाञ्छितार्थसिध्यर्थम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

अक्षरपादत्रिष्टुव्युक्तैसूक्ततैस्तु पूर्वसंख्येन ।

* कुर्यात् समाजरूपं संवादयितुं प्रवर्तयेद्वाऽऽद्विः ॥

अस्यार्थः — अकारादिचतुष्टयं भद्रं न इत्यादिकं ऋक्पादं, जातवेदो-मन्त्रस्य प्रथमपादं, संवादसूक्तस्याद्यामृचं, पुनरुक्तारादिचतुष्टयं, भरुतामाघर्क-पादं, त्रिष्टुप्द्वितीयपादं, संवादसूक्तद्वितीयामृचं, एवं क्रमेण तृतीयचतुर्थ-

* जुहुयात् इति स ग प मातृकापादः

षष्ठि ऋचौ संयोजयेत् । एवं कृते एकवारं भवेत् । एवमेवावृत्या पूर्वोक्त-
संखया पूर्वोक्तद्रव्येष्वेकेन हुनेद्वा जपेद्वा तर्पयेद्वा । तस्मात्समाजस्थितानां
पापिभस्समीचीनत्वेन संवादसिद्धिः ।

प्रयोगान्तरम् —

उद्दिश्य यथदिह मन्त्रितमो जुहोति
सूक्तैरमानिगदितैस्त्रिविधैश्च मन्त्रैः ।
वयस्त्वैर्यथाविभवतो विधिवत्समस्तैः
तत्तस्य सिद्ध्यति समग्रमयत्नमेव ॥

अस्यार्थः — अत्र अमासार्धं त्रिविधैश्च मन्त्रैरिति मातृकापादमन्त्र-
विष्णुविभरित्यर्थः । एतदुक्तं भवति — प्रथम मातृकामान्तमुच्चार्य, पुनः
पादमन्त्रस्यैकमुच्चार्य, तत्स्त्रिष्णुभमान्तमुच्चार्य, तत्संवादसूक्तस्य प्रथमामृच-
मुच्चार्य हुनेत् । तथा द्वितीयाऽक्षरं आदौ संयोजयेत् । तथेव तृतीयचतुर्थ्योरपि ।
अथवा मातृकापादमन्त्रविष्णुभ उक्तक्रमेणैव संयोज्य तदन्ते संवादसूक्तमेवान्तं
संयोजयेत् । यथाविभवतः विभवानुसारेण । एवं कृते एकवारं भवति ।
एवमेवावृत्या पूर्वतरोक्तद्रव्येष्वेकेन्व हुनेद्वा जपेद्वा वाञ्छितावाप्त्यर्थम् ।
सर्वेषु पक्षेष्वापि संवादस्य क्रृगन्ते वा सूक्तान्ते वा होमः । न पादान्ते ॥

अथ संवादमन्त्रप्रसङ्गात् मन्त्रसारोक्तं संवादयन्त्रमप्यत्र लिख्यते —

पट्कोणकर्णिकामध्ये तारं कोणेषु पट्स्वपि ।
ओं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गमिति महागणपतिं (तेः) चहिः ॥
* शिष्टान् चतुष्पञ्चपञ्चसप्तवर्णान् चतुर्दले ।
बाह्ये संवादसूक्तस्याप्यर्धमर्धमृचां क्रमात् ॥

आलिख्य चाष्टपत्रेषु लिष्टुभावेष्टथ तद्विदिः ।

* मन्त्रवर्णानुरोधेन शिष्टान् पञ्च पञ्च इति युक्तः पाठः ।

मातृकार्णीश्च भूविम्बकोणेषु च यथाक्रमम् ॥

आलिखेद्वद्र इत्यादि पादमन्त्रचतुष्टयम् ।
एतत्संवादस्त्वस्य यन्त्रं लोके सुदुर्लभम् ॥
सङ्घातभेदे मत्यानामाशु मैश्रीकरं परम् ।
जगत्संमोहनं वश्यकान्तिसौभाग्यपुष्टिदम् ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पद्मोणं विलिख्य, तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य,
तन्मध्ये साध्यनामादियन्त्रन्यायान् विलिखेत् । पुनर्पद्मोणेषु ओं श्रीह्रीकुंकीं
ग्लौं गं इति महागणपतिमन्त्रस्य वीजानि विलिखेत् । पुनस्तद्वाहे चतुर्दशं
पद्मं विलिख्य, तेषु *गणपते(तये) इति पूर्वदिशि, वर वरद इति दक्षिणे,
सर्वजनं मे इति पश्चिमे, वशमानय स्वाहा इत्युत्तरदले विलिखेत् । पुनस्त-
द्वहिरष्टपत्रं पद्मं विलिख्य, संभमिद्युपसे वृष्टन्, संगच्छध्वं संवदध्वं, समानो
मन्त्रः, समानीय आकृतिः, इत्यूक्तचतुष्टयस्यार्धमर्धं क्रमेण विलिखेत् ।
तद्वहिर्जातिवेदोमन्त्रेण वेष्टयेत् । तद्वहिर्मातृकावैर्वेष्टयेत् । बहिश्चतुरश्च
विलिख्य तत्कोणेषु भद्रं नो अभिवातय मनः, मरुतामोजसे स्वाहा, इन्द्रो
विश्वस्य राजति, शन्मो भव (अस्तु)द्विष्टदे शं चतुष्पदे, इति मन्त्रचतुष्टयं
विलिखेत् । एवं विलिख्य निरुनेत् ध्रियतां वा । एकमत्यभेदनिवृत्यादि-
फलं भवति ॥

अथ वारुणऋग्विधानमुच्यते —

वसिष्ठ ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । वरुणो देवता । ध्रुवासु त्वासु
क्षितिषु हत् । क्षियन्तो व्या अस्मत्पाशं शिरः । वरुणो मुमोचत् शिखा ।
अबो वन्वाना अदितेः कवचम् । उपस्थाद्युं पात नेत्रम् । स्वस्तिभिस्सदा
नः अस्त्रम् । ध्यानम् —

* अत्रेदमवधेयं गणपतये वर वरद, इति, गणपते वरद वरद, इति वा मन्त्रः ।
इमयधापि अष्टाविंशतिवर्णात्मक एव मन्त्र इति ध्येयम् ।

अच्छांशुकाभरणमान्यविलेपनाद्यः

पाशांशुशाभयग्रोदयतदोस्सरोजः ।

शुभ्रारविन्दवसतिसुसितः प्रसन्नो

भूयाद्विभूतिविधये वरुणश्चिरं वः ॥

ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो * व्याऽस्मत्पाशं वरुणो मुमोचत् ।

अवोवन्वाना अदितेरुपस्थाद्यूपं पात स्वस्तिभिस्सदा नः इति मन्त्रः ।

ऋणमोचनप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अस्याक्षरन्यासः—

अंगुल्यग्रससन्धिपायुशिवसंज्ञाधारनाभिष्वधः

कुक्षौ पृष्ठहृदोरुरोजगळदोस्सन्ध्यग्रवक्त्रेषु च ।

गण्डघ्राणविलोचनश्रवणयुक्त्वामध्यमस्तेषु के

सवर्ज्जिष्टेषु तथा न्यसेद्विशदधीर्वर्णर्मनूर्थैः क्रमात् ॥

ध्रुवासुत्वान्यासे व्रिचत्वारिंशदक्षराणि । व्याऽस्मदित्यत विं नमः

अं नमः स्मं नमः इति ॥

अथ पूजाविधिः—

केवलपद्मे विद्यायै० सुधायै० कुमुदिन्यै० पूर्णवारुण्यै० विश्वतोमुख्यै०
तरङ्गिण्यै० सुरसायै० सुशीलायै० व्यापिन्यै० ९ इति नवशक्तयः विवरणे प्रोक्ताः ।
अस्मिन्विठे वरुणं समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमाद्वृतिः । अनन्ताय०
वासुकयै० तक्षकाय० कार्कोटिकाय० पञ्चाय० महापञ्चाय० शङ्खाय० गुलिकाय०
८ इति द्वितीयाद्वृतिः । इन्द्रादिभिस्तृतीया । एवं शुद्धजलेन दीक्षाकलशं
संपूर्य तस्मिन्नावाह्य वरुणं संपूज्य समभिपिच्य लक्षं जपेत् पुरथरणार्थम् ।
आज्यसिक्तेन क्षीरपायसेन दशांशं उहुयात् । पुरथरणाहोमः । एवं कृते
ऋगमोचनं भवति ॥

* व्याऽस्मत्पाशं इति छ पाठः ।

अथ प्रयोगः —

इक्षोस्सितस्य शकलैर्घृतसंसिक्तश्चतुर्दिनं जुहुयात् ।
तकलोपद्रवशान्त्यै तथर्णमुक्त्यै च संपदे सुचिरम् ॥

तत्र इक्षोः, सितस्य शकलैरिति शक्तिराशकलैः । खण्डशक्तिराभिरित्यर्थः । एतदुक्तं भवति — खण्डैः घृतसिक्तैः संख्यानुकृते सहस्रमिति न्यायात् सहस्रं चतुर्दिनं जुहुयात् । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

वेतससमिदयुतहुतात् वृष्टिं काले वित्तनुते वरुणः ।

वेतसं— त्रिंशुकुंमी, प्रयोगान्तरम् —

गच्छक्षीरसमेतं त्रिदिनकृतं दिनमुखेषु मुदितमनाः ।

शतभिषजि समुदितेके चतुशशतं पायसं(प्र)हुनेत् ॥

सघृतं कृष्णमोचनाय लक्ष्म्यै जनसंवननाय शुकवारे चा ।

अयमर्थः — स्त्र्ये शतभिषज्ञक्षत्रे समुदिते वा शुकवारे वा गच्छक्षीरेण पायसं संपाद्य तेन पायसेन घृतसिक्तेन त्रिदिनं प्रातश्चतुशशतसंख्यं हुनेत् । तस्माद्वर्णमोचनं च जनवरयं च लक्ष्मीश्च भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

पाशाबद्धं वैरिणमंकुशसंप्रोतमम्मुद्येः पारे ।

* ध्यायेतपरे क्षिपन्तं वरुणं जुहुयाच्च वा तथा प्रजपेत् ॥

पाशनिवद्धं वैरिणमसिनाठिवाशु नाशयन्तमम्मुम् ।

ध्यायन्वेतससमिधो गोमूलयुता हुनेचदपहत्यै ॥

अयमर्थः — समुद्रस्य परे पारे क्षिपन्तं पाशेन चद्धं चांगुशेन प्रोते

* ध्यायन् इति ख, ग, घ मातृकापाठः ।

॒ शत्रुं ध्यायेत् । एवं ध्यात्वा, समिधोऽनुकृतविपये पलाश इति न्यायात्
सहस्रं पलाशसमिधो ज्ञायात् । केवलं जपेद्वा । उचाटनं भवति । तमेव
शत्रुं पाशेन वद्ध्वाऽसिना छित्वा नाशयन्तं वरुणं च ध्यायेत् । एवं
ध्यात्वा गोमूलसिक्ताभिः वेतससमिद्धिर्हुनेत् । अथवा एवमेव ध्यात्वा
जपेन्मन्त्रम् । तस्मात्तस्य शत्रोर्मरणं भवति ॥

वेतसं— नैर्ब्रह्मकुंभी प्रयोगान्तरम् —

दौ॒ग्धान्नैर्भृगुवारे धृतसंसिक्तैः कृतश्च हवनविधिः ।
ऋणमोक्षदश्च विविधोपद्रवशमकृद्रमाकरः प्रोक्तः ॥

प्रयोगान्तरम् —

पश्चिमसन्ध्यासमये पश्चिमवदनोऽनलं समाराध्य ।
ऋचमेनामभिजप्याच्चतुशशतं सकलदुःखशमनाय ॥

अयमर्थः — सन्ध्याकाले अर्ग्ग्नि पुरतसंस्थाप्य तस्मिन्वरुणं समावाद्य
समर्च्य पश्चिमाभिमुखो भूत्वा जपेच्चतुशशतसंख्यम् । तस्मादुक्तफलं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

शालीर्धृतसंसिक्ताससरिदन्तरितो जुहोतु परसेनाम् ।
संस्तम्भयितुं त्रिदिनं सुमना मन्त्री चतुशशतादृश्या ॥

शाली—धान्यविशेषः उत्तरांश्चन्द्रियः.

अंयमर्थः — होमस्थानसेनानिवेशयोर्मध्ये सरिद्यथा भवेत्तथा स्थित्वा
धृतसिक्ताभिश्शालीभिः चतुशशतसंख्यं नित्यराः त्रिदिनं हुनेत् । तस्मात्पर-
सेनास्तम्भनं भवति ॥

प्रयोगान्तरम् —

प्रत्यहमुखोऽथ मन्त्री प्रतर्पयेद्वा जलैसुशुद्धतरैः ।
यस्सोप्युपद्रवाणां रुच्यां निचयं श्रियं समृच्छति च ॥

अयमर्थः— उपद्रवनिरोधनार्थं पश्चिममुखो जलैस्तर्पयेत् वरुणम् ।
तस्मादुपद्रवनिधृतिश्च श्रीश्च भवेत् ॥

अथ वारुणमन्त्रप्रसङ्गात् वारुणयन्त्रमपि अस्यैव मन्त्रस्य यन्त्र-
शारोक्तं लिख्यते —

पट्कोणकर्णिकामध्ये तारं कोणेषु पट्स्वपि ।

पड्वर्णमष्टपत्रे च केसरोद्यत्स्वरे लिखेत् ॥

पञ्चपड्वेदपद्पञ्चपट्चतुष्णमनोः क्रमात् ।

ध्रुवासुत्वादथराणि वहिः परकृष्णेत्यूचा ॥

हलिभश्चावेष्टय भृगेहकोणे वंबीजमालिखेत् ।

ऋणमोचनमेतत्तु यन्त्रं सर्वसमृद्धिदम् ॥

सर्वरक्षाकरं वश्यं शत्रुचोरपिनाशनम् ।

किमति बहुनोक्तेन वाञ्छित्तार्थप्रदं नृणाम् ॥

अस्यार्थः— प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य
तन्मध्ये साध्यनामादियन्त्रन्यायान्विलिखेत् । पुनः पट्कोणेषु वरुणाय नमः
इति पट्णान्विलिखेत् । पुनस्तद्विरष्टपत्रं पञ्चं विलिख्य तत्केसरेषु स्वरान्
द्वौ द्वौ विलिखेत् । पुनस्तद्वलमध्ये ध्रुवासुत्वासु इति पूर्वदले, क्षितिषु क्षियन्त
इत्याग्रेये, व्यासत्याशं इति दक्षिणे, वरुणो मुमोचत् इति नैऋत्यां, अवो
वन्वाना इति पश्चिमे, अदितेरुपस्थात् इति वायव्ये, युयं पात इति सौम्ये,
स्वस्तिभिस्सदा नः इति ऐशान्ये विलिखेत् ॥ पुनस्तद्विः वृत्तद्वयं विलिख्य,
पूर्वपूर्ते “परकृष्णासाधीरथमत्कृतानि माहं राजनन्यकृतेन ज्ञातम् । अव्युष्टा
इन्तु भूयसीरुपास आनो वीरान्वरुण तासु शाधि” ॥ इत्यन्या ऋचा
वेष्टयेत् । द्वितीयवृत्ते कादिवर्णवेष्टयेत् । पुनस्तद्विथतुरथं विलिख्य तत्कोणेषु
थं वं इति विलिखेत् । एवं विलिख्य धृते द्राव्यादणान्मुक्तो भवति ॥

इति पपञ्चसारसारसंग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते

श्रिंशः पटलः ॥

अथैकत्रिंशः पटलः ॥

— :>ॐ—

अथ प्रागुक्तनवमे पटले भुवनेशीमन्तविधाने प्रोक्तत्रिगुणितादियन्त्रे
लेखनविशेषं फलविशेषाय आह—

त्रिगुणितसंज्ञे मायालंकृतकोणे तयाऽभिसंवीते ।
 या या विशेषकलसिस्तां तामपि संग्रहेण समभिदधे ॥
 कोणोळसितसुधादरगळदमृतस्फुरितवह्निपरिवीतान् ।
 विन्दौ मध्यगवीस्थितान्सुधाधारया परिस्तुतया ॥
 पूर्णसुपुम्नारन्धां साध्यतनुं संस्मर्न् शिरसि बध्यात् ।
 तेनारोगी पुरुषः प्रज्ञावान्दीर्घमायुराम्नोति ॥

अस्यार्थः — नवमपटले प्रोक्तप्रकारेण त्रिगुणितयन्त्रं विलिख्य, तत्र
कोणोदरस्थितस्य चतुर्थस्वराख्यस्य ईकारस्य त्रयस्यापि पाश्वेषु अमृत-
वीजाख्यं सविन्दुकं वकारं विलिख्य तस्माद्वकारत्रयान्निस्तृतामृतजलेन मिश्रित-
कर्णिकामध्यस्थहृलेखाविन्दोः सुतेनामृतजलेनापुरितसुपुम्नारन्धां साध्यतनुं स्मृत्वा
तच्छिरसि यन्तं धारयेत् । तस्मात्प्रोक्तफलं स्यात् ॥

अस्मिन्नेव त्रिगुणिते प्रयोगान्तरमाह—

शीतांशुमण्डलस्थं कूर्मचतुर्थात्तकोणलसितमिदम् ।
 शीतप्रलिङ्गसं कधृतं च शिरोरुजाज्वरातिंहरम् ॥

अस्यार्थः — एतदेव नवमपटलप्रोक्तकेवलत्रिगुणितयन्त्रं विलिख्य,
एतद्यन्तं चन्द्रमण्डलाख्यस्य उकारस्य मध्यस्थं यथा भवेत्, तथा
वह्निचन्द्रमण्डलं विलिख्य, पुनस्त्रिकोणोदरस्थितचतुर्थस्वरपाश्वे पूर्वविधानोक्तं
वकारं त्यक्त्वा, तस्य स्थाने चकारचतुर्थाक्षिरं झकारं विलिखेत् । एवं
विलिख्य चन्दनकर्पूराम्यामालिष्य ढकारझकारहृलेखाउकारझकाराक्षराणि

सविन्दुकानि क्रमेण संयोज्य, एवमक्षरद्वयेन भुवनेशीं पुटित्वा अनेन मन्त्रेण
तद्यन्तं जस्वा विधानोक्तन्यायेन अमृतास्त्रावादिकं ध्यात्वा साध्यशिरसि
निवध्यात् इति ॥

अथ लिगुणितयन्त्रे विशेषलेखनप्रकारेणोवते यन्त्रद्वयेऽपि लेखन-
विशेषेण स्त्रीपुरुषवश्यार्थं प्रयोगान्तरम् —

तद्यन्तव्युगं विलिखेदभिविलिखितसाध्यसाधकाख्ययुतम् ।

साध्यमधस्तात्कृत्वा वद्वाऽत्र स्थितिं साधको नित्यम् ॥

विधिनाऽनेन तु सद्वः साध्योस्य वशीभवेदयत्नेन ।

तत्तु खनित्वाऽगारे तत्रान्तं नित्यमत्तु वश्यकरम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः— पूर्वोक्ते त्रिगुणिते, विशेषेणोक्तं यन्त्रद्वयं विलिख्य,
तत्तापि प्रथमोक्ते यन्त्रे साध्यस्य पुरुषस्य वा स्त्रियो वा नाम, द्वितीयोक्ते
यन्त्रे साधकस्य पुरुषस्य वा स्त्रियो वा नामयुक्तं यन्तं तदुपरि तन्मुखं
च कृत्वा तदुपरि सुप्तः प्रोक्तफलं प्राप्नोति । पुनरेतद्यन्त्रयुगम्भेदमेव
खनित्वा तदुपरि साधकोन्नं भुञ्ज्यात् । तस्मादपि वश्यकरम् ॥

अथास्मिन्नेव लिगुणिते केवललेखनविशेषेण पुरुषाकर्षणं च स्त्र्याकर्षणं
चाह —

साध्याख्यां शक्तिवद्वौ नरहरिमपि रन्धतये च त्रिशक्तौ

कर्मालिख्याथ लोष्टे सततगमपि संस्थाप्य जस्वा स्वशक्त्या ।

आगारे स्थापयित्वा नरमुदकनिधेश्चित्पत्रे लिखित्वा

दीपाम्नौ तापयित्वा त्रियममलधियः सम्यगाकर्षयेयुः ॥ इति ॥

अस्यार्थः — पूर्वोक्तप्रकारेण केवलत्रिगुणितयन्तं विलिख्य, तन्मध्ये
स्थितहृष्टेखाया उदरे साध्यपुरुषस्य नाम विलिख्य, त्रिकोणोदरस्थितस्य
तुरीयस्त्रराख्यस्य ईकारस्य सविन्दुकस्य उदरे साधकस्य पुरुषस्य वा स्त्रियो

वा नाम समालिख्य, पुरस्तुरीयाख्यस्य स्वरस्य ईकारत्रयस्य पाश्वेषु
नृसिंहवीजमालिख्य, त्रिकोणवाह्यस्थह्लेखासु तिसृपु साध्यनामयोजनायामव-
शिएपदमाकर्षय इत्येतद्विलिखेत् । एतदुक्तं भवति—साध्यस्य देवदत्तस्य
मुखहृदयमिति पदं मध्यस्थितह्लेखाया उदरे, पुनस्पाधकस्य देवदत्तस्येति
वा देवदत्ताया इति वा पदं कोणस्थतुरीयस्वराणामुदरेषु, पुनर्वाह्यस्थित-
ह्लेखात्रयस्योदरेषु आकर्षयेति पदं च विलिखेत् ॥ इत्थमभिनवे मृत्कपाले
लिखित्वा प्राणान्प्रतिष्ठाप्य सहस्रादधिकं यावत्कार्यसिद्धिं जपित्वा ह्लेखां
गृहे जलभाण्डनिधानस्थाने तस्याधस्तात्खानित्वा तत्र स्पृष्टा नित्यं जपेत् ।
तस्मात् साधकः पुरुषो वा वनिता वा पुरुषमाकर्षयति ॥

अथ वनिताकर्षणविधौ चित्रपत्रे हेरण्ड (एरण्डे) एवमेवैतद्यन्तं पर-
पुष्टकण्टकेन कोकिलकण्टकेन विलिखेत् । तत्र तु देवदत्तस्य मुखहृदयमित्यत्र
देवदत्ताया मुखहृदयमिति । पूर्वं स्त्रीनाम योजयेत् । अयमेव विशेषः ॥
एवं विलिख्य प्राग्बत्प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा ह्लेखां जस्ता दीपाङ्गनौ तद्यन्तं
तापयेत् । कोकिलकण्टकं-कुण्डिलं गुणं ॥

अथ प्राक् नवमपटले प्रोक्ते पड्गुणिते प्रयोगविशेषमाह—

लिगुणितविहिता विधयष्पड्गुणितेऽपि प्रयोजनीयास्त्युः ।
रक्षाकर्मणि विहितं तत्प्रायः प्रचुरमन्त्ययुक्ततया ॥

पाशाद्याक्षरवीतशक्तिदहनप्रोछासिसाध्याह्वयं
शक्तिश्रीस्मरसंवृतं कुयुगरन्ध्रावद्धचिन्तामणि ।
इत्थं पड्गुणितं विलिख्य जपितं मन्त्री दधानोसकृत्
राज्ञां वामदशां प्रियो भवति स ग्रामे पुरे वा चिरम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः—पूर्वं नवमपटलोक्तवत् पड्गुणितयन्त्रं विलिख्य तत्कर्णिका-
मध्यस्थभुवनेशीं पाशाद्याक्षरेण वेष्टयेत् । “पाशशक्तिश्रीस्मरमन्मथशक्ती-

न्दिरांकुशं चेति ॥ । अस्यार्थः— “आं श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं क्रों” इत्यनेन मन्त्रेण संवेष्टय पुनस्तस्या भुवनेश्या रेकांशस्य पाश्वे साध्यनाम विलिखेत् । पुनः पद्मोणेषु पूर्वलिखितशक्तिप्रणवस्य परितः भुवनेशी धीवीज कामधीजानि वहिर्विद्विराघृतरूपेण विलिखेत् । पुनः पूर्वलिखिताष्टसु कोणेषु पूर्वलिखितमपास्य चिन्तामणिमेवालिखेदिति ॥

अथ नवमपटलप्रोक्ते पड्गुणित एव लेखनीयविशेषोक्त्या प्रयोगान्तरमाह—

चिन्तारत्नाश्रिताश्रितियुगमथ नृसिंहावृतान्तस्थवीजं
ग्रादुससाध्याभिधानं वहिरपि लिपिभिः ग्रानुलोमाभिवीतम् ।
क्षमाविम्बद्वन्द्वरन्ध्रप्ररचितचतुर्णं ग्रहोन्मादभूत-
व्याधिम्बं यन्त्रमस्मिन्कृतकलशविधिर्भरक्षादिकारी ॥ इति ॥

अस्यार्थः— प्रथमं नवमपटले ग्रोकतवत् पड्गुणितयन्त्रं विलिख्य, पट्सु कोणेषु ग्रागुक्तान्यक्षराण्यपास्य चिन्तामणिवीजं तेष्वालिखेत् । पुनः कर्णिकामध्यस्थभुवनेशीं नृसिंहवीजेन संवेष्टय, भुवनेश्या मध्ये साध्यनाम साधकनाम च कर्मपदं च एवं साध्यादितिकं विलिखेत् । पुनः सर्वतो वहिः पूर्वमसुलोमप्रतिलोमक्रमेण समावेषितमातृकावर्णनपास्य, तत्र ग्रानुलोममातृक्या, तद्विहरनुलोममातृक्या च पूर्वविलिखितव्युत्क्रमेण संवेष्टय, तद्वाहिः भूपूरद्वन्द्वाष्टकोणेषु पूर्वविलिखितनृसिंहवीजं चिन्तामणिवीजं चापास्य, तत्र प्रणवभुवनेश्वर्यजपाद्वराणि ओं ह्रीं हंसः इति सर्वत्र विलिखेत् ॥

अथ ग्राक् दशमे पटले ग्रोकते द्वादशगुणिते लेखनविशेषोक्त्या प्रयोगविशेषमाह—

द्वादशगुणिते शूले नृमिहवीजं महेन्द्रपुरवीतम् ।
श्रीतालिसं पुरलघुधृष्टिमन्त्तः प्रवध्य कर्मयुरम् ॥

चतस्रुपु दिक्षु निखन्यात्सीमाया द्वारतोरणाधो वा ।
देशाभिगुप्तिरेपा गुपतरा सूरिभिः पुरा प्रोक्ता ॥

अलदलनिशाकुशीतैर्मसुणे पट्टे विलिख्य यन्त्रमिदम् ।
सेरस्थापनकर्म प्रतिजसं प्राङ्गणे खनेन्मन्त्री ॥

तत्र विशन्ति न चोरा गृहकृत्या स्यान्निकेतरक्षा च ॥
अश्माभिपातवारणमभिवृद्धिस्संपदां भवेदचिरात् ॥ इति ॥

अस्यार्थः— पूर्वं दशमे पटले प्रोक्तप्रकारेण द्वादशगुणितयन्त्रं विलिख्य तस्य पूर्वलिखितद्वादशगृह्णानामग्रेषु नृसिंहवीजं विलिख्य कर्णिकामध्यस्थभुवनेश्या उदरे साध्यसाधकर्मपदतिकं विलिख्य पुनः पूर्वलिखिताष्टकोणाद्विहिः महेन्द्रपुरं चतुरश्च विलिखेत् ॥ एवं पञ्चयन्त्राण्यालिख्य शीतारसेनालिप्य तेषु चत्वारि यन्त्राणि गृहादीनामवसानप्रदेशे चतस्रुपु दिक्षु निखन्यात् । अवशिष्टमेकं द्वारतोरणाधस्तान्निखन्यात् । तत्र द्वारतोरणाधो वा इति वाशब्दस्समुच्चये । द्वारतोरणाधश्च निखन्यादित्यर्थः ॥

तत्र अलमिति-हरितालम् । दक्षं-तमालपत्रम् । शीता-चन्दनकर्पूरादिलघुकर्पूरम् । निशा हरिद्रा । कुशीतं-रक्तचन्दनम् । मसुणपट्टं=सुवर्णरजतताप्रतितयेन विरचितं पट्टम् ॥ अश्माभिपातवारणमिति-वास्तुदेवतापिशाचादिभूतक्षोभात् तैर्निपात्यमानमुपलपातादिकं क्लेशं निवारयतीत्यर्थः ॥

अथ ग्राक् दशमे पटले प्रोक्ते घटार्गङ्गायन्त्रे प्रयोगविशेषेण फलविशेषमाह—

तद्वद्वटार्गलाख्यं यन्त्रं नीले विलिख्य पट्टवरे ।
मेचकसाध्यप्रतिकृतिहृदये गुढिकां निधाय निक्षिप्य ॥
त्रिमधुरपूर्णे पात्रे विन्यस्याभ्यर्च्यं गन्धपुष्पाधैः ।
घलिमपि विकिरेद्राविषु सप्ताहादानयेद्धूमिष्टाम् ॥

तामेवाथ प्रतिकृतिमग्नौ किञ्चित्प्रतापयेत्प्रजपन् ।
 शक्ति पाशांकुशमनु साध्याहृविदर्भितां समाहितधीः ॥

विधिनामुना त्रिरात्रात् गर्वितधियमपि सुराङ्गनां मन्त्री ।
 आकर्षेन्निजवाञ्छाप्रदायिनीं मदनवाणविहृलिताम् ॥

यन्त्रं तदेव लाक्षाताम्रावीतं निधाय कलशजले ।
 जस्वा भानुसहस्रकमभिपित्रेद्रजतकाञ्चनाभ्यां च ॥

तद्वद्विधाय कलशं तद्यन्त्रं धारयेत्पुनर्नित्यम् ।
 चाञ्छितसिद्धिं लभते भक्त्या प्रणमन्ति देवता अपि तम् ॥

यन्त्रं तदेव मन्दिरभित्तावालिख्य पूजयेद्विनशः ।
 चोरारिभूतनागा अपि तं देशं न वीक्षितुं शक्ताः ॥

आलिख्य वीरपट्टे यन्त्रगिदं मस्तकार्पितं कृत्वा ।
 युध्यात्प्रत्यर्थिनमपि हत्वाऽयात्यव्रणाङ्कितो योद्धा ॥

मद्जलविलिखितमेतद्यन्त्रं जृसं च मस्तकन्यस्तम् ।
 करिणीमपि मदयेद्द्राक् चण्डतरे का कथा करेणुवरे ॥

वहुनेति भाषितेन किमेभ्यो मुख्यं न किमपि यन्त्रेभ्यः ।
 तस्माद्मूनि सङ्क्षिः धार्याणि च विश्ववश्यमिच्छङ्किः ॥

अस्यार्थः— तद्वदित्यादिभिर्वश्यमिच्छङ्किरित्यन्तैर्दशभिः श्लोकैः
 घटार्गङ्गायन्त्रविशेषविधानानि कथयति ॥ तत्र तद्वत् यथा त्रिगुणितादीनि ।
 मेचकेति मधूच्छिष्टमुच्यते । तिमधुरेत्यादिना श्लोकेन पूर्वोक्तपुत्तष्या सप्त-
 राताद्वनिताकर्पणविधानं करोति । तामेवेत्यादिना विहृलितामित्यन्तेन इलोक-
 द्वयेन सप्तराताद्वनिताकर्पणविधानं करोति । तत्र किञ्चित्प्रतापयेत् अवयव-
 ह्वानिर्यथा भवेदित्यर्थः । अनु पाशांकुशराक्ति इति योजयेत् । एतदुक्तं
 भवति— पाशमनु पाशाक्षरानन्तरं शक्तिः । अन्वंकुरं शक्षयनन्तरं अंकुर-

मिति । एष संप्रदायार्थः । गर्वितधियं प्रौढाङ्गनाम् । यन्त्रमित्यादिना अपि तमित्यन्तेन श्लोकद्वयेन तस्य यन्त्रस्य ताम्रराजतकाञ्चनाभिवेष्टनकलशाभिषेकधारणतः फलानि कथयति । तत्र लाक्षाताम्रावीतं लाक्ष्या समालिख्य ताम्रेणावीतमित्यर्थः ॥ तद्वच्चाम्रावीतयन्त्रस्य यथा कलशस्थापनं कृतं, तद्वद्रजतकाञ्चनाधृतयोश्च कलशस्थापनं कुर्यादित्यर्थः । यन्त्रं तदेवेत्यादिना श्लोकेनापि प्रयोगान्तरं कथयति ॥ आलिख्येत्यादिना श्लोकेन समरविजयविधानं करोति । तत्र वीरपद्मे फालवन्धनीये पद्मे यन्त्रं इदं घटार्गङ्गायन्त्रमित्यर्थः । मदजलेत्यादिना श्लोकेन गजमदोत्पादनं करोति । तत्र करेणुवरे करेष्वधिपे पुंगजे इत्यर्थः ॥ वहुनेत्यादिना श्लोकेन त्रिगुणितपद्मंगुणितद्वादशगुणितघटार्गङ्गानाभितरेभ्यः आधिक्यं कार्यकरत्वं च कथयति ॥ गजसृगेत्यादिना उक्तानां भुवनेशीविषयाणां यन्त्राणां सर्वेषां लेखनद्रव्यविशेषेण फलविशेषं कथयति ॥

गजमदसृगकाञ्चनीरैर्मन्त्रितमः सुरभिरोचनोपेतैः ।
विलिखेदलक्षकरसालुक्तिर्यन्ताणि सकलकार्यार्थी ॥ इति ॥

अथ पाशांकुशघटितभुवनेश्वर्याः प्रयोगविशेषमाह —

हृष्टेषान्तस्थसाध्याहृयमथ वहिरांकोऽवृतं वहिगेह-
द्वन्द्वाश्रिस्तिकार्यं प्रतिलिखतु दक्षे यन्त्रकं नागवन्याः ।
जस्वा शक्तिं तु पाशांकुशलिपिसहितं तापयेदीपवद्वौ
नक्तं भुवना नताङ्गी स्मरशरविवशा प्रेमलोलाऽभियाति ॥ इति ॥

अस्यार्थः—प्रथमं पट्टकोणं विलिख्य, तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिख्य, पुनस्तां भुवनेशीं पाशाक्षरेण आं इत्यनेन संवेष्टय, तद्वहिरंकुशाक्षरेण क्रों इत्यनेन च संवेष्टय, पुनर्षट्टसु कोणेषु प्राक् त्रयोदशपटले मृत्योस्तुन्यमन्त्रोक्तप्रकारेण स्वस्तिकं विलिखेत् । एवं ताम्बूलपत्रोदरे कोकिलकण्टकेन विलिख्य प्राणान् प्रतिष्ठाप्य, आं ह्रीं क्रों

इत्येनां पाशांकुशञ्चयक्षरीं जस्ता रत्रौ भुक्त्वा, तदनन्तरं दीपाग्नौ शनैश्चनै-
स्तापयेत् । तस्मादिष्टा वनिताऽभियाति तत्क्षणादेव ॥

कोकिलकण्टकं—^{कुषील्लभुजां}

वनिताकर्पणयन्त्रान्तरमाह —

शक्तिस्थं निजनामवह्निभवनद्वन्द्वोदरे मान्मथं
बीजं साध्यविदर्भया परिवृतं शक्त्या वह्निः पार्थिवम् ।
तत्कोणे स्मरमन्यपुष्टनयनप्रोत्यैः पुनः कण्टकैः
ताम्बूले लिखिताभिजसमदयेद्योपिन्मनोमोहनम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः — प्रथमं पट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य
तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिखेत् । पट्कोणेषु कामवीजं विलिख्य पुनर्बहिर्वृत्तं
विलिख्य तस्मिन्साध्याक्षरद्वन्द्वेन विदर्भितया पुष्टितया भुवनेशया वेष्टयेत् ।
तद्विश्वतुरअं विलिख्य तत्कोणेषु कामवीजमालिखेत् । इत्थं ताम्बूले कोकिल-
कण्टकेन लिखित्या प्राणान्प्रतिष्ठाप्य भुवनेशीं कामवीजं च जस्ता योपिते
दत्वा अदयेत् । तस्मात्सा तस्य वशीभवति ।

अथ वशयन्त्र (यन्त्रान्तर) माह —

शश्यन्तस्थितसाध्यनामपरितो बीजैश्वतुर्भिस्समा-

वद्वैश्वरक्तिमनोभवांकुशलिपिप्रोऽभिः समावेषितम् ।

शान्पुर्थैः प्रतिलिख्य पिष्टविकृतौ प्राणान्प्रतिष्ठाप्य च

विलादौ परिभर्ज्य तत्समद्रतः साध्यो वशे तिष्ठति ॥ इति ॥

अस्यार्थः — प्रथमं भुवनेशीं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिख्य,
तद्विश्वदिः भुवनेशीकामवीजांकुशप्रोवणैः हीं क्षीं ऋौं प्रों इत्येतैः चतुर्भिर्वीजैरन्योन्या-
वद्वरेसारूपेण तां भुवनेशीं समावेषयेत् । इत्थं शालिपिष्टेन कुशाकारं
फलकावद् घनीभूतमाषद्वा, अस्मिन् कोकिलकण्टकेन विलिख्य प्राणान्

प्रतिष्ठाप्य लिखितवीजाक्षराणि भुवनेशीमेव वा जस्वा, तत्पिष्टं त्रिमधुरे पाकं
कृत्वा तदपूर्पं साध्यहृदयमिति मत्वा साधकः उपयुञ्ज्यात् । तस्मात्साध्यो
वशीभवेत् ॥

ह्रींकारं चन्द्रमध्ये उपरि ढवलये पोडशावर्णपूर्णे
वाह्ये पद्माकृतिस्स्यादिनकरसहितं सान्तयान्ताभियुक्तम् ।
तद्वाह्यं भानुवेष्टयं हरिहरसहितं मूलमन्त्रेण युक्तं
साक्षात् त्रेलोक्यवश्यं सकलविपहरं यन्तराजाधिराजम् ॥

अस्य भुवनेशवरीयन्त्रस्यायमर्थः — प्रथमं वृत्तं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं
विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिख्य, वृत्ताद्वहिरपि वृत्तं विलिख्य,
अनयोर्वृत्तयोर्मध्ये पोडशस्वरैः स्वयं वेष्टय तद्वहिरष्टदळं पञ्चं विलिख्य, तत्केसरेषु
घृणिः सूर्य इत्यादिसौराष्ट्राक्षरवर्णन् विलिख्य, दळमध्येषु हकाररेफयोः कूटं
हू इति विलिख्य, वहिर्वृत्तं विलिख्य, तस्मिन् हरिहर इति वर्णवेष्टयेत् ।
तद्वहिर्दक्षिणपाद्वर्ते क्षूँ क्रो इति, वामपाद्वर्ते आं ह्रीं इति च विलिख्य, तद्वहि-
भुवनेश्या एतत्सर्वं वेष्टयेत् । इति ॥

अथ स्त्रीपुरुष्योरन्योन्यवर्श्य (कर) यन्त्रमाह —

सान्तं शिखीलवयुतं दहनांशुसाध्यं
मायांशसाधकमथाभिवृतं कलाभिः ।
मध्योल्लसद्विमुखशूलमिदं तु भर्त-
यन्त्राहृयं नरनताङ्गिवशङ्करं सात ॥ इति ॥

अस्यार्थः — प्रथमं केवलभुवनेशीं विलिख्य, तन्मध्ये साध्य-
नामादीन्विलिख्य, पुनस्तस्या हृष्टेखाया रेफांशईकारांशरेखयोरन्तराक्षसं
केवलहकारमभिमुखीकृत्य ऊर्ध्वाधशशूलद्वयं विलिख्य, पुनर्यहिर्वृत्तं विलिख्य,
तस्मिन् पोडशस्वरैरावेष्टयेत् । एतत् भर्त्यन्त्राहृयं ताम्रपद्मादिषु वा ताम्बूला-

दिषु वा लिखित्वा भुवनेशीं जस्ता पुरुषेण स्तियै वा स्त्रिया पुरुणाय वा
प्रयुक्ते तद्वशंकरं स्यात् ॥

अथ वश्यकरपुत्रलिंगाप्रयोगमाह —

मृत्कारांगुलिकात्तया सकृकलासान्तर्बंसायुक्तया

साध्यस्यांप्रिरजोयुजा मृदुमृदा वल्लस्य शक्ति हृदि ।

रूपस्याभिविलिख्य तद्विवरके साध्यं तदीयान्प्रति-

ष्टाप्याजप्य निखन्य तत्र दिनशो मेहेच्छिरं वश्यकृत् ॥ इति ॥

अस्यार्थः — कुलालकरलग्नया मृदा साध्यस्य पादरजसा युक्तया
कृकलासोदरगतवसायुक्तया प्राक् त्रयोदशपटलोक्तलक्षणेन पुत्रबीं कृत्वा,
तस्या हृदये भुवनेशीं साध्यनामयुक्तां विलिख्य प्राणांश्च प्रतिष्ठाप्य भुवनेशीं
जप्त्वा तां पुत्रलिंगां सविधानं क्षचिन्निखन्य तदुपरि नित्यशो मूत्रविसर्जनं
कुर्यात् । तस्मात् त्रिदिनैः साध्यो वशीभवेत् ॥

अथ हरिद्रिया स्त्र्याकर्पणविधानमाह —

वामाक्ष्याः प्रविलिख्य नाम निशया वामोरुद्देशो निशा-

मध्ये वामकरेण संशितमतिः संच्छादयंस्तन्मनाः ।

पूर्वं रुद्रपदं ततश्च दयिते योगेश्वरि द्वीन्दुम-

* न्मन्त्रं जप्यति चेदनङ्गविवशां सद्यः प्रियामानयेत् ॥ इति ॥

अस्यार्थः — साध्यायाः स्त्रिया अनुलिङ्गावशिष्ट्या हरिद्रिया साधकः
पुरुणः स्ववामोरुद्देशो अर्धरात्रौ साध्यायाः स्त्रियो नाम देवदत्तामाकर्पयेत्या-
लिख्य, पुनस्साधकः स्वस्य वामकरत्तलेन तत्साध्यनामलिपिमाच्छादयन् तां
साध्यां च स्मरन् अत्र वक्ष्यमाणमन्तमसकृजपेत् ॥ रुद्रदयिते योगेश्वरि
स्वाहा ॥ इत्येकादशाक्षरोयं मन्त्रः ॥ अनेन मन्त्रेणवं जस्ते तां साध्यां
सद्यः समाकर्पयेत् ॥

* चेन्मन्त्रं जपति त्वनङ्गविवशां इति युक्त. पाठः ।

अथ पार्वतीदेवत्यो ब्रह्मश्रीमन्त्र उच्यते—

अर्जुन ऋषिः । अतिनिकृष्टतिरछन्दः । गौरी देवता । ह्रीं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । ह्रीं नमो ब्रह्मश्रीराजिते राजपूजिते हृत् । जये विजये
गौरि गान्धारि शिरः । त्रिभुवनवशंकरि शिखा । सर्वलोकवशंकरि कवचम् ।
सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि नेत्रम् । सुदुधेवासुदुधेवा ह्रीं स्वाहा अस्त्रम् । ध्यानम्—

असकलशशिराजन्मौळिरावद्वपाशा-

ड्युशरुचिरकलाब्जा वन्धुजीवारुणाङ्गी ।

अमरनिकरवन्द्या त्रीक्षणा शोणलेपां-

शुक्रुसुमयुता स्यात् संपदे पार्वती वः ॥

ह्रीं नमो ब्रह्मश्रीराजिते राजपूजिते जये विजये गौरि गान्धारि त्रिभुवन-
वशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सुदुधेवासुदुधेवा ह्रीं स्वाहा । इति मन्त्रः ॥
(त्रिपञ्चाशद्वर्णात्मकः) । अयुतं जपेत् । धृतसिक्तैः क्षीरान्नैः दशांशं पुरथरणाहोमः ॥

अथ पूजा—

नवमे पटले भुवनेशीविधाने प्रोक्ते शाक्ते पीठे समावाह्य समर्चयेत् ।
अङ्गैः प्रथमावृतिः । मातृभिर्द्वितीयावृतिः । इन्द्रादिभिस्तृतीयावृतिः ।

अथ प्रयोगः—

तिलतण्डुलकैलोणैः त्रिमधुरसिक्तैः फलैश्च मधुरतरैः ।
आज्यैररुणकुवलयैस्त्रिदिनं हवनक्रिया सुवश्यकरी ॥

अयमर्थः— तिलैश्च तण्डुलैश्च मधुरतरफलैश्च आज्येन च अरुणकुवलयैश्च
त्रिमधुरसिक्तैः संख्यानुक्ते सहस्रमिति न्यायात् सहस्रं ऊह्यात् । तस्मा-
द्वशीकरं भवति ॥ लोणं-मीठ । अरुणकुवलयं-बिलंबिलायं-कूलं, मधुरतरफलं-
कदलीपनसादिकम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

नित्यं वाऽऽदित्यगतां देवीं प्रविचिन्त्य तन्मुखो जप्यात् ।
अष्टोत्तरशतमहामादौ भुवनं वशीकरोत्यचिरात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

वार्णदीर्घज्ञन्त्री प्रयोजयेत्साध्यनाम कर्मयुतम् ।
प्रजपेद्वा हवनविधौ दाङ्डासिद्धिप्रदस्तथा मन्त्रः ॥

त्रिभुवनवशंकरीति वकारं च सर्वलोकवशंकरीति वकारं च वार्ण-
मित्युक्तम् ॥

अथ राजमुखीमन्त्रविधानमुच्यते —

अज ऋषिः । अतिनिचृत छन्दः । गौरी देवता । ह्रीं बीजम् । स्वाहा
शक्तिः । क्लीं बीजं, श्रीं शक्तिरिति वा । ओं राजमुखि राजाधिमुखि हत ।
वरयमुखि ह्रीं श्रीं क्लीं शिरः । देविदेवि शिखा । महादेवि कवचम् । देवादि-
देवि नेत्रम् । सर्वजनस्य मुखं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा अस्त्रम् । पूर्वमन्त्र-
ध्यानवत् ध्यानम् । ओं राजमुखि राजाधिमुखि ह्रीं श्रीं क्लीं देवि देवि महा-
देवि सर्वजनस्य अस्त्रं वशं कुरु कुरु स्वाहा । इति मन्त्रः । (अष्टर्णिंश-
दक्षरः ।) राजवश्यप्रधानोयं मन्त्रः । अयुतं जपेत् । धृतसिक्तैः पयोन्नैः
दशांशं पुरथरणाहोमः ॥

अथ पूजा —

अत्रैव पूर्वोक्ते शक्ते पीठे समावाह्य समर्चयेत् । अङ्गैः प्रथमाष्टृतिः ।
मातृभिर्द्वितीया । इन्द्रादिभिस्तृतीया । अस्य मन्त्रस्य सर्वजन (स्येति)पदस्थाने
साध्यनाम संयोजयेत् ।

अथ प्रयोगः —

देवीघमाष्टशतं प्रसूनवदथ त्रिस्वादुयुक्तं हुनेत्
सप्ताहं भसित्वेन तेन विहितं पुण्यादिकं वश्यकृत् ।

अयमर्थः— सप्रसूनैर्देव्याख्यगुल्मैः त्रिमधुरसिक्तैरषोत्तरशतं नित्यश-
ससप्तदिनैर्हुनेत् । पुनस्तेन भस्मना पुण्ड्रं च कुर्यात् । तस्माद्वश्यकरम् ॥
देवी—श्रीदेवी—८८५कृतिर्-

प्रयोगान्तरम् —

आज्यैस्त्वकृतहोमपातिसमाजसं धूतं प्राशयेत्
साध्यं निष्परिहारकं च तदिदं वश्यं भवेदेहिनाम् ॥

अयमर्थः — आज्यैस्सहस्रं हुत्वा तत्संपातं च जप्त्वा साध्यं प्राशयेत् ।
तत्साद्यो वश्यो भवत्यवश्यम् ॥

प्रयोगान्तरम् —

शक्ति साध्यक्षवृक्षप्रतिकृति हृदि संलिख्य संस्थाप्य जीवं
जस्ता खन्याङ्गणेऽस्मिन्विधिवदनलमाधाय पुर्णेर्जपायाः ।
देवीं मन्त्रेण रात्रौ दशपरशतसंख्यैस्तु काचन्दनाकैः
हुत्वा तां सप्तरात्रं सरिति निखनतामुत्तमं वश्यकर्म ॥

अयमर्थः— साध्यस्य नक्षत्रवृक्षेण प्रतिकृतिं संपाद्य तस्याः प्रतिमाया हृदि भुवनेरीं विलिख्य तत्र प्राणप्रतिष्ठां च कृत्वा मन्त्रं जस्ताऽङ्गणे निखन्य तस्या उपरि अग्निं संस्थाप्य देवीं संपूज्य अनेन मन्त्रेण रात्रौ जपाकुसुमैः काचन्दनाकृतैः दशोत्तरशतं नित्यशः सप्तदिनैर्हुनेत् । पुनस्तां प्रतिकृतिं नद्यां निखन्यात् । तस्मात्स साध्यो वशीभवेत् ॥

अथान्पूर्णेश्वरीमन्त्र उच्यते —

धैश्रवणकृपिः । अनुष्टुप् छन्दः । अन्नप्रदायिके भृथियौ देवते ।

ग्लौं वीजम् । श्रीं शक्तिः । ग्लौं आं अनं महं हृत् । ग्लौं थीं अनं मे
देहि शिरः । इत्यादियुक्तं अन्नाधिपतये शिखा । ममान्नं प्रदापय कवचम् ।
स्वाहा अस्त्रम् ॥ ध्यानम् —

दुर्घाब्धौ रूप्यवप्रावृतकनकमयद्वीपवर्ये सुराढ्ये
कल्पद्रूप्यानकाधो मणिमयलसिते वित्तपसाग्रभागे ।
आसीने भूश्रियौ वाञ्छितवसुनिचयं मन्त्रिणे संसृजन्त्यौ
मन्त्री सञ्चिन्तयानो जपतु दिनमुखे संपदेऽन्नस्य मन्त्रम् ॥

तत्र सुराढ्ये देवैर्निविडीकृते इत्यर्थः ॥ अनं महं अनं मे देहि
अन्नाधिपतये ममान्नं प्रदापय स्वाहा ॥ अयुतद्वितयं जपेत् ॥ आज्येन च
अन्नेन च पृथगेकैकेन च सहस्रं हुनेत् । पुरथरणाहोमः । वैष्णवपीठे पूजा ।
अङ्गैः प्रथमावृतिः । पृथिव्यादिपञ्चभूतैद्वितीया । बलाक्यादिभिरेकादशपटले
श्रीविधानोक्ताभिः तृतीया । इन्द्रवज्रादिभिरपरे द्वे ॥

अथानपूर्णमन्तान्तरमुच्यते —

अज क्रिः । अमुष्टुप् छन्दः । अनपूर्णा देवता । ह्रीं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । ह्रां हृत् । ह्रीं शिरः । इत्यादङ्गानि । ध्यानम् —

रुद्रताण्डवविलोकनलोलां भद्रवक्त्रनयनां भवकान्ताम् ।
अन्नदाननिरतां जननीं तां संस्मरन् जपतु चित्रदुकूलाम् ॥

ओं नमो भगवति माहेश्वरि अनपूर्णे स्वाहा । इति मन्त्रः ।
उदयकाले पोडशसहस्रं पुरथरणाजपः । घृतसिक्तैरन्नैर्दशांशं पुरथरणाहोमः ।
नवमपटले प्रोक्ते शक्ते पीठे पूजा । अङ्गैः प्रथमावृतिः । मातृभिद्वितीया ।
इन्द्रवज्रादिभिरपरे द्वे ॥

अनपूर्णमन्त्रप्रपञ्चात्कल्पान्तरोक्तमन्नपूर्णस्तोत्रमप्यत लिख्यते —

भगवति भवरोगात्यीडितं दुष्कृतोत्थात्
सुरदुहित्रुकलत्रोपद्रवेणानुयातम् ।

विलसदमृतदृष्टया वीक्ष्य विभ्रान्तचिन्तं
सकलभुग्नमातस्त्राहि मामो नमस्ते ॥ १ ॥

माहेश्वरीमात्रितकल्पवल्लीमहं भवच्छेदकरीं भवानीम् ।
क्षुधार्तजायातनयाद्युपेतस्त्वामन्नपूर्णे शरणं प्रपद्ये ॥ २ ॥

दारित्रदावानलद्यमानं स्वाहेन्नपूर्णे गिरिराजकन्ये ।
कृपाम्बुद्धृष्टया परिपिञ्च मां त्वं त्वत्यादपन्नार्पितचित्तवृत्तिम् ॥ ३ ॥
इत्यन्नपूर्णास्तुतिवद्वमेतत् श्लोकलयं यः पठतीह भक्तया ।
तस्मै ददात्यन्नसमृद्धिमम्बा त्रियं च विद्यां च यशश्च मुक्तिम् ॥

अथान्नपूर्णामन्त्वप्रसङ्गात् अन्नगोपालमन्त्रोपि क्रमदीपिकोक्तप्रकारेण
योग्यतावशात् लिख्यते —

श्रीनारदं कृष्णः । अनुष्टुप् छन्दः । अन्नाधिपतिः कृष्णो देवता ।
क्षां हृत् । क्षीं शिरः । इत्यादङ्गानि । ध्यानम् —

लम्बिते बालशयने रुदन्तं वल्लीजनैः ।
प्रेस्वयमाणं दुर्घुड्या तर्पयेत्सोरनुतेऽशनम् ॥

अन्नरूपं रसरूपं तुष्टिरूपं नमो नमः अन्नाधिपतये ममान्नं प्रयच्छ
स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥ अङ्गेन्द्रवज्रादिभिरावरणलयम् ।

अथान्नगोपालमन्त्वप्रसङ्गात् कल्पान्तरोक्तान्नगोपालमन्त्रोपि लिख्यते —

श्रीनारदं कृष्णः । अनुष्टुप् छन्दः । रुक्मिणीवल्लभो देवता । क्षीं
बीजम् । नमश्शक्तिः । श्वेतो वर्णः । आचक्राय स्वाहा हृत् । विचक्राय
स्वाहा शिरः । सुचक्राय स्वाहा शिखा । त्रैलोक्यरक्षणचक्राय स्वाहा
कवचम् । असुरान्तकचक्राय स्वाहा अस्त्रम् । ध्यानम् —

उदयगिरितटान्ते रुक्मिणीसत्यभासा-
सहितमखिलगोपीवल्लभं देवदेवम् ।

अभयवरदहस्तं पायसादं प्रसन्नं
विविधगुणनिषेच्यं वासुदेवं नमामि ॥

दामोदराय विश्वहे वासुदेवाय धीमहि । तन्मः कृष्णः प्रचोदयात् ॥
इति गायत्रीमन्त्रः ॥ एनां जस्ता मूलमन्त्रं जपेत् । ओं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लीं कृष्ण
गोविन्द विश्वात्मन् गोपगोपीमनोहर अन्नं मे पड़सोपेतं प्रयच्छ ग्लीं नमो
नमः ॥ इति मन्त्रः ॥

अथान्गोपालमन्त्रप्रसङ्गात् अन्नप्रदानपरमावहन्तीतर्पणमपि कल्पान्तरोक्त-
मत्त योग्यतावशालिख्यते —

माहाचमस्यकहोऽलावृपी । त्रिष्टुवनुष्टुभौ छन्दसी । श्रीप्रदमहाविष्णु-
देवता । आवहन्ती वितन्नाना हृत् । कुर्वणा चीर्मात्मनः शिरः ।
वासाँसि मम गावश्च शिखा । अन्नपाने च सर्वदा कवचम् । ततो मे
श्रियमावह नेत्रम् । लोमशां पशुभिस्सह स्वाहा अल्पम् ॥ ध्यानम् —

अरुणकमलसंस्थं काञ्चनोदीपयर्णं
करधृतदरचक्रं पीतकौशेयवस्त्रम् ।
कनककलशरक्ताब्जोत्पलासक्तपाणिं
थ्रियमपि च भुजाभ्यां विभ्रतं नामि विष्णुम् ॥

आवहन्ती वितन्नाना इत्यादि पशुभिस्सह स्वाहा । आमायन्तु ब्रह्म-
चारिण स्वाहा । विमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा । प्रमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा ।
दमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा । शमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा । यशो जनेसानि
स्वाहा । थेयान् वस्यसोसानि स्वाहा ॥ तन्त्रा भग इत्यादि, समा भग
प्रविशेत्यादि, तस्मिन् सहस्रशाखे इत्यादि, यथापः प्रवतेत्यादि, प्रतिवेशो-
सीत्यादि, एवमावहन्तीष्टकमन्त्रः ॥

अथानेन तर्पणप्रकार उच्यते —

प्रथमं जलसमीपे गत्वा उपविश्य गुरुवन्दनादिकं कृत्वा, यश्छन्दसासृपभो विश्वरूपः इत्याद्युचा पादतलादारभ्य शिरःपर्यन्तं व्याप्य पुनः शरीरं मे विचर्षणं इत्याद्युचा शिरआरभ्य पादपर्यन्तं व्याप्य, आवहन्त्या कृत्वा च तथा व्याप्य, पुनरावहन्त्या अङ्गकृष्णादिकं विधाय ध्यात्वा, यश्छन्दसामित्यारभ्य आवहन्तीस्तकं प्रतिवेशोसीत्यन्तं एकत्वारं जस्त्वा, पुनः यं रं वं इति जलं स्पृष्ट्वा जस्त्वा, शोपणदाहनप्लावनानि विधाय, पुनः यश्छन्दसामित्यृचा एकत्वारं सन्तर्प्य, तत्र जले सूर्यमण्डलादारभ्य जलपर्यन्तं राजतसोपानं संचिन्त्य, तस्य सर्वस्याधः पद्मं साष्टपत्रं च संचिन्त्य, तस्मिन्कमले शरीरं मे विचर्षणमित्यादिक्षचा सूर्यमण्डलसोपानमार्गेण उदकाञ्जलिना आवाहयेत् । एवमात्राद्य आवाहनादिमुद्राश्च प्रदर्श्य, तस्मिन् देवेषि पूर्ववदङ्गकृष्णादिकं विधाय ध्यात्वा अर्ध्यपादादिकं दत्त्वा, मानसपूजां च गन्धादिभिः प्रदर्श्य(कृत्वा), पुनः स्वस्य पुरतः स्वर्णमयं घटं संचिन्त्य तस्मिन् सुरभिमुद्रया तर्पणद्रव्यं संचिन्तयेत् ॥

पायसं दधि भक्तं च क्षीरमाज्यं गुडं तथा ।

भक्तं च कद्ळीपकं पके च पुनमाग्रयोः ॥

मधु त्रिमधुरं चैव तर्पयेदमृतांभसा ।

एवमेकादशद्रव्याणि स्वर्णघटे संचिन्त्य, तैर्द्रव्यैरमृतमयज्ञलेन तर्पयेत् । तत्र प्रथममावहन्ती वितन्वानेत्युचा एकादशद्रव्येष्वेकैकेन द्रव्येणैकत्वारकमेण संतर्प्य, पुनः आमायन्तु ब्रह्मत्वारिणः स्वाहा इत्यादिभिः यथापः प्रवतायन्ति इत्यन्तैरेकादशभिर्मन्त्रैः एकैरेन मन्त्रेण पायसादेकादशद्रव्यैः पूर्वतर्पिताचशिष्टैः क्रमेण संतर्पयेत् ॥

तत्र तु यस्मिन् द्रव्ये वा फले वा अधिकत्वाच्च तेन द्रव्येण वा, तत्तत्कलत्वाचकेन तेन तेन मन्त्रेण वा बहुवारमावृत्या तर्पयेत् ॥

एवं सन्तर्प्य पुनर्गृह्णादीन्दत्त्वा मानसपूजां च कृत्वा तीर्थेनात्मानं संप्रोक्ष्य, पुनर्देवे लयाङ्गं कृष्णादिकं कृत्वा, जलाञ्जलिना प्रतिवेशोसि ।

ग्रमापाहीत्यनेन मन्त्रेण सूर्यमण्डले देवमुद्भासयेत् । पुनः स्वस्याप्यञ्जकृष्णादिकं विन्यसेत् । एवं नित्यशस्सन्तर्पिते अतीवाच लाभो भवति । अयुतं जपेत्पुरश्चरणार्थम् ॥

अथ आवहन्तीतर्पणप्रसङ्गात् आवहन्तीहोमविधानमपि आकाशमैख-
कल्पोक्तप्रकारेण लिख्यते—

प्रथमं वैश्वदेवावसाने, एवं तर्पणविधानोक्तप्रकारेण कृष्णाद्यञ्ज-
न्यासादीन् कृत्वा, पुनः यश्चउन्दसामृपभो विश्वरूपः अदितेऽनुमन्यस्व,
छन्दोभ्योध्यमृतात्संबूव अनुमतेऽनुमन्यस्व, समेन्द्रो मेधया स्पृणोतु
सरस्वतेनुमन्यस्व, अमृतस्य देवधारणो भूयासं देवसवितः प्रसुव, एवं
परिपिच्य, पुनः शरीरं मे विचर्षणं स्वाहा, जिह्वा मे मधुमत्तमा स्वाहा,
कणाभ्यां भूरि विश्रुतं रचाहा, ब्रह्मणः कोशोऽसि मेधया पिहितः स्वाहा,
इति उदुम्बरसमिद्वोमं कृत्वा, श्रुतं मे गोपाय इत्यञ्जलिपुटं कृत्वा, पुनः
आवहन्ती वितन्वाना कुर्वणा चीरमात्मनः वासाँसि मम गावश्च अन्नपाने
च सर्वदा स्वाहा, पुनरावहन्तीत्यादि श्रियमावह स्वाहा पुनरपि आवहन्त्यादि
पशुभिस्सह स्वाहा इति (एवं) चतुर्थपञ्चमपृष्ठवाक्यान्ते (च) हविपा
हुनेत् । पुनरेकवारं तूष्णीं जपेत् ॥

पुनरामायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा । (१) यशोजनेसानिस्वाहा । श्रेयान्वस्य-
सोसानि स्वाहा । तन्त्वा भग प्रविशानि स्वाहा । समाभग प्रविश स्वाहा ।
तस्मिन् सहस्रशाखे । निभगाहं त्वयि मृजे स्वाहा । यथापः प्रवतेत्यादि सर्वतः
स्वाहा । इति हविपा हुत्वा, पुनरपि आवहन्तीत्यादि धातरायन्तु सर्वतः
स्वाहा इत्यन्तमुक्त्वा एकवारं हुनेत् । पुनरावहन्तीत्यादि सर्वतः स्वाहा इत्यन्तं
तूष्णीं जस्ता ग्रतिवैशोसीत्यनेन अञ्जलिवन्धनं कृत्वा, पुनः यश्चउन्दसामित्या-
दिनां पूर्वश्व अदितेऽन्वमैस्थाः इति परिपिच्य होमं ममापयेत् । एवं कृते
अज्ञसमृद्धिर्जापते ॥

अथ विद्यारण्यकृते वाञ्छाकल्पलतासंज्ञके पट्सहस्रग्रन्थे प्रोक्तप्रकारेण
आवहन्तीहोमविधानं लिख्यते —

माहाचमस्यकहोळाश्रुपी । लिष्टुवनुष्टुभौ छन्दसी । विष्टारप्रकृतिः छन्दः ।
महाविराट् छन्दः । आवहन्ती अन्नप्रदायिनी महालक्ष्मीदेवता । श्रीप्रदामहालक्ष्मी-
चिक्षीत ऋषिः । वृहती छन्दः । आवहन्ती अन्नप्रदायिनी महालक्ष्मीः
देवता । श्रीप्रदमहाविष्णुदेवता । चिक्षीत ऋषिः । वृहती छन्दः । महा
लक्ष्मीदेवता । गृत्समद् ऋषिः । लिष्टुप् छन्दः । इन्द्रो देवता । आनन्दनारद
ऋषिः । अमृतविराट् छन्दः । ब्रैलोऽयसंमोहन श्रीगोपालकृष्णो देवता ।
नारद ऋषिः । गायत्री छन्दः । अर्धाङ्गलक्ष्मी श्रीगोपालकृष्णो देवता ।
नारद ऋषिः । गायत्री छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । आनन्दभैरव ऋषिः ।
देवीगायत्री छन्दः । श्रीमहाविष्णुरसुन्दरी देवता । वदरिकाथमवासी श्रीनारायण-
भगवान् ऋषिः । गायत्री छन्दः । परमात्मा श्रीकरविष्णुदेवता । शं वीजम् ।
ईशक्तिः । लं वीजम् । ह्रीं शक्तिः । ह्रीं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । क ए ई लह्रीं
इति वीजम् । हसकहलह्रीं इति शक्तिः । सकलह्रीं इति कीलकम् । मम
निरतिशयसम्पदर्थे विनियोगः ॥

आवहन्तीत्यादिवाक्यपट्केत पूर्वोक्तवत् पड़ज्ञानि कृत्वा, इन्द्रश्रेष्ठानि
हृत् । द्रविणानि धेहि शिरः । चित्ति दक्षस्य शिखा । सुंभगत्वमस्मे कवचम्
पोषं रथीणामरिष्टं तनूनां नेत्रम् । स्वात्मानं वाचस्सुदिनत्वमहां अस्त्रम् ॥

आं हृत् । श्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि । क्लां हृत् । क्लीं शिरः इत्याद्यज्ञानि ।
प्रागष्टमपटलोक्तप्रकारेण श्रीविद्यया पड़ज्ञं च कुर्यात् ॥ (ध्यानम् —)

अरुणनळिनसंस्थं काश्चनोदीपवर्णं

करधृतदरचक्रं पीतंकौशेयवलम् ।

कनककलशरक्ताब्जोत्पलासक्तपार्णि

श्रियमपि च भुजाभ्यां विभ्रतं नौमि विष्णुम् ॥

एवं ध्यात्वा होमभारभेत् । यश्छन्दसामृपभो विश्वरूपः—अदिते-
अनुमन्यस्व । छन्दोभ्योध्यमृतात्संबभूव—अनुमतेऽनुमन्यस्व । स मेन्द्रो
मेधया स्पृणोतु—सरस्पतेऽनुमन्यस्व । अमृतस्य देवधारणो भूयासं—देव
सवितः प्रसुव; इनि परिपिच्य, शरीरं मे विचर्षणं स्वाहा । जिह्वा मे
मधुमत्तमा स्वाहा । कर्णाभ्यां भूरि विश्रुतं स्वाहा । ब्रह्मणः कोशोसि
मेधया पिहितः स्वाहा इत्यौदुम्बरसमिच्छतुष्टयं हुत्वा, श्रुतं मे गोपाय
इत्युपस्थाय, अथ वक्ष्यमाणद्रव्यहोमः ॥

थ्रीं कांसोऽस्मि तां हिरण्यप्राकारामाद्रीं ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मे स्थितां पद्मवर्णा तामिहोपहृये त्रियं स्वाहा । थ्रीं इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि
धेहि । चिर्ति दक्षस्य सुभगत्वमस्मे । पोपं रथीणामरिष्टं तनूताम् ।
स्वात्मा(आ)नं वाचस्तुदिनत्वमहां स्वाहा । थ्रींशूक्लरीं स्वाहा । थ्रींदूस्कूलरीं
स्वाहा । थ्रीं ह्रीं क्लीं कृष्णाय क ए ई ल ह्रीं आवहन्ती वितन्वाना ।
कुर्वणा चीरमात्मनः स्वाहा । गोविन्दाय हसकहलह्रीं वासाँसि मम गावथ ।
अन्नपाने च सर्वदा स्वाहा । गोपीजनवल्लभाय स्वाहा । सकलह्रीं ततो
मे श्रियमावह स्वाहा । लोमशां पशुभिस्सह स्वाहों । थ्रीं उत्तिष्ठ थ्रीकर
श्रिये स्वाहा ॥

गोपालक श्रीविद्या श्रीकराण्डाक्षरसहित आवहमन्त्रेण चतुर्धा विभज्य
हुत्वा, पुनः कांसोस्मीत्यरम्य उत्तिष्ठ श्रीकर श्रिये स्वाहा इत्यन्तमेकाहुर्ति
हुत्वा, पुनः आमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा । विमायन्तु ब्रह्मचारिणः
स्वाहा । प्रमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा । दमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा ।
शमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा । यशो जनेसानि स्वाहा । श्रेयान्वस्यसोसानि
स्वाहा । तं त्वा भग श्रविशानि स्वाहा । समाभग प्रविश स्वाहा । तस्मिन्
सद्वस्यासे । निभगाहं त्वयि मृजे स्वाहा । यथापः प्रवता यन्ति । यथा
मासा अहर्जरम् । एवं मां ब्रह्मचारिणः । धातरायन्तु सर्वतः स्वाहा । ओं

थ्रीं ब्रह्मकोशिनि मां रक्ष रक्ष हुंफट् स्वाहा इति हुत्वा , पुनरपि कांसोस्मीत्यारभ्य
ब्रह्मकोशिनि मां रक्ष रक्ष हुंफट् स्वाहा इत्यन्तमेकाहुर्ति कृत्वा , पुनः
कांसोस्मीत्यारभ्य उत्तिष्ठु श्रीकर श्रिये स्वाहा इत्यन्तमुक्त्वा एकादशवारं
हुनेत् । कांसोस्मीत्यारभ्य ब्रह्मकोशिनीमन्त्रान्तं सकृत् जस्ता , प्रतिवेशोसि
प्रमा पादि प्रमापद्यस्वेति अज्ञलिं कृत्वा , पुनरपि यः छन्दसामित्यादि
प्रतिवेशोसीत्यन्तमेकाहुर्ति कृत्वा , कांसोस्मीत्यादि उत्तिष्ठु श्रीकर श्रिये स्वाहा ,
इत्यन्तमेकाहुतिः । एवमेकादशवारं हुत्वा एकादशवारं जपेच । एवमष्टोत्तरशतं
वा अष्टोत्तरसहस्रं वा ऊहुयाजपेच ॥

अथ होमार्थमेकादशद्रव्याण्युच्यन्ते – पर्यः, पायसं, दधि, आज्यसिक्तं
शक्करान्नं, अपूर्ण, मोदकं, मधु, मधुरात्रितयं, कद्ढी, आग्रफलं, पनसं
च इत्येकादश द्रव्याणि । एतैस्सर्वेद्रव्यैर्वा आज्यसिक्तान्नेन वा प्रत्यहं ऊहुयात् ।
एकादशद्रव्यैस्तु प्रत्यहं वा, संकान्तिपु वा, शुकवारे वा ऊहुयात् । इत्थं
होमविधिः ॥

अथावहन्तीजपविधिः —

पूर्ववत् ऋब्यादिकं कृत्वा ध्यात्वा, कांसोस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्दा
ज्वलन्तीं गुसां तर्पयन्तीम् । पद्मे स्थितां पद्मवर्णी तामिहोपहृये श्रियम् ।
इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि । चिर्ति दक्षस्य सुभगत्वमस्मे । पोपं
रयीणामरिष्टं तनूनाम् । स्वात्मा(आ)नं वाचस्सुदिनत्वमहाम् । थ्रीं शृङ्क्लर्णि
थ्रीं हृस्क्लर्णि थ्रीं ह्रीं कृष्णाय कर्णैलह्रीं, आवहन्ती वितन्वाना ।
कुर्वणा चीरमात्मनः । गोविन्दाय हसकहल ह्रीं, वासाँसि मम गावश्च ।
अन्नपाने च सर्वदा, गोपीजनवल्लभाय स्वाहा । सकलह्रीं, ततो मे श्रियमावह ।
लोमशां पशुभिः सह स्वाहां, थ्रीं उत्तिष्ठु श्रीकर श्रिये स्वाहा । इति
मूलमन्त्रं सकृज्ञस्ता, यः छन्दसामित्यादि प्रतिवेशोसीत्यन्तं पूर्वोक्तहोम-
विधानोक्तप्रकारेण सकृत् जस्ता, कांसोस्मीत्यारभ्य उत्तिष्ठु श्रीकर श्रिये

स्वाहा इत्यन्तमुक्त्वा, तदन्ते आमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा, पुनरपि कांसोस्मीत्यारभ्य श्रीकरमन्त्रान्ते विमायन्तु ब्रह्मचारिणः स्वाहा इत्येवंप्रकारेण प्रतिमन्त्रं पूर्वोक्तब्रह्मकोशमन्त्रपर्यन्तं संयोज्य जपेत् । लयाङ्गं कृत्वा प्रतिवेशो-सीत्यनेन उपसंहरेत् । इति जपविधिः समाप्तः ॥

अथान्नगोपालादिमन्त्रप्रसङ्गात् अनप्रददधिवामनमन्त्रोपि मन्त्रदेवता-प्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते —

चन्द्र ऋषिः । विराट् छन्दः । दधिवामनो देवता । ओं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । इष्टार्थे विनियोगः । आं हृत् । नमः शिरः । विष्णवे
शिखा । सुरपतये कवचम् । महाबलाय नेत्राभ्याम् । स्वाहा अस्त्रम् ।
ओं नमो विष्णवे सुरपतये महाबलाय स्वाहा इति मन्त्रः । अनप्रदोयं
मन्त्रः । अस्य न्यासविधिः — पठङ्गान्यङ्गुळीष्वपि विन्यस्य मूलेन व्यापकं
कृत्वा, मूलमन्त्राक्षराणि शिरोललाटनेत्रद्वयकर्णद्वयोष्ट्रयतालुकण्ठवाहुहृदयोदर-
नाभिगुह्योरुजङ्घापादेषु विन्यस्य ऋष्यादीन्विधाय ध्यायेत् ॥

मुक्तागौरं नवमणिलसद्भूपणं चन्द्रसंस्थं
भृङ्गाकारैरङ्गकनिकरैश्चोभिवक्त्रारविन्दम् ।

हस्ताङ्गाभ्यां कनककलयं शुद्धतोयाभिषूर्णं

दध्यन्नाद्यं कनकचपकं धारयन्तं भजामः ॥

चतुर्लक्षजपः । आज्याद्यत्स्तिलैर्दशांशं पुरथरणाहोमः । दध्यनेन वा ॥

अथ पूजा —

पञ्चदशपञ्चले प्रोक्तचन्द्रपीठे समावाहा वामनमूर्ति समर्चयेत् ।
अङ्गः प्रथमाष्टुषिः । पूर्णायै० सुमनसायै० ग्रीत्यै० तुष्ट्यै० पुष्ट्यै० षट्यै०
धृत्यै० सौम्यायै० मरीचिन्यै० अंशुमालिन्यै० तिष्ठयै० उद्गतायै० लक्ष्म्यै०
इच्छायै० संपूर्णायै० मण्डलायै० १६ इत्यामिः शुभ्रवर्णाम्बरभूपणामपवरकरामिः

पोडशकलारूपशक्तिभिः द्वितीया । सशक्तिकवाणुदेवादिभिस्तुतीया । शान्त्यै०
थ्रियै० सरस्वत्यै० रत्यै० इति वासुदेवादीनां शक्तयः कोणेषु । मूर्तयो दिक्षु ।
केशवादिभिर्द्वादशनामभिथतुर्थी । कुमुदाय० कुमुदाक्षाय० पुण्डरीकाय० वामनाय
शंकुकर्णाय० सर्वनेत्राय० सुमुखाय० सुप्रतिष्ठाय० पिङ्गलाय० हरिसेनाय १०
एतैरशुभ्रवर्णैः शहूचक्रगदापद्मपाणिभिः पञ्चमी । लोकपालैषष्टी ॥

अथ प्रयोगः —

प्रतिदिनं दध्यन्नदशाहुतिहोमात् संपूर्णान्नो भवति । प्रतिदिनं नियमेन
सहस्रजपादन्नसमृद्धिकरथ मुक्तिकरथ ॥

अन्नकामो हुनेन्नित्यमष्टार्विंशतिसंख्यया ।

सितान्नं घृतमिथं तु प्राप्नुयादन्नमक्षयम् ॥

सितान्नं-शर्करान्नम् ।

अपूर्णं पद्मोपेतं हुनेच्चाष्टसहस्रकम् ।

अलक्ष्मीर्नाशमाप्नोति महतीं श्रियमाप्नुयात् ॥

अयुतं चाहुतीर्हुत्वा दध्यन्नं शर्करायुतम् ।

अन्नपर्वतमाप्नोति यत्र यत्र स गच्छति ॥

हुनेत् विल्पसमीपस्यः पद्माक्षैरयुतं नरः ।

वसुन्धरा महालक्ष्मीः वसु वर्पति तत्र तु ॥

विद्यार्थी प्रजपेन्नित्यं ध्यायन्नेव जनार्दनम् ।

जुहुयात्पायसं मन्त्रैः साक्षद्वागीश्वरो भवेत् ॥

पुत्रकामो जपेष्टुश्चं पुलजीवफलैर्हुनेत् ।

तत्काष्ठुदीपिते वह्नौ स सत्पुत्रमवाप्नुयात् ॥

ध्यात्वा तिविक्रमं देवं रक्ताभं करवीरकैः ।

हुनेदयुतसंख्याकैः सर्वत विजयी भवेत् ॥

राज्यकामोपि पद्मानामयुतं जुहुयान्नरः ।

ध्यात्वा चेन्द्रपदं राज्यं लभेच्चिरमकण्टकम् ॥

अपामार्गदलैर्हुत्वा लवङ्गै(ङ्गे)र्वा मधुप्लुतैः ।

अयुतं साध्यनामान्तं महावश्यक्रियां लभेत् ॥

अपामार्गदलं-तदीयपत्रम् ।

आरोग्यकामी जुहुयादपामार्गश्यतं शतम् ।

आयुष्कामस्त्रिमध्वक्तिलदूर्वाङ्गुराक्षतैः ॥

अयुतं जुहुयात्तावज्ञपेदायुर्लभेत् चिरम् ।

स्मृत्वा त्रैविक्रमं रूपं जपेदशसहस्रकम् ॥

मुक्तो वन्धाङ्गवेत्सद्यः नात्र कार्या विचारणा ।

अथ यन्त्रमुच्यते —

ससाध्यलक्ष्मीप्रणवाढ्यकर्णिकं मन्त्राक्षराद्वन्द्वदलाएकं च ।

शिर्षार्णपुरुमोहुसितान्त्यपत्रं अष्टाक्षरैरुज्वलपत्रकाग्रम् ॥

परीतसुद्वादशपर्णमन्तं ततो वहिर्मातृक्या च वीतम् ।

ततो वहिः पूर्णमखण्डवीजं यन्त्रं त्विदं श्रीमद्भीष्टं च ॥

अस्यार्थः — अष्टपत्रकर्णिकायां प्रणवं तन्मध्ये श्रीवीजं तन्मध्ये साध्यनाम, अष्टदलमध्ये मन्त्रस्य वर्णद्वयं अन्त्ये अवशिष्टं षर्णद्वयं च । दलाग्रे प्रसिद्धाष्टाक्षरं, तद्वहिः प्रथमे वृत्ते वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रेण वेष्टयेत् । द्वितीये वृत्ते मातृक्या तद्वहिः प्रणवेन वेष्टयेत् ॥

अथ यज्ञेश्वरवामनमन्त्रः —

नव्लकूवर ऋषिः । अतिजगती छन्दः । यज्ञेश्वरवामनो देवता ।
क्षीं वीजम् । स्वाहा शक्तिः । क्षां हृत् । क्षीं शिरः इत्याद्यज्ञानि । ध्यानादिकं
पूर्ववत् । ओं क्षीं श्रीं ठं नमो भगवते विष्णवे सुरपतये महावलाय स्वाहा ॥
इति मन्त्रः । यज्ञेश्वरसमानैश्वर्यग्रदः ॥

अथ भोगवामनमन्तः —

कपिल ऋषिः । गायत्री छन्दः । भोगवामनो देवता । ओं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । मन्त्रपदैः पञ्चाङ्गानि । ध्यानम् —

नीलवर्णश्चतुर्बाहुः शहूचक्रगदावजधृक् ।
सर्वान्भोगान्ददात्येप भक्तानां भोगवर्धनः ॥

ओं नमो भगवते विष्णवे महावलाय स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥

अथ विश्ववामनमन्तः —

ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । मायावालकवामनो देवता । ओं वीजम् ।
स्वाहा शक्तिः । मन्त्रपदैः पञ्चाङ्गानि ॥

पीताम्बरोत्तरीयोसौ मौञ्जीकौपीनधृक् हरिः ।
कमण्डलुं च दध्यन्नं दण्डं छव्रं करे दधन् ॥

यज्ञोपवीततत्त्वाङ्गो ध्यातव्यो वामनस्सदा ।

नमो मायावालकविष्णवे महावलाय स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥

अन्नविद्याभूमिदोयं भक्तानामभयंकरः ।

एतेषां मन्त्राणां पुरश्चरणादिकं पूर्ववत् ॥ इति मन्त्र देवताप्रकाशिकोक्ता
वामनमन्ताः ॥

अथ वैश्रवणमन्त्र उच्यते —

ओं वैश्रवणाय स्वाहा । ओं पक्षाशाय स्वाहा । ओं पिङ्गलाय स्वाहा ।
 ओं निधिपाय स्वाहा । ओं वित्तेशाय स्वाहा । ओं कुवेराय स्वाहा । ओं
 भूः स्वाहा । ओं भुवः स्वाहा । ओं सुवः स्वाहा । ओं भूभुवस्वः स्वाहा ॥ १० ॥
 एते दश कुवेरमन्त्राः ॥ ऋष्यादयः प्रसिद्धाः ॥

वित्तेशस्यान्तराळे दशवटसमिधस्सर्पिपात्का विविक्ताः
 होतव्या द्रव्यसिध्द्यै कनकवटकरण्डात्तदोस्तुनिदलोसौ ।
 हेमाभो रत्नदीपोदरकंमलनिधिद्योतिते हेमपीठे
 ध्येयो न्यग्रोधमूले हुतभुजि विदुपा वैश्वदेवावसाने ॥

मन्त्रैरेतैर्घृतयुतपायसहोमोपि मन्त्रिणां विहितः ।
 लक्ष्म्यै सघृतैश्च तिलैर्धिल्वसमिद्वोमतस्तदेव फलम् ॥

अस्यार्थः — वटसमिधो दशसंख्यमाज्यसित्का वैश्रवणमन्तेषु वित्तेशाय
 स्वाहेत्यनेन मन्त्रेण जुहुयात् द्रव्यसिध्द्यै कनकवटेत्याद्युक्तप्रकारेण ध्यात्वा ॥

प्रयोगान्तरम् —

वैश्वदेवावसानेऽग्नौ घृतसिक्तेन पायसेन जुहुयाछ्लक्ष्म्यै । घृतसिक्तैस्तिलैश्च
 विल्वसमिद्विश्च जुहुयाछ्लक्ष्म्यै ॥

अथ यक्षप्रवरकुवेरमन्त्रप्रसङ्गात् गन्धर्वप्रवरचित्तसेनादिमन्त्रोपि (मन्त्रा
 अपि) मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेणात्र योग्यतावशाद्विग्यते (न्ते) ॥

ब्रह्मा ऋषिः । विराट् छन्दः । गन्धर्वो देवता । छीं हृत ।
 राजन् शिरः । गन्धर्व शिरा । गगनाशय कवचम् । चित्रसेन नेत्रम् । कन्यां
 प्रयच्छ मे स्वाहा अस्त्वम् । ध्यानम् —

द्वादशस्त्रीपरिघृतं सुरसङ्घपुरास्तरम् ।
 कामदं चित्रसेनाख्यं कन्यादानउदीक्षितम् ॥

वन्दे गन्धर्वराजानं मणिमालाविराजितम् ।
सुधर्माधिष्ठितं नित्यं शुद्धचामीकरप्रभम् ॥

मन्दारपुष्पसुमनोहरकेशपाशं
चामभुव्रां ललितविग्रहमप्रमेयम् ।
वन्दे च नित्यमन्निराममनङ्गतुल्यं
आलोलमुन्तकमथावजदक्षायताक्षत् ॥

क्षीं राजन् गन्धर्व गगनाशय चित्रसेन कन्यां प्रयच्छ मै स्वाहा ॥
इति मन्त्रः । पण्मासं नित्यमष्टोत्तरशतं जपेत् । इषां कन्यां लभते ॥

लाजैः पुष्पैर्घृतैर्हर्षमात् नित्यं द्वार्विशकं परम् ।
द्वादशं तर्पणं नित्यं विधिरेप भवेत्सदा ॥

तस्मै सर्वप्रयत्नेन कन्यां दद्यात्सदावराम् ।

पुष्पाणि यानि कानिचित् काम्युसुमानीति ।

प्रयोगान्तरम् —

वचापिष्पलिनिर्गुण्डीङ्चूर्णं कृत्वा शुभे दिने ।
मन्त्रं जस्त्वाएषशतकं भक्षयेददि मानवः ॥

गानविद्यां समाप्नोति शीघ्रमेव विशेषतः ।

वचा-वेखण्ड । पिष्पली-पिष्पली । निर्गुण्डी-निर्गुण्डी उनांशीलं.

प्रयोगान्तरम् —

मन्त्रमष्टोत्तरशतं जस्त्वा दशदिनं सुधीः ।
घृतं पिवेत् मन्त्रान्ते रूपमेव भवेत्क्षणात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

गुरोवरि तथा विद्वान् सौभ्ये वाथ विशेषतः ।

घृतमिश्रैः प्रसूनैस्तु जुहुयाद्वै शतत्रयम् ॥

यथावर्णं प्रसूनं वै तद्वर्णं वस्त्रमाप्नुयात् ।

सोमवारदिने पूर्वं पूजां कृत्वा विनायके ॥

आसीनोदड्मुखो मन्त्री मन्त्रमष्टशतं जपेत् ।

जपान्ते क्षीरहोमी स्यात्तदर्थं वै पुनः पुनः ॥

तच्छेषं प्राशयेद्विद्वान् वाड्नदीवेगवान् भवेत् ।

वटवृक्षस्य मूलेऽस्मिन्नासीनः प्राइखः शुचिः ॥

सायं प्रातर्जपेन्मन्त्री मन्त्रमष्टशतं क्रमात् ।

सप्ताहं वाथ पञ्चाहं यथाविधि समाहितः ॥

जपान्ते तर्पणं होमं सतिलैर्घृतसंयुतम् ।

तच्छेषं प्राशयेद्विद्वान् वाड्नदीवेगवान् भवेत् ॥

भानुपुष्पं समादाय तीक्ष्णतैलेन मिश्रितम् ।

द्विरात्रं होमयेन्मन्त्री मन्त्रमष्टशतं जपेत् ॥

उच्चाटनमिदं साक्षादरेस्तस्य न संशयः ।

भानुपुष्पं — रुचीचेंफूल नगुक्कपांझु तीक्ष्णतैलं—मोहरयाचेंतैल

कछुकुनाण्णं कैज्ञा

अत्र प्रसङ्गात् विश्वावसुमन्त्रोपि लिख्यते —

भार्गवः महावैश्वरणो वा ऋषिः । विराट् छन्दः । इन्द्राणी वा
गन्धर्वराजविश्वावसुर्वा देवता । ह्रीं वीजम् । कुं शक्तिः । अमिलपितकन्या-
(प्रात्य)र्थं विनियोगः । गन्धर्वराजन् (राज)दृत् । विश्वावसो शिरः ।
ममाभिलपितां शिखा । कन्यां कवचम् । प्रयच्छ स्वादा अत्यम् ॥

ध्यानम् —

ध्यायन्ति शुरसान्विते रथवरे पुण्ड्रेक्षुभिः कलिपते
कलहारसंगुपत्तपाणिकमर्लः कन्याजनैस्तेवितम् ।
गन्धर्वाधिपतिं प्रसन्नवदनं विश्वावसुं यः पुमान्
मन्त्रं तस्य जपेष्ठभेत नियतं कन्यामसौ कांक्षिताम् ॥

गन्धर्वराजन् (राज) विश्वावसो ममाभिलपितां कन्या प्रयच्छ
स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥

रम्यां विश्वावसो कन्यामलङ्घारादिसंयुताम् ।

ममाभिलपितां कन्यां देहि वीणामिवापराम् ॥

इति च मन्त्रः ॥ अनयोर्मन्त्रयोरुक्तं सर्वं पूर्वोक्ततो ग्राह्यम् ॥

अथ वृहस्पतिमन्त्र उच्यते —

ब्रह्माऽनुष्टुप् वृहस्पतयो ऋष्याद्याः । ब्रां हत् । ब्रीं शिरः । इत्यादज्ञम् ।
त्रं वृहस्पतये नमः ॥ इति मन्त्रः । अष्टसहस्रं जपेत् । सर्पिस्त्रिक्तेनान्नेन
दशांशं पुरश्चरणाहोमः । पूजायामङ्गेत्रवज्ञादिभिरावरणतयम् ॥ ध्यानम् —

रत्नस्वर्णशुकादीन् निजकरकमलादक्षिणादाकिरन्तं

वासोराशौ निधायापरममरुरुं पीतवस्त्रादिभूपम् ।

ध्यायन्नासीनमप्याप्णभुवि शतसंख्यं सर्विशत्कमेवं

भीतापुष्पैर्घृताक्तैस्त्रिदिनमथ हुनेत्खर्णवस्त्रादिसिध्यै ॥

अयमर्थः — एवंखंडं वृहस्पतिं ध्यात्वा घृतसिक्तैभीतापुष्पैः विशत्युत्तर-
शतसंख्यं त्रिदिनं हुनेत् स्वर्णादिसिध्यै । भीतापुष्पं लज्जालुकाप्रसूनं
(लज्जालुकाक्षील्लिङ्कीपूँफु) इति सत्संप्रदायसर्वस्वे उक्तम् ॥

अथ शुक्रमन्त्र उच्यते —

अद्वा ऋषिः । विराट्तन्दः । शुक्रो देवता । औं वीजम् । स्वाहा शक्तिः ।

प्रयोगान्तरम् —

गुरोवरि तथा विद्वान् सौभ्ये वाथ विशेषतः ।

घृतमिश्रैः प्रसूनैस्तु ऊहुयाद्वै शतत्रयम् ॥

यथाद्वृण् प्रदूनं वै तद्वृण् वस्त्रमाप्नुयात् ।

सोमवारदिने पूर्वं पूजां कृत्वा विनायके ॥

आसीनोदड्सुखो मन्त्री मन्त्रमष्टशतं जपेत् ।

जपान्ते क्षीरहोमी स्यात्तदर्थं वै पुनः पुनः ॥

तच्छेषं प्राशयेद्विद्वान् वाङ्नदीवेगवान् भवेत् ।

वटवृक्षस्य मूलेऽस्मिन्नासीनः प्राङ्गसः शुचिः ॥

सायं प्रातर्जपेन्मन्त्री मन्त्रमष्टशतं क्रमात् ।

सप्ताहं वाथ पञ्चाहं यथाविधि समाहितः ॥

जपान्ते तर्पणं होमं सतिलैर्घृतसंयुतम् ।

तच्छेषं प्राशयेद्विद्वान् वाङ्नदीवेगवान् भवेत् ॥

भानुपुष्पं समादाय तीक्ष्णतैलेन मिश्रितम् ।

द्विरात्रं होमयेन्मन्त्री मन्त्रमष्टशतं जपेत् ॥

उच्चाटनमिदं साक्षादरेस्तस्य न संशयः ।

भानुपुष्पं – रुचीचेंफूल एरुकंकपंपु तीक्ष्णतैलं—मोहरयाचेंतैल

କୁଣଣ୍ଡାଳୀ

अत्र प्रसङ्गात् विश्वावसुमन्त्रोपि लिख्यते —

भार्गवः महावैश्रवणो वा ऋषिः । विराट् छन्दः । इन्द्राणी वा
गन्धर्वराजविश्वावसुर्वा देवता । ह्रीं वीजम् । कुं शक्तिः । अभिलपितकन्या-
(प्रास्य) यें विनियोगः । गन्धर्वराजन् (राज)हृत् । विश्वावसो शिरः ।
ममाभिलपितां शिखा । कन्यां कवचम् । प्रयच्छ स्वाहा अखम् ॥

ध्यानम् —

ध्यायन्निक्षुरसान्विते रथवरे पुण्ड्रेक्षुभिः कल्पिते
कलहारस्तगुपात्तपाणिकमलैः कन्याजनैस्सेवितम् ।
गन्धर्वाधिपर्ति प्रसन्नवदनं विश्वावसुं यः पुमान्
मन्त्रं तस्य जपेष्ठभेत नियतं कन्यामसौ कांक्षिताम् ॥

गन्धर्वराजन् (राज) विश्वावसो ममाभिलिपितां कन्यां प्रयच्छ
स्वाहा ॥ इति मन्त्रः ॥

रम्यां विश्वावसो कन्यामलङ्कारादिसंयुताम् ।
ममाभिलिपितां कन्यां देहि वीणामिवापराम् ॥

इति च मन्त्रः ॥ अनयोर्मन्त्रयोरनुवत्तं सर्वं पूर्वोक्ततो ग्राह्यम् ॥

अथ वृहस्पतिमन्त्र उच्यते —

ब्रह्माऽसुष्टुप् वृहस्पतयो ऋष्याद्याः । ब्रां हृत् । ब्रीं शिरः । इत्यादङ्गम् ।
ब्रं वृहस्पतये नमः ॥ इति मन्त्रः । अष्टसहस्रं जपेत् । सर्पिंसिसुक्तेनान्नेन
दशांशं पुरश्चरणाहोमः । पूजायामङ्गेत्तद्रवज्ञादिभिरावरणतयम् ॥ ध्यानम् —

रत्नस्वर्णशुकादीन् निजकरकमलादक्षिणादाकिरन्तं
वासोराशौ निधायापरममगुरुं पीतवस्त्रादिभूपम् ।
ध्यायन्नासीनमप्यापणभुवि शतसंख्यं सर्विशत्कमेवं
भीतापुष्पैर्घृताक्तैस्त्रिदिनमथ हुनेत्स्वर्णवस्त्रादिसिध्यै ॥

अयमर्थः — एवंसंख्यं वृहस्पतिं ध्यात्वा घृतसिक्तैर्भीतापुष्पैः विंशत्युत्तर-
शतसंख्यं त्रिदिनं हुनेत् स्वर्णादिसिध्यै । भीतापुष्पं लजाळकाप्रसूनं
(लजाट्टा कंमिल्लीचंकिप्पु) इति सत्संप्रदायसर्वस्वे उक्तम् ॥

अथ शुक्रमन्त्र उच्यते —

ब्रह्मा ऋषिः । विराट्ठुन्दः । शुक्रो देवता । ओं वीजम् । स्वाहा शक्तिः ।

बीजेन वा मन्त्रपदैर्वा अङ्गानि । वस्त्रं मे देहि शुक्राय स्वाहा । इति मन्त्रः ।
अयुतं जपेत् । आज्येन सहस्रं हुनेत् । पुरथरणाहोमः । अङ्गेन्द्रवज्रादिभि-
रावरणपूजा ॥ अथ प्रयोगः —

शुक्रास्ये शुक्रपुष्पैहुतभूजि गुणशस्सप्तशो वैकर्विश-
द्वारं होतव्यमेषोप्यतिसितमुसुमालेषनो वामदोष्णा ।
वासोरत्नानि कार्तस्वरमपि सततं साधकाय प्रयच्छन्
ध्येयो व्याख्यानमुद्राकलितपरकरस्त्वापणाक्षिन्दसंस्थः ॥

तत्र अळिन्दमिति वेदिका । अस्थार्थः — शुक्रास्ये शुक्रवारे शुक्र-
पुष्पैः रलयोरभेदात् शुक्रपुष्पैः त्रिभिस्त्रिभिः पुष्पैर्वा सप्तभिस्पत्तभिः पुष्पैर्वा
एकर्विशतिवारं हुनेत् । उक्तप्रकारेण ध्यात्वा । तस्माद्वासोरत्नानि प्रदास्यति ॥
तत्र गुणशः एकर्विशद्वारहोमो मालतीमल्लिकाजातिभिः । जातीजायपत्री
श्वात्रिपक्ञत्रिः । सप्तशः एकर्विशद्वोमः पङ्कजकुमुदकल्हारकुन्दमन्दारनन्दावर्तज-
वन्तिकाभिः । मिथ्रहोमपक्षे द्विचत्वारिंशदाहुतिसंख्याः । अमिथ्रहोमपक्षे
दशाधिकद्विशतसंख्या आहुतयः । अमिथ्रस्तु एकैकर्विधपुष्पहोमः ॥

अथ शुक्रादिमन्त्रप्रसङ्गात् मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्ता इतरग्रहमन्त्रा उच्यन्ते-
अङ्गरकमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अङ्गरको देवता ।
अं बीजम् । आय शक्तिः । बीजेनैव पठङ्गानि । ध्यानम् —

नमाम्यङ्गरकं देवं रक्ताभं वरभूपणम् ।
जानुस्थवामहस्ताद्वं साभयेतरपाणिनम् ॥

अं अङ्गरकाय नमः । इति मन्त्रः । अष्टसहस्रं जपः । आज्येन दशांशं
होमः । केवलपद्मे समागम्य समर्चयेत् ॥ अङ्गैः प्रथमावृतिः । नवग्रहैर्द्वितीयाष्टतिः ।
इन्द्रादिभिस्तृतीया । एवं संपूजयेत् ॥

अथ शुधमन्त्रः —

बुधमन्त्वस्य ब्रह्मा ऋषिः । पङ्कितः छन्दः । बुधो देवता । शुं वीजम् ।
आय शक्तिः । वीजेनैव पड़ज्ञानि । ध्यानम् —

वन्दे बुधं सदा देवं पीताभं वरभूषणम् ।
जानुस्थवामहस्ताढ्यं साभयेतरपाणिनम् ॥

शुं बुधाय नमः । इति मन्त्रः । अङ्गग्रहदिक्पालैरावरणत्रयेण पूजाविधिः ।
अक्षरसहस्रं जपः । आज्येन दशांशं होमः ॥

अथ शनैश्चरमन्त्रः —

शनैश्चरमन्त्वस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः शनैश्चरो देवता । शं
वीजम् । आय शक्तिः । वीजेनैव पड़ज्ञानि । ध्यानम् —

वन्दे शनैश्चरं दंष्ट्रावज्जनीलाभभूषणम् ।
जानुस्थवामहस्ताढ्यं साभयेतरपाणिनम् ॥

शं शनैश्चराय नमः । इति मन्त्रः । अक्षरसहस्रं जपः । आज्येन दशांश-
होमः । अङ्गग्रहदिक्पालैः आवरणत्रयेण पूजा ॥

अथ राहुमन्त्रः —

ऋष्यादिकं वक्ष्यमाणकेतुमन्तवत् । रां राहवे नमः । इति मन्त्रः ।
पूजादिकं पूर्ववत् ॥

अथ केतुमन्त्रः —

ब्रह्मा ऋषिः । पङ्कितः छन्दः । केतुर्देवता । कें वीजम् । वः शक्तिः ।
वीजेनैव पड़ज्ञानि । ध्यानम् —

घन्दे केतुं कृष्ण(चित्र)वर्णं वराभरणभूषितम् ।
जानुस्थवामहस्ताढ्यं साभयेतरपाणिनम् ॥

कें केतवे नमः । इति मन्त्रः । अथरसहस्रं जपः । आज्येन दशांशं होमः । पूजादिकं पूर्ववत् ॥

स्वस्ववारे जपपूजातर्थगहोमादीनि तत्तद्ग्रहप्रीतिकराणि सर्वसंपत्कराणि च भवन्ति ॥

अथ व्यासमन्त्र उच्यते —

ब्रह्मानुष्टुप्व्यासा क्रष्णादयः । व्यां बीजम् । नमश्शक्तिः । बीजेन दीर्घस्वरखुक्तेनाङ्गानि । व्यां वेदव्यासाय नमः । इति मन्त्रः ॥ ध्योनम् —

मुनिव्रातावीतं मुदितधियमभोजरुचिर-
द्युति व्याख्यामुद्राकलितविलसदक्षिणकरम् ।
परं जानो कृत्वा दृढकलितकक्षयं कविवरं
समासीनं व्यासं सरत निरतं पुण्यचरितम् ॥

अष्टसहस्रं जपेत् । आज्यसिक्तेन पायसेन दशांशं पुरश्चरणाहोमः । कविताप्रज्ञाव्याख्याश्रीप्रदानप्रधानोऽयं मन्त्रः ॥

अथ सङ्कोचमन्त्रः —

ॐ अक्षटतपहक्तौ ह्रीं दुं सः हुंकृ श्वाहा । इति पोडशवर्णसङ्कोच-
मन्त्रः । ब्रह्मा क्रपिः । अनुष्टुप्छन्दः । यर्वतो देवता । दुं बीजम् । ह्रीं शक्तिः ।
अं ओं ह्रां हृत् । कं ओं ह्रीं शिरः । चं ओं ह्रूं शिखा । टं ओं ह्रैं
कवचम् । तं ओं ह्रौं नेत्रम् । पं ओं ह्रः अस्त्रम् । पोडशसहस्रं जपेत् ।
तिलैश्च *सर्पपैश्च शालितण्डुलहविपा च आज्येन च प्रत्येकं त्रिशतसंख्या
संभूय दशांशं ज्ञहुयात् । पुरश्चरणाहोमः ॥

* सर्पपैश्च शालितण्डुलैश्च हविपा च आज्येन च प्रत्येकं विंशत्यविक त्रिशतसंख्या इति पाठः शोधनीय इति भार्ति ।

अथानेन मन्त्रेण रिपुनिग्रहार्थं ध्यानप्रयोगेण श्लोकद्वयं लिख्यते—

उत्तुङ्गाद्रिः प्रचेता अपि दहनसमीरै धरा व्योमसंज्ञे
प्राक्प्रत्यक्षकदक्षसौम्यास्वधउपरि च दिक्षु प्रबद्धप्रभाः स्युः ।
तन्मध्यस्थान्विपक्षादिकहरिरुदन्तीन्द्रनागान्सचोरान्
हन्त्येतैर्मन्त्रिमुख्यो मनुविहितवलव्याकुलान्सद्य एव ॥

निजरिपुमचलाद्यैस्तैस्संवाधवीतं
मनुविदथ हळोभ्यां रुद्धनिश्वासवेगम् ।
तदुपरि गतवीजैस्साधु संश्वतवक्त्रं
दहतु सकवचास्त्रं द्वीन्दुभिः स्वेच्छयैव ॥

अस्यार्थः— तत्र एतैरेव संकोचमन्त्राक्षरैरेव प्रयोगं कथयति । एतदुक्तं भवति— महापर्वतरूपेण अकारेण पूर्वभागं, महासलिलरूपेण ककारेण पश्चिमभागं, दहनरूपेण चकारेण दक्षिणभागं, महावायुरूपेण टकारेण उत्तरभागं, महाधरारूपेण तकारेण अधोभागं, महाव्योमरूपेण पकारेण उपरिभागं च दृढतरं तत्तदक्षरतेजोभिरावध्य तन्मध्यस्थानां रिपु-सिंहव्याघ्रमत्तहस्ति भुजगचोरादीनां हक्कारलोकाराक्षराभ्यां श्वासनिरोधं च नवरन्त्रनिरोधं च कृत्वा, तदुपरि स्थितेः ह्रीं दुं सः इति त्रिभिरक्षरैः तद्वक्त्रं सूतं ध्यात्वा हुंकटस्वाहा इत्येतैः शिष्टैश्चतुर्भिरक्षरैर्वह्निरूपेः तं सूतं दहेदिति ॥

अथाश्वारूढामन्त्र उच्यते—

दीर्घतया ऋषिः । गायत्री छन्दः । अश्वारूढ देवता । आं बीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । क्रों कीलकम् । प्रणवभुवनेश्यो वा वीजशक्ती । स्वाहा वा
शक्तिः । वश्यप्रधानोयं मन्त्रः । प्रणवपाशाभ्यां हृदयम् । शक्त्या शिरः ।

क्रों शिखा । एहि कवचम् । परमेश्वरि नेत्रम् । स्वाहा अत्मम् । आं हृत् ।
ह्रीं शिरः । क्रों शिखा । आं कवचम् । ह्रीं नेत्रम् । क्रों अत्मम् इति वा ।
इयानम् —

अश्वारुद्धा कराग्रैर्नवकनकमयीं वेत्रयष्टि दधाना
दक्षेऽन्येनानयन्ती स्फुरिततनुलतां पाशवद्वां स्वसाध्याम् ।
देवी नित्या प्रसन्नाननशशधरविम्बा त्रिषेत्राभिरामा
दद्यादाद्यानवद्या प्रवरसुखफलप्राप्तिहृद्यां श्रियं वः ॥

कल्पान्तरोक्तध्यानमुच्यते —

उत्तुङ्गतुरगारुदे करोदत्पाशदण्डनि ।
नारीलोकमशेषं मे वशमानय पार्वति ॥

ध्यानान्तरम् —

रक्तामरवाधिरुद्धां नवकनकमयीं वेत्रयष्टि दधानां
पाणेनावध्य साध्यां सरशरविवशां दक्षिणेनानयन्तीम् ।
नानाकल्पाभिरामामरुणकिरणसंकाशवस्थां प्रसन्नां
देवीं ध्यायेञ्जगन्मोहननशकरणीं पार्वतीं साधकेन्द्रः ॥

ओं आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति मन्त्रः त्रयोदशार्णः ।
पाशादित्रीजत्रयं मूलग्रन्थे अनुक्तमपि विवरणकारैरुक्तम् । अयुतं जपेत् ।
आज्येन सहस्रं पुरथ्रणाहोमः ॥

अथ पूजाविधिः —

नवमपटले ग्रोक्तभुवनेशीविधानोक्ते पीठे समावाह्य समर्चयेत् ।
अङ्गैः प्रथमावृतिः । मात्रुभिर्द्वितीया । इन्द्रादिभिस्तृतीयावृतिः ॥

अथ प्रयोगः —

ध्यातापि गिरिसुतेयं जगतीं विश्वां वशीकरोत्यनिशम् ।

प्रयोगान्तरम् —

विद्ययाऽनुदिनहृथयाऽनया होमकर्म वरहेमदायि तत् ।

द्रव्यानुक्ते घृतमिति न्यायात् घृतैस्सहस्रं हुनेदित्यर्थः ।

कामितां सपादि वामलोचनामानयेदधिकमारणीडिताम् ।

प्रयोगान्तरम् —

हवनक्रिया सपादि वश्यकरी मधुरावसेकपटुना पटुना ।

अयमर्थः — पटु-सीठ (लवण) । त्रिमधुरसिंकैर्लवणैर्हुनेद्रव्यार्थम् ।

सद्वशो न कथन जगत्यपरो मनुनामुनाऽनयनकर्मविधौ ।

इति मन्त्रप्रशंसा कृता ॥

अथ श्रीमुखन्यासविधिरुच्यते —

अस्य लक्ष्मीनारायण ऋषिः । बृहती छन्दः । श्रीदेवता । श्रीं वीजम् ।

क्षीं शक्तिः ॥

वाणी स्यात्ताररूपा शिरसि गिरिसुता शक्तिरूपा ललाटे

रव्यग्न्यक्षणोस्तथामौ विधुरपि वदनावेष्टने टान्तरूपः ।

श्रीजिंहायां स्वरूपा मद इह करिरूपौ स्वहौ दीर्घयुक्ता-
वेवं न्यासो मुखस्त्रीसुखविभवयशःकान्तिमेधाकरः स्यात् ॥

अस्यार्थः — अंगुष्ठमध्याग्रे संश्लिष्टे विधाय अन्यास्तिस्त्रोंगुलीः तलाग्र-
संश्लिष्टाग्रसुक्षिटाग्रा विधाय अंगुष्ठमध्यमाग्राम्यां प्रणवादिवीजैः सरस्वत्यादि-
भावनया सरस्वत्यादिनामोत्तरैः वक्ष्यमाणप्रकारेण न्यसेन् । ओं सरस्वत्यै
नमः । ह्रीं पार्वत्यै नमः । अं सूर्याय नमः । मं अग्नये नमः । ठं चन्द्रमसे
नमः । श्रीं श्रियै नमः । स्वां करिष्यै नमः । हां करिष्यै नमः ॥

अस्य न्यासस्य स्थानमुच्यते —

मूर्धललाटनेवद्यमुक्तवृत्तजिह्वाकपोलद्वन्द्वेषु विन्यसेत् क्रमशः । एवं
न्यस्त्वा उक्तफलमाप्नोति ॥

अथास्या अथारूढाया विवरणोक्तं यन्त्रमुच्यते —

पोडशकोटानि लिखित्वा मध्यचतुष्करेखां मार्जयित्वा (तत्र मध्ये)
प्रग्रन्थं सप्ताध्यं विलिखेत् । अवशिष्टेषु (कोष्टेषु) अवशिष्टान्वर्णान्विलिखेत् ।
सर्ववश्यकरमिदं यन्त्रम् ॥

अथ मन्त्रसारोक्तप्रकारेणापि अश्वारूढाविधानमुच्यते —

शक्तिः ऋषिः । विराट् छन्दः । गिरीन्द्रसुता देवता । आं हृत् ।
ह्रीं शिरः । क्रों शिखा । एहि कवचम् । परमेश्वरि नेत्रम् । स्वाहा अस्त्रम् ॥
ध्यानम् —

पाशेनादध्य साध्यां स्मार्यरविवशां वामदोष्णानयन्तीं
सौवर्णीं वेत्रयष्टि निजकरकमलेनापरेणादधानाम् ।
रक्तां रक्ताङ्गरागाम्बरकुसुमयुतामश्वमंस्थां प्रसन्नां
देवीं बालेन्दुचूडां मनसि मुनिनुतां पार्वतीं भावयामि ॥

आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति द्वादशाक्षरोयं मन्त्रः ॥

पादाग्रजानुशिवनाभिहृदंसकण्ठ-

जिह्वाग्रघोणनयनालिकशीर्षकेषु ।
न्यस्याक्षराणि च मनोरथपञ्चवाणान्
न्यस्येत्तनौ शिवमतिर्दशधा पुरोक्तान् ॥

प्रागदृष्टपटले स्वयंवराविधाने प्रोक्तानित्यर्थः ॥ अद्युतं जपेत् पुराधर-
णार्थम् । आज्यैर्दशांशं ऊहुंयात् ॥

अथ पूजाविधिः —

पूर्वमष्टमपटले प्रोक्तस्य यंवराविधानोक्तवत् पूजा । अत तु प्रथमावृत्तौ
शक्ति यजेत् । पुनरङ्गाद्यावरणानि क्रमेण । हृष्णेषांगगनारक्ताकरात्रिका
महोच्छुष्मा अत्र शक्तयः ॥

अथ प्रयोगः —

मधुरत्रयसंयुतैस्सरोजैरस्त्रियाभैर्विक्चैस्सहस्रसंख्यम् ।
दिवसस्य मुखे जुहोतु वह्नौ यशसे सर्वसमृद्धये सुतास्यै ॥
पद्मनाष्टसहस्रतयं मधुर्जुहुयादनले सुमिद्धतरे ।
स तु मण्डलतो जगतां त्रितयं वशयेत्परमां समवाप्य रमाम् ॥

पद्म—मीठ (लवणम्) । लिमधुरसिकतैर्लवणैर्जुहुयात् इत्यर्थः ॥

प्रयोगान्तरम् —

उदये सहस्रभानोस्सहस्रपत्रे विकसरे न्यस्य ।
नवनीतं तेनाग्नौ जुहुयाछ्छभते महत्तरां लक्ष्मीम् ॥

सहस्रपत्रं—कमलम् ।

प्रयोगान्तरम् —

लोणकुत्तमुद्रिकाभिः दध्यक्ताभिर्हुतक्रिया त्रिदिनम् ।
लक्ष्मीकरी नराणां जनतासंवादकारिणी चोक्ता ॥

लोण—लवणम् । मुद्रिका—गुडिका ॥

अथास्य यन्त्रम् —

कोष्ठान्यालिख्य मन्त्री विकृतिपरिमितान्येषु मध्ये चतुष्कं
संमाद्यास्मिन्ससाध्यं ग्रणवमभिलिखेन्मन्त्रवर्णन्परेषु ।

वर्णेवर्तिं घटस्यं जलरुहपुदितं साधुसंपातसिक्तं
कुर्याद्विदयां त्रिलोकीं मनुजपमहितं धारयन्यन्त्वमेतत् ॥

अस्यार्थः — विकृतिपरिमितान् पोडशपरिमितानित्यर्थः । वर्णेवर्तिं
मातृकावर्णेवेष्टितमित्यर्थः ॥ अस्य फलमाह —

मन्त्रेणानेन सद्गृ नान्योस्त्याकर्पणे विशेषेण ।
मन्त्री मनुवरमेनं तस्माद्गत्या भजेदभीषितदम् ॥

प्रोक्तान्स्वयंवरस्य(वरायाः) प्रयोगभेदाननेन मन्त्रेण ।
कुर्यान्मन्त्री मन्त्रोरनयोनैवास्ति किञ्चिदपि भेदः ॥

अथाश्वासूढायाः (मन्त्र) अक्षरस्तोत्रं कल्पान्तरोक्तमत लिख्यते —

ओंकारभद्रपीठामुद्घन्मार्ताण्डमण्डलच्छायाम् ।
उद्धासिकमलवदनामुज्ज्वलवेपामुपास्महे गौरीम् ॥ १ ॥

आन्तरतमोनिहन्तीमाश्रयतामस्तिलमोहनाकाराम् ।
कलये कामपि करुणामरुणां गुरुणा प्रबोधितामन्तः ॥ २ ॥

ह्रींकारवाच्यरूपां हृतभक्तजनार्तिमिन्दुखण्डधराम् ।
अनुसन्धयामि विद्यामाद्यामश्वायिरोहकौतुकीम् ॥ ३ ॥

क्रोडीभवन्मुकुन्दो हंसीभूतो विधिश्च यद्यक्तिम् ।
अनलमभूतां वेत्तुं तस्य स्याणोर्भजेऽपरां शक्तिम् ॥ ४ ॥

एधन्ते निरपाया यच्चरणजुपां विभूतयो विदुपाम् ।
अश्वायिरोहिणीं तामम्बामानन्दकन्दलीं वन्दे ॥ ५ ॥

हितमुपदिशामि चेतो विजहिहि वृद्धान्वयापरिभ्रमणम् ।
परिहर वाहितमस्तिलं पशुपतिदयितापदाम्बुजस्मरणात् ॥ ६ ॥

परिहसितविदुमलताप्रभया पर्याप्तमधुमदस्फुरणा ।
चागपिच वर्णयन्तीवद्विवलगतुरज्ञमाहृदये ॥ ७ ॥

रञ्जयति सुवनमखिलं वशयति वाणीं श्रियं समुन्नयति ।
शमयति तमांसि पुंसां चरणस्मृतिरेव शेलकन्यायाः ॥ ८ ॥

मेघश्यामलचिकुरां मीनध्वजविजयदीपिकाकलिकाम् ।
सुमुखीं तुरङ्गसंस्थां सुलभां सौभाग्यदेवतामीडे ॥ ९ ॥

अः खलु न भवति यस्मात् तस्मादश्वश्चराचरो लोकः ।
तमधिवसन्तीमम्बां अश्वारूढां वदन्ति तत्वविदः ॥ १० ॥

रिक्तत्वं परिहतुं कर्तुं स्कन्धाधिरोहणं करिणः ।
वशयितुमपि वरमहिळां वाञ्छ्छसि यदि हृदि भावय भवानीम् ॥

खाभाविकारुणिम्ना सौभाग्यस्फुरणशालिना वपुषा ।
मदनद्विषोपि हृदयं वशयति या वस्तु वासना हृदि सा ॥ १२ ॥

हारविकासिपयोधरभारानतमध्यचारुदेहलताम् ।
तरुणेन्दुमौळितरुणीमरुणामश्वाधिरोहिणीमीडे ॥ १३ ॥

पठरामनुवासरं जनानां परविद्याक्षरगमितां स्तुतिम् ।
प्रभवत्यखिलार्थसंपदः सा प्रकृतिर्विश्वमयी प्रसीदति ॥ १४ ॥

इति अश्वारूढास्तोत्रं समाप्तम् ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीर्वणिन्द्रविरचिते
एकत्रिशः पदलः ॥

अथ द्वार्णिशः पटलः ॥

अथ सन्तान(प्रद)यागविधिः —

‘अथ सन्तानसंसिद्धिसमाकुलितचेतराम् ।’ इत्यादिभिः ‘संपूर्य-
माणादेवमेव त्रिकाव्यादर्वाक् पुत्रो जायते दैवशक्तया’ इत्यन्तैर्ग्रन्थैरुक्तमर्थ
ग्रन्थवाहुल्यभयात्केवलमर्थत एव वक्ष्ये ॥

देवपिपिततिथिपूजादानादिरहितदोषवशादपुत्रताप्रसक्तो सत्यां तत्परि-
हारार्थं वक्ष्यमाणेन विधिना, प्रतिदर्शं संवत्सरतयं देविकर्पत्रुकविपयं यागं
ब्राह्मणभोजनघृद्विद्ययुतं कुर्यात् । तत्प्रकारो लिख्यते ॥

अङ्गशुद्धिदन्तधावनस्नानधौताम्बरधारणनियताहारतादिना दीक्षाविधिना
पुक्तो गृहस्यः कृष्णचतुर्दश्यां रात्रौ पत्न्या सह शयनं कृत्वा, परेद्युः
प्रातस्सन्ध्यावन्दनादिपौर्वालिकं कर्म सर्वं कृत्वा, पुनः प्रागपार्णिशपट्टले
गायत्रीविधानान्ते प्रसङ्गादुक्तेन विधिना वा, अत्रैव वक्ष्यमाणेन ऋक्यपञ्चकेन
वा पञ्चगव्यं संयोजयेत् । ता ऋचो लिङ्गन्ते —

हंसः शुचिपत् इति ऋक् १, प्रतद्विष्णुस्तवते इत्यूक् २, अयम्बकं
इत्यूक् ३, तत्सवितुर्वरेण्यं इत्यूक् ४, विष्णुर्योनि कल्पयतु इत्यूक् ५, एवं
पञ्चभिः ऋग्भिः पञ्चगव्यानि गोमूत्रगोमयोदकपयोदधिघृताख्यानि द्रव्याणि
क्रमेण संयोज्य, तत्पञ्चगव्यं तु उदुम्बरादियाङ्गीयघृतकृतेन मन्थेन संकोच-
मन्त्रजपपुरस्सरं निर्मन्थ्यात् ॥ तन्मन्त्रस्तु मूलग्रन्थे उपरिषाद्वक्ष्यमाणोप्यत्रैव
सौकर्यार्थं लिख्यते —

तारश्च स्वरादिश्च कवर्गादिपञ्चवर्गादिश्च वाय्वीशव्योमभूसंज्ञकाक्षराणि
च संभूय एकादशवर्णसंकोचाख्यो मन्त्रः । तदेव स्पष्टं लिख्यते —

ओं अ क च ट त प य श ह लों इति संकोचमन्त्रः । पुनस्तस्मिन् अमृतवीजं विलिख्य वं वं इत्यमृतवीजेन तत्सपृष्टा अष्टोत्तरशतं जस्वा, पुनस्तत् द्विधा विभज्य, वक्ष्यमाणभूतमन्तजपपुरस्मरं एकैकं दम्पती पिवेताम् ॥

भूतमन्त्रस्तु मूलग्रन्थे उपरि वक्ष्यमाणोपि अत्रैव सौकर्यार्थं लिख्यते —

पञ्चमपष्टस्वराक्षरौ च प्रणवगणपतिवीजे च चतुर्तीय टत्तुर्तीय तत्तुर्तीय पत्रुतीय यत्तुतीयान्त्यपूर्वाक्षराणि सविन्दुकानि पञ्चानां भूतानामादौ संयोज्य पृथिव्यात्मने नमः, अवात्मने नमः, इत्येवंप्रकारेण । एतदुक्तं भवति— उं ऊं ओं गं जं डं दं वं लं छं पृथिव्यात्मने नमः । पुनर्गपि उं इत्यादि छं इत्यन्तं अवात्मने नमः । इत्येवंप्रकारेण इतरभूतेष्वपि संयोजयेत् । एवं पञ्चगव्यं विभज्य दम्पती संप्राश्य, पुनर्होमकार्यमारभेत् । तत्प्रकारः कथ्यते —

प्रथममग्रतो मण्डले देवे वा वक्ष्यमाणक्रमेण शंकरनारायणं संपूज्य, तस्योत्तरभागे स्थण्डले स्वचरणोक्तेन निधानेनार्थं निधाय, तत्र चरुं पञ्च-कुडुवतण्डुलैर्योग्यपरिमाणैर्वा निष्पाद्य, कुडुवं नाम प्रस्थचतुर्थशम् । तचरुं पात्रे दक्षिणोत्तरतो द्विधा विभज्य, दक्षिणं पैतृक उत्तरं देविकं चेति बुध्दा, ताभ्यां क्रमेण पितृगर्ममातृवर्गतन्त्रिपतृवर्गगुरुवर्गगुरुपितृवर्गाणां पैत्रेण हविपा, दैविकेन पुनर्हविपा देवानां च, वक्ष्यमाणानां वक्ष्यमाणक्रमेण जुहुयात् । तत्प्रकार एव कथ्यते —

तत्र प्रथमं पितृंशान्नेन उपस्तरणपूर्वकं पिण्डयुग्मं समवद्य, सुविउपस्तरणपूर्वकं निधाय, पुनस्तस्मिन्नभिवार्यं हविपि चाभिवार्यं दक्षिणहस्ते निधाय अधस्तान्निष्पण्णं स्वपितरं स्मृत्वा प्रणवेन जुहुयात् । पुनर्बर्य-हतिभिश्चतस्रभिः आज्याद्वृतीः कुर्यात् । पुनरपि पूर्ववदेव पितृंशान्नेन पिण्डयुग्मं पूर्ववदेव समवद्य, 'अधस्तात् निष्पण्णं स्वपितामहं स्मृत्वा प्रणवेनैव जुहुयात् । तत्रापि व्याहतिभिराज्याद्वृतीः कुर्यात् । एवमेव प्रपितामहं च

स्मृत्वा हुत्वा आज्याहुतीश्च कृत्वा, (कुर्यात्)। पुनरेवं मातृवर्गतिसृणां च तत्पितृवर्गतयाणां च गुरुपरमगुरुपरमेष्ठिगुरुपरापरगुरुवर्गतयाणां च प्रणवेनैव पक्षाहुतिपूर्वकं व्याहृतीभिराज्याहुतीः कुर्यात्। अथवा अमुकगोत्राय अमुकनाम्ने अस्मत्पित्रे स्वाहा इत्यादि जुहूयात्। पुनरुत्तरेण दैविकेन चरुणा पूर्ववदेव पिण्डयुगलं समवद्य पोडशस्त्राक्षरकैकपूर्वकविष्णवाष्टाक्षरकैकपूर्वककैश्वादिपोडशनामभिश्चतुर्थ्यन्तैः स्वाहान्तैश्च प्रत्येकमष्टवारं हुनेत्। तत्प्रकारविशेष एव कथ्यते—

अं ओं कैश्वाय स्वाहा। आं नं नमायणाय स्वाहा। इं ओं माधवाय स्वाहा। इत्येवंप्रकारेण स्वराष्ट्राक्षरावशिष्टगणनादौ संयोज्य, गोविन्दाय स्वाहा। विष्णवे स्वाहा। मधुद्वदनाय स्वाहा। लिविक्रमाय स्वाहा। वामनाय स्वाहा। श्रीधराय स्वाहा। हृषीकेशाय स्वाहा। पश्चनाभाय स्वाहा। दामोदराय स्वाहा। वासुदेवाय स्वाहा। संकर्पणाय स्वाहा। प्रद्युम्नाय स्वाहा। अनिरुद्धाय स्वाहा। इत्येतैः पोडशनामभिः उक्तप्रकारेण प्रत्येकमष्टवारं हुते सति अष्टाक्षरस्य द्विरावृत्तिर्भवति। पुनरष्टाक्षरस्य एकैकवर्णयोजितस्थाने अष्टाक्षरं समस्तं संयोज्य पूर्ववत् स्वराक्षरकैकपूर्वकं कैश्वादेकैकोत्तरं स्वाहान्तं च पूर्ववदेव प्रत्येकमष्टवारं दैविकेनैव हविषा पक्षाहुतीः कुर्यात्। तत्प्रकार एव लिख्यते—

अं ओं नमो नारायणाय स्वाहा। इत्येवंप्रकारेण। एवं कृते अष्टाक्षरस्य पोडशावृत्तिर्भवति। एवमष्टवारं पक्षाहुतीः कृत्वा, तत्तपक्षाहुत्यनन्तरं तेन तेनैव मन्त्रेणाज्याहुतीश्चतुर्गुणं कुर्यात्। पूर्वोक्ताष्टाक्षरवर्णैकैकयोजनापर्याये आज्याहुतीनामयमेव न्यायः। एवं कृते एकैकमन्त्रविषये द्वात्रिंशत्संख्याका आज्याहुतयो भवन्ति। अष्टाष्टसंख्याकाः किल पक्षाहुतयः। पुनरपि दैविकेनैव चरुणा पूर्ववदेव पिण्डयुगलं समवद्य, पोडशस्त्राक्षरकैकपूर्वकं पञ्चाक्षरवर्णैकैकपूर्वकश्रीकण्ठादिभिः पोडशनामभिः प्रत्येकं पञ्चवारं पक्षाहुतीः कुर्यात्। एवं

संयोजिते पञ्चाक्षरवर्णस्तिरावृत्या पञ्चदशसंख्याका भवन्ति । तत्र पोडप-
संख्यायां पञ्चाक्षरं समस्तं पोडशक्मूर्त्यादौ संयोजयेत् । एवं संयोजिते
पञ्चाक्षरस्य चतुरावृत्तिर्भवेत् । तद्योजनाप्रकार एव लिख्यते—

अं नं श्रीकण्ठाय स्वाहा । आं मं अनन्ताय स्वाहा । इत्येवं क्रमेण,
दूक्षमाय स्वाहा । त्रिमूर्तये स्वाहा । अमरेश्वराय स्वाहा । अर्धीशाय
स्वाहा । भारभूतये स्वाहा । अतिथये० स्थाणवे० हराय० झण्डीशाय०
भौतिकाय० सद्योजाताय० अनुग्रहेश्वराय० अक्रूराय० महासेनाय स्वाहा ।
इत्येवं पोडशनामभिः स्वराक्षरपञ्चाक्षरैकाक्षरपूर्वकैः प्रत्येकं पञ्चपञ्चवारं
पक्षाहुतीः कृत्वा, पुनस्तेन तेन मन्त्रेण पक्षाहुत्यनन्तरमनन्तरं चतुर्गुण-
माज्याहुतीः कुर्यात् । तत्रैकैकमन्त्रविषये पक्षाहुतयः पञ्च किल । तच्चातुर्गुण्ये-
नाज्याहुतयोपि एकैकमन्त्रविषये विश्वितिसंख्याका भवन्ति । पुनरपि पञ्चा-
क्षरैकवर्णयोजितस्थाने पञ्चाक्षरं समस्तं संयोज्य पोडशस्वराक्षरैकपूर्वकं
श्रीकण्ठाद्यैककोत्तरं स्वाहान्तं च प्रत्येकं पञ्चपञ्चवारं पक्षाहुतीः कुर्यात् ।
तत्प्रकार एव लिख्यते —

अं नमश्शिवाय शिति (श्री) कण्ठाय स्वाहा । आं नमश्शिवाय अनन्ताय
स्वाहा । इत्येवंप्रकारेण एवं पञ्चपञ्चवारं पक्षाहुतीः कृत्वा, तेनैव मन्त्रेण
तत्तत्पक्षाहुत्यनन्तरमनन्तरं तत्तच्चतुर्गुणसंख्यमाहुतीः कुर्यात् । तथा कृते एकैक-
मन्त्रविषये पक्षाहुतयः पञ्च किल । तच्चातुर्गुण्येन आज्याहुतयो विश्वितिसंख्याका
भवन्ति । पुनः पात्रे अवशिष्टौ देविकपैतृकृत्वेन विभक्तौ चरुभागादुभावपि
संमिश्य, पुनस्तत् द्विधा विभज्य तदेकैकमेकैकसिन् फलके वा पात्रे वा
आवद्वय पुरुषरूपेण च स्त्रीरूपेण च कृत्वा तत्पुरुषात्मकं पञ्चाक्षरमन्त्रेणा-
द्योत्तरशतं जस्वा, स्त्र्यात्मकं तु वैष्णवाण्टाक्षरमन्त्रेण अटोत्तरशतं जस्वा,
पुनः तदुभयात्मकमपि सहैव स्पृष्ट्वा, विष्णुर्योनिं कल्पयतु इति कृचा
एकादशवारं जस्वा, पुनः पुरुषः पुरुषात्मकं समाहित उपयुञ्ज्यात् । स्त्री
च स्त्र्यात्मकं समाहिता उपयुञ्ज्यात् ॥

पुनराचम्य अग्निपुष्परिष्टात्तन्त्रेण हुत्वा क्रिया समाप्तेत् । गुरुदक्षिणा
च यहु दत्त्वा अनलगुद्वास्य एकं द्विं भोजयेत्तस्मिन्दिने । प्रतिदर्शमेवं हुत्वा
एकैकवृद्धया त्राक्षणान् भोजयेत् । एवं रांवत्सरत्वये पूरिते दैवशक्तया
वक्ष्यमाणगुणयुक्तः पुन्रो जायते । तमेव गुणमाह —

पितृदेवताप्रसादात् मेधायुःकान्तिसंयुक्तो लक्ष्मीतेजोयुक्तो धर्मरुचिर्भवति
सन्ततेः कर्ता ॥

अथ शङ्करनारायणमन्त्रविधानं मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते—

नारद ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । हरिहरो देवता । ह्रौं वीजम् ।
ह्रीं शक्तिः । ह्रां हृत् । ह्रीं शिरः । इत्यादङ्गानि ॥

उल्लं चक्रं पाञ्चजन्यं कपालं दधतं करैः ।
सखभूर्गत् (धि) नीलार्धदेहं हरिहरं भजे ॥

ओं ह्रौं ह्रीं शङ्करनारायणाय नमः ओं ह्रौं ह्रीं ॥ इति मन्त्रः ।

प्रणवह्रौमित्यक्षरहृष्टेषाचतुर्थ्येकवचेनान्तरशङ्करनारायणशब्दो नमश्शब्दः
पुनः प्रणवह्रौमित्यक्षरहृष्टेषावसानोर्यं हरिहरमन्त्रः । लक्षं जपेत् । आज्यसिक्त-
पायसेनापुतं हुनेत् पुरथरणार्थम् ॥

अथ पूजा —

शैवपीठे समावाह्य अङ्गैः प्रथमावृतिः । लक्ष्म्यै० नारायण्यै० भूम्यै०
भूधरायै० अम्बिकायै० त्रयम्बकायै० आनन्दायै० गङ्गाधर्यै० ८ इति द्वितीया-
वृत्तिः । इन्द्रादिभिस्तृतीया । प्रकृतिपुरुषैक्यात्मकहरिहरोपासनं सर्वसंपत्करं
परम् । अत हरिहरात्मारूपपरमात्माभेदानुसन्धानपूर्वको जपः संसृतिमोक्षकरः ॥

अथ सन्तानयागप्रसङ्गात् बोधायनमूलोकतः प्रजार्थिहोमश्वात्र योग्यता-
वशाद्विल्लिख्यते —

प्रजार्थिहोमः पूर्वपक्षे पुण्यनक्षत्रे अमावास्यायां विपुवायने वा देवालयं
नदीतीरे इश्वर्यछायायां वा गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरथं स्थण्डिलं कृत्वा,
ब्राह्मणानन्नेन परितोप्य, पुण्याहं स्वर्स्ति कृद्विभिति वाचयित्वा, प्राच्यां
दिशि ब्रह्माणं संस्थाप्य, पार्श्वयोर्धातारं विधातारं च दक्षिणतो धातारं
उत्तरतो विधातारं च (आवाह्य) ततस्तानर्चयेत् ॥

पूर्वं पुत्रब्राह्मणमावाहयामि । दक्षिणतः प्रजापतिमावाहयामि । पथा-
त्परमेष्टिनमावाहयामि । उत्तरतो हिरण्यगर्भमावाहयामि । इत्यावाह्य, तत्व
पुत्रब्राह्मणप्रजापतिशब्दौ विशेषणविशेष्यौ । सावित्र्या पाद्यं ददामि । सावित्र्या
निवेदयेत् । एतेरेव नामधेयैः शुक्लमन्नं ब्रह्मणे, मुद्रान्नं धातुः, पीतान्नं
विधातुः । ततस्सावित्र्या अप आचम्य, ग्रणवेनाएषतं हुत्वा ब्राह्मण-
मुपतिष्ठते नमो वाचे नमो वाचस्पतयः इति ॥

अथाग्निमुपतिष्ठते नमो ब्रह्मणे,

सप्तार्चिसप्तजिह्वः (च) सप्तधाऽग्निः प्रतिष्ठितः ।

सप्तैव विश्वाभूतानि नो ह्यग्निः प्रतितिष्ठिति ॥

तत्वमसि ज्योतिरसि ॥ इति ॥

अथ स्त्रियमाहूय सावित्र्या पलाशपौर्णैः अएसहस्रैः तापयित्वा पुरुष-
स्त्रृतेन जुहुयात् । ग्रणवेन नमस्तुर्यात् । अध्वर्युं वस्त्रकुण्डलाभ्यामलङ्करोति ।
ततस्सा गर्भिणी भवतीत्याह भगवान् वोधायनः ॥

अथ सन्तानयागप्रसङ्गात् वन्ध्यात्वनिवृत्तिप्रदः कल्पोप्यत्र लिख्यते—

वन्ध्यात्वयं समुद्दिष्टं महापातकसंज्ञिकम् ।

काकं चाकाकमित्येव वन्धनं च तथोच्यते ॥

गर्भप्राथमिकादूर्ध्वं यावदायुष्मती भवेत् ।

तावत्तस्यास्तु गर्भं वै न काकं त्वमिधीयते ॥

प्रतिगर्भ विनाशं वा प्रतिपुत्रमथापि वा ।
यस्यां तु जायते काकमित्यभिज्ञाः प्रचक्षते ॥

कदाचिदपि यस्यां तु गर्भशृङ्को न विद्यते ।
तद्वन्धनमिति श्रोक्तं पूर्वजन्मकृताघजम् ॥

पूर्वजन्मान्तरे विष्णोः पूजकानां महात्मनाम् ।
कार्यण्यभापिणी या तु काकवन्ध्या प्रजायते ॥

या तु पूर्वभवे स्तन्यं पातुकामान् शिशृन्प्रति ।
विमाचरती बन्धून् सा काकं प्रतिपद्यते ॥

निकृति जो (जु) पमाणा या स्वपर्ति प्रति पूर्वके ।
जन्मान्तरे सा तु याति बन्धनं त्वघसंभवम् ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्ति कुर्याद्विचक्षणः ।
यथा कर्मविपाकोत्थदोषो नश्यत्यशेषतः ॥

यथाशत्त्यनुसारेण वित्तशाठधं परित्यजन् ।
दया (थद्वा) भक्त्यन्वितः कुर्याच्छान्ति सर्वाघशान्तये ॥

यथाविधि यथाकल्पं मान्त्रिकेण भवेत् (कृतं) यदि ।
सद्यशशान्तिमवाप्नोति सन्तानं च भविष्यति ॥

कुम्भे कर्कटके चैव कन्यामिथुनवर्जिते ।
बृथिके चापकाल्युन्योराचार्यः शान्तिमाचरेत् ॥

शुक्रादिशुभवारेषु पुण्ययोगक्षशुक्रिं(क्ल)के ।
मैत्रे परमर्मत्रे च क्षेमसंपत्स्वसाधके ॥

सङ्कल्पपूर्वकेणाथ समस्तद्रव्यसञ्चर्यः ।
रक्षावन्धनहोमादिशान्ति कुर्यात् सह द्विजैः ॥

आदौ तु पञ्चगव्यानां प्राशनं पक्षमात्रकम् ।

पश्चादौपधसंयुक्तं गोघृतं प्राशयेत्सुधीः ॥

पण्मासं वा त्रिमासं वा मण्डलान्तमथापि वा ।

दम्पती मन्त्रपूर्वं तु शीघ्रसिद्धिप्रदाय वै ॥

शुचौ देशे त्वथाचार्यो दम्पतीभ्यां सह द्विजैः ।

लौकिकाभिं प्रतिष्ठाप्य स्वगृहोक्तविधानतः ॥

मुखान्तं ऊहुयात्पश्चादाहुतीभिश्चतुर्दशैः ।

यमाय चिलगुप्तायेत्यन्तैराज्येन होमयेत् ॥

पश्चादर्कसमिद्धिश्च गायत्र्याऽष्टसहस्रकम् ।

हुत्वाऽथ रुद्रगायत्र्या पायसेन सहस्रकम् ॥

प्रत्यूचं घृतस्फुकतेन ऊहुयात्तु सहस्रकम् ।

आज्येनातः परं मापैर्विष्णुगायत्रिया हुनेत् ॥

तिलैरष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकेन हुनेत्ततः ।

सक्तुनाऽष्टसहस्रं वै तस्या नक्षत्रवाक्यतः ॥

आचार्यः पञ्चचूर्णेन अष्टोत्तरसहस्रकम् ।

स्वेष्टदैवतमन्त्रेण हुनेत्सन्तानवृद्धये ॥

सर्पपाशमताकेन संयुतं सार्द्धमेव च ।

शुण्ठी पिष्पलि मारीचं चूर्णं पञ्चेति संज्ञिकम् ॥

तिन्निणीवीजमात्रेण चूर्णहोम इतीर्यते ।

जयादिपरिषेचान्तमुपस्थानं विधाय च ॥

ततोऽग्नेरुत्तरे भागे कुम्भस्थापनमाचरेत् ।

द्रोणप्रमाणं धान्यं तु तदर्थं तण्डुलं तथा ॥

तदधं तु तिलं तत्र उपर्युपरि निश्चिपेत् ।
 तन्मध्येऽष्टदलं लिख्य पद्मं तारेण वैष्टयेत् ॥
 तस्मिन् कुम्भं निधायाथ सर्वालङ्कारशोभितम् ।
 तिरःपवित्रमादाय जलेनापूर्य मन्त्रतः ॥
 द्वादशारत्तिमात्रेण वस्त्रेणावैष्टय तत्र वै ।
 नवगत्तनानि निश्चिप्य नारिकेळफलादिभिः ॥
 अलंकृत्य ततः कुम्भमावाह्य वरुणं ततः ।
 वारुणेनैव मन्त्रेण उपचारांस्तु पोडश ॥
 कृत्वा पञ्चान्महायन्त्रं कुम्भस्यैशान्यदिकृतटे ।
 स्थापयेद्रक्तवस्त्रे तु यथावन्निर्मितं कृधि ॥
 उच्चमं राजतं स्वर्णं मध्यमं पाञ्चधातुकम् ।
 अध्यमं सीसं ताङ्गं चेत्याहुर्मन्त्रविदां वराः ॥
 मध्यमानामिकातर्जमात्रया पट्टमाचरेन् ।
 विशेषेण तु पत्न्या वा दक्षिणस्य करस्य हि ॥
 अथाचरणमन्त्रस्य आचार्यो यन्त्रमालिखेत् ।
 यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां च कृत्वाऽवाह्यास्य दैवतम् ॥
 पूजयित्वोपचारैस्तु पोडशैरिष्टदेवताम् ।
 एतद्यन्त्रं प्रतिष्ठाप्य कुम्भस्यैशान्यं आसने ॥
 आभिमुख्येन चाचार्यो दम्पतीभ्यां सह द्विजैः ।
 सपृष्टा कुम्भं जपेन्मन्त्रं पूर्वं होमार्थमुद्यतान् ॥
 प्रत्येकमष्टसाहस्रं प्रतिमन्त्रं जपेद्बुधः ।
 पथात् प्रतिसरं मन्त्रं श्रीरुद्रं चमकं पुनः ॥

जपित्वैकादशं वारं पञ्चशान्तिमतः परम् ।
राक्षोभ्यं पौरुषं सूक्तं श्रीसूक्तं धृतसूक्तकम् ॥

* नमो ब्रह्मेति मन्त्रेण त्रिरूप्याप्य घटं पुनः ।
वरुणोद्भासनं कृत्वा प्रोक्ष्य चाविलङ्गमन्त्रतः ॥

सह द्विजैस्सहर्त्तिंग्भिरभिपिञ्चेत्समाहितः ।
अग्ने रक्षाण इति च रक्षावन्धनमाचरेत् ॥

वध्वा रक्षामथाचार्यो रक्ष माचल माचल ।
इति मन्त्रं जपेत्सपृष्ठा रक्षामिष्टार्थसिद्धये ॥

यजमानस्त्वर्थत्तिंगम्यो यथाशक्त्यनुसारतः ।
दद्याद्वै दक्षिणां भक्त्या विचक्षाद्वयं परित्यजन् ॥

आचार्याय ततो दद्यात् कुम्भवस्त्रादिदक्षिणाम् ।
आह्वान्न भोजयेत्पथात् चतुर्दश समाहितः ॥

अष्टोत्तरसहस्रं वा शतमष्टोत्तरं तु वा ।
विभवे सति विप्राणां भोजयित्वाथवार्चयेत् ॥

इत्यं कृते पुत्रवती भवेच्च चित्रापि (वन्ध्यापि) पुष्पत्रयमाततो वा ।
तस्माद्विधिंश्चसहस्रैव कुर्यात्पुत्राभिलापी तु पुमान्युधथेत् ॥

अथ सन्तानप्रकरण । यज्ञात् रेणुकाकल्पोक्तप्रकारेणापि तत्प्रकारे
लिख्यते —

भार्गव ऋषिः । पह्नक्तिः छन्दः । रेणुका देवता । कुर्णी वीजम् ।
साहा शक्तिः । कुर्णं हृत् । कुर्णी शिरः । इत्याद्यज्ञानि । ध्यानम् —

* ओं नमो ब्रह्मगे चेति त्रिर्ज्ञोद्भास्य वै घटात् । देवतां वरुणं चाथ इति पाठः
शोधनीयो भाति ।

यामे शूलकपालयुग्ममितरे खड्ढं कणहुण्डिमं
 विभ्राणां करपङ्कजस्त्रिनयनां नाराएभूपोज्ज्वलाम् ।
 नानाकोटियुगान्तसूर्यसदशां नानाज्वलदभूषणां
 दक्षालम्बितवाममुद्रितपदां श्रीरेणुकामाश्रये ॥

क्लीं नमो भगवति रक्तपञ्चमि रेणुकादेवि दह दह पच पच अखिलजनं
 मे वशं कुरु स्वाहा क्लीं । इति अष्टविंशतदर्णो मन्त्रः । अङ्गतं जपः ।
 अरविन्दादिकामवाणप्रसूनैः दशांशं होमः ॥

अथ यन्त्रम् —

पद्मविशत्कोष्ठके यन्त्रे रेणुकामन्त्रमुत्तमम् ।
 लिखित्वा क्लींतु शूलाग्रे साध्यनामादिसंयुतम् ॥

घृते लिख्य इदं यन्त्रं जस्वा मन्त्रं सहस्रकम् ।
 पिवेद्वन्ध्या सुपुत्रार्थी पुत्रिणी भवति ध्रवम् ॥

चटाग्रं निम्बबीजं च स्तन्येन पयसा पिवेत् ।
 गर्भं प्रसूयते वन्ध्या दैवकोपाच्च मुच्यते ॥

प्रयोगान्तरम् —

अङ्कोलमूलवल्कं तु चूर्णयित्वा गुडेन युक् ।
 काकाण्डतुल्यमशनीयात् पुत्रिणी सा भविष्यति ॥

अङ्कोलं वृक्षविशेषः । शृणुष्टिञ्चिलं

अश्वत्थमूलं संगृह्य वन्दाकां वा पयोयुताम् ।
 पिवेत्तदुभयं वापि प्रशस्तं गर्भधारणे ॥

वन्दाकं पुल्लूणां पुल्लारीहिमणताहेत् ।

पिष्टा शिरीपमुष्पाग्रं पयोधृतसमन्वितम् ।
 ऋतुस्नाता पिवेद्वन्ध्या लभते गर्भमुत्तमम् ॥

शिरीपस्य पुष्पाग्रमिति शिरीपस्य पुष्पं च तदग्रं चेत्यर्थः । शिरीषपुष्पं
वा अश्वप्तुः.

सहदेवीश्रियोर्मूलं पिष्ठा चाग्रसमन्वितम् ।

पिवेत्क्षीरेण नारीणां गर्भलाभाय शस्यते ॥

सहदेवी-गृह्णेत्रियां-विश्वांकमृतीं श्रीति-गृह्णताणी

सप्तपर्वतचां पिष्ठा दापयेत् क्रिमिनाशने ।

संपिष्ठा वज्रवल्लीं च नवनीतेन दापयेत् ॥

क्रिमिः पतति देवेशि द्विदिनादायतेक्षणे ।

क्रिमिरिति-वन्ध्यात्वकारकः क्रिमिरित्यर्थः । वज्रवल्ली-मङ्गरोक्षी-

विपर्जन्नाण्ट सर्वतः मूलमन्त्रेण जपश्च ॥

प्रयोगान्तरम् —

अर्ग्नि ज्वाल्यार्कसमिधा आसुरीमर्कदुर्घकम् ।

तन्नाम्ना जुहुयाच्छत्रुः स्फोटकान्त्रियते ध्रुवम् ॥

तन्नाम्नेति, साध्यनामयुतेन मूलमन्त्रेणेत्यर्थः । आसुरी-मोहर्या

कृतुः.

आसुरीं क्षीरसंयुक्तां जुहुयाच्च निवृत्तये ।

प्रयोगान्तरम् —

अर्काम्नावासुरीं चैव कदुक्यसमन्वितम् ।

अर्कक्षीरं च लवणं तैलाक्तं जुहुयाद्वती ॥

सप्ताहान्त्रियते शत्रुः नात्र कार्या विचारणा ।

कदुत्रयं-शुण्ठी, मिरे, पिष्पली ऊक्कु, मिळाकु, तिप्पिळि.

आसुरीमश्वरोमाणि एकीकृत्य हनेडती ।

अष्टोत्तरशतावृत्त्या सोपस्मारेण गृह्णते ॥

घृतेन जुहुयादेवि स्वस्थो भवति नान्यथा ।

आसुरीं लवणं चैव अष्टोत्तरशतं हुनेत् ॥

ज्वरेण पीड्यते शत्रुः स्वस्थो निम्बघृतैर्भवेत् ।

आसुरी-मोहर्या । विम्बं ५०५४.

आसुरीनिम्बपत्राणि अष्टोत्तरशतं हुनेत् ।

स्फोटकैर्गृह्णते शत्रुः स्वस्थो होमात् घृतस्य तु ॥

आसुरीब्याघ्रोमाणि एकीकृत्य हुनेद्रती ।

शिरोभ्रमणमेव स्यात् शत्रोः क्षीरेण शाम्यति ॥

आसुरीखररोमाणि एकीकृत्य हुनेद्रती ।

अपस्मारो भवेच्छत्रोः स्वस्थः क्षीरेण सुन्दरि ॥

मार्जरस्य तु रोमाणि आसुरीं यस्तु हृयते ।

अष्टोत्तरशताच्छत्रुः भवेत्पंगुर्महेश्वरि ॥

औदुंबरस्य क्षीरेण स्वस्थो भवति नान्यथा ।

निग्रहवश्यप्रधानोऽयं मन्त्रः । प्रयोगः सन्तानप्रधानश्च ।

अथ गुरुशिष्ययोर्लक्षणं लिख्यते—

अतो हिताय जगता प्रथिंतं शितचेतसाम् ।

अद्य संक्षिप्य वक्ष्यामि लक्षणं गुरुशिष्ययोः ॥

स्वच्छस्वच्छन्दचरितः स्वच्छधीस्त्यक्तहृच्छयः ।

देशकालादिविदेशे देशे देशिक उच्यते ॥

अग्रगण्यस्समग्रजः निग्रहानुग्रहक्षमः ।

पङ्कुर्गविजयव्यग्रोऽनुग्रोऽपि गतविग्रहः ॥

शुक्लः शुक्लांशुक्लोऽक्षिष्ठकमार्दविकृचमानसः ।
चेदवेदाङ्गविद्वादी वेदिता विदितागमः ॥

इष्टदोऽनिष्टसंहर्ता दृष्टादृष्टसुखावहः ।
रतोऽविरतमचार्चासु परं पुरमुरद्विषोः ॥

दान्तोऽतान्तशशगन्तमना नितान्तं कान्तविग्रहः ।
स्वदुःखकारणेनापि परस्य तु सुखोदतः ॥

ऊहापोहविदव्यग्रोऽव्यामुलो मोहवर्जितः ।
आज्ञानुकम्पी विज्ञातज्ञानो ज्ञातपरेज्ञितः ॥

निरंशस्वांशवित्सर्वसंशयच्छिदसंशयः ।
नयविद्विनयोपेतो विनीतोऽनीतिरात्मवान् ।
व्याधिरप्रापितव्याधिसमाधिविधिसंयुतः ॥

श्रुतिशूरोऽतिधीरथ वीरो वाक्यविशारदः ।
वर्गोपेतसमारम्भो गम्भीरो डम्भवर्जितः ॥

आदर्श इव विद्यानां न तु दर्शनदूपकः ।
असौ मृग्यथ दृश्यथ सेव्यश्वार्भीष्मिच्छता ॥

शिष्यस्तदावर्जनकृत् देहेन द्रविणेन च ।
तस्य पादारविन्दोत्थरजःपटलभूपणः ॥

स्नानमप्राप्य न प्राप्य (प्राप्यः) प्रायो बुद्धिमतेच्छया ।
नित्यशः कायवाक्कृचितैः लिद्धेकाब्दाधिकावधि ॥

परिचर्यापरदिशष्यः स्यात्सुसंयतमानसः ।
तं तथाविधमालक्ष्य सदा वितथवादिनम् ॥

मातृतः पितृतश्शुद्धं वुद्धिमन्तमलोलुपम् ।
अस्तेयवृत्तिमास्तिक्ययुक्तं मुक्तिकृतोद्यमम् ॥

अकल्पमणं मृपाहीनमहीनद्रव्यमानसम् ।
ब्रह्मचर्यापरं नित्यं परिचर्यापरं गुरोः ॥

अल्पाशनिद्रं पूजयामनज्जपकृतकल्पनम् ।
अधीतवेदं स्वाधीनमनार्थं व्याधिवर्जितम् ॥

तरुणं करुणावासं परितोषपरं गुरोः ।
मुवेषमेषणातीतममलं विमलाशयम् ॥

सुप्रसन्नं प्रसन्नाङ्गं सदा सन्निहितं गुरोः ।
परोपकारनिरतं विरतं परदूषणे ॥

मातृवदगुरुपत्नीं च भ्रातृवत् तत्सुतानपि ।
स्मरन्तमस्मरावाधं स्मितोपेतमविस्मितम् ॥

परिग्रहेत्परीक्षयैव शिष्यमेवंविधं गुरुः ।
अलसं मलसंक्षिन्नं क्लिष्टं क्लिष्टान्ववायजम् ॥

सभान्वित *मङ्गहीनं चण्डं पण्डितमानिनम् ।
रागिणं रोगिणं भोगलालसं बालसम्मतम् ॥

रौद्रं दरिद्रं निद्राळुं माद्यनं क्षुद्रचेष्टितम् ।
नृशंसमन्धं बधिरं पद्मगुं व्यज्ञममङ्गलम् ॥

अतिदीर्घमतिहस्वमतिस्थूलं कृशात्मकम् ।
आदित्यसुं कुत्सितं वत्सं वीभत्सुं मत्सरात्मकम् ॥

परदारपरं भीरुं दारुणं वैरिणं सताम् ।
लुब्धं त्वलब्धवैदग्ध्यं स्तब्धं लुब्धकवान्धवम् ॥

* अगम्भीरं इति ख, ग, घ मातृकापाठः ।

सुखिनं सुखरं दुर्मुखं दुःखमानसम् ।
प्रत्यग्रमुग्रं व्यग्रेहमग्रगण्यं दुरात्मनाम् ॥

अपहतं तमस्सपृष्टशिष्टमिष्टापहं नृणाम् ।
स्वार्थकृत्यप्रसिद्धयर्थं निरथराम्भिणं शठम् ॥

ईदग्विधं गुरुशिष्यं न गृह्णीयात् कदाचन ।
यदि गृह्णाति मोहेन प्रायो गुरुमपि स्पृशेत् ॥

मन्त्रिदोपो यथा राज्ञि पत्यौ जायाकृतं यथा ।
तथा शिष्यकृतो दोषः गुरुमेति न संशयः ॥

स्नेहाद्वा लोभतो वापि योऽनुगृह्णात्यदीक्षया ।
तस्मिन्गुरौ सशिष्ये तु देवताशाप आविशेत् ॥

मधुद्विपि महादेवे मातापित्रोः महीभृति ।
भक्तिरेषां पदाभ्मोजे भा(का)र्या निजगुरोस्सदा ॥

छायाज्ञापादुकोपानदण्डांश्च शयनासने ।
यानं मनोगतं चान्यदन्तेवासी न लङ्घयेत् ॥

व्याख्याविवादस्वातन्त्र्यकामिताकाम्यजृम्भिताः (तान्) ।
निद्राकुतर्ककोधांश्च त्यजेद्गुरुगृहे सदा ॥

सङ्ग्रामधर्मविष्णूत्सर्गनिष्ठीवनादिकम् ।
परित्यजेत्परिज्ञातां वर्मां च गुरुमन्दिरे ॥

ग्राहोक्तिमनृतं निन्दां ऋणं च वसुविक्रयम् ।
परित्यज्य गुरौ तस्य सप्तलैश्च समागमः ॥

इष्टं वाऽनिष्टमादिष्टं गुरुणा यत्तु गुर्वपि ।
स्वरया परया कुर्यात् धिया सम्यगजिह्वया ॥

कर्मणा मनसा वाचा सदा भक्तियुजा गुरुम् ।
निव्याजं पूजयेच्छिष्यो निजकार्यप्रसिद्धये ॥

लोकोद्देशकरी या च या च कर्मनिकृन्तनी ।
स्थित्युच्छेदकरी या च तां गिरं नैव भापयेत् ॥

रम्यमध्युज्ज्वलमपि मनसोऽपि समीप्सितम् ।
लोकविद्वप्यनं वेषं न गृह्णीयात्कदाचन ॥

इत्याचारपरः सम्यक् आचार्यं यस्समर्चयेत् ।
कृतकृत्यः स वै शिष्यः परत्रेह च नन्दति ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहे गीवणिन्द्रविरचिते
द्वात्रिंशः पट्टलः ॥

इति प्रपञ्चसारसारसंग्रहः समाप्तः ॥

॥ अनुवन्धः ॥

अथ प्रपञ्चसारसारसंग्रहोक्तमन्तप्रसङ्गात् अन्येषि केचिन्मन्ता लिख्यन्ते—
गृत्समद ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । रुद्रो देवता । मात्वारुद्रचुक्रधा-
मानमोभिः इति ऋक् ज्वरशान्तिकरी ॥

मेधातिथि मेध्यातिथी ऋषी । वृहती छन्दः । मघवान्^{*} देवता ।
यद्यत्तेचिदभिश्छिपः पुरा इत्युक् समाधान (सन्धि) करी ॥

वसिष्ठ ऋषिः । निच्छुद्भुष्टुप् छन्दः । विश्वेदेवा देवता । हस्ताभ्यां
दशशास्त्राभ्याम् । इति ऋक् जिह्वादोपशान्तिकरी ॥

विश्वामित्र ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अग्निदेवता । इलामग्रे पुरुदसं
सर्निंगो । इति ऋक् सुपुत्रत्वार्थम् ॥

* परुच्छेष ऋषिः । गायत्री छन्दः । इन्द्रो देवता । पिशङ्गभृष्टि-
मभृणं पिशाचिमिन्द्रसंमृण । इति ऋक् रक्षाकरी ॥

पवित्र ऋषिः । वसिष्ठो वा उभावपि वा । गायत्री छन्दः । पवमानो
देवता । यदन्ति यच्च दूरके । इति ऋक् उपद्रवशान्तिकरी ॥

यश्मनाशन ऋषिः । लिष्टुप् छन्दः । इन्द्रो देवता । यदि क्षितायु-
र्यदिवापरेतो यदि इति ऋक् आयुष्करी ॥

भरद्वाज ऋषिः । गायत्री छन्दः । पूषा देवता । परिपूषा परस्तात्
हस्तं दधातु । इति ऋक् स्वहस्तद्वयं परितो वद्ध्वा जपेत् । तस्माच्चोरमपि
तथा वद्ध्वा नष्ट्रद्रव्यसिद्धिः ॥

मन्यु ऋषिः । जगती छन्दः । मन्युवरुणौ देवते । संसृष्टं धनमुभयं
समाकृतम् । इति ऋक् शत्रुपलायनार्थम् । सुद्धादिषु विशेषतस्समीचीनेयम् ।

* परुच्छेष इति ख पाठः ।

नेम ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । वाग्देवता । यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि ।
इति ऋक् वागीश्वरीप्रसादार्थम् ॥

नेम ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । वाग्देवी देवता । देवीं वाचमजनयन्त
देवाः इति ऋक् वाक्सिद्ध्यर्थम् ॥

गृत्समदऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । सरस्वती देवता ॥ अम्बितमे नन्दितमे
देवितमे सरस्वती ॥ इति ऋक् विद्यासिद्धिद्वारा प्रसिद्ध्यर्थम् ॥

गौरीवीति ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । इन्द्रो देवता । वयस्सुपर्णा
उपसेदुरिन्द्रम् इति ऋक् दक्षिणनयनस्थरोगनिवृत्यर्थम् ॥

नारायण ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । पुरुषो देवता । चन्द्रमा मनसो
जातः । इति ऋक् वामनयनस्थरोगनिवृत्यर्थम् ॥

* मल ऋषिः । गायत्री छन्दः । वायुर्देवता । आवात वाहि भेषजम् ।
इति ऋक् वातरोगनिवृत्यर्थम् ॥

कण ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । शम्भुर्देवता ।

व्यानम् —

चन्द्रार्धमौळि कालार्दि व्याघ्रज्ञोपवीतिनम् ।

ज्वलत्पावकसंकाशं ध्यायेदेवं त्रिलोचनम् ॥

अध्यवोचदधिवक्ता । इति ऋक् विष्वरग्रहशूलाद्यस्तिलपीडां नाशयेत् ।

विश्वामित्र ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । इन्द्रो देवता । किं ते कृष्णन्ति
कीकटेषु गावो । इति ऋक् (चं) धनार्थी दातुर्निकटे स्थित्वा जपेत् । स
सर्वस्वमपि ददाति ॥

* उल ऋषिः इति ख ग मातृकापाठः ।

भारद्वाज ऋषिः । गायत्री छन्दः । रात्रिदेवता । रात्रीष्परव्यदायती
पुरुता देव्या । इत्यादिसूक्तं रात्रौ जपेत् । ज्वरादिशान्तिकरम् ॥

कुवेर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । कुवेररुद्रो देवता ॥

ध्यानम् —

अश्वारुढं कुन्तपाणि कुवेरं चिलिणीप्रियम् ।

* धनदे (दं) स्वर्णवर्णं तं वन्दे गन्धर्वनायकम् ॥

कुवेरं ते मुखं रौद्रं नन्दिमानन्दिमावह ।

ज्वरं मृत्युभयं घोरं ज्वरं नाशय मे ज्वर ॥

इति मन्त्रः । अनेन ज्वरादिनिवृत्तिः ॥

वार्हस्पत्यो भरद्वाज ऋषिः । देवीगायत्री छन्दः । पूषा देवता ।
अदित्सन्तचिदाघृणे । पणादायार्थं ॥

गौतम ऋषिः । गायत्री छन्दः । सूर्यो देवता । अस्माकमुत्तमं कृषि
इति ऋक् अधस्सप्तता मे इत्यर्धचं मध्ये संयोज्यात्मकीर्त्यर्थं च शत्रुपरा-
जयार्थं च वादिप्रतिवादिनोर्विवादे प्रतिवादिनः पराजयत्वेन वादिनो जयार्थं
च युद्धादिषु जयार्थं च जपेत् ॥

विहव्य ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अग्निदेवता । अग्ने मन्युं प्रतिनुद-
न्परेपाम् । इति ऋचं शत्रोः पराजयार्थं च युद्धादिजयार्थं च जपेत् ॥

मारुतमसि मरुतामोजोपां धाराम् । इत्यनुवाकचतुष्यं षुष्यथैर्यं जपेत् ॥

समुद्रं गच्छस्वेत्यनुवाकं वृष्टिनिवारणार्थम् ॥

विभूरसि प्रवाहणो रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिवृहि मा मा हिसीः
वह्निरसि हव्यवाहनः रौद्रेणानीकेन इत्यादि, श्वात्रोसि प्रचेताः रौद्रेण

* धनेशं इति ख पाठः

इत्यादि, तुथोसि विश्ववेदाः रौद्रेण इत्यादि, उशिगसि कविः, अङ्गारिरसि वम्भारिः, अवस्थुरसि दुवस्वान्, शुन्धूरसि मार्जलीयः, संराङ्गसि कुशानुः, परिपथोसि पवमानः, प्रतकासि नभस्स्वान् इत्येवं क्रमेण वाक्यानि छित्वा प्रतिवाक्यं रौद्रेणेत्यादि संयोज्य जपेत् । अतीव रक्षाकरम् ॥

गर्ग ऋषिः । लिष्टुप् छन्दः । पूर्वार्धस्य रथदुन्दुभिः उत्तरार्धस्यइन्द्रो देवता । आमूरजप्रत्यावर्तयैमाः । इत्यृचं युद्धादिपु जयार्थं च जपेत् ॥

ध्रुव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । रासुनी देवता । आत्वा हारिपमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाऽविचाचलिः । इत्यृचं राज्यप्राप्त्यर्थं च राज्ञस्तु इतरजनवशयार्थं च जपेत् ॥

भृगु ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । आपो देवता । आनिवर्तन वर्त्य निनिवर्तनवर्तय । इत्यृचं देशान्तरादिपु गतान् ततो निवर्तयित्वा आनेतुं तदिङ्मुखो भूत्वा जपेत् ॥

प्रणव व्याहृति प्रासाद मृत्युञ्जय ऋष्मक मृत्युञ्जय प्रासाद व्याहृति प्रणव क्रमेण मृतसंजीवनीमन्तः ॥

ह्रीमादि, ध्रुवासुत्वा हुनेन्मन्त्रं जपेन्मन्त्र्ययुतं पुनः । शृङ्खलादि-वन्धनान्मुच्यते सद्यो नारीवापि नरोपि वा ॥

अस्य ध्यानम् —

उत्तसहेमरुचिरे त्रिपुरे पुनीहि
चेतश्चिरन्तनमघौघवनं लुनीहि ।
कारागृहे निगळवन्धनयन्तितस्य
त्वत्संस्मृतौ झटिति मे निगळा गळन्ति ॥

एवं ध्यात्वा *ध्रुवासुत्वा सुक्षितिपु इत्याद्यृचा द्रव्यानुक्ते घृतमिति न्यायात् घृतेन हुत्वा राजमन्दिरादिपु निगळवन्धनान्निवृत्तिर्भवेत् ॥

* ओ हाँ दुं इति ख मातृकायां नूलतया योजितः पाठः ।

यो देवानां प्रथमं पुरस्तात् इति ऋक् । अनया ऋचा शुभा
मतिर्जायिते ॥

अगस्त्य ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अग्निर्देवता । अग्ने नय सुपथा
राये असान् । इति ऋक् । सन्मार्गगत्यर्थम् ॥

गृत्समद ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । वृहस्पतिर्देवता । वृहस्पते अतियदर्थो
अर्हत् । इति ऋचं निगळवन्धनात् मोचनार्थं जपेत् ॥

गर्भोपनिपदं सन्तानार्थं जपेत् ।

इपेत्वोर्जेत्वा वायवस्थो । इत्यनुवाकं गोरक्षार्थं जपेत् ॥

इन्द्रस्य क्रोडोदित्ये पाजस्यं दिशां । इत्यनुवाकं उदरस्थ गुरुभक्तादि-
जीर्णार्थं जपेत् ॥

ऐन्द्रं पञ्चशरा इति सूक्तं वृष्ट्यर्थं जपेत् ।

वामदेवाय नमो ज्येष्ठायेति (ऋचं) पिशाचनिवृत्त्यर्थं जपेत् ॥

दंष्ट्राभ्यां मलिम्लूं जंभैस्तस्करां उत । इत्यृचं चोरोपद्रवनाशनार्थं जपेत् ॥

नमो अस्तु सर्वेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । इति सूक्तं सर्पाद्रक्षणार्थं
जपेत् ॥

लाङ्गलं पवीरं वसुशेवं । इत्यृचं कृषिफलनार्थं जपेत् ॥

संपत्नीपत्न्याहं गच्छेसमात्मा । इत्यर्धचं पत्नीवश्यार्थं जपेत् ॥

गृत्समद ऋषिः । जगती छन्दः । ब्रह्मणस्पतिर्देवता । गणानां त्वा
गणपतिं । इत्यृचं गजलाभार्थं जपेत् ॥

अथ महामृत्युञ्जयजपहोमं व्याख्यास्यामः । कृत्याद्रोहे आभिचारे
दीर्घरोगे ग्रहपीडायां मृत्युप्राप्तौ महाब्याधौ महापदि चन्द्रग्रहणदोषे सूर्य-
ग्रहणदोषे जन्मनक्षत्रे विपनाडयां कुहुं ब्रजेद्वाऽन्येषु महाभयेषु वा तेषां

परिहारार्थं मासि मासि जन्मनक्षत्रे प्राप्ते काले वा संवत्सरे संवत्सरे वा आचार्येण वा स्वयं वा आयुष्कामः (मेन) कर्तव्यः ॥

स्त्रात्वा पुण्याहं वाचयित्वा, प्राणानायम्य, नारायणशर्मण आयुष्कामार्थं महामृत्युज्ञयहोमं करिष्ये इति संकल्प्य अग्नेरूपसमाधानादि पात्रप्रयोगकाले दूर्वालिकं पद्मिश्रदधिकशतत्रयं सह सादयेत् । गङ्गाचीखण्डानि चतुरंगुल-प्रमाणानि ब्राह्मणदक्षिणतो दर्भेषु निसाद्य, व्रीहितण्डुलान्वा निर्वपति, मृत्यवे त्वा जुषं निर्वपामीति । तृष्णीमवहननं कृत्वा, प्रक्षाळ्योत्पूयाज्यं संस्कृत्य, चरुणा सह पर्यग्निकरणं कृत्वा, सुकृत्युभार्जनं कृत्वा, चरुमभिधार्य, उदगुद्वास्य प्रतिष्ठितमभिधार्य, परिधानप्रभृत्यग्निमुखान्तं कृत्वा पकात् जुहोति ॥

दृव्यामुपस्तीर्य मध्यात् द्विखदाय त्रिः पञ्चावर्तिनोऽभिधार्य, अपैतु मृत्युरमृतं + शचीपतिः । इति पुरोनुवाक्यामनूच्य, परं मृत्यो अनु परेहि + मोत्वीरान् । इति याज्यया जुहोति । पूर्ववदुपस्तीर्य, हर्दि हरन्तमनु+विवधी-विंक्रमस्व । इति पुरोनुवाक्यामनूच्य, मा छिद्रो मृत्यो मावधीः + विधेम । इति याज्यया जुहोति । आज्येन महाव्याहृतिभिश्च हुत्वा भूरग्नये इत्यादि पञ्चभिः पञ्चाहुतीर्हुत्वा, अथ दूर्वालिकं गङ्गाचीखण्डानि पयसाऽकृत्वा जुहोति पद्मिश्रदधिकशतत्रयम् ॥

प्रत्येकं अपैतु मृत्युरमृतं न आग्ने+पतिः स्वाहा ॥ १ ॥ परं मृत्यो अनुपरेहि+वीरान् स्वाहा ॥ २ ॥ वातं प्राणं+जरामशीमहि स्वाहा ॥ ३ ॥ अमुल भूयादथ यद्यम+शचीभिः स्वाहा ॥ ४ ॥ शल्कैरप्नि+म्यहं स्वाहा ॥ ५ ॥ हर्दि हरन्तं+विक्रमस्व स्वाहा ॥ ६ ॥ माछिदो मृत्यो मा + विधेम स्वाहा ॥ ७ ॥ मा नो महान्तं + रीरिप स्वाहा ॥ ८ ॥ मानस्तोके+विधेम ते स्वाहा ॥ ९ ॥ प्रजापते न त्व+र्यीणां स्वाहा ॥ १० ॥ यत इन्द्र भयामहे+जहि स्वाहा ॥ ११ ॥ स्वस्तिदा विशस्पतिः+अभयंकरः स्वाहा ॥ १२ ॥ इथम्बकं यजामहे+मामृतात् स्वाहा ॥ १३ ॥

अपमृत्युं + संहस्रिणं स्वाहा ॥ १४ ॥ ये ते सहस्रं + यजामहे स्वाहा ॥ १५ ॥
 जातवेदसे + दुरितात्यग्निः स्वाहा ॥ १६ ॥ भूर्भुवस्स्वः + पुष्टि ददभ्या-
 ववृत्स्वः स्वाहा ॥ १७ ॥ मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भूः स्वाहा ॥ १८ ॥
 मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भुवः स्वाहा ॥ १९ ॥ मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां सुवः स्वाहा
 ॥ २० ॥ मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भूर्भुवस्सुवः स्वाहा ॥ २१ ॥

एतैरेकविंशतिमन्त्रैः पोडशपर्यायं प्रतिमन्त्रं हुनेत् । पद्विंशदधिकशत-
 त्रयाहुतिर्भवति । अथाज्येन अष्टपर्यायमेकविंशतिमन्त्रैः प्रतिमन्त्रं जुहुयात् ।
 अष्टाधिकपटिशताहुतिर्भवति । पुनरञ्जेन पोडशपर्यायं एकविंशतिभिर्मन्त्रैः
 प्रतिमन्त्रं जुहुयात् । पद्विंशदधिकशतत्रयाहुतिर्भवति । पुनराज्येन अष्टपर्याय-
 मेकविंशतिभिर्मन्त्रैः प्रत्युचं हुनेत् । अष्टाधिकपटिशताहुतिर्भवति । पुनराज्येन
 मृत्यवे स्वाहा इत्यएतारं हुनेत् । व्याहृतीभिर्हुत्वा ततः स्विष्टकृतमवदाय
 हृत्यवाहमभिमातिपाह + हुवेम स्वाहा इति स्विष्टकृद्वोमं जुहोति । अनन्तरं
 परिध्यञ्जनं कृत्वा जयादिपरिषेचनान्तं कृत्वाग्रेणाग्निं दूर्वास्तम्भेषु हुतशेषं
 निदधाति । सर्वे वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु । तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ।
 इति द्वाभ्यां मन्त्राभ्यां निवेदयेत् । आयुर्दार्ढग्ने + रक्षतादिमं स्वाहा इति
 अग्नौ समिधमाधाय जातवेदा यदि वा पावकोसि + ववृत्स्व ॥ इत्युपस्थाय
 हुतशेषे हविपि आज्यशेषं निनयेत् । अग्निरायुष्मान् इति पञ्चभिः पुन-
 रेकविंशतिक्रग्निभिः चतुर्वर्मभिमन्त्रय आयुरसि वि + गेषं इति सर्वं चरुशेषं
 प्रारय आचम्य जठरमभिमृशति यत इन्द्र + स्वस्तिदा विश + इत्येताभ्याम् ।
 गुरवे वरं दत्त्वा, दशदानं कृत्वा, अवेक्षा(अवेक्षिता)ज्यं दत्त्वा, क्रृत्विरङ्ग्यो
 दक्षिणां दत्त्वा, ब्राह्मणान् भोजयेदपूर्वैर्घृतपायसैः । एवं कृतवानायुष्मान्
 भवतीति ॥

अयुतहोमात् दीर्घायुर्भवति । लक्षहोमात्सहस्रायुर्भवति सहस्रायुर्भवति ॥

अथ यक्षिणीमन्त्रा लिङ्ग्यन्ते —

सर्वासां यक्षिणीनां तु ज्यानं कुर्यात्समाहितः ।
भगिनीमातृपुत्रीखीरूपतुल्यं यथेप्सितम् ॥

ओं ह्रीं रतिप्रिये स्वाहा । इत्यष्टार्णो मन्त्रः । ऋष्यादयः प्रसिद्धाः ।

अस्य प्रयोगः —

शङ्खालिपुष्टे देवीं गौरवणीं धृतोत्पलाम् ।
सर्वालङ्कारिणीं दिव्यां समालिख्याच्चेत्ततः ।

जातीपुष्पैस्सोपचारैः सहस्रैकं ततो जपेत् ।
त्रिसन्ध्यं सप्तरात्रं तु ततो रात्रौ शुचिर्जपेत् ॥

अर्धरात्रगते देवी समागत्य प्रयच्छति ।
पश्चविंशतिदीनारान् प्रत्यहं तोपिगा सती ॥

अथ कम्बलकामन्तः —

ओं चं वः कम्बलके गृह्ण पिण्डे पिशाचिनी(नि) स्वाहा । अस्य
प्रयोगः —

एकविंशादिने यावत् उदयास्तमये जपेत् ।
नित्यं सायं स्वमाहारपिण्डं हम्र्योपरि क्षिपेत् ॥

त्रिसप्ताहेन सा तुष्टा शश्यां गत्वा पिशाचिनी ।
पश्चविंशतिदीनारान् ददाति प्रतिवासरम् ॥

षष्ठीं कथयति क्षिप्रं यद्यत्पृच्छत्यसौ क्रमात् ।

अथ चन्द्रासुमतिमन्तः —

ओं गुङ्ग गुङ्ग चन्द्रासुमति सुरप्रवजति हुङ्ग हुङ्ग चन्द्रे चन्द्रगिरे
स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

गुहाचरा(ल)न्तरेकान्ते लक्षमेकं मनुं जपेत् ।
पुण्पं धूपं चरुं पूजां नित्यं, कुर्यात्यियत्वः ॥

पञ्चामृतैर्दशांशेन हुत(ते) देवी प्रसीदति ।
दीनाराणां सहस्रैकं प्रत्यहं तोषिता सती ॥

(ददातीति वाक्यशेषः ॥)

अथ सुरसुन्दरीमन्त्रः —

ओं आगच्छागच्छ सुखुन्दरी(रि) स्वाहा ॥

एकलिङ्गं महादेवीं त्रिसन्ध्यं पूजयेत्सदा ।

धूपं दत्त्वा जपेन्मन्त्री त्रिसन्ध्यं त्रिसहस्रकम् ॥

मासमेकं ततो याति यक्षिणी सुरसुन्दरी ।

दत्त्वाऽर्ध्यं प्रणमेन्मन्त्री स्मृतं सा तु प्रयच्छति ॥

देवि दारिश्यदग्धोस्मि तन्मे नाशकरी भव ।

ततो ददाति मा तुष्टा विनाऽयुश्चिरजीवितम् ॥

अथ अनुरागिणीमन्त्रः —

ओं ह्रीं अनुसारिणी (णि) मैथुनप्रिये ।

अस्य प्रयोगः —

कुंकुमेन समालिख्य भूमिदेशे सलक्षणम् ।

प्रतिपत्तिथिमारभ्य पूजां कृत्वा जपेत्ततः ॥

त्रिसन्ध्यं त्रिसहस्रं तु मासान्ते पूजयेन्निशि ।

संजप (जपेत्) नर्धरात्रे तु समागत्य प्रयच्छति ॥

दीनाराणां सहस्रैकं प्रत्यहं परितोषिता ।

दीनारं स्वर्णम् ॥

अथ मनोहरामन्त्रः —

ओं ह्रीं सर्वकामदे मनोहरे स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

नदीतीरे शुभे देशे चन्दनेन सुमण्डलम् ।

विधाय पूज्येदेवीं ततो मन्त्र्ययुतं जपेत् ॥

त्रिसप्ताहं जपेदेवं प्रसन्ना वितरेत्सदा ।

दीनाराणां सहस्रैकं व्ययीकुर्यादिने दिने ॥

विना व्ययेन सा क्रुद्धा न ददाति कदाचन ॥

अथ शहृचारिणीमन्त्रः —

ओं शहृचारिणे(णि) शहृभरणे द्रां द्रीं ह्रौ श्रीं स्वाहा । अस्य
प्रयोगः —

मन्त्रायुतं जपेन्मन्त्री प्रातस्त्रूर्योदये सति ।

मासमेकं जपेदेवं पूजां कुर्यात् दिने दिने ॥

शहृसंलिपपट्टे तु शङ्खपुष्पैः सपायसैः ।

दशांशं होमयेत्साज्यैः इन्धनैः करवीरजैः ॥

ददाति शहिनी तुष्टा नित्यं रूपकपञ्चकम् ।

अथ माणिभद्र(यक्ष)मन्त्रः —

ओं नमो माणिभद्राय नमः । पूर्णभद्राय नमो महायक्षसेनाधिपतये
मोट मोट धारय स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

साहस्रमष्टकं मन्त्रं जपेत् सप्तदिनावधि ।

प्रत्यहं माणिभद्राख्यः प्रयच्छत्येकरूपकम् ॥

रूपकं रूपे ॥

अथ स्वामीश्वरीमन्त्रः —

ओं ह्रीं आगच्छागच्छ स्वामीश्वरी(रि)स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

एकासने शुचौ देशे त्रिसन्ध्यं त्रिसहस्रकम् ।

मासमेकं जपेन्मन्त्री ततः पूजां समारभेत् ॥

पुष्पधूपादिनैवेद्यैः प्रदीपैर्घृतपूरितैः ।

रात्रावभ्यर्चयेत्सम्यक् सुस्थिरसुप्रसन्नधीः ॥

अर्धरात्रे गते देवी समागत्य प्रयच्छति ।

रसं रसायनं दिव्यं वस्त्रालङ्कारभूपणम् ॥

अथ बट्यक्षिणीमन्त्रः —

ओं ह्रीं श्रीं बट्यासिनी (नि) यक्षकुलप्रसूते बट्यक्षिणी(णि) एवेहि स्वाहा ।

अस्य प्रयोगः —

त्रिपथस्थबटाधस्यो रात्रौ मन्त्रं जपेत्सदा ।

लक्ष्मयं ततस्सिद्धो (द्वा) देवी स्याद्बट्यक्षिणी ॥

वस्त्रालङ्करणं दिव्यं रसं सिद्धं रसायनम् ।

दिव्याञ्जनं च सा तुष्टा साधकाय प्रयच्छति ॥

अथ विशालामन्त्रः —

ओं विशालेशो द्रां द्रं क्लीं एहि एहि स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

चिन्नावृक्षतले मन्त्रं लक्ष्मावर्तीयेत् शुचिः ।

विशाला वितरेत्तुष्टा रसं दिव्यं रसायनम् ॥

चिन्नावृक्ष-चिन्नचेंजाड पञ्चियमरण्,

अथ चन्द्रिकामन्त्रः —

ओं ह्रीं चन्द्रिके हंसः स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

शुकुपक्षे जपेत्तावद्यावत् दृश्येत चन्द्रमाः ।

प्रतिपत्पूर्वपूर्णान्तं तावल्लक्ष्मिमं जपेत् ॥

अमृतं चन्द्रिकादत्तं पीत्वाऽयममरो भवेत् ।

अथ हंसी (चेटी) मन्त्रः —

ओं हंसः सर्वलोकलोचनानि वन्ध वन्ध देव्याङ्गापयति स्वाहा ।

अस्य प्रयोगः —

हृदि ध्यात्वा जपेद्रात्रौ हंससंस्थांस(च)चेटकाम् ।

योगं ददाति, सा तुष्टा जरामृत्युविनाशनम् ॥

अथ विचित्रामन्त्रः —

ओं विचित्रे विचित्ररूपेण सिद्धि कुरु कुरु स्वाहा । अस्य प्रयोगः —

लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्री वटवृक्षतले शुचिः ।

वन्धूककुसुमैः पथात् मध्वाज्यक्षीरमिथ्रितैः ॥

दशांशं योनिकुण्डे तु हुत्वा देवी प्रसीदति ।

विचित्रा साधकस्यैव प्रयच्छेदीप्सितं फलम् ॥

इति यक्षिणीमन्त्रास्समाप्ताः ॥

अथ सुब्रह्मण्यपञ्चदशाक्षरीमन्त्रः —

सुब्रह्मण्यपञ्चदशाक्षरीमन्त्रस्य अमृताकर्पणदक्षिणामूर्तिः ऋषिः । गायत्री
उन्दः । प्रसन्नस्कन्दो देवता । सौं बीजम् । ह्रीं शक्तिः । असन्नस्कन्दप्रसाद-
सिद्धूर्थे जपे विनियोगः । शरवणभवपरापरब्रह्ममयाय विद्यादेहाय हृदयाय
नमः । ब्रह्मचर्याय शिखिवाहनाय शिरः । द्वादशनेत्राय शिखा । स्कन्दस्वामि-
कुमाराय कवचम् । ब्रह्मरुद्रतेजोमयाय नेत्रम् । ब्रह्मास्त्रनिवारणाय अस्त्रम् ।

ध्यानम् —

किंतु (तु) रूपं प्रवक्ष्यामि वालाकायुततेजसम् ।
व्याख्यानमुद्रासहितं देवसङ्घे समावृतम् ॥

ओं श्रीं क्षीं ह्रीं एं ईं नळं स्वौं शरवणभव । इति मन्त्रः ॥ इति
पञ्चदशाणोयं मन्त्रः । विद्यारक्षाप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथ अनलाभप्रदमन्त्रः —

अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य , पूर्वं देवेभ्यः , इत्युचं अनलाभार्थं जपेत् ॥

अथ गोरक्षाकरकृष्णमन्त्रः —

नारदं ऋषिः । गायत्री छन्दः । श्रीकृष्णो देवता । आचक्रादि गोपाल-
दशाक्षरोक्तवदङ्गन्यासादिकम् ॥

गोरक्षिणं कणद्वेषुं चारयन्तं पशूस्तथा ।

इति ध्यायेत् । गोपालकाय वेणुधराय वासुदेवाय हुंफट् । इति मन्त्रः ।
अनेन गोरक्षायां जपेत् ॥

श्रद्धयाऽग्निः समिध्यते , श्रद्धया विन्दते हविः , इत्यादि ,^१ श्रद्धां कामस्य
मातरं , हविपा वर्धयामसीत्यन्तं सूक्तं भोजनश्रद्धार्थं जपेत् ।

उलं ऋषिः । गायत्री छन्दः । वायुदेवता । वात आवाहु भेपजम् ।
इति सूक्तं , अनिल ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । वायुदेवता । वातस्य तु
महिमानं रथस्य + । इति सूक्तं , उभयं वा वातशान्त्यर्थं जपेत् ॥

यत इन्द्रं भयामहे , स्वत्तिदा विशस्पतिः , इत्यनयोर्मन्त्रयोः गर्गशास-
जितौ ऋषी । बृहत्यनुष्टुमौ छन्दसी । अभयंकर इन्द्रो देवता । कृष्ण-
धीजम् । जहि शक्तिः । तापतयनिवारणार्थं विनियोगः । शङ्खिने हृत ।

चक्रिणे शिरः । गदिने शिखा । वज्रिणे कवचम् । पंचिने नेत्रम् ।
पाशांकुशधारिणे अस्त्रम् । ध्यानम् —

आरुडो वारणेन्द्रं दशशतनयनः शाङ्कलश्यामलाङ्गः

वर्मी वीरप्रतापी प्रतिभटदहनप्रसुरद्वजपाणिः ।

दोर्भिर्दिव्यायुधाद्वैर्वहुभिरतिमहान्देवसेनासनाथः

दद्यादिष्टानि सद्यः परिहृतदुरितः पातु विश्वं महेन्द्रः ॥

इमौ मन्त्रावभयप्रदौ ॥

व्यास ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । मेधासरस्वती देवता ॥ यः छन्दसा-
मित्यूक् धारणाप्रधाना । शरीरं मे इत्यूक् मेधाप्रधाना ॥

अग्निस्तु विश्वस्तमं इत्यस्य वस्त्रयव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । अग्नि-
देवता । पुत्रफलप्रदः ॥

*मा प्रगाम यथा वयं । इत्यादिसूक्तचतुष्टयं आयुःप्रधानम् । तत्र
प्रथमसूक्तस्य ऋचप्पद् । द्वितीयसूक्तस्य यंत्तेयमित्यादयः क्रचो द्वादश ।
तृतीयसूक्तस्य प्रतारीत्यादयः क्रचो दश । चतुर्थस्य आजनन्तु इत्यादयो द्वादश ।
इत्थं संभूय चत्वारिंशद्वचः । एताभिः क्रमिभः सहस्राहुतिसंख्यया, सूक्तचतुष्क-
पञ्चविंशत्यावृत्त्या वा, चतुर्सहस्राहुत्या, सूक्तचतुष्कशतावृत्त्या वा,
आज्यैर्हुनेत् । साध्यशरीरं स्पृष्ट्वा सूक्तचतुष्टयं जपेद्वा । मृत्युनाशकरं भवति ॥

तत्र प्रथमसूक्तस्य प्रयोगविशेषः । प्रथमं सूक्तं गमने पथि जपेत् ॥

स्वस्तिमानेति पन्थानं विन्दते च परं सुखम् ॥

क्षीणायुपः पुरुषस्य शिरसि स्पृष्ट्वा द्वितीयसूक्तं जपेत् सहस्रकृत्वः ।
पञ्चाहमायुर्लभते सः । एनं (तृतीयं) सूक्तं जले स्थित्वा जपेत्, शयने
जस्वा संविशेयद्वा । आयुर्ज्ञरं भवति । चतुर्थसूक्तस्य उत्तरपद्कस्य प्रयोगः—

*मा प्रगाम पथः इत्यादि इति ग. पाठः ।

अयं माताऽयं पितेत्यादिना स्पृष्टा जपेद्वा, घृतेन साध्यमभिपिश्चेद्वा ।
विज्वरो भवति ॥

तत्र प्रथमसूक्तस्य वृहदुग्धवन्धुसुवन्धुश्रुतवन्धुविप्रवन्धवो ऋषयः ।
चतुर्णा सूक्तानामप्येते ऋषयः । गायत्री छन्दः । विश्वेदेवा देवताः ।
सप्तानामृचामनुष्टुप् छन्दः, अष्टम्याः पंक्तिः, नवम्याः महापंक्तिः छन्दः ।
दशम्याः पङ्क्त्युत्तरा छन्दः । आद्यानां चतस्राणां निर्वृतिर्देवता । पञ्चम-
पष्ठयोः अमुनीर्तिर्देवता । सप्तम्याः लिङ्गोक्तदेवता । अष्टम्यादीनां तत्त्विङ्गोक्त-
द्यावापृथिव्यौ देवते । दशम्याख्यसमिन्द्रेये इत्यर्धर्च इन्द्रो देवता । अवशिष्ट-
स्यापि द्यावापृथिव्यौ ॥

चतुर्थसूक्तस्य १ वृहदुग्धवन्धु सुवन्धु श्रुतवन्धु विप्रवन्धवः ऋषयः ।
आद्यानां पञ्चानां गायत्रीछन्दः । पष्ठमस्म्योरनुष्टुप् छन्दः । अष्टमीनवम्योः
पङ्क्तिर्छन्दः । दशम्यादितिसृणां अनुष्टुप् छन्दः । आद्यानां चतस्राणामसमति-
र्देवता । पञ्चम्या इन्द्रो देवता । पष्ठया असमतिर्देवता । शेषाणां सुवन्धुर्देवता ।
इत्थं जपहोमादिसमये तत्तत्सूक्तसमये तत्तद्वक्समये च तत्र तत्रोक्ता-
नुष्यादीन्विधाय कुर्यात् । मृतसंजीवनं भवति ॥

आदौ यद्वल्ल २ विलयं इत्यादिपुत्रानापो देवीरिहाहित इत्यन्तं ह्रीमिति
जले विलित्य अनेन मन्त्रेण जस्वा स्त्रिये दातव्यं पुत्रलाभाय ॥

यक्षमनाशन ऋषिः । चतस्रत्रिष्टुभः । एकाऽनुष्टुप् । इन्द्रो वा
इन्द्राग्नी वा लिङ्गोक्तदैवतं वा (देवता) । मुञ्चामि त्वा हविपा । इति सूक्तं
क्षयरोगनिवृत्यर्थं जपेत् । अनेन प्रयोगः — मुञ्चामीत्यादि पञ्चभिः ऋग्भिः
आज्यपकाद्यैः ऋग्भेण एकैकऋक्मेण एकैकवारं हुत्वा पडाहुतिसंज्ञं भवति ।
एवं प्रथमतः कृत्वा, पुनरपि काश्मर्यसमिदाज्यचर्वाज्यद्रव्यक्रमेण एकैक-

१ वृहदुक्थवन्धु इति ग मातृकापाठ ।

२ विलयं इति ग मातृकापाठ ।

मन्त्रैरेकैकवारं हुत्वा, तत्र यदि क्षितायुर्यदि चा इत्यृचा होमसमये,
तान्येव द्रव्याणि एकैकं शतसंख्यया हुत्वा, पुनरुचराभी ऋग्निरेकैकवारं
जुहुयादिति । महापडाहुतयः आयुष्कराथ यक्षमरोगनाशकराथ भवन्ति ॥

अथाश्लेषां चा पौर्णिमां चा रात्रौ सकलसर्पित्यर्थं सर्पवर्लि करिष्ये इति
संकल्प्य तण्डुलचूर्णैरष्टदल्लनि विरचय्य दलमध्येषु हरिद्राचूर्णानि प्रविकीर्य,
पुनः कर्णिकायां च तण्डुलचूर्णानि प्रविकीर्य वासायै नमः । ज्येष्ठायै नमः ।
रौश्मै नमः । काक्षयै नमः । कलविकलिन्यै नमः । बलविकलिन्यै नमः ।
बलप्रमथिन्यै नमः । सर्वभूतदमन्यै नमः । मनोन्मन्यै नमः ॥९॥ इत्यष्ट-
दलेषु अष्टशक्तीः नवमीं कर्णिकायां च समभ्यर्थं ओं नमो भगवते सकल-
गुणात्मशक्तियुक्तायानन्ताय योगपीठात्मने नमः । इति च कर्णिकायाम् ।
एवं जलगन्धपुष्पधूपदीपैः संपूज्य तत्र पञ्चाक्षरेण शिवं समावाह्य, पञ्चाक्षरे-
णैव जलगन्धपुष्पधूपदीपान् दत्ता पुनरष्टदलेषु प्रागादिक्रमेण अनन्ताद्यष्टनागान्
समावाहयेत् ॥

तत्र प्रथमं प्राग्दले अनन्तमावाहयामीति आवाह्य, अनन्ताय नमः,
इति जलगन्धपुष्पधूपदीपैः संपूज्य आग्नेयदले वासुकिमावाहयामीत्यावाह्य,
वासुक्ये नमः इति जलगन्धपुष्पधूपदीपस्त्रिवारं संपूज्य, पुनर्दक्षिणदले तक्षकमा-
वाहयामीति तक्षकाय नमः इति पूर्ववत् संपूज्य निर्झृतिदले कार्कोटक-
मावाहयामीति कार्कोटकाय नमः इति संपूज्य वारुणदले शङ्खपालमावाहयामि
शङ्खपालाय नमः इति जलादिभिस्संपूज्य वायव्यदले गुल्मिकमावाहयामि
गुल्मिकाय नमः इति पूर्ववत्संपूज्य, उत्तरदले पद्ममावाहयामि पद्माय नमः
इति संपूज्य ईशानदले महापञ्चमावाहयामि इत्यावाह्य महापञ्चाय नमः इति
जलादिभिस्संपूज्य पुनरष्टदक्षाद्विः प्रागादिक्रमेण देवग्रहेभ्यो नमः । मनुष्य-
ग्रहेभ्यो नमः । गन्धर्वग्रहेभ्यो नमः । यक्षग्रहेभ्यो नमः । पितृग्रहेभ्यो नमः ।
नागग्रहेभ्यो नमः । पिशाचग्रहेभ्यो नमः । राक्षसग्रहेभ्यो नमः ॥ इत्यष्टदिक्षु
जलगन्धपुष्पैः संपूज्य, क्षं क्षेत्रपालाय नमः इत्युच्चरभागे समभ्यर्थं पुनः

कर्णिकामध्यस्थित महादेवायां निवेद्य अष्टदक्षितानन्ताद्यष्टनागानां तण्डुल-
चूर्णलोक्तिक्षीरं कदचीकलसहितं निवेद्य अनन्तादिसर्वनागानां यथाभागं
निवेद्यमिदं समर्पयामीति निवेद्य गण्डपादिकं दत्ता कर्णिकामध्यस्थितमहा-
देवमारभ्य अनन्ताद्यष्टनागक्रमेण देवग्रहादीनां चान्नेन तत्तत्स्थानेषु वर्लि
हरेत् । ओं नमः शिवाय स्वाहा । अनन्ताय स्वाहा । इत्यादिक्रमेण
देवग्रहेभ्यः स्वाहा । मनुष्यग्रहेभ्यः स्वाहा इत्यादिग्रकारेण स्वाहान्तर्मन्त्रैः
वर्लि हरेत् ।

अथ क्षेत्रलाभकरमन्त्रः —

यो माग्ने भाग्निं सन्तं । इत्यूक् क्षेत्रलाभाय ॥

अथ छर्दिनाशनमन्त्रः —

ठं घं नमश्शिवाय इत्यमूरतपञ्चाक्षरमन्तं छर्दिनाशार्थं जपेत् ॥

अथ राक्षोघोमविधानं व्याख्यास्यामः —

अपामार्गं वकुङ्ग-पलाशा-श्वत्थ-वेणु-विल्वा-ऋ-निम्ब-कार्पासिवीज-सर्पो-
न्मत्तवीज-तुपतिल-दूर्वा-लपणा-ज्यानि संभूत्य, निशामुखे गोमयेनोपलिष्य
अग्निमुपसमाधाय, प्रणीतान्वाधानान्तं कृत्वा, चरुं श्रपयित्वाऽग्नेः पुरस्तात्
श्रीहिमण्डले तत्पुरुषाय विद्वहे इति मन्त्रेण तत्पुरुगमावाहयेत् । एवमग्ने-
र्दक्षिणतोऽघोरेभ्य इति मन्त्रेणाऽघोरमावाहयेत् । एवमग्नेः पश्चात् सद्यो-
जातमिति मन्त्रेण सद्योजातमावाहयेत् । एवमुत्तरतो वामदेवाय नम इति
मन्त्रेण वामदेवमावाहयेत् । अथ दक्षिणतो जातयेदस इति मन्त्रेण योगिनीं
कपालहस्तां दुर्गामावाहयेत् । प्रतिदैवतं मण्डले कृचेणैवावाह्यावाह्य स्वेन
स्वेन मन्त्रेण पाद्याध्याचमनीयस्तानगन्धपुष्पधूपदीपोपचारैरभ्यर्च्यं स्वसूत्रोक्त-
प्रकारेण परिध्याधानाऽज्यभागान्तं कृत्वा, चरुणा रक्षोहणं वाजिनमिति
पूरोनुवाक्यामनूच्य विज्योतिपा वृहतेति याज्यया ऊहुयात् ॥

अथ स्विष्टकृतमवदाय भूमौ निधाय, ये देवाः पुरस्सदोऽग्निनेत्रा

रक्षोहण इति पञ्चाज्याहुतीर्हुत्वा । ततः समृद्धं रक्ष स्वाहा । संदर्भं रक्ष स्वाहा ।
 इदमहं रक्षोमिसंदहामि स्वाहा । अग्नये रक्षोम्ब स्वाहा । यमाय रक्षोमे
 स्वाहा । सवित्रे रक्षोमे स्वाहा । वरुगाय रक्षोमे स्वाहा । वृहस्पतये दुवस्वते
 रक्षोमे स्वाहा । इत्यएवाज्याहुतीर्हुत्वा अपामार्गादिसंभारानादाय तेन एतमेव-
 मामयाविनं प्रदक्षिणीकृत्य, कृषुप्वपाज इति सत्कं रक्षोहणं चाजिनं इत्यनया
 ऋचा विज्योतिपा वृहस्पते इति द्वाभ्यां ऋभ्यां, एवमेवाष्टादशर्च एकंकार्धिचेन
 दहाशसो रथस इत्यर्धचं संयोज्य, त्रिःकृत्वः अष्टोत्तरशताहुतीः मिथ्रीकृत्य
 अपामार्गादिना कृत्वा स्त्रिएकृत्यभृति उपरिष्टात्तमस्तिलं कृत्वा देवतानां
 स्वैस्स्वर्मन्त्रैः नैवेद्योपचारं दत्वा पथादुद्वास्यार्गिन पात्रे चोध्वत्य चरणा सह
 चत्वरे गत्वा ततस्थण्डिलमुपलिप्य तमग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य तत्सन्निधौ
 दिक्षु वर्लि दद्यात् ॥

यानीह भूतानि वसन्ति तत्र वर्लि गृहीत्वा विधिवत्प्रयुक्तम् ।
 अन्यत्र वासं परिकल्पयन्तु थमन्तु तान्यत्र नमोऽस्तु तेभ्यः ॥

गृहन्तु वलिमेतेषां वासस्था वहुरूपकाः ।
 वेतालाश्चैव मातङ्गा हीनाऽहीनाश ये गगाः ॥

ये कूरा येऽल्पसत्वाश्च भूतप्रेतनिशाचराः ।
 तेषां सर्वेषां वर्लि हरामि तेभ्यस्तामौ स्वाहा ॥

इत्येतैर्मन्त्रैः चतुर्दिक्षु वर्लि दद्यात् । कर्ता गृहं गत्वा मनोहृदयदेशं स्वस्तिनो
 मिमीतामिति मन्त्रेणाभिमृशेत् ॥

तत्र आमयाविनमभिमृश्य, कृषुप्व पाज इति पूर्ववदावर्त्य रक्षां कुर्यात् ।
 आदौ पुण्याहं कुर्यात् । तत्रापि रक्षोम्बे कर्मणे स्वस्ति भवन्त्व(तुइ)त्युक्त्वा,
 रक्षोम्बः प्रियतां इति समापयेत् । ओं नमो भगवते महारुद्राय वज्रपाणये ज्वर-
 हृदयमावर्तयिष्यामि, भो भो ज्वर ज्वर शृणु हन हन गर्ज गर्ज मुञ्च मुञ्च

सदुज्वरपाणिराज्ञापयति हुं फट् स्वाहा । अवतरावतर बज्रपाणिराज्ञापयति तच्चं मम शिरो मुश्च मुश्च, कण्ठं (कण्ठं) मुश्च मुश्च, हृदयं मुंच मुंच उदरं मुश्च मुश्च, कर्टि मुश्च मुश्च, ऊरु(रु) मुश्च मुश्च, जह्ने मुश्च मुश्च, पादौ मुश्च मुश्च इति जपेत् ॥

अथ पुवप्रदमन्त्रः —

नमो अस्तु नीलग्रीवाय इति । अस्याः पुरथरणं, पञ्चदश दिनानि जपेत् ॥

पश्चिमद्वारशिवालये कुण्डमरत्निमात्रं सर्वतो निखाय, मथिताग्निमाधाय अर्कपद्मपुष्पैः आमावास्यायाः प्रतिदिनं सहस्रं हुत्वा वृतपायसं देवाय निवेदयेत् ॥

अनेन पुत्रकामानां प्रयोगो वक्ष्यते —

शम्भोरायतनं नदीतीरं गोष्टुं वा गृहीत्वा देवालये चेहेवस्योपरि अन्यत्र दुम्भे आवाह्य तस्य पुरतोऽग्नौ शमीसमिधां दविमधुवृत्ताक्तानां एकादशसहस्रं ऊहुयात् दिनत्रयं दिनं वा ईक्षित्वा कार्यम् । प्रतिदिनमष्टसहस्रं तदर्थं अष्टशतं वा तामरसुपुष्पं उपरि विन्यसेत् । तदभावे शमीपत्रं वा । एवं कृत्वा अन्तिमदिने अष्टसहस्रं तदर्थं वा ब्राह्मणान् भोजयेत् । द्रव्यत्यागं विशेषेण कुर्यात् । एकादश रुद्रान् भोजयित्वा तेषां किञ्चिद्वस्तु प्रदाय दक्षिणतो देवस्य सन्निधावाचार्यमधिकं भोजयित्वा दक्षिणां दद्यात् ॥

दक्षिणापि उपस्थीजा भूः । मानमप्युच्यते — नवारत्निदण्डेनाष्टसहस्रं कुण्डलाय रत्नं स्वर्णमपि प्रतिदिनं पादनिष्कं * निर्णय दातव्यम् । कांस्यथात्रमेका गौरपि ॥

* निर्णय इति ग मातृकापाठः । निर्णय इति पाठो युक्तो भाति ।

एवं पुक्कामविधि कृत्वा शंभुप्रसादात् पुत्रवान् भवति । यावदक्षिण
भूः तावदविच्छिन्ना सन्ततिर्भवति । आसंवत्सरात् सिद्धिर्भवति । एतत्फलं
सप्तजन्माहीनं संवध्यते । ध्यानं-शरचन्द्रप्रकाशेन इत्यादि ॥

अथ शत्रुविजयार्थमन्त्रः —

प्रमुञ्च धन्वन् इति प्रथमा ऋक् । अवतत्य धनुरिति द्वितीया ।
विज्यं धनुः इति तृतीया । आभिशशत्रवो विजिता भवन्ति ॥

अथ जनपदादिव्याधिशमर्थमन्त्रः —

प्रतिनमस्कारं होमजपं सर्वमुक्तफलं साङ्गमिति । नमस्सहमानाय
इत्यनुवाकस्य पुरथरणं कृच्छ्रं च कृत्वा पञ्चसहस्रजपात् कृतपुरथरणो भवति ॥

जनपदव्याधिषु सत्सु राजा शान्तिं कारयेत् । सथद्वैर्ब्राह्मणैर्दशभिः
ईश्वरावासे जपः कार्यः । पञ्चभिर्जपः, पञ्चभिर्होमः । एको ब्रह्मा । होम-
द्रव्यं तिलोदनम् । प्रतिनमस्कारैर्जहुयात् । तेन सहस्रं जपः । एवं कृते जन-
पदव्याधिर्निश्यति । अन्यव्याधौ वा हरावासे अपामार्गतण्डुलैराज्यमित्रैरष्टसहस्रं
जुहुयात् । तस्य व्याधिर्निश्यति । प्रधानव्याधौ शुद्धतण्डुलैराज्यसिक्तैश्शम्भो-
ग्रायतने शतसहस्रं जुहुयात् । अमात्यानां रोगे सति पूर्ववदपामार्गः प्रत्येक-
मष्टसहस्रं जुहुयात् । तस्य (तेवां) व्याधिर्निश्यति ॥

राजव्याधौ उच्यते —

* शुद्धब्राह्मणैरेकविशत्या कार्यम् । एको ब्रह्मा । राजप्रमाणं सर्वतोऽग्नि-
कुण्डं कृत्वा तत्र मथिताग्निमाधाय द्वन्द्वीभूत्वा जुहुयात् । ब्रीहिश्यामाकन्तीवारापा-
मार्गदूर्वाकिमलकिञ्जलकान् शुद्धेन जलेन प्रोक्षणं राजोपयोगिद्रव्येषु कर्तव्यम् ।
एवं कृते हि राजव्याधयो नश्यन्ति ॥ अन्यदप्युच्यते —

* सिद्धैः इति ग पाठः ।

राजरोगविनाशनार्थं नित्यवदनेनानुवाकेन शुद्धतण्डुलैराज्यमिश्रैराहुतयो
होतव्याः । अनेन राजा नित्यमरोगो दीर्घायुर्भवति । अन्येषामपि रोगे सति
अनेन अनुवाकेन प्रतिनमस्कारं तिलब्रीहियवैराज्यसिञ्चैरप्सहस्रं ऊहुयात् ।
तेषां व्याधिर्नश्यति ॥

अनेनानुवाकेन आभिचारा उच्यन्ते —

राजा राज्यकामः द्रव्यं सर्वत यज्ञमिथं हविः । तस्मादग्निमुण्डा-
हक्षिणपथिमतः कलशं जलपूर्णं स्पृष्ट्वा ब्रह्मा जपेत् । आहुतीस्सप्तनाडिकान्ता
निरन्तराः । एवममावास्याप्रभृत्यमावास्यान्तं होमः । अथ रज उदीर्णं चेत्
उदयात्प्रभृत्यास्तमयाद्वोमः ॥

नाडिकाहोमस्य प्रतिदिनं प्रतिपुरुपमर्धनिष्कम् । दिवाहोमस्य द्विगुणम् ।
कलशजलं च कारयेत् । परराष्ट्रस्य रोगवाहुक्यमिच्छन् मांसैर्वा राक्षोद्धीभिर्वा
शतसहस्रं होमः । सर्वत आभिचारं करोति स्वाहा इत्येवं मांसहोमेन
शत्रुराष्ट्रप्रजाः शुष्यन्ति । अथ वैकङ्कतसमिद्धिः रक्ततन्तुवेष्टिताभिः शतसहस्रं
होमः । अनेन शतोः राज्ञः महाज्वरो भवति । राष्ट्रजनैरुपभोग्यजलादिकं
वस्तु स्पृष्ट्वा वीक्ष्य वा शतसहस्रं जप कुर्यात् । तद्वस्तूपसुक्ते स संवत्स-
रान्नश्यति । इमशानाग्रावर्कसमिद्धिः शतसहस्रं ऊहुयात् । तेन शत्रुराजनगरं
व्याधिना नश्यति । अर्कारण्यं भविष्यति । अनेनैव चामुण्डागृहे दक्षिणाभिमुखो
भूत्वा मापतिलैस्तैलमिश्रैरेकादशसहस्रं ऊहुयात् । पुरराष्ट्रप्रजाः वस्त्रिकाभि-
र्वध्यन्ते ॥

अनेनैवापरमुच्यते —

पथिमद्वारे शम्भोरायतने देवस्य पादपीठे अग्निमप्स्मारिणं स्पृष्ट्वा
सप्तसहस्रं जपेत् ज्वलस्याप्स्मारिनिति । एतेन राज्ञशत्रुरप्सारी भवति ।
अनेनैव संपन्नभूमिपालं स्मृत्वा शुद्धतण्डुलपिष्टैराहुतिमात्रेः शतसहस्रहोमः ।
राजयक्ष्मोत्पद्यते । तेनैव नश्यति । ध्यानम् — रूपयौवनसंपन्ना इत्यादि ॥

(अथ) तृतीयोनुवाकः । ओं हां व्योमव्यापिने स्वाहा । इति व्योमव्यापिमन्त्रः । सर्वलक्षणजपः पुरश्चरणाहोमः । रोगनिवृत्तिप्रधानोऽयं मन्त्रः । प्रातःकाले चुच्छकोदकमेकादशवारमभिमन्त्र्य प्रतिदिनं पिवेत् । सर्व-रोगविमुक्तशतायुर्भवति ॥

अथ कन्यायाः वरलाभप्रदरुक्मणीवल्लभमन्त्रः—

नारद ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । रुक्मणीवल्लभश्रीकृष्णो देवता । ओं हृत् । नमः शिरः । भगवते शिखा । रुक्मणीवल्लभाय कवचम् । स्वाहा अस्त्रम् । ओं नमो भगवते रुक्मणीवल्लभाय स्वाहा । इति मूलमन्त्रः । कन्या तु वरलाभार्थं जपेत् ॥

अथ देवीमाहात्म्ये ग्रोक्तनवाक्यरीविधानं लिख्यते—

मार्कण्डेय ऋषिः । विराट् छन्दः । महिपर्मदिनी देवता । ह्रीं चामुण्डायै हृत् । ह्रीं चण्डिकायै शिरः । इत्यादज्ञानि । ध्यानम्—

तिशिखदल्लितरक्षोधीशवक्षोविनिर्य-

दूषहलरुधिरधारादिव्यमाध्वीरसौघम् ।

वदनमुपनयन्ती सिंहपृष्ठाधिरूढा

हरतु भगवती मे दुःखचिन्तां दुरन्ताम् ॥

ऐं ह्रीं क्षीं चामुण्डायै विच्चे ॥ इति नवाक्षरीमन्त्रः ॥

अथ यन्त्रम्—

पट्टकोणमध्ये मन्त्रस्य वीजत्रयमवशिष्टाक्षराणि कोणेषु च विलिखेत् । हं इति देवीनाहात्म्यमूलवीजम् ॥

देवीमाहात्म्यस्य प्रतिश्लोकं पायसेस्तिलैः सर्पिषा च पञ्चामृतैश्च उहुयात् । पञ्चामृतं नाम—

पीयूपदध्याधाराख्यं मधिक्षुरसपश्चकम् ।
एतत्पञ्चामृतं नाम स्त्रपने प्रवरं मतम् ॥ इति ॥

अथ लवणमन्त्रविधानमुच्यते —

अङ्गिरा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । अग्निरात्रिदुर्गभद्रकाळ्यो देवताः ।
मन्त्रे स्थिता हलो वीजानि । मन्त्रे स्थितास्त्वराशक्तयः । लवणांभसीत्यूचा
हृत् । लवणे हृयमाने इत्यूचा शिरः । दह त्वचास्थि इत्यूचा शिखा ।
सन्दग्धानय वशं मे इत्यूचा कवचम् । या रात्रिरित्यूचा अखम् । अथवा
चिटिमन्त्राक्षरैः पडङ्गानि कुर्यात् । पञ्चतिपञ्चतुःपञ्चद्विसंख्याकैक्षरैः क्रमात् ॥

ओं चिटि चिटि चण्डायै महाचण्डायै अमुकं मे वशमानय स्वाहा ॥
इति चिटिमन्त्रः । आदौ तारस्थाने शक्तिवीजमिति केचित् ॥

ध्यानम् —

नवकुंकुमसन्निभं त्रिषेत्रं रुचिराकल्पशतं भजामि वह्निम् ।
सुवशक्तिवराभयानि दोर्भिर्दधतं रक्तसरोरुहे निपण्णम् ॥
इत्यग्निध्यानम् ॥

काळाम्बुदाहयुतिमिन्दुवक्तां तारावलीशोभिपयोधराद्याम् ।
कपालपाशांकुशशूलहस्तां नीलांशुकां यामवतीं नमामि ॥
इति रात्रिदेवताध्यानम् ॥

नीलाम्बुदाभामरिशङ्खशूलखड्गाद्यहस्तां तरुणेन्दुचूडाम् ।
भीमां त्रिषेत्रां जितशत्रुवर्गा दुर्गा सरेददुर्गतिभङ्गदक्षाम् ॥
इति दुर्गाध्यानम् ॥

दृङ्कं कपालं डमरुं त्रिशूलं संविभ्रती चन्द्रकलावतंसा ।
पिङ्गोर्ध्वकेशी सितभीमदंप्त्रा भूयाद्विभूत्यै मम भद्रकाळी ॥
इति काळीदेवताध्यानम् ॥

अग्निर्यामवती ध्येयौ वश्याकर्षणकर्मणोः ।
स्मरेददुर्गा भद्रकाळीं मन्त्री मारणकर्मणि ॥

मूलमन्त्रम् —

लवणांभसि जातोसि तीक्ष्णोस्युग्रोसि हृदयं तव ।
लवणस्य पृथिवी माता लवणस्य वस्त्रः पिता ।
लवणं दहति पचति लवणं छिन्दति भिन्दति ॥

इति प्रथमा ऋक् ॥

लवणे हृयमाने तु कुतो निद्रा कुतो रतिः ।
असुकस्य दह गात्राणि दह मांसं दह त्वचम् ॥

इति द्वितीया ऋक् ॥

दह त्वचास्थिलोमानि अस्थिभ्यो मज्जकां दह ।
यदि वसति योजनशते नदीनां च शतेन्तरे ॥

इति तृतीया ऋक् ॥

संदग्धाऽन्य वशं मे शीघ्रमध्ये लवणतेजसा ।
न शरे लोहप्राकारे कृष्णसर्पयुतार्गले ॥

तत्रस्थं वशमानय ॥

इति चतुर्थी ऋक् ॥

या रात्रिशशल्यविद्वस्य शृङ्गाग्रोपितस्य च ।
सा ते रात्रिर्महारात्रिः या रात्रिरमुकं विना ॥

इति पञ्चमी ऋक् ॥

प्रयोगकाले मन्त्रस्थामुकपदस्थाने साध्यनाम प्रक्षिप्य ऊहुयात् ॥

ऋक्षपञ्चकं जपेत्सम्यगयुतं तदशांशतः ।
हविपा घृतसिक्तेन ऊहुयादर्चितेऽनले ॥

एवं कृतपुरक्षर्यः प्रयोगकुशलो भवेत् ।

केवलपद्मे समावाह्य अङ्गेन्द्रवज्ञादिभिः पूजा —

जानुप्रमाणे सलिले स्थित्वा निशि जपेन्मनुम् ।

अनेन वाचिच्छतः साध्यः किकरो जायते क्षणात् ॥

नाभिमात्रजले स्थित्वा जपेन्मन्त्रमिमं सुधीः ।

अष्टोत्तरसहस्रं यः तस्य साध्यो वशी भवेत् ॥

ऋक्पञ्चकं जपेन्मन्त्री कण्ठमात्रांभसि स्थितः ।

सप्तमिर्दिवसैर्भूपान् वशयेद्विधिनाऽमुना ॥

विलिख्य ताळपत्रे तं साध्यनामा विदर्भितम् ।

निश्चिप्य क्षीरसंमिश्रे जले तत्काथयेनिशि ॥

वैश्यो भवति साध्योस्य नात्र कार्या विचारणा ।

ताळपत्रे लिखित्वैवं भद्रकाळीगृहे खनेत् ॥

वश्याय सर्वजन्तूनां प्रयोगोयमुदाहृतः ।

ताळपत्रे समालिख्य मन्त्रं साध्यविदर्भितम् ॥

तापयेत्खादिरे वह्नौ मासाद्वश्यो भवेन्नरः ।

त्रिकोणं कुण्डमापाद्य सम्यक् शास्रोक्तलक्षणम् ॥

तस्मिन् होमं प्रकृर्वीति संस्कृते हव्यवाहने ।

प्रश्नाक्षय गव्यदुग्धेन संशोध्य लवणं सुधीः ॥

संचूर्णितं प्रजुहुयात् सप्ताहाद्वशयेजनान् ।

दधिमध्वाज्यसंपुक्तैः सैन्धवैर्जुहुयात्तथा ॥

वशयेत्सकलान्देवानचिरात्किष्टु पार्थिवान् ।

विशुद्धं लवणं प्रस्थं विभक्तं पञ्चधा पृथक् ॥

एकैकं च प्रजुहुयात् क्रचा पञ्चाहमादरात् ।
यस्य नाम्ना स वश्यस्यादनेनैव न संशयः ॥

शुद्धं लवणमादाय जुहुयान्मधुरान्वितम् ।
उनपञ्चाशदाहुत्या वशं नयति वाञ्छितम् ॥

नित्यं शुद्धेन लोणेन हुत्वा शत्रून्वशं नयेत् ।
मधुरत्रयसंयुक्तैः लवणेस्साधु चूर्णितैः ॥

जुहुयाद्वशयेन्नारीं नरान्नरपतीनपि ।
मन्त्रं कृष्णत्रुतीयादि प्रजपेयावदएमी ॥

पुत्तलीः पञ्च कुर्वीत साङ्घोपाङ्गास्समाइशुभाः ।
एका साध्यद्रुमेण स्यादन्या पिष्टमयी मता ।
लवणं पोतसंभूतं चूर्णितं परिशोधितम् ॥

पोतसंभूतमिति सैन्धवमित्यर्थः ॥

कुडुबं प्रोक्षयेत् क्षीरं दध्याज्यमधुभिः क्रमात् ।
कुडुबं नाम प्रस्थचतुर्थीशम् ॥

गुडाज्यमधुभिस्सम्यक् मिथ्रितेनामुना पुनः ।
कुर्वीत पुत्तलीं सौम्यां सर्वावयवशोभिताम् ॥

पुत्तलीति साध्यप्रतिकृतिः ॥

प्राणमन्त्रकृतं यन्त्रं आमां हृदि विनिद्विपेत् ।
प्राणमन्त्रयन्त्रं तु —

वाय्वग्निवज्ञिरहणेश्वरराक्षसेन्दु-
प्रेतेशदिक्षु लिखितैरथ यादिवर्णः ।

द्वा(वि)न्द्वाङ्कितैः क्षगतहंससमेतमध्यं
प्राणाख्ययन्तमथ वर्णवृत्तान्तरस्थम् ॥ इति ॥

आसु प्राणान् प्रतिष्ठाप्य पूजयेत्कुमुमादिभिः ।
पश्चात् कृष्णाएमीगत्रौ याममात्रगते सति ॥

विधाय मातृकान्यासं मन्त्रन्यासमनन्तरम् ।
चिटिमन्त्रसमुद्भूतान् चतुर्विशतिसंख्यकान् ॥
ताराद्यान्विन्यसेद्वर्णनि स्थानेष्वेषु समाहितः ।
मूर्धिं फाले दृशोः श्रोते नासास्यचुवुकेष्ठ ॥

कण्ठहृत्स्तनयुग्मेषु कुशौ नाभौ कटिद्वये ।
मैद्रै पायौ प्रविन्यस्य शिष्ट वर्णचतुष्टयम् ।
उरुयुग्मे जागुयुग्मे जद्वायुग्मे पदद्वये ॥

एवं विन्यस्तसर्वाङ्गः रक्तमाल्यानुलेपनः ।
रक्तवस्त्रधरश्चुद्वः पुत्तलीं दारुणा कृताम् ॥
अधोमुखीं रनेत्कुण्डे पिष्टजामासनादयः (धः) ।
दारुणेति साध्यनक्षत्रवृक्षेषोत्तर्थः ॥

मृण्मयीं प्रतिमां पाददेशो न्यस्य तदात्मनः ।
मधूच्छिष्टमयीं व्योम्नि कुण्डस्योर्ध्वं प्रलभ्येत् ॥

मधूच्छिष्टं मेण । ६३५

लवणेन कृतां पश्चात् पुत्तलीं संस्पृशन् जपेत् ।
ऋक्पञ्चक यथान्यायमष्टोचरसहस्रकम् ॥

संहृत्य चिटिमन्त्राणांनुपुनस्तस्यास्तनौ न्यसेत् ।
अंगुष्ठसन्धिप्रपदजद्वाजानूरुपायुषु ॥

लिङ्गदेशे पुनर्नाभौ हृदये जठराम्बुजे ।
स्तनद्वये कन्धरायां चुबुके वदने पुनः ॥

घ्राणयोः कर्णयोर्धुग्मे ललाटे मूर्धनि क्रमात् ।
अग्निमाधाय विधिवत् संपूज्य कुसुमादिभिः ॥

तस्मिन्नभ्यर्च्य मन्त्रोक्ता देवताः प्रणमेत्सुधीः ।
मन्त्रैरेतैः प्रयोगादावन्ते संयतमानसः ।
ओं त्वमानन मित्रश्च निशाया हव्यवाहनं ॥

हविषा मन्त्रदत्तेन तृप्तो भव तया सह ।
जातवेदो महादेव तप्तजाम्बूनदप्रभ ॥

स्वाहापते विश्वदक्ष लवणं दह शत्रुहन् ।
ईशे शर्वरि शर्वाणि ग्रस्तमुक्तं त्वया जगत् ॥

महादेवि नमस्तुभ्यं वरदे कामदा भव ।
नमो मयि महादेवि महादेवस्य सुव्रते ॥

त्रियामे पुरुषं हत्वा वशमानय दक्ष तप्तु ।
दुर्गे दुर्गादिरहिते दुर्गसंरोधनार्गले ॥

शङ्खचक्रधरे देवि दुष्टशत्रुभयंकरि ।
नमस्ते दह शत्रून्मे वशमानय चण्डिके ॥

शाकंभरि महादेवि शरणं मे भवानधे ।
भद्रकाळयभयाभीष्टे भद्रसिद्धिप्रदायिनि ॥

सपत्नान्मे हन हन दह शोपय तापय ।
शूलासिशक्तिचमादैः उत्कृत्योत्कृत्य नाशय ॥

महादेवि महाकाळि रक्ष मामक्षतात्मिके ।
साध्यं संसृत्य निर्भिय पुत्रां सप्तधा ततः ॥

ऋक्पञ्चकं समुच्चार्य जुहुयादेधितेऽनले ।
प्रथमो दक्षिणः पादस्तत्करस्तदनन्तरम् ॥

शिरस्तृतीयमाख्यातो वामहस्तस्ततः परम् ।
मध्यादूर्ध्वं पञ्चमः स्यादधोऽशः पष्ठ ईरितः ॥

सप्तमो वामपादस्यादेवं भागक्रमः स्मृतः ।
सप्तसप्तविभागो वा प्रोक्तेष्वेषु यथाविधि ॥

सप्तधा विभक्तेष्वेकैकं सप्तधा विभज्येत्यर्थः ॥

हुत्वैवमर्चयित्वाग्नि प्रणमेदण्डवत्ततः ।
यजमानो धनैर्धन्यैः प्रीणयेद्गुरुमात्मनः ॥

अनेन विधिना मन्त्री वशयेदसुरान्सुरान् ।
किंपुनर्मनुजानभूपानमात्यान्वरथोपितः ॥

मारणे पूर्वसंप्रोक्तपुत्राणां चतुष्टयम् ।
निवेशयेद्यथापूर्वं साधकेन्द्रो विधानवित् ॥

अपरां वक्ष्यमाणेन विधानेन प्रकल्पयेत् ।
वराहपारावतविद्विलन्युपणरामदेः ॥

ब्रणकृन्निम्बसिद्धार्थमाध्यवामाग्निरेणुभिः ।

डयुपण-शुण्ड, मिरे, पिष्पली । सकंकु मिजाकु श्रीप्रिया रामठं-

हिङ्ग बपरुण्कायम् ब्रणकृत-विवे उच्छविकाटल्लै ।

महिषीमूत्रसंपिष्ठैः पूर्वोक्तलवणान्वितैः ।
विधाय पुत्रां सम्यक् प्राणस्थापनमाचरेत् ॥

जपपूजादिकं सर्वं कुर्यात्प्रागुक्तवर्तमना ।
ततः पूर्वोदिते कुण्डे रात्रौ प्रज्ञलितेऽनले ॥

दुर्गा वा भद्रकाळीं वा समाराध्य यथाविधि ।
धारयेन्निशितं शस्त्रं सव्यहस्तेन साधकः ॥

वामपादं समारभ्य दक्षिणाऽप्रचन्द्रसानकम् ।
छित्वा छित्वा प्रजुहुयात् निराहारो जितेन्द्रियः ॥

कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत्कृष्णचतुर्दशी ।
अनेनैव विधानेन होमं कुर्यात् विचक्षणः ॥

त्रिसप्ताहप्रयोगेण मारयेद्रिपुमात्मनः ॥

इति लक्षणमन्त्रविधानं समाप्तम् ॥

अथ प्रत्यङ्गिरामन्त्रविधानं लिख्यते—

अङ्गिरसप्रत्यङ्गिरसावृषी । उग्रा कृत्या देवता । अनुष्टुप् छन्दः ।
मम सर्वारिष्टविनाशार्थे जपे विनियोगः । क्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः । क्रीं
तर्जनीभ्यां तमः । इत्यादि कर्त्त्यासः । क्रां हृत् । क्रीं शिरः ।
इत्याद्यज्ञानि । एवं न्यस्य पुनर्दिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

दिग्बन्धनमन्त्रस्य मरीचिपुत्रः कष्ठ ऋषिः । इन्द्रादिलोकपाला
देवताः । अनुष्टुप् छन्दः । मम सर्वारिष्टविनाशार्थे दिग्बन्धने विनियोगः ॥

शमग्निरभिः करत्त्वनस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरपा अपस्त्रिधः ।
पूर्वदिग्भागे इन्द्रः सुप्रीतो वरतो भवतु । यो मे १ कुलाभिगमधनाभिमान-
प्राणस्य पुरस्तादागतः पाप्मा पापकेन कर्मणा । इन्द्रस्तं देवो राजा २ जग्मयत्
स्तम्भयत् जृम्भयत् मोहयत् मारयत् नाशयत् क्लेशयत् शोषयत् आमयत्

१ यो मे कुलाभिगमधना इति ग मातृकापाठ ।

२ जग्मयत् स्तम्भयत् जृम्भयत् मोहयत् मारयत् नाशयत् क्लेशयत् शोषयत्
आमयत् कलि तस्मै प्रयच्छतु इति ग मातृकापाठ ।

कलि तस्मै प्रयच्छत् । क्रतुं मम शिवं मम शुभं मम शान्तिं स्वस्त्ययनं मम । भद्रं नो अपिवातय मनः । मरुतामोजसे स्वाहा । इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ येनो र्यि दुश्चरितासो अग्ने जहून्मर्तासो अनृतं वदन्तः । तेषां वपूर्ण्यर्चिपा जातवेदशुष्कन् वृक्षमभिसन्दहस्व । जातवेदसे सुनवाम सोमं ॥ इत्यादि, एतैश्शमग्निभिरित्यारभ्य जातवेदो-मन्त्रान्तैः पूर्वदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

पुनरपि, शमग्निभिः कर्त्तव्यस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरपा अपस्त्रिधः । आग्नेयदिग्भागे अग्निस्तुप्रीतो वरदो भवतु । यो मे कुलागमधनाभिमानप्राणस्याग्नेयदिग्गतः पाप्मा पापकेन कर्मणा अग्निस्तं देवो राजा *जग्भयत् स्तम्भयत् जृम्भयत् मोहयत् मारयत् नाशयत् क्लेशयत् शोपयत् आमयत् कलि तस्मै प्रयच्छत् । क्रतुं मम शिवं मम शुभं मम शान्तिं स्वस्त्ययनं मम । भद्रं नो अपिवातय मनः । मरुतामोजसे स्वाहा । इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे । एनो र्यि दुश्चरितासो अग्ने जहून्मर्तासो अनृतं वदन्तः । तेषां वपूर्ण्यर्चिपा जातवेदः शुष्कन् वृक्षमभिसन्दहस्व । जातवेदसे सुनवाम सोमं इत्यादि । एतैश्शमग्निभिरित्यादिभिः जातवेदोमन्त्रान्तैराग्नेयदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

पुनरपि शमग्निभिरित्यादि + स्त्रिधः ॥ दक्षिणदिग्भागे यमस्तुप्रीतो वरदो भवतु ॥ इत्यादिभिर्जातवेदोमन्त्रान्तैः दक्षिणदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

पुनरपि शमग्निभिरित्यादिभिर्जातवेदोमन्त्रान्तैः निर्वृतिदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

पुनरपि शमग्निभिरित्यादिभिर्जातवेदोमन्त्रान्तैर्वर्णरुणदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

पुनरपि शमग्निभिरित्यादिभिर्जातवेदोमन्त्रान्तैर्वर्यद्युष्यदिग्बन्धनं कुर्यात् ॥

* जग्भयत् स्तम्भयत् जृम्भयत् मोहयत् मारयत् नाशयत् क्लेशयत् शोपयत् आमयत् कलि तस्मै प्रयच्छत् इति ग मातृकापाठः ।

पुनरप्येवमेव सौम्यदिग्बन्धः । पुनरप्येवमेव ऐशान्यदिग्बन्धः ।
पुनरप्येवमेव ऊर्ध्वदिग्बन्धः (पुनरप्येवमेव अधोदिग्बन्धः) ॥

पुनरप्येवमेव अवान्तरदिग्भागे परब्रह्मा सुप्रीतो वरदो भवतु । यो मे
कुलागमधनाभिमानप्राणस्य आध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकादागतः पाप्मा
पापकेन कर्मणा । परब्रह्मा तं देवो राजेत्यादि जातवेदोमन्त्वान्तं पूर्ववद
दिग्बन्धनं कृत्वा, पुनः, तामग्निवर्णीं तपसा ज्वलन्तीं+तरसे नमः ॥ अग्ने
त्वं पारयानव्यो अस्मान्+तनयाय शंयोः ॥ विश्वानि तो दुर्गहा
जातवेदः+तनूनाम् ॥ प्रतनाजितं + दुरितात्मग्निः ॥ एतानपि मन्त्रान्
जपेत् ॥ पुनः कृशुष्वपाजः प्रसितिन्न पृथ्वीं इत्यादि+दुहो निदो मित्रमहो
अवद्यात् । इत्यन्तं पञ्चदश क्षेत्रो जप्यात् ॥ पुनर्धर्यान्म—

कृष्णवर्णीं वृहत्कण्ठां रक्तकुशितमूर्धजाम् ।
शिरःकपालमालां च विकेशीं घूर्णिताननाम् ॥

रक्तनेत्रामतिवृद्धां लभ्वजिह्वामधोमुखीम् ।
ऊर्ध्वदक्षिणहस्तेन विभ्राणां च परश्वथम् ॥

अधोदक्षिणहस्तेन धारयन्तीं तथांकुशम् ।
ऊर्ध्ववामकरेणैव विभ्रतीं पाशमेव च ॥
अधो वामकरेणैव विभ्राणां शूलमूर्धजम् ।

एवं ध्यात्वा पुनरपि ऋष्यादीन् कुर्यात् ॥

अस्य श्रीप्रत्यज्ञिरसमन्त्रस्य । आज्ञिरसप्रत्यज्ञिरसावृपी । द्वार्तिशद्वचा-
मनुष्टुप् । यथेत्यृचः पंक्तिः । अवब्रह्मेत्येकपदा (ब्रह्म इत्यृचः एकपदा) गायत्री-
छन्दः । यो न इति (इत्यस्याः) व्रिष्टुप् छन्दः । शिष्टानामनुष्टुप् छन्दः । प्रति-
कर्त्ताकृत्या कृत्या (प्रतिकर्त्तीं कृत्या) देवता । कालाग्निरुद्रः *श्रीमहादेवो देवता ।

* अधिदेवता इति ग पाठः

एवं ऋष्यादिकं विधाय, कमिति वीजम् । अमल इति शक्तिः । उदिति कीलकम् । मम कुलागमधनाभिमानप्राणस्य ये ये प्रतिकूलकारिणः वैलोक्यवर्तिनः तेषां केवलं तत्तद्वाङ्मानःकायचेष्टविनाशार्थं विनियोगः ॥ पुनरपि ह्रां हृत् । ह्रीं शिरः । इत्याद्यज्ञं कृत्वा ध्यानम् ॥

सिद्धां सिद्धामुखीं सखीं भगवतः श्रीभैरवस्योहृसत-

शूलस्यूलकपालपाशडमरुव्यग्राग्रहस्ताम्बुजाम् ।

दंष्ट्राकोटिविशङ्कटास्यकुहरामारक्तनेतत्त्वयां

वालेन्द्रज्ज्वलमौलिकां भगवतीं प्रत्यज्जिरां भावये ॥

एवं ध्यात्वा, पुनः परिवारजातवेदोमन्तस्य दूर्वासा भगवानृपिः । अनुष्टुप् छन्दः । जातवेदो देवता । मम सर्वारिष्टविनाशार्थं परिवारजातवेदोजपे विनियोगः । जातवेदोमन्त्रं जपेत् । पुनः प्रत्यज्जिरामूलमन्त्रं विशत्यक्षरं जपेत् ॥

अस्य श्री अथर्वणभ्रद्रकाळीमन्तस्य प्रत्यज्जिरस कृपिः । अनुष्टुप् छन्दः । अथर्वणभ्रद्रकाळी देवता । क्षं वीजम् । हुं शक्तिः । फट् कीलकम् । मम सर्वभूत(दुरित)विनाशार्थं विनियोगः । क्षां हृत् । क्षीं शिरः । इत्याद्यज्ञानि ॥ ध्यानम् ॥

ध्यायेत्समस्तशत्रुघ्नीं सर्वसौख्यदयालयाम् ।

काळीं कङ्कालवदनां कालजीमूतसन्निभाम् ॥

भीमदंष्ट्रां ज्वलन्त्रीं भूयोज्वालाशिखोज्ज्वलाम् ।

अष्टनागकृताकल्पामष्टदिक्पूर्णविग्रहाम् ॥

सहस्रभुजदण्डोद्यत्सहस्रायुधशोभिताम् ।

विभ्रतीं किङ्कणीमालामापादतललम्बिकाम् ॥

समस्तशत्रुरुधिरपानोन्मत्तां परां शिवाम् ।

एवं ध्यात्वा महाकृत्यां जपेन्मन्त्रं यथाविधि ॥

मूलमन्त्रः—

क्षं भक्ष ज्वालाजिह्वे कराळदंष्ट्रे प्रत्यज्ञिरे क्षं ह्रीं हुंफंद् । इति
विशत्यक्षरीमन्त्रः । चतुष्प्रियसहस्रसंख्यं जपं कृत्वा, दशांशं तर्पणं, दशांशमा-
ज्यहोमः । पश्चात्प्रयोगविधिः ॥

ओं नमः कृष्णवाससे शतसहस्रकोटिसिद्धासने सहस्रवदने अष्टादश-
भुजे महावले महाबलपराक्रमे अजिते अपराजिते देवि महाप्रत्यज्ञिरे
प्रत्यज्ञिरसेऽन्यपरकर्मविधंसिनि परमन्त्रोच्चाटिनि परमन्त्रोत्सादिनि सर्वभूत-
दमनि के सौं प्रें ह्रीं क्रों मां सर्वोपद्रवेभ्यः सर्वायद्भ्यो रक्ष रक्ष ह्रां ह्रीं
क्षीं क्रों सर्वदेवानां मुखं स्तम्भय स्तम्भय सर्वविघ्नं छिन्धि छिन्धि सर्व-
दुष्टान् भक्षय भक्षय वक्त्रालयज्वालाजिह्वे कराळवदने सर्वयन्त्राणि स्फोटय
स्फोटय शृङ्खलान् लोटय लोटय प्रत्यसुरसमुद्रान् विद्रावय विद्रावय सं
रौद्रमूर्ते महाप्रत्यज्ञिरे महाविद्ये शान्ति कुरु कुरु मम शत्रून् भक्षय भक्षय
ओं ह्रां ह्रीं हूं जम्भे जम्भे मोहे मोहे स्तम्भे स्तम्भे ओं ह्रीं हुं फट्
प्रत्यज्ञिरसे स्वाहा ॥ इति मालामन्त्रः ॥

अथ प्रत्यज्ञिराक्रचः—

यां कल्पयन्ति नोऽरयः क्रूरां कृत्यां वधूमिव ।
तां ब्रह्मणाऽपनिर्नुद्वः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु ॥ १ ॥

शीर्षपत्तीं कर्णवतीं विषुरूपां भयङ्गरीम् ।
यः प्राहिणोदिहाद्यत्वा वीतं त्वं योजयासुभिः ॥ २ ॥

येन दिष्टेह वदसि प्रतिकूल अधायिनी ।
तमेवेतो निवत्योपमास्मां(स्मान्)क्रच्छो अनागसः ॥ ३ ॥

१. ओं ह्रां ह्रीं हूं जम्भे इति ग पाठः ।

२. अधायिनी इति ग पाठः ।

अभिवर्तस्व कर्तारं निरस्ताऽस्माभिरोजसा ।
आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च । पुरुषादिनी ॥ ४ ॥

यस्त्वा कृत्ये चकारेव त्वं तं गच्छ पुनर्नवे ।
अरातीन्कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ५ ॥

इति प्रथमवर्गः ॥

क्षिप्रं कृत्ये निवर्तस्व कर्तुरेव गृहान्प्रति ।
पशुं शैवास्य नाशय वीगंशास्य निर्वर्हय ॥ १ ॥

यस्त्वा कृत्ये प्रजिधाय विद्वानविदुपो गृहान् ।
तस्यैवेतः परेत्याशु तनूं(तनुं)कृन्धि परुषरुः ॥ २ ॥

प्रतीचीं त्वापसेधतु ब्रह्मरोचिष्वमितहाः ।
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिपुहा चाज एकपात् ॥ ३ ॥

यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे भृगवशापसेधिरे ।
अत्रपश्च वसिष्ठाश्च तथेतस्त्वाऽपसेधिम ॥ ४ ॥

यस्ते परुषि सन्दधौ रथस्येव विभुर्धिया ।
तं गच्छ तत्र यं जनम ज्ञातस्ते अयं जनः ॥ ५ ॥

इति द्वितीयवर्गः ॥

यो नः कृत्ये रणस्थो वा कथिद्वान्योऽभिर्हिसति ।
तस्य त्वन्द्रोरिवेद्वोग्यिस्तनूं ऋच्छस्व हेत्तिता ॥ १ ॥

भवा शर्वा देवहेत्तिमस्य तं पापकृन्मते ।
हरस्तती त्वं च कृत्ये मोच्छिपत्स्य किञ्चन ॥ २ ॥

ये नो शिवामः पन्थानः परा यान्ति परावतम् ।
तदेवि रात्र्याः कृत्ये नो गमयस्वाऽनुकृतये ॥ ३ ॥

यो नः कथिद्द्रहारातिः मनसा ह्यभिदासति ।
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यमसृक् पित्र ॥ ४ ॥

येनासि कृत्ये प्रहिता दूष्ये (त्ये) नास्मजिनघांसया ।
तस्य व्यनज्ञाव्यनज्ञ हिनस्तु ह (त)रसाऽशनिः ॥ ५ ॥

इति तृतीयवर्गः ॥

यद्युपैषि द्विपद्यस्मान्यदि वैषि चतुष्पदि ।
निरस्तैतो व्रजास्माभि कर्तुरष्टापदी(थी)गृहान् ॥ १ ॥

योनश्शपादशपतो यश्च नश्शपतश्शपात् ।
१ वृपमिव विद्युदाशु तमामूलादनुशोपय ॥ २ ॥

यं द्विष्मो यश्च द्वेष्टयघायुर्यश्च नश्शपात् ।
शुने पैष्टमिव क्षामं तं त्वं प्रत्यस्व मृत्यवे ॥ ३ ॥

यश्च सापतः शपथो(तो)यश्च जामी शपाति नः ।
ऋष्णा च यत्कुद्धरयपात् सर्वं तत्कुन्ध्यधस्पदम् ॥ ४ ॥

सवन्धुश्चासवन्धुश्च यो अस्मानभिदासति ।
तस्य त्वं भिन्ध्यधिप्राय पदा विस्फू(एकु)र्य तच्छिरः ॥ ५ ॥

इति चतुर्थवर्गः ॥

अभिप्रेहि सहस्राक्ष(क्षं)युक्ताशु शपथं रथे ।
शत्रूनन्विच्छती कृत्ये वृक्षीवाणावृतो गृहान् ॥ १ ॥

१. वृक्षमिव विद्युता हतं इत्यपि पाठो भवतीति भाति ।

परिणो वृन्धि शपथं^१ दहनग्निरिव हृदम् ।
शत्रूनेवाभिनो जहि दिव्या वृक्षमिवाशनिः ॥ २ ॥

शत्रून्मे प्रोथ शपथान् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।
२ जिह्वाशयक्षणाश्च सुहृदः समिद्धं जातवेदसम् ॥ ३ ॥

असप्तनं पुरस्तानः शिवं दक्षिणतः कृष्णि ।
अभयं सततं पथात् भद्रमुत्तरतो गृहे ॥ ४ ॥

परेहि कृत्ये मातिष्ठ विद्वस्येव पदं नय ।
मृगस्य हि मृगारिः प्रणत्वानि कर्तुमर्हसि ॥ ५ ॥

इति पञ्चमवर्गः ॥

अभ्यक्ताक्तास्स्वलंकृतास्सर्वं नो दुरितं दह ।
जानीथाश्वैव कृत्यानां कर्तृनृपापचेतसः ॥ १ ॥

यथा हन्ति पूर्वासिनं तथैवेष्वाशुक्लनरः ।
३ यथा त्वया युजा वयं तस्य निकृद्मुस्थाणु जङ्घमम् ॥ २ ॥

उत्तिष्ठैव परे भीता अज्ञाते किमिहेच्छसि ।
ग्रीवांस्तु कृत्ये पादौ च अभिकृतस्वाभिनिद्रव ॥ ३ ॥

स्वायसास्सन्ति नो इसधो विज्ञ चैव परुंपि ते ।
तैस्तैर्निकृद्मुस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्यरीन् ॥ ४ ॥

मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चिच्चतुष्पदम् ।
मा ज्ञातीननुजानस्वान्मा मा वेशप्रतिवेशिनौ ॥ ५ ॥

इति पठुवर्गः ॥

१ शपथान् इत्यपि पाठो भवति । २ जिह्वाशयक्षणाश्च इति ग मातृकापाठः ।

३ तथा त्वया इति ग मातृकापाठः । ४ स थो इति ग मातृकापाठः ।

शत्रूयता प्रहितासि मां येनाभि यथा यतः ।
ततस्तथा स्या लुदतु योयमन्तर्मयि श्रितः ॥ १ ॥

एवं त्वं निकृतास्माभिः ब्रह्मणा देवि सर्वतः ।
१ यथेतमाश्रितो गत्वा पापधीनेव नो जहि ॥ २ ॥

यथा मिद्युद्धते वृक्ष आमूलदनुशुष्पति ।
एवं संप्रति शुष्पतु यो मे पापं चिकीर्षति ३ ॥ ३ ॥

यथा प्रतिशुक्ता भूत्वा तमेव ३परिधावति ।
पापं तमेव धावतु यो मे पापं चिकीर्षति ४ ॥ ४ ॥

यो नस्वो अरणो यश्च (यश)निष्ठशो जिघांसति ।
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥ ४ ॥ ५

अब ब्रह्मद्विषो जहि ॥ ५ ॥

इति सप्तमवर्गः ॥

कुबेरं तु मुखं शैद्रं नन्दिमानन्दिमावह ।
ज्वरं मृत्युं भयं घोरं ज्वरं नाशय मे ज्वर ॥ १ ॥

यो मे करोति प्रद्वारे यो गृहे यो निवेशने ।

ये मे केशनखे कुरुत्तमेन दन्तधावने ॥ २ ॥

ये नो दमे दारुधर्मे शयानं धिया शयीतं पुरुषं निजदूः ।

१ यथेतमाश्वीश्यंस्तो इति ग मातृकापाठः ।

२ या मे पापं चिकीर्षति इत्यपि ग मातृकापाठः ।

३ प्रतिधावति इति मातृकापाठः ।

४ या मे पापं चिकीर्षति इत्यपि ग मातृकापाठः ।

५ शर्म वर्म ममान्तरम् । अब ब्रह्मद्विषो जहि । इति ग मातृकाया
त्रिविधः पाठः ।

कुम्भीपाकं तरकं ग्रीववद्रा हतान्येवं पुरुषासो मयस्यः ॥ ३ ॥

यो नो रथि दुश्चरितासो अग्ने जहून्मर्तासो अनृतं वदन्तः ।
तेषां वृपूज्यचिंपा जातवेदः शुष्कम् वृक्षमभिसन्दहस्व ॥ ४ ॥

प्रतिसर, प्रतिभाव, कुमार्य(र) इव पितृगृहान् ।
मूर्धन्मेषां स्फोटय वधमेषां कुले कृषि ॥ ५ ॥

कृष्णवर्णि वृहदूपि वृहत्कण्ठ महद्वयि ।
देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ॥
मम शत्रून् विनाशयों नमः ॥ ६ ॥
इत्यष्टमवर्गः ॥

खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।
देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ॥
मम शत्रून् विनाशयों नमः ॥ १ ॥

गृथकण्ठि विरुपाक्षि लम्बस्तनि महोदरि ।
जहि शत्रून् लिशुलेन क्रुद्धास्य(क्रुद्धैरां)पितृ शोणितम् ॥ २ ॥

अग्न्यास्ये घोररूपे * विपुरुपे विनाशनी ।
जूमिभूता प्रतिगृहस्व स्वयमादाय अर्भकम् ॥ ३ ॥

त्वमिन्द्रो यमो वरुणः त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
ब्रह्मा चैव रुद्रक्ष त्वष्टा चैव प्रजापतिः ॥ ४ ॥

आवर्तध्वं निवर्तध्वं प्रतवः परिवर्त्तसरम् (रात्) ।
अहोरात्राश्च देवाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्चिम ॥ ५ ॥

* विपुरुपे विनिशिनि इति ग्रामात्काण्ठः ।

त्वमिन्द्रं यमं वरुणं सोममग्निरथा(मथा)निलम् ।
अत्राहृत्य पशुं श्वेतानुत्पादयस्वादभुतम् ॥ ६ ॥

ये द्विष्णान्नृ १जवेमब्धमग्ने कदापि यो दुर्मदा अश्मदासः ।
आविद्वयैतात्रोचिर्पां विद्धि (अ) तन्तून्वैवस्वतस्य सदनं (ने)यमस्य ॥
इति नवमवर्गः ॥

इति प्रत्यङ्गिराकृचस्समाप्ताः ॥

प्रत्यङ्गिराप्रथमवर्गप्रथमऋचः ब्रह्मा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । प्रत्यङ्गिरा
देवता । अष्टचतुश्चतुरष्टाएभिरक्षरैः पञ्चाङ्गानि ॥

भूमध्य-नयनद्वय गळ वाहुद्वय-हृन्नाभिपार्वद्वय- कटिद्वया - न्धु-पादद्वयेषु
पदन्यासः ॥ ध्यानम् —

खड्चर्मधरा कृष्णा मुक्तकेशी दिग्म्बरा ।
सदंष्ट्रा सर्वभूपाल्या ध्येया सर्वारिभक्षणा ॥

अथवा यां कल्पयन्तीत्यस्य अङ्गिरा, अनुष्टुप्, उग्राकृत्याः ।
कृष्णाष्टमीमारभ्य यावत्पर्वपर्यन्तं औदुम्बरदण्डं पुरुषमालं धारयन् नामसंयुक्त-
मष्टोत्तरशतं जपेत् । ततशशलोर्मृतिर्भवति । तद्विसादृध्वं ब्रह्मा पि रक्षितुं
न समर्थः ॥ १-१ ॥

३शीर्वितीमित्यस्य प्रथमवर्गद्वितीयस्य अङ्गिराऽनुष्टुप्कृत्याः । विभीतक-
दण्डमष्टप्रादेशमात्रं धारयन् कृष्णतिपदारभ्य चतुर्दशीपर्यन्तं अष्टोत्तरशतं
जपेत् । शत्रुवर्याधिग्रस्तो भवति म्रियते वा । न संदेहः ॥ १-२ ॥

येन दिष्टेह वदसि इत्यस्य वामदेवो गायत्री प्रत्यङ्गिरसः ॥ अर्कसमिधं
फारस्करं वा भल्लातकरलक्षणकं तैलेनाभ्यक्तं नित्यमष्टोत्तरशतं नामसंयुक्तं

१ जपे मद्यमग्ने कदा खियो इति म भालृकापाठः ।

२ ऋड्निरूपणे शीर्षण्वतां इति पाठो भवति ।

जुहुयात् । सप्तरात्मैः शत्रुक्षयो भवति । केवलं जपमात्रात् मासान्ते ज्वराभिभूतो भवति । तत्क्षणान्मृत्युर्भवति ॥ १-३ ॥

अभिवर्तस्व कर्तारं इत्यस्य वृद्धविष्णुनुष्टुप्कालाग्निरुद्रः । कृष्णाएषीमारभ्य यावत्पर्वपर्यन्तं केवलमष्टोचरसहस्रं जपेत् । तदिवसादूर्ध्वं ब्रह्मापि रक्षितुं न समर्थः ॥ १-४ ॥

यस्त्वा कृत्येत्यस्य प्रथमावद्यादिकम् । ईश्वरालये तालपत्रे नामसंयुक्तं मन्त्रं विलिख्य अष्टोचरशतं जस्ता प्रादेशमात्रं खनित्वा शत्रुनिग्रहे निधिपेत् । तत्क्षणात् सर्वस्वं नष्टं भवति । तत्कुलक्षयो भवति । गोभूहिरण्यदक्षिणां दद्यात् ॥ १-५ ॥

द्वितीयवर्गे क्षिप्रं कृत्येत्यस्य वामदेवः पङ्क्तिः महादेवः ॥ २-१ ॥

यस्त्वाकृत्येत्यस्य अगस्त्यानुष्टुप् कृत्याः ॥ २-२ ॥

प्रतीचीं त्वेत्यस्य वसिष्ठानुष्टुप् रुद्राः ॥ २-३ ॥

यथा त्वाङ्गिरस इत्यस्य अत्रिगायत्रीब्रह्माणः ॥ २-४ ॥

यस्ते पर्णपीत्यस्य अग्निजगत्यग्नयः ॥ २-५ ॥

तृतीयवर्गे यो नः कृत्येत्यस्य भृगुवर्धानुष्टुप् कृत्याः ॥ ३-१ ॥

भवा शर्वेत्यस्य अगस्त्यत्रिष्टुप्कृत्याः ॥ ३-२ ॥

यो नो शिवास इत्यस्य महादेव उष्णक्गायत्र्यः ॥ ३-३ ॥

यो नः कथित् दुहारातिरित्यस्य अग्निरनुष्टुविन्द्रः ॥ ३-४ ॥

येनासि कृत्येत्यस्य गौतमानुष्टुप् कृत्याः ॥ ३-५ ॥

चतुर्थवर्गे यद्युपैषीत्यस्य अङ्गिरागायत्री कालाग्नयः ॥ ४-१ ॥

योनशशपादित्यस्य ज्वरानुष्टुप् मृत्यवः ॥ ४-२ ॥

यं द्विष्ठो इत्यस्य कपिलानुष्टुप्ब्रह्माणः ॥ ४-३ ॥

यथा सापत्नरशपथः इत्यस्य ब्रह्मानुष्टुपरैवाः ॥ ४-४ ॥

'संघन्धुथासवन्धुथ' इत्यस्य कांशयणानुष्टुप् धृहस्पतयः ॥ ४—५ ॥

पञ्चमवर्गे अभिप्रेहि इत्यस्य *आर्पोन्तमृत्युं वृहतीकालगिरिरुद्रः ॥ ५—१ ॥

* परिणो धृन्धीत्यस्य सत्यतोनुष्टुप्कृत्याः ॥ ५—२ ॥

* शंत्रून्मे प्रोथेत्यस्य अङ्गिराख्षिष्ठुप्कृत्याः ॥ ५—३ ॥

असपलमित्यस्य गालवगायत्रीहयग्रीवविष्णवः ॥ ५—४ ॥

परेहि कृत्येत्यस्य ब्रह्मानुष्टुप्कृत्याणः ॥ ५—५ ॥

पष्टे वर्गे अभ्यक्तात्ता इत्यस्य शर्वानुष्टुप्शर्वाः ॥ ६—१ ॥

यथा हन्ति पूर्वासिनं इत्यस्य वरुणः त्रिष्टुप् सूर्यः ॥ ६—२ ॥

उत्तिष्ठैव परे इत्यस्य इन्दुर्गायत्र्यशिवनौ ॥ ६—३ ॥

स्वायसा इत्यस्य गालवख्षिष्ठुप्मित्रः ॥ ६—४ ॥

मास्योच्छिपो इत्यस्य विष्णवनुष्टुप्विष्णवः ॥ ६—५ ॥

सप्तमवर्गे शत्रूयता इत्यस्य ब्रह्मानुष्टुप्रुद्राः ॥ ७—१ ॥

एवं त्वं निकृता इत्यस्य परब्रह्मानुष्टुप्वसवः ॥ ७—२ ॥

यथा विद्युद्धत इत्यस्य परब्रह्मा पङ्किर्वसवः ॥ ७—३ ॥

यथा प्रातिशृका(शुका)इत्यस्य अग्निः पङ्किः रुद्रः ॥ ७—४ ॥

यो नस्वो अरणो इत्यस्य शातातपस्त्रिष्ठुप्परमात्मा ॥ अव ब्रह्मेत्यस्य परब्रह्मा गायत्रीब्रह्मा ॥ ७—५ ॥

अष्टमवर्गे कुवेरं ते मुखमित्यस्य कुरुत्साग्निरनुष्टुप्कालमृत्युः ॥ ८—१ ॥

यो मे करोति इत्यस्य आङ्गीरसकाश्यपावृषी । पङ्किः छन्दः । रुद्रो देवता ॥ ८—२ ॥

प्रत्यङ्गिराकृक्षमुदायस्य नवसहस्रजपः । * आज्येन दशांशं पुरश्चरणाहोमः ॥ त्रिशत्सहस्रं वा जपः ॥

* आर्पोन्तमन्युः इति ग मातृकापाठः ।

अर्थं प्रत्यज्ञिरादिमन्तप्रसङ्गात् प्रत्यज्ञिरसः कृत्याशान्तिफलप्रधानत्वात्
तत्प्रसङ्गात् कृत्याग्रहणां लक्षगविशेषाः प्रयोगसारोक्तप्रकारेण लिख्यन्ते—

अमरा "राक्षसा" यक्षा नागा भूतास्तुराः कृशाः ।
गन्धर्वाः पितरो गुणाः पिशाचा ब्रह्मराक्षसाः ॥

"विनायकाः" कुमाराश्च निस्तेजा भस्मफास्तथा ।
प्रलापाः काश्मलाथेति दशाई ते महाग्रहाः ॥

चरन्ति स्वेच्छया लोके कोटिभेदैर्व्यवस्थिताः ।
पूजोपहारहवनव्याक्षेपेणोपमोहिताः ।
गृहन्ति मानवानेते वक्ष्ये तेषां गुणानपि ॥

लुब्धं मूर्खं भयात् हपितमतिशठं पूर्ववैरानुवद्धं
नष्टद्रव्यं वियुक्तं प्रतिगतमशुचि प्राप्तकालं सरोगम् ।
हासान्तं कान्तदेहं निधिविलयकरं कातरं भूपिताङ्गं
रात्रावेकाकिनं तं सरमथनगणास्ते पुमांसं ग्रसन्ति ॥

तैलाभ्यक्तां प्रसूतामभिनवसुरतां मद्यमांसानुरक्तां
नग्रामुन्मत्तसत्वां सरशरविवशां मुखमानां विहारैः ।
रथ्याशृङ्गाटकस्थां ऋतुममयरतां पुंश्चलीकां रुदन्तीं
एकान्तां कान्तदेहां स्त्रियमपि रिपमां गुह्यकास्ते ग्रसन्ति ॥

सौम्यो रक्ताननो हृषिः प्रशस्तवचनः शुचिः ।
खल्पमूलपुरीपश्च धीरो देवग्रहः स्मृतः ॥ १ ॥

खमांसादसुरासिक्तः चपलः पिङ्गलोऽशुचिः ।
शूल्यालयस्थितो हृषि वलवान् राक्षसग्रहः ॥ २ ॥

धीरस्त्यागी मनोवेगी कामी रक्ताननेक्षणः ।

भोगान्धो गन्धवाहाशी ज्ञेयो यक्षग्रहः क्षमी ॥ ३ ॥

दुर्घमद्यप्रियः आव्यः लोलजिह्वो नगाश्रयः ।

रक्ताक्षसिसन्धुतोयार्थी वक्ती नागग्रहो मतः ॥ ४ ॥

परिहारप्रियो नित्यं निद्रालुभोजने रतः ।

दुमाधिरोही दुर्बक्तः क्रोधी भूतग्रहो विदुः ॥ ५ ॥

क्रूरदृष्टिर्भयोद्रिक्तः प्रभृताशी सविसमया ।

द्विजवैद्यसुखदेवी गुह्यमायोऽसुखग्रहः ॥ ६ ॥

विविक्तसेवी शुष्काङ्गो वुभुक्षुर्दर्शणघनिः ।

दिक्षु प्रसारिसोद्वेगः वैद्यो मौनी कृशग्रहः ॥ ७ ॥

गन्धमाल्यप्रियो हृष्टो वक्तव्यादप्रियो रतः ।

गीतनृत्यपरो रागी ज्ञेयो गान्धर्वको ग्रहः ॥ ८ ॥

तिलमापगुच्छाकांक्षी प्रेतकार्यपरायणः ।

शान्तोऽपराह्नसञ्चारी बोद्धव्योमं पितृग्रहः ॥ ९ ॥

स्मेरास्यथोन्मुखी मौनी चद्वमुष्टिर्दिंगीक्षणः ।

जान्वाश्रयी क्रूरदृष्टिः ज्ञेयो गुह्यग्रहो ज्वलः ॥ १० ॥

प्रलापो निष्ठुरालापो हीनशशन्यरतिश्शठः ।

दुर्गन्धलेपो मलिनः स्यात्पिशाचग्रहोऽशुभः ॥ ११ ॥

ताम्रदृक् वेदवाक्यज्ञः ब्रह्मचारी द्विजप्रियः ।

वैद्यापहासी शुद्धात्मा ग्रहस्यात् ब्रह्मराक्षसः ॥ १२ ॥

फूलकारनिरतोद्धारी * मृष्टावादरजो बली ।

दशनैर्दशनादंशी क्रूरो वैनायको ग्रहः ॥ १३ ॥

* — एवादरजो इति ग मातृकापाठः ।

उत्सङ्गशयनासक्तः पांसुकीडापरस्सदा ।

स्निग्धवाक्यो महोत्साही स्यात्कुमारग्रहो मृदुः ॥ १४ ॥

निस्पृहो विहूलो वक्ता निर्निमेपावलोकनः ।

निराकृतभिपग्वाक्यः निस्तेजाख्यो ग्रहः स्मृतः ॥ १५ ॥

त्वगस्थिभूतो बुधक्षुशीतांगस्तिर्यगीक्षणः ।

असदर्थाभिधायी च निर्मलो भस्मकग्रहः ॥ १६ ॥

* नृत्तकस्सहसा हासी वहुवक्ता प्रभूतभुक् ।

शुष्काङ्गो जृम्भणपरः स्यात्प्रलापग्रहोऽस्थिरः ॥ १७ ॥

रागी परार्थहृत क्रुद्धः स्त्रीद्रोही कलहप्रियः ।

बहूशी भीपणो लुध्दः स्तव्यवाक् कश्मलग्रहः ॥ १८ ॥

अष्टादशग्रहा हेते लक्षणैस्सह दर्शिताः ।

तेष्वेव जातिभेदांश्च लक्षयेद्वर्णलक्षणैः ॥

क्षुत्तुष्णाज्वरदाहशीर्यकरुजायुक्तस्तु पूजाप्रियः

सोद्वेगसुरतप्रियः सुवचनशशुद्धो विहारोत्सुकः ।

हृष्टसाहसिकः प्रकम्पितगिरो व्यापादनार्थी तथा

त्रेधा ते समुदीरिता ग्रहगणाः तेष्वन्त्य उक्तं त्यजेत् ॥

लिङ्गैर्ग्रहान्समुपलक्ष्य यथाक्रमेण

मन्त्री विमृश्य विदधातु तथा चिकित्साम् ।

पूजाविधानविधिपूर्वकमिष्टसिद्धि-

लाभाय सङ्गतमनाः सकलक्रियाभिः ॥

मन्त्री दृष्टा ग्रहाविष्टं पुरः पृच्छेदनाकुलः ।

संस्कृत्य मन्त्रपूतेन वारिणा दैवतं सरन् ॥

* नर्तकः इति ग मातृकापाठः ।

पटेनान्तरितं कृत्वा पूज्य गन्धाक्षतादिभिः ।
को भगान्काथ् संस्थानं प्राप्तस्त्वं केन हेतुना ॥ ॥

ब्रूहि सत्याभिधानेन ते शिवाज्ञेति निश्चयः ।
रात्रितयं परीक्ष्यैवं भूयः कर्म समारभेत् ॥

आख्याय गाञ्छितं यस्तु समये तिष्ठति ग्रहः ॥ ॥
तत्र पूजा यथा प्रोक्ता दण्डोऽन्यत्र प्रशस्यते ॥ ॥

पायसेन च मांसेन ज्ञात्वा भूतोदितं यथा ।
तन्त्रोक्ते, मण्डपे भूम्यां प्रासादे, वा विशेषतः ॥ ॥

भूतेश्वरं महादेवं पूजयेत् रज्जुरावणम् ।
ग्रहास्त्रानुगच्छन्ति सौम्या दण्डैरथापरे ॥

अथ भूतलक्षणप्रसङ्गात् अपस्मारलक्षणमप्यत्र प्रयोगसारोक्तं लिख्यते —

क्षेत्रगो विस्मृतो योसावप्स्मारः प्रकीर्तिः ।
स पर्वदिवसेष्वेव प्रायो व्यक्तिं समेष्यति ॥

विस्त्रिताङ्गः पतति सहसा भूतले नष्टसंज्ञः
फेनोद्धारी रटति पुरुषः २ स्वर्णकण्ठश्चिराय ।

व्यावृत्ताक्षो दशति दशनान्पीतवर्णः प्रमादी
भोज्यासक्तो विकृतवदनः स्यादप्स्मारः एषः ॥

श्वसना विमना निद्रा ज्युम्भिका दशना तथा ।
त्रासिनी मोहिनी चाथ रोदिनी क्रोधिनी तथा ॥

तापिनी शोपिणी चाथ घंसिनी चेति कीर्तिः ।
दृत्यो द्वादश विख्याता अपस्मारस्य सुप्रियाः ॥

१. गृह्णन्ति इति ग मातृकापाठ । २. सन्नकण्ठ. इति ग मातृकापाठः ।

एतस्समस्ता व्यस्ताथ संश्रयन्ति नरं किल ।
 स्वार्थ्यानार्थवतीं चेष्टां तत्त्वाभिव्यञ्जयन्ति च ॥
 अपस्मारोपभेदास्ते ततो द्वादश कीर्तिः ।
 शमापायादपस्मारे कूरमाण्डवलिमाहरेत् ॥
 सुदर्शनेन जुहुयात्तिलैः क्रोधाग्निनाऽथवा ।
 प्रत्यक्षरसहस्रेण घोरापस्मारणान्तये ॥

क्रोधाग्निः—७८४५.८६.

शूलिनीकल्पे —

ताक्ष्यमार्जीरसिद्धश्वा(श्व)सर्पान्धुकरिणः शशाः ।
 आगच्छन्त्युदयाद्यैन्द्रादर्धयामे प्रदक्षिणम् ॥
 ताक्ष्यादिषु चतुर्दिशु छचिद्वै न्यवसन्स्वयम् ।
 सर्पादिरूपिणं ग्रस्तं ध्यात्वा कुर्यात् क्रियान्तरम् ॥
 स्वासनस्थानमज्ञात्वा यः पश्यति गृहादिकम् ।
 तद्ग्रहाभिमवेनैव लघुत्वं याति मन्त्रवित् ॥

अथ मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं देवतापूजादर्थं मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण
 संकलमुद्रालक्षणानि लिख्यन्ते —

अर्चने जपकाले तु ध्याने काम्ये च कर्मणि ।
 तत्त्वमुद्राः प्रयोक्तव्याः देवतासन्निधायकाः ॥
 हस्ताभ्यामञ्जिलि कृत्वाऽनामिकामूलपर्वणोः ।
 अंगुष्ठो निश्चिपेत्सेयं मुद्रा त्वावहनी स्मृता ॥
 अधोमुखी त्वियं चेत्स्यात्स्थापिनी मुद्रिका मता ।
 उच्चित्रांगुष्ठमुष्टयोस्तु संयोगात्सन्निधायि(यि)नी ॥

अन्तःप्रवेशितांगुष्ठा सैव संरोधिनी मता ।

मुष्टिद्वयस्थितांगुष्ठौ संमुखौ तु परस्परम् ॥

संश्लिष्टावुच्छ्रितौ कुर्यात् सेयं समुखिमुद्रिका ।

प्रसृतांगुलिकौ हस्तौ मिथिश्लिष्टौ च सम्मितौ ॥

कुर्यात्स्वहृदये सेयं मुद्रा प्रार्थनिसंज्ञिका ।

समस्तानां देवतानां पण्मुद्राः पूजने स्मृताः ॥

अङ्गल्याऽङ्गलिमुद्रा स्याद्वासुदेवाभिधा च सा ।

उच्छ्रितं दक्षिणांगुष्ठं वामांगुष्ठेन वन्धयेत् ॥

वामांगुलीर्दक्षिणाभिरंगुलीभिथ वेष्टयेत् ।

लिङ्गमुद्रेयमाख्याता शिवसान्निध्यकारिणी ॥

तर्जनीमध्यमासन्धिनिर्गतांगुष्ठमुद्रिका ।

अधोमुखी दीर्घरूपमध्यमा विम्बमुद्रिका ॥

मिथः कनिष्ठिके वध्वा तर्जनीभ्यामनामिके ।

अनामिकोर्ध्वगश्लिष्टदीर्घमध्यमयोरधः ॥

अंगुष्ठाग्रहयं न्यसेयोनिमुद्रेयमीरिता ।

कमलाकृतिमुद्रा तु जानुमुद्रेति कीर्तिता ॥

जानुमध्ये गतौ कृत्वा चिवुकोष्ठौ समावृत्तौ ।

हस्तौ तु भूमिसंलग्नौ कम्पमानः पुनः पुनः ॥

मुखं च विष्टुतं कुर्यात् लेलिहानश्च जिह्विकाम् ।

एषा मुद्रा नारसिंही प्रधानेति प्रकीर्तिता ॥

धामस्यांगुष्ठो वध्वा कनिष्ठामंगुलितयम् ।

प्रिश्लेष्यत्संमुखोर्ध्वा कुर्यान्मुद्रां नृसिंहिकाम् ॥

अनुवन्धः ।

वामहस्तमथोत्तानं कृत्वा देवस्य चोपरि ।

नामयेदिति संप्रोक्ता मुद्रा वाराहसंज्ञिता ॥

दक्षहस्तं चोर्ध्वमुखं वामहस्तमधोमुखम् ।

अंगुल्यग्रं तु संयुक्तं मुद्रा वाराहसंज्ञिता ॥

अंगुष्ठाभ्यां च करयोरथाक्रम्य कनिष्ठिके ।

अधोमुखीभिशिशृष्टाभिः मुद्रेयं नृहरेमता ॥

वामहस्ततले दक्षा अंगुलीस्तास्त्वधोमुखीः ।

संरोध्य मध्यमां तासामुन्नम्याधो विमोचयेत् ॥

हयग्रीवप्रिया मुद्रा तन्मूर्तेनुकारिणी ।

वैणुधारणवद्वस्तौ कुर्यात्तिर्यङ्गमुखो भवेत् ॥

वैणुमुद्रा भवेदेपा सर्वदा कृष्णवल्लभा ।

चक्रमुद्रां तथा वध्वा मध्यमे द्वे प्रसार्य च ॥

कनिष्ठिके तथानीय तदग्रेंगुष्ठके क्षिपेत् ।

लक्ष्मीमुद्रा परा ह्येपा सर्वसंपत्प्रदायिनी ॥

मुष्टिरूर्ध्वगतांगुष्ठा तर्जन्यग्रे तु विन्यसेत् ।

सर्वरक्षाकरा ह्येपा कुन्द्र(न्त)मुद्रेयमीरिता ॥

हनौ (स्तौ) तु संपुटौ कृत्वा प्रसृतांगुष्ठिकौ तथा ।

तर्जन्यो मध्यमांगुष्ठे अंगुष्ठौ मध्यमास्थितौ ॥

काममुद्रेयमाख्याता सर्वशक्तिप्रियङ्करी ।

मूर्धन्यरूर्ध्वांगुष्ठमुष्टी द्वे मुद्रा त्रैलोक्यमोहिनी ॥

मुष्टि वध्वा कराभ्यां च वामस्योपरि दक्षिणम् ।

कृत्वा शिरसि संयोज्य दुर्गामुद्रेयमीरिता ॥

कृत्वा शिरसि संयोज्य दुर्गामुद्रेयमीरिता ॥

हस्तौ तु विमुखौ कृत्वा ग्रन्थ(थ)यित्वा कनिष्ठिके ।
मुखं तर्जनिके श्लिष्टे शिष्टावंगुष्ठिकौ तथा ॥

मध्यमानामिके द्वे तु द्वौ पक्षाविह चिन्तयेत् ।
एषा गारुडमुद्रा स्वादशेषविष्णवाशिनी ॥

मणिबन्धस्थितो कृत्वा ।
.... ॥

... सिद्धिदा ।
वामांगुष्ठं तु संगृह्य दक्षिणेन तु मुष्ठिना ॥

कृत्वोत्तानं तथा मुष्ठिमंगुष्ठं तु प्रसारयेत् ।
वामांगुलीस्तथा शिष्टासंयुक्तासुप्रसारिताः ॥

दक्षिणांगुष्ठसंस्पृष्टमुद्रा शङ्खस्य चोदिता ।
अन्योन्याभिमुखौ हस्तौ कृत्वा तु ग्रथितांगुली ॥

अंगुल्यौ मध्यमे भूयः संलग्ने सुप्रसारिते ।
गदामुद्रेयमाख्याता परा मुक्तिकरी तथा ॥

करौ तु सम्मुखौ कृत्वा सम्मुखादुनतांगुली ।
तलान्तर्मिलितांगुष्ठौ कुर्यादेयाऽच्छमुद्रिका ॥

कनिष्ठानामिके वध्वा स्वांगुष्ठेनैव वामतः ।
शिष्टांगुली तु प्रसूते संश्लिष्टे मुखमुद्रिका ॥

वामहस्तं तथा तिर्यक् कृत्वा चैव प्रसार्य च ।
आकुञ्चितांगुलि कुर्यात् चर्ममुद्रा प्रकीर्तिता ॥

मुष्ठि कृत्वा तु हस्ताभ्यां वामस्योपरि दक्षिणम् ।
कुर्यान्मुखलमुद्रेयं सर्वविष्मप्रमदिनी ॥

हस्तावधोमुखौ कृत्वा नाभिदेशे ग्रसार्य च ।
तर्जनीभ्यां नयेत्सकन्धं प्रोक्तैपाऽस्त्राख्यमुद्रिका ॥

हस्तावृध्वमुखौ कृत्वा तले संयोज्य मध्यमे ।
अनामायां तु वामायां दक्षिणां तु विनिक्षिपेत् ॥

तर्जन्यौ पृष्ठतो लग्नावंगुष्ठौ तर्जनीश्रितौ ।
चक्रमुद्रा भवेदेपा नृहरेस्सन्निधौ मता ॥

चक्रमुद्रां तथा कृत्वा तर्जनीभ्यां तु मध्यमे ।
पीडयेद्युम्बुद्रैपा सर्वपापप्रणाशिनी ॥

अन्योन्यपृष्ठकरयोर्मध्यमानामिकांगुळी ।
अंगुष्ठेन तु बधीयात् कनिष्ठामूलसंश्रितौ ॥

तर्जन्यौ कारयेदेपा मुद्रा श्रीवत्ससंजिता ।
अनामापृष्ठसंलग्नां दक्षिणस्य कनिष्ठिकाम् ॥

कनिष्ठिकां च बधीयादनामीक्षिततर्जनीम् ।
गृहीत्वा दक्षिणांगुष्ठमध्यमानामिकात्रयम् ॥

उच्छ्रयित्वा तत्र वामतर्जनीमध्यमे न्यसेत् ।
दक्षिणे मणिबन्धे च वामांगुष्ठं च योजयेत् ॥

मुद्रेयं कौस्तुभस्योक्ता दर्शनीया प्रयत्नतः ।
स्पृशेत्कण्ठादिपादान्तं तर्जन्यांगुष्ठनिष्ठया ॥

करद्वयेन मालावत् मुद्रेयं वनमालिका ।
अंगुष्ठेन कनिष्ठां तु बध्वा शिष्टांगुलित्रयम् ॥

प्रसारयेत् त्रिशूलस्य मुद्रेयं परिकीर्तिता ।
मुटि त्वामिळितां बध्वा ईपदुच्छ्रुतमध्यमाम् ॥

दक्षिणामूर्ध्मुन्नम्य कण्ठदेशे प्रचालयेत् ।

एषा मुद्रा डामरुता सर्वविम्बविनाशिनी ॥

तले तलं तु करयोः तिर्यक् संयोज्य चांगुलीः ।

सह (ताः) प्रसृताः कुर्यात् मुद्रेयं परशोर्मता ॥

मिळितानामिकांगुष्ठमध्यमाग्राणि योजयेत् ।

शिष्टांगुब्द्युच्छ्रुते कुर्यान्मृगमुद्रेयमीरिता ॥

पश्चांगुब्द्यो दक्षिणस्य मिळिता उन्नतास्तथा ।

खट्टाङ्गमुद्रा विख्याता सर्वपापप्रणाशिनी ॥

पात्रवत् वामहस्तं च कृत्वाङ्के वामके तथा ।

निधायोच्छ्रुतवत्कुर्यात् मुद्रा कापालिकी स्मृता ॥

वामस्य मध्यमाग्रं तु तर्जन्यग्रे नियोजयेत् ।

अनामां कनिष्ठिकां च तस्यांगुष्ठेन पीडयेत् ॥

दर्शयेद्दक्षिणस्कन्धे धेनुमुद्रेयमीरिता ।

दक्षमुष्टिस्थतर्जन्या दीर्घया वाणमुद्रिका ॥

अंगुष्ठतर्जन्यग्राभ्यां स्फोटो नाराचमुद्रिका ।

हस्तद्वये त्वधोवक्त्रे संमुखे च परस्परम् ॥

वामांगुलीर्दक्षिणानामंगुलीनां च सन्धिपु ।

प्रवेश्य मध्य (मांगुब्द्यौ तर्जन्योस्तु) प्रयोजयेत् ॥

कनिष्ठे द्वेऽनामिकाभ्यां युज्ज्यात्सा धेनुमुद्रिका ।

दक्षमुष्टिगृहीता स्याद्वाममुष्टी(ष्टि)स्तु मध्यमा ॥

प्रसार्य तर्जनी ।

.... ||

... ... विद्वद्ग्रिः परिकीर्तिता ।

वामहस्तांगुलिचतुष्कं मुष्टीकृत्य तदंगुष्टं कर्जुतः ऊर्ध्वकृत्य वामपाश्वे
इक्षुचापमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

हस्तद्वये सुरभिमुद्रोक्तलक्षणतदंगुव्यष्टकैः गृहीत्वा अंगुष्ठद्वयमृजूकृतान्यो-
न्याग्रमावश्यात् । एपा पञ्चपुष्पवाणमुद्रा । दक्षिणभागे प्रदर्शयेत् ।

अधोमुखो वामहस्तः प्रसूतो वरमुद्रिका ।
ऊर्ध्वकृतो दक्षहस्तः प्रसूतोऽभयमुद्रिका ॥

अंगुष्ठतर्जनी द्वे तु ग्रथयित्वांगुलितयम् ।
(प्रसा)र्येदक्षमाला मुद्रेयं परिकीर्तिता ॥

वामहस्तं स्वाभिमुख्यं(खं) बध्वा पुस्तकमुद्रिका ।
दक्षांगुष्टे परांगुष्टं क्षित्वा हस्तद्वयेन तु ॥

सावकाशामेकमूर्ति कुर्यात्सा कुम्भमुद्रिका ।
अधोमुखो वामहस्त ऊर्ध्वास्यो दक्षहस्तकः ।
क्षित्वांगुलीरंगुलीभिस्संयोज्य परिकीर्तयेत् ॥

प्रोक्ता संहारमुद्रेयमर्पणे तु प्रशस्यते ।
पुष्करं शिखि(सूक्ष्माळ्यं विन्दु)सूक्ष्मान्वितं भवेत् ॥

आकाशशशिसंयुक्तं सिद्धै हृदयसंयुतम् ।
एष पञ्चाक्षरो मन्त्रो मालायाः परिकीर्तिः ॥

ग्रहणे स्थापने चैव पूजने विनियोजयेत् ।

पुष्करं हकारः । शिखी रेफः । सूक्ष्म ईकारः ।
 विन्दूर्धचन्द्राभ्यां संयुतम् । सिध्धै इति स्वरूपम् । हृदयं
 नमः पदम् ॥ ह्रीं सिध्धै नमः इति मन्त्रस्वरूपम् ॥

इति अक्षमालाजपविधिः

इति प्रपञ्चसारप्रसङ्गाहितिता मन्त्रास्समाप्ताः ॥

इति श्रीमद्भरेन्द्रसरस्वतीशिष्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वत्याः प्रियशिष्येण गीर्वणेन्द्रसरस्वत्या
 गृहीतः प्रपञ्चसारसारसंग्रहः समाप्तः ॥

शङ्करश्चामरेन्द्रश्च विश्वेश्वर इति त्रयः ।
 पुनन्तु मामकां बुद्धिमाचार्याः कृपया मुदा ॥

अमरेन्द्रयतिशिष्यो गीर्वणेन्द्रस्य योगिनः ।
 तस्य विश्वेश्वरः शिष्यो गीर्वणेन्द्रोहमस्य तु ।

शिष्यः प्रपञ्चसारस्य व्यदधां सारसंग्रहम् ।
 एनं दृष्टाखिलाससन्तः सन्तुष्टासन्तु सन्ततम् ।

साध्वसाध्वविवेकेन लिखितं वापि यन्मया ॥
 तदपि प्रियशिष्यत्वात् स्वामी वीक्ष्याभिनन्दतु ।

करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः ॥

हरिःओं ॥ शुभमस्तु ॥

॥ श्रीसाम्यसदाशिवो रक्षतु ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

श्रीशुभमस्तु ॥

यः शिवो नामरूपाभ्यां या देवी सर्वेभजता ।
 तयोस्संसरणात्पुंसां सर्वतो जयमङ्गलम् ॥